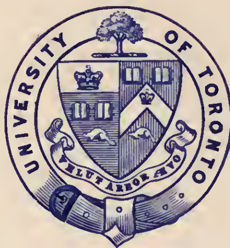

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

D. THEOPHILUS FOLENGUS MANTUANUS MONACH. CASINENS. VULGO MERLINUS COCAIUS
Graecia quid Latio vix unum obtendis Homerum?
Una duos numerat Mantua Maeonidas.
Dom. Maria Conti delin.
Ex Archetypo desumpto ex Pinacotheca Marchionis Caroli Capilupi Mantuae
Dom. Cagnoni sc.

THEOPHILI FOLENGI

VULGO

MERLINI COCAII

OPUS MACARONICUM

NOTIS ILLUSTRATUM,

CUI ACCESSIT

VOCABULARIUM VERNACULUM, ETRUSCUM, ET LATINUM.

EDITIO OMNIUM LOCUPLETISSIMA.

PARS PRIMA.

AMSTELODAMI

MDCCLXVIII.

SUMPTIBUS JOSEPHI BRAGLIA

TYPOGRAPHI MANTUANI AD SIGNUM VIRGILII.

LECTORI BENEVOLO

Librum vetustatis injuria erroribus deturpatum, et innumeris fere in locis Corruptorum manu in alium ferme mutatum; cujus praeterea duplex Exemplar Auctoris manu exaratum prodiisse certum est, sed utrum utri sit praeferendum non satis apparet, in lucem edere, ab erroribus expurgare, et ad genuinam, quoad fieri potest, lectionem proferre, opus plenum periculi esse, & difficultatis, nemo inficiabitur, qui in veteri Librorum lectione sit vel modicum versatus. Hoc est, quod duorum annorum labore, & industria moliti sumus; quodque Tibi, Amice Lector, modo exhibemus. Ante vero quam Libri ejusdem lectionem aggrediaris, non te pigeat, in ipso Operis vestibulo paulisper immorari, tum ut de Operis ipsius pretio, et excellentia, tum ut quibus mediis, et auxiliis, seu potius qua id arte, et industria praestiterimus, quam brevissime edocearis.

Ludicrum Tibi quidem exhibemus Opus, ut tute nosti; sed hujusmodi tamen, in quo neque Poëtae, neque docti Hominis partes Auctor praetermisit. Video, non omnes, qui in hunc Librum oculos conjecerint, facile posse Auctoris præstantiam intueri. Rudis cortex, vernacula verba, scurriles facetiae oculis cujuscumque facile occurrunt. Non nisi qui in Poëtica arte fuerit versatus, Poëtam poterit in hoc Opere admirari, et qui doctrinis, et bonis artibus non fuerit satis excultus, omnigenae doctrinae, et eruditionis lumina non poterit degustare. In dicendi copia Ovidium, in narrandi artificio Virgilium, in describendi vivacitate Homerum ita est imitatus, ut neminem legerim, qui in hac laude magno illi Poëtarum Principi propius accedat. Epicam narrationem quidem potissimum, sed et Satyram sibi proposuit: Quemadmodum enim in Epicis fictionibus praedicta Poëseos Lumina habuit Duces, ita in Satyra neminem est imitatus, et seipsum ducem exhibuit. Nam narrando, non reprehendendo, vel declamando

hominum mores carpere, et immoderatos animorum motus moderari, et corrigere aggreditur: Praeterea aliud omnino novum, et nemini Poëtarum adhuc cognitum, Inventum excogitavit. Vitia aliquando serio, et sincere videtur laudare, sed ita eorum adspectum horridum, et deforme, sine ulla ironiae specie, sed non sine joco, et amoenitate describit, ut non ad ea amplectenda alliciat, sed ab iis maxime revocet. Exemplo sit locus ille Macaronices IV, in quo Tognazzus non sine suspiriis, et lacrymis defunctae Uxoris suae venustatem laudat: qua laude nihil aptius ad Foeminam Vatiniano odio dignissimam describendam:

Hæc quoque bella fuit, sicut jam Berta provasti,
Cui pyrontus erat vertex, aliquanto coputus;
Nasus distesus rampini more colabat,
Nec sua stricta fuit nimium bocchina, quod ipsa,
Quando grignabat, geminas toccabat orecchias.
Quam pulchros oculos habuit sua testa ficatos!
Alter gazolus, niger alter, sguerzus uterque,
Quos inficatos mihi quando tenebat adossum,
Non bene cernebam, si me guardaret, an altrum.

Hujusmodi sunt pariter Cipadae laudes Macaronice II. queis nihil aptius, si adhuc Oppidum existeret, ad cujuslibet animo alte inserendum, quod Aeneae Polydorus praedicabat Aeneid. III.

Heu fuge crudeles terras, fuge litus avarum.

Et eadem Macaronice II. Cingaris mores ita laudat:

Qui Patris mores imitatur in arte robandi.
Perfectus ladro, promptus, mala Guida Viarum, ec.

Et alia quamplurima. Qui cogitandi modus, quo est ab omnium usu, et consuetudine remotior, eo huic Poëseos rationi aptior apparet, et nova,

in-

insuetaque via verae, solidaeque Poëseos scopum attingit, quod Horatius proposuit in arte Poëtica:

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Neque minus admirationi esse debet, Auctorem nostrum sub rudibus corticibus, et incomptis integumentis tot disciplinarum omnium lumina inseruisse, perfectamque cognitionem ostendisse. Nemo, qui hoc Opus perlegerit, inficiabitur, Summum Philosophum Merlinum nostrum fuisse. Praeterea Chimicae artis arcana, Nauticae regulas, Astronomiae mysteria se caluisse in hoc Opere ostendit. Moralis Philosophiae pariter praecepta, omnium aetatum mores, et *R*usticorum praecipue, ita describit, sic ob oculos ponit, ut nihil vividius possit desiderari. Nuptias, Praelia, Apparatus, Popinas, Tabernas, et quae ubique vigent, consuetudines ita persequitur, ut nemo secundus in moribus pingendis, et in rebus describendis judicari merito possit. Quae omnia in ludicro Carmine reperiri, summum Auctoris ingenium mirifice ostendunt, et quod supra dicebamus, Theophilum inter facetias, neque Poëtam, neque doctum hominem esse oblitum. Videat quae Jacobus Philippus Thomasinus de hoc Opere scripsit, et nos ad calcem vitae Auctoris referemus, siquis adhuc inutilium librorum numerum nova hujusce Operis Editione nos auxisse suspicetur.

Duplex ejusdem Operis Exemplar Auctorem in lucem edidisse, supra a nobis dictum est. Prioris Operis Exemplaria, ut ita dicam, sive Editiones ab anno MDXVII, usque ad annum MDXXX locum obtinuerunt, quæ brevi tempore ita supra numerum excreverunt, ut cum circa annum MDXXX vellet Auctor Opus suum revocare, & duodecim annorum spatio sui Operis Editiones ita longe, lateque diffusas esse cognovisset, ut nulla id fieri ratione posse intellexerit, idem Opus, vel Amicorum suorum suasu, vel Superiorum imperio, denuò recudit, et a principio retexuit, et Fratri suo Joanni Baptistæ edendum traddidit. Post annum vero MDXXX modo Prioris Operis Exemplaria, modo Posterioris a Typographis recudenda eligebantur; at utraque ita corrupta, ac deturpata, ut ab Auctoris ingenio, & doctrina pluribus in locis distare, atque abhorrere omnino videantur.

Si de duobus hiſce Operibus Auctores conſulamus, teſtantur unanimiter, Poſterius ab Auctore exaratum correctius eſſe, perfectius, amoenius, et a Priori diverſum omninò. Ut vero nos illud ſincere dicamus, quod utriuſque attenta lectione deprehendimus, certe dicendum occurrit, idem Opus in utroque Exemplari omninò contineri, diverſis tantum vocabulis contextum, et elaboratum; illudque tantummodo inter utrumque diſcrimen adnotavimus, quod inter Iliadem, et Odyſſaeam Homeri, et inter duo alia Poëmata inſcripta: *La Geruſalemme liberata*, et *la Geruſalemme conquiſtata* Torquati noſtri advertunt Eruditi, de quibus poſterioribus Operibus illud dici poteſt, minoribus quidem vitiis laborare, ſed minoribus etiam virtutibus inſigniri. Illud praeterea in poſteriori hoc Opere occurrit, quod copioſiori ſele, acriorique mordacitate (quod Corruptorum manu contigiſſe non eſt dubitandum) pluribus in locis aſperſum deprehendimus.

In hac itaque rerum obſcuritate, ut emendatius, ac perfectius Opus per nos proferretur, omnes, quae magna cura adhibita in manus noſtras pervenerunt, Editiones ita invicem comparavimus, ut quae jure nobis emendatiſſima viſa eſt, potiſſimum ſequamur, atque in ea ipſa, quae a Corruptorum manu inſerta viſa ſunt, ex aliis Editionibus ſupplendi curam diligentiſſime adhibuerimus; neque hujuſmodi laboris ſuſcipiendi unicam habuimus rationem, ſed multiplicem, quae hac via incedere nobis redderet neceſſarium. In primis enim unuſquiſque, qui poſteriorem hunc Auctoris laborem edere aggreſſus eſt, aliquid addendi vel detrahendi, vel immutandi facultatem ſibi fuiſſe factam non dubitavit. Hinc in Auctore noſtro tot inepta occurrunt, tot inſulſa, et illepide dicta, tot inutiliter repetita, tot tandem docto homine indigna, quibus incommodis, quoad fieri potuit, nos conſulere in hac Editione noſtra diligenter ſtuduimus.

Tria ergo, quæ hujus Operis nobis praeſto ſunt, Exemplaria, adeo inter ſe diſcrepantia invenimus, ut niſi mors Auctoris praeceſſiſſet, ſingulis Editionibus aliquid ab Ipſo additum, vel immutatum ſuſpicaremur; quæ idcirco de indoctorum Hominum temeritate, ſatis etiam aliunde nobis perſpecta, fidem indubiam faciunt, & movent, ut quotquot

fu-

ſuperſunt Merlini Exemplaria,omnia corrupta omnino judicemus. Alicubi enim ſenſus ſine ſenſu occurrunt; alibi narrationes, quae male vel ſibi, vel invicem cohaerent, alibi verba nihil ſignificantia, alibi Hemiſtichia ſuſpenſa, et alia plura, quae doctum hominem dedecent, et alienae manus in Opus audacter inſertae inditia praeſeferunt. In utraque Merlini Productione hujuſmodi incommoda occurrunt; Sed Prioris Merlini Exemplaria ſibi magis cohaerere, magis doctum hominem ſapere, ſibique magis conformia invenimus. Tres Alterius, quas dumtaxat vidimus, Editiones, inter ſe diſformes, & variantes innumeris in locis reperimus. Quapropter Prioris potius Merlini Exemplaria nobis ſequenda propoſuimus, ita tamen, ut iis in locis, in quibus haec eadem corrupta apparent, quam inepti cujuſdam Literatoris Commenta, quod ex altero Exemplari aptius viſum eſt, tamquam genuinum Auctoris partum maluerimus inſerere, vel additis rationibus in Notis, quare locum illum reſpuimus, vel cum ſatis clara res viſa eſt, Lectorem ad Calcem libri, tamquam ad loca ab Auctore rejecta, vel certe rejicienda, remittimus, quoniam Typographo viſum eſt, ea ad calcem Libri colligere, ne cauſari ab aliquo poſſit, mancum, et mutilum a nobis Merlinum exhiberi.

Sic itaque quiſque ſtatuat, emendatius certe, et perfectius a nobis Opus proferri. Quod enim in priori Exemplari, quod anteponimus, corruptum quoquo modo, et aliena manu inſertum viſum eſt, illud rejecimus, et ex altero Exemplari ſupplevimus, quando iiſdem in locis genuinum illud videbatur. Corruptorum vero manus Operi admotae inditio nobis fuit, vel res eadem iterata, vel ſenſus mutilus, et imperfectus, vel narratio ſibi minus cohaerens, aut a reliqua Fabulae ſerie diſſona, vel verba ipſa, et res, ſi quando ejuſmodi alicubi ſe obtulerunt, ut Poëtae addita, non a Poëta clariſſime dignoſcantur.

Reſtat nunc, ut de Ornamentis, quibus Editionem hanc ſplendidiorem, & Lectori noſtro jucundiorem reddere conati ſumus, breviſſime diſſeramus. De rebus Geſtis, & Scriptis Theophili Folengi Commentariolum quemdam Operi praefiximus, in quo certe nimis injurioſe ageremus, nimiſque alienae laudi invidi videremur, ſi ſpectatiſſimis Viris debitam laudem tribuere, & gratias a nobis omitteretur referre, Quorum opere,

&

& studio quae de Praestantissimo Poëta vel omnia, vel potiora saltem scripsimus congesta sunt. Illustrissimus, et Reverendissimus Joannes Augustinus Gradonicus Cassinensis olim Congregationis Alumnus, postea Clodiensis Episcopus, modo ad Cenetensem Cathedram evectus, Patritio Sanguine praeclarissimus, virtute, et optimarum artium studio longe praeclarior, e gravissimis Pastoralibus curis animum subcesivis horis sejungere non aegre tulit, ut quae de Teophilo nostro ex innumeris lustratis Bibliothecis, et Voluminibus evolutis, in suis adversariis collegerat, liberaliter communicaret.

Eruditissimus praeterea, & de Literaria Republica optime meritus P. Joseph Merati, Clericus Regularis, Articulos quosdam inediti Operis humanissime est elargitus, quod incredibili studio, industria, labore Typis paravit inscribendum: *Autori d'Italia mascherati*, in quo, ut et ipse innuit, et Florentiae duobus ab hinc annis, ejusdem Operis in Foliis literariis edita Praefatione vulgari curavit, Anonimos, et Pseudononimos libros diligenter persequitur, et occultos debita cum laude detegit Auctores. Optamus autem illos ipsos Articulos edere, quales Vir Clarissimus communicavit; cum hoc autem ab instituto nostro abhorrere videatur, laudati Operis, quod per se utilitatem et eruditionem satis prodit, sufficiat meminisse; dum nos etiam inter Personatos Auctores delitescentes, novum hunc nodum acutissimo Viro relinquimus dissolvendum.

Operis ejusdem nitori, amoeniorique lectioni, ex Notis pariter, quas addidimus, non modicum accessit; quarum majorem copiam desiderabit forte quispiam; Earum abundantiam stomacho quis fortasse excipiet. Quae necessariae visae sunt, eas addidimus, pauciores fortasse, quam par erat. Nihil, quod obscurum nobis videretur, declarandum relinquimus, nisi quod antea fuerat a nobis declaratum. Omnium vero vel exigentiae, vel voluptati obtemperare non studuimus; novimus enim illud, quod a nupero Poëta scriptum legimus:

Quante teste, vi son tanti pensieri.

Propterea, ut omnium sententiae santisfiat non est valde elaborandum; in iis praecipue Notis cunctati sumus, quae ad Urbis nostrae vetera monumenta, et historiam declarandam pertinent, eo naturali amore ducti,

quo

quo quisque erga Patriam fertur. In obscurioribus vero id dumtaxat praestitimus, quaeque plerumque ignorantur. Qua in re maximo nobis auxilio fuere Scripta aliquot ab Excellentissimo Equite, Intimo Imperialium Majestatum Regio-Apostolicarum Cubiculario, S. R. I. Comite, et Viro praestantissimo, qui severioribus studiis, quibus impense vacat, subcesivis horis intermissis, Patriae vetera monumenta, peculiari animi sui oblectatione, ab antiquitatis injuria diligenter vindicare conatur, ita, ut juvenili aetate uberrimos horum studiorum assiduitate fructus maturioribus annis universae literariae Reipublicae, Patriaeque spondeat, Joanne Baptista Arci Comite, ex Marchionibus Ardizzoni, et Comitibus Chiepiis, humanissime nobis communicata.

De Orthographia tandem, qua usi sumus, & de Vernaculo Lexico ad finem Operis addito aliquid hic postremo dicamus. Exactam Orthographiam servare in opere Macaronico non jam difficile, ἀλλὰ τῶν ἀδυνάτων Eruditis apparebit. Nam cum vernacula verba latinis sint inserta, nullam vero regulam, vel in scriptione, vel in pronunciatione Linguam nostram servare notissimum sit, ubi nulla adest lex, legem servari non posse, aeque notum est. Neque legem illam apud Scriptores omnes celebrem, et usitatam nobis metipsis in hoc opere praescribere potuimus, ut videlicet qua ratione verbum aliquod, de quo dubitatur, semel scribitur, eadem semper ratione scribatur. Cum enim Macaronicum Carmen in Versus mensura non aliam adhibeat regulam, quam auris, ita verba scribi aliquando oportuit, ut ad Versus quantitatem aliquo modo accomodarentur; in quo pariter uniformes esse minime potuimus, ne nimis absona, et deformia in Orthographia cogeremur admittere: In iis, in quibus liberum nobis fuit, quantum Typographorum oscitantia permisit, Orthographiae leges servari curavimus.

Ad Lexicum quod attinet, hoc ex ipsis Merlini Vocabulis contextum certe non sine summa industria, & studio elaboravimus; quod ad Calcem Operis, tamquam linguae nostrae monumentum duraturum, praestitimus, ut omni tempore, omnique aetate faciliorem aditum ad perfectam Auctoris intelligentiam ii omnes inveniant, qui procul a Mantua degentes, sermonem Mantuano Vernaculum non absque magna quidem difficultate

per-

percipere possunt. Hoc pariter nonnullis aliis vocibus, ac verbis auximus, quae apud Rusticos praecipue, & rudiores usu frequentiora deprehendimus; quorum omnium tum Etrusco vocabulo, tum Latino significationem explanavimus, adeoque Lexicum nostrum Manuano-Vernaculum, Etrusco-Latinum placuit appellare.

Haec sunt, Amice Lector, quae te monendum putavimus. In hoc Opere expoliendo, industriam, et conatus nostros aequi, bonique facient ii, quibus, in aliorum contemptu propriam laudem sitam esse, animus minime persuadet. Si vero in aliquem hujusmodi Literatorum Liber iste fortasse offenderet, illud hic lubet usurpare, quod Merlinus noster Operi suo praemittendum paravit:

Libriculum quicumque capit, quem perlegat, istum
Cesset, si nasum Rinocerontis habet.

DE
THEOPHILI

DE

THEOPHILI FOLENGI REBUS GESTIS, ET SCRIPTIS.

CAPUT PRIMUM.

§. I.

Theophili Folengi genus.

Orum, qui ante nos vixerunt, res geſtas litteris tradere, operae pretium ſemper viſum eſt, quotieſcumque aliquid praeſeferant memoria dignum: quidquid enim laudabile, & praeclarum geſſerunt, ad virtutem animos acuit, & accendit; quidquid minus laudabile in iis notatur, a periculis, per quae in vitium declinaſſe, per quamdam veluti ſemitam, videntur, animos avertit, atque ad ea evitanda efficit ſagaciores. Quae de Theophilo Folengo e Vetuſtatis injuria elapſa, atque a pluribus, quae circumferuntur figmentis ſecreta, memoriae prodimus, non omnia quidem ea laudabilia apparent; ſed nos prudentiores efficiunt pericula, in quae ipſe incidit; atque ad virtutem alacriores poenitentia, qua Juvenilis vitae maculas, non quidem ſenili, ſed firmiori aetate deterſit.

Folengae gentis vetuſtatem, e tenebris erutam, in lucem prodere in primis optimum judicamus; tum quia res ſatis obſcura; tum quia, quae vetuſtatem ſapiunt, nunc temporis in deliciis magis habentur; tum denique, quia, ut antea

quam quis fuerit Folengus noster appareat, unde fuerit innotescat.

Familiae suae vetustatem Theophilus ita declarat, ut etiam, quibuscumque aliis deficientibus, inde solum clarissime comprobetur. Ad finem enim Macaronices tertiae Vetustiores aliquot Familias commemorans, propriam familiam vetustatis nomine laudat, quod indicio est, eam inter vetustiores vetustissimam fuisse: ibi enim ita canit Poëta:

Vivat & Hyppolitus, nigra Stirps vetus inde Folenga.

Jure autem Folengam Familiam propter ejus vetustatem commemorasse Poëtam, inde apparet, quod Andreas a Schivenolea Mantuanus Civis, qui saeculo decimo quinto *Chronacam* quamdam, aut potius commentaria quaedam manuscripta reliquit, in quibus suorum temporum Historiam texit, eidem aliam *Historiam brevem Mantuanarum*, ut ipse ait, *Familiarum* praefigens, de Folenga Gente, ita scribit „ Questi Folenghi sono stati sempre ab antico bon „ Cittadini: vivono de soe Entrade, & le soe Stanze si „ era a mezzo il Borgo di S. Jacomo. " Sed non alio clarius Folenga Nobilitas, & Vetustas eruitur, quam ab Marco Andrea Zucchio Archipraesbytero, qui in quodam manuscripto, quod ab Eruditissimo Concive Nostro Joanne Maria Galeotto, asservatur, ex authenticis monumentis de Mantuanis Familiis late differit. Inediti Operis titulus est hujusmodi „ Delle Famiglie di Mantova, e loro Origini, „ descritte da Andrea Schivenoglia l'anno 1467. con ag- „ giunta copiosa d'altro Autore di quelle viventi dopo l'

„ an-

„ anno 1630, e successivamente delle antiche, e moder-
„ ne Famiglie di Mantova, raccolte per ordine Alfabeti-
„ co dall'Arciprete Marco Andrea Zucchi l'anno 1673, e
„ delle Cariche, che ne' tempi indicati illustrarono le Per-
„ sone de' menzionati Casati".

Ex hoc opere, summa Diligentia elaborato eruitur, Azzonem de Folengis Anno Aerae vulgaris MCXIX, Testem adstitisse, dum Manfredus Mantuanus Episcopus pro Monacis Padolironensibus sententiam diceret. In Diptycis praeclarissimi, & vetutissimi ejusdem Coenobii, (quod Zucchius omiserat, & legitur in quadam epistola Typis edita ab Illustrissimo, & Reverendissimo Joanne Augustino Gradonico Clodiensi Episcopo in recentioribus memoriis italicae litterariae Historiae inservientibus,) (*Tom. II. pag.* 41.) *quae* ante annum MCL scripta sunt sub Abbate Willelmo II, nomen reperitur Opizzonis de Folengis inter illos, *qui de Mantua fecerunt fidelitatem Monasterio*. Raymundus Opizzonis filius (Opizzonis fortassis mox enunciati, quem Zucchio, ex enarratis Diptycis supplevimus) annis MCCXVII, & sequenti fuit Eques Justitiae, quo anno Bonagiunta Folengus Judiciis praeerat. Anno MCCLXXII. Boninsegna Folengus, quum Civitatis Consilio interesset, foederi pariter interfuit cum Marchione Estensi inito. Tandem MCCCXXVIII Marius Folengus, illi interfuit Consilio, in quo, post Passerinum de Bonacolsis Mantuae Tyrannum, occisum, in Populi Caput, & Mantuae Dominum, Aloysius a Gonzaga fuit summa omnium Ordinum Consensione electus. Quoniam vero tam diligenti studio Folengorum Genus describit Zucchius Archipraesby-

ter, ut facile ex ipso mutuam hominum conjunctionem, & successivam unius ex alio seriem dignoscamus; ejus ductu ab ineunte saeculo decimo quarto, ad dimidium saeculi decimi septimi, in quo Gens Folenga esse desiit, Geneologicam Arborem, seu Typum Familiae ejusdem, ad calcem subnectimus, addito commentariolo, partim ex memorato M. S., partim ex aliis monumentis deprompto, quod Familiam ipsam maxime commendat.

§. II.

Theophili nativitatis locus, dies, & annus.

THeophili Origine inspecta, de ejusdem ortu disserendum. Locum, in quo Theophilus in lucem prodiit, Cipadam vel Cipatam fuisse, & Auctores suspicantur, & ipse aperte innuit pluribus in locis. Est autem Cipata, nunc locus quidam carens nomine; praeteritis autem temporibus oppidum non vulgare, prope Lacum Inferiorem, extra suburbium, quod nos a Divo Georgio nuncupamus, cujus vix aliqua supersunt vestigia. Amoenitate locus plurimum commendatur. In eminenti enim constitutus, sensim in proclive delabens, amoenissimis Viridariis se accommodum exhibebat, & plurimorum locorum, totiusque Civitatis pulcherrimus inde prospectus patebat. Afferit Episcopus Casalensis Scipio Agnellus Maffejus, Mantuae Historicus, (*Annal. lib.* I. *c.* 2.) ibi Folengae gentis agros fuisse, & praedia. Ibidem natum esse Apostolus Zenus, Poëtam nostrum suspicatur in adnotatio-

tionibus, quibus librum illustravit inscriptum „ Dell' elo- „ quenza Italiana del Fontanini " . In hanc opinionem ductus propter eximias laudes, quibus Cipatam soepe extollit, (quae fortasse a probris, & conviciis, quibus eandem deprimit facile vincuntur) & quod Cipatam Baldi natalem locum esse constituat; quo Tassonus allusisse, Cl. Viro videtur, ubi in celebri poëmate (*Sech. rap. C. 8. St.* 25.) de Folengo nostro ita scripsit:

Latino onor de Mantovani versi,
Per cui la Donna sua Cipada agguaglia.

Cipatae vero Theophilum natum esse, citatus Agnellus firmiter asserit; quod ipse expresse innuit, ubi ad finem Macaronices tertiae, ita ait:

Magna suo veniat Merlino parva Cipada,
Atque Cocajorum crescat casa bassa meorum:
Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo,
Dante suo florens Urbs Tusca, Cipada Cocajo.
Dicor ego superans alios levitate Poëtas,
Ut Maro medesimos superat gravitate Poëtas.

Et ad finem Macaronices 25.

Nec Merlinus ego, laus, gloria, fama Cipadae.

Natali loco Theophili nostri sic constituto, de tempore dicendum ordine occurrit. Diem, in quo vitae curriculum arripuit ipse testatur, non quidem in Macaronicis, sed in alio opere, decennio post ab eodem in lucem edito, quod ab ipso inscribitur, *Il Chaos del Triperuno*; annum vero ubique silentio praeteriit, illumque aliis ex Monumentis deducemus. Ad hunc librum confugiendum est, qui

dili-

diligentiſſime eſt inſpiciendus, ac plura de Theophilo noſtro, quae adhuc tenebris operiuntur, eluceſcant. In operis enim argumento, Poëta ſic teſtatur. „ Queſto Chaos in „ ſelve ripartito, la Vita dell' Autore, la quale in tre fog- „ ge, ſino a queſt'ora preſente col tempo ſe n'è gita, con- „ tiene ". De Natalis vero ſui die, paulo poſt addit, natum ſe eſſe „ alli otto giorni, ed ore dodici di Novem- „ bre ſotto Scorpione, eſſendo allora grandiſſimo freddo " Quare in priori hac Sylva frigus exaggerat, quod tunc ſoeviebat, quum natus eſt, & naturam ſibi, non matrem, ſed Novercam fuiſſe conqueritur.

Advertit itaque Cl. Apoſtolus Zenus, (*citato lib. I. p.* 305.) in argumento praefati operis, aſſerere auctorem ſexto decimo aetatis ſuae anno, una cum veſte, ſe vitae inſtitutum commutaſſe. Quum vero Armellinus in Biblioth. Caſſinenſi, ex Theophili ipſius Chirographo, quem nos infra referemus, & Brixiae in Divae Euphemiae Coenobio aſſervatur, teſtetur, Theophilum, Divi Benedicti Regulam profeſſum fuiſſe VII Kal. Julii MDIX, ab hac die ſexdecim annos regrediens, ejus nativitatem conſtituit, anno MCCCCXCIII Sed diligentius advertendum eſt, Theophilum, decimo ſexto aetatis ſuae anno, habitum commutaſſe, non profeſſionem emiſiſſe. Si itaque anno MDIX Divi Benedicti Regulam profeſſus eſt; anno MDVIII Divi Benedicti habitum induit. Verum rem accuratius adhuc perpendendo, quum ejus, menſe Junio Profeſſio inciderit, & ſub diem Natalem Domini, ut paulo poſt oſtendemus, habitum commutaverit; neceſſario inferendum, contigiſſe ad finem anni MDVII. Qua propter quum

tunc

tunc temporis annos sexdecim natus esset, si expletos illos dicamus, quod verisimilius videtur, anno MCCCCXCI ejus nativitas contigit; si nondum expletos, sed vix incoeptos, quod non videtur supponendum, anno MCCCCXCII Theophilum natum esse, asserendum.

CAPUT II.

Quae Theophilus gesserit, dum vitam egerit.

§. I.

Theophili Pueritia, Studia, & in Religionem ingressus.

CIpatae itaque natus, ut modo constitutum a nobis est, anno MCCCCXCI, sexto Idus Novembris, Theophilus Patrem sortitus est Fridericum, & matrem Paulam, ut ab ipso eodem habemus, & infra constabit, ipsique Hieronymi nomen in sacro Baptismate impositum. Matris suae Familiam penitus ignoramus. Acris, promptique ingenii indicia, a primis annis eum exhibuisse, non est ambigendum. Puer adhuc, cuidam Sacerdoti instituendus, a Patre traditus est, in agro Ferrariensi commoranti. Nondum ab ephebis excesserat, & jam poësi se esse natum ostendebat, & versus summa edebat facilitate: de isthac sua aetate adducto in opere, Dialogo primo ipse testatur „ non mi ritraggo a dirti alquanti versi, da me, ancor fanciullino composti, trovandomi su quello di Ferrara in certa Villa, mandato da

„ mio

„ mio Padre, per imparare lettere appresso di un Prete, lo „ quale molti Scolari tenea soggetti “.

Tradunt Tomasinus, aliique passim, Theophilum politioribus litteris jam excultum, Bononiam a Patre missum, ubi severioribus disciplinis, sub Petro Pomponatio Mantuano summo Philosopho, & Medico insigni, operam dedit. Verum quum res nullo innitatur fundamento, neque affirmari id, neque negari prudenter potest. Quod certum est affirmari quae potest non haesitanter, illud est, Theophilum fuisse omnibus, tum amoenioribus, tum gravioribus disciplinis adprime excultum, brevi, & mirifice in optimarum artium studiis, quocumque usus sit Institutore, ipsum profecisse; & adolescentulo adhuc Italicorum Poëtarum lectionem in deliciis fuisse, & de se ipso ab eo dictum videri, quod de Baldo suo cecinit Macaronice secunda, ubi ait:

Ergo Scholam Baldus laetanter pergere coepit,
Inque tribus magnum profectum fecerat annis.
Jam quosque libros velociter ille legebat;
Sed mox Orlandi nasare volumina coepit:
. . . .
Orlandi solum, nec non fera bella Rinaldi
Aggradant &c.

Sexto decimo aetatis suae anno, Theophilus, ut supra dictum est ipso asserente, una cum veste, vitae institutum commutavit. Addendum hic est, qua ratione moti asseruimus, circa Dominici Natalis tempus id evenisse. In aliquibus versibus laudati Operis *Chaos* inscripti, (in eo enim modo solutam, modo metricam orationem usurpat: modo

nar-

narratione utitur, modo Dialogos intexit) in quibus de proprio in Religionem ingressu verba faciens, haec habet:

Era quella stagion, quando Aquilone
Dall' Iperboree cime sibilando,
In vetro i fiumi, in latte cangia i Monti:
Cacciomi dentro un bosco tutto solo;
Tanto v' entrai, che al fin mi vi compresi,
In le Capanne de' Pastori giunto.

Quod vero de se ipso hic verba faciat, inde liquet, quod si literae, quae cujusvis versus initium constituunt successive legantur, haec verba consurgunt: *Divi BenEDICTI Regula, sub quam ipse militaturus ingredior, pientissima, & Evangelica est.* Hyemali tempore itaque, in solitarium nemus ingressus, in Pastorum mapalia commigravit. Prope Dominicum Natalem, & quod verosimile videtur, ipsis diebus Natali Dominico Sacris, id contigisse ex Italico Epigrammate, aliisque carminibus, quae sequuntur, clarissime apparet. Atque inde est, quod sexdecim integris annis, tempori detractis, anno MCCCCXCI Theophilum vitae primordia traxisse supra asseruimus. Dicendum itaque non sine ratione videtur, ipsum ad finem Decembris anni MDVII fuisse in Religionem ingressum. Eodem enim anno V Non. Octob. Joannes Baptista, Theophili nostri Frater, natu major, de quo infra in adnotationibus ad Geneologicum Typum, Monasticam professionem emisit. Neque a veritate abhorret, Eidem Theophilum adfuisse, & juvenili animo sacra, & vere pientissima caeremonia commoto, & in Religionem accenso, sine

mora propriis compositis rebus, Fratris vestigia eodem cadente anno sequutum fuisse.

Clarius vero hoc ipsum confirmat de Dominici Natalis tempore ad novum vitae genus capessendum ab se ipso electo, in argumento obscuri operis jam ante a nobis adducto. Verba referemus, ad alia enim quae modo dicenda sunt viam sternunt, su quel principio, ch'egli prese a far vi-
„ ta comune cogli altri Pastori, trovò Cristo Parvolino
„ entro il presepio collocato; ma col tempo poi, per ca-
„ gione di... (ma non voglio parlarne chiaro, che ancor e-
„ gli và più riservato che sia possibile) traviato, si mise
„ a seguire una Donna bellissima, la quale sopra un sfre-
„ nato Cavallo gli scampa innanzi per trarsilo drieto al
„ precipizio d'ogni perdizione: nè chi sia questa Dongel-
„ la, nè dove finalmente lo conducesse voglio manifestar,
„ se non nell'orecchia dicendolo". Haec vero omnia, quae obscure ipse, & per aenigmatum ambages obvolvit, non ad aurem, sed palam, ex ipsis Theophili operibus, et ex ejus temporis historia conjicientes, trademus.

Menses duo de viginti in propositae vitae experimentis perstitit, & VII Kal. Julii sequentis anni, nempe MDIX Religiosam edidit professionem, cujus ecce exemplar jam a nobis promissum.

In Nomine Dñi Nostri J. C. Amen. Anno a Nativitate ejusdem, Millesimo quingentesimo nono, die vigesima quarta mensis Junii. Ego Domnus Theophilus de Mantua promitto stabilitatem meam, & Conversionem morum meorum, & obedientiam secundum Regulam S. Benedicti coram Deo, & om-

nibus

nibus Sanctis, quorum Reliquiae habentur in hoc Monasterio Sanctae Euphemiae de Brixia. In praesentia Domni Bartholomaei de Bergomo Abbatis ejusdem Monasterii sub Congregatione Cassinensi, alias Sanctae Justinae: Ad cujus rei fidem hanc petitionem, manu propria, scripsi, die, quo supra.

§. II.

Theophili errores.

ILlustrium virorum lapsus, si qui acciderint, ab historia occultari nefas est; nos enim, ut supra dictum est, prudentiores efficiunt ad evitanda pericula, in quae illi inciderunt. Qua propter praecipit historico Tullius libro II. de Orat. illud in primis observandum: *ne quid falsi dicere audeat, ne quid veri non audeat*. In primo Theophili in Religionem ingressu, Joanne Cornelio inter majores Religionis Proceres res dirigente, pietatis studium, mira pace conjunctum, in omnibus efflorebat; qua propter in *Triperuno* sub Cornagiani nomine summis eum laudibus extollit, ejusdemque fatum deflet. Verum, quum Ignatius quidam Squarcialupus, optimis artibus satis excultus, mirifice tunc temporis gratia apud plurimos, & auctoritate valeret; quum ad sublimiores Magistratus capessendos pervenisset, in universa Congregatione ad perpetuum sibi Dominatum vindicandum, omnia moliri, atque a Religionis, & pacis studio animos coepit avertere iis artibus, quae in latina hi-

ſtoria Patavini Coenobii Sanctae Juſtinae Jacobus Cavaccius Monacus late deſcribit lib. VI, qui tamen non ſine manifeſto errore rem narrat, diverſo tempore contigiſſe.

Inde ſi Theophilo credendum eſt, qui ita cecinit Ecl. 6.

Corneus hac animam profudit ſorte Joannes.

dolore, & moleſtiis fractus Cornelius fato ceſſit Bragliae, vel anno MDXIV cadente, vel poſteriori vix incoepto, Squarcialupi iniquo animo, & fraudibus abunde ſumma cum animi aegritudine perſpectis: Quamvis ille nondum effrenatae ambitionis virus aperte omnino effuderit; ſed Comitiis Generalibus ibidem habitis anno MDXXI effundendum potiſſimum reſervavit; quod ex Capitularium Epiſtolarum Regeſtis, quae in Padolironenſi Monaſterio aſſervantur manifeſte eruitur. Mirum quot tumultus, & turbas Ignatii Florentini ambitio excitaverit: Mirum quot in ipſo Religionis portu tempeſtates exortae. Summo dolore perculſi ſaniores: ſummo libertatis ſtudio accenſi plures: ſumma indignatione accenſi omnes. Odio haberi coeptum eſt jugum illud, quod antea diligebatur, & ſanctiſſimus ille Coetus, virtutumque omnium lyceum, a ſe ipſo prorſus diforme, ſemetipſum amplius non cognoſcebat.

Propterea, poſtquam citato loco dixerat, D. Benedicti Regulam *pientiſſimam eſſe*, *atque Evangelicam*, literis eodem modo carminum initio diſpoſitis, ſubdit. *Verum Ignatii Florentini tanta ambitio, ut illa puritas animorum penitus deciderit*, & alibi pariter initio carminum literis diſpoſitis: *Ignatius Squarcialupus Florentinus deſtructor Religionis D. Benedicti. Laurae ſibi nomen vindicavit, at Larvam illum*

illum appellandum esse censemus. Illum propterea pictum suspicamur in quodam Abbate, quem ficto *Griffarosti* nomine in Orlandino persequitur.

Tot tempestatibus actus, Theophilus ipse naufragium subiit. Ut praemissum a nobis est, iniqui fortassis amici suasu, aut exemplo, formosae mulieris amore captus, in perditionis barathrum vergit. Duo hic quaerenda. Alterum, an libertatis ardore Religioni terga verterit, & vestem deposuerit. Alterum, quae fuerit mulier illa, quae Theophilum illecebris irretivit. Primum quod attinet, coniici videtur ex ultimis versibus, qui Capitulum quartum Orlandini claudunt, & multo clarius ex Dialogo, quem *Triperuno* interserit, & Trium Aetatum Dialogum ipse inscripsit. Interloquutores inducit matrem nomine Paulam, sororem (quae ei, tum sanguine, tum habitu soror erat) nomine Coronam, neptem Liviam nomine. Ibi postquam dixit Corona, se Theophilo esse, *doppia sorella*, *carnale*, *& spirituale*, sic foeminae invicem colloquuntur:

,, Pa. carnale si bene, spirituale non già.

,, Co. la cagione?

,, Pa. si ha gittato il basto da dosso l'Asinello.

,, Co. e rottosi il Capestro.

,, Li. e tirato di Calzi.

Quid sibi haec velint, viderint Eruditi accurate singula perpendentes. Quaerendum superest quaenam fuerit mulier illa, cui Theophilus animum addixit. Quae supra a nobis relata sunt: ,, si mise a seguire una Donna bellissima, ,, la quale sopra un sfrenato Cavallo gli scampa innanzi "

a Cl.

a Cl. Zeno allegorice intelliguntur, & mulierem illam, Voluptatem fuisse asserit, cujus illecebris illectus Theophilus a recto tramite declinavit. Id autem prudenter magis, quam vere, ab Eruditissimo Viro dictum censemus. In literis siquidem initialibus cujusdam cantiunculae, quam *Triperuno* innectit, nomen Amasiae exprimit. Immediate vero, post eandem cantiunculam haec habet „ *Triperuno* mio, „ vero è, che lo essermi dalla comune nostra Compagnia „ distratto, potevati accertare, che da me dovevasi far „ cosa, la quale fosse da essere secreta. Io (come sentisti) „ cantai testè testè una Canzone. Li capoversi, non vorrei „ già, che uomo del mondo avesse notato: che il gentilis- „ simo spirito, di cui sono tempo fa umile Servitore, non „ men ha cura dell' onorevole suo stato, che del comu- „ ne obbietto di questo nostro amore". Hic itaque habemus, non ab allegorica, sed a vera muliere fuisse captum, atque eandem illam fuisse, cujus nomen supra expresserat. Idem vero nomen exprimunt literae singula verba distici cujusdam incipientes, alibi inserti. Quum vero non vulgaris, ut recitata verba innuunt, at adhuc florentis familiae agnomen mulier praeseferat, ita illud tenebris relinquimus involutum, quemadmodum a Theophilo relictum fuit; quamvis fortassis diversa e gente eodem distincta agnomine, oriri mulier potuerit.

§. III.

§. III.

Quid egerit Theophilus a Religione absens, ejusdemque ad bonam frugem conversio.

POst annum MDXV, quo Cornelius obierat, ante vero annum MDXVII, quo primum Macaronices liber in lucem prodiit, Theophilus a verae pietatis tramite recessit: initio vero anni MDXXVII ejusdem, per poenitentiam conversio subsequuta est. Donec desipuit, huc illuc vagari solitum fuisse verosimile putamus. Venetiis enim, anno MDXXII extitisse, certum fit ex quodam Italico Epigrammate in *Triperuno* inserto ad Ducem Venetum Andream Grittum, quo anno Grittus summo Reipublicae Magistratu potitus est. Certum pariter est, sub Julio II eum Romae fuisse, ut ex *Cap.* 5. *St.* 27. Orlandini compertum est. Anno tandem MDXXVI Venetiis iterum extitisse testatur ejusdem Operis editio, quae primum eo anno typis commissa est. Anno vero MDXXVII, quum alterius Operis saepius a nobis memorati, quod *Chaos*, aut *Il Triperuno* appellatur editio sit subsequuta; initio ejusdem anni, resipuisse, non imprudenter asseruimus.

Primis erroris sui temporibus ad Macaronicos versus se recepit. Asserunt aliqui, quibus fundamentum exhibet ipse Theophilus, se elegantissimo Poëmati latine scribendo dedisse; sed ab invidis aliquibus e sententia dejectus, ad Macaronicum Carmen se vertisse (*Tomasin. Ill. Vir Vitae T. II.*)

Di-

Dicunt alii, elegantiſſimum hujuſmodi Poëma Theophilum ad finem uſque perduxiſſe, illudque Mantuano Epiſcopo acerrimi Judicii Viro, cujus familiaritate fruebatur, communicaſſe. Gratulatus eſt Epiſcopus, aſſerens, Theophilum, majeſtate, & dicendi elegantia, Virgilium omnino adaequaſſe: qua major laus nulla dici poterat. Dum vero Theophilus fixum animo haberet, velle ſe Poëtarum Principem ſuperare, eique Principatum eripere, elaboratum Poëma igni comburendum tradidit, & ad illud ſcribendi genus ſe vertit, in quo omnium Princeps, ab omnibus omnino ſalutaretur (*Armelin Bibliot. Caſſin. P. II. p.* 185.) Huic opinioni ſuffragari videtur Theophilus ipſe, ubi toties epiphonema illud repetit:

Namque vetuſta nocet laus nobis ſaepe Modernis.

Quod ſaepius uſurpat ad finem Macaronices 25.

Inveterata nocet laus nobis ſaepe Modernis.
. . . . *ſola datur laus magna Vetuſtis.*

Hanc opinionem aperte videtur inſinuare in proëmio Moſchaeae, in illis praecipue carminibus:

Illius heu fruſtra doctas captare ſorores
Speravi, & multa laude tenere Polos.
Nil fuit evigiles ſtudio concludere noctes,
Poſtquam tot menſes abrogat una dies.

Eſt mihi vero perſuaſum, nunquam Theophilo fuiſſe propoſitum Virgilium ſuperare; quod intolerabilis ſuperbiae, & imperitae mentis eſſet indicium. Se quidem in latinae poëſeos gravitate, & dulcedine ſumma cum laude ab ineunte aetate exercuiſſe; nihil ominus, ut optime ait Gravina,

vina, (*della rag. Poet.* §. 44. *pag.* 68.) voluisse potius in ludicro dicendi genere Principatu potiri, & Primas tenere, quam in gravi, & serio Secundas, & inter Imitatores, & Sectatores numerari. Ad nobile, & serium Poëma, voluntatem illi defuisse, non vires; quod ex ejus doctrina, inventione, & concipiendi felicitate, & vi, conjici facile potest; & mentis nobilitate contendisse novum dicendi genus cudere Fidentiano oppositum. Fidentius enim latina verba Italicae dictioni, Merlinus Italica latinae orationi intermiscet, & inserit.

Donesmundus noster in Mantuana Historia Rerum ad Ecclesiam spectantium (*l.* 7. *P.* 2. *p.* 171.) narrat, Theophilum adhuc adolescentem, dum Bononiae sub Pomponatio Philosophiae vacaret, Francisci Donesmundi Concivis, & Condiscipuli sui suasu, carmen illud composuisse, quod immortale illi nomen comparavit. Addit Vigasius Cocajus Macaronices Editor, Baldi nomine, Franciscum eumdem, strenui animi adolescentem sibi amicissimum, adumbrasse. Alia vero Poëmatis nomina, aliis pariter, pro uniuscujusque indole, adolescentibus amicis suis adaptasse. Quum Pater illum haeresi infectum a Pomponatio hausta deprehendisset, domo ejecit; quo casu perculsus Theophilus, militiae nomen dedit, at deinde Fratris exemplo commotus Monasticae se vitae addixit.

Hisce pariter fabellis, a Vigasio depromptis fundamentum aliquod praebuit ipse Theophilus. Dum enim Macaronicem scribebat, quae calamo liberius exarabat, viro Religiosis institutis adscripto, vehementer displicebant. Hinc se ipsum totis viri-

bus occultare. Hinc se Laicum describere, ut Macar. 7.

Attamen ut facimus nos Laici, saepe malorum
Religiosorum culpa, mordebat honorem,
Sanctorumque decus Patrum.

Hinc tandem, se prima florentem adolescentia ostentare, quum vicesimum quintum circiter ageret aetatis annum.

Et mihi, sum quamvis adolescens, drizzat orechias.

Et toto hoc ipsum innuit Moschaeae prooemio, se puerum annuntians. Firmum tamen sit quod supra a nobis dictum est, non nisi post aliquot Religiosae vitae annos, operi Macaronico Theophilum manum admovisse; non nisi postquam a Religione descierit, illud typis vulgasse. Cetera quae ab Auctoribus traduntur, inter fabulas amandentur.

Scribendi, & vivendi methodus a Theophilo arrepta Bonis omnibus displicebat, & novae quotidie ad ipsum querelae, & convicia in ipsum prolata, deferebantur. Calamum itaque iracundia commotus rursus arripuit, & acriori stilo Poëma conscripsit hoc titulo: *Orlandino per Limerno Pitocco da Mantova composto.* De hoc opere tradit ipse in Dialogo Trium Aetatum, inter scribendum a Typographis ei fuisse sublatum, & duorum mensium spatio illud explevisse. Tribus tamen mensibus fuisse elaboratum tradunt carmina, quae in libri fronte leguntur:

Mensibus istud opus tribus indignatio fecit:
Da medium Capiti, notior Auctor erit.
Orlandum canimus Parvum, parvum inde volumen.
Si quid turpe sonat pagina, vita proba est.

No-

Nomen induit Limerni Mendici, quia coeci instar, inquit Cl. Zenus (*loco cit. p.* 302.) baculo ferit quoquo versus. Limernus, subdit ipse (*pag.* 303.) iisdem literis componitur ac *Merlinus*. Hinc *da medium capiti*. Syllaba, quae medium tenet, ad initium transferatur, *Merlinus* consurget, atque adeo *notior Auctor erit*. Merlinus enim cognomento Cocajus nominis celebritatem jam tum erat adeptus.

Partim amore, partim iracundia percitus Theophili animus continuis fluctibus jactabatur. Amicos sibi, & Patronos tum nominis celebritate, tum erudita, & jucunda consuetudine comparaverat. Annus vicesimus sextus sextidecimi saeculi jam advenerat, quo anno Ignatius Squarcialupus acerrimus Theophili Insectator supremum diem objit, ut narrat Armellinus in Bibliot. Cassin. (*non anno MDXX, ut Nigrius refert in Hist. Scriptor. Florentin. p.* 336.) Divino afflante lumine, ut ipse testatur, errorum suorum pertaesus, eodem anno MDXXVI statim a Squarcialupi obitu in Religionis sinum se rursus recepit. Annum aetatis suae tricesimum quintum vix tunc expleverat, & a Religiosis Fratribus peramanter exceptus novum scribendi, & vivendi genus instituit.

§. IV.

Quid egerit, & quousque in Italia vixerit post conversionem.

IPso conversionis suae anno, proprios deflens errores, eorum historiam edere instituit. Libellum itaque aggressus est, cujus titulus, & dicendi modus mysterium olent; sed filum Accuratioribus ipse paravit, quo coeca regentes vestigia, ad veritatis possent cognitionem pervenire. Libellum inscripsit, ut supra dictum est: *Il Chaos del Triperuno*. Optime observavit Fontaninus, (*Bibliot. dell' Eloq. Ital. p.* 303. *cum notis Cl. Zen.*) *Triperunum* se ipsum in hoc opere vocavisse, vernaculo loquens Mantuanorum more: Nam *tri per uno* Mantuanis idem est, ac *tres loco unius*. Tres enim Fulicas Folengae gentis Stemma Operi praefigit, hisce interpositis literis M. L. T. F. quae significant *Merlinus*. *Limernus*. *Theophilus*. *Folengus*. Tria nomina unum hominem exprimentia, tribus Fulicis denotatum.

In Opere Carmina, Cantus, Narrationes, Italica, Latina Macaronica commiscentur, estque tribus partibus divisum, quas Silvas ideo appellat, quod diversi generis plura complectatur, qua ratione Statius, & Plures post ipsum, libros aliquot diversi argumenti Carmina complectentes, Silvas appellarunt. Tenebras ubique opus praesefert, & obscuritatem: si tamen Silvarum argumenta, quibus saepius hactenus usi sumus, attendantur, manifestum fit, Auctorem, tri-

bus

bus libelli partibus, tres diversos vitae suae status descripsisse. In hujusce itaque Operis argumento Conversionis suae primordia, ita describit: „ Cristo se gli scopre in „ quel centro d' ignoranza della Selva terza apparendo, ed „ indi smosso lo drizzia nel camino al Terrestre Paradiso „ duttore: che per divina inspirazione, conoscendosi egli „ perdere il tempo superstiziosamente in quella seconda Sel- „ va, ritornasi alla sincera vita dell' Evangelio primamen- „ te a lui dimostrata ".

Quamvis initio tertiae Silvae, in quodam Italico Epigrammate innuat, se tunc in tricesimo fuisse aetatis anno, non tamen ita id intelligendum est, ut praecisum aetatis suae tempus significare ibi voluisse putandum sit: Ad finem enim ejusdem tertiae Silvae manifeste ait, se tunc in medio vitae curriculo extitisse, quod quinto, & tricesimo vitae anno constituendum esse a Psalmista didicerat Ps. 89: *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni.*

Ad rectum vitae tramitem facile conjici potest, fuisse compulsum hortatione trium Virorum generis Nobilitate clarissimorum, qui plurimum apud Folengum auctoritate valebant. Eorum enim nomina in fronte Silvarum suarum Initialibus literis descriptis innuit: FE. GO. quae literae Fridericum Gonzagam Marchionem V. significant: CA. VR. nempe Camillum Ursinum. Tandem FR. GR. Franciscum innuit Grifalconem. De memorato Ursino in eodem libello sic canit:

. . . . ti mostrerò quell' Orso
Coll' Orsacchino tuo, che tien tua guida,

Per

Per ogni strada, e periglioso dorso.
Non sarà vento mai, che ti divida,
Stanne sicuro, dal Governo loro;
Che la sua luce altera nol conquida.

Ad marginem horum carminum sic adnotatur „ Parla di Ca„ millo, e suo Figliuolo Paolo di Casa Orsina". Ex hisce vero carminibus manifestum fit, Paulum hunc Ursinum sub Theophili nostri disciplina extitisse: quod clarius etiam eruitur ex Dialogis, quos Joannes Baptista Chrysogonus Theophili Frater edidit, & *Pomiliones* inscripsit; in quibus latinum Carmen habetur a Theophilo eidem Paulo Ursino directum.

Et quoniam de hoc carmine sermo incidit, opportune notandum occurrit, in eo versus aliquot contineri, in quibus optat Senensi Intronatorum Academiæ adscribi:

Oh mihi contigat, faveat modo Thuscia coeptis,
Inter Apollineos numerarier Intronatos!

Unde manifestum fit, hujusmodi Academiae Intronatorum nomen fuisse, antequam eidem Folengus adscriberetur. Corrigendus itaque videtur Cl. Ab. Fabianus, qui Merlinum numerat, (intellige Theophilum Folengum) inter eos, qui hujusmodi nomen illi Academiae primo tribuerunt in Erudito Opusculo Inscripto „ Memoria sopra l'origine, ed In„ stituzione delle principali Accademie della Città di Siena" (*p. 8. T. III. della nuova Rac. d'Opusc. Scientif. Filolog. a Cl. P. Ab. Callogerà edita*).

Post editum *Triperunum* Operum suorum correctioni animum applicuit. Noverat enim Religiosus Vir, quot ma-

maledicis, & scandalosis scriptis, undequaque per Italiam diffusis, poterant mala produci. Quo pluris ab omnibus fiebant, & in delitiis habebantur, eo acriori dolore moesti Parentis animum feriebant, & eo vividiori desiderio eos abolere omnino, & disperdere, si fieri posset, studuisset. Quod illi liberum erat, immediate suscepit. Quoniam in Orlandino Luteranismum non nulla sapiebant, & nimio aceto Insectatorum suorum vulnera perfricaverat, Apologiam edidit ad ea quae imprudenter in Orlandino scripserat, vel excusanda, vel explicanda; & non nulla ex Septimo, integrum vero Octavum Caput abscidit, quemadmodum in nonnullis Editionibus observatur.

Macaronices pariter Correctionem studiose aggressus est, & anno circiter MDXXX illam expleverat. Eodem anno mense Octobri eam Fratri suo Francisco edendam tradidit, & edita apparet ficto Editionis loco, *Cipatae apud Magistrum Aquarium Lodolam*: non apposito Editionis anno, quam tamen editam fuisse Tusculani apud Paganinum suspicatur Zenus (*loc. cit. p.* 304.), qui solus hujus Editionis meminit, eamque jure vocat „ la migliore, la più „ rara, e la meno conosciuta “. In libri fronte hoc tetrasticon legitur:

Tam sibi dissimilis, tamque alter habetur ab illo
Merlino, ut primum nesciat Auctor opus.
Causa recantandi fama est aliena, Malorum
Juditio, haud Vatis simplice morsa joco.

Editioni praecedit Italica Epistola sub nomine Francisci Folengi, in qua narratur, Auctorem „ persuaso dal con-

„ siglio

„ figlio di più persone, e spinto da sue particolari consi-
„ derazioni si mise a rivedere, e riformare le sue Maca-
„ roniche; e posponendo altra più lodata sua opera inco-
„ minciata (fortassis de Humanitate Christi Poëma) si die-
„ de a soddisfazione altrui, e con suo cordoglio intorno
„ a questo da se odiato volume". Macaronicem igitur perfectiorem reddidit, & jucundiorem: quis vero crederet? quae posteriori tempore Editiones subsequutae sunt, hac perfectiori, & jucundiori neglecta, una dempta, & altera, quas nos infra referemus, omnes ad unam Prioribus, quae acriori, & liberiori stylo scriptae erant, minus perfectis, & minus jucundis institerunt; quod satis ostendit, illud verum esse.

Sai che là corre il mondo, ove più versi
Di sue dolcezze il lusinghier Parnaso.

Imo in suspicionem inducimur, Macaronices Opus ad finem saeculi decimi sexti in Corruptorem aliquem misere incidisse, qui illud omnino deturpaverit. Movet ad id judicandum plura prorsus inepta, & erudito viro indigna, quae in posterioribus Editionibus partim inseruntur, partim adnotantur. Hinc Romana censura Merlini Cocaj opus jure confixum fuit, limitatione tamen apposita: *Donec corrigatur*. Editionem itaque nostram, quae correctiones ipsas ab Auctore saniori consilio adhibitas, oculis subiicit, illisque se conformat, a censura immunem optimo jure censemus.

Exemplar sic correctum Francisco Fratri tradidit XIII Kal. Novembris Anno MDXXX, ut ipse testatur in memorata Epistola Operi praefixa, deinde Anconam versus

ſus gravioribus ſtudiis operam daturus iter arripuit.

Viſum eſt aliquibus, Anconam Venetiis tranſmeaſſe, in Siciliam deinde profecturus. Hinc decennio in Sicilia commoratum fuiſſe antequam Campeſium proficiſceretur, ad unum omnes ſtatuunt, qui de Theophilo ſcripſerunt. Nos vero nemini omnium poſſumus aſſentiri. Uſque ad Annum MDXXXVII ineuntem, eum in agro Brixienſi fuiſſe certum nobis eſt. In Caprenſi Caſſinenſium praedio amoeniſſimo prope Lacum Sebinum ſito, aliquot annis moram traxit, ibique locationis Chirographum quodam, ejus manu exaratum certiſſime reperitur. Modo in Caprenſi praedio, modo Brixiae vivebat pariter annis triceſimo ſexto, & ſeptimo illius ſaeculi, & hodie pariter notulae quaedam in Bibliam inſpiciuntur, editam a Farbenio anno MDXXXVI. Eorum, qui ad decennium producunt Theophili moram in Sicilia, nullam video eſſe rationem.

Haec vero ratio eſt, quare Pirrus, inter plures errores paucis verſiculis comprehenſos, cum veritate ſcripſit, *ad ſex annos* eum in Sicilia *fuiſſe relegatum*. Cum veritate inquam ſcriptum hoc fuit, ſi *relegati* nomine, miſſum intelligat procul a Patria. In Caprenſi itaque praedio, vel in Brixienſi Monaſterio, elucubratum a Theophilo fuiſſe grave, & ſacrum illud Poëma Italicum de Chriſti Humanitate jure conjicimus. Hujuſce Poëmatis prooemium dirigitur. „ Alli valoroſi Campioni di Criſto, e del Padolirone „ abitatori, “ quos ſic alloquitur. „ Non per altro, che „ per ubbidire quegli onorati Maggiori miei Baſilio, Teo„ filo, Leonardo, ed altri prudentiſſimi Uomini ſonomi

„ forse ad una tanta impresa con troppa baldanza rallen-
„ tato, sedendomi pure nella memoria quel loro spesse vol-
„ te a me donato avviso, che in compenso de' miei più
„ freschi giorni si ridicolosamente intorno al ridicoloso
„ Baldo gittati, vieppiù la penna, che la Zappa in que-
„ sta solitudine, ove mi sto, affaticare debbia, come quel-
„ li, che molto bene isperimentato hanno, le operazioni
„ delle mani poco valere, secondo lo Apostolo alla Fabri-
„ ca dello Spirito, il quale se d'altro diporto non si pro-
„ vede, che di tessere sportelle, egli tantosto se ne vola
„ colà, d'onde a rivocarlo è più che di Sansone fatica.

Majores itaque, quorum Consilio sacro huic Poëmati animum adjecit, fuisse conjicimus Basilium Leonem a Rotundisco (qui male confunditur cum Basilio Leone a Mantua, pariter Padolironensis Monasterii Alumno, & Abbate, deinde Cassinensis Congregationis Praeside) Leonardum Bevilaquam Pontremulensem, Patavini S. Justinae Monasterii Alumnum, & Theophilum Placentinum agnomine, Mediolanensem Patria, Padolironensis Monasterii Alumnum. Hi tres, ideo a Theophilo suis nominibus referuntur, quia tribus successive annis Cassinensi Congregationi praefuerunt, nempe MDXXX, XXXI, XXXII, quos annos circiter vel immediate posteriores in Sacro Poëmate concinando insumpsit, eosdemque Auctores illi fuisse, ut idem opus aggrederetur, & ad finem perduceret, ut Juvenilium carminum scandalo sacri Operis elucubratione occurreret.

§. V.

§. V.

In Siciliam proficiscitur. In Italiam revertitur, & Campesii moritur.

DUm Regis vicibus in Sicilia fungeretur Ferantes Gonzaga, cui, ut ait Armellinus, in paucis Theophilus carus fuit, in Siciliam profectus est, ad Monasterium missus, cui S. Martini a Scalis nomen est, extra Panormum jacens. Suberat huic Monasterio parvum aliud Coenobium, vetustate sacrum, sanctisque viris acceptissimus recessus, in quo plures virtutibus celebres obiere; quos inter Venerabilis Alexander Orbitonius Siculae Congregationis ultimus Abbas, *Sancti* titulo a pluribus Scriptoribus insignitus, & Beatus Julianus Majalus, cujus multa cum laude meminit Abbas Pirrus, & Canonicus Mongitore in Bibliotheca Sicula. In solitudine locus est, amoenitate recreans, salubritate alliciens, vocaturque Coenobium Sanctae Mariae Ciambrensis, *delle Ciambre*. Nunc omnino derelictum, & cujus aliqua existunt vestigia, rudis Eremicolae domicilium. Huic Coenobio Theophilus noster praefectus fuit, quod satis inditio est, quae de viro tam insigni apud suos Superiores esset opinio, & quam decipiatur Morerius, & alii, qui ejus auctoritate fulti scripserunt, propter ejus Poëticum, & festivum ingenium, *ses Religieuses lui exciterent des Affaires facheuses*. Hic ultra annum constitit, & altiores quasdam Ilices, & formosiores Cupressus pro Nym-

phis sibi elegit, & etiam nunc temporis Arbores illae, vel eodem loco consitae Nymphae Merlini vulgo nuncupantur. Quoniam ad Monasterium D. Martini soepius se conferendi necessitas urgebat, ut cum ipsius Abbate colloqueretur; accidit quadam die, dum ad Monasterium Ciambrense regrederetur, ut qua vehebatur Mula, plurimum illi negotium facesseret. Quo casu commotus lepidissimam Epistolam statim Falcheto scripsit familiari suo.

Leggiadram mea Stalla tenet Falchete cavallam &c.

Vix annum in Ciambrensi solitudine permansit, & illam relinquere, a Ferrante Gonzaga, ut suspicamur evocatus, coactus est. Antequam amoenissimum illud domicilium desereret, in cubiculi sui pariete sequens elegantissimum Epigramma inscripsit, adhuc ineditum.

Dulce solum, Patriaeque instar, mea cura, Ciambre,
Accipe supremum (cogor abire) vale.
Vos rupes, atque antra, cavi, gratique recessus,
Quodque horrore nemus, silva virore places.
Vos vitrei fontes, & amoris conscia nostri
Murmura, perpetuo vere, cadentis aquae.
Tuque mei testata gravem via longa laborem,
Tuque olim Sancto, Cellula culta, sene:
Si vestri curam gessi, quidquamve peregi,
Quo facti Auctorem fas sit amare boni;
Mantoum aeternis memorate Theophilon annis,
Sitque meae vobis causa sepulta fugae.

Sanctus ille senex, cujus hic meminit, est B. Julianus Majalus, quem supra nos memoravimus. Post nonaginta annos vetu-

vetustissimum hoc Epigramma parieti inscriptum legebatur. Sed pariete ob vetustatem collabente, in manuscripta relatum est, & in Bibliotheca D. Martini asservatur.

Coenobium Sanctae Mariae Ciambrensis reliquit, ut Panormi prope Ferrantem Gonzagam moraretur. Praeter plura alia, quae inedita reliquit, dum Panormi moram gereret, *la Pinta*, aut *la Palermita* Italico carmine conscripsit. Quid sit opus hujusmodi, antequam aliud quidquam addamus, non est hic omittendum. Vocabatur *L' Atto della Pinta*, eo quod in theatrali repraesentatione consisteret, haberi solita, in vetusto Templo Sanctae Mariae e *Pinta* nuncupato, quod amplius non existit. Magnum opus Creationis, & maximum opus Incarnationis in hoc Actu repraesentabantur. Quam multa, quam varia, quam magnifica brevi temporis spatio oculis subjiciebantur! Caos primum tenebris involutum apparebat. Inde Terrestris Paradisi amoenitas, Angelorum incruentum praelium, Reproborum Ruina, Inferorum Baratrum, spectatorum animos in admirationem rapiebant. Videndum postea offerebatur varium Creationis Opus: primum lucis jubar, se se in orbem extendens, Coeli, terraeque aspectus, Plantarum productio, Stellarum ortus, Solis, Lunaeque in coelo cursus, piscium natatus, & ex aqua erumpentium saltus, Avium volatus, & concentus varius; ferarum hac illac, & animalium cursus, gratum spectatoribus, jucundumque spectaculum exhibebant. Hinc Primi Hominis creatio, illique Sociae Mulieris datae, eorumque lapsus, & expulsio. Haec prior pars erat. In Scenam deinde Humana Natura prodibat, quae divina Clemen-

tia,

tia, propriis calamitatibus remedium exorabat. Hinc a Deo Promissa per se ipsum primitus, deinde per Sybillas, & Prophetas enuntiata. Post saeculorum oracula, demum Archangelus Gabriel e Coelo labens adspiciebatur, ejusque cum Virgine colloquium, & disputatio. Excepto Virginis consensu, Spiritu Sancto sub Columbae imagine e Coelo labente, Natura humana, Angelorum Chorus, Sybillae, Prophetae, omnes denique, Divinae clementiae gratias concinunt.

Nemo non videt, nulli omnino Drammaticae Poëseos legi, hic fuisse obtemperatum; at fateri pariter omnes necesse est, tantam rerum varietatem, & magnitudinem ob oculos positam, summae Spectatoribus esse debuisse jucunditati, & admirationi. Marcus Antonius Columna, cui dum Pro-Regis munere fungebatur anno MDLXXXI, eidem adstitisse contigit, nihil jucundius, nisi in Beatorum Patria, videri posse, fidenter asseruit.

Hujusce Operis auctorem fuisse Theophilum nostrum, manuscripta omnia, & Historici testantur. In Bibliotheca Panormitana S. Martini a Scalis hujusce operis extat exemplar manu exaratum, cui titulus praefixus. ,, Atto della ,, Pinta, ovvero rappresentazione della Creazione del Mon- ,, do, e dell' incarnato Verbo, rappresentata nell' Imperial ,, Confraternita di Santa Maria della Pinta nella Piazza ,, del Real Palaggio di Palermo di Giovedi 12. Settembre, ,, 6. Novembre MDLXII. Essendo Vettorio &c." Additur deinde. ,, L'Autore dell' Opera, ed Ingegnero fu il Poeta ,, Mantovano, *alias Merlino Cocajo*. D. Theofilo di Man-

,, tova.

„ tova Monaco Cassinese ". Convenit Pirrus: *D. Theophilus de Mantua dictus, Poëta Mantuanus Merlinus Cocajus, sub anno MDLXII in Monasterio Ciambrarum a Patribus Cassinensibus relegatus ad sex annos, ivi inter annosas, et implicitas quercus, in quibus ad nostram aetatem exculptum vidimus nomen suum atque Nympharum in opus adductarum, Heroicum Poëma Macaroneae, Volumen Creationis Mundi, Vulgo Actum Pintae, cujus fuit praecipuus Auctor conscripsit. (In not. Sancti Martini ult. Edit. Ven. p.* 2093.) Quae plura in hisce Pirri, accurati ceteroquin auctoris verbis, a veritate abhorrent, ex dictis satis nota fiunt. Primo tamen illum Actum eo anno habitum non fuisse, verosimile nobis videtur, nam sub Ferante Gonzaga conscriptum, et ejus hortatu, sub Eodem, Auctore adhuc inter vivos degente fuisse exhibitum, probabile omnino videtur. Exhibitum praeterea fuisse anno MDLXXXV, Marco Antonio Columna Siciliae res Regis loco administrante, ut narrat Inveges (*T.* 2. *Ann. di Palermo p.* 427. *et ab alio Codice M. S. eruitur*) Denuo proxime praeterito saeculo in Scenam prodiisse, Vincentius de Joanne in M. S., cui titulus *Palermo Ristorato*, testatur. Duodecim millia argenteorum in eius celebratione expendebantur, sed pecuniae vim spectaculi magnificentia, et jucunditas superabat; et exhiberi solebat in amoris specimen erga Pro-Reges, qui sibi multitudinis animos conciliaverant. Ferante Gonzaga pariter suadente, Tragoedias nonnullas conscripsit, quae inscribuntur: *la Cecilia, la Cristina, la Cattarina*, quas Antonio Columna, qui Gonzagae in Regni administratione

suc-

ſucceſſit, mandante, D. Maurus Chiáulus Monacus Caſſinenſis notis muſicis illuſtravit.

Aliud opus latinis exametris, quod Agiomachia inſcribitur, et Sanctorum Martyrum pugnas pro Chriſti Fide ſuſceptas continet, in Sicilia commorantem conſcripſiſſe, ex eo facile ſuademur, quod accedente Senectute ad Sacra argumenta pertractanda animum unice applicuit, et poſt reditum a Sicilia, paucos omnino menſes Campeſii commoratum, deprehendimus.

Aulae tumultum, et extra Monaſterii Septa frequentiorem moram Religioſus animus faſtidiebat. Propterea ad aliquem Italiae receſſum animum, mentemque convertit, ubi ab omni ſecretam tumultu vitam ageret. Anno MDXLIII in Italiam rediiſſe conjicimus, immo pro certo habemus, quum uſque ad annum MDXXXVII in Caprenſi Praedio moram eum traxiſſe conſtet, et ad ſex annos ſaltem inchoatos, in Sicilia eum moram produxiſſe deprehendamus.

Relicta itaque Sicilia, varias, ut ſcribit Armellinus, tota vita expertus fortunae vices, quum Italiam repetiviſſet » in amoeniſſimum Sanctae Crucis Coenobium Campeſii prope Baſſanum ad Medoaci ripam, ſe recepit. Ad Monaſterium Padolironenſe Coenobium Sanctae Crucis ſpectat jam uſque a fundatione anno MCXXVII munificentia Dominorum a Caldonatio exequutioni mandata, ut veteri monumento exhibito oſtendit Cl. Gradonicus Epiſc. Clod. in Kalendario Padolironenſi Duodecimi ſoeculi illuſtrato. Hic pietati unice, et ſacris Muſis intentus, dulcique otio gaudens, aliquot menſes, aut parum ultra annum commoratus pie

et

& Religiose extremum fatum obivit die IX. Dec. anno MDXLIV. aetate adhuc firma, nam LIV. aetatis annum vix attigerat.

Nimis longum esset referre quot praeclarissimi viri de Theophilo Folengo cum laude scripserint, videri enim possunt apud Armellinum citatum. Sufficiat referre, quae circa ejus Sepulchrum acciderunt, de quo ait Tassonus Sech. rap. Cant. 8. St. 24.

Va con questi Campese *a mano a mano,*
Campese, *la cui fama all' Occidente,*
E a termini d' Irlanda, e del Catajo
Stende il Sepolcro di Merlin Cocajo.

In Ecclesia itaque Sanctae Crucis Campesii tumulatus fuit ad laevam Altaris cum hoc simplici Epitaphio.

Hic Cineres Theophili Monachi tantisper, dum reviviscat, asservantur; & in Domino quievit felicissime die Decembris 1544.

Sed hoc Epitaphio temporis diuturnitate diruto, duo Monachi, Theophilo quondam Sodales, Nicolaus nempe Salodiensis, & Columbanus Brixiensis, Poëtae illorum temporum haud postremi, alia diversis linguis, Graeca, Gallica, Haebraica, Latina, Italica, Hispanica substituere, quae omnia propter eorum elegantiam, & venustatem, haebraicis exceptis, diligenter exscripsit, & in suum opus transtulit Arnoldus Wion *T.* 1. *l.* 2. *pag.* 464. *& seqq.*, apud quem omnia facile legi possunt. Nos haec dumtaxat secrevimus.

Supra portam Sepulchri

Hospes siste gradum: Manes Venerare Sepultos
Merlini. Corpus conditur hoc tumulo.

In Sepulchri Introitu.

Quod si fata viri, sortem, patriamque requiris,
Saxo hosce inscriptos perlege Versiculos.

Paulo inferius.

Mantua me genuit: Veneti rapuere: tenet nunc
Campesium: cecini ludricra, Sacra, Sales.

In ipso aditu.

Spectatae pietatis, & incomparabilis doctrinae viro Theophilo Folengo *cognomento* Merlino *Monaco Cassinensi: qui ut erat festivissimus, quum ab ineunte aetate lepidissimum* Macaronaeae *Opus novo dicendi genere, animi gratia edidisset; multa item seria, atque adeo sacra cum etrusco, tum latino sermone elucubravit: quo exiguo, & humili diu neglectus jacuit, id Monachi aliquatenus ut cernis, monumentum, instaurari Viro doctissimo procurarunt. Decessit studiis, senioque confectus. Anno MDXLIV. V. Idus Decembris.*

Ad latus dextrum Sepulchri

Aca Merlin Poeta es sepultado,
Que en rudo estil de acentos muy grosseros
A porfia de Maron, y Marte ayrado,
Y las quexas cantò de los Vaqueros.

Paulo inferius.

Già non invidia alle fiorite sponde
D' Arno di Pò, di Mincio, e di Meleti
La Brenta; hor che nel grembo suo nasconde

Tro-

Trofei più degni, e fior più vaghi, e lieti.

Plura alia, ut dictum est, tum Graeco, tum Haebraico idiomate duo Monaci addiderant; verum his quoque temporum injuria fere consumptis, denuo Anno MDCIX Abbas Angelus Grillus amoenissimus Poëta, ea instauranda curavit, addito Laurentii Pignorii Patavini Philosophi Nobili hoc elogio.

Theophilus Folengus *Patritius Mantuanus Monachus Benedictinus hic situs est, qui non modo in seriis, sed & in ludicris pangendis carminibus, ea eminuit, tum meditandi, tum dicendi vi, ut in limine adolescentiae constitutus, veteribus quibusque in utroque genere par ademerit; Recentioribus spem omnem sive assequendi, sive prosequendi. Obiit anno MDXLIV plane quinquagenarius, quum in hoc amoenissimo secessu juste, & Religiose de migratione in veram Patriam cogitaret.* Angelus Abbas *S. Benedicti inter Padum, & Larionem, Musarum, & artium ingenuarum amator acerrimus, ne ignobilis paucorum incuria praestantem Clarissimi vatis memoriam penitus aboleret, Tumulum excultum, & celebrem olim, sed negligentia superiorum temporum collapsum, & minus frequentem, ad virtutem etiam Posterorum acuendam in praesentem faciem, splendoremque restituit Anno MDCIX.*

GRAECIA QUID LATIO VIX UNUM OBTENDIS HOMERUM?
UNA DUOS NUMERAT MANTUA MAEONIDAS.

Praeclarissimi viri memoriae immortalitate digni de Simulacro erigendo, nemo in Sepulchri reaedificatione tunc

habita, cogitavit. Hoc vero, quod tunc omissum fuerat, supplevit D. Joannes Maria Fantasti Nobilis Veronensis ejusdem Coenobii tunc temporis Prior, utriusque Poëseos, tum Latinae, tum Italicae laude excellens, qui venustissimum Theophilo Simulacrum erigendum curavit, hoc addito elogio: *Theophilo clara ex Folengorum stirpe Monaco Cassinensi, agnomine* Merlino, *Publio Virgilio Maroni, sicuti Patria, sic Musa simillimo, D. Jo: Mar. Fantasti Mon. posuit A. D. MDCCXL.* Ad Simulacri dextrum latus, haec duo leguntur Carmina.

Siste pedes, hospes, clarumque Joreuma stupesce.
Saxa viri scalpro sunt animata Gai.

Ad sinistrum vero haec duo:

Ossa cubant intus: facies splendescit & extra:
Merlini *mentem sidera, mundus habent.*

CAPUT III.

De Scriptis a Theophilo post se relictis.

§. I.

De editis Poëtae Operibus.

De Macaronices Opere in primis dicendum venit, tum quia primum omnium quae ab Auctore nostro edita sunt in lucem prodiit, tum quia prae reliquis majorem illi famam, nomenque conciliavit. Prima, quae prodiit editio, Macaronices tantum continet Septemdecim, & Eclogas: quem in fronte titulum gesserit, non inotescit, quum in

in nostras nunquam manus inciderint, nec tituli meminerint Auctores, qui illam referunt Zenus nempe, Armellinus, & Niceronius. Conveniunt tamen omnes, Macaronicum opus editum *Venetiis per Alexandrum Paganinum Kal. Jan. MDXVII in* 8. Ingenti favore exceptum, magnum nomen brevi tempore auctori conciliavit. Ex sequenti, quam subijcimus editione apparet, triennio pluribus fuisse editionibus exornatum.

Merlini Cocaii Poëtae Mantuani Macaronices libri XVII post omnes impressiones ubique locorum excussas novissime recogniti, omnibusque mendis expurgati. Venetiis per Caesarem Arrivabenum Venetum MDXX. die decimo mensis Januarii in 8. Hujus editionis meminit Zenus, Armellinus, & Niceronius, & nos hanc ipsam vidimus, in Bibliotheca P. P. Servorum B. M. V., sed ab Editoribus corruptam non sine ratione suspicamur. In fronte enim haec praeterea leguntur. *Adiectis insuper quamplurimis pene vivis imaginibus materie librorum aptissimis, & congruis locis insertis; & alia multa, quae in aliis hactenus impressionibus non reperies.*

Heroica carmina mando.

De hac editione, dictum a nobis in Praefatione satis.

Opus Merlini Cocaii Poëtae Mantuani Macaronicorum *totum in pristinam formam per me Magistrum Aquarium Lodolam redactum in his infrascriptis titulis divisum. Zanitonella, quae de amore Tonelli erga Zaninam tractat, quae constat ex tredecim Sonolegiis, septem Eclogis, & una Strambottologia. Phanthasiæ Macaronicum divisum in viginti quinque Macaronicas, tractans de gestis magnanimi, &* Pru-

Prudentissimi Baldi. Moschaeae facetus liber in tribus partibus divisus, & tractans de cruento certamine Muscarum, & formicarum. Libellus Epistolarum, & Epigrammatum ad varias Personas directarum.

Exasticon Joannis Baricocolae.

Merdiloqui putrido Scardaſſi ſtercore nuper
Omnibus in bandis imbozzata fui.
Me tamen Acquarii Lodolae Sguratio lavit.
Sum quoque ſavono facta galanta ſuo.
Ergo me populi comprantes ſolvite burſas:
Si quis avaritia non emit; ille miſer.

Ad Calcem.

Tuſculani apud Lacum Benacenſem Alexander Paganinus M.D.XXI. in 8. cum figuris. Hanc quoque in Bibliotheca Patrum Roſarii vidimus Venetiis.

Integra haec inſcriptio relata a nobis eſt, quum in ea referenda Fontaninus non modicum erraverit. Ad Calcem poſt editionis indicatum locum duae Literae adduntur, quas Typographus, & auctor, ſibi mutuo ſcribere finguntur; praeterea errorum Elenchus, Index, & Italicum Epigramma: quod notatum a nobis eſt, quia ejuſdem editionis exemplaria ſine hiſce additis reperiuntur, quae propterea non completa eſſe apparet. De duabus epiſtolis ſupra a nobis dictum eſt. Eadem editio ſequenti anno duobus in locis rurſus prodiit videlicet.

Tuſculani apud Alexandrum Paganinum 1622. in 12. Hanc editionem refert Armellinus, niſi forte in Armellino error ſubrepſerit, & quam modo ſub Anno 1521 nos retu-

tulimus, per errorem sequenti anno appareat relata, quo nil facilius, praecedentis enim ipse non meminit.

Mediolani per Magistrum Acquarium de Vico Mercato ad *instantiam Domini Praesbyteri Nicolai Gorgonzolae MCCCCCXXII. die XXII. Mensis Augusti in* 8. Hanc Editionem refert Clar. Zenus; et in modo dicta locupletissima Biblioteca asservatur.

Macaronicorum Poema, Baldus. Zanitonella. Moscheta. Epigrammata. Ad Calcem: Cipatae *apud Magistrum Acquarium Lodolam*. Non apposito Editionis anno. In fronte hoc Tetrasticon legitur:

Tam sibi dissimilis, tamque alter habetur ab illo
Merlino, ut primum nesciat Auctor opus.
Causa recantandi fama est aliena: Malorum
Judicio, haud vatis simplice morsa joco.

Post haec carmina, simulacrum adspicitur lauro capite redimito, cum, hisce verbis: MERL. COC. F. Haec est Editio, quae a Zeno vocatur, *la migliore, la più rara, e la meno conosciuta*. De hac Editione supra dictum est. Perfectior omnibus quum sit, ignota prorsus, et neglecta jacet. Hanc tamen, vel huic similem, putamus nos invenisse, cujus ductu Editionem hanc nostram diligentissime emendavimus. *Venetiis* 1552. Sic a Niceronio haec Editio refertur. *Venetiis apud Petrum Bosellum* 1555. *in* 12. Haec Editio supra a nobis relata, quae Cipatam praesefert, non apposito Editionis anno, pluribus tamen mutatis, atque additis, unica insistit. Ejus Exemplar asservatur in Bibliotheca S. Justinae Patavii.

Ve-

Venetiis apud Jo: Variscum, & Socios 1561. in 16. Hanc Editionem referunt Zenus, Armellinus, & Niceronius. In fronte hoc Tetrasticon legitur.

Tam mihi dissimilis, & alter sum factus, ut illud
Primum opus, alterius constet, iduneſſe meum.
Causa recantandi fama est aliena: malorum
Judicio, & Calami cuspide fossa mei.

A quodam Vigasio Cocaii, haec Editio producta dicitur. Quisquis ille fuerit, asserit, se illam emendasse juxta Codicem ab Auctore post mortem relictum, Epistolam apponit pluribus compactam figmentis, ut supra a nobis dictum fuit.

Sequentes Editiones omnes Editioni supra a nobis relatae sub anno 1521: Tusculani apud Lacum Benacensem insistunt.

Opus *Merlini Cocaii &c.* in fine *Venetiis apud Nicolaum Bevilaquam* 1564. in 12. Editio apud me existens, quaeque ab Armellino, & Niceronio refertur. Figuris, et appositis notulis illustratur. *Venetiis apud Joannem Variscum, & Socios* 1573. in 12. ab Armellino refertur.

Opus Merlini &c. Venetiis apud Henricum de Gobbis 1581. in 12. ad Calcem annus apponitur MDLXXX.

Opus Merlini &c. *Venetiis apud Dominicum de Imbertis* 1583. in 12 ab Armellino refertur, Typographi nomine non apposito, Verum quum haec quoque apud me existat eodem anno in lucem producta, Typographi nomen fidenter adnotavi.

Ibidem apud Eundem 1605. in 12 ab Armellino, & Niceronio refertur.

Opus

Opus &c. *apud Bevilaquam* MDCXIII. in 12. a Niceronio refertur & sine notis hanc esse suspicor, quemadmodum sine notis in saepius laudata Bibliotheca asservatur. Alia vero eodem anno, & ab eodem Typographo apud me reperitur, Notis, & Imaginibus exornata.

Parisijs 1612. in 12.

Amstelodamij 1691. in 12. Quae duae Editiones a Niceronio referuntur.

Opus Amstelodamij apud Abrahamum a Someren MDCXCII in 8. Haec omnium ultima figuris, & notulis ornata, omnium pariter est vulgatissima. Erroribus plena, quaeque manifestat satis, Aquarium illum Lodulam, non ipsum Merlinum, ut autumant aliqui, sed Merlini corruptorem fuisse. In iis enim hallucinatur, quae nec doctum virum decent, nec eruditum; ipsumque Mantuae fines nunquam vidisse, satis liquet, ut Commentariis nostris suis locis ostendemus. Auctoris Vita a Tomasino extracta apponitur. Opus, cujus laus ex duorum idiomatum venusta commistione desumitur, ad aliud diversum idioma transferri non potuisse videri posset. Merlini tamen Opus in Gallicum sermonem conversum fuisse refert Niceronius, sub hoc titulo: *Histoire Macaronique de Merlin Cocaje Prototipe des Rebelais. Plus l'horrible battaille des Mouches, & des Fourmis.* Nec annus, nec locus, nec Typographia assignantur, nec quem exitum Opus habuerit, quod ad aliud idioma translatum, multum venustatis deperdidisse, non est ambigendum.

Ad idioma pariter Turcicum translatum fuisse in Fo-

liis literariis Florentinis anni 1748. col. 446. enuntiatur ſub hoc titulo. *Merlini Cocaii Poëtae Mantuani Macaronicum Poëma intitulatum Zanitonella, quae de amore Tonelli erga Zaninam tractat, nunc primum a Latino Macaronico in Turcicum linguaggium translatum. Hadrianopoli Anno Hegirae* 1125. *apud Hibraim Abem Selim* in 8. Additur ibi, in hac editione latinum exemplar eſſe adnexum a Veneta editione deſumptum anni 1527, quae editio, quum neque a nobis viſa ſit, neque ab ullo Auctorum relata inveniatur, figmentum eſſe id, quod narratur, vehementer ſuſpicamur.

In Italicum Sermonem Merlini Poëma fuiſſe translatum, certum eſt, & manuſcriptum exemplar poſſidet Praepoſitus Poggiali Placentinus. Item Abbas D. Gregorius Porcini Mutinenſis, Monacus Padolironenſis, cujus carmina non pauca typis tradita ſuperſunt, Italicis Carminibus Baldum exprimere aggreſſus eſt, ſed opus non complevit. *Armel. Bibl. Caſſ. P. I. p.* 189.

II. *Orlandino per Limerno Pitocco da Mantova compoſto. In Vinegia per Giovanni Antonio* (Nicolini) *e Fratelli da Sabbio* 1526. in 8.

Ibidem *per Gregorio de Gregori* 1526. *in* 8.

Orlandino qual tratta d' Armi, e di Amori per Limerno Pitocco di Mantova compoſto, e con grazia nuovamente impreſſo MDXXVII.

Menſibus iſtud opus tribus indignatio fecit
Da medium capiti, notior Auctor erit.

Ad Calcem: *Impreſſo in Arimino per Hyeronimo Son-*

cino

cino nell' Anno del Signore MDXXVII. in 8.

Editio haec mutila apparet, aliquibus demptis Strophibus ad finem Cap. VII, & integro VIII Capite, in quibus de Abbate illo Griffarosto narratur, ebrietati magis dedito, quam sacris precibus. Sic jubente fortassis Auctore ipso, qui ad finem anni proxime praeteriti in veritatis viam reversus erat.

Denuo: *In Vinegia per Melchiore Sessa* 1530. *in* 8.

Orlandino per Limerno Pitocco da Mantova composto.

Mensibus istud opus tribus indignatio fecit,
Da medium Capiti, notior Auctor erit.
Orlandum canimus parvum, parvum inde volumen:
Si quid turpe sonat pagina: Vita proba est.

Ad Calcem: *Stampato in Vinegia per Marchiò Sessa MDXXXIX in* 8. In hac Editione Apologia additur, de qua a nobis alibi dictum est.

In Venezia presso Agostino de Bindoni 1550. *in* 8. De hac scribit Fontaninus: ,, Edizione di poi contraffatta ,, modernamente ". Et melius Haymus *Biblioth. Ital. p.* 97. ,, ,, Si osservi, che con lo stesso nome di Stampatore, e l'istesso Anno si trova di due Edizioni l'una migliore dell'altra: ,, quella, che nel frontispizio ha nella marca dello Stampa- ,, tore queste lettere Z. A. V. è la Stampa inferiore, benchè ,, amendue le edizioni sieno rarissime: ". Hanc deteriorem vidimus. Octo integra continet capita; ad Calcem Apologia addita est; sed tum disticon praefixum anno MDXXVII, tum tetrasticon in superiore impressum desunt.

III. *Chaos del Triperuno, con Privilegio.* Dist.

Unus adest triplici mihi nomine vultus in orbe:
Tres dixere Chaos, numero Deus impare gaudet.

Ad Calcem: *con gratia, & privilegio dell' Illustrissima Signoria di Venezia, che detta Opera non si possa stampare frà anni X, siccome si contengono nel Breve. Stampata in Vinegia per Giovanni Antonio, e Fratelli da Sabbio ad instantia di Nicolò Garanta. A dì primo Zener* M.D.XXXVII. in 8.

Chaos &c. ad Calcem: *In Vinegia per Giovanni Antonio, & Pietro Fratelli de Nicolini da Sabbio* M.D,XLVI in 8. Haymus, Fontaninus, & Niceronius primam dumtaxat referunt Editionem: utriusque meminit Armellinus. De hoc opere fuse a nobis dictum est, & potiora quae de Theophilo a nobis scripta sunt, ex obscuro hoc *Chaos* hausimus.

IV. *Varium Poëma*, quod ab Armellino sub numero XIV *Libellus Epigrammatum* nuncupatur. In eo habentur pariter carmina aliquot *de Passione Domini*.

V. *Janus ad Paullum Ursinum*, versibus exametris scriptus. Haec duo Opuscula impressa leguntur in libro, cui titulus: *JOAN. BAPTI. Chrisogoni Folengii Mantuani Anachoritae, Dialogi, quos* Pomiliones *vocat*. THEOPHILI *Folengii Mantuani Anachoritae Varium Poëma, &* JANUS. Ad Calcem. *In Promontorio Minervae ardente Syrio* MDXXXIII. in 8.

VI. *La Humanità del Figliuolo di Dio in ottava rima per Theophilo Folengo Mantovano*. Ad Calcem. *In Venezia nella Officina di Aurelio Pincio Veneziano a di* 14. *di Agosto MDXXXIII. in* 8.

La

La Humanità &c. In Venezia appresso Matteo Bosello MDLVIII. in 8., & denuo sequenti titulo:

Della Vita di Christo libri dieci, ne' quali discorrendosi intorno le Profezie dell'avvenimento di lui, si arriva alla Salute della humana generatione, la quale egli ricuperò dalla Morte con la Morte propria, ornati di molte, & vaghe figure per ornamento, & soddisfatione di coloro, che si dilettano di così utile, & fruttuosa fatica di Theophilo Folengo. In Venetia appresso Domenico, & Gio:Battista Guerra Fratelli. MDLXXVIII. in 8.

Horum Editionum omnium meminit Armellinus. Post Praefationem ad Padolironenses Monacos, ex qua supra aliquid retulimus, sequentia leguntur Carmina a Joanne Baptista Folengo Fratre composita:

Voglion, non sò quai Saggi, ch' l' Vangelo
Non mai debbasi esporre al Volgo in carte
Con stil volgar: però che a Lui già il velo
Del tempo ascose la più Santa parte.
Rispondo; che morendo il Re del Cielo
Squarciollo d' alto al basso, acciò che sparte
Sian hor sue gratie al Nobil, al Plebeo:
Tartaro, Indo, Latin, Greco, Afro, Ebreo.

De hoc opere ita Cl. Zenus ,,: Questo Poema Sacro è ,, diviso in X. Canti, nel primo de' quali il *Folengo* in- ,, troduce *Virgilio* a ragionamento con Omero, e fa non ,, molto giudiziosamente, che *Omero* (dicendum erat *Vir-* ,, *gilio*) gli esponga le lodi di quattro Poeti Cristiani, che ,, tolto avrebbero per soggetto de' loro Poemi la Umanità

,, del

„ del Figliuolo di Dio, e tra loro entra in primo Luogo
„ il *Folgo*, ciò è esso *Folengo*, e i tre altri sono il *San-*
„ *nazaro*, il *Vida*, e *Scipione Capece*. Discende poscia
„ a lodare quattro altri leterati dal Ruolo de' suoi amici
„ trascelti, e sono *Paolo Cortesi*, allora Monaco Cassine-
„ se (Supple *Gregorio Cortese*, postea Romanae Ecclesiae
„ Cardinalis) *Pietro Valeriano*, *Girolamo Seripando* Fra-
„ te Agostiniano, e poi Cardinale, e *Luigi Grifalconi*
„ Veneziano, e nelle tre lingue assai dotto, al quale lo
„ stesso *Folengo* indirizza alquanti esametri, che stanno nel
„ suo *Varium* Poëma.

§. II.

De Operibus adhuc ineditis.

I. *La Palermita*, ovvero *la Pinta*. In duas partes opus divisum est. Quid contineat, jam supra a nobis enarratum. Hujus operis plura M. S. S. exemplaria reperiuntur. Unum ex his in Bibliotheca Padolironiana asservatur sic inscriptum: *Palermitana di Theophilo Folengo detto il Merlino Poëta Mantovano in terza rima*. Ad Calcem legitur. *Scritta l' anno del Signore M.D.LXXXXVI. alle Calende di Marzo D. Hieronymo*. Codex cartaceus in 4.

II. *Tragedie Sacre*, quas inter quae inscribuntur *Caecilia*, *Christina*, & *Catharina*, de quibus dictum supra a nobis est.

III. *Hagiomachia*. In Bibliotheca Padolironensi duo hu-

hujus operis exemplaria inveniuntur M. S. S. Ibi extitisse olim autographum originale traditio est satis constans, sed una cum aliis Poëtae nostrae autographis a quodam Abbate Pace fuisse alio translatum. Opus exametris versibus scriptum est, & undeviginti continet Sanctorum Martyrum Agones ordine, quo hic leguntur.

1. S. Andreae Apostoli.
2. S. Apollinaris Ravennatensis Episcopi.
3. Ss. Abundij, & Sociorum ejus Proculi, & Carpophori.
4. S. Athanasij Monaci.
5. Ss. Cyri, & Joannis.
6. S. Caesarij.
7. Ss. Cucufati, & Felicis.
8. S. Clementis Papae.
9. S. Callixti Papae, & Ss. Maximi, & Dalmatii.
10. S. Christophori.
11. Ss. Dionysii, & Soc.
12. S. Agapiti Pueri.
13. S. Acacij.
14. S. Bartholomaei Apostoli.
15. S. Barnabae Apostoli.
16. Ss. Cypriani, & Justinae.
17. Ss. Cosmae, & Damiani.
18. Ss. Chrysanthi, & Dariae.

IV. *De Passione Domini versu heroico*. Hujus Operis meminerunt Armellinus, & Tomasinus. Verum non aliud hoc esse suspicamur, ac carmina illa, de quibus a nobis di-

dictum est, inserta in libello inscripto: *Varium Poëma.*

V. *De Christi Domini Resurrectione.*

VI. *De Vita Solitaria, & Civili Carmen ad Guidobaldum Urbini Ducem.* Asserit Armellinus duo haec Opuscula M. S. S. servari in Veneta S. Georgii Majoris Bibliotheca ad n. 330. sub nomine Philothei. Verum hoc nomen omnino aequivocum quum sit, non probat, id operis Folengo nostro esse tribuendum. Certe, si eidem Auctori utrumque opus velit adjudicari, quum carmen, vel potius Dialogus Elegiaco carmine de Vita solitaria, & civili, certe sit a D. Theophilo Bona Brixiensi, aliud pariter de Christi Domini Resurrectione à Theophili nostri Operibus expungemus; quamvis hoc inter Theophili Bonae opera non legitur, Theophili Bonae meminit, non Armellinus modo, sed Card. Quirinus *de Brixiana literatura*, & Mazzucchellus *in Scriptoribus Italiae*, & Dialogus de Vita solitaria, & civili legitur inter Opera Theophili Bonae Brixiae edita an. MCCCCXCVI; quare non est immerito ab Auctore suo auferendus.

VII. *Epistolarum ad diversos liber unus.* Auctoritati Wionij innixus, hujus Operis meminit Armellinus, qui tamen illud nunquam vidisse se fatetur.

VIII. *Il Libro della Gatta*, Macaronicis versibus: A Thomasino refertur.

IX. *Le gratticcie*: Satyrae Macaronicis versibus elaboratae. Niceronius post Dominum de la Montie, *notes sur les jugemens des Scavants*, asserit hoc esse opus mere ideale, & ab Armellino confictum, non secus ac liber Epistolarum, & Epigrammatum. Verum Satyras asserit aucto-

ri-

ritate Constantini Cajetani, rerum Monasticarum collectoris diligentissimi. Liber vero Epistolarum, & Epigrammatum, quum inter Opera Macaronica utique legatur, confictus perperam asseritur.

X. Carmen, in quo mores Monacorum sui temporis describuntur, qui desinit hisce duobus Carminibus:

Chi vuol provar de l'Inferno il Supplizio,
Vada sotto Villan posto in Uffizio.

XI. *Metaphysica adversus Platonem.* Duo haec opera a Tomasino referuntur.

XII. *Orlando Inamorato rifatto.* Plura de hoc opere tradit Armellinus, quae quoniam a Vigasio Cocajo desumpta sunt, quamvis a Mario Crescimbeni (*hist. Vulg. Poes. Vol.* 5. p. 37.) adoptentur; propter plura figmenta tamen quibus Vigasius ille delectatur, a nobis omnino rejiciuntur: Ea potissimum de causa, quod vividum, & feracissimum Theophili ingenium, cui omnia a se excogitata depromendi tempus deerat; quod novum iter antea fere impervium Poëtis aperuit; & quod puduit se magni Virgilij Sectatorem praebere; voluisse postea in alienos labores ingredi, & Bojardi Poëma servili opere reformare, nemo, qui sanus sit, poterit in animum inducere. Tunc id credam, quando mendax ille Vigasius memorati operis editionem, quam brevi sequuturam pollicetur, nobis optantibus exhibebit.

XIII. *De Partu Virginis.* Quod autumant multi, fuisse de hoc argumento Carmen a Theophilo compositum, cujus deinde, amice Sannazario a se communicati, argu-

mentum ille surripuit, inter fabulas numerandum. Calumniam falsitatis redarguit ipse Theophilus, tum de Humanitate Christi Cant. 1. St. 88., ubi Virgilius Sannazarium multa cum laude numerat inter Poëtas, qui de Christi Humanitate scripturi erant, tum Macar. XXV, ubi de Sannazario haec habet.

Exiet Arcadicus per sdrucciola metra libellus,
Nazari, quo prata, greges, armenta, capellas,
Pastroresque canet, silvas, magalia, Nymphas:
Christeidem, post haec cantabit, dignus Homeri
Laudibus: at cedet Vati, quem protulit Andes.

Certe non eum laudaret Homerus, qui Poëmatis argumentum ab alio surripuisset.

XIV. *Vita, e qualità di Nemo*. Lepidissimum soluta oratione Scriptum, Panormo, tamquam Theophili nostri partus, recenter missum; quodque ab Eruditissimo Clodiensi Episcopo, soepius a nobis memorato, asservatur.

§. III.

Nonnulla de Theophilo Folengo praeclariora testimonia.

Quamvis propositum nobis sit, quotquot de Theophilo nostro Auctores scripserunt, non omnes referre; ea tamen fuit semper opinio, eae laudes, ea judicia, quae proxime praeteritis duobus Saeculis Eruditi omnes de eo protulerunt, ut omnia omittere nefas judicemus; unde illud etiam lectoribus nostris appareat, nos inutilibus nugis tem-

pus

pus non teruisse, quum tantam Opus; verae lectioni ab Auctore ipso emendatae, restituere aggressi sumus.

Plura primum habet Morerius in Supplemento Editionis Amstelodamii Anni 1702 T. III p. 399, quae in recentiori Veneta Editione omissa sunt. „ On dit ita ibi legitur „ que Theophile Folengi, qui florisoit vers l'an. 1520, „ a ete l'auteur de cette sorte de Poesie. Dans le Dialogue „ entre S. Ange, & Mascurat, composée par Naudee sur „ le jugement des Pieces publiees contre le Cardinal Mazzarin, Mascurat pretend, que si notre Theophile n'ait „ point la gloire d'avoir inventè cette espece de Poesie, „ il a du moins ete le premier qui l'a cultivé; & que „ la Macaronee du Rimini qui fut publiêe en six liures l'an 1526 par Guarino Capella contre Cabri Roi de Gogue, & Magogue, n'a point dù passer pour la premiere piece en ce genre; puisque la Macaronee de Folengi „ avoit paru dê l'an. 1520 " (dicendum erat 1517. 1520. 1521. 1522. ante allatam Macaronicam) „ Sous le nom „ da Merlin Cocaje. Quoique il en soit, il est certain, „ que cette Macaronee de Folengi a ete la plus estimee, „ & que elle a effacé toutes les autres Macaronees de son „ tems; soit pour le Stile, soit pour l'invention, soit pour „ le riches Episodes, qui s'y rencontrent dans l'histoire de „ Baldus, qui est l'Heros du Poeme, & pour le melange „ artificieux du Plaisant, avec l'Utile; &c. " Jac. Phil. Thomasinus Episcopus Aemoniensis (*di Città nuova*) in Elog. Ill. Vir., Operis hujusce Macaronici utilitatem adprime describit. „ Nimirum omnia hic salse, opipare, con-

„ dita omnia, quibus nemo ſatis exſatiabitur: cognoſcet, „ qui ea vel ſemel deguſtaverit. Amoeniora literarum ſtudia „ ſi quis deſiderat, nihil hic deſiderabit. Si ſevera; ſub „ jocoſis nominibus ea ſic latent, ut nihil calamo exciderit, unde non aliquid utile jucundis facetiis inſinuetur. „ Quanto artificio ſuperbos titulos heroum taxat quos non „ mores hominum ſub diverſis tegumentis depingit? Quam „ bene lentas inertium moras, quam vere curioſa nimis mortalium ſtudia commemorat! Quae non adverſus ventri deditos tela ſtringit! Quam ſevere alienae virtuti invidentes „ impetit! Virtutis oblectamenta quam divine proſequitur! „ Quam docte ſua cuique Regioni, quae mirantur naturae „ imperiti, reddit! Nulla certe artium documenta praetermiſit. Quin omnium ludorum, argutiarum, & certaminum „ apparatus, ritus, caeremonias, athletas, arma, currus, balnea, popinas, tabernas, miro ordine propoſuit. Sed quid „ exactius, quam vitia in medium proferre, & ea ſine offenſione mordere? „ Thomaſinum haud ſupra meritum extollere Macaronicum Opus, fatebitur quiſquis illud deguſtaverit.

Haec duo retuliſſe ſufficiat; de Auctore enim noſtro Innumeri pene ſcripſerunt, quos vide tum apud Armellinum, tum apud Morerium jam citatos, quos propterea non vacat ultra referre. Haec duo omiſiſſe pigebat, quorum alterum Poëtae noſtri in ſuo ordine Principatum, alterum Operis utilitatem oſtendit.

AD GENEOLOGICUM TYPUM DECLARATIONES.

(1) QUum Anno MCCCXL Solemnes Nuptiae ingenti cum apparatu Mantuae celebrarentur, Communalis Folengus prae caeteris eminuit, argenteum vas proprio aere offerens, quod pluribus aliis muneribus conjunctum Aloysius Gonzaga Primus Mantuae Dominus Sponsae dono dedit. Nupserunt autem Aloysius ipse Novellae Malaspinae; Leonardus Filius, Viridi Beccariae e Papia; Ugolinus Nepos ex Guidone Filio, Viridi e Scala, Filiae illius, qui sub nomine Canis e Scala satis cognitus est ex illius temporis historijs, Veronae Domini. Filia autem ejusdem Aloysij nupsit Azzoni a Corrigio e Parmae Dominis. Hic idem Communalis sub Anno MCCCLX inter Priores Mantuae Proceres (*Anziani*) recensetur.

(2) Ejus Uxor & Filia, vocatae interfuerunt Nuptialibus Festis habitis, quum Agnes filia Barnabae Vicecomitis Mediolani Domini, quadriennio ante nuptae Francisco Gonzagae Ludovici Filio, primum Urbem ingressa est Anno MCCCLXXX. Obiit ipse Anno MCDXXV.

(3) Vivebat hic Anno MCDXVIII.

(4) In Nuptijs paulo ante memoratis Agnetis Vicecomitis cum Francisco Gonzaga, Paulus hic mensae ministravit. Anno vero MCDXXXIII in Urbis Consilium cooptatus anno MCDXLIX obiit extremum diem.

(5) Inter Viventes Annis MCDIX, & MCDXXIII recensetur.

(6) Anno MCDXXIII in Consilium cooptatus XIX Kal. Maij.

(7) Doctor, Canonicus, deinde Archipresbyter Cathedralis. Tandem Anno MCDXLIV Mantuae Marchionis Ludovici, cui Turco cognomentum erat, Consiliis praefuit.

(8) Idjbus Maij MCDV Consilio Urbis cooptatus. XVII Kal. Febr. MCDXLVII fato cessit. Hoc legitur in Epigraphe ejus Sepulchro insculpta prope Sacrarium S. Francisci:

Hoc est Sepulchrum Nobil. Viri Bartholomaei de Folengis, & Suorum Haeredum, qui obiit die 17 *Januarii* 1447.

In hoc sepulcro Folengae gentis insignia, sive Stema, tres Fulicas fuisse apparet, quarum una in aurea area duabus subest, ut ex apposito schemate.

(9) Civitatis Consilio cooptatus VII Kal. Oct. MCDXX. Anno MCDXLIII erat Vicarius Curtatonis, quo Anno Kal. Aug. extremum diem obiit.

(10) Civitatis Consilio adscriptus XV Kal. Nov. MCDXLVIII.

(11) Civitatis Consilio hic quoque adscriptus eodem Anno. A Schivenolea hunc vocat *Accusatore, ribaldo, e maldicente*, quemadmodum reliquos, quorum meminit probitatis nomine laudat. Inter quos locum habent Joannes

nes Franciscus Jacobi Frater, & Carolus Jacobus, & Andreas, quos vocat, *Barbi dei soprascritti*, quos idcirco Laurentii Filiis addidimus.

(12) Fuit doctor, deinde Collegii Prior Anno MCDLXXXVII. Comes, & Eques, & Custos Rerum ad Communitatem spectantium.

(13) Vivebat Anno MCDLXXXV.

(14) Theophili nostri Pater, de quo narrat Zucchius Anno MDXXVII inter vivos extitisse. In quo tamen falsitatis arguitur ex Dialogo XI Pomilionum Joannis Baptistae, de quo mox fusius dicemus, qui inscribitur *Visum Superum*, in quo narrat, se post Matris suae obitum Cassinensi Religioni nomen dedisse, Fridericum vero Parentem, mensem dumtaxat post uxoris mortem superstitem fuisse: Ex Regestis vero Coenobij Padolironensis habetur, Joannem Baptistam, qui Joannis Chrisogoni nomen assumpsit, V Non. Octob. Anni MDVII in eo Professionem emisisse; ex quo apparet, eo Anno Fridericum fatis jam cessisse.

Ex Dialogo trium aetatum, de quo in Vita a nobis dictum est, novimus, Friderici Uxorem, Theophili matrem, fuisse Paulam nomine, cujus familiam ignoramus. Paulam, Coronam, & Liviam, quas in eo Dialogo colloquentes inducit, primam sibi fuisse Matrem, alteram Sororem, Neptem tertiam sic indicat carmen ad latus appositum:

Mater prima: Secunda Soror: mihi Tertia Neptis.

Neque mirum, ibi Matrem suam, Poetam loquentem induxisse, non secus ac si inter vivos degeret, quum jam vita cessisset; optime enim hoc Poetico Operi convenit, quod ab obscuritate, qua inspergitur, *Chaos* consulto inscribitur: Neque Liviae Nepti, neque Camillo ipsius Liviae Fratri in Typo geneologico locum dedimus, quia ex quo Fratre fuerint progeniti non innotescit.

(15) Fuit Xenodochij Rector Anno MD. Anno vero MDXIX Custos rerum ad Communitatem spectantium.

(16) Hic a Zucchio omittitur: sed tum Joannes Baptista quemdam ex suis Pomilionibus ei inscribens, tum Theophilus Endecasyllabum ad eumdem mittens, eum Fratrem appellant.

(17) Hujus meminit Theophilus in Dialogo trium aetatum. Quum dupliciter eam sibi Sororem fuisse tum Sanguine, tum Spiritu Theophilus asserat, Eandem D. Benedicti Regulam professam fuisse asseruimus. In Necrologio Celebris Monasterii Divi Joannis Mantuae, ex Familia Folenga Sanctimonialem vixisse deprehendimus, Domnam Anselmam nomine, quae MDV postridie Idus Aprilis extremum diem obiit. Sed ejusdem aetate inspecta, non Theophili sororem, sed Aviam suspicamur.

(18) Decimus Sextus ex Pomilionibus Ludovico Fratri a Joanne Baptista inscriptus reperitur.

(19) D. Benedicti Regulam professus est, ut modo diximus, in Padolironensi Coenobio V Non. Octob. MDVII, quemadmodum ex Monasterii Regestis, & ex XI ex Pomilionibus eruitur. Religionem ingrediens Joannis

nis Chrysogoni nomen quidem assumpsit, sed Joannem Baptistam eum semper vocatum reperimus. Monachorum Hispaniarum Reformator a Paulo IV Pontifice Maximo missus fuit, Pontificio diplomate munitus VI Idus Nov dato, Anno MDLV. Doctrina celebris, prudentia, & morum Sanctitate insignis, pluribus perfunctus muneribus, in suo Monasterio jam Abbas Titularis creatus, in osculo Domini obdormivit. Praeter Pomiliones, de quibus in Theophili scriptis recensendis dictum a nobis fuit, duo alia ab eodem edita opera doctissima refert Draudius lib. 4. p. 273. „ Jo: Baptista Folengus „ Mantuanus Monacus Cassinensis D. Benedicti, Commentarios in omnes „ Psalmos Summa fide, mira luce, grata brevitate ex ipsa haebraica veritate confecit, & absolvit, in quibus mira eruditione, & Spiritus ardore „ flagrans, & sensuum candor, & acumen, & latini sermonis elegantia simul insunt. Scripsit & in omnes Epistolas Catholicas nitidas explanationes. "

(20) De Theophilo nihil addendum iis, quae scripta sunt.

(21) Eques, Rector Nosocomij Majoris Anno MDLX. Tandem Ducis a Secretis Anno MDLXXVII fuisse reperitur.

(22) E Bello Belgico reversus, Collateralis creatus Anno MDCXXV Anno vero MDCXXX vitam clausit.

(23) Vita functus decessit Anno MDCXXXVII.

AU-

AUCTORIS

PROOEMIUNCULUM IN SUAM ZANITONELLAM.

Libriculum quicunque capit, quem perlegat, istum,
Cesset, si nasum Rhinocerontis habet.
Non me nasutis, non meque dicacibus edo,
Non quibus est humiles nausa videre libros.
Me legat amussim quisquis legit omnia; quisquis
Scit quia fert aliquid lectio quaeque boni.
Ista puer lusi ficto sub amore Tonelli,
Libriculi titulum Zanitonella voco.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

ZANITONELLA.

TONELLUS AD LECTORES.

(1) *Sonolegia Prima.*

FORTE (2) caleffabit gens me citadina vilanum;
Namque Zoaninae (3) brusor amore meae.
Vel quod ego stallas usus nettare (4) boazzis,
Ardimentum habeam scribere, quid sit amor.
Ac si non essem (5) brancutus ab ungue putelli,

(1) *Sonolegia*. Vox ex Italico, & ex latino compacta, novum compositionis genus exprimens, ab Auctore nostro inventum, nec ab ullo antea usurpatum; & significat quod italice dicitur, *Sonetto*, & quod latine dicitur *Elegia*. Est autem Epigramma ad quatuordecim versuum mensuram redactum, & elegiaco carmine contextum, quod aptius appellari non poterat, quam *Sonolegia*.

(2) *Caleffabit.* Irridebit.

(3) *Brusor*. Uror, ardeo.

(4) *Boazzis*. Vox rusticis nostris nota, & significat *Stercus bovis*.

(5) *brancutus*. correptus, comprehensus ab ungue. *ghermito*.

Qui (1) sbolzonadas tirat ubique ſuas.
Nemo ſuper terram mangiat mihi credite panem,
Seu contadinus, ſeu citadinus erit:
Quem non (2) attrapolet Veneris (3) baſtardulus iſte,
Qui volat inſtar avis, caecus, & abſque braga.
Et quamvis mea ſit, quo ſcribo, penna badilus,
Et faciam druſias foſſa cavando manus;
Non tamen, (4) ahime Deus, potui ſcampare furorem,
Qui me ſic docuit ſcribere, quid ſit amor.

AD ZANINAM.

Sonolegia ſecunda.

TEmpus erat, flores cum Primavera galantos
(5) Spantegat, & freddas ſcolat Apollo brinas.
Sancta facit ſaltare foras Agneſa luſertas,
Capraque cum Capro, cum Cane Cagna coit.
Stalladizza novas Armenta (6) Biolcus ad herbas
Menat, & ad Torum calda vedella fugit.
(7) Boſchicolae friſolat Roſignolae gorga per umbras,
Rognoneſque magis ſcaldat alhora Venus:
Ante meos oculos quando deſgratia duxit
Te, dum paſcebam, cara Zanina, Capras.
Non appena tuas (8) goltas, vidique muſinum,
Baleſtram ſubitus diſcarigavit Amor.

Di-

(1) *Sbolzonadas*. Vox plebi noſtrae familiaris, & ſignificat ictum, ſive quis lingua petatur, ſive baculo, aut alia re percutiatur. Nunc in priori ſignificatione ſolum adhibetur. Apte deducitur a voce *bolzone*, quae apud nos ſignificat id, quod ab Etruſcis dicitur *boncinello*, & eſt quoddam ferrum ex altera parte pertuſum, quod peſſulo infixum, & ſerrae incluſum, poſtibus claudendis adhibetur.

(2) *attrapolet*. Vox nobis familiaris, ab Etruſca voce *trappolare* & ſignificat *decipere in inſidiis*.

(3) *baſtardulus*. Diminutivum nominis *baſtardo* Filius illegitimus.

(4) *Ahime Deus*. Exclamatio dolorem indicans, vulgo frequens *Ahime Dio*.

(5) *Spantegat*. Aperit.

(6) *Biolcus*. Agricola ducit ad herbas armenta, quae diu in ſtabulis commorata ſunt propter hyemem.

(7) *Boſchicolae*. Guttur philomelae in ſilvis degentis, & in umbris ſitae, edit cantus.

(8) *Goltas*. Genas.

Discarigavit Amor talem mihi crede (1) verettam,
Quod pro te, veluti (2) pegola nigra, brusor.

AD CUPIDINEM.
Sonolegia tertia.

Solus solettus stabam (3) colegatus in umbra,
Pascebamque meas virda per arva Capras.
Nulla (4) travajabant animum pensiria nostrum,
Cercabam quoniam tempus habere bonum.
Quando (5) bolzoniger puer, ô mea corda forasti,
Nec dedit in fallum dardus alhora tuus.
Immo fracassasti rationis vincula, quae tunc
Circa coradam Bastio fortis erat.
Nonne disarmatum me tunc, Mulazze, (6) catasti
Nonne fuit (7) Rocchae guardia nulla meae?
More valenthominis schenam mihi, crude, feristi,
O bellas provas, quas, traditore, facis!
Crede mihi: pocum guadagnat Miles honorem,
Qui poverum spojat, decrepitumque virum.

DE LAUDIBUS ZANINAE.
Sonolegia quarta.

Stella Diana mihi se mostrat nonne politam,
Quum movet occhiadas bella Zanina suas?
(8) Sol da matina mihi caviaram nonne palesat,
Quum scoprit (9) trezzas bella Zanina suas?

(1) *Verettam*. Sagittam, verutum, Etrusci *verretta*, *verrettonem* dicunt spiculi, vel Sagittae speciem, sic dictam a *Veru*, *spiedo*.

(2) *pegola*. tanquam pix nigra uror.

(3) *Colegatus*. Jacens, projectus in umbra.

(4) *travajabant*. Cruciabant,

(5) *Bolzoniger*. Gerens ferri speciem illam, cujus ictus *sbolzonadas* supra vocavit.

(6) *Catasti*. Invenisti.

(7) *Rocchae*. Arcis. Metaphorice loquitur, & non invenuste, arcem imaginatur, in qua, Rationem vallis septam, imprudens Amor aggressus est.

(8) *Sol da matina mihi* &c. Sol matutinus mihi ostendit crines suos, *Caviara* hac voce apud nos exprimitur omnium capillorum congeries.

(9) *trezzas*. Capillamenta; Crines mulierum more contexti.

(1) Gens marchesca suum (2) sparpagnat nonne tesorum,
Quum (3) grignat dentes bella Zanina suos?
Luna bianca suum sparpagnat nonne lusorem,
Quum parlat (4) fomnae bella bochina meae?
Gens citadina sonat chitarinos nonne tricordes,
Quum cantat fomnae bella bochina meae?
Capra legera mihi, dum saltat nonne videtur,
Quum ballat fomnae gamba polita meae?
Testa, manus, gambae, venter, pes, voxque Zaninae,
Sunt, Sol, Luna, Venus, Capra, Leutus, opes.

ECLOGA PRIMA.

In qua continetur laus Friderici Marchionis Gonzagiaci.

Tonellus, Philippus, & Pedralus interloquutores.

Ton. DUM (5) stravaccatae pegorae (6) marezant,
Dumque (7) passutas coprit umbra Vaccas,
(8) Ecce sub Gianda locus umbriosus,
Barba Philippe.
Phi. (9) Cancar! est verum, reposemus ambo:
Quam bonus ventus sofiat sub istis
Fron-

(1) *Gens Marchesca*. Nobiles illi, qui Marchionis titulo sunt insigniti, italice *Marchesi*.

(2) *sparpagnat*. Effundit, ostentat.

(3) *grignat*. Aperiendo in risu labra, dentes ostentat.

(4) *Fomnae*. Foeminae. Vox quae ab iis Mantuani agri Incolis adhibetur, qui Brixiensibus finitimi sunt.

(5) *stravaccatae*. Projectae.

(6) *Marezant* Ruminant, h. e. quasi cibum ad rumen revocant. *Rumen* autem, est proprie pars gutturis sub mento elatior, qua cibum in stomachum trajicimus. Virgil. dixit

Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.

(7) *passutas*. Probe pastas.

(8) *Ecce sub gianda*. Hoc principio usus est Theocritus in suis Idyliis exordiendis, unde Bucolicae suae exordium deprompsit Virg.

Tityre tu patulae recubans sub tegmine fagi.

(9) *Cancar*! Mimica exclamatio Mantuanis valde familiaris.

Frondibus, dum ſol nimio (1) sbojentat
Rura calore?
Ton. Sentis an quantae (2) cicigant Cigalae,
Quae mihi rumpunt cicigando teſtam?
Excitant vojas hominum bibendi
Omnibus horis.
Ergo taccatum quod habes galono,
Da mihi (3) fiaſcum, ſitio, Philippe,
Atque bruſatas habeo ganaſſas.
Nolo (4) Loretum.
Tu prius buſo remove (5) Cocajum,
En bibo, (6) clo clo, reſonat Botazzus,
Eſt bonum vinum, ſed habet ſaporem
Oybò (7) vaſcelli.
Sum refreſcatus, maduique milzam;
Sicca pro caldo nimio corada,
Sorbuit vinum veluti (8) quadrellus
Igne recoctus.
Sentio ſub me validum fiatum,
Vox mihi ſalda eſt; quod erit Philippe,
Si meae laudes canimus Zaninae?
Accipe (9) Pivam.
Dum cano plenis ſofia (10) ganaſſis.

Li

(1) *sbojentat*. adurit.

(2) *Cicigat*. Raucus cicadarum ſtrepitus, quem Virgilius expreſſit.

.... *Reſonant arbuſta cicadis*.

(3) *fiaſcum*. Latini hac voce carent, adeoque *oenophorum* uſurpatur, quae eſt vox graeca. Etruſce dicitur *fiaſco*, & etiam Graece φλασκιον.

(4) *Loretum*. Vox omnibus, & quod ſciam, ſolis Mantuanis nota, latine autem a Catone, & Columella *Infundibulum* dicitur, eſtque exiguum quodam inſtrumentum, quo liquores ex uno in aliud vas, ſine effuſionis periculo infunduntur.

(5) *Cocajum*. Operculum, ſed quod arcte in oenophori os infigitur.

(6) *Clo clo*. Strepitus, quem vel vinum, vel liquor quicumque ex anguſto vaſis ore, ob aeris ſubingreſſum, egrediens edit.

(7) *Vaſcelli*. Diminutivum nobis familiare, dolii, vel lagenae, forte ex latina voce *Vaſculum* deductum.

(8) *quadrellus*. lapis igne recoctus.

(9) *Pivam*. Vox Etruſcis nobiſcum communis, & latine dici poſſet *tibia utricularis*.

(10) *Ganaſſis*. Quod latine dicitur *genae*, Etruſce *ganaſcie*.

(1) Li li liblirum: ..... male (2) ſtoppo buſos:
At prius naſum ſine me (3) mocare:
Jamque comenza.
Debeo groſſum facere, an ſutilum?
Sum refreddatus, faciam ſutilum,
Quod tuam vecchiam ſomiabo vaccam,
Nomine Moram.
Ad me (4) liblirum Zoanina, blirum,
Huc veni lirum, mea bili lirum:
Sed quid à longe video venire?
Ecce Pedralùs.
Ped. O Toni, quare dubitas (5) nigottam?
Cur tuas capras retines (6) chilò?
Et facit boſcos reſonare caram
Piva Zaninam?
Nos Todeſcorum furiam (7) ſcapamus,
Qui greges robant, caſamenta (8) bruſant,
Foeminas sforzant, vacuant vaſcellos,
Cuncta ruinant.
(9) Tu tamen cantas velut otioſus,
Et tuam curas potius Zaninam,
Quam Todeſcorum veniente ſtolo
Perdere Vaccas.
Ton. (10) Mantuae princeps Federicus, iſtud
Otium nobis dedit, o Pedrale,

De-

(1) *li l i liblirum*. Modulatio ſoni, ad ſoni ipſius experimentum, antequam ipſi principium detur.

(2) *Stoppo*. male claudo tibiae foramina.

(3) *Mocare*. Sine me naſum emungere.

(4) *Liblirum.* Alternatio ſoni cum cantu.

(5) *nigottam*. Nihil.

(6) *Chilò*. Hoc in loco. Vox ab auctore noſtro ſaepius in hac eadem ſignificatione uſurpata. Sed nunc temporis prorſus inuſitata.

(7) *ſcapamus*. Quod Virgilius dixit:
Nos Patriam fugimus, nos dulcia linquimus arva.

(8) *bruſant*. Ardent.

(9) *Tu tamen cantas*. Virgilius.
.... Tu Tytire lentus in umbra
Formoſam reſonare doces Amaryllida ſilvas.

(10) *Mantuae Princeps Federicus* &c. Virgilius dixerat.
O Meliboee Deus nobis haec otia fecit.

Deque camporum ſtipulis ſuorum
Paſcolo Cauras.
Semper illius volo ſchiavus eſſe;
Tres cui dono pegoras quotannis,
Caſeos octo, decies (1) povinas,
Quinque cagiadas.
Sit meus ſemper Duca, vel ſignorus,
Mantuae Princeps Federicus iſte;
Quem meus (2) lu lu friſolans (3) canellus
(4) Cantet ognoram.
Quatuor nigras habet hic oſellas.
Nomen illarum male me recordor,
Eſſe Cornacchias, (5) Tacolaſve penſo:
Non tamen illas.
(6) Sunt aves, quae non metuunt luſorem
Solis, at fixis oculis in illum
Clariter guardant, quibus ales omnis
Praebet honorem.
Coelicos iſtae praticant Paeſos,
Haſque reginas vocitant oſelli;
Quae fretum, terram, Baratrum ſpaventant
Tempore Guerrae.
Ped. (7) Non mihi certe tua ſors nojoſa eſt,
Quam tibi fecit Duca Mantuanus.
Sed Todeſcorum potius rincreſcit
Tanta (8) Canaja.

En

(1) *Povinas*. Sic nos vocamus florem Seri, ignis ope coagulatum. Etruſce *Ricotta*. Quemadmodum *cagiada* eſt lactis coagulum.

(2) *lu lu friſolans canellus*. Vox avenae, quae vocis cantui immiſcetur.

(3) *canellus*. Diminutivum *cannae*, & tibiam ſignificat.

(4) *Cantet ognoram*. Imitatio Virgilii.
Namque erit ille mihi ſemper Deus; illius aram,
Saepe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

(5) *Tacolaſve*. Avis loquacis ſpecies, latine *monedula*.

(6) *Sunt aves*. Aquilas intelligit, notiſſimum Gonzagiacae gentis Stema.

(7) *Non mihi certe* &c. A Virgilio deſumptum Ecl. I.
Haud equidem invideo, miror magis &c.

(8) *Canaja*. Etruſce *canaglia* Plebeculae multitudo; vox hic metaphorice per contemptum adhibita.

En ego (1) ſcazzor proprio paëſo,
Et viam triſtes fugio Caprettas
De mala voja, fugienſque laſſo
Dulce terenum.
En duos agnos modo (2) parturitos
(3) Vix guido mecum, pecoris ſperanzam,
Hei mihi qualis codeſella sbalzat
Nos Pegoraros?
(4) Saepe Cornacchiae faciendo cra cra,
Deſuper (5) tezzas, ſuper & (6) noſaros,
Nonne dixerunt mala tanta nobis,
Totque malannos?
Attamen ſemper fuimus (7) baciocchi.
Cancar (8) Andreae veniat Benello,
Namque sbefabat documenta (9) ſtriae
Multa Cominae.
Sed, Toni, dicas mihi jam raſonem,
Qualis eſt princeps Federicus iſte?
Curve, quod tantae patiuntur urbes,
Mantua neſcit?
Ton. Mantua eſt cunctis melior Citadis,
Mantuae gens eſt bona, liberalis,
Mantuam ſemper ſquaquarare ſentis,
Barba Pedrale.
Iſta primaros generat poëtas,
Excitat pronos juvenes ad arma,

Ric-

(1) *ſcazzor*. Pellor.
(2) *parturitos*. natos. Supinum paſſivum verbi *partorire*. *parere*.
(3) *Vix guido mecum*. Hoc ipſum apud Virgilium reperitur.
.... *En ipſe capellas*
Protinus aeger ago, hanc etiam vix Tityre duco.
(4) *Saepe cornacchias*. Apud Virgilium.
Saepe ſiniſtra cava praedixit ab ilice cornix.
(5) *tezzas*. Ruſtici tugurii tecta.
(6) *noſaros*. Nux. Arbor nuces gignens.
(7) *baciocchi*. Bardi, ſtolidi.
(8) *Cancar Andreae*. Imprecatio in paſtorem hujus nominis, qui praedictioni ſubſequentium malorum non crediderat.
(9) *Striae*. Sagae.

Ricca Frumento, Pegoris, Olivis,
Piſcibus, Uvis.
Semper in ballis godit, & moreſchis,
Hic ſtrepunt pivae, (1) Ciſoli, Canelli,
Hicve zampognae, piſari, Rubebae,
Hic Clavacimbi.
Non ibi proles Gibellina pluſquam
Ghelpha guardatur, ſed amant viciſſim,
Prandeunt, coenant, caciant, oſellant,
Carmina dicunt.
Non ibi chartae, (2) Tavolerus atque;
Non ibi (3) Taroch, (4) crica, sbarainus;
Cum quibus ludis juvenes ſedendo
Corpora guaſtant.
Ut ſuper montem male barca paſſat;
Ut natat currus pelagi per undas;
Hoc idem parent Juvenes ſedentes
Ludere chartis.
(5) Mantuæ ludunt cugolis rotundis,
Quas vocat Breſſae populus borellas,
Quando per ferri ſpatium balotta
Itque, reditque.
(6) Sgonſias ballas veluti veſigas,
Sole ſub caldo ſcanulis balanzant.

 Hic

(1) *Ciſoli*. Aliud tibiae genus, Etruſcis *zuffolo*, *flauto*. Quemadmodum etiam *piſari*. *Rubebae* ferrei inſtrumenti genus Ruſticis familiare. *Clavacimbi* aliud muſici inſtrumenti genus, ſic dictum vulgo, quaſi cymbalum cum clavis.

(2) *Tavolerus*. Alveus luſorius. *Tavoliere*.

(3) *Taroch*. Ludus italice *tarocco*.

(4) *crica*. Ludus quidam alter ſic italice dictus.

(5) *Mantuae ludunt cugolis*. Ludi ſpecies, latinis ignota, apud Etruſcos *il trucco da terra*, apud nos *il givoco delle Cugole*, apud Brixienſes, & finitimos, *delle Borelle*; & eſt ludus, cujus ſumma eſt, pilas ligneas non exiguae molis, trajicere per circulum ferreum terrae infixum, juxta lineam ſolo perpendicularem, & qui rurſus per circulos horizonti parallellos movetur.

(6) *Sgonſias ballas*. Aliud ludi genus, omnibus notum, quod ab Etruſcis dicitur, *il pallone*; latine autem dicitur, *follibus ludere*, quemadmodum apud Martialem; & a Plauto in Rud. *Folles pugillares* exprimuntur.

Hic battit, ſignat caciam ſed alter;
Ille rebattit.
(1) Gioſtrulae, ſcrimae, caciae, paleſtrae
Sunt juventutis bona Mantuanae,
Brixiae nec non, ſibi quam ſorellam
Mantua fecit.
Ped. Ah Toni, qualem tua verba dojam
Dant mihi, Breſſam quoniam recordas,
Quae tot infelix patitur malannos
Semper in armis.
Angelus quis nam, Deus, aut diavol,
Huic ſemel quemquam dederit (2) repoſum?
Non Toni plus eſt, ut erat (3) davantum,
Brixia felix.
(4) Qualis eſt inter Paduae vilanos
Franciae miles, magis aut Todeſcus,
Quando ſe incappat fugiens in illos
Tempore guerrae:
Talis eſt, inter varias canajas
Militum, Breſſae populus tapinae,
Inter & centum ſedet illa ſemper
(5) Artelarias.
(6) Mella cum Garza rubeas cruore
Nunc habent undas, mea namque Breſſa
(7) Vadit ad ſaccum, nimium Cremonae
Proxima certe.

Hanc

(1) *Gioſtrulae*: Diminutivum a *gioſtra*, quae vox ludicram pugnam ſignificat. *Scrimae*. Vox corrupta a voce *ſcherma*, quae gladiatoriam ſignificat. *Caciae* venationes. Ubi diverſam ſignificationem adverte hujus vernaculae vocis: Supra enim dixerat: *ſignat caciam*, quod apud nos ſignificat ſignare, notare medio aliquo ſigno locum, in quo follis luſorius aliquando conſiſtit.

(2) *repoſum*. Quietem.
(3) *davantum*. Ut erat antea.
(4) *Qualis* &c. Comparatio Urbis a Militibus vaſtatae, cum milite ab iratis Ruſticis male acto.
(5) *Artelarias*. Tormenta bellica, *artiglieria*.
(6) *Mella cum Garza*: Torrentes duo, agrum Brixienſem interſecantes, ſatis noti.
(7) *Vadit ad Saccum*. Depopulatur.

Hanc enim, coeli monitu, ruinam
(1) Vidimus, quando Mirabella turris,
Juncta quae Rocchae lateri sedebat,
Fracta volavit.

Ipsa (2) bombardae stygiam tenebat
Pulverem, dico stygiam, quod ipsam,
Si, Toni, nescis, genuere mundo
Trenta Diavoi.

Hanc focus coeli rapuit tonantis:
O puta qualis crepitus boavit:
Saxa de centum (3) pesiis volare,
Visa fuerunt.

Post eum casum sequere tanta
Bella cum Gallis, Italis, Spagnolis,
Cum Capelletis, Sguiceris, Todeschis,
(4) Ac Brisighellis.

Inter has guerras, variae fuerunt
Quae bonos urbes habuere ventos;
(5) Sed canem magno dedit ipsa solum
Brixia casu.

Non eas Manto patitur batajas.
Ergo si godit, stupeo parumper;
Quae tamen nostrae fuit una Bressae,
Mantua portus.

Nox sed en giorni rapuit lusorem,
Vado, sta sanus pegorare felix;

(1) *Vidimus quando Mirabella*. Nomen proprium turris, quae Arcis ejusdem nominis ad latus consurgens, fulmine icta corruit.

(2) *bombardae*. Ballista incendiaria.

(3) *pesiis*. Quod quinque, & viginti pondo pondus aequat, dicitur *peso*.

(4) *Ac Brixighellis*. Brixighella est oppidum non exiguum Faventini agri in Æmilia. Quod oppidum hic a Poeta simul cum Militibus Illyricis *Capelletis*, cum Helvetis *Sguiceris*, cum Germanis *Todeschis* copulatur, quia in bellis civilibus, quae tunc temporis Italiam depopulabantur, etiam Aemiliae Incolae nomen sibi acquisiverunt.

(5) *Sed canem magno dedit* &c. quod italice dicimus *esser a cane*, *andar in fregola*, & significat in extrema calamitate versari.

Ac meis ſtallis modo quas relinquo,
Utere liber.

Ton. Vade, (1) ſed noctem remane per iſtam,
Staque nobiſcum bone mi Pedrale,
Tibi formajum dabo, vel ſalamum.

Ped. Nolo. Valete.

DE LAUDIBUS ZANINAE.

Sonolegia quinta.

BOcca Zoaninae ſi ridet, ridet Apollo,
Labra Zoaninae ſunt (2) codeſella mihi.
Bocca Zoaninae ſi parlat, parlat Apollo,
Labra Zoaninae ſunt (3) mala paſqua mihi.
Bocca Zoaninae ſi cantat, cantat Apollo,
Labra Zoaninae ſunt melodia meae.
Bocca Zoaninae ſi (4) ſpudat, balſama ſpudat,
Labra Zoaninae ſunt Aquaroſa meae.
Bocca Zoaninae ſi plangit, funera plangunt
Saxa, Zoaninae pro pietate meae.
Ergo cum ridet, parlat, flet, cantat, amica,
Ridet, flet, parlat, cantat Apollo ſimul.
Ac ego ſi parlo, fleo, canto, rideo, ſpudo,
Sic facio, nam ſic bella Zoanina facit.

AD ZANINAM.

Sonolegia ſexta.

O Zanina meo plus (5) ſtraluſenta badilo,
Cur (6) ſguardaduris me traditora feris?

Sunt

(1) *Sed noctem* &c. Imitatio Virgilii.
Hic tamen hac poteris mecum requieſcere nocte.
. . . . *Sunt nobis mitia poma,*
Caſtaneae molles, & preſſi copia lactis.

(2) *Codeſella*. Verbum ab Auctore noſtro ſoepe uſurpatum, quod apud nos, neque uſum, neque ſignificationem habet, & apud ipſum ſignificat infortunium.

(3) *mala Paſqua*. Infortunium.

(4) *ſpudat*. Expuit.

(5) *ſtraluſenta*. Splendida, lucens.

(6) *ſguardaduris*. Intuitu.

Sunt mihi tot (1) rafchi medio ventrone ficati,
Occhiadas quoties das mihi foepe tuas.
Quales (2) barberi video fplendere (3) bacinos,
Qualis & eft (4) Laenae zappa fgurenta meae.
(5) Sberlufenta quidem talis tua (6) fazza fcorajat,
Quifquis (7) bellezzam vult doniare tuam.
Quando tuas miror (8) fguanzas roffare galantas,
Deh (9) gianduffa, grido, ftella diana, venit.
Effe tuos digitos, credo, bis quinque (10) cavichios,
Quos (11) tornidoro pioppa bianca dedit.
In teneram poffes ferrum voltare povinam,
De fero ad Lunam, quum (12) titalora canis.
(13) Attamen audi.
Eft (14) verghetta mihi de fino facta piombo,
Hanc tibi donabo, fis (15) molefina tamen.

(16) DE MAITINADA, QUAM NOCTE FACERE PRAEPARAT.

Sonolegia feptima.

PHoebus abandonat mundum, latitatque per alpes,
Vultque fuper lectum fe (17) repofare fuum.

Zap-

(1) *rafchi*. Furcae ferreae cufpidibus inftructae.

(2) *barberi*. Barbitonfores.

(3) *bacinos*. Malluvia. Pelves.

(4) *Laenae Zappa fgurenta*. *Laenae* vox latina fatis notae fignificationis. *Sgurenta* Vox Rufticis,& plebi familiaris,& dicitur de metallo ufu attrito, quod lucidum fit.

(5) *Sberlufenta*. Quod fupra *ftralufenta*: lucens.

(6) *fazza fcorajat*. Facies enecat.

(7) *bellezzam*. Pulchritudinem.

(8) *fguanzas*. genas,

(9) *gianduffa*. Vox plebi fatis nota, & fignificat, quod italice dicimus: *il malanno*, malum videlicet, quod vel alteri imprecamur, vel nos aggreditur. Ducitur haec vox ab Etrufca voce *Ghianduccia*, aut *Ghianduzza*, quae *glandulam* fignificat.

(10) *cavichios*. ligneos claviculos.

(11) *tornidoro*. Tornatori Populus alba dedit.

(12) *titalora*. Rufticam cantiunculam.

(13) *Attamen audi*. Quemadmodum habemus Italica epigrammata, quae *Sonetto* appellamus, quae cum cauda quandoque conftruuntur; ita hic Sonolegias fuas Auctor, cauda concludit. Italice dicimus *Sonetto con la coda*.

(14) *verghetta*. Annulus.

(15) *molefina*. Sis facilis, docilis.

(16) *De maitinada*. Apud Rufticos hoc nomine vocatur *Amantium cantus* prope aedes puellarum, quas deperire fe profitentur: ducitur autem ab Etrufca voce *mattinata*, quae matutinas horas fignificat, quafi cantus hujufmodi adveniente die haberetur; hoc autem nomine appellantur, quacumque noctis hora fub dio habeatur.

(17) *repofare*. Quiefcere.

Zappator zappam, laſſatque (1) bifulcus aratrum,
  Depoſitam falcem jamque (2) ſegator habet.
Cuncta repoſatum vadunt, gallina polarum,
  Porcus porcillum, bos ſtabulumque petit.
Jam ſomnae (3) ſpadolant ad lunam, ſive lucernam,
  Nam bellas goltas eſſe lucerna facit.
Martellos ponunt fabri, pennamque Nodari,
  Inſtallatque Aſinos (4) medda Tognola ſuos.
Quiſque ſuum quaerit, dum ſcampat Apollo, ripoſum,
  Tigris, Cerua, Leo, Sus, Lupus, anguis, aper.
Aſt ego (5) Gregnapolae ſimilis, chiamando Zaninam,
  Huc illuc, tota nocte volare paro.

ECLOGA SECUNDA.

In maitinadam, quam facit Zaninae.

QUis meam caſu reperit coradam?
  O là, non audis, Zoanina, (6) ſurdis?
  Dic, meam quis nam rapuit coradam
    Ventre forato?
Sentio me me (7) ſmagonare fiatum,
Nam coradellam mihi ſuſtulerunt,
Non coradellam Bovis, aut Cavalli,
    Dico nec Aſni.
Sed meam dico propriam coradam,
Cum tuis ſguardis, oculiſque bellis,
O meae vitae Zoanina (8) luſor,
    Nempe robaſti.

Cum

(1) *bifulcus*. Ruſticus.
(2) *ſegator*. Qui foenum falce atterit.
(3) *Spadolant*. Vox ruſtica, cujus eſt uſus ad ſignificandum, canabis cannulas rumpere, lignea fragmenta ab illo ſecernendo: *rompere il canape*.
(4) *Medda*. Vox a Mantuanis, Brixienſi agro finitimis adhibita, & ſignificat *Avia*, *Zia*.
(5) *Gregnapolae*. Noctuae.
(6) *ſurdis*? Surdeſcis?
(7) *ſmagonare*. Spiritum difficile ducere.
(8) *luſor*. Splendor.

Cum piva multas venio (1) fiatas,
Et Maitinadas facio galantas,
Nec tuam duram manigolda teſtam
Rumpere poſſum.
Immo de cruda camerae feneſtra,
Aut aquam zoſum putridam roverſas,
Meque bagnando vocitas (2) gazanum,
Sive baciocchum.
Aut canes poſt me cicigando (3) ſtigas,
Qui mihi plures faciunt pauras,
Atque (4) garlettos quater inſequentes,
(5) Morſegaverunt.
En (6) Martarellum ſono, vel pavanam,
Nil tamen curas ſonamenta Pivae,
Quae chitarinos ſuperaret omnes
Cittadinorum.
Orpheus primus ſonatorus Orbis.
Si lyram (7) grattans pegoras, oſellos,
Aſpides, dragos, lapides tirabat
Ad melodiam:
Non ego (8) mancum facio doverum:
(9) Vix pivae flatu repleo Botazzum,
Et lili blirum digitis (10) comenzo:
Omnia ſaltant.
(11) Per domum ballant Tabulae, (12) Cadreghae.

Spa-

(1) *fiatas*. Multoties, *molte fiate*.
(2) *gazanum*. Stolidum.
(3) *ſtigas*. Excitas.
(4) *garletos*. Supra calcaneos.
(5) *Morſegaverunt*, Momorderunt.
(6) *Martarellum ſono*. Ruſticae cantilenae nomen.
(7) *grattans*. *Scalpens*. Nos dicimus lyram ſcalpere, *grattar la cetra*. Cythara inepte, & imperite ludere.
(8) *mancum*. Minus ego non fungor munere meo.
(9) *Vix pivae flatu* &c. Dicit: *replere botazzum pivae flatu.* Culeum, nempe ſacum ex corio contextum flatu implere. Culeum hujuſmodi vocat *Bottazzum*: *bottaccio* per metaphoram.
(10) *Comenzo*. *Incipio*.
(11) *Per Domum* &c. Domeſtica, & Ruſtica inſtrumenta in hac ſtrophe enumerat vernaculis vocibus, quarum explicationem addere neceſſe eſt, ſaltem earum, quae exteris ignotae eſſe fortaſſe poſſunt.
(12) *Cadreghae*. Sedes quod etruſce dicitur *Seggia*.

(1) Spadolae, (2) fecchiae, (3) Gramolae, (4) badili;
(5) Roccha cum fuſo, (6) Gratarola, Zappae,
Mille pignattae.
Soepe dum canto gelidis ſub umbris,
Cum lupis agni, Canibus capretti,
Vulpibus galli pariter comenzant
Fare (7) Moreſcam.
Dura ſed plus es Zoanina ſaxis;
Ac habes teſtam ſimilem (8) giarono:
Porto calcagnos ego plus tenellos,
Quam tibi ſit cor.
Quum ſuper lectos alii repoſant,
Solus intornum lachrymans camino;
Non habes per me traditora dojam,
Imo calefas.
Ahime! cur tantas renui moroſas?
(9) Nonne Bertullam? Toniam, Simonam?
Nonne Gelminam? cagalocchius, ergo
Sis moleſina.
Nam (10) bianchinam tibi dico, (11) bravas,

Te-

(1) *Spadolae*. Spathulae, lignum quodvis compreſſum, ita ut *ſpathulae* ſimilitudinem gerat.

(2) *Secchiae*. Situlae, quae apud ruſticos ligneae ſunt, & nos hujuſmodi vocabulo utimur ad ſignificandas ſitulas ligneas.

(3) *Gramulae*. Inſtrumentum ad depſendum, h. e. ad paſtam ſubigendam.

(4) *badili*. Inſtrumentum, quod Var. 3. de Re Ruſtica *battilum* vocat, & illo utuntur Ruſtici ad terram fodiendam.

(5) *Roccha cum fuſo*. *Rocca* cum *o* anguſte prolato apud Italos eſt id, quod latine dicitur *colus*, inſtrumentum videlicet ad nendum inventum.

(6) *Gratarola*. Vel inventum apud Latinos inſtrumentum ignotum, vel ignota nobis vox, qua utebantur ad illud exprimendum. Etruſce dicitur *Grattugia*, Graece τυροκνῆστις. Inſtrumentum Coquis ſatis notum.

(7) *Moreſcam*. Choreae ſpecies, quod eodem nomine Etruſce vocatur.

(8) *giarono*. Vox plebi noſtrae familiaris, & ſignificat ſaxa quibus viae ſternuntur.

(9) *Nonne Bertullam?* Quod Virgilius dixit:

Nonne fuit ſatius, triſtes Amaryllidis iras,
Atque ſuperba pati faſtidia? Nonne Menalcam?

(10) *bianchinam*. album apud nos dicitur *bianco* dicimus vero *bianchino*, quando hoc ipſum volumus blandientes ſignificare.

(11) *bravas*. Objurgas, reprehendis. Etruſcis *mi ſgridi*, a me laudes reſpuens.

Teque (1) bellinam nimis esse pensas:
Quis quis est bellus, putat esse (2) bruttos
Jugiter altros.
(3) Ne bianchezzae, Zoanina, credas;
(4) Terra dat nigram segetem bianca,
Nigra sed blancam, facilem molino,
Dentibus atque.
Lac cito marcet sine (5) caldirono;
Quod (6) piat formam buliens in illo,
Alterum blancum, niger alter extat;
Sic ego, sic tu.
(7) Me quidem nulla sprezias rasone.
Nonne sum riccus, bonus, atque bellus?
Quinque (8) porcellos habeo tetantes
Ubera (9) scrojae.
Sunt mihi septem pegorae bianchae,
Sunt duo (10) Manzae, tria par bovorum,
Lacte non unquam careo novello,
Sive polenta.
Sum satis bellus, satis & galantus,
Vado (11) stringatus, super & (12) tilatus,
Meque saltando pedibus legieris
Nullus avanzat.
Porto de paja viciae Capellum,

C Cu-

(1) *bellinam*. Diminutivum a *bella*.
(2) *bruttos*. Deformis.
(3) *Ne bianchezae*. A Virgilio deprom-ptum; qui dixerat.
........nimium ne crede colori:
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
(4) *Terra* &c. Tellus albicans segeti obest, tellus nigra prodest.
(5) *Caldirono*. Cacabo.
(6) *piat*. Accipit.
(7) *Me quidem nulla* &c. Quemadmodum & quae sequuntur ex Virgilii oportuna imitatione ducta sunt.
Despectus tibi sum, nec qui sim quaeris, Alexi,
Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans;
Mille meae Siculis errant in Montibus agnae;
Lac mihi non aestate novum, non frigore desit.
(8) *porcellos*. Sues.
(9) *scrojae*. Suum genitricis.
(10) *Manzae*. Juvencae.
(11) *stringatus*. Vestibus arcte indutus.
(12) *tilatus*. Elegans. Attillato.

Cujus in (1) piga posui garofol,
Quove sub (2) stringa rubea (3) ficatur,
Penna Caponis.
Sed (4) viam butto, quid ergo parolas?
Clamor indarnum meus, atque piva
Non tuas surdas penetrans orecchias,
Pectora (5) straccat.

COMPARATIO DE INNAMORATO TONELLO.

Sonolegia octava.

VAdo (6) per hunc boscum solus chiamando Zaninam,
Ut chiamat vitulum Vacca smarita suum;
Quae ruit huc illuc, nescitque trovare quietem,
(7) Smergolat Echisonis per nemus omne gridis.
Fert altam caudam, longas distendit orecchias,
Audiat ut puerum forte boare suum.
Sed plangens aliquam finaliter introit umbram,
Ac ibi non dormit, non bibit, (8) estque nihil.
Me trasportat Amor rursus de more (9) Poledri,
Cujus mostazzum nulla (10) cavezza ligat.
Praecipitat, nitrit, (11) sofiat per utrumque canalem,
Et loca fert gambas per dubiosa suas:
Dicere nil prodest sta, sta, monstrando (12) crivellum:
Hunc firmare tamen sola cavalla potest.

AD

(1) *piga*. Plicatura.
(2) *stringa*. Funiculus, qui pileum circumit.
(3) *ficatur*. figitur.
(4) *viam butto*. Projicio.
(5) *straccat*. Defatigat.
(6) *Vado per hunc boscum*. Eodem affectu incoepit Propertius Elegiam XVIII. lib.I.
Haec certe deserta loca, & taciturna querenti.
Et vacuum Zephyri possidet aura nemus.
Hic licet occultos proferre impune dolores &c.
(7) *Smergolat*. Clamitat dolens.
(8) *estque*. Et manducat.
(9) *Poledri*. Equini pulli.
(10) *Cavezza*. Capistrum.
(11) *sofiat per utrumque canalem*. Suflat, & simul poedit.
(12) *Crivellum*. Sic a nobis dicitur cribrum, *il vaglio*, quasi *cribellum*.

AD ZANINAM.

Sonolegia nona.

(1) SCorrozzata mihi ſtetit uno menſe Zanina,
Et cauſam (2) ſdegni non ait illa ſui:
Me non (3) aſcoltat plorantem more putini,
Cui perdonanzam ſic peto, ſicve grido.
Ohime Zanina, tuum ſprezias ingrata moroſum?
O plus calcagnis dura Zanina meis!
Qualem terrenum glaciali tempore (5) vango,
Quando nil campos Vanga forare poteſt;
Talem ſurda tuum reputo, gianduſſa, magonem,
Nec piat orecchias ulla preghera tuas.
Nocte levo media, ſono pivam, (5) canto Roſinam,
Cantoque, para foras belle Gianole capras;
Tu tamen incagas canzonibus & maitinadis.
Heu libertatis venditor omnis amans!

ECLOGA TERTIA.

Tonellus, & Zanina.

(6) ME miſerum! quod ſola (vides Bertole?) ſiniſtra,
Pallentique nucis recubat Zanina ſub umbra!
(7) Siſte gregem, (8) ponas ac in carneria Pivam.

 Quin

(1) *Scorrozzata*. Vox a plebecula noſtra uſurpata, & ſignificat *irata* ab etruſca voce *Scorucciata*.
(2) *ſdegni*. Irae.
(3) *aſcoltat*. Auſcultat, audit plorantem more puelli.
(4) *Vango*. Bipalio effodio.
(5) *canto Roſinam*. Ruſticam cantilenam ſic dictam. Quemadmodum etiam: *Para foras*. Ejice.
(6) *Me miſerum! quid ſola* &c. Incipit Bertolum alloquens, Joanninam procul videns. Accedens deinde ipſam alloquitur.
(7) *Siſte gregem*. Bertolum objurgat, ne & ipſe accedat, ſolus volens Joanninae amore frui.
(8) *Ponas in carneria pivam*. Modus Italis uſitatus. *Por le pive nel ſacco*: Et ſignificat ab incoepto cum ignominia deſiſtere. *Carneria*. *Carnero* Mantuanis ſacculum ſignificat.

Quin video quid agat? redeo nunc, pasce capellas;
Ne venias mecum, sta retro dico, (1) marusse;
Ambitio quoniam compagnum temnit, Amorque.
Omnibus in rebus contentor habere sodalem,
Sola tamen mea sit, mea sit, mea tota Zanina;
Sum quia totus ego suus, (2) & non esse rasinam.
Pro qua germanos, matremque, patremque negarem.
Ergo mane, (3) faciesque tuum remanendo doverum.
(4) O Zanina, mei (5) solazzum grande figati,
(6) Salve Nimpha, quid hac nuper Bertolus, egoque
Vidimus infandae te sub Nucis arbore stratam?
(7) Nescis, quam nocuas docuit nos Tityrus umbras
Evitare nucum, nec in his armenta morari?
Quid tua fert animi tristes frons aspra curas?
Ecce novos campi revoluto tempore flores
Educunt, Boreamque trucem mansuetior Auster
Dispulit, ecce die laetantur cuncta recenti.
Turtur adit socium, geminos en cerne Palumbes,
Quomodo certatim junctis dant oscula rostris.
Nunc quoque septisona Melibaeus arundine Faustum
Cantabat puerum, carumque Ergastus Amyntam.
Sola jaces Zanina minax, ac turgida vultu?
Zan. Ver, Tonelle, tibi sit hyems aeterna, nec ullas
Dent frondes sylvae, tua nec tibi prata virescant.
Nascatur tibi nulla Ceres, vineta crementur,
Implacanda tuas pecudes contagia vexent,
Lethalisque oculus teneras tibi fascinet Agnas.
Nec, quibus assuetis gregibus succurrere vestris,

Quae-

(1) *Marusse*. Vox contemptus, stolidum significans.

(2) *Et non esse rasinam*. Et nunquam desinam esse suus.

(3) *Faciasque tuum remanendo doverum*. Remanendo debito tuo satisfacies.

(4) *Zanina mei*. Accedens ipsam *alloquitur*.

(5) *Solazzum grande figati*. Jecoris, cordis grande solamen.

(6) *Salve Nimpha*. Plura carmina hic subnectit, non vernaculis verbis consperfa, sed latino quovis elegantique poeta dignos.

(7) *Nescis quam nocuas*. Ad illam Virgilii sententiam alludit.

Gravis umbra: nocet cantantibus umbra.

Quaeque salutiferae, veniant e ruribus herbae.
Ignarus pastor capiat (1) pro Baccare Taxum,
Lividaque armentis miseris aconita ministres.
Id me infelicem decet exoptare puellam,
Cui violae faetent, cui lilia nigra videntur.
Faeda per has nunquam libatas sole cavernas
(2) Strix mihi vel Bubo stridescat flebile carmen.
Tu tamen hinc abeas: aliam reperisse negabis?
O si nescirem quod amas, ingrate, Simonam.
Ton. (3) O vermocanus! nimia dulcedine schioppo.
(4) Potta meae Matris, quantum sum factus alegrus?
Es zelosa tui nunquid Zoanina Tonelli?
(Si tibi porto benum, noli mihi dire bosias)
Nunquid amas, ô cara tuum Zoanina Tonellum?
Zan. Hinc fugias inquam, tua sunt mihi verba sagittae,
Suntque super segetes grando, sunt vasa veneni.
Nil magis adversor quam te, Tonelle, videre.
Ton. Deh Zanina meum noli (5) scannare magonem,
Tu me (6) bertezzas dubito, me perfida truffas.
Mo cancar, quid nam feci? dic vera, calefas?
Zan. Siste manum, sic me tractare procaciter audes?
I, modo, si qua novae, quae cantes, ludis amicae
Carmina, pro me tibi deerunt certamina primo.

Pa-

1) *Pro baccare taxum.* Baccar est herba radicis odoratae ad cinnamomi similitudinem, hederae folia habens similia, sed rotundiora, & molliora. Quidam nardum rusticum vocant. Ex hac radice fieri solebat unguentum, quod *baccarium* dicebatur. Valet contra fascinationes, unde Virgilius dixit.

. . . . Baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Taxus. Arbor abieti similis, baccasque ferens, quibus lethale venenum inest, praecipue in Hispania. Ubi & coxicum dicitur, quasi toxicum.

(2) *Strix mihi, vel Bubo &c.* Strix Avis quaedam nocturna, & importuna a strindendo dicta. *Bubo* Avis a bovis mugitu sic dicta, in cavernis commorans, cujus cantus sinistri ominis inditium.

(3) *O Vermocanus.* Quod vulgo dicitur: *cospetto d'un cane.* Gaudium, quo exultat, susceptae elegantiae obliviscitur.

(4) *Potta meae matris.* Vulgaris, & mimica exclamatio.

(5) *Scannare magonem.* Mihi cor dolore conficere.

(6) *Bertezzas, truffas, calefas.* Voces, quae idem omnino significant.

Pastorum vati, cui Mopsi phistula cedit,
Cui non aequivalent nec Pan, nec thracius Orpheus.
I modo, suaviloquasque tuas inflare cicutas
Incipe, cuncta tuae Nimphae quibus ossa liquescant,
Et quibus auritos mulcescere possis Asellos,
Et quibus instudeas Bertolum subdere cantu.
Ton. Ayme, quod irrides poverum crudelis amantem.
Dic (1) cagasanguis, habes me bertezare rasonem?
Haec sunt poma? nuces? castagnae, quas tibi quondam
Munere ladra dedi? veniat tibi phistula, nescis?
An post terga tenes? simul aut cum pane vorasti?
(2) Non ex parte mea bellum tibi laena spechietum
Attulit, & stringas cum totis quinque ferettis?
Ista super Feram Cremae comprando (3) trainas
Spendivi septem, tamen es ingrata Tonello.
Non Amphion ego, non Pan, non thracius Orpheus,
Qui possem vestri Bertoli vincere Pivam.
An credis, quod ego Bertolum nescio, carum
Esse tuum totum, cum toto corde Morosum?
Zan. Est ita, quid modo vis? sua sum, sua tota, nec altrum,
O Tonelle, volo, qui mecum vivat amantem.
Ton. O (4) crudele nimis, dubiis & amantibus arctum
Verbum, nec verbum, cuspis sed acuta medullis!
Verbum, nec verbum, cruor immo pestifer hydrae.
Quid fera Bertolum nostro praeponis Amori?
Non ego quippe suam metuo te judice formam,
Quamvis candidulae placeat (sum certus) Olivae.
Falleris, ah quantum! quod amas aliunde furentem.
Ver-

(1) *cagasanguis*. *Cagarossus*; Omnes apud Poetam mimicae, & ludicrae exclamationes, vel potius interjectiones, quae nunc nihil significant; nisi fortasse apud infimae notae homines.

(2) *Non ex parte mea*. Munuscula, quaè Nimphae miserat hic commemorat. *Spechietum* parvum speculum. *Stringas cum ferettis*. Funiculos contextos, cuspide ferrea, vel aenea munitos, quibus mulieres vestibus corpori aptandis utuntur.

(3) *Trainas*. *Trajero* numi species omnibus nota.

(4) *Ob crudele nimis*. Dolor elegantiam revocat.

Verte precor ſenſum, qui ſit cognoſce Tonellum,
(1) Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans.
Non mea, quam cernis, tibi ſordeat hiſpida barba;
Haud minus ipſe ſtupet me nudum limpidus amnis,
Cum lavat albentes Triviae quandoque puellas.
Phylidis ah quoties (teſtor Nemus iſtud) amores
Contempſi, quoniam tuus in me certior ignis.
Phylidis ah quoties fragrantum ſerta roſarum
Diſcerpſi manibus, ſparſimque ad littora fudi.
Cui ter, Phyli tace, dixi non abſque pudore:
Sola mihi Zoanina placet, Zoanina maritum
Me teneat, Zoanina ſuis me coepit ocellis.
Phyli tace, quaeraſque alium, te averſor, amantem.
Te Zoanina viden? ſolam te ſemper amavi,
Immo arſi, miſerum ſed me fugis improba (2) Dafnis
Altera, phoebeum quae neſcia ſprevit honorem.
Tu mihi clamanti velut Aſpis comprimis aures;
Nec te ſaeva preces, nec munera tanta reducunt.
Hircanae potius Tygres manſueſcere poſſent,
Duraque ſaxa meis fluerent liquefacta querelis,
Quam te nec precibus, nec donis vincere credam.
Zan. Immo lupos ovibus, cervaſque Leonibus ante,
Seu canibus lepores videam miſcere fugaces,
Quam dicar, quod amo infelix Zanina Tonellum.
Ton. (3) Te calybes ferrum, fecere puella ſub antris,
Nec diamantinam te ſanguis frangeret hirci.
Ah miſer, ah infelix, qui non reamatur amando!
Candidus in noſtro tibi ſervabatur ovili
Capreolus, quem ſex maculis color igneus ornat.
Hunc ego (quando quidem ſic me Zoanina repellis)
Sive

(1) *Quam dives*. Virgilianum carmen.
(2) *Daphnis altera*. Quemadmodum Daphnis Apollinem contempſit, ita tu me ſpernis.
(3) *Te calybes ferrum*. Appoſitio. Ferream fecerunt.

Sive dabo laenae, seu candida Phylis habebit.
Zan. Nec te Laena unquam, nec candida Phylis amabit.
Ton. O quantum Zoanina furis, nimiumque superbis,
Ni forsan nostrum furor hic augeret amorem;
Namque per iratos amor amplius ardet amantes.
Zan. Non arbor crescit quae non plantatur: amoris
Non erit augmentum, quia non amor affuit unquam.
Ton. Me fugis ergo? tuum sic improba spernis amicum?
Sum Bertolus ego, tibi qui convicia dixit?
Zan. Hinc ego (ne ulterius cur sim tam mesta requiras)
Hinc ego pastores omnes tumefacta repello.
Bertolus nuper vidit me fraga legentem,
Cui variis ex his texebam nobile sertum
Floribus, hoc illum certe donare parabam.
Credidit ast alio dandum, quia cogit amantes
Semper amor dubios suspectum credere falsum.
Protinus intumuit, cui sertum, dixit, Amico
Texis iniqua novo? ruit inde, manuque coronam,
Ac sub calce sibi dandos laceravit honores.
Haec toleranda tamen fuerant, majora ferebam,
Quando Pedralus tristi me urgebat amore.
Agmine pastores facto venere capellis
Post habitis, voces coram quibus ipse nefandas
Prorupit, dixitque mihi convicia multa.
Maestitiae causam facit hanc Bertolus acerbae;
Unde per hos steriles Montes ego sola morabor,
Pastor ubi nec pascit oves, nec sulcat arator;
Nec Filomela graves removet de pectore curas;
Aut ubi nec liquido se immergunt Najades alveo;
Aut neque venatrix auratam cincta pharetram
Frondea per nemora ingentes transvulnerat Apros.
Ton. Ne saevi Zoanina, mihi ne blandula saevi,
Tecum habitem silvas tantum patiare per istas.
Desine Bertolum qui te odit, amaque Tonellum,

Sic

(1) Si nos aequiparas, gregibus ſum ditior illo:
Si forma, dubium nihil eſt, ſum pulchrior illo:
Si cantu, ſtipulaeque ſono, ſum doctior illo.
Bertolus, niger eſt, pede claudicat, oreque tardo
Balbutit, unius cui deſit lumen ocelli.
Non Bertolus habet ſecura per ocia tempus:
Deſertis pecudum ſeptis, curvatur aratro.
Nec rudis in molli fagorum cortice novit,
Scribere dilectae quae carmina dicat Olivae.
Sis mea, eroque tuus, dulcis Zoanina, nec ignes
Bertoli memora, mea ſis, mea dico puella.
Zan. Nec te, nec quemquam ſequar amplius, ite capellae,
Iteque paſtores, fontes ſylvaſque relinquo.
Qui norunt dicant, amor eſt inſania mentis.

ECLOGA QUARTA.

Per Alphabetum.

A (2) AYme quo dulcis properas Zanina?
Ayme cur, (3) ſchenam traditora voltas?
Ayme ſta mecum precor, & hunc bellum
Accipe pomum.
B. Barbaros vincis feritate, Moros,
Biſtones, Turcos, Sguiceros, Todeſcos,
Beſtias omnes, (4) animas diabli
Belzebuelis.

D Cur-

(1) *Si nos aequiparas*. elegans comparatio Tonelli cum Bertolo.

(2) *Abime! quo dulcis*. Duo compoſitionis genera introducit hic Poeta noſter, non antea, quod ſciam, ab Auctoribus melioris notae adhibita. Primo ſequens carmen diverſo metro contextum aggreditur, ſenſum, & ſermonem proſequens in antecedenti inchoatum. Deinde quamdam acroſtici ſpeciem intexit; cujuſvis ſtrophes ſingula carmina a literis ordine alphabetico diſpoſitis incipiens. Cujus quidem modi Hebraeis vatibus familiaris, plura nobis exempla in Sacris literis ſuperſunt.

(3) *Cur ſchenam voltas?* Cur tergora vertis?

(4) *Animas Diabli Balzebuelis*. Incredibile feritatis genus in Joanina effingit, quum dicat eam feritate vincere Animas, quae in Tartaris cruciantur apud Belzebub Principem Daemoniorum.

C. Curre (1) planinum, tibi ſaxa mangiant,
Cruda, (2) ſcarparum ſparamenta, ſolas:
Cancar ortighis veniat quod ipſae
Crura cruentant.

D. Deh quid indarnum ſequor hanc ribaldam?
Deh quid unius ſub amore ladrae
Ducor ad forcam, mihi jamque lazzum
(3) Boja paravit?

E. Ecce nam longe video cavallam.
Eſt ſibi pro me miſero cavezza:
(4) Ergo cornachis laqueo picatus
Eſca manebo.

F. Forca ſit noſtrae medicina poenae.
Forca tot (5) guajos penitus levabit:
(6) Forca me picchet; pariterque cagnam
Forca Zaninam.

G. Gratias reddo, quod ego catavì
Gaudium, cum quo fugient afanni;
(7) Grata ſic contra quod ero ladrones,
Guardia campis.

H. Haec ſalix, aut haec erit apta quercus
Hanc meae mortis ſatiare vojam.
Heu quid expecto! magis eſt adeſſum,
Hora picandi.

I. Ito nunc, ito Zoanina vacca,
Ito, qui ſemet fogat, eſt Tonellus,

Ibis

(1) *Curre planinum*. Ne tam praecipiti pede curras.

(2) *Scarparum ſparamenta, ſolas*. Nomina ſutoribus nota. *Sparamenta* pars calcei interior, quae ipſum circumit, & inferiorem cum ſuperiore parte conjungit. *Solas*. Pars calcei quae ſolum premit.

(3) *Boja paravit*. Mihi laqueum Carnifex paravit.

(4) *Ergo Cornachis*. Cruci appenſus Corvis eſca manebo.

(5) *Tot guajos*. tot infortunia.

(6) *Forca me pichet*. Sim ego appenſus cruci. Et pariter ſupremo ſupplicio afficiatur Zanina, feritate, & rabie cani ſimilis.

(7) *Grata ſic contra* &c. Latrones, arbori collo appenſum hominem videntes pertimeſcunt. Sic igitur appenſus contra latrones camporum cuſtos exiſtam.

(1) Ibis ad ſtallam ſine quo, nimiſque
Induſiaſti.

L. Laude mancabis, mea ſtracca namque
Lingua non unquam veniebat, ut te
Laeta cantaret, faceretque Pivam
Li friſolare.

M. Muta tu ſemper precibus fuiſti,
Matta quapropter reputaris eſſe:
Mortus at poſtquam fuero, pianges
Moeſta Tonellum.

N. Non dabo non plus tibi poma, figos;
Non roſas, brognas, pyra, fraga, moras;
Non dabo non plus Lepores, palumbes,
Non dabo non plus.

O. O mihi giornus maledictus ille!
Oſſa quum per te mihi tota ſenſi
Obrui dardis ab amore jactis
Ordine nullo.

P. (2) Poſſit ad baſſum rigolare coelum,
Poſſit & Tellus fieri baratrum,
Praeſtiter mundus (3) bruſet, aſtra, nubes,
Pontus, & aer:

Q. Qualiter cunctae pereant puellae,
Qualiter femnae moriantur omnes;
Quaeque poltrona eſt, ſimilanda cagnae
Quaeque Zaninae.

R. Rumor & lites veniunt ab iſtis:
Rixa cum femnis pariter creatur.
Ricchus eſt Orbis Diavolabus iſtis,
Ricchior Orcus.

(1) *Ibis ad Stallam ſine quo* &c. Joanninam *vaccam* per contumeliam vocans, menti occurrit, ſe illam toties ad Stabula duxiſſe, quo ſolent Ruſtici hiberno tempore convenire. Quare ſenſus eſt: ſine quo ad ſtabula ibis, quo, vacca quum ſis, nimis ſero ire decreviſti.

(2) *Poſſit ad baſſum.* Poſſit coelum ruere.

(3) *Bruſet.* Ardeat.

S. (1) Semen hoc mendax muliebre, vanum,
Stolidum, mendax, petulans, malignum,
Sordidum, pravum, fatuum, superbum,
Quod ruit orbem.

T. (2) Tota per Lenam jacuit bagassam
Troja, quam (3) judex malus agraffavit.
Tuque per femnam, miser o Tonelle,
(4) Torque colengum.

V. Vado piccari, locus iste non est
Vistus, en collo laqueum (5) tacavi,
Vado jam supra salicem: sed heu quis
Volgitur istuc?

(6) DE LAUDIBUS FORCHAE.

Sonolegia decima.

Omnibus in rebus desgratia semper abundat:
Est ne (7) canaruzzo tolta cavezza meo?
Sors differre potest, at non prohibere soghettum,
Est mihi per superos forca parata deos.
Non quod sim ladro, (8) vel bondanellica proles,

Non

(1) *Semen hoc mendax* &c. Mulierum singulare encomium. Simile huic imo multo uberius reperitur apud D. Antoninum, ordine alphabetico dispositum, quod iubet referre. „ Avidum animal. Bestiale bara„ trum. Concupiscentia carnis. Damno„ sum Duellum. Æstuans aestus. Falsa „ fides. Garrulum guttur. Herynnis ar„ mata. Invidiosus ignis. Kalumniarum „ Kaos. Lepida lues. Monstruosum men„ dacium. Naufragii nutrix. Opifex odii. „ Prima peccatrix. Quietis quassatio. „ Ruina Regnorum. Silva superbiae „ Truculenta Tyrannis. Vanitas vani„ tatum. Xantia Xersis. Idolorum ima„ go: Zelus Zelotypus.

(2) *Tota per lenam. Lena* Pro *Helena*.

(3) *Judex malus*. Paridem intelligit, qui in celebri judicio litem Dearum de formae excellentia contendentium diremit, ut notum est ex groecis fabulis.

(4) *Torque Colengum*. Torque tibi collum.

(5) *tacavi*. laqueum collo alligavi.

(6) *De laudibus forchae*. En aliud exemplum; in quo Sermo, & actio antecedens in nova compositione prosequitur. Tonellus itaque Salvignum accedentem videns, queritur, quod non possit eo praesente suspendi; & infamis supplicii genus ingeniosis laudibus effert.

(7) *Canaruzzo*. Gutturi.

(8) *Vel Bondanellica*. Duorum, qui in Mantuano agro existunt, Pagorum Originarios homines acute perstringit; non secus ac si idem omnino esset vel Bondanelli, vel Bardellae nasci, ac furaces mores praeseferre.

Non quod Bardellae villa crearit, opus.
Natus at ut moriar vivus, moriens quoque vivam;
Sola ſit ad vitam congrua forca meam.
O ſi Cornacchias eſſet prohibere facultas,
Per quas aufertur (1) lux oculina ladris!
Quaenam ſors mortis, quam forca trovatur in orbe
Dulcior? hac mihi nil gratius eſſe poteſt.
(2) Cetera per geſias ſub terris corpora condunt:
Piccatis coelum poſſe videre datur.

ECLOGA QUINTA.

DE AMORE.

(3) *Interloquutores*, *Salvignus & Tonellus*.

QUO tam (4) frezzoſo paſſu, Tonelle, caminas?
Cur portas gambas veluti lunaticus (5) olà.
Cui dico? (6) ptru ſta, faciam tibi more (7) Somari
Poſtquam deſprezias Salvigni verba pregantis.
Ton. Deh, Salvigne, meum noli ſturbiare (8) viazum.
Nec des (9) impazzum tibi qui faſtidia non dat.
Laſſa veſtitum, laſſa tibi dico (10) gabanum.

Sal.

(1) *Lux oculina*. Oculorum lumen.

(2) *Cetera per Geſias*. Senſus eſt. Reliqua defunctorum cadavera in Eccleſiis ſepelliuntur, ibique conduntur. Illi, qui in ſupplicio ſuſpenſus moritur, Coelum datur poſſe adſpicere etiam poſt mortem.

(3) *Interloquutores*. Viſo a longe Salvigno, Tonellus, poſtquam conqueſtus eſt, eo accedente, fugam arripit. Illum Salvignus inſequitur, ejuſque arrepta veſtis fimbria, illum adloquitur.

(4) *frezzoſo*: Sollicito, citato.

(5) *Olà*. Quando in Italica lingua acutum accentum in ultima ſillaba pronuntiamus, pronuntiatio tempus auget, ita ut duplici aequivaleat, ſillaba accentu affecta, & in menſura Italici Carminis hoc ſervatur. In fine verſus id ipſum ſervat ubique Poeta noſter in hiſce carminibus dimetiendis, quibus vernacula inſerit vocabula.

(6) *Ptru ſta*. Similibus vocibus Jumenta greſſus ſiſtere jubentur.

(7) *Somari*. Aſelli.

(8) *Viazzum*. Iter.

(9) *Impazzum*. Incommodum, quo cum moleſtia tempus tero.

(10) *Gabanum*. Veſtem Superiorem, ac extimam, cujus Salvignus fimbriam arripuerat.

Sal. Non ego (ni dicas quod habes) laſſavero (1) majum.
Ton. Pur ibi te ficches (2), laſſa codeſella, che sì.
Ad corpus lanchi (3) miſtatem rupero noſtram,
Atque tibi ſupra naſum plantavero pugnum.
Sal. Linquo, ſed tamen es multum (4) boriolus adeſſum,
Quid facies hoſti, cum (5) ſcorrozzeris amico?
Cancar! non veni pro te (6) imboldire chilò;
Immo velut carus compagnus, ſcire raſonem
Bramo, quae (7) ſtizza eſt, quae mens bizarica, quae te
(8) Angonaja, menat: cervello more carentis
Vadis, & ad guiſam quum quis mangiaverit uvas,
Foſſatum cercat propter deponere (9) ſomam.
Nunc ego cum Gianno Vaccas mungiente Belino,
Te diſperatum, nimiumque piangere ſenſi;
Quo planctu fuimus conſtretti linquere (10) ſecchias
(11) Et pietate tui ſguazzavimus ambo ganaſſas.
Ergo meus grandem tortum Tonellus habebit,
Cauſas (12) dojarum niſi dixerit ille ſuarum.
Hac ſub glande parum quaeſo depone (13) culattas.
Ton. (14) Oyde! quid ad mundum veni ſtentare miſellus?
Oyde! quid indarnum me mater lacte cibavit?
Mancum nonne malum fuerat (15) cagaroſſus, alhoram
Ex Aſini calido fieri piſſamine fungus?
Vel petra, vel (16) zoccus potius, volo dicere ſtronzus;
Quam tapinellus ego matris de ventre (17) sborari?

Sal.

(1) *Majum* unquam. Italice *mai*.
(2) *Pur ibi te fiches*. Mente obfirmata eſiſtis. Dicimus metaphorice *hai fiſſo il chiodo*.
(3) *Miſtatem*. Amicitiam. Verbum corruptum ab Italica voce *Amiſtà*.
(4) *Boriolus*. Vox nullius ſignificationis, qua tamen utitur Poeta noſter, & ſignificat iracundum, vel ſuperbum.
(5) *Scorrozzeris*. Indigneris.
(6) *Imboldire*. Caput obtundere verbis. *fraſtornare*.
(7) *Stizza*. Rabies. *mens bizarica*. mens agitata. *Mente bizzara*.
(8) *Angonaja*. Afflictio, velut agonia. Verbum inuſitatum; niſi forte apud Ruſticos.
(9) *Somam*. Ad Pondus ventris deponendum foveam quaerit.
(10) *Secchias*. *Situlas*, Vaſa, quibus mulgentes lac excipiunt: *multralia* ap. Virg.
(11) *Et pietate tui* Tuo fletu commoti, ambo rigavimus genas.
(12) *Dojarum*. Dolorum *Doglie*.
(13) *Depone culattas*. Sede.
(14) *Oyde!* Heu. Nunc dicimus *Ohime*.
(15) *Cagaroſſus*. diarrhaea perire.
(16) *Zoccus*. lignum informe ad conburendum.
(17) *Sborari*. Cum impetu egredi.

Sal. Ah Tonelle meus, quid desperare bisognat?
Displicuit Christo plus desperatio Judae,
Quam si vendisset Christum, sanctamque Mariam.
Est nihil hac culpa toto (1) poltronior orbe.
Non desperatae plagae medicina (2) catatur.
Quando dat nobis aliquem fortuna (3) travajum,
(4) Consejum nostris ab amicis torre bisognat,
Ac in carnerum sua ponere verba rasonis,
Sunt quia (5) cordojos bastantia tollere nostros.
Ton. Sola meum, dico, mors, oyme, levaret afannum.
Sal. (6) O meschinum hominem, qui supportare flagellum
Nescit fortunae, nisi mortis cerchet ajutum!
Quem tibi (7) soccorsum tribuam, si dicere non vis?
Dic, gianduffa, cito, quae te (8) desgrazia collsit?
Ton. Ecce meae, cernis? (9) cavezzam porto cavallae,
Cum qua per collum salicem appiccabor ad unam.
Sal. (10) O cermisonem testam, apiccare teipsum?
(11) Tu bene piccares alios tibi parcere nolens.
Nil dubium (12) quoniam est amentis amantis usanza,
Nolle salutiterum compagni audire ricordum.
Fer causam, nunquid bursam tibi ladro robavit?
(13) Num dedit accusam camparus barba Tognazzus,
Namque tuos heri Porcos dare damna catavit?
Ton. Non vermocanus sic est, quia perdere vellem

Sex-

(1) *poltronior*. deformior, gravior. Usurpatur a Poeta in deteriori significatione, & significat aliquando apud ipsum, *sceleratum*.
(2) *Catatur*. Invenitur.
(3) *Travajum*. Afflictionem. *travaglio*.
(4) *Consejum torre*. Consilium accipere.
(5) *Cordojos*. Afflictiones. *Cordoglj*.
(6) *O meschinum hominem*. Miser homo ille, qui adversam fortunam nescit tolerare, quin mortis quaerat auxilium.
(7) *Soccorsum*. Auxilium.
(8) *Desgrazia*. Infortunium.
(9) *Cavezzam*. Capistrum, quo equus, vel jumentum alligatur.
(10) *O Cermisonem testam*. Vox apud nos nullius significationis. Hic autem significat, quod latine dicitur. *O lepidum caput*, Italis. *testa matta*, *testa balzana*.
(11) *Tu bene piccares* &c. Sensus est: Hoc animo te suspendendi, melius, & libentius alios suspenderes.
(12) *Quoniam* &c. Quoniam amantis ab amore extra mentem rapti mos est. nolle salutiferam socii audire admonitionem.
(13) *Num dedit* &c. Tognazzus camporum custos.

Sexcentum bursas, pegoras, (1) casamenta, cavallas,
Plus prestum quam te, quam te (nil dicere possum
(1) Sanglottus stoppat forramen namque fiati)
Plus prestum quam te, mea spes, mea vita Zanina;
Quam te (3) garofolum, rosa, pomum, cara sorella.
Cara sorella quidem, qua non mihi carior altra.
Est Salvigne mei (4) scanacori causa Zanina;
Sola Zanina meum posset (5) smorzare brusorem,
Sola Zanina suis me (6) snembolavit ochiadis.
Hanc amo, nec reamat, brusor, nec porca movetur,
Immo bertezzat, (7) sojat, truffatque tapinum,
Ac multos seguitat veluti (8) Scartera morosos.
Sola jutare potest, & quod sit sola spiavit,
Unde superba venit, me tractat more (9) gazani.
Dic, Salvigne meus, crudelis nonne vocanda est?
Illa potens, non vult medio succurrere morto.
Ergo bonas habeo causas me tradere forchae.
Sal. (10) Do pinfen! ergo cruciaris amore Zaninae?
Ton. Est ita, mo cancar! paret tibi cosa novella?
Sal. (11) Cosa novella quidem fuit haec parlatio prima.
Est ne Zanina Petri Gambonis filia? scis ne?
Ton. Est est, ahime suum me tantum nomen (12) amazzat.
Sal. Maravilliabam quod eras sic fronte (13) striatus.
Deh poverelle, rogo noli te credere somnis,
Noli post ipsas cervellum perdere ladras,

Noli

(1) *Casamenta*. domus.

(2) *Sanglottus*. Singultus viam claudit respirationis.

(3) *Garofolum*. Cariophyllum. floris nota species.

(4) *Scanacori*. Doloris ingentis. *Crepacuore*, *strazzacuore*.

(5) *Smorzare brusorem*. Extinguere ardorem.

(6) *Snembolavit*. Debilitavit; hic significat: me vicit: cor mihi rapuit.

(7) *Sojat*. Irridet.

(8) *Scartera*. Scortum, meretrix, quae ab omnibus refutatur: *Scarto*.

(9) *Gazani*. Stulti.

(10) *De pinfen*. Ironica admiratio, vel si quis irridens nunc diceret. *Pò far Bacco!*

(11) *Cosa novella*. Sensus est. Novum fuit, quod nunc primum loqueris, & non antea loquutus sis.

(12) *Occidit*: Interimit.

(13) *Striatus*. Pallidus, macer. Metaphora apud nos vulgaris, & significat fascinatus. In eo sensu, in quo Virgilius dixit

. . . . mihi fascinat agnos

Noli dico tibi, Veneris ſeguitare (1) putellum.
Iſte (2) caveſtrellus faciet tibi rumpere collum.
Hic (3) orbeſinus totum (4) sfrantummat honorem;
Non tibi, qui bonus es tantummodo paſcere capras,
Sed Citadinis ſcarlati veſte dobatis.
(5) Eſt amor angoſcae ſpecies, mentiſque Diavol,
Eſt amor errorum Capitanius, eſtque (6) Bagaſſae
Filius, eſt proprii (7) deſmentigatio juris,
Eſtque pudicitiae contrarius, eſtque maligna
Peſtis, & a nulla morbus ſanabilis herba.
Per quem perdit homo robbam, jus, ſeque medemum,
(8) Per quem calzati omnes ſtraſcinamur ad orcum.
Fac ſennum matte, laſſa Tonelle (9) talopram,
(10) Nam ſecchiam merdae tandem urtabis in unam.
(11) Noſcere vin cauſam, cur non habet ille mudandam,
(12) Vel cur moſtazzum tenet in bindamine ſtufum?
Eſt, quia vergognae clauſit baſtardulus occhios.
Noſcere vin quare puer eſt, nunquamve ſeneſcit?
Nam facere impreſas pueriles cogit amantes.
Noſcere vin quanti ſit damni cauſa ladrettus?
(Totius mundi res geſtas pono decantum)
Hic exempla tui ſolum ſtatuamus avantum.
Si, Tonelle meus, zuras mihi dicere verum,

E Eſt

(1) *Putellum*. Puerum.
(2) *Caveſtrellus*. Metaphora ducta a capiſtro, & ſignificat perditur juvenis, veluti qui capiſtro abrupto, quolibet errat.
(3) *Orbeſinus*. Diminutivum ab *Orbo*, *cieco*.
(4) *Sfrantummat*. Minutatim confringit.
(5) *Eſt amor*. Amoris peſſimae qualitates. *angoſcae*. Extremi doloris Etruſce *angoſcia. mentiſque Diavol*. Diabolus mentem invadens.
(6) *Bagaſſae*. Meretricis.
(7) *diſmentigatio*. Oblivio.
(8) *Per quem calzati*. Loquendi modus Mantuae valde familiaris, quo ſignificantur illi, qui ità perdite vivunt, ut damnationem aperte mereantur, & de iis dicere ſolemus: hi ad Orcum cum calceis deſcendunt. *Van all' Inferno calzati, e veſtiti*.
(9) *laſſa talopram*. Deſiſte ab hujuſmodi incoepto.
(01) *Nam ſecchiam*. Dicendi modus, qui ſignificat: *nam ſcopulo tandem impinges*.
(11) *Noſcere vin* &c. Amoris naturam, ex ejus inceſſu, & habitu exprimit. Vis ne cognoſcere quare nudus incedat? *mudandam*, femoralia.
(12) *Vel cur moſtazzum* &c. vel cur vultum teneat *bindamine* vitta, *benda*. *Stufum*. Coopertum. Occluſum.

Est tibi nulla modo vaccarum cura tuarum.
(1) Primo sicca illis garlettos merda boazzat,
Nam velut usabas, nunquam tua stalla netatur.
(2) Si mungis, mungis, si non, fastidia nolunt,
Quae tibi cervellum rapuerunt propter amorem.
(3) Cessant mascherpae, cessat cagiada, botirus,
Humida formajum corrumpit mussa levatum.
Itque in malhoram pecudis sperantia Taurus;
Inque malum punctum substantia tota ruinat.
(4) Vigna tui Broli sine palis, obruta spinis,
(5) Clamat de longe Zappas ottanta mearos.
(6) Ad sguazzum campi vadunt, lacus arva coverta
Nam velut usus erat nunquam fossata cavantur.
Dormit zappa domi, forcatus, vanga, badilus,
(7) Cuncta sui culpa veniunt ruginenta patroni:
(8) Hic est acquistus, qui fitur amando puellas:
Hunc mulazzus amor facit, ô Tonelle, guadagnum.
Perdis amicitiam multorum, perdis honorem,
Et patri, matrique tuae das improbe guajos.
Hunc de cervello tostum, precor, (9) excute Gryllum,
Ne

(1) *Primo sicca illis*. Amoris effectus, & damna in Rustico homine. Hosce innuit eleganter Virgilius.
Idem amor exitium pecori, pecorisque Magistris.
Et Poeta noster fusius describit. Primum damnum, quod ab amoris insania Bubulcis provenit, est, quod negligentes fiunt, & Boum curam non habent; cujus rei indicio est, eos stercore illita ad plures dies crura praeseferre. *Garletos* cruris pars, quae est supra talum.

(2) *Si mungis, mungis* &c. Negligentiae maximum indicium.

(3) *Cessant mascherpae*. Praedictae negligentiae effectus. *Mascherpae*. Vide quae supra dicta sunt ad verbum *Povina*. Pag. 7. num. 1. Idem enim omnino est *Povina*, & *mascherpa*, vel saltem hoc pro illo apud nos usurpatur. *Cagiada* vid. Ibid.

(4) *Vigna tui broli*. *Brolo* apud nos est pratum arboribus fructiferis obumbratum. Sensus est. Vinea, quae pratum exornat, sine fulciminibus, spinis obruitur.

(5) *Clamat de longe*. Vinea vocat alonge ligones h. e. indiget ut fodiatur. *Ottanta mearos* Octoginta mille passuum: *ottanta millia*.

(6) *Ad sguazzum*. Foveis non excavatis, aquae campos tegunt.

(7) *Cuncta sui culpa*. Instrumenta omnia ruralia fiunt rubiginosa. *ruginenta, ruznenta* hoc ipsum apud plebem nostram significat: *aerugine tecta*.

(8) *Hic est acquistus* &c. Haec adipiscitur qui puellas amat.

(9) *Excute gryllum*. Quemadmodum grylli irregulariter saltitant, ita gryllo vulgo comparamus mentem, quae irregulariter cogitat: *excute gryllum* apud nos significat *stultitiam depone*.

Ne Bovis accipiat formam, bustumque Gigantis,
Et modicus fiat grandis montagna (1) fasolus.
Ton. Ista meam rupit circumparlatio testam,
(2) Per dextramque intrans laevam passavit orecchiam.
(3) Das vento calces, umbram, Salvigne, (4) misuras,
Scribis & in glaciem scaldantem solis ad ignem.
Plus tostum caschet mundus, Coelumque roversum,
Plus tostum Mulos, Asinosque per astra videbis,
Cornacchiasque jugo faciemus arare ligatas;
(5) Plus tostum nascat talis Verzonus in horto,
Qnod minor ad totam Bressam det foja menestram,
Plus tostum cessent fontes, Imbresque rafinent,
Denique plus tostum mutabit (6) Secchia canalem,
Quam cesset mai mai Tonellus amare Zaninam:
Et licet hanc vellem, non possem linquere femnam,
Et licet hanc possem, non vellem linquere Nympham.
(7) Vade, nec impresa me quisquam toiat ab ista.
Sal. O sine cervello (8) zentaia, vel absque governo,
Se cruciant quod amant, nec amare (9) niente dimenum
Desistunt, faciuntque velut (10) Benolina (11) baciocchi,
Quae moritura gulam (12) Zatti spontaniter intrat.

E 2 Tol-

(1) *fasolus*. Fasellus. *Fagivolo*.

(2) *Per dextramque intrans*. Modus nobis familiaris. *Entra per un orecchio, esce per l' altro*. Et significat, quando sine exequendi animo aliquod consilium audimus.

(3) *Das vento calces*. Quod fieri non potest, multis carminibus hic poetarum more exprimit. Quod Virg. dixit Ecl. 10., ubi pariter de amore loquitur.

Non illum nostri possunt mutare labores;
Nec si frigoribus mediis, Hebrumque bibamus,
Sithoniasque nives hyemis subeamus aquosae &c.

(4) *Umbram misuras*. Umbram metiris.

(5) *Plus tostum*. Ante tam ingens brassica in horto nascetur, cujus magis exiguum folium toti Brixiae pulti parandae sufficeret.

(6) *Secchia*: Flumen, quod a Mutinensibus Montibus decurrens, Mutinensem primum, mox Mantuanum agrum interfluit, & in Padum influit.

(7) *Vade nec impresa*. Vade nec me quisquam retrahat ab incoepto. *impresa* facinus. *tojat*. auferat, retrahat.

(8) *Zentaja*. Plebecula.

(9) *Niente di menum*. Nihilominus.

(10) *Benolina*. Animal nobis notum, quod ad martoris speciem reducitur, at minore corpore praeditum, & ipsum gallinis infestum. Quod autem hoc animal moriturum in fellis os ingrediatur, hoc vulgo dicitur, sed inter fabulas recensendum.

(11) *Baciocchi*. Stolidi.

(12 *Zatti*. Fellis.

Tolle foras istam de sensu, matte, paziam,
(1) Teque tibi stesso savia cum mente ritorna.
Tuque, capraeque tuae tandem (2) ad sparaveria vades.
Hic amor ad (3) stuam mandat finaliter omnes,
Et multos riccos panem (4) pitocare coegit.
Quisquis amat, multum spendit, nihilumque guadagnat:
Monstratur digito, post illum quisque (5) petezat.
Ton. Mentiris, quod amor sit eorum causa malorum,
Sicut te sforzas (6) bajando provare chilò.
Nonne quis est similis (7) zocco, similisve quadrello,
Quem non guidat amor, quem non trahit ulla puella?
Dic (8) codesella, quid est virtus nisi germen amoris?
(9) Virtutem sboravit amor, sboravit amorem
Sola Dei beltas, quae corpora nostra galantat,
(10) Inque Zoaninam venit, bellasque putinas.
Nunquid ego potius (11) merlottus amabo Cavallam,
Seu (12) vaccam Moram, seu cagnam, sive gatellam,
(Me quia reprendis vaccarum linquere curam)
Quam bellam fomnam, sensuque, rasoneque plenam?

Paz.

(1) *Teque tibi stesso* &c. Ad te ipsum redi.

(2) *Ad Sparaveria.* tandem misertime peribis. *andar agli Sparvieri*, a nobis vulgo dicitur, ut significemus in infortunia offendere.

3) *Ad Stuam.* Ad Inferos. *Stua.* Etrusce *Stufa*, Graece ὑποκαυστον locum calidum significat, propterea metaphorice, & antonomastice, Inferorum igni hoc nomen applicat.

(4) *Pitocare.* mendicare.

(5) *Petezat.* Poedit eum irridendo.

(6) *Bajando.* latrando.

(7) *Similis Zocco.* Rudi ligno, & duro lapidi comparat hominem, ab amoris insania alienum. Insanus quisque, mentis compotem insanum putat.

(8) *Codesella.* Hoc verbo hic utitur tanquam interjectione, significat autem apud Poetam, ut alibi dictum est, infortunium.

(9) *Virtutem sboravit* &c. Pretiosus lapis plumbo insitus. Infinita Dei Bonitas Potentiam exeruit Mundum creando. Infinita Dei perfectio, & pulchritudo, amorem exeruit se ipsam Creaturis communicando, ita ut aliquam divinae perfectionis imaginem in Creaturis conspiceremus. Unde dixit Apostolus ad Rom. 1. *Invisibilia enim ipsius a Creatura Mundi per ea, quae facta sunt intellecta conspiciuntur.*

(10) *Inque Zoaninam.* Jam nobilem sententiam mimice omnino, sed vere concludit. Quae in Creaturis apparet species, non est aliud, quam divine perfectionis radius quidam, & participatio. *Putinis*, Puellis.

(11) *Merlottus.* Sic vocamus pullum merulae, & significatur homo rudis, & mentis impos.

(12) *Seu vaccam Moram.* Seu vaccam, cui nomen Morae est. *Cagnam* Canis foemina. *Gatellam*, fellem foeminam.

Pazzus es, & nescis quidnam, Salvigne, (1) sbajaffes,
Sal. (2) Potta meae, quod nunc volo biastemare, madregnae!
Argumenta facis magno bastantia (3) Scoto,
Atque Thomasinis studiis, quae forsitan apta.
Sum contentus, ama, quia quosque bisognat amare;
Sed ratio, non mens lassiva gubernet amorem.
Ton. (4) De diavol, amor non est subjectus, & inde
Debet Amor potius rationem flectere quo vult.
Nonne vetus (5) proverbol habet, (6) Amor omnia vincit?
Sal. Heu bene parlasti (7), sagurate, quod omnia vincit.
Namque tibi robbam, nomen, tulit inde cerebrum.
Plusque Zoaninam curas, quam mungere Vaccas.
Ton. (8) Pur ibi te fiches, nescis voltare galonem,
Nunquid Zaninae, vis me praeponere Vaccas?
Sal. Non, sed ama pariter Vaccas, vaccamque Zaninam.
Ton. Deh veniat cancar tibi nunc, manigolde vilane,
Tune Zoaninam praesumis dicere vaccam?
(9) Quod mangiare viam possit tibi Phistola nasum.
Sal. (10) Perdonanza precor, nolique gridare, Tonelle,
Nam meus incauto dictus (11) muzavit ab ore.
Imo Zoaninam, stellam (12) chiamabo Dianam;
Dummodo non vojas te desperare per illam:
Nam si desperas, & vis te tradere forchae,

Non

(1) *Sbajaffes*. Blateres.
(2) *Potta meae &c.* Rusticalis blasphemia. *Madregna* dicimus Novercam. Cunus meae Novercae.
(3) *Scoto*. Scotus, & Thomas Aquinas celeberrimi Academiarum Coriphoei, & sublimium disciplinarum Magistri. Quare dicit Salvignus Tonello, argumenta promis Scoto, & Thoma digna.
4) *De Diavol!* Exclamatio plebeculae familiaris.
(5) *Perverbol*. Adagium, effatum.
(6) *Amor omnia vincit?* Sententia apud Virgilium.
Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.
(7) *Sagurate*. Infelix. *Sciagurato.*
(8) *Pur ibi te fiches*. Modus plebi familiaris. *Clavum figis. Ubi te projecisti, ibi jaces, & nescis alio te vertere.*
9) *Quod mangiare viam. Mangiar via* Plebs dicit ad significandum *conradere, corrodere.*
(10) *Perdonanza precor* Veniam precor.
(11) *Muzavit*. elapsus est. *Chiamabo Dianam*. Amicam tuam Dianam vocabo.
(12 *Non vojas*. Nolis.

Non illam vaccam, sed ego clamabo (1) putanam.
Et semper dicam, quod amor tibi (2) colla tiravit.
Ton. Numquid amor boja est? quia dicis colla tiravit?
Sal. Ut quid habes manibus pro te appicare (3) soghettum?
Ton. Non amor, ast odium, quod fert mihi cruda Zanina,
Me quasi sforzavit (4) contradam perdere drittam.
Sal. Ut quid amas illam, si te sdegnosa refudat?
Ton. Troppus amor, quem porto sibi, facit esse superbam.
Sal. Ergo troppus amor te vult piccare (5) bonhomum.
Ne stupeas, bojam si dixi nomen amoris.
Ton. Crimen amoris enim non est, at culpa puellae;
Troppus amor non esse potest, (6) at troppa superbit.
Sal. Dissimula, fingeque aliam (7) doniare morosam.
Ton. Dissimulare nequit, nec fingere quisquis amator.
Sal. Heu quia vicisti, cedo Tonelle, nec ultra
Disputo, nam tua me sententia docta ligavit.
(8) Non de Bolognae celsis venit ista cadreghis;
(9) Non savio nostri processit ab ore Peretti.

Ta-

(1) *clamabo putanam*. Meretricem dicam. Supra dixerat *Bagassa*.

(2) *Colla tiravit*. Hoc modo loquendi utimur, dum per jocum volumus significare aliquem suspendere: *tirare il col lo*.

(3) *Soghettum*. Funis frustulum ad se suspendendum.

(4) *Contradam perdere drittam*. A recto tramite recedere.

(5) *Bonhomum*. Bonus vir, dicitur homo credulus, & crassae minervae; *Buon uomo*. Unde unicum verbum componitur *bonomo*.

(6) *At troppa superbit*. nimis superbit.

(7) *Doniare*. Verbum nobis ignotum, quo alibi etiam usus est in eadem significatione: *Adamare*.

(8) *Non de Bolognae*. Bononia in Italia dicitur merito Mater studiorum, tum propter in omni optimarum artium genere Professorum excellentiam, tum propter confluentium Auditorum multitudinem. Laudat propterea Tonelli argumenta tanquam de Bononiensibus subselliis provenientia, hoc est, tanquam docta & subtilia.

(9) *Non Savio*. Haesi diu, & putaveram, de Xisto V. Pontifice Maximo hic verba haberi, quum tradant haereticorum historiae satis vulgatae, illum e Subulco, ad summi Pontificatus apicem fuisse evectum; quod vanum, & inane commentum a melioris notae Criticis esse probatur. Me persuadebant sequentia verba: *Potis est qui ferre Biolcos* nempe *Bubulcos*, *de pecudum stabulis ad summae culmina mitrae*. Quum vero animadverterem, anno 1560 Perettum fuisse in Cardinalium numerum cooptatum: anno vero 1585 in Pontificem Maximum electum: Theophilum vero, qui forte juvenili aetate haec luserat anno 1544 extremum diem obiisse, quo tempore Perettus nondum studia sua expleverat, & nondum Sacerdotali honore fuerat insignitus; propterea dubitabam vehementer, hunc locum fuisse corruptum ab iniquo ali-

Talia non donant Zappae, nec aratra, badili.
Solus amor docuit, potis est qui ferre biolcos
De pecudum stabulis ad summae culmina mitrae.
Victor es, & speciem, formam quoque noscis amantum.
Non habet, hanc culpam, sed sola Zanina, Cupido:
Et giandussa mihi veniat, si sensero quemquam
Blasphemare deum, sibi quod sit cativus, amorem;
Hoc bastone suas sine fallo rupero costas.
Est gentilis amor, vult cor gentile, galantum,
Dulce, saporitum, tandem dulcedo fit ipsa.
Et giuro, Tonelle tibi, retrovabo Zaninam,
Hancque tibi faciam dilectam, pone pauram.
Vade casam, (1) brenamque tuae jam torna cavallae.
Undique Nox nigra est, Gryllique per arva (2) tricantant.

LAMENTATIO TONELLI DOLORE CONFECTI.

Sonolegia undecima.

OYde meus venter, mea milza, meusque magonus!
O mea centenis testa piena grylis!
O quales (3) lancos, o qualia cancara porto!
Non major poenis est codesella meis.
Nil sunt Giandussae, nil (4) vermocanus ad istud,
Quod pro te patior, bella Zanina, malum.
Oyde Zanina fero pro te mala pascha, malannum,
Deh non sis dojae causa ribalda meae.

Schiop-

liquo Pontificiae dignitatis insectatore. Quum vero diligentiori examine vetustiora auctoris nostri exemplaria consuluissem, edita ante Xisti exaltationem, & eadem haec in illis verba reperiam, propterea in eo carmine.

Nec savio nostri processit ab ore Peretti, de quodam Bononiensi Professore, qui una cum Pomponatio Philosophiam Bononiae docebat, fieri verba concludendum est. Sequentia vero verba *: potis est qui ferre Biolcos*, ad nobilem amoris indolem laudandam unice fuisse addita; quum de Peretto olim Bononiensi Professore quid simile nihil in historiis legatur.

(1) *brenamque*. & Capistrum.

(2) *tricantant*. hoc verbo utitur ad gryllorum stridorem exprimendum.

(3) *lancos*, alibi utitur hoc verbo, & videtur significare latera cursu, vel dolore concussa.

(4) *Vermocanus*. Morbus aliquis hic significatur: forte lumbricis laborare.

(1) Schioppo, crepo, brusor, nequeo (2) sborare fiancum;
  Sit fas (3) almancum posse morire cito.
Affannus major meus est, quia brusor, & ista
  Flamma (4) coradellam scannat ognhora meam.
Tu tamen & rides, & cantas, inde caleffas
  Me, tibi qui toto tempore schiavus ero.

DE NATURA AMANTIS.

Sonolegia duodecima.

QUare, si mangio videor mangiare lusertas?
  Sdegnatur quoniam Vacca Zanina mihi.
Cur bibo (5) Zattorum succum, si (6) sugo botazzum?
  Sdegnatur quoniam (7) scroja Zanina mihi.
Quare sognanti paret mihi perdere capras?
  Sdegnatur quoniam ladra Zanina mihi.
Quare, garofolum si naso, merda videtur?
  Sdegnatur quoniam cagna Zanina mihi.
Cur sunt Gregnapolae, vel parent esse, Columbae?
  Sdegnatur quoniam mula Zanina mihi.
Ergo sin a tantum sdegnosula conticetilla,
  Non edo, naso, bibo, dormio, canto, sono.

TONELLUS POST TRES ANNOS ZANINAM VIDIT.

Sonolegia tertiadecima.

MAgna (8) bachiocheries Veneris seguitare putellum,
  (9) Cujus vergognam nulla mundanda tegit.
Quid (10) Maruffus ego sequor hanc sine laude ribaldam?
  Non sua (11) pregheras audit orecchia meas.

Me

(1) *Schioppo*. Magno impetu rumpi nos dicimus *schioppare*.
(2) *sborare fiancum*. halitum ducere.
(3) *Almancum*. Saltem. *almeno*.
(4) *Coradellam*. Pulmonem.
(5) *Zattorum*. Felium.
(6) *Sugo botazzum*. Si ex oenophoro vinum exsugo.
(7) *Scroja*. Sues foemina, & mater.
(8) *Bachiocheries*. Stultitia. *Bachiocheria*, a *Baciocho*, de quo supra.
(9) *Cujus vergognam*. Cujus pudenda nulla tegent femoralia.
(10) *Maruffus*. Stultus.
(11) *Pregheras*. Preces.

Me video a cunctis compagnis esse relictum,
(1) Nec sine scaldata vado tapinus aqua.
(2) Haec barbera mihi barbam tulit absque rasoro,
Quae scit (3) castrones attrapolare viros.
Si bene contemplor sua gesta, suasque parolas,
Est, quam Veronae misit Arena, (4) scroa.
(5) Proh vergogna mihi! qualis scoperta videtur?
Hic mihi perpetuo tempore scornus erit.
Ergo bachiocheries magna est seguitare putellum,
(6) Cujus vergognam braga niuna coprit.

(7) ZANITONELLAE

Conclusiô.

(8) Livida feminaeci Mors quae tulit inguen (9) Achillis,
(10) Reddita quo falsum Troja domaret Equum.
(11) Bistonios audet (fateor) dispellere Nautas,

F Sed

(1) *Nec sine scaldata.* Nec sine lacrimis.
(2) *Haec barbera mihi.* Quin tonsor sit, barbam mihi sine novacula abradit.
(3) *Castrones.* Stolidos, & inutiles homines.
(4) *Scroa.* Quod supra dixit scroja. Prope locum, qui Veronae dicitur *Arena*, Nundinae sunt, ubi veneunt.
(5) *Proh vergogna.* Amantis consuetudo, de seipso pudorem concipere post elapsam stultitiam.
(6) *Cujus vergognam.* Supra dixit *nulla mudanda.* Hic *braga niuna.* Quod idem significat.
(7) *Zanitonellae.* Elegantis Carminis hic extant vestigia, sed ab Editoribus fortasse corrupti.
(8) *Livida:* Majoribus Operibus apta aliqua conclusione finem imponendi consuetudinem primus introduxit Ovidius, qui Metaphorphoseon libros hujusmodi Epigrammate conclusit.
Jamque opus exegi; quod nec Jovis ira, nec ignis,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Quum volet illa dies, quae nil nisi corporis hujus
Jus habet, incerti spatium mihi finiet aevi:
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, & pauca alia in hanc sententiam. Hunc sequutus est Papinius Statius,
Et mea jam longo meruit ratis aequore Portum.
Durabisve procul, Dominoque legere superstes
Thebai?
Vive precor, nec tu divinam Æneida tenta,
Sed longe sequere, & vestigia semper adora.
Hos imitatus est Merlinus noster.
(9) *Achillis.* Celebris bellator ad Trojam, qui a Matre Thetyde in Stygiam paludem immersus, ferro penetrari non poterat, dempto calcaneo, quo illum mater immergens sustinuerat. Fuit tamen morti subjectus, a Paride in templo delitescente in calcaneo, venenato jaculo vulneratus.
(10) *Reddita.* Hapallage, seu sensus inversus.
Quo Equus fictus domaret Trojam redditam.
(11) *Bistonios.* Timor mortis arcet nautas in Thraciae Regionem tendentes.

Sed non (1) zaniphili carpere fata mei.
(2) Dixit Apollinei quantum ferat Ulna Pythonis,
(3) Dixit & obscurae quanta sit esca Lyrae.
Non reprobent latiae, Pastor quae dixerit, Aures,
Castus in hoc gracili cortice gaudet amor.

ECLOGA SEXTA.

Interloquutores Tonellus & Pedralus,

Qui ambo inebriantur.

O Fortuna mihi nimium rabiosa tapino!
O quae sola faves poltronibus, atque ribaldis!
Qua causa tanti per te mihi dantur afanni?
Cur mihi non (4) streppas animam de corpore tandem?
Nonne foret melius, semel hunc (5) sborrare fiatum,
Omnibus in giornis quam (6) mille morire fiatis?
(7) Es fortuna quidem merda merdosior omni;
Et tamen a multis tu Zuccarus esse videris.
Quos tales utinam cagasanguis amazzet adessum,
Namque ficaverunt speranzam firmiter omnem
In te, quae tandem das, (8) oyme corada! malannum.
(9) Indarnum studui tibi pro servire gajoffae,
Sed mihi voltasti cervellum more Gazani,
Deque meo penitus privasti ladra (10) placero.

Ped.

(1) *Zaniphili*. Libelli, in quo continentur amores Zaninae.

(2) *Dixit Apollinei*. Vel nullus, vel obscurus sensus. Sensus esse potest: *Cecinit quid ferat rabies muliebris*. Nota est fabula Pythonis.

(3) *Dixit & obscurae*. Sensus esse potest: *Cecinit quidquid canere potest Rusticalis avena*.

(4) *Streppas*. Evellis.

(5) *Sborrare fiatum*. animam amittere.

(6) *mille morire fiatis*. mille vicibus mori.

(7) *Es fortuna* &c. Vituperatio vilibus, & turpibus concepta verbis in fortunam.

(8) *Ohime Corada*! Exclamatio, quae significat: *pulmone doleo*. ac si quis diceret: *ahi il mio polmone*!

(9) *Indarnum studui* &c. Frustra in servitute tibi praestanda insudavi.

(10) *Placero*. Voluptate.

Ped. Quid (1) ſturbulentus facis hac, Tonelle, ſub umbra?
Nunc ego (2) rampatus longam (3) ſcalvare pioppam,
(4) Ut viridi poſſem fojamine paſcere Vaccas,
Audivi lacero te ſuſpirare (5) magono.
Deprecor, ut quod habes (6) vojas buttare deforam.
Tu ſcis, non pocum ſtrictos nos eſſe (7) parentos;
Scis quantum ſavius Villa ſum dictus in iſta;
(8) Conſejum quapropter ego dabo forte galantum,
Per quem (9) laſſabis dojam, Tonelle, da bandam;
Forſan & (10) altorium quemquam donabo (11) chilojum.
Ton. Nunc nunc penſabam, quod me tentare venires:
Hinc fuge, perque tuum vadas, Pedrale, viazzum.
(12) Ad corpus ſancti, quod blaſphemabo, lupini!
Si Pedrale, loco te non diſtollis ab iſto,
Nos, pluſquam cinquanta, duos parebimus eſſe.
Ped. Nonne tibi dico, quam ſis Tonelle (13) maruffus?
Scire tuos (14) guajos modo quaero, daturus ajutum,
Et vis ad primum mihi teſtam rumpere tractum?
Ton. Deh guarda guarda, non magnus baſtat afannus,
(15) Qui mihi cantono milzam roſegavit ab omni,
Si non hic etiam me diſturbare veniret.
Expecta, poltrone, volo tibi rumpere ſchenam.
Forſan pentibis mihi nunc veniſſe davantum.

F 2 *Ped.*

(1) *Sturbulentus*. Turbatus.
(2) *Rampatus*. Qui manibus, pedibuſque reptans ſuper altam Populum aſcenderam.
(3) *Scalvare*. Putare.
(4) *Ut viridi poſſem* &c. Ut foliis armento pabula pararem.
(5) *Magono*. Ventriculo. Lacero jecure.
(6) *Vojas buttare deforas.* Velis foras projicere.
(7) *Parentos*. Sanguine junctos.
(8) *Conſejum*. Ruſtice dictum. *Conſilium*.
(9) *laſſabis dojam, Tonelle, da bandam*. Dolorem repelles. Vernacule dicimus. *laſciar il dolor da banda, da canto*.
(10) *Altorium*. Adjutorium.
(11) *Chilojum*. Alibi dixit: *chilò*. hic.
(12) *Ad Corpus* &c. Modus vulgo adhuc familiaris. Verbum arripiunt, quod blaſphemiae initium praeſefert; deinde in verbum nihil ſignificans deſinunt. Hic ſenſus eſt: *ad corpus Sancti lupini! equidem blaſphemabo*.
(13) *Maruffus*. Stolidus.
(14) *guajos*. Infortunia: *Guai*.
(15) Qui mihi &c. Senſus eſt. *Heu vide: non ſufficit dolor, qui mihi cor rodet; & accedit hic importunus mihi dolorem augens*. Vox indignabundi ſimul, & admirantis.

Ped. Vade planinum, rogo te, mi care Tonelle :
(1) Jam non ita viri ſtravacantur more ledami.
(2) Num poverelle tuum patieris battere Barbam ?
Ton. Si tibi perdono, veniat mihi cancar adeſſum.
(3) Quamvis deberem ſubtilem perdere bragam ;
Quam ſoleo tantum feſtivis ferre diebus.
Guarda vilane, volo nunc me (4) sborrare daverum.
Ped. Horſu, ne facias, es mattus ? vade (5) padimma.
Qui ſumus an neſcis ? ſta retro dico, Tonelle.
(6) Mo ſagurate, tuum ſic vis tractare Pedralum ?
Neſcis quam cari ſocii ſumus, atque parenti ?
Sic tua de proprio caſcat (7) mermoria ſcanno ?
Sta retro, ſi vis ; non dixi, non ego feci
Tam grandem coſam, per quam me battere debes.
Ton. Nonne tibi dixi de prima, vade Pedrale ?
(8) An non deberes oculis te tollere noſtris ?
Cerne meos vultus, ſi vis cognoſcere dojam.
Ped. Do, compagne, tibi perdonum, doque raſonem,
(9) Te quia cognovi nimiam sburlaſſe gramezzam ;
(10) Deque tuo birlo mentem buttaſſe ſtravoltam.
Poſt haec excuſo, ſi te furor illico (11) brancat ;
Namque tuum fratrem Bertol, patremque Majonem,
Cognovi pauca (12) boriolos eſſere cauſa.

Er-

(1) *Jam non ita &c.* Non ſic homines, tamquam fimus projiciuntur. *ſtravacantur* inordinate invertuntur. *Si capovolgono ledami, fimi; Concime, letame.*

(2) *Num poverelle &c.* Avum tuum miſer percuties ?

(3) *Quamvis deberem &c.* Senſus eſt: do male mihi ſit, ſi tibi veniam. Tibi ignoſcere nolo, etiam ſi perdere deberem femoralia, quae mihi cariora ſunt, utpote quae diebus feſtis uſui mihi ſunt.

(4) *sborrare.* Iram exercere. *sfogare.*

(5) *Padimma.* Verbum nihil ſignificans; quapropter errorem eſſe ſuſpicamur, & legendum *planum: lente, prudenter precedas.*

(6) *Mo ſagurate. Mo* particula vulgo familiaris, vim addens ſermoni. *Sagurate: Sciaurato.*

(7) *Mermoria.* Ruſtice dictum pro *memoria.* Significat autem. *Sic oblivifceris ?*

(8) *An non deberes &c.* Senſus eſt: An non debueras hinc abiiſſe.

(9) *Te quia cognovi &c.* quia cognovi, triſtitiam te ad id impuliſſe.

(10) *Deque tuo birlo &c.* Et triſtitiam abſtuliſſe mentem. *E' andato giù dal birlo.* Vulgo dicimus. Non ſatis mente ſanus eſt.

(11) *brancat.* Rapit.

(12) *Boriolos.* Iracundos. Vox nobis ignota.

Ergo Tonelle meus, (1) cordojum pone dacantum,
(2)Atque tuum tanto de inflamine cava magonem.
Dicito cuncta mihi, tibi sum, Tonelle, fidelis.
Ne, Meschine, velis tantum lagnare; quid inquis?
Non parlas? deh butta foras, codesella, venenum,
Nil mage debilitat, vel nostros incoquit artus
Pectore sub tacito, quam mens agitata dolentis.
(3)Corneus hac animam profudit forte Joannes.
Et licet hic Vermis tua rodat corda cativus,
Cuncta sed ad carum compagnum dicere debes.
Qui mala cervelli (4) pensiria Pacificagat.
Dummodo cuncta sibi, nil servans, (5) significagat.
Ton. Quid, Pedrale, modo mihi tantum (6) rethoricagas?
Vin, quod ego dicam tibi verum? pone culamen:
(7) Unxisti forsan musum, vel forte bibisti,
Et mihi, nescio quo, vis predicare (8) Proleccho:
Nunquid ego potero sine (9) naspo suolvere filum?
Si mihi (10) sorbotum vini fers, dando fiascum,
Cuncta, (11) recunctabo, sic vox ladinior exit.
Ped. Si tibi non bastat vinum, quin carpe Botazzum,
Pedralus tuus est, Barilottus, & iste Lorettus,
Sunt ad comandum cari mea cuncta Tonelli.
Ton. Clo, cló, quam bonus est, refero tibi mille (12) cotalas;
Dicere sed quid ego tibi nunc, Pedrale, volebam?
Ped.

(1) *Cordójum &c.* Dolorem projice.
(2) *Atque tuum &c.* Inflatus bile, cordi pacem revoca.
(3) *Corneus &c.* Joannes Cornelius, de quo in vita dictum est, dolore necatus.
(4) *Pensiria*: cogitationes. *Pacificagat*. Mimice dictum. *Pacificat*.
(5) *Significagat*. Item mimice dictum pro *significat*.
(6) *Rhetoricagas*. Mimice respondet. *Rhethorem agis*.
(7) *Unxisti forsan musum*. Probe manducasti.
(8) *Proleccho*. Prologo. Sensus est: Probe pransus, vel probe potus, vis mihi texere nescio quem Prologum?
(9) *Naspo*. Italis vox notissima, latinis *alabrum*. Hac allegoria se disponit ad bibendum.
(10) *Sorbotum* Rustice dictum pro *haustu*, *un sorso*.
(11) *Recunctabo*. Narrabo, *racconterò*.
(12) *Cotalas*. *Gratias*. Vox rusticis familiaris in supplementum cujuscumque vocis cito menti non occurrentis.

Ped. (1) Do angonaja! tulit sensum fortasse barillus?
Est poca, crede mihi, quam suffers poena, Tonelle.
(2) Gratta caput, capitis revocat grattatio mentem.
Ton. Quos habeo drentum, quantum bene nosco travajos!
Attamen ipsorum per adessum nescio causas.
Cras dicam, postquam mangiavero quinque menestras;
Sive fasolorum, vel tres vel quinque scudellas.
An.... sed ego tandem memoro, Pedrale sodalis;
O cancar, quantas habeo sub pectore dojas!
Non bastat quod me tormentant, sed codesella!
Jam quasi sborravi medio de ventre fiatum.
Non tibi (3) sanglottus, tibi nec suspiria dico,
Quae per iter colli vellent exire deforas;
(4) Sed quia sunt troppi Braghae forantur ab imo,
Et sic efficiunt suspiria saepe (5) corezas:
Attamen hanc nostram postquam vis noscere poenam,
Dicam, quaeso tuas distende parumper orecchias.
Credo scias, Pedrale meus, (si forte recordas)
Quod mea fomna super cervellum (6) lantcor habebat;
Cujus ventronem tantus cruciabat afannus,
Quod non sic (7) sbrajat cum perdit Vacca videllum.
(8) Ad corpus cigni finaliter illa morivit..
Ped. Ayme Tonelle, quid est quod dicis cancar adessum?
Thomasina tibi mancavit? (9) buscha de mi!
Non ego, dico tibi verum, Tonelle, sciebam;
Da mihi perdonum, magnam tibi praesto rasonem:
Nunquam pensassem, quod te dolor iste piasset,
Cur

(1) *Do angonaja!* Vox exclamantis. *Prob dolor!*
(2) *Gratta caput.* Caput scalpe.
(3) *Sanglotus.* Singultus.
(4) *Sed quia sunt troppi &c.* Sed quia nimia sunt suspiria, femoralia perforantur.
(5) *Corezas.* peditus.
(6) *Lantcor.* Vox Rusticis nostris familiaris, malum ingens significans: Quid vero sit hujusmodi malum, nec ipsis notum est.
(7) *Sbrajat.* Mugit.
(8) *Ad corpus Cigni.* Blasphaemiae mimice prolatae indicium.
(9) *buscha de mi!* Maximae admirationis indicium, cui quid simile etiam nunc Rustici usurpant.

Cur non andasti civitati torre (1) Medechum?
Hi faciunt nostros tam saepe (2) guarire Patronos.
Ton. Do cancar veniat (3) Merdecchis, atque (4) cirottis.
Nam ladri somnam, simul & mihi trenta (5) doinas
Robbarunt; sine queis melius Thomasa guarisset.
Ante suos tantos implastros, atque cirottos,
Ipsa (6) civabatur melius, meliusque cagabat.
(7) De Pampardellis cum vino quinque menestras
Mangiabat, post quas parlando stabat alegra.
Ped. (8) Cur pinsen ergo chiamasti, matte, Medecchum?
Ton. (9) Mo angonaja! fuit prae noster Don Jacominus,
(10) In cujus chieregam giandussa nascere possit.
Ped. O menchione, fidem prestasti Don Jacomino?
An nescis quoniam (11) Monesi, Fratresque, Pretique,
Nos omnes vellent Meschinos saepe morire,
Ut de candelis guadagnum fiat avancis.
Si, Tonelle, suas vis (12) truffas noscere, scolta.
Una super coxam Bertoli venerat olim
Fistula, qua sursum calzas (13) tirare cedivit.
Illico frater adest Polus, scis? ille Romitus.
(14) Qui becchi portat barbam, venditque badilos,
Cum quibus ad dominum Barberus nettat orecchias.
Ton. (15) An ..., scio Judaeis impegnat saepe capuzzum,
Atque Breviarum domenticat intra Tavernas.
Ped. Est, est, tu noscis, sed quid contare volebam?

Ton.

(1) *Medecum*. Medicum.
(2) *Guarire*. Sanitati restituunt.
(3) *Merdecbis*. Medicis, Mimice dictum.
(4) *Cirottis*. Ceratis. Unguentum cera paratum.
(5) *Doinas*. Alibi etiam a nobis dictum est de hoc verbo nunc inusitato. Significat autem numos, qui cum dolore expenduntur.
(6) *Civabat*. Cibum sumebat.
(7) *De. Pampardellis*. Pulmenti nobis noti species, qui a Rusticis cum vino sumuntur.
(8) *Cur pinsen*. Objurgantis vox.
(9) *Mo angonaja*. De utraque voce modo a nobis dictum.
(10) *In cujus chieregam*. In cujus clericalis tensurae circulo.
(11) *Monesi*. Monaci.
(12) *Truffas*. Dolos.
(13) *Tirare cedivit*. Omisit se tibialibus induere.
(14) *Qui becchi*. Barbam portat instanr arietis.
(15) *An scio &c.* Judaeis cucullum foenori dat. Ebriorum colloquentium digna alloquutio.

Ton. Dicebas quod panza tibi dolet, atque (1) padronus:
Mangiasti nimium, Lenta Pedrale (2) corezam.
Ped. Nescio si potero lentare, tuf, altera, tuf tof.
Ton. Non, gianduffa, ajo, sic te mollare corezam:
Dico centuram, qua cingeris: ô cagalochium!
Guastatur tempus, ne forte bagnemur, eamus.
Ped. Imbriagatus eris, Tonelle, nimisque bibisti.
Ecce stat ad mediam gambam Sol altus, & inquis,
Guastatur tempus, ne forte bagnemur, eamus?
Sed narrare unam volo nunc, Tonelle, (3) cotalam,
Ton. (4) Panzonicam dicunt multi, multi quoque (5) follam.
(6) Dic ..., sed cur vadunt in circum prata, paesus?
En casamenta volant, sta saldus, barba Pedrale:
Tuque volas, sine me quo vadis? sta (7) cagasanguis:
Cur tam cuncta volant? capris incago daverum.
Ped. Es coctus plus quam crudus, Tonelle sodalis,
Ac ego non liber sum totus; cerno serenum
Paulatim coelum fumanis undique tegi.
Sta, Tonelle, susum; quod cascas; surge gajarde,
Huic te branca palo, manibus da brachia, circum
Heu quia non unum video, sed mille Tonellos!
Ton. Ac ego non unum cerno, sed mille Pedralos.
O quantae pegorae pascendo per aëra vadunt,
Turchinamque suo portant in tergore lanam!
Ped. Nil dubita, Tonelle, palum ne desere, donec
Haec mala transcendant digesto tempora vino.
(8) I! quantas video cornacchias, atque civettas.

Ton.

(1) *Padronus.* Ita vocant Rustici morbum quemdam ab hypocondriaca affectione provenientem, da quo Medicos consule.

(2) *Corezam.* Vox ambigua, quae Corrigiam, & peditum significat. In priori significatione a Tonello usurpata, in posteriori a Pedralo intelligitur.

(3) *Cotalam.* Vox supra a nobis explicata.

(4) *Panzonicam.* Fabulam, commentum, nugas. *Una baja, una frottola.* Dicimus nunc *una Panciana.*

(5) *Follam.* fabulam.

(6) *Dic sed* &c. Ebrietatis effectus graphice picti.

(7) *Cagasanguis*, & aliae similes voces alibi explicatae.

(8) *I! quantas.* Exclamatio vulgo familiaris.

Ton. Non ſunt cornacchiae, non ſunt, Pedrale, civettae;
Sed quem taccatum fers in galone botazzum,
Implevit teſtam vino, ſenſumque chimeris.
(1) Ecce lacum pajae video, nodabimus ambo.
Diſueſtire libet, ſum nudus, tolle camiſam,
Te quoque fac nudum, Pedrale, lacumque per hunc (2) na.
Ped. Ecce nato, ſed freſca nihil mihi paja videtur,
Atque cavant nobis oculorum lumina buſchae.
Ton. Me miſerum, Pedrale, juva, meſchinus anegor,
In gambam venit granſus, da cancar ajutum.
Ped. Quomodo ſuccurram? quin? rurſum tolle fiaſcum.
Ton. Da cito, ne induſia, morior: cito praebe botazzum:
En bibo, tuque bibas: ſcampavi grande periclum.
Sic ſmorzare focum focus alter ſaepe probatur.
Namque ſerenantur coeli, ſtat fixaque tellus:
Sum Tonellus ego, tuque es, Pedrale, Pedralus.
Quaeque ſuo primo res eſt tornata paëſo:
Thomaſina tamen mancat mihi ſola, quid ayme!
(3) Sperandum eſt, dum noſtra ſubeſt huic vita biformii
Fortunae
Ped. Mors ſola, quid ergo? quieſce:
Nam mortalis erat quam luges foemina, Dormi.

G ECLO-

(1) *Ecce lacum pajae.* In tres, Mantuae lacus dividitur. Alter dicitur ſuperior, alter Inferior, tertius lacus Paleae, ſive vernacule *Pajolo*. Lacus Paleae ab ingenti agere, quem dicimus *di Cereſè*, & ab agere, quem dicimus *del Te* hinc inde continetur. Suſpicamur vero, ideo lacum Paleae dici, quia totum illud ſpatium, quod hiſce ageribus concluditur, non niſi aquis excreſcentibus aqua coopertum, illis recedentibus paluſtre ſolum relinquitur, paluſtribus paleis tantum producendis idoneum, quibus ſemper locus ille abundat; quare, foveis quibuſdam demptis, jure dicitur ſpatium illud: *lacus paleae*, ſeu *lacus palea plenus*.

Habetur praeterea Lacus Andes, *di Pietolo*, in quem Lacus Paleae ſe exenerat per Piſtrinum Tireſii *di Cereſe*, ſed nunc cum lacu Paleae nomine confunditur. Omnes iſti lacus, quum aquis exundant, quod ad nutum fieri poteſt, Civitatem noſtram ex omni parte aquis circumdant.

(2) *Per hunc na.* No, Nas, ſignificat *natare*.

(3) *ſperandum* &c. Mirabilis, & vera ſententia.

ECLOGA SEPTIMA.

IN IDEM ARGUMENTUM.

Pedralus, *Tonellus*, *Gelmina*, & *Bigolinus*.

Ped. O Tonelle, (1) leva ſurſum, dormivimus horas
Quatuor, aſt oculos ſomno quoque geſto gravatos.
Quam juvat in primis (2) poſtquam dormire calamus,
Seu ter, ſive quater panzae diſtendere pellem!
Ton. Sic faciunt Aſini poltrones, non tamen illos
Dico quadrigambes portantes tergore (3) ſomas,
Aſt Aſinos, quos villa facit (4) Bardella bigambes.
Sed quam, velle mihi peradeſſum dicere follam
Coepiſti, quando volitare per aëra grillos
Vidimus, & ſtantes circum girare paëſos.
Incipe, non ultra (5) e ſcala in cantiribus ibis.
Ped. Res boſiarda quidem non eſt, Tonelle, daverum,
Quam recitabo, tamen quid me donabis ob iſta?
Ton. Ne dubita, (6) codeſella, nucum tibi trenta (7) garillos
Servo, quos feci, ni credas, reſpice nigras
Ecce manus, haec dona tuae ſint apta fadighae.
Si tamen his forſan tracto de more putini,
Quem nux contentat, ſeu pomum, ſive cereſa;
Eſt (8) medaja mihi de fino facta piumbo,
In qua ſculpta, viden? ſtat ſancta Maria Loreti.
Hanc

(1) *leva ſurſum*. Surge.

(2) *poſtquam* &c. poſtquam a ſomno ceſſamus.

(3) *Somas*: onera, ſarcinas.

(4) *Bardella*. Villula, de qua dictum a nobis eſt.

(5) *E ſcala in cantiribus*. Dicimus *andar di ſcala in cantiere*, quod dicitur etiam *saltar di palo in fraſca*. Praeter inſtitutum ſermone vagari.

(6) *Codeſella*. Vox in alia ſignificatione alibi a nobis explicata. Nunc ſimplex interjectio.

(7) *garillos*. Nucleos, in ea ſignificatione, in qua dicit Plautus: *Qui e nuce nucleus eſſe vult, frangat nucem*, nos dicimus vulgo *garilli*, *noccioli di noce*.

(8) *Medaja*: numiſma, *Medaglia*.

Hanc, Pedrale, tuo poteris taccare capello,
Sub qua comparet vel flos, vel penna caponis.
Ped. Sum contentus; ego pulchram narrabo cotalam.
Tempus erat, quando nos major freddus agiazzat,
Duraque ſub vento ſchiappatur terra (1) Boraſo,
Celſa convertatur nivibus Montagna bianchis,
Invidriantur agri, (2) candelae ad culmina pendent,
Paupertas nullo ſe ſtringit tecta gabano,
(3) Nec ſcaldare poteſt per buccam rancida furnum.
(4) Supra palmuzzos manuum dum ſaepe sbadacchiat,
(5) Has magis infreddat, quia fert in corpore giazzam.
Tunc ego (ſic nobis eſt ſemper uſanza vilanis)
Pergere decreram ſolus ſolettus ad Urbem,
Patronoque meo porcellum ducere graſſum.
(6) Protinus excalcis pedibus, (nam dura per arva,
Vel per (7) gaſones potuiſſem frangere ſcarpas)
Ire comenzavi, porcum ſtimulando (8) gojolo.
Ipſius ad gambae (9) calcagnum corda tacatur,
Quae ſua ſit varias per ſtradas aequa guidatrix.
(10) Non rectos unquam ſenteros ille tenebat,
Nunc partem dextram brancabat, nuncve ſiniſtram...
(11) Sed mea me clamat Gelmina,
Gel. Pedrale quid? olà.
Ped. Sentiſti? venio: quid poſcat vado videre,
Jamque retornabo tibi nunc recitare ſacendam.
Ton. Vade cito, pergam frattantum vertere capras,

 Quas

(2) *Boraſo*. Ruſticis eſt Boreas.
(3) *candelae*. Aqua circa tecta concreſcens, quae in longum protenditur.
(4) *Nec ſcaldare poteſt*. Non habet quid edat, licet ſit fame pallida. Dicendi modus Vulgo familiaris.
(5) *Supra palmuzzos*. Palmas, manus. Ita loquitur vulgus, & ita agit, ut frigus a manu repellat.
(6) *Has magis infreddat*. Parum prodeſt manus inſuflare ad frigus repellendum ventre vacuo.
(7) *Protinus* &c. Mos ruſticorum pedes lacerare, ne calceos lacerent.
(8) *Gaſones*. Ita glebas Ruſtici vocant, *le zole*.
(9) *gojolo*. Oblonga virga cuſpide infixa, qua Ruſtici boves, & armenta ducunt.
(10) *calcagnum*: calcaneum.
(11) *Non rectos*: Suum mos graphice expreſſus.
(12) *Sed mea* &c. A Gelmina *vocatur*.

Quas (1) Benvegnuti video disperdere vignas.
Quid (2) becchone facis? veniat tibi morbus in occhiis.
(3) Ad corpus lanchi, si virdum branco (4) tracagnum,
Forsan in alterius campos non stare docebo.
(5) Quod crodare zosum possint tibi cornua, vien qui.
Cui dico? torna, veniat tibi fistola, sed quid,
Sed quidnam video? pegorarum ceno stravoltum.
Tu solus, Bigoline, jaces stravacatus in umbra,
(6) Castroni similis teneras cum mastigat herbas?
Quas phantasias animo subvolvis adessum?
Nonne soles faciem mihi promere semper alegram?
Big. Deh Tonelle, precor noli mihi rumpere testam,
Si meus esse cupis carus compagnus ut ante,
Vade viam, curaque tuas seguitare capellas.
Ton. Dextrius, o Bigoline, parum, quae verba diavol
(7) Nunc bajas? sic me vis primo pellere tractu?
Scire tuas dojas cupio, dabo forsan ajutum.
Big. Quem, macarone, dabis, vel quem dare credis ajutum?
Qui non sufficeres mihi (8) discalzare stivallos,
Credis stulte tamen me consolare parolis?
Ton. Si non sufficerem tibi discalzare stivallos,
Forsan sufficiens essem (9) strappare budellas.
Quid, manigolde, unquam mecum bravare putabis?
Scis modo quid cercas: tamen hanc depono dabandam.
Big. Si, Tonelle tuum, velles seguitare caminum
Inter nos talis non orta (10) bataja fuisset.
Ton. Quis dedit impazzum? duo sunt tibi brachia longe.
Sed

(1) *Benvegnuti*. Familia, cujus finitimi agri erant.
(2) *Becchone*. Arieti dictum per contemptum.
(3) *Ad corpus lanchi*. Supra a nobis explicatum.
(4) *Tracagnum*. Baculum nodis asperum.
(5) *Quod crodare* &c. Imprecatio. Tibi cornua decidant.
(6) *Castroni similis*. Capro similis.
(7) *Nunc bajas?* Quid latras?
(8) *discalzare stivalos*. Vox dici solita ad contemptum, non sufficis mihi ocreas educere.
(9) *Strappare budellas*. Vox rabidae minitantis. Intestina eruere.
(10) *battaja*. pugna, *battaglia*.

Sed ſcio quid quaeris; quantum bene (1) ſonzia Boſchi
Ungeret una tibi ſpallas aſinique ſchenazzam.
Tanta tuo fugeret forſan de ventre (2) matana.
Big. O Tonelle, niſi guardas quod dicis, amici
Non erimus, taceas facieſque tacendo bonopram.
Ton. Tu prius in coleram ſaltas, debeſque tacere.
(3) Guarda iſtam fraſcam quae magna ſuperbia chiappa:
Namque ſuus pater eſt villa camparus in iſta,
Elatam portat criſtam, (4) becchumque levatum,
Ut gallina ſolet ſi groſſum fecerit ovum.
Big. Tu mihi non unum feciſti, at mille quotannis
Deſpectus, quos jam non ſopportare licebit.
Ton. (5) Scilicet andamus vignas tajare novellas,
Ut de nocte meas tajaſti mule piantas,
Gallinisque meum gallisque (6) polare vodaſti,
Sed doleo cagnam non tunc habuiſſe Belinam,
Quae tibi feciſſet (7) garlettos linquere dretum.
Big. Me robaſſe tuas gallinas? deh codeſella!
Non tres pollaſtros tua conjux nutrit in anno,
Et jactans plenum te dicis habere polarum?
(8) Nempe tuis habeo de gallis grande biſognum:
Sed quis neſciret, te barba cataſſe Gianolum,
Quod ſtabas quamdam naſcoſus retro pioppam,
Ut ſibi vix natum poſſes robbare caprettum?
Ille cativellus fingens dormire ſub ulmo,
Dum paſcolabant ſpinoſa per arva capellae

Te

(1) *Sonzia boſchi*. Unguentum exoticum apud Plautum, quod nos dicimus. *Songia*. *Sonza*. Unguentum videlicet rotis, curribuſque ſervatum. Metaphorice dicimus: Unguento a ſilvis producto ungere, pro: *baculo verberare*. *Unger con ſongia di boſco*.

(2) *matana*. Stultitia.

(3) *Guarda iſtam fraſcam*. Vide petulantem hominem. *Fraſca* dicimus homini levi, & impudenti, ſe ſupra vires extollenti. Metaphora per ſe patet.

(4) *becchumque*. Elata criſta, & roſtro incedit

(5) *Scilicet* &c. Altercationem huic ſimilem habet Virgilius Ecl. 3. quam Poeta noſter imitatus eſt.

(6) *Polare*. Dicimus *Pollajo* in quo pulli cubitum pergunt.

(7) *Garlettos*. Alibi dictum a nobis eſt, eſtque pars inferior ſurae ſupra calcaneum.

(8) *Nempe tuis* &c. Ironia vulgo familiaris.

Te non pensantem summissa luce videbat,
(1) Et dum calcagnis cercabas ire legieris,
Atque capretinum velles (2) griffare propinquum,
In pede saltavit sumpto bastone debottum,
Teque bonis (3) stringhis fecit deponere praedam.
Ton. O quales dicit (8) bajanas iste bosardus!
Dicere praesumis, me bastonasse Gianolum?
Big. Hoc scio, sed melius tua scit quae schena provavit,
Indiciumque hujus rei monstratur adessum,
(5) Namque piantonem scorzasti tergore virdum.
Ton. Deh! facies benum tales non dicere cosas;
(6) Nam cum cervello rupto fors ibis a casam.
(7) Non ego spojavi media de nocte picatum,
Quod tu fecisti, cui mansit sola camisa.
Big. Ergo si piccant ladros, piccaberis ipse,
Teque (meum juxta morem) spojabo ladrazzum;
Et promitto tibi nec solam linquere bragam.
Ton. Fac sennum matte, taceas Bigoline, nec ultra
Me stizzare velis, ne te cagasanguis acojat.
Big. Iste tibi veniat, possisque cagare budellas.
Ton. Non plus supporto, (8) sume hoc, aspetta ribalde.
Quo fugis? hoc aliud cum spallis carpe (9) garofol.
Big. Heu heu, non talem tibi parco, ribalde, zucadam:
(10) Hoc etiam tuus est, an an, sta salde, quid inquis?
(11) Non facio stimam de te, poltrone, ceresam.

Ton.

(1) *Et dum calcagnis*. In digitis ambulabas.

(2) *griffare*. Rapere, *ghermire*.

(3) *Stringhis*. Verberibus. Metaphora apud plebeculam in usu.

(4) *Bajanas*. quod supra dixit panzonicas, nunc dicit *bajanas*, *bagianate*.

(5) *Namque piantonem*. Non ramo, sed arboris planta tamdiu coesus fuisti, ut illa corticem amiserit.

(6) *Nam cum cervello* &c. Nam vapulabis, donec caput tibi frangatur.

(7) *Non ego* &c. sequitur Virgilii imitatio.

Tum credo quum me arbustum videre
Myconis &c.

(8) *Sume hoc*. Bigolinum pugnis coedit.

(9) *Garophol*. Alapam. *Dar un garofolo* vernacule dicimus alapam impingere.

(10) *Hic etiam tuus est* &c. Bigolinus Tonello vicem reddit.

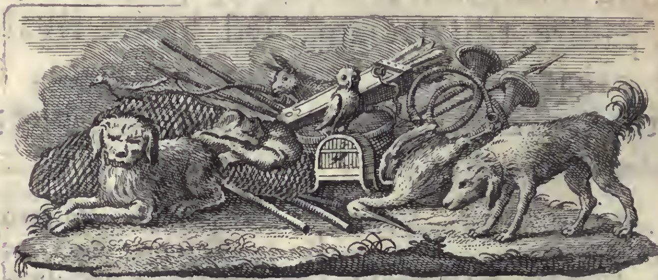
(11) *Non facio stimam* &c. Te flocci facio. Italice dicimus. *Non ti stimo una ciregia*.

Ton. Non facies stimam? talem me ferre pugnadam?
Certe non patiar, si possum supra ganassam
Hanc dare (1) tartufolam, guarda, (2) tuus hic, tuus iste.
Big. Quid bravare putas? (3) heus casco, parce Tonelle,
Heu heu! ne facias, oyme oyme! desine quaeso,
O mea testa, meae spallae, mea schena, mascellae!
Ton. An, an, calarunt zanzae? (4) ancora superbis?
Ast etiam tu vis repetare? quid essere credis?
Es nec dum sazius? volo te tractare da sennum.
Big. Me Tonelle sinas horsu, dolor heu nimis asper!
(5) Heu quia me striccat! quis nam mihi praebet ajutum?
Ped. O Gelmina, audis? clamorem sentio magnum.
Gel. Nuper ego sensi multis combattere verbis.
Curre cito, si quam retrovas spartire (6) baruffam.
Ped. Curro, praebe meum spontonem, doh codesella!
Big. Me Tonelle sinas:
Ton. non, non, volo perdere vitam,
Non, Bigoline vitam coepisti .... (7) me oyme superchias.
Big. Sta ladrone, super veni, volo reddere pugnos.
Ton. Te bene guardabis, quid vis? meus oime galonus!
Big. Expecta donec pedibus tibi panza foletur.
Ton. (8) Giap giap, heu quales facis allentare corezas!
Parco tibi, Bigoline, mihi quoque parcere debes.
Heu mea panza dolet! (9) slof slof, ego creppo daverum.
Big. (10) Ajum mangiasti, tuus en ventronus amorbat.
Hunc padire tibi faciam, sed brutte ribalde,
Oybo! cagas merdam, faciam mangiare, biassa.
Sume tuam fezzam, mangia, non est bona? mangia.
Oybo

(1) *tartufolam*. Pugno coedere. Vernacule dicimus: *dar un tartufo*.
(2) *tuus hic* &c. Ictus bis, & ter repetit.
(3) *heus casco*. Bigolinus cadit.
(4) *Ancora superbis?* Etiam num superbis?
(5) *Heu quia me striccat*. Genibus, vel pedibus ventrem comprimit.
(6) *Baruffam*: Pugnam.
(7) *Me Ohime* &c. Tonellus ab aliena voce distractus a Bigolino superatur.
(8) *Giap Giap*. Pediti sonitus. In his, & in sequentibus, ridendus magis, quam ridiculus poeta.
(9) *Slof slof*. Rursus pedita sonant.
(10) *Ajum*. Allium edisti.

Ton. Oybo, nimis puzzat! glo, glo, meſchinus anego,
Non Bigoline bona eſt.
Big. Prius illam quaeſo biaſſa,
Ped. Quid facitis (1) pinſen, laſſa, Bigoline, Tonellum.
Ton. Heu quia ſum mortus, mi, mi Pedrale ſodalis:
(2) Da precor altorium, cernis quod me male tractat.
Big. Non, Pedrale, tibi feci unquam diſplicimentum.
Neſcis quam pejus hic me tractavit adeſſum.
Ped. Ne facias, Bigoline, (3) leva ſurſum, leva, dico.
Big. Fac mihi promittat, me non offendere, quando
Laxatus fuerit, vis hoc promittere? parla.
Ped. Is bene promittet, non ſic Tonelle ſodalis?
Ton. O Pedrale, nimis fuit haec injuria grandis:
Attamen iſta tuum ponatur propter amorem.
Ped. Surgite paſtores, veſtras jam tangite dextras,
Tu, Tonelle, manens laſcivas paſce capellas.
Tu, Bigoline, caſam redeas, injuria nulla eſt.
Et jam Phoebeus radius diſtollitur orbi.

(1) *Pinſen*. Supradictum eſt eſſe vocem objurgantis.
(2) *Da precor altorium*. Auxiliare.
(3) *leva ſurſum*. Ad Tonellum urtitur. Surge.

PROOE-

PROAEMIUM
MERLINI COCAII
SUPER PHANTASIAM SUAM

Est tam grande quidem, mi (1) *phantasia, volumen,*
Ut qui cuncta leget carmina, Nestor erit.
(2) *An breve debueras, complectens omnia, condi,*
Cum stent Astra tuo, Stix, Mare, Terra, sinu?
(3) *Sic Tyrrena potest capere haud Lacus aequora Mantus*
Sic leve materiam totius artis opus.
(4) *Non tibi magnanimi deerit solertia Baldi,*
(5) *Non tibi Cingaricae maximus artis bonor.*
Non tibi semicanis Falcbetti libera virtus,
Non tibi Fracassus corpore, mente Gigas.
Non tibi Moscbini suavis natura modesti,
Atque Leonardi forma, pudorque mei.
Non tibi Vinmazzi mens coelo affixa biformis,
Non Hircaniaci mens generosa viri.
Non tibi successor Leonardi forma Rubini,
Non tibi Giuberti musica digna Jove.

H *Non*

(1) *Mi phantasia.* Phantasia mea, continens tam grande volumen, ut ad cuncta perlegenda Nestoris anni requirantur. Merito propriae tribuit phantasiae integrum hoc volumen, maximam enim praesefert in toto hoc volumine concipiendi, et describendi vim, ita ut in hac parte possit Homero ipsi comparari.

(2) *An breve &c.* Volumen, quod continet omnia, non potest esse breve. Coelum, Inferi, Mare, Tellus, haec omnia volumen hoc complectitur.

(3) *Sic Tyrrena.* Quemadmodum Mantuae lacus non potest capere aequor Tyrrenum, sic opus breve non potest capere materiam artis totius.

(4) *Non tibi magnanimi &c.* Postquam in genere proposuit de quibus agendum est, nunc ad peculiaria descendit, & illustrium Virorum, qui narrandis rebus intersunt, caracterem proponit.

(5) *Non tibi Cingaricae.* Astutiam Cingari tribuit, cui propterea dedit & nomen conforme. Arti huic honorem tribuit, tum quia prudenter, & honeste si adhibeatur (quod tamen in ficto hoc Cingare non evenit) utilitatem maximam secum adfert; tum quia hominis hujusce astutia, ad totius fabulae explicationem necessaria omnino est.

Non terebrata Deo Philothei mensque, decorque;
Non tibi Malfatti mens bona, sorsque mala.
Non tibi Philosophi Malaspinae sensus acuti,
Non gula Boccali, mellifluique sales.
Non tibi Guido pater Baldi speculator olympi,
(1) *Non tibi Seraffi pectora docta Magi.*
(2) *Non tibi nobilitas Lironis, et Hyppolis alta,*
(3) *Vitaque Merlini semidicata tibi.*
Non Cingarinus, Marcellinusque propago
Baldi, non tota haec stirps generosa deest.
(4) *In te Gajoffi regis turpissima mors est,*
In te quas poenas trux Muselina dedit.
(5) *In te Gulforeae legitur destructio sectae,*
In te quod generant (6) *Guelfque, Gibelque malum.*
In te militiae furor, astus, tela, modusque,

In

(1) *Non tibi Seraffi*. Quod pariter de Seraffo fingit Poëta noster, ad totius rei feriem omnino est necessarium. De Eo agitur Macaronice XXI.

(2) *Non tibi nobilitas*. Lironus seu Liro, & Hyppolitus Fratres antea Piratae; deinde contra Baldum pugnantes, ipsius amici, & Socii effecti.

(3) *Vitaque Merlini*. Quoniam hujusce operis auctor fingitur iste Merlinus, quid de hoc Poëtae somniaverint, quid Poëta noster, non est omittendum. Merlinum itaque, tradunt Poëtae, fuisse Anglum e Doemone genitum, in Magica arte praestantissimum. Foeminae amore captus, quae a Poëtis vocatur: *la donna del lago*, ab ipsa non nisi ficte reamabatur. Utrique, tum sibi, tum mulieri Sepulchrum construxit, de quo vid. Areostum Cant. 3. St. 9., in quo mulieris dolo vivens adhuc clausus, ab eo egredi non potuit; & de Sepulchro responsa interrogantibus edebat. Paulo aliter Poëta noster. Fingit ipse, Merlinum fuisse Mantuanum in Magicis incantationibus celeberrimum, qui Baldum inveniens in Spelunca Mafeini, ipsum pluribus monitis instruit, ipsique auctor est, ut ad Tartara descendat, ejusque gesta promittit, se velle canere. Mac. XX.

Unde tuam vitam, nec non cantare prodezzas
Decrevi, si tanta mihi donabitur aetas
. . . .
Nomine Merlinus dicor, de sanguine Mantus;
Est mihi cognomen Cocajus Macaronensis.

(4) *In te Gajoffi &c.* Ad alia nunc transit quae in hoc poëmate complectitur. Iniqui Regis, scilicet Judicis, punitionem, Sagae Muselinae supplicium, iniquae gentis destructionem; aerumnas belli tunc celeberrimi inter Guelphos, & Gibellinos. Deinde Bellicam, Nauticam, Metallicam artem, Astronomiam, Cosmographiam, Musicam. Tandem de Inferis ad Virgilii imitationem, sed more Macaronico, tractat.

(5) *In te Gulforeae*. Gulforam, ejusque agmina destruuntur a Baldo Mac. XXII.

(6) *Guelfque, Gibelque*: De duobus hisce nominibus pluries habetur sermo, & a nobis explicantur in Notis ad Mac. II.

In te (1) *Ventorum nomina, viſque Maris.*
In te cognitio diverſi (2) *arcana metalli,*
In te totius ſphaerica forma poli.
In te Coſmographi, (3) *Magicique ſcientia Mundi,*
In te quam placeat Muſica diva Jovi.
In te ſub terrae (4) *Plutonis Regia centro,*
Non brevis hoc tantum pagina ferret onus
Vade liber, veniamque pete, ſi offendimus ullum;
Vel ſi detectus forte Poëta fuit.

(1) *Ventorum nomina*. Non ſolum nomina, ſed etiam indolem, & Regionem Poëta deſcribit Mac: XI.

(2) *Arcana metalli*. In chimicis experimentis ſe ſe Auctor peritum oſtendit lib. XII.

(3) *Magicique*. Magica ſpectacula quoque in pluribus locis deſcribit.

(4) *Plutonis Regia*. Ingenti phantaſiae niſu, lepidiſque inventionibus extremis in libris deſcribit Plutonis Regna.

ARGUMENTUM

IN PRIMAM MACARONICEN.

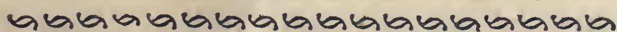

Agnanimi primum Baldi cantatur origo,
Cujus de Francae semine razza fuit.
Guido suus pater est, Regis primarus in aula,
Fronte gravis, validus corpore, mente probus.
Baldovina brusat Guidonis propter amorem,
Unica Francesi filia Regis erat.
Maxima pro Regis jussu tum giostra paratur,
Cujus Guidoni fit data palma duci.
Post giostrae pretium fiunt convivia, danzae,
Non Baldovinam pungere cessat Amor.
Nocte viam fugiunt ambo, montesque trapassant,
Et veniunt liquidis Urbs ubi nodat aquis.
Mantua clamatur, quam nunc Gonzaga Fedrigus
Sustinet, huic propius Villa Cipada sedet.
Nascitur hic Baldus, quem Baldovina relinquit
Parturiens, nam, dum parturit, obmoritur.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE PRIMA.

Hantasia (1) mihi quaedam phantastica venit
Historiam Baldi grossis cantare Camaenis.
Altisonam cujus famam, nomenque gajardum
Terra tremit, Baratrumque metu se cagat adossum.
At (2) prius altorium vestrum chiamare bisognat,
O Macaronaeam Musae quae funditis artem.
Num passare Maris poterit mea (3) gundola (4) scojos,

Quam

(1) *Phantasia mihi &c.* Epicus Poëta prius proponit. Ex omnium lectione facile colligitur. Hic proponit *Historiam Baldi*. Propositio nimis universalis. *Phantasia* vere *phantastica* invasit Poëtam nostrum, nam frequenter phantasiae nimis fortasse indulget.

(2) *At prius altorium*. Post propositionem sequitur invocatio, quemadmodum in omnibus Epicis Carminibus observatur.

(3) *Gundola*. Cymba levis, Veneta in Urbe familiaris.

(4) *Scojos*. Scopulos.

(1) Quam recomandatam non vester ajutus habebit?
(2) Jam nec Melpomene, Clio, nec magna Thalia,
Nec Phoebus gratando lyram mihi carmina dictet,
Qui tantos olim doctos fecere Poëtas.
(3) Verum cara mihi faveat solummodo Berta,
Gosaque, Togna simul, Mafelina, Pedrala, Comina.
Veridicae Musae sunt hae, doctaeque sorellae;
Quarum non multis habitatio nota poëtis
Clauditur in quodam terrae cantone remoto.
(4) Grandis ibi ad scarpas Lunae montagna levatur,
Quam smisurato si quis paragonat Olympo,
Collinam potius quam montem dicat Olympum.
Non hic Caucaseae rupes, non saxa Marocchi,
Non quae sulphureos spudat Mons Aetna brusores.
Bergoma non petras cavat hic montagna rotundas,
Quos pirlare vides circum masinante molino:
At nos de tenero, de duro, deque mezano
Formajo factas illic passavimus Alpes.
Credite quod giuro (neque solam dire bosiam
Possem per quantos abscondit Terra tesoros)
Illinc abbassum fluitant cava flumina brodae,
Quae lagum suppae generant, pelagumve guazetti.
Supra quem buliunt semper Caldaria centum,
Plena (5) Casoncellis, macaronibus, atque fojadis.
Stant ipsae Musae super altum montis acumen,
Formajum gratulis durum retridando foratis.

Al-

(1) *Quam recomandatam*. Huic carmini ex Auctoris emendatione locum dedimus, hoc aliud expungentes, nam nobis quoque, sicut & Auctori ipsi, clarior sensus visus est.

Ni recomandatam vester soccorsus habebit.

(2) *Jam nec Melpomene*. Musas a Poëtis excogitatas non invocat, ut Poëtae solent, sed musas a se denuo cusas, & productas.

(3) *Verum cara mihi &c.* Musae, quas Merlinus invocat, sunt Berta, Gosa, Togna, Mafelina, Pedrala, Comina, Pulmento elaborando, quod *Macarones* vocant, omnes intentae.

(4) *Grandis ibi ad scarpas &c.* Novum quoque, & lepidum Parnassum excogitavit, quem mirifice describit.

Ex Auctoris emendatione plura hic expunximus, quae puerilia aliquantulum, vel nimia videbantur. Haec inveniet Lector ad Calcem sub n. I.

(5) *Casoncellis*. Brixiae Poëtam nostrum commoratum, verbum praesens ostendit, quemadmodum nonnulla alia. Significat hoc verbum pulmenti genus *Macaronibus* affine. Nos Etrusca voce utimur *Tortelli*.

Altera ſollicitat digitis componere gnoccos,
Qui per formajum rigolantes forte tridatum,
Deventant groſſi tanquam groſſiſſima butta.
Oh quantum largas biſognat habere ganaſſas,
Si quis vult tanto ventronem paſcere gnocco!
Altera praeterea paſtam ſquarzando, lavezzum
Implet laſagnis, graſſo ſcolante butyro.
Altera dum nimio caldarus brontolat igne,
Trat retro ſtizzos preſtum ſopiando de dentrum.
Saepe foco nimio ſaltat brodus extra pignattam.
Una probat ſorbens utrum bene broda ſalatur.
Una focum ſtizzat ſtimulans cum mantice flammas.
Tandem quaeque ſuam tendit compire meneſtram.
Cernis quapropter centum fumare caminos,
Ac centum buliunt caldaria fixa cadenis.
Ergo macaronicas illic cattavimus artes,
Et me groſſiloquum Vatem ſtatuere ſorores.
(1) Meſterium facit hinc, veſtrum clamemus ajutum,
Ac mea pinguiferis panza eſt implenda laſagnis.
(2) Eſt locus in Franza Montagnae ficcus in alto
Culmine, quem caprae celeres appena ſalirent.
Hunc Montalbanum (3) Franceſa brigata dimandat.
Non urbs, nec villa eſt, verum fortiſſima Rocca,
Quae ſaxo vivo tribus eſt obcincta murajis,
(4) Tam bombardarum ſtimans batimenta ſonantum,
Quam ſtimant Aſini muſcas, Bufalique tavanos;
Quam famoſus homo quondam ferus ille Rinaldus
(5) (Si cantant verum Turpini ſcripta) tenebat;
Et ſeptem centos proprio ſub jure ladrones

Ban-

(1) *Meſterium facit hinc.* Opus eſt inde.

(2) *Eſt locus &c.* Poſt invocationem Epicus Poëta narrat.

Urbs antiqua &c. Virg. Aen. 1.

(3) *Franceſa Brigata.* Gens Gallica.

(4) *Tam bombardarum. &c.* Bellica tormenta flocci faciens. Duo haec carmina huic uni ſubſtituimus.

Non bombardarum ſtimas batimenta lupinum.

(5) *Si cantant verum &c.* Turpinus auctor apud Magnum Areoſtum celebris. Fuit Remenſis Archiepiſcopus Caroli Magni temporibus. Libellus quidam typis editus legitur Turpino Archiepiſcopo tributus, in quo Heroum figmenta continentur.

Banditos habuit, tres Fratres, atque Sorellam.
Ipſius a razza, poſt longum tempus, & annos
Exiit armipotens vir magnus, nomine Guido,
Maturus, placidus, ſapiens, generoſus, & armis
Deditus, & regi Francorum gratior (1) altris,
Maecenaſque alter claros erat intra Barones,
Pio cujus nimia forma, nimioque vigore
Unica capta fuit Franceſi Filia Regis,
Quam Baldovinam proprio Rex ore vocarat.
Haec erat in toto formoſior orbe puellis,
Unica nata patris, patriae Regina futura,
Quam non mortali credebant ſtirpe creatam,
Sed magis angelicam jurabant eſſe figuram.
Altera Pallas erat ſenſu, Venus altera vultu,
Cui formae ſummam laudem jungebat honeſtas.
Ingenioſa, gravis, fortis, mentiſque pudica,
Religioſa magis quam ſaecli tradita pompis.
Sed tamen arcta fuit tanto Guidonis amore,
Quod nunquam potuit quicquam reperire quietis.
Aſt erat ignarus tam ſaevi Guido furoris.
Interea pulchram (2) gioſtram, largumque (3) bagordum
Rex jubet ordiri campagnam deſuper amplam.
Fama per intornum volitat, gentemque remotam
Avviſat, Scocios, Hirlandos, atque Britanos,
(4) Angleſos, Normandos, Picardoſque, (5) Baveros,
Quod ſtatuebatur pulcherrima gioſtra (6) Pariſo.
Inter Franceſas haec urbs eſt primior urbes.
Clara quidem ſtudio, ſed multum clarior armis.
Ergo quiſque cupit propriam monſtrare (7) prodezzam,
Atque ſuper coxas poſitis lanzonibus ibant,
Calcabantque vias quibus itur ad arva Pariſi.

Omni-

(1) *Altris*. Aliis.
(2) *Gioſtram*. Ludricum bellum.
(3) *Bagordum*. Gaudentium tumultus.
(4) *Angleſos*. Anglos hoc verbum addidit ad excludenda Britaniae Provinciam, quae eſt in Galliis ipſis. — (5) *Baveros*: Bavaros.
(6) *Pariſo*: Pariſiis.
(7) *Prodezzam*. Valorem;

Omnibus ex bandis gentes equitare videntur,
Portantes varias diviſas atque (1) libreas.
Mille (2) Marangones ſuper amplam ligna (3) piazzam,
(4) Tampellant, chiochant propter fabricare ſtecatum.
(5) Trabacolas ſtatuunt aptas (6) ad cernere gioſtram.
Jam ſuper excelſas Turres vexilla (7) volazzant,
Milleque banderas ſuper alta cacumina ponunt,
Inde (8) pavajones ficcato ſtipite drizzant.
Undique ſollicitant, contradas undique ſpazzant,
Undique tela parant, faciunt ferrare cavallos,
(9) Morbezzant, ſaltant, (10) cifolos ac timpana (11) chiocant,
Pulſant campanas in campanilibus altis,
Nocte, dieque fores urbis laſſantur apertae,
Per quas continuo (12) genſdarmae copia tranſit
Tandem conveniunt omnes in tempore curto,
Tota Pariſinos habitat jam Franza per agros.
Tanta fuit nunquam (dicunt) ibi viſta (13) brigata.
Obſtupuere omnes quod tanta (14) canaja creetur.
Palazzos implent, ſtallas, pingueſque tavernas.
Ad menſas guazzant, ſquaquarant, faciuntque pelizzas,
(15) Monzojamque gridant, martellant, arma parecchiant.
Expectant gioſtram, quae jam jam proxima fiet,
Baldovina ſui propter Guidonis amorem.
Principium gioſtrae, (16) ceu gens hebraea Meſſiam

(1) *Libreas*. Nos dicimus *livrea* quod homines diſtinguit alicujus Servituti adſcriptos. De militibus dicitur *diviſa*, *Sagum*.

(2) *Marangones*. Fabri lignarii.

(3) *piazzam*. Plateam.

(4) *Tampellant, chiochant*. Strepitum edunt.

(5) *Trabacolas*. Receptacula, a quibus poſſet pugna videri.

(6) *Ad cernere*: Supra dixit *propter fabricare*, Graecorum more, qui Gerundio carent.

(7) *Volazzant*. Volitant.

(8) *Pavajones*. Tentoria. *Le tende. I Padiglioni*.

(9) *Morbezzant*. Se hilares praeſeferunt.

(10) *Cifolos*. Supra a nobis explicatum.

(11) *Chiochant*. percutiunt.

(12) *Genſdarmae*. Vox compoſita. Turba bellica.

(13) *brigata*. Turba.

(14) *Canaja*: Gentis multitudo.

(15) *Monzojamque*. Vox ex Gallico ducta, ſed corrupta. *Mcn joje*. *Ma joje*. Quod ſignificat: *mihi gaudium*. *Laetitia mea*.

(16) *Ceu gens Hebraea*. Adagium nobis familiare. *Come aſpettan gli Ebrei il Meſſia*.

Optat, ut inspiciat quantum bene conterat hastas.
Haec (1) donzellarum multis seguitata catervis,
Ac matronarum turmis, centumque Duchessis,
Supra (2) palancatum (3) Cortesula scandidit altum
Stratum (4) spalleriis, cellonibus, atque tapetis.
Omnis in ipsius faciem se vista piantat,
Ut nitidas inter stellas Diana coruscat,
Inter formosas, sic Baldovina puellas;
Per largam plateam vivaces torquet ocellos,
Si carum posset Guidonem cernere casu.
Ecce venit grossum montatus supra cavallum,
Mancus non paret fortezza Patre Rinaldo.
Quatuor ille facit nullo sperone citatus
Destrerus balzos, tenuemque volutat arenam,
Postea de calcis duo paria laxat abire.
(5) Huic mantellus erat nigrior carbone galantus,
Parvaque testa, breves, agilesque movebat orecchias,
Frontis & in medio faciebat stella decorem.
(6) Frena biassabat, naresque tenebat apertas.
Pectore mostazzum tangit, se reddit in unum

Grop-

(1) *Donzellarum.* Puellarum.

(2) *Palancatum.* Tabulis in eminenti paratum locum.

(3) *Cortesula.* Urbanis modis alliciens.

(4) *Spalleriis.* Tribus verbis idem sonantibus significat *aulaeis*.

(5) *Huic mantellus* &c. Color niger. Strenui equi descriptionem habe ex Virgilio Georg. 3.

Continuo pecoris generosi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia rura reponit.
Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto se se committere Ponti
Nec vanos horret strepitus: illi ardua cervix.
Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga,
Luxuriatque toris animosum pectus: honesti
Spadices, glaucique, (color deterrimus albis,
Et gilvo) tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Colletumque premens volvit sub naribus ignem.
Densa juba, & dextro jactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos spina: cavatque
Tellurem, & solido graviter sonitu quatit ungula cornu.

(6) *Froena biassabat.* Mandebat frena, ut ait Virg. Aen. 7.

Fulvum mandunt sub dentibus aurum

(1) Groppettum, solusque viam galoppando misurat;
Soffiat, & curtos agitant sua colla capillos.
(2) Balzanus tribus est pedibus, cum pectore largo,
Ac inter gambas tenet arcto corpore caudam.
Spaventat, volgitque oculos hinc inde fogatos,
Semper & ad solam currit, remanetque sbriatam,
(3) Innaspatque pedes naso boffante priores.
(4) Fornimenta nitent de rubro facta veluto,
Inter quae radiant passetti mille dorati.
(5) Ex auro staffae, fibiae, morsusque nitescunt.
Baldovina furit percussa Cupidinis arcu:
Infelix oculos, mentem quoque ficcat in illum.
Laudat honestatem vultus, laudatque fatezzam
Corporis, & tandem se sponsam dedicat illi.
(6) Jamque propinquabat Guido, centumque staferos
Ante menat, raso vestitos, atque veluto.
Dumque alzans vistam Signoras voce salutat,
Heu Baldovinam miser improvisus (7) adocchiat,
Atque repercussis oculis ab utroque, velut mus
En cadit (8) in trapolam, scoccante Cupidine dardum.
Hinc storditus abit; propriique ad tecta palazzi
Tornat & oh qualem portat sub pectore dojam!
(9) Smontat equum, Thalamumque intrat, lectoque recumbit;

I 2 Ac

(1) *Groppettum*. Se colligit, & membra in nodum restringit.

(2) *Balzanus*. Nos dicimus: *ha il piede balzano*, de equo cruris extremo albicante.

(3) *Inaspatque*. Crura deambulans incurvat, unde *graviter sonitu quatit ungula*.

(4) *Fornimenta nitent* Lora, & habenae.

(5) *Ex auro Staffae*. Stapiae.

(6) *Jamque propinquabat*. Pauca hic Auctoris ductu, & emendatione praeeunte substituimus. Rejecta tamen ad Calcem invenies.

(7) *Adocchiat*. Casu adspicit.

(8) *In trapolam*. In Musculam. Muribus paratas insidias. Quod Virgilius expressit.

Altius ingreditur, & mollia rura reponit.

(9) *Smontat equum*. Descendit equo. Etiam Ludovicus Areostus Agramantem suam lecto incumbentem, & querentem inducit. Cantu 32.

E senza disarmarsi sopra il letto
Col viso volta in giù tutta si stese,
Ove per non gridar sì che sospetto
Di se facesse ec.

Et ante, ipsa quoque in Cupidinem questa erat.

Deh ferma amor costui, che così sciolto
Dinanzi al lento mio correr s' affretta,
O tornami nel grado in che mi hai tolto,
Quando nè a te, nè ad altri era soggetta.

Ac utraque manu ſibi ſteſſo pectora tundit.
Voceque ſubmiſſa querulabat talia ſecum.
Caece puer, quem non infando conteris arcu?
Ah infelix Guido, puer hic te nudulus arcet.
Tu qui venturam ſperaſti vincere gioſtram,
(Proh pudor) a puero confuſus vinceris orbo?
Ah cohibe flammas, cohibe miſera alma furorem,
Non tua progenies regali aequatur honori.
Heu, quaenam facies rutilo me lumine cepit?
Heu quales in me miſerum jactavit ocellos?
Non haec culpa mea eſt; at pulchrae culpa puellae;
Debebat quoniam frontem removere ſerenam.
Hactenus obtuſas noſtro de corde ſagittas,
Extinctaſque faces Venus, atque Cupido retraxit.
Nunc tamen advertens quia nil ſua tela (1) forabant,
De pharetra mortis dardum lethale (2) cavavit,
Cujus (3) in hydrino ter acumen ſanguine tinxit;
Quod mox (4) ſtuffatum Phlegetontis in amne profani,
Ad cor deſcendit, portamque (5) catavit apertam.
(6) Si pro contraſto plantaſſet Jupiter illas,
Quas unam poſuit ſuper altram turba Gigantum.
Montagnas, certe, video, ſudaſſet inane.
Talia dum ſecum (7) vanezzat, Guido miſellus,
Incipit armorum ſonitus, clangorque tubarum:
Nam poſtquam gentes bandam pranſâre per omnem
Imponuntur equis ſellae, ſurſumque Barones
Armati ſaltant, quia grandis gioſtra comenzat.
Trombettae friſolant (8) tararan, animantque guereros.

In

(1) *forabant*. Tela parum acuta non penetrabant.

(2) *Cavavit*. Extraxit.

(3) *In hydrino*. In ſanguine hydrae.

(4) *Stuffatum*. Immerſum.

(5) *Catavit*. Invenit.

(6) *Si pro contraſto*. Alludit ad fabulam Gigantum cum Jove pugnare contendentium. Senſus non parum confuſus. Senſus eſt. Si in conflictu cum Gigantibus Jupiter unam ex hiſce ſagitas ejaculaſſet, turba Gigantum fruſtra laboraſſet.

(7) *Vanezza*. Stulta loquitur.

(8) *Tararan*. Vox exprimens clangorem tubae.

(1) In ſtroppam nequeunt raſpantes ſtare cavalli.
Sbalanzant, hiniunt, laſſantque sborrare corezas.
Pro tamburorum ſtrepitu, flatuque tubarum,
Vix homines poſſunt ſibi reſpondere loquentes.
Ecce ruunt poſitis in reſtam denique lancis.
(2) Arzones primo centum vacuantur aſſaltu.
Millibus haſtarum feriuntur ſidera pezzis,
Altiſonae voces animantum pectora firmant
Rex delectatur ſpectaclum tale videndo,
Inter honorificos qui centum mille vaſſallos
Supra triumphalem currum turgendo ſedebat.
Eſt ſibi de petris pretioſis tota coperta
Veſtis, & in teſta claro diademate fulget.
Guido jacet ſolus nimio ſuperatus amore,
Senſerat & pridem confuſa per aera gridos
Stat velut inſanus, tenet hunc dubioſa voluntas.
(3) Nunc vult ire: vocans ſe ſteſſum ſaepe codardum:
Nunc non ire, grattando caput, capitiſque travajos.
Dumque ſub & ſupra cordis penſiria buttat,
En Sinibaldus adeſt: quo non ſibi charior alter,
In lectumque trovat Compagnum ſtare malatum.
Quid facis, inquit, ola? cur fles? o coſa novella!
Guido, quid in ſolitam prodis mihi fronte gramezzam?
Me tibi Rex mandat, bramoſus noſcere cauſam,
Cur ſic induſias, cur non gioſtrare videris?
Cuncti te chiamant; te invitant, teque precantur,
Ad gioſtramque vocant, quae nil, te abſente delectat.
Ergo velis nobis lacrimarum dicere cauſas:
Noſcis apud Regem quantum diſponere poſſum.

Si

(1) *In Stroppam nequeunt* &c. Quod ſupra cum Virgilio dixit:

Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus.

(2) *Arzones*. Bellantes ex equis decidunt, ea quae hic deſcribit, ab Italicis Poëtis deſumpta ſunt, apud quos paſſim deſcribuntur, hujuſmodi pugnae ut videri poteſt apud Bojardum, Bernardum Taſſum, & Areoſtum.

(3) *Nunc vult ire*: Guidonis dubitantis ſenſus, & Sinibaldi objurgantis ſic Auctor commutavit. An ſint praeferendi Lector judicet.

Si quid apud Regem cupis ergo, quis alter amicus
Efficiet pro te meliorem (1) nempe facendam?
Quamvis, deberes illi parlare tu ipſe,
Qui te (ſic noſti) ſuper omnes ſemper amavit.
Guido ſuſpirans Sinibaldum guardat, & inquit.
O infelix ego, ſi Rex, quod nunc ſentio ſciret!
Immo ſit ignarus ſolus Rex, turba ſit omnis
Conſcia tormenti, quod amoris vulnere porto.
Sic dicens illi (2) sborravit cuncta Fideli.
Sed, Sinibaldus eum tantam (3) ſtreppare ſtudebat
Extra freneſiam, nihil at prodeſſe valebat,
Scribebatque ſupêr glaciem ſub ſole calente,
(4) Vel piſtabat aquam mortaro ſtultus in uno.
Guido velut demens, ô Baldovina, gridabat,
Neſcis quam crucior pro te, quam valde ſagittor.
Deh Sinibaldus ait, ne te, ne Guido trucida:
Stultus an es factus? quonam tua fama recedit?
Eſt ubi tanta tui ſapientia, ſenſus, honeſtas?
Eſt ubi temperies animi, Prudentia, Virtus?
Hactenus egregium tibi nomen ſurgit in aſtra,
Viſque decus tantum cum ſolo perdere nutu?
Ipſe gubernares totum ſagaciter orbem,
Et pateris quod te vilis Donzella gubernet?
O quam multa tuae patriae vergogna fietur!
Deſine, Guido precor, propriaeque revertere menti.
Dum nova plaga tumet ferro eſt (5) tajanda raſoris.
Ante oculos habeas horrenda (6) bruſamina Trojae,
Graecorum (7) ſchieris tam sfrantumata remanſit,
Cernere quod medium potuiſſet nemo quadrellum

An-

(1) *nempe facendam*: Quis melius pro te rem conficiet?

(2) *sborravit*: Aperuit.

(3) *Streppare*. E tanta ſtultitia evellere.

(4) *Vel piſtabat* &c. Ut aliquid quod fieri non poteſt, vel quid inutile exprimamus, dicimus aquam in mortario contundere, *peſtar l' acqua in un mortajo*.

(5) *tajanda raſoris*: novaculis incidenda.

(6) *Bruſamina*: Incendia.

(7) *Schieris*: Graecorum agminibus.

(1) Anne Cavallazzus fuit hujus causa ruinae,
In cujus Buso Graeci ventrone latebant?
Absit; at unius (dicam) frons bella (2) Bagassae,
(3) Incarognatus de qua (4) pegorarius ille,
(5) Et dictus sapiens tam bellam fecit alhora
(6) Materiam, quod acerba sui fuit ira paesi.
Postquam Guidoni, Sinibaldus talia dixit,
Alter amicus adest festinus, nomine Francus,
Quem quoque Rex mittit, videat cur ille moratur:
Alter adest etiam, post quem venit alter, & alter,
Sic quoque succedunt alii, qui Rege jubente
Ad giostram precibus Guidonem ducere sforzant.
Cortesus tantum Sinibaldus noscit Amorem,
Qui bene sic fecit, quod Guido prestiter arma
Vestit, & ardentem (7) sbalzavit supra cavallum.
Est sibi sbarrato foravestis picta Leone,
Atque senem curvum gestabat supra (8) Cimerum,
Qui baculo carmen monstrabat tale notatum:
Tempore nil currit velocius, annus & hora
Quid distant? Infans cum nascitur ecce senescit.
Tunc rapit immensam viridi de robore lanzam:
Desdegnatus Equi pungit (9) sperone fiancos,
Seque represenrans ubi Lancae mille teruntur,
(10) Qua Baldovina est primam slanzavit occhiadam:

Qui

(1) *Anne Cavallazzus?* quem Virgilius vocaverat *instar montis*, hic ingentem equum Auctor vocat.

(2) *Bagassae*. Helenae meretricis.

(3) *Incarognatus*: Stulto amore correptus. Per metaphoram in quocumque deterioris significationis sensu a nobis usurpatur. In eadem significatione ab Etruscis pariter habetur. Bern. Orl. 2. 3. 63.

Il buon Conte di nuovo s' incarogna: ingenti amore succenditur.

(4) *Pegorarius*. Paris ovium Custos, quia inter Pastores usque ad adolescentiam educatus.

(5) *Et dictus sapiens*. A Jove celebri Dearum dissidio Judex propositus.

(6) *Materiam*. Stultitiam. Sapiens dictus, stultum se ostendit.

(7) *Sbalzavit*. Celeriter equum conscendit.

(8) *Cimerum* Galeam.

(9) *Sperone*. Equum calcaribus urget.

(10) *Qua Baldovina &c.* Paucis mutatis hunc locum sic ab Auctore emendatum substituimus, editionis Hollandicae verbis ad calcem rejectis.

Qui magis absorbens tacitas in corde (1) fasellas
Stringit Equum, sbarramque furens saltando subintrat.
Inde briam laxans, firmansque ad pectora lanzam,
Evolat: & cursu facit omne tremare terenum:
Ad primum fecit (2) plantas ostendere coelo.
Post quem buttavit curuo de arzone secundum.
Tertius it zosum, Sabiamque culamine chioccat.
Quartus non aliis savior, descendit abassum.
Invidiosus erat quintus, (3) cimigavit & ipse.
Sextus equester erat, quem misit Guido pedestrem.
(4) Septimus in duro posuit sabione culatas.
Reperit octavus se se smontasse cavallum.
Nonus bastinam gambis vodavit apertis.
Sol stupuit quoniam decimi calcanea vidit.
Et sic sic omnes numeratim Guido scavalcat.
De Baldovina, dum giostrat, saepe recordat;
Hanc omni colpo submissa voce dimandat.
Rex habet o quantum dubiosa mente stuporem:
Quisnam Guido esset nescit, licet ipse Leonem
Sbarratum ferat; ad Sinibaldum parlat, & inquit:
Dic mihi, scis qui sit Cavalerius ille gajardus?
Respondet, prima est Francesae gloria gentis;
Qui vestrae servit tam fida mente Coronae.
Rex ait, est Guido? quantum bene servat honorem
Francigenum, veteresque patres (5) de forcibus aequat.
Nil dubium palmam giostrae Paladinus habebit.
Baldovina suis damnis conversa locuta est:
Ni fallor, Guido est, qui tam gajarditer obstat,
Jamque (6) trabucavit cunctos de arzone guereros.
O quam terribilis, quam fortis, nemo repugnat

For-

(1) *Fasellas*. Faculas.
(2) *Plantas ostendere coelo*: Pedibus versis in terram ruere.
(3) *Cimigavit*. In caput versus est. *Fece un Capitombolo*.
(4) *Septimus* &c. Tergore arenam comprimit.
(5) *de forcibus*. Viribus aequat.
(6) *trabucavit*. praecipitem dedit.

Forcibus ipsius, cadit unusquisque stravoltus.
Talia parlabat dum Baldovina puellis,
Ecce repentinus Trombarum clangor orecchias
Percutit, hoc faciunt quia Giostrae terminat horam.
Restitit in medium soletus Guido stecati:
Victor erat, giostraeque videt finisse Bagordum;
Nec tamen est victor, nimio sed victus amore.
Rex huic contra venit (1) magno squadrone seratus,
Quem Guido cernens (2) Corsero saltat ab alto,
Viseramque alzans, faciem sudore colantem
Detegit, & Regis basat de more ginocchium.
Rex illum faciens iterum montare cavallum,
Ipsèmet è digito pulchrum detraxit anellum,
In cujus fulvo carbunculus enitet auro,
Guidonique dedit giostram qui vicerat omnem.
Ipse manum tendens humili suscepit honore,
Nec piger accipiens Regis dedit oscula dextrae.
Tunc excelsa petunt magno comitante Triumpho
Atria, trombetis semper (3) tararantibus ante.
Oceanum patrem Sol descendendo petebat,
Ponitur in puncto Regalis coena (4) debottum.
(5) Grande pignatarum murmur sonat intra coquinam,
Et faciunt (6) sguatari quicquid cocus annuit illis.
(7) Alter figatos coctos tirat extra padellam,
Alter odorifero zeladiam gingere spargit,
Alter Anedrottos pingui brottamine guazzat,
Alter de spedo mira trahit arte (8) fasanos,
Hic (9) polastrorum caldarum spiccat ab igne,

K Quos

1 *Magno squadrone seratus*. Magna comitante caterva.
(2) *Corsero*. Equo. *Dal Corsiere*.
(3) *tararantibus*. Tubis strepentibus.
(4) *debottum*. Statim.
(5) *Grande pignatarum*. Culinae strepitus in vasibus commiscendis obsonio parando necessariis.
(6) *Sguatari*. Coquo inservientes.
(7) *Alter figatos*. Operum distributio in prandio parando.
(8) *Fasanos*. Phasianos.
(9) *Polastrorum*. Plena pullis removet caldaria ab igne.

Quos alter gustat, digitos leccando, sub ala.
Ipse molam saxi circa menare frequentat,
Laeva ministerio, dextra & intenta labori,
Manduleusque sapor lapidis collatur ab ictu.
Ille trahit furno grassa de carne guazettum,
Quem (1) pevero spargit Venetum striccando sachettum.
Interea mensas crudis, coctisque salatis
En caricant centum famuli, centumque Ragazzi.
Corpora medesimo gestant vestita colore,
Scilicet ex panno cuncti dobbantur azzurro,
Perque coloratas albescunt lilia vestes,
(2) Talibus his armis quoniam Rex Francifer usat.
(3) Circum stringantur scuderi more Todesco:
Inchinos faciunt reverenti fronte galantos:
(4) Semper habendo caput nudum, curvosque zenochios.
Sed quia Francorum fuerat tunc Regis usanza,
Quod solus comedit, tamen ob Guidonis amorem
Non usum facit, at mensae loca prima petivit,
Inque caput tabulae fulvo radiabat in auro.
Ad dextram Regina manum veneranda sedebat,
Contra quam Guido sic Rege jubente recumbit.
Baldovina suum quae condere nescit amorem,
Injussa extemplo Guidoni vadit apressum,
Et sic ligna foco junxit meschina puella.
Maxima tum sequitur longo ordine turba Baronum.
Quisque (5) menare cupit nimia pro fame ganassas,
Namque, (6) labor giostrae fecit padire budellas.
Cuncta super mensas portant hinc inde Ragazzi;

An-

(1) *Pevero spargit*. Venetiis sacculi quidam veneunt, qui pulvere pleni, frequenti compressione pulverem minutae pluviae instar effundunt.

(2) *Talibus his armis*. Galliae Reges aureis liliis pro stemate utuntur.

(3) *Circum stringantur*. Circum ordine disponuntur.

(4) *Semper habendo*. Aperto capite, & flexis genibus.

(5) *menare*. Celeriter manducantes genas movent.

(6) *labor* &c. Pugnae labor apetitum excitavit.

Ante Siniscalchi vadunt, diversa comandant,
Et scorozzati canibus dant calcibus urtos.
Trenta (1) tajatores non cessant rumpere carnes,
Dismembrare ocas, pernices, atque capones.
Ex intraverso pupiones mille tajantur,
Sed disquartantur per longum mille fasani,
Furcinulas ficcant in (2) cervellatibus, atque
Sminuzzant illos gladio taliante frequenter;
Saepe bonos robbant tamen hi tajando bocones,
Atque Caponorum pro se culamina servant.
Post mangiamentum Alessi, succedit Arostus,
Cervatti, Lepores, & quicquid Caccia mittit.
Copia (3) lonzarum, Porcorum grassa, capretti,
(4) Quajotti, vel quos (5) trapolarunt Retia turdos.
His mandularum niveos junxere sapores,
Nec dapibus viridi mancavit Salsa colore,
Nec succus citri, nec acerbi musta Naranci.
Haec ego dum memoro fluitat saliva per ora.
Praeterea ex (6) amito Tortae venere bianco,
Tortae de pomis, de faro, deque (7) bisellis,
Mox tortellorum varia de sorte piatti,
Candidus occultat quos zuccarus, atque saporat.
Post epulas grassas confectio plurima fertur.
(8) Morselada, Anices, pignoles, marzaque panis,
Et pistacchia nihil (scis causam) congrua Gallis.

K 2 Cun-

(1) *Tajatores*. Qui mensae praesunt ad epulas dividendas.

(2) *Cervellatibus*. Mediolanensibus nomen notum. Ex pinguiori adipe aromatibus condito, ad sapidiora reddenda, & fragrantiora pulmenta, salsamentum componunt, quod dicitur *Cervellato*.

(3) *lonzarum*. Pars Animalis circa pulmones, ad assandum apta.

(4) *Quajotti*. Coturniculae: *Quaglie*.

(5) *trapolarunt retia*. Retia fefellerunt.

(6) *Amito*. Gluten ex tritico albi coloris, satis notum, Etrusce. *Salda*, *Amito*. *Amylum*.

(7) *bisellis*. Leguminis species latine *pisum*, etrusce *pisello*.

(8) *Morselada* &c. quod mensae secundae votabant veteres. *Morselada*. Salgama ex sacarò, & strobilis, nobis *pinochiata*. *Anices*, Anysi. *Pignoles*. Strobili, *pinochii*. *marzaque panis*, pastillus amigdalinus, omnibus notus. *Pistachia* frutex notus, Gallis non congruus, quia valde calidus.

Cuncta Siniscalchis mensas funduntur in amplas.
Apponunt phialas, cuncti cui gloria vini,
Malvasia datur, patrum non absque sapero:
Qui dixere ignem sic sic smorzarier igne.
Non ibi mancarunt, quos striccat Somma racemi:
Somma decus Napolis, sed magnae crapula Romae.
Orphana montagna haec, quae vinum nomine Gregum
Parturit, ut faciat per tressum andare brigatam.
Quatuor accedunt cantores Rege jubente,
(1) Qui velut usantur Francesi, gutture pleno
Cantavere duos (2) sub gorghizando motettos.
Inde sonatores (3) pifarorum quinque valenti,
Trombonesque duo pariter frifolare comenzant.
Quos omnes cernis rubeas gonfiare ganassas,
Discurrunt digitis huc illuc pectore saldo,
Qui nunquam docti (4) stoppando foramina fallant.
Subseguitant, Arpae, Citharae, dulcesque Leutti,
Arpicorda, Lirae, Violae, buxae quoque flauti;
Hoc Baldovinae pro fomite pectus (5) abrusat,
Scitque minus Guido cordis reperire quietem.
Non contentus Amor quod visu junxerat ambos,
Sed facit illorum danzando tangere palmas;
Namque comenzarunt Franceso more (6) Baletti,
Cum Baldovina Guido (7) danzavit unhoram.
Non ibi mancarunt manuum (8) stricatio, nutus,
Frigiditas cordis, suspiria dupla, calores.
Victor amor centum pharetras exhausit in illos.
Denique supra venit grossis Nox plena tenebris.
Postquam cessarunt Balli Danzaeque fugaces,

Itur

(1) *Qui velut* &c. Ut apud Gallos in more positum est.
(2) *Sub gorghizando*. Vocem crispando. gorghegiando.
(3) *Pifarorum*. Tibia satis nota, de qua alibi.
(4) *Stoppando*. Digitis alternantes, nunquam decipiuntur.
(5) *abrusat*: Ardet pectus Baldovinae hoc fomite addito.
(6) *Baletti*: Choreae.
(7) *Danzavit*. Choreas duxit.
(8) *Stricatio*: Inter saltandum manuum compressio.

Itur dormitum (1) propter damatina levare,
Namque sequente die rursum gioſtrare paratur.
Heu quia troppus amor savios ſtulteſcere cogit,
Artibus ipſius quis nam certando repugnat?
Ille valentus homo (2) Caeſar ſibi ſubdidit orbem,
Aſt meretrix illum poltrona ſubegit amori.
Suppoſito (3) Alcides humero qui caelica regna
Suſtinuit, variaſque habuit certamine palmas,
Foemineas veſtes abjecta pelle Leonis
Induit, & mazzam poſuit, fuſumque piavit.
(4) Jupiter in Taurum, Cignum, ſe mutat, & Aurum,
Quique Deus fuerat, patiebat Beſtia (5) firi.
(6) Pompejum truncare ſuum Cornelia vidit
In proprio amplexu, Ptolomaei crimine falſi.
(7) Annibal en tantum qui fecit in urbe ſpaventum,
Luxuriae cedens ſoldatos coedere ceſſit.
(8) Livia te Octavi petulo ſcannavit ocello.
(9) Marcus Fauſtinam ſcanfardan Antonius arſit.
(10) Theſeus Hyppolitum bandivit crimine Phaedrae.
(11) Pyramus & Tisbe turparunt ſanguine moras.
(12) David adulterii cauſa tradivit Uriam.

Quat-

(1) *Propter damatina*: ob ſurgendum diluculo.

(2) *Caeſar*: Cleopatram primus amavit, cui Aegyptum dono dedit, & ex qua Caeſarionem filium habuit.

(3) *Alcides*. De Hercule ſatis notum.

(4) *Jupiter*. Jovis inſaniae ob amorem celebres ſunt.

(5) *firi*: fieri.

(6) *Pompejum* &c. Proditus fuit Pompejus crimine Ptolomaei XII Regis Aegypti, ſed non crimine amoris; niſi forte dicatur ipſum fuiſſe Corneliae amore captum. Pompejus vero habuit Corneliam ſibi fidelem.

(7) *Annibal*. Capuae deliciae Annibalem perdiderunt.

(8) *Livia* &c. Auguſtus Liviae amore captus Calpurniam repudiavit, eamque Tiberii Neronis uxorem rapuit.

(9) *Marcus Fauſtinam*. Marcus Aurelius Antoninus Philoſophus dictus Fauſtinae Imperatrici nupſerat, a qua quum Imperium in dotem recepiſſet, effraenatas ejus libidines patienter ferens, ſuadenti, ut uxorem repudiaret, reſpondit: *Repudiabo ergo etiam acceptam dotem?*

(10) *Theſeus Hyppolitum* Phaedra Hipolyti avia, quum illum perdite adamaret, nec hic illi aſſentiretur, ipſum inceſtus accuſavit; quapropter a Theſeo Patre ſuo expulſus, dum fugeret ab equis praeceps datus, diſſeptus remanſit.

(11) *Pyramus, & Tisbe*. Fabula ſatis nota apud Ovidium Metaph. lib. IV.

(12) *David adulterii*. Reliquae amoris inſaniae, quas ex Sacris libris hic enumerat omnibus notae ſunt, nec de illis quidquam explicandum. Advertendum dumtaxat, non

Quatuor atque decem annos servavit Jacob.
Fortem Sansonem vilis faemnella tosavit.
Judith Holopherno caput obtruncavit honesta.
En quoque Guido suum, Regisque (1) refudat honorem,
Auscultans tenerae qui blandimenta puellae.
Hanc in connubium Sinibaldo teste (2) piavit.
Inde fugam capiunt Castelli ponte calato,
Post haec dormitum Sinibaldus presto ritornat.
Ast ubi sol nascens totum stenebraverat orbem,
Non Baldovinam cercantes undique trovant,
Quam menat Guido Francesos extra paësos.
Confestim Giostrae Danzae (3) sotosora getantur,
Nascitur in cunctis, moesto pro Rege tumultus,
Qui nimio voluit semet (4) scannare dolore.
Dicere non opus est quantum se rodit, & alto
Pectore suspirat caram amisisse (5) fiolam.
Guidonem vocat ingratum, multumque codardum.
Quo fugiant nescit, mandat per cuncta (6) spiones,
Littora, sed redeunt nullam portando novellam.
Ergo infelices sors conducebat amantes,
Transcendunt Alpes (7) nulla strachedine lassi,
Nullus namque labor dilectos lassat amantes.
Italicos tandem veniunt habitare paësos,
Sed male vestiti ne quisquam nosceret illos.
(8) Ibat in auratis nunc Baldovina carettis,
Inter Matronas centum, centumque puellas
In quocunque die varios mutabat amictus.
At meschina modo teneros per saxa (9) pedinos

Fran-

non valde prudenter vera falsis, sacra profanis commisceri.

(1) *refudat*. Contemnit.

(2) *piavit*. Sibi uxorem accepit.

(3) *Sotosora*. Festa, & choreae subvertuntur.

(4) *Scannare*. Se ipsum occidere. Pectus mucrone transfodere.

(5) *fiolam*. Filiam.

(6) *Spiones*. Exploratores:

(7) *nulla strachedine*. Nunquam defatigati.

(8) *Ibat in auratis*. Contrappositio valde pathetica, magno digna Poëta.

(9) *Pedinos*. Delicatos pedes, & non assuetos.

Frangit, & in campis declinans saepe reposat.
Guido super spallas oh quam soventer ad altas
Montagnas illam portabat propter amorem.
In Lombardiae venerunt denique bandas,
Et cortesam urbem, quae Mantua fertur, arrivant.
(1) Mantua Mantois quondam fabricata Diablis.
Sed tum languebat sub iniquo pressa tyranno,
(2) Nomine Gajosso: quo non sassinior alter.
Qua fuit ingressus porta est: (3) quae porta Leonae
Dicitur, hancve novam tunc tunc & allora locabat
(4) Sordellus, princeps Godii, Voltaeque tyrannus:
Quique Caprianae territoria cuncta regebat.
Ipse duellorum palmas, pretiosque stecati
Mille guadagnarat per Gallos, perque Todeschos,
Perque Hispanorum terras, perque omnia tandem

Re-

(1) *Mantua Mantois* &c. Haec ex auctore libenter supplevimus: haec enim non visa sunt omittenda. Haec scripsit Poëta, Poëtarum figmentis inixus de Mantuae fundatione, & Nominis Ethymologia. *Mantuam* Urbem nostram vocari a Mantone Tiresiae Thebani filia, Ocni Matre tradunt Virgilii Interpretes omnes ad Aeneid. lib. 10. V. 198, & Mantuae historici, nimis creduli, qui historiam a fabula non distinxerunt. Mantonem, Ocnum, Tiresiam, nunquam in Italiam fuisse, ex Apoll. Biblioth. l. 3, pag. 62, & 64; ex Diodoro l. 4. c. 6, ex Strabone l. 9 p. 813, & ex Pausania in Boeoticis p. 430 evidenter eruitur, ubi nec jota unum de illorum adventu in Italiam.

Sic igitur Mantua appellatur a *Manto*, quo nomine vocabatur a Tuscis Pluto, cui Tusci Urbem dicatam voluerunt. Ita sentit Daniel Classenius Theol. Gent. l. 2. c. 5. §. 3. (extat Thesaur. Antiquit. Graec. T. 7.) Audiatur vir doctissimus. *Etrusci igitur Mantum nuncupabant Plutonem teste Servio lib. 10. Aeneid. Mantuam autem ideo nominatam, quod Etrusca lingua Mantum Ditem Patrem apellant, cui etiam cum coeteris Urbibus, & hanc consecrarunt.*

Poëta vero priori opinioni insistens, quum a Virgilio Manto vocetur Fatidica loc. cit. de Ocno loquens.

Fatidicae Mantus, & Tusci Filius Amnis

Eamdem Sagam fuisse supponit, & Urbem a Diabolis ejus jussu conditam asserit.

(2) *Nomine Gajosso*. Gajossum hunc, modo Regem vocat, modo Judicem. Fuisse Mantuae Judicem suspicamur; Antiquis enim temporibus Populo res administrante, Urbs regebatur.

(3) *Quae Porta Leonae*. Ubi nunc ingens arcus inspicitur prope Aedem D. Jacobi, quondam Urbis porta habebatur, quae a Leone supra ipsam exculpto nomen habebat.

(4) *Sordellus*. Celeberrimus Heros Mantuanus, qui natus ad finem saeculi duodecimi, saeculo decimo tertio in pluribus singularibus certaminibus se fortiter gessit, & ex tribus, & viginti praeliis victor evasit. In Galliis pluries praeliatus est, a Ludovico qui Philippo successit apud se vocatus. Annis plenus decessit in Patria Anno MCCLXXIV natus Anno MCXCIV.

Regna tirannorum de Rheno ad sceptra Mogoli;
Sed modo sub grandi multorum fasce dierum,
Scit dare consejos tantum spadone relicto.
Vix erat intratus povera cum conjuge Guido,
Sordellum cernit membruto corpore stantem
Ante fores proprii surgentis ad astra palazzi,
Quo nunc albergat veteris fameja Gregnani.
Protinus agnovit socium quondanque batajis
Compagnum contra Turcos, gentemque Mororum.
Se non dimenum subito dislongat ab illo:
Fronteque chinata, quo Sancti Porta Georgj
Menat, afretando sgombrat: deque urbe recedit.
Non procul unius spatium fecere miari:
Ingentem retrovant villam, fortasse Catajo
Grandilitate parem: nummis, traficisque Milano,
Quae, quia citra Padum situatur, dicta Cipada est.
Villanus quidam miseros excepit amantes,
Colligit innumeras illis faciendo carezzas.
(1) Guido stupet tunc cortesum invenisse vilanum,
Nam sunt scortesi cunctis, at maxime Gallis.
Baldovina gravis foetu non tempore longo,
Dum parit infantem nimio compressa dolore,
Infelix he heu moritur, vitamque relinquit.
Quam conjux Guido tam longo tempore flevit,
Quod pro tot lacrimis orbatus lumine mansit.
Ergo vocat natum proprio de nomine BALDUM,
Ut Baldovinae nunquam sit nomen ademptum.
Hic puer (horrendum fatu) nascendo tenebat
Clavatos pugnos, oculosque rotabat apertos,
(2) At sbigottibat scura cum fronte comadres,
Plangere quem nusquam viderunt more putini.
Tunc audita fuit sic vox è culmine lapsa.

Na-

(1) *Guido stupet.* Jure stupet Urbanum Rusticum se reperisse. Nimis enim verum est, quod *Rustica Progenies nescit habere modum.*
(2) *At sbigottibat:* deterrebat.

(1) Nascere parve puer, cui coelum, terra, fretumque,
Ac elementa dabunt tot casus, totque malannos.
Ne dubita, quoniam gajarditer omnia vinces.
In presone diu stabis (2) sub rege Gajosso,
Sub quo non unquam sperabis cernere lucem.
Non tibi mancabunt astutae Cingaris artes,
Pro quibus exibis tenebroso e carceris antro.
Sed non istud erit fortunae munus iniquae;
Namque valenti animo dum tecum Cingare solo
Urbem assaltabis stipantibus aethera lancis,
Cuncta fracassabis, victorque scapabis ab urbe.
Non terrae sat erit tantas superasse fadigas;
Verum quam citius Pelagum tentare parabis.
Cinctus ab undosis Montagnis nulla videbis
Aethera, sed pluvias patiere, Tonitrua, ventos,
Fulmina, Corsaros, ac tandem mille diablos.
Ast ubi straccatus salsis exibis ab undis,
Saeva tibi rapiet carum Muselina Lonardum.
Invenies patrem confectum tempore, quem tu,
Et vivum puncto, mortumque videbis eodem.
Post Coelum, Terram, Pelagumque, subibis Avernum.
Ac ita parve puer venturus, nascere felix.
Hunc infantillum villano tradidit ergo
Guido, jamque fugit solus, sterilesque petivit
Desertos, vitam sanctam patienter agebat.
Sed mihi (3) boccalus veniat, mea musa sitescit:
Denique jam primi claudatur janua libri:

(1) *Nascere parve puer*: Vaticinium, quod Poëta noster ex Virgilii Ecloga IV imitatur. Verum hoc Vaticinium ad peculiares res nimis videtur descendere, adeoque Poëta noster nimis Phantasiae indulget.

(2) *Sub rege Gajosso*. Sub iniquo Judice. Reliqua quae in hoc Vaticinio continentur sequentibus libris materiam praebent.

(3) *Boccalus*. Culigna. *Boccale*.

ARGUMENTUM

IN SECUNDAM MACARONICEN.

Baldus, ubi moritur genitrix, genitorque recedit,
Crescit, quem mulier lacte vilana nutrit.
Hunc natura docet villae contemnere mores,
Ast in cortesa praticat Urbe puer.
Corpore gajardus, sensu gravis, ore disertus
Efficitur, Baldum nil nisi fama canit.
Pluribus in ludis vincit puerilibus omnes,
Unde per invidiam rixa comenza fuit.
Saxa volant, Baldus se tutat ab omnibus unus,
Quo feriente, puer seminecatur ibi.
Lanzalotus ei famulus vult perdere Baldum,
Sed puer huic Baldus trajicit ense bigol.
Fortis Sordellus robur puerile stupescit,
Hunc legit, & doctum Martis in arte facit.
Denique vir factus, Coelum, terramque spaventat,
Statque sub imperio tota Cipada suo.
Tres secum magnos is semper habebat amicos:
Falchetus, Cingar, deinde Fracassus erat.

Cagnoni sculp.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE SECUNDA.

Aldus paulatim teneros ſurgebat in annos,
Villanumque ſibi patrem putat eſſe (1) daſennum,
Atque ſuum verum natum, putat eſſe (2) fradellum;
Quos pariter velúti natos de ventre medemo
Mater (3) alevabat, Villaeque docebat uſanzam.
(4) Altero erat major Baldus, quem nomine dicunt
Zambellum; pugnis hunc Baldus ſaepe domabat.
(5) Padregnus Baldi Bertus Pannada vocatur.

(1) *Daſenum* Vere. Vox Venetis familiaris.
(2) *Fradellum*. Fratrem.
(3) *Alevabat*. Educabat.
(4) *Altero* &c. Baldus erat major natu altero, cui Zambello nomen erat.
(5) *Padregnus*. Vitricus. *Patrigno*.

Is merdolentas post Vaccas pergere Baldum
Saepe comandabat, seu porcos, sive cavallas;
Sed tales non vult Baldi natura facendas.
Non it post Vaccas, at saepe caminat ad Urbem,
(1) Ac ad Panadae dispectum praticat illam.
In Villam semper tornabat vespere facto,
Portabatque caput fractum, gambasque macatas.
Namque cativellus, puerorum sicut usanza est,
Saepe (2) batajolas faciebat, saxa tirando.
Nec penses illum quod certans ultimus esset;
At ferus ante alios puerili voce gridabat,
Et centum lapides volta reparabat in una.
Sed Panada videns, quod non seguitare volebat
(3) Costumos Villae, cartam compraverat illi,
Sive quadernellum, supra quem disceret, a, b.
Ergo scolam Baldus laetanter pergere coepit,
Inque tribus magnum profectum fecerat annis.
Jam quoscumque libros velociter ipse legebat.
Sed mox Orlandi nasare volumina coepit,
Non vacat ultra deponentia discere verba,
Non species, numeros, non casus, atque figuras.
Non Doctrinalis versamina tradere menti.
Fecit (4) de norma (5) scartozzos mille Donati,
Inque (6) Perotinum Librum salcicia coxit.
Orlandi solum, nec non fera bella Rinaldi
Aggradant, animum faciebat talibus altum.
Legerat (7) Anchrojam, Tribisondam, gesta Danesi,

An-

(1) *Ac de Panadae &c.* Contra voluntatem *Panadae*, quem Patrem suum esse putabat.

(2) *Ba tajolas.* Pueriles pugnas, quae Saxis saepe fiunt. *Piccole battaglie.*

(3) *Costumos.* Rusticos mores.

(4) *De norma. Donato al Senno* est libercu-lus quidam, a quo pueri prima Grammaticae Rudimenta ediscunt. Quare hic dicit *De norma Donati*, nempe de Regula Donati.

(5) *Scartozzos.* E carta involucra. Apud Martialem dicuntur *Cuculli*. Etrusce *Cartoccio*.

(6) *Perotinum.* Donato libellus similis.

(7) *Anchrojam* Romanensium fabularum volumina, quae Italice dicimus *Romanzi*.

Antonaeque Bovum, mox tota Realea Francae.
Innamoramentum Carlonis, & Asperamontem,
Spagnam, Altobellum, Morgantis facta gigantis.
(1) Millibus in squarcis laceravit nempe Leandram,
Nam liber apocrifus doctorum mente probatur.
Vidit ut Angelicam sapiens Orlandus amavit;
At mox ut nudo pergebat corpore mattus,
Cui tulit Astolphus cerebrum de climate Lunae.
Vidit Mambrini mortem, fera gesta Rinaldi,
Meschini provam, Falchonettique batajas,
Ardentis guerras Tristani, Lanzaque lotti.
(2) Alter & apocrifus liber est, Cavalerius Ursae.
Inde bravarias Mambriani viderat omnes,
De quo tradiderat relegendo Volumina menti.
Sed quater Orlandi puerilia tempora legit,
Oh quantum haec eadem sibi phantasia placebat:
Maxime scarpavit Carlonis quando piatum.
Talibus in rebus multum stimulatur ad arma,
Sed tantum quod sit picolinus corpore, taedet.
Attamen armiculam semper (3) galone tenebat,
Qua (4) molesinos faciebat saepe bravosos,
Major in exiguo regnabat corpore virtus.
Nunquam terribilis quam sit (5) scoriada provavit,
Namque pedagogis hic testam saepe (6) bolabat.
(7) Est quasi communis totas usanza per urbes,
Ut contrari agitent saxorum bella Citelli:

Unde

(1) *Millibus in squarcis*. Laceravit Leandram, quia Bellico ingenio parum conformis fabula est, illamque vocat Apocrypham.

(2) *Alter & apocryphus*. Eadem de causa Apocryphum vocat librum inscriptum: *Il Cavaliere dell' Orsa*.

(3) *Galone tenebat*: semper lateri affixum pugionem habebat.

(4) *molesinos*: humiles reddebat Trasones jactatores. Vox plebi in usu.

(5) *Scoriada*: ferula, scutica. *Scuriada*.

(6) *bolabat*. Disciplinam detrectans, in paedagogos iratus, ipsos in capite plectebat.

(7) *Est quasi communis &c.* Plura hic ex Auctore ipso supplenda visa sunt, quae in Hollandicis Exemplaribus deerant omnino.

Unde ſimultates majorum ſaepe comenzant.
Non unquam vidi tantas ex arbore giandas
Sbattere villanum, ſeu virga, ſive tracagno,
Dum velit ingordum Porcorum paſcere brancum;
Quantas ſub coelo video ſtrideſcere petras,
Cum pueri certant denſi, giornique luſorem
Obſcurant, non tam lapidum, quam turbine vocum;
Et magis atque magis Stephanus tempeſtat ab alto.
Hic ſe ſe, ut dixi, retrovat ſpeſſiſſime Baldus:
Anteque compagnos ſe ſemper cazzat avantum,
Et facit è fromba tundos reſonare giarones.
Ipſe quidem cauſa eſt alzato pulvere ſolus
Coelum obſcurandi, dumque hoſtes, dumque nemigos,
Fulmine ſgomentat, rumpit, day dayque frequentat,
Imbolditque ſuos, & corda in pectora tornat.
Sed, velut accaſcat Capitano ſaepe valento,
Rumpitur in teſta, ſed ſe minus ille retirat:
Imo piat viſto majores ſanguine forzas.
Quove magis teritur piper hoc, magis halat odorem:
Quove magis premitur palma haec, magis alta levatur.
Vult potius denſo petrarum monte copriri,
Quam turpi dare terga fugae, dicique codardus:
Ergo caſam quandoque pluens de ſanguine tornat:
Atque cariſtiam gallinis ponit ob ova,
Quorum pars medicat teſtam, pars altera ventrem.
Haec ſaldat plagas, panzae domat illa talentum.
Accidit una dies qua Mantua tota (1) bagordat,
Prima dies menſis Maii, quo quiſque piantat
Per ſtradas ramos frondoſos, nomine (2) Mazzos.

Tur-

(1) *bagordat*. Feſtum populare celebrat.

(2) *Mazzos*. Me puero Mantuae adhuc vigebat veſtigium aliquod veteris conſuetudinis Populare Feſtum Kal. Maii celebrandi. Singulae familiae ſolemne Feſtum Romae agebant Diis Laribus, cujus Faſtorum lib. V. meminit Ovidius. Quae Mantuae ante non multos annos fiebant, deſcribit Poëta, jam tum a ſuis temporibus in uſu habita. *Maj* vocabantur arbores, quae ante domus figebantur, ad quorum culmen munuſcula alligabantur puellis tradenda, quas hic Poëta *Mazzos* appellat. Arboris truncus, non ſolum cortice erat denudatus,

(1) Turba triumphalem ſequitur plebaea Quadrigam,
Quam juga bina boum doratis cornibus, atque
Millibus e fraſchis menant hinc inde per Urbem.
Stat ſuper alta ſtrues de Boſco caeſa virenti,
Glans, Ilex, Abies, Laurus, Pyrus, Ulmus, Oliva,
Mille tenent (2) nevolas de paſta fila tacatas,
Quae ludunt inter frondes, auraque moventur.
Sed qua ſumma Pyrae cervix erecta, Cupido
Caecus, & abſque braga ſtat fixus, & explicat arcum.
Turba puellarum trezzas ornata coronis,
Ova gerit calathis Urbem cantando per omnem.
Baldus ineſt aliis medius, dum cantat & ipſe,
(3) En arrivat ubi ſtant divi Fana Lonardi,
Cujus apud templum puerilis ſquadra vacabat
Diverſis ludis, Danzis, variiſque bagordis.
Viderat hos Baldus, cupiens animoſiter omnes
Aſſaltare unus, ſoluſque fugare Catervam.
Hic centum pueri ludebant ſupra piazzam:
Pars (4) ad borellas ficco ferramine giocant,
Pars cum ſcanellis mittunt ad ſidera Ballam,
Pars (5) Trocos faciunt Cord ella volvere circum;

Sed

tus, ſed probe laevis, ſuper quem ex infimae plebis juvenibus ſcandere certatim contendentibus, ille victor habebatur, qui ad culmen perveniens praemium arripiebat. De hujus Solemnitatis vetuſtate, & ſignicatione agit Eruditiſs. P. Carmelus *Stor. di varj coſtumi*. T. II. C. VII.

(1) *Turba triumphalem*. Alia Feſti celebritas hic deſcribitur.

(2) *nevolas*. Verbum hoc ſolis Mantuanis proprium, extra Urbem noſtram non intelligitur. Tenue folium ex triticea farina, & aqua in ferro compreſſa, ſupra ignem; quo in fruſta conciſo Epiſtolis claudendis loco hiſpanicae cerae utimur, & ſigillis imprimendis, Mantuae appellatur *nevola*.

(3) *En arrivat*. Ante vetuſtum S. Leonardi Templum campus reperitur, hujuſmodi ludis aptus, qui amplior fortaſſis erat, antequam in conſpectu dicti Templi, Eccleſia, & Conventus Monialium Capuccinarum decimo ſeptimo ſaeculo exeunte aedificaretur.

(4) *Pars ad Borellas* De hoc ludo ſupra a nobis dictum eſt in notis ad Eclogam primam, quas vide.

(5) *Pars trocos*. A latinis turbo. Ludi hoc genus ita mirifice a Virgilio deſcribitur Aeneid. 7.

Ceu quondam torto volitans ſub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curvatis fertur ſpatiis: ſtupet inſcia turba,
Impubeſque manus mirata volubile buxum,
Dant animos plagae.

Sed positis metis pars (1) galzoppando trisaltant.
Baldus mantellum subito de corpore tollit,
Inque giubarello promptus saltare comenzat.
Principio simulat, quod non adjungere possit
Alterius signum, nec sustinet in pede saltum;
Mox aliquantillum (2) stringhis galone molatis,
Deposuit (3) bretam, cui frontem bindula cingit.
Ecce legiadrus adest, tardos movet arte galoppos
Tam levis, ut nullam figat sabione pedatam.
Inde pedem primum firmans, aliumque recurvans,
Tollitur agniculo similis, repetitque secundum
(4) Fortius, at brevius saltum, terzumque, paratis
Cum pedibus sguizzat, plantas aequaliter unit,
Quatuor & cubitos signacula prima (5) soperchiat.
Ulterius nemo vult secum (6) carpere gattam.
Sunt ibi diversi, mirantes atque stupentes,
Quod tantam parvus destrezzam puttus haberet.
Mox invitatur (7) si ad ballam ludere vellet:
Baldus ait volo, sed quemquam praestate scanellum.
Nec mora scamnus adest, fit pars, fit pactio, fitque
Larga piazza, hominum contrastamenta videntur;
Ingannare tamen Baldum statuere (8) bonettum.
Nam quidam reliquis (9) giottonior, inquit ad illum:
Quum facio invitum, facias quoque Balde revitum.
Baldus erat pauper, tinxitque pudore (10) mascellam,
Nec sua (11) trentinam marzam (12) scarsella tenebat.

Sed

(1) *Galzoppando*. Altero pede elato, unico pede ambulare, vel potius saltitare a Mantuanis dicitur: *andar in galzoppo*.

(2) *Stringhis*. Funiculis.

(3) *bretam*. Pileolum.

(4) *Fortius* &c. Hujusce ludi graphica descriptio, cujus summa est: uno pede saltitantes ad quemdam terminum pervenire. Deinde arrepto saltu eumdem transgredi.

(5) *Soperchiat*. Superat.

(6) *Carpere gattam*. Contendere.

(7) *Si ad ballam*. De pilae ludo a nobis dictum est in notis ad Ecl. 1.

(8) *bonettum*. Bonae indolis.

(9) *giottonior*: magis avidus. Etiam etrusce dicitur *ghiottone*, helluo.

(10) *Mascellam*. Genam.

(11) *Trentinam*. Numum triginta obolis aequivalentem. *Trentinam marzam*. *Non aveva un marcio trentino*. Modus dicendi nobis familiaris.

(12) *Scarsella*. Crumena.

Sed tamen accepit foedus, quia vendere cappam
Judaeo ſtatuit, ſive impegnare camiſam.
Ergo comenzavit primarus battere ballam.
Extendit laevae digitum, dextraque ſcanellum
Stringit, & incurvus paulo, giocare, gridabat;
Poſtea ſuccurrens, ſocio porgente piabat
In frontem ſcanni ballam, pariterque premebat.
Illa magiſterio mandata ſub aëre pirlat;
Baſſa tenet medium, nec in altis tollitur aſtris,
Nec campinili (velut ajunt) mittitur inſtar.
Si contraſtantes (quamvis non ſaepe) retornant,
Illico Baldus eam venientem firmus afrontat,
Menſuratque oculo dum girat in aëre balla;
Quam quoque miranda cum deſtritudine giocat.
Ergo revidebat victor ſaepiſſime nummos,
Anteque quam Phoebus radios diſtolleret orbi
Laetus aquiſtavit ducatos quatuor, & ſex.
Impatiens quidam juvenis de ſanguine claro,
Qui ludens partem majorem (1) perderat auri,
Sfodravit (propter Baldum ſcannare) (2) fuſettum.
Sed ſubiens illum per dextram Baldus aferrat,
Stilletum ſcarpans, binos dedit atque (3) buſettos.
Hinc jacit ad terram, quem calcibus undique piſtat.
Protinus hic centum pueri clauduntur in uno
Agmine, ſed Baldus propter ſchivare, volutat
Mantellum brazzo, nam ſaxa volare comenzant.
(4) In quamdam ſeſſe vadit retirando vietam.
(5) Mox cantone pedes, animumque piantat in uno.
Illum non poſſunt diſcantonare valentem,
Imber ſaxorum qui vibrabatur adoſſum,

M Ex-

(1) *perderat*. perdiderat.
(2) *fuſetum*. Pugionem.
(3) *buſettos*. Bonis pugnis illum petivit.

(4) *In quamdam*: In anguſtum callem ſe ſe recipit.
(5) *Mox cantone*. Se ſe angulo quodam tuetur.

Extraque fundibulas crepitantia ſaxa ruebant.
Sed Baldus nunc huc, nunc illuc ſaltat in altum,
Et lapides agili venientes corpore vitat,
Et centum petras volta reparabat in una.
Tres horas duravit eo certamine victor;
Quod comunis erat ſtupor ſpectantibus illum.
Sed qui perdiderat dinaros, currit avantum,
(1) Ac incagnatus Baldo vult rumpere teſtam.
Sta retro, Baldus ait, ſta retro; ſi tibi frontem
Rupero, dico tibi, fuerit (2) dapoſſa todannum.
Ille nec aſcoltat, nec currere (3) ſotta rafinat.
Impatiens ergo Baldus, non amplius illum
Admonet, immo rapit (4) medium ſua dextra quadrellum,
Cui boccam ſtomachi (5) sfronzanti murmure colliſit.
Ille ſtramortitus caſcans in limine portae,
Cervellum fregit ſibi ſteſſo, creditur eſſe
Mortuus, unde omnes pueri fugiere (6) deſattum.
Baldus (7) garlettos cernentibus illico monſtrat,
Et per (8) ſtradiculas centum fugiendo (9) ſcapinat,
Et nihil indretum guardans it contra Cipadam.
Hic aderat pueri ſtropiati forte (10) famejus,
Quem Lanzalottum reliqui dixere bravoſi,
Quem Lanzagnoccum melius dixiſſe putarem.
Hic erat ex illis (animoſos laudo guereros)
Qui ſemper ſpadas portant galone ficatas,
Et cum tempus adeſt quod oportet (11) deſguainare,
Ac menare manus, calcagnis fortiter obſtant.
Geſtant (12) bretonos longo tremolante pinazzo,

Mil-

(1) *Ac incagnatus*: Inſtar canis irati.

(2) *dapoſſa todannum*: Erit tibi poſtea damnum.

(3) *Sotta rafinat*: nec deſinit hoſti accedere.

(4) *medium quadrellum*. Dimidium lateris.

(5) *sfronzanti*. Obſtrepenti.

(6) *deſattum*. Omnino.

(7) *garletos*. De inferiori pupulae parte, ſupra dictum a nobis eſt.

(8) *Stradiculas*. Anguſtas vias.

(9) *Scapinat*. Fugit.

(10) *Famejus*. Famulus infimae notae.

(11) *deſguainare*. Evaginare.

(12) *Bretonos*. Magnos pileolos.

(1) Millibus & ſtringhis illorum piga frapatur,
(2) Quem ſemper portant ſuper ochium more bravantis.
Dextra ſuper manicum ſpadae guantata repoſſat,
Laeva tenet cappam, velut eſt uſanza Spagnola.
Introeunt iſti bravi quandoque tavernam,
Dum trincant, coeloque levant rebibendo caraffas,
Omnia sfrantumant, ſpezzant, verbiſque menazzant,
Hoſtibus atque ſuis jurant (3) tajare colengum.
Si tamen incontrant illos, pro pignore ſignant
Cantonem, finguntque nihil vidiſſe pojanae.
Lanzalottus erat pejor, mihi credite, cunctis;
Cujus ſi vultis ridere, audite figuram.
Huic erat oblongum nimis, atque diſutile corpus.
Tales (4) alphanas, (5) ſganzerlas ſive vocamus.
Teſta ſuper ſtrictas gobbas quoque piccola ſpallas
Figitur, & (6) pivae ſimilatur eundo Todeſchae;
(7) Aut excuſaſſet ſupra foſſata pedagnum,
(8) Aut perticonem propter diſtendere filum.
(9) Hic ergo Baldum brando ſeguitabat aperto,
Piglia, clamabat, ladrettum, piglia forcam.
Prenditur a multis Baldus, ſed ſguizzat, & inſtar
Anguillae muzzat, leporique ſimillimus uni,
Quem maſtinazzus curſu pigritante recalzat.
Cernebas aſinum proprie ſeguitare caprettum,
Atque bovem vecchium ſperantem prendere cervum;

 Sed

(1) *Millibus & ſtringhis*. Fruſtulis, & funiculis Pileolum ornatum geſtant.

(2) *Quem ſemper portant* &c. Glorioſi illi homines, qui propriis viribus plus aequo fidunt, pileum ex altera parte inclinatum portant, quod minitantis hominis inditium habetur. Hujuſmodi hominum habitum, & geſtum mirifice deſcribit.

(3) *Tajare colengum*. Caput obtruncare.

(4) *Alphanas*. Nomen equi apud Areoſtum, & Bernum. Utimur autem hac voce ad ſignificandum hominem cruribus oblongis incompte ambulantem.

(5) *Sganzerlas*. In eadem ſignificatione vox plebi noſtrae familiaris.

(6) *Pivae*. Tibiae utriculari.

(7) *Aut excuſaſſet*. Homo oblongus ponticuli inſtar ſupra foveum extendi poteſt: *pedagno*, *ponticello*.

(9) *Aut perticonem*. Perticam oblongam, cui mataxae infiguntur. Nos dicimus *un perticone da diſtendere il filo*.

(10) *Hic ergò Baldum*. Inſequentis hominis, & celeriter fugientis deſcriptio.

Sed mox egreſſus de portis Urbis ad unum
Tractum baleſtrae, ſtocchettum Baldus aferrat,
Et Lanzagnoccum expectat conſtantiter illic.
Nil metuit, quamvis homo ſit, vultuque bravoſus.
Ille venit, Baldoque caput truncare parecchiat.
Ergo (1) codegonus puero borrivit adoſſum,
Ut Maſtinazzus ſolet aſſaltare cagnolum.
(2) Baldus ad hiſtoriam Rotolandi mente recurrit:
Implicat in cappa laevam, dextraque fuſettum
Corripit, & laſſans (3) trivilatam concite punctam
Per medium bigolum ferrum transfixit in alvo.
Ille ruinavit pedibus sbattendo terenum,
Ut ſcannata ſolet beccaro sbattere Vacca.
Sed vix ſtocchettum Baldus de ventre cavarat,
Ecce ſuperveniens Godius Sordellus arivat:
Qui de Motellae campis veniebat in Urbem:
Ipſe cavalcabat celerantibus ante ſtaferis:
Jam vecchius, vecchiezza tamen non debilis ancum:
Non ſofiat cornu: non dentem perderat unum:
Maccagnos non ante ſpudat, non retro corezas.
Ergo videns Baldum ſic ſic animoſiter illum
(4) Sforacchiaſſe virum, ſtupuit, famulique ſtupeſcunt:
Ah mulazze, inquit, quo curris (5) ſta giotarelle,
Non ego te vidi? Praeſto (6) zaffate ladretum.
(Nec tamen inquit eas propter piliare parolas,
At ſolum tentando, metum ſi Baldus habebat.)
Reſtitit impavido vultu, quid quaeris, ajebat?
Laedere me patiar? ſi quis te occidere vellet,
Dic Baro, ne feres? teſtam dabis ultro tajandam?

Hunc

(1) *Codegonus.* Bardus homo.

(2) *Baldus ad hiſtoriam.* Rotolandi hiſtoriam mente recurrens, animum ſibi ſentit augeri.

(3) *trivilatam.* inſtar terebrae elaboratam fatta a trivella.

(4) *Sforacchiaſſe.* Terebraſſe.

(5) *Sta giotarelle.* Diminutivum illius, quod ſupra dixit *giottone*.

(6) *Zaffatte ladretum*, Comprehendite latrunculum.

Hunc furfantonem (cui nullam credite nojam
Feci) non puduit tres me seguitare miaros,
Ut mihi de spallis nudo caput ense levaret.
Cur natura manus homini dat? corque, pedesque?
En ego scapabam pedibus: nam pes datur ista
Pro causa; sed ubi me nil juvasse videbam:
Cor saldum feci: saldo quia corde periclum
Omne superchiamus: cordis manus inde ministra
Quid faciat pro tunc? an tanto urgente bisogno,
Perdiderit tempus seu griffis scalpere rognam,
Seu sub sole grisos investigare pedocchios?
Vos date judicium, velut usus vester, honestum:
Qui non scordatis tavolae statuta rotundae:
Si tortus meus est: torti mihi debita poena est:
Si drittus, dritti causam Paladinus ajutet.
Obstupuit teneri Baronus dicta putini,
Atque valenthomum subimaginat esse futurum.
Secretum facit ergo statim sepelire cadaver,
In groppamque jubet puerum saltare cavalli,
Ut videat quaenam dextrezia regnet in illo,
Quemve ferat (quando nil (1) scontentetur) ad Urbem.
Principio timuit Baldus fortasse (2) gabari,
At cernendo fidem (3) digiti, nomenque Gibelli,
Continuo saltum spiccat de littore tundum,

Grop-

(1) *Nil scontentetur*. Nisi renuat.

(2) *gabari*. Decipi.

(3) *fidem digiti*. Quoniam saepe apud Poëtam nostrum de celebri divisione, mentio recurrit, cujus reliquiae saeculo decimo quinto adhue supererant, quae Italiam universam per plura saecula vexaverat, in qua divisi animi, & Gentes, alii Guaelphis alii Gibellinis adhoerebant; quid ea fuerit, & qua ratione excitata, a tenebris eruendum. Nemo clarius, & brevius nominis rationem explicat Maimburgo in libro inscripto *decadence de l'Empire*, ubi sic habet: „ Il y avoit sur les confins de l'Alemagne, & de l'Italie vers la Source du „ Rhin deux Maisons tres- Illustres, & „ tres- ancienes; l'une des Henris de „ Guibeling; & l'autre des Guelphes d' „ Adorf, qui par une emulation de gloire, „ & une jalousie d'ambition, etoint pres- „ que toujours en querelle, & causoint so- „ vent par leur divisions un grand desor- „ dre dans l'Empire. Les Empereurs Con- „ rad *le Salique*, & les trois Henris ses suc- „ cesseurs etoint de la premiere, & la se- „ conde a produit le Ducs de Baviere fort „ connus sous le nom de Guelphe". Inde factum est, seditiones ortas circa annum 1130. aliis

Gropperamque super, gambis se plantat apertis;
Quo saltu Baro magis ardet amore Putini,
Quem tacite secum parlando, reducit ad urbem.
Ergo puer Baldus (1) scrimandi quicquid in arte
Discitur, imparat, nullam (2) sparando fadigam.
Armigerum puerum sic sic Sordellus amabat,
Quod scrimare fuit deinceps tantumodo secum
Visus, ovans quanta se dextritudine cunctis
Sortibus armorum (quamvis sit puttus) adaptet.
Nulla fadiga fuit (3) Broccheri discere normam,
Quem modo cum spadae manico tichitare videbas,
Quem modo, cum lama solum scrimando, culabat.
Mox targam, & spadam, mox hastam, moxque gianettam,
Mox roncam, qua spalla fuit truncata cuidam.
Post haec, grata fuit manuum spadazza duarum,
Quam manegiando, levem scorzam parebat habere.
Talibus ardebat rebus tantumodo Baldus.
Incepit sed mox aetatem intrare virilem;
Et compagnias secum menare bravosas,
(4) Quas tajacantones dicunt, vel mangiaferrum.
Nil nisi Mantoa Baldus nomatur in Urbe,
Qui tremolare facit magnis pro forcibus omnes.
Nil curat mundum, nil coelum, nilque diablum,
Nil illum spadae, nil quaelibet arma spaventant.
Non erat in toto Mundo gajardior alter,
Nomen ad ipsius se quisque (5) cagabat adossum.
Tam bene membrosus nunquam vir induit arma.

Cu-

aliis faventibus Pontifici Innocentio II; aliis Anti-Papae Anacleto, post saeculum duodecimum illorum partem qui Pontifici favebant, vocatam fuisse Guelphorum, Gibellinos eos, qui pro Imperatoribus arma sumebant. Quum vero Mantua in Imperatorum fide semper constiterit, honesti hominis nomen illi dabatur, qui Gibellinorum nomen, & insignia deferebat.

(1) *Scrimandi*. Quidquid in digladiandi arte edisscitur.

(2) *Sparando*. Nulli parcendo labori.

(3) *Broccheri*. Parmae. *Rotulae*, qua ludebatur. Omnia gladiatoria exercitia hic enumerat, quibus addiscendis Baldus vacabat.

(4) *Quas Tajacantones*. *Tagliacantoni*, aut *mangiaferri* dicuntur minaces illi homines, de quibus supra dictum est.

(5) *Cagabat adossum*. Timebat.

(1) Cujus corpus erat per longum bracchia quinque
Largus in excelsis tumido cum pectore spallis,
Sed brevis angustos stringebat Zona fiancos.
Nervosus gambis, pede parvus, cruribus acer.
Rectus in andatu levibus cum passibus ibat,
Pulchra vagae adjungit faciei barba decorem.
Vivaces oculos nitida sub fronte regirat,
Quos non villanus sed nobilis edidit ortus.
(2) Spadazzam lateri cunctis metuendus atacat,
Quae prope Sordellum super omnia grata sedebat,
Et meruit donum fieri, non pauca merenti:
Haec fuit aethnaeis Vulcani facta sub antris,
Quam Broth & Steropes multo sudore polirunt.
Leggiadria suos fervebat tanta per artus,
Ut quaecunque potest fieri saltatio per nos
Humanos, agili motu fiebat ab illo.
Humanos quid ego dicam? sub pondere ferri
Scilicet armorum aequabat saltando Leones.
Interea moritur villanus, quem sibi patrem
Baldus credebat, moritur quoque credita mater:
Zambellus jam factus homo, sed valde (3) bachiocus
Restarat solus, robbam qui jure teneret;
Est quia villani proprio de semine natus.
Nescius at Baldus, robbae vult esse patronus.
Cui sunt terreni forsan quadraginta biolchae,
Quas, sic Zambello res ignorante, godebat.
Inde gubernabat villam quam diximus esse
Nomine Cipadam, praeclaro nomine dignam,
Quae pro famosis paladinis tollitur astris.
Attamen hic gentes vitiis sunt omnibus aptae.
Sicut quisque locus propriis de rebus abundat,

Sic

(1) *Cujus corpus* &c. Baldi externum habitum describit egregie.

(2) *Spadazzam lateri*. Ingentem gladium lateri semper ferebat, de quo ea fingit Poëta, quae Poëtae solent, & quae finxit Virgilius de armis Aenaeae a Vulcano elaboratis, & de Balisarda apud Areostum.

(3) *bachiocus*. Bardus, stolidus, ut ex dicendis apparebit.

Sic Cipada ſuis propriis de rebus abundat.
Dat multam lanam pegoris (1) Verona toſatis,
Montibus ex altis evangat Brixia ferrum.
Bergamaſca viros generat montagna (2) goſatos,
Juſta bruſat multas tellus Piamontea (3) ſtryas.
(4) Genua dum generat, teſtas Commater aguzzat,
Milanus tich toch reſonat cantone ſub omni,
(5) Dum ferrant ſtringhas, faciuntque foramina (6) gucchis.
De verzis saturat, poriſque (7) Pavia Milanum.
(8) Implet formajo peſalova Placentia mundum.
(9) Parma facit groſſas ſcocias, groſſoſque melones,
(10) Trottant Rezano cuncti ſperone cavalli,
(11) Mantua bretaros fangoſo Bulbare paſcit,
(12) Mantuanizaſcunt qui norunt dicere carmen.
Vadat, faſolos qui vult mangiare, Cremonam.
(13) Mille trovat fogias in veſtis pulcra Ferrara,
Mille Ferrareſi faciunt ad Datia fraudes,
(14) Mille vides Venetum per ſtricta canalia cymbas

Vi-

(1) *Verona.* Dive. ſarum Urbium indolem deſcribit, ut tandem perditos Cipadae mores perſtringat: atque hae ſunt Cipadae laudes, quibus adductus, putat Zenius, Poëtae noſtri eam eſſe Patriam. Fabulae, ſi aliud deſit argumentum. Verona ovium ferax. Brixia ferrum mittit. Sed de ſingulis dicendum ob claritatem.

(2) *Goſatos.* In Vallibus Bergomenſibus homines, & mulieres, reperiuntur quos rhuma in guture vehementer elatum deformes reddit, & nos Mantuani dicimus, *che naſcono con il goſo.*

(3) *Stryas.* Sagas. *Stregha.*

(4) *Genua.* De Januenſibus fabula omnibus nota.

(5) *Dum ferrant.* Mediolani funiculis quibus mulieres veſtes adſtringunt, ſpicula & cuſpides parant, quas nos dicimus *ſpo letō da ſtringa.*

(6) *gucchis.* Acubus. Vox vere Mantuana

(7) *Pavia.* Ticinus Mediolanum olera mittit.

(8) *Implet formajo.* Caſeum optimum Placentia producit. *Peſalova* adjunctum mihi ignotum

(9) *Parma facit* &c. Parma ingentes Cucumes, & pepones producit, quod non eſſe verum ſuſpicor, in Paluſtribus enim Regionibus majores naſcuntur. Parma caſeo, & ſuibus gaudet.

(10) *Trottant.* Dum Regium Lepidi accedimus, aſelos equitatui inſervientes ſaepe reperimus, quibus calcaria adhibent.

(11) *Mantua Bretaros.* Senſus eſt: Mantua paſcit eos, qui Pileolis elaborandis vacant piſce, qui dicitur *Bulbero*, noſtris lacubus familiari.

(12) *Mantuanizaſcunt.* Mantuanos ſeoſtendunt.

(13) *Mille trovat* &c. Ferraria diverſos, & novos veſtiendi modos producit.

(14) *Mille vides.* Urbs in aquis aedificata, naviculis curruum loco utitur, iiſque abundat.

(1) Villanos generat tellus Padovana diablos.
(2) Sgnaolat innumeris Vicentia plena gatellis,
Nam Vicentini, gatti sbalzando videntur.
(3) In barchis Chiozae gens forchae congrua multa eſt.
Antiquas Ravenna domos habet, atque murajas.
Undique parva ſalat per mundum Cervia porcos.
Sulphure non pocum facis o Caeſena guadagnum,
Perque tuas Bacchus ſolet albergare colinas.
Pulcra Faventinam finguntur vaſa per urbem,
Supraque Majolicam Pictorum fama videtur;
(4) Qui mancant ſenſu, vadant habitare Bolognam,
Quamvis ipſa boves graſſos, faciatque (5) bragatos.
Quot littus ſabias, tot habet Florentia nugas,
Quot coelum ſtellas, tot habet Florentia rimas.
Roma bonos ſemper quaerit mangiare boconos.
Si ſic eſt, omnes Urbes ſunt, credite, Roma.
Napolitana viris Urbs eſt repleta (6) maranis,
Napolitana viros corteſos terra miniſtrat.
Produxit ſemper formoſas Sena puellas.
Florentinorum, Piſa, Lucaque parturit hoſtes.
Non Modonenſis erit, cui non phantaſtica mens eſt,
Nec ſunt ingenii meliores, quam Modoneſi.
Qui ponunt ſcarpis mandat Novara (7) tacones;

(1) *Villanos* &c. Ruſticos educit Patavium effraenatae audaciae. Si de equorum locatoribus ſermo ſit, inficias nemo ibit.

(2) *Sgnaolat &c.* Felis vocem loquendo imitari, nos dicimus *Sgnaolare*, Etruſce *Gnaulare*, *Miagolare*.

(3) *In barchis Chiozae*. De Clodia Urbe alibi a nobis dicetur. Urbs mediocris ad marginem Adriatici Maris ſita, ingenti Portu inſtructa, aqueis rivulis interlita, Navicularum, & Navium numero diſtincta, cujus incolae ut plurimum, vel Nauticam, vel Piſcatoriam exercent. Probis, & improbis hominibus componitur, ut reliquae Urbes omnes; propterea poëticae inventioni, quod hic de ea dicetur, & quod ſupra de Vicentinis dictum eſt, tribuendum videtur.

(4) *Qui mancat ſenſu*. Vituperium Felſina indignum, quae doctis viris abundat, niſi ſenſus ſit: Qui ſenſu, & intellectu caret, Bononiam pergat, ut optimis artibus excolatur, & ſenſatus evadat.

(5) *Bragatos*. Valde pingues. Vox Mantuanis ſolum propria, & quidem infimae plebis.

(6) *Maranis*. Vox Neapoli familiaris, & ſignificat *Iniquis*.

(7) *Tacones*. Soleas aſſuunt calces.

(1) Sed tantum generat ſemper Cipada giotones,
Sed tantum generat ſemper Cipada ribaldos,
Sed tantum generat ſemper Cipada (2) caveſtros.
Quicunque in piazza (3) ſcopatur, ſive (4) bolatur,
Hunc omnes gridant, genuit Cipada (5) gajoffum.
Quiſquis in excelſa (6) Berlina ſuſcipit ova,
Hunc dicunt omnes, Villam genuiſſe Cipadam.
Quiſque (7) tenajatur, ſquartatur, ſive picatur,
Hunc omnes (8) faciunt ladrum de prole Cipadae;
Illic namque viri dotantur in arte robandi,
Nilq; Deum trepidant, blaſphemant, cuncta (9) rapinant,
Omnia ſaſſinant, ſperzurant, ſemper (10) abarrant.
(11) Nunquam poltrones, quid ſit confeſſio norunt.
Cum verzis multos mangiarunt Parrochianos,
Deque ſuis (12) Pretis faciebant ſaepe mezenos.
Semper in obſcuris ſtant Boſchis, atque cavernis;
Aſſaltant homines, faciunt ſmontare cavallos,
Vadunt in frottam veluti (13) ſtornellica turba,
Indoſſumque ferunt de foggis millibus arma.
Alter (14) panceram veſtit de rugine tinctam.
Alter corazzam (15) fert nunquam Sole vedutam.

Alter

(1) *Sed tantum* &c. Cipadae laudes, quae omni vitiorum genere abundat.

(2) *Caveſtros*. Capiſtro dignos Mantuani dicunt: *Caveſtri*.

(3) *Scopatur*. Qui ſcuticis publice vapulant, nos dicimus, *che ſi ſcovano*. Etruſce *ſi fruſtano*.

(4) *bolatur*. Infamiae nota uritur.

(5) *Gajoffum* Perditum hominem.

(6) *Berlina*. In publico infamiae loco.

(7) *Tenajatur*. Qui ignito forcipe laceratur.

(8) *Hunc omnes faciunt* &c. Hunc omnes dicunt eſſe ex latronibus, qui Cipadae frequentes ſunt.

(9) *Rapinant* Furantur.

(10) *Abarrant*. Decipiunt.

(11) *Nunquam poltrones*. Nunquam ad expianda peccata accedunt. Cum oleribus tanquam ſues Praesbiteros manducant, & ex ipſis larda faciunt. Helluones eſſe ſignificat, & nihil aliud. Sed neſcio quid impium ſonat.

(12) *Deque ſuis Pretis* &c. Senſus eſt: Praesbiteros tanquam Sues lardo parando, occidunt. *Mezenos*. Vox a Noſtratibus uſurpata ad ſignificandam lardi portionem, quae ex dimidio Sue praeciditur.

(13) *Stornellica*. Turdorum turba.

(14) *Panceram*. Loricam.

(15) *Fert nunquam Sole vedutam*. Quae nunquam Solem vidit. Intellige pervetuſtam.

(1) Alter per terram vadit spargendo piastras.
Alter dum currit, vadunt in fascibus arma.
Alter habet collo targazzam more vetusto.
Alter & absque fodro ruginosum bajulat Ensem.
Dum vadunt pariter, squadramque ferantur in unam,
Mille vides (2) roncas, malaguzzas, mille (3) gianettas,
Spontones, lanzas, Alabardas, & (4) Giavarinas,
Dantque focum schioppis tuf taf sborrante balotta.
Semper habent longas barbazzas pulvere plenas;
Semper habent oculos scura sub fronte fogatos.
Protinus ad (5) cifilum cognoscunt esse propinquum
Mercadantem aliquem, cui robbas tollere debent.
Extitit ipsorum Baldus Capitanius ergo,
Per quem se quisquam mortis posuisset (6) arisgum.
Sed tres praecipuos compagnos Baldus habebat,
Quorum progeniem breviter toccare bisognat.
Primus erat quidam Fracassus prole Gigantis,
(7) Cujus stirps olim Morganto venit ab illo,
Qui Bachiocconem campanae ferre solebat,
Cum quo mille hominum colpo sfracassasset in uno.
Ipse Fracassus erat, sicut Morgantus, homonus,
Terribilisque gigas, Baldoque in cuncta fidelis.
Cujus longa fuit (certe non dico bosiam)
Per (8) bellum punctum, cubitos statura quaranta.
Grossilitate (9) staro major sua testa videtur,
(10) Intraret boccam medius manzolus apertam.

N 2 Auri-

(1) *Alter per terram*. Propter armorum vetustatem.

(2) *Gianettas*. Baculos.

(3) *Roncas, Malaguzzas*. Rusticorum armorum species. *Roncas*. Enses recurvos. *Malaguzzas*. Enses obtusos.

(4) *Giavarinas*. Aliud pili genus.

(5) *Cifilum*. Sibilum.

(6) *Arisgum*. Periculo. *A rischio*.

(7) *Cujus stirps olim &c* De Morgante Anglica narrat historia. Fuit Rustici filius, celebris Piratarum Dux. Plures Urbes, & Oppida strenue acquisivit. Gigantem vero fuisse, nunquam legi.

(8) *Bellum punctum*. Adamussim.

(9) *Staro*. Modio.

(10) *Intraret*. Dimidium vituli in os Fracassi ingrederetur.

Auriculae facerent ſcarparum paria quinque,
Atque ſuper frontem tu poſſes ludere (1) dadis.
(2) Non eſt melonus naſazzo groſſior illo.
Spallazzas habet ingentes, magnamque ſchenazzam,
Gambazzas longas, brazzos, groſſumque culamen.
(3) Grandilitate putes, ſed non virtute Platonem.
Hunc qui ferre queat, non eſt reperire Cavallum.
Quando ſcandit eos, (4) ſmagazzat more fritadae.
Nunquam Fracaſſo viſa eſt plus magna columna,
Nunquam Fracaſſo viſum eſt plus grande pilaſtrum.
Si groſſum brancat manibus per cornua Taurum,
Hunc circa teſtam revolvit terque quaterque.
Jugiter immenſam portat ſua teſta (5) celatam,
Quae tantum retinet vinum quam (6) brenta teneret.
(7) Targam quam gerit eſt major fundamine tinae.
Fert Baſtonazzum duro de robore factum,
Cui centum laminas (8) azzali ponere fecit,
Cum quo sfrantumat Turres, Palatia, Roccas.
Totum cum coenat mangiat ſua bocca vedellum.
Vix implent uterum panes ottanta (9) vodatum.
Una ſuum excuſat de vino (10) zerla bichierum,
Sint quicunque velint, Pilaſtros atque columnas
In ſpallam portat nullam ſparagnando fadigam.
Cum manibus (11) ſtreppat quercus, altaſque pioppas,

Ac

(1) *Ludere dadis*. Talis, vel teſſeris ludere. *Giocare ai dadi*.

(2) *Non eſt melonus*. Naſum habet pepone grandiorem.

(3) *Grandilitate*. Hic ſupponit Platonem gigantem corpore fuiſſe. Fuiſſe aliquanto altioris ſtaturae, hoc quidem apud Auctores aliquos reperitur; fuiſſe vero immenſae molis, hoc Poëticae phantaſiae videtur tribuendum.

(4) *Smagazzat*. Comprimit tanquam placentam ex ovis, quam nos dicimus *frittata*.

(5) *Celatam*. Loricam.

(6) *Brenta teneret*. Vini menſura, cadum vini.

(7) *Targam, quam gerit*. Clypeum.

(8) *Azzali*. Ex chalybe. *D' acciajo*.

(9) *Vodatum*. Octoginta panes vix implent ventrem vacuum.

(10) *Zerla Bichierum*. *Zerla* nobis eſt ciſta ingens, quam humeris afferunt appenſam Piſtores. Hic autem ſumitur pro integra vini menſura.

(11) *Streppat quercus*. Quercus, & populos evellit.

(1) Ac si fortificam vellet streppare civollam.
Tanto cum strepitu vadit, tantoque furore,
Tota sub ipsius pedibus quod terra movetur;
Dispositus caro pro Baldo tradere vitam.
Alter erat Baldi compagnus, nomine Cingar,
Accortus, ladro, semper truffare paratus.
(2) Scarnus enim facie, reliquo sed corpore nervis
Plenus, compressus, picolinus, (3) brunus, & atrox.
Semper habens nudam testam, rizzutus, & asper.
Iste suam traxit Marguti à sanguine (4) Razzam,
Qui ad calcagnos sperones ut gallus habebat,
Et nimio risu (5) Simia cagante morivit.
Quem postquam Morgans tumulo sepelivit in uno,
Sic Epigramma suo fecit lacrimando bachiocco.
Margutus pelagi, Terraeque pericula qui tot
Vicerat, hic una Simia cagante morivit.
Is igitur Cingar Marguti semine venit,
Qui patris mores imitatur in arte robandi.
Perfectus latro, promptus, mala guida viarum,
Namque Viandantes in Boscos saepe vehebat,
Ipsius arte, bonum (6) pensantes esse Caminum.
Portabat semper latro post terga sachellam,
(7) Sgaraboldellis plenam, surdisque tanais,
Cum quibus obscura pingues de nocte (8) Botegas
Ingreditur, caricatque suos de merce sodales.
Ut gattus, saltat, guizzat, (9) sgrafignat, & omnes
(10) Altaros spojat; Gesias quum cernit apertas,
O quoties quoties capsettam (11) sgardinat illam,

In

(1) *Ac si fortificam*. Non secus ac si evelleret caepem gravis saporis.
(2) *Scarnus*. Gracilis facie.
(3) *Brunus*. Niger.
(4) *Razzam*. Genus.
(5) *Simia*. Animal notum. *Bertuccia*.
(6) *Pensantes*. Cogitantes.
(7) *Sgaraboldellis*. Instrumenta ad furandum satis nota.
(8) *Botegas*. Officinas.
(9) *Sgrafignat*. Unguibus rapit.
(10) *Altaros &c.* Spoliat Altaria, & Ecclesias.
(11) *Sgardinat*. E cardine capsae operculum evellit.

In qua offerre solent homines devote (1) quatrinos.
Non scelus in mundo quod non commiserit iste.
Tres voltas jam jam forcas montaverat altas,
(2) Sed lazzo vinctus, Manigoldo stante (3) dedretum,
(4) Multimodis illos scampabat saepe Bricones,
Intrepidusque suam primam rediebat ad artem.
Si quandoque (licet raro) pergebat ad Urbem,
Protinus a cuncta manifestus gente, per omnes
Exclamabatur contradas: ecce (5) Gajoffus,
Ecce Diavol adest, meritat qui mille fiatas
Suspendi furchae, vel (6) debita solvere chiappis.
Quisque ravanellum dabat illi, sive botonem.
Alter eum dicit spoliasse Altaria Templi,
Alter Praesbitero (7) chierigam rupisse tracagno,
Atque capellano calicem rapuisse doratum.
Alter & accusat, verzas non lassat in hortis,
Alter ait, multa robavit fraude cavallam,
Ac de Gallinis polaria multa vodavit.
Ille sed immotam frontem tenet atque bravosam,
Quemquam non metuit, post omnes immo petezat.
Plus quam compagnos alios hunc Baldus amabat.
Sed quidnam de te Falchette stupende canemus?
Tu quoque pro Baldo bramasti prendere mortem.
Forsitan, ò lector, quae dico, dura videntur,
Namque (8) Pulicano Falchettus venit ab illo,
Quem scripsere virum medium, mediumque catellum.
Qua propter sic sic noster Falchettus habebat,

An-

(1) *Quatrinos*. Obuli dimidia.
(2) *Sed lazzo vinctus*. Laqueo vinctus.
(3) *Dedretum*. Retro.
(4) *Multimodis*. E manibus Carnificis effugiebat.
(5) *Gajoffus*. Iniquus homo.
(6) *Debita &c.* More eorum, qui aeri alieno solvendo impotes, publico vituperio exponuntur.
(7) *Chierigam*. Caput baculo fregisse.
(8) *Pulicano*. Pulicanum fingit, sicut etiam supra Margutum, ut Heroum suorum Originis vetustatem commendet. Neque de Pulicano, neque de Marguto aliquid apud Veteres mihi unquam legendum occurrit.

Anteriora viri, ſed poſteriora canina.
Non fuit in toto curſor velocior orbe;
Brancabat celeres manibus currendo caprettos,
Aut lepores, damas, cervos, Dainoſque fugaces.
Et quia mezzus erat noſter, mezzuſque caninus,
Hunc multi Reges, Marcheſi, Papa, Signores,
(1) Cortibus in propriis fieri voluere Priorem;
At magis incagans Papae, Regumve favori,
Cum Baldo ſemper dormit, mangiatque bibitque;
Cujus fortezzam ſcribendo videbimus omnem,
Cujus amicitiam cum Cingare nullus avanzat:
Non tamen illius fraudes imitatur & artes.
Hi tres cum Baldo noćteſque, dieſque morantur.
Cujuſdam Baldus villanae, nomine Bertae
Captus amore fuit, quod erat nimis illa galanta.
Hanc tulit uxorem, geminos habuitque fiolos,
Quos Marcellinum, Cingarinumque vocavit.
Sic ſic formoſos vultu, ſic mente politos,
(2) Quos niſi coeleſti dicebant ſemine factos,
De quibus in fundo libri cantare decebit.
Altera nupta fuit Zambello, nomine Laena,
Quae ſoror uxoris Baldi fuit, at minor ortu.
Hic Zambellus erat (3) Borella tundior omni,
(4) Pluſquam piſtonus jadae mortaris aguzzus.
Hunc dormire nihil Baldus de nocte volebat;
Quem toto ſtentare die cogebat in agris.
Quicquid aquiſtat enim (5) ſtento, quicquidve guadagnat,
(6) Baldus id expendit pinguoſas intra Tavernas.

Ille

(1) *Cortibus*. A Magnatibus ad Aulas accerſitus, omnium favorem contempſit, ut cum Baldo permaneret.

(2) *Quos niſi*. Quos non niſi.

(3) *Borella tundior*: Magis rotundus, quam globus ligneus.

(4) *Pluſquam piſtonus*. Ironice dictum. Magis acutus, quam maleus ligneus ad contundendum paratus, qui eſt omnino obtuſus.

(5) *Stento*. labore.

(6) *Baldus id expendit*. Heroem praecipuum, vitiis inſignem ſibi effingere, vere prorſus macaronicum eſt; at verae Poëſeos fini oppoſitum.

Ille fadigando vix quid mangiaret, habebat,
Iste reposando, bursamque, numosque tenebat.
Zambellus voluit de Baldo saepe dolere,
Sed metuit solitum spallis tentare Tracagnum,
Quem semper redeundo casam sua schena provabat.
Splendidus in mensa vult Baldus semper habere
Quajas, Pernices, Fasanos, atque Caprettos;
Sex vix Zambellus fortas magnare (1) scalognas
(2) In cantone potest, ne Baldus forte videret.
Ergo die quodam solus solettus in agro
Valde laborabat stentans zappare fasolos.
Jamque Visentinis spuntabat Phoebus ab Alpis,
Zambellum jam jam mangiandi voja (3) grezabat,
Qui per ventronem vacuas rosegare budellas,
(4) Ireque per cistam grances, & gambara sentit.
Sed quia nessunus pendet (5) Carnerus in ulmo,
Quo saltem tozzi, sint mussi, aut crusta casetti.
Sed quia vinessae nullus barilottus aquatae,
Qua queat almancum boccam bagnare sugatam;
Trat zappam longè ceu desperatus, & alto
Pectore suspirum sborrat per utrunque canalem.
Inde caput grattans dextra, culumque sinistra,
Non satiare potens dentes, vult pascere griffas.
(6) O Mazzuche nimis, mens o nimis absque saporo,
(7) O macaron macaron, quae te mattezza piavit?
Quid tantum expectas pauper (8) merlotte (9) becatam?
Scilicet est hominum de te grandissima cura.

Ast

(1) *Scalognas*. Caepes species deterior.
(2) *In Cantone*. In angulo.
(3) *Grezabat*. Urgebat.
(4) *Ireque per cistam &c*. Phrasis Mantuanis, imo Longobardis comunis, & significat: *fame vehementer laborare*.
(5) *Carnerus*. Sacculus. Alibi a nobis explicatum Ecl. 3. n. 8.

(6) *O Mazzucche*. Stolide.
(7) *O Macaron Macaron*. A Virgilio depromptum. *O Corydon Corydon, quae te dementia coepit?*
(8) *Merlotte*. pullum merulae dicimus *merlotto*. Sumitur autem pro *Stolido*.
(9) *Becata?* Expectas ne cibum tibi in orem ferri?

Aſt ais, heu! quoniam pauper diſpellor ubique,
Et quia noſter habet (1) ſquarzones mille gabanus,
Et quia nulla coprit nudam mihi ſcuffia (2) teſtam,
Et quia veſte tego ſquarzatus apena culatas,
Et quia non unquam portat mea gamba (3) ſchifones,
Et quia calcagni ſcarponibus abſque rigeſcunt,
Et quoniam (4) marzam nec habet mea taſca doinam,
Cum quo panis ego poſſim comprare (5) tochellum,
Cum quo qui radat, Barberum ſolvere fas ſit.
Et quia pro nimio pellis mea frigore (6) ſchioppat,
Et quia me comedunt privum ſavone (7) pedocchi.
Undique ſum factus deriſio, nauſea, (8) ſcornus.
Non mancant homines me conſiliare ſcientes,
At mancant homines, heu! me ajutare volentes.
Omnes ſunt medici, ſua ſed medicina negatur.
Omnes compagni (9), ſed non compagna ſcudella eſt.
Sum felix (10), quiſquam pro me vult ponere vitam.
Sum pauper, nemo pro me vult ponere robbam.
At jam coeleſti moriens Sol caſcat ab arce,
Noxque ſuas totum tenebras ſparpagnat in orbem.
Somnolenta libro finem fac Muſa ſecundo.

(1) *Squarzones*. E lacera veſte decidentia fragmina.

(2) *Et quia &c*. Nullo operimento caput tegitur.

(3) *Schifones*. Tibialium rude genus.

(4) *Marzam*. Ne minimum quidem obolum crumena gerit.

(5) *Tochellum*. Fragmen panis.

(6) *Schioppat*. Diſrumpitur.

(7) *Pedocchi*. Pediculi, impotem ſubuculam dealbare, comedunt.

(8) *Scornus*. Vituperium.

(9) *Omnes Compagni*. Omnes amici, ſed non in cibo. Adagium Vernaculum.

(10) *Sum felix &c*. Sententia veritati conformis, & multorum experientia comprobata, quam expreſſerat etiam Ovidius:

Donec eris felix, multos numerabis amicos;
Tempora ſi fuerint nubila, nullus erit.

ARGUMENTUM

IN TERTIAM MACARONICEN.

Ambellum, Baldi qui creditur esse fradellus,
Zappantem reperit barba Tognazzus agrum.
Hic fit consejum Praetori mittere Baldum,
Quem dudum posita cercat habere taja.
Mandatur velox, Mestralus ab urbe, stafetta,
Cujus ob insidias restitit ipse preson.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE TERTIA.

Xtra montanas surgebat Apollo cavernas,
Cujus erat facies (1) Tavolazzo grandior illo,
Quem (2) balestreri totum (3) bolzonibus implent.
Quando Zambellus stabat solettus in agro,
Valde cremonesos stentans zappare fasolos;
Quem quoque mangiandi grandissima voja (4) grezabat,
Nam per ventronem sentit (5) rosegare budellas,
Perque cavagnolum (6) diversus gambarus ibat.

O 2 Sed

(1) *Tavolazzo*. Ingenti tabula.
(2) *Balestreri*. Jaculatores.
(3) *Bolzonibus*. Sagittis.
(4) *Grezabat*. Adigebat.

(5) *Rosegare*. Sentit se fame corrodi.
(6) *Perque Cavagnolum*. Vernaculus dicendi modus. Fame cruciatur. *Cavagnolo* nobis *Cistula*. *Gambaro*. Cancer.

Sed quia pane vodus (1) pendet carnerus ab ulmo,
Statque jacens terrae (2) Barilottus absque cocajo,
Ceperat ingenti testam (3) gratare dolore.
Non satiare potens ventrem (4), vult pascere griffas.
Ergo tristatur, sospirat, (5) trat cagasangos,
Tratque angonajas, gianduffas, atque moriam,
Smagrito vacuae cantant in ventre (6) busecchae,
Atque suus (7) bigolus schenae taccatur apressum.
Impatiens tandem miser hac cum voce gridavit:
O crudis (8) lancum! grandis quae est ista facenda?
Semper ego tasam? patiarque morire chilò?
Quae fuerit codesella meam si parlo rasonem?
Si cui sborrarem, qui me distojat afattum
De tot fastidiis, de tot caga sanguibus? aide!
Sicne fame schioppare facit me Baldus (9) adunca?
Cui pinsen veniat, cancar, centumque malanni.
Talia dum parlat vecchium procul ecce vidivit
Barbam Tognazzum quem turba villana (10) dimandat.
Consul erat (11), nec non villa camparus in illa,
Estque cipadiculas pro castigare giottones.
Consejos quisque cupiebat habere saputos,
Protinus andabat savio parlare Tognazzo.
Praticus iste quidem scoprebat mille (12) magagnas,
Qui simul hostis erat capitalis denique Baldo.
Magna super testam grossam stat (13) bretta taeri,
Sub cujus (14) piga scripturarum copia pendet.

Con-

(1) *Sed quia &c.* Sacculus pendebat pane vacuus.
(2) *Barilottus.* Laguncula.
(3) *Gratare.* Caput scalpere, cogitabundi indicium.
(4) *Non satiare &c.* Non potens edere vult pascere ungues, caput scalpendo.
(5) *Trat cagasangos.* Imprecatur mala quae sequuntur.
(9) *Busecchae.* Vacua intestina cantant.
(7) *Bigolus.* Venter tergori adhaeret, ut pote vacuus.
(8) *O crudis Lancum.* Alius rustice loquendi modus. Oh dolor!
(9) *Adunca.* Ergo.
(10) *Dimandat.* Vocat.
(11) *Consul erat.* Homo a Communitate constitutus ad publica officia, & camporum custos.
(12) *Magagnas.* Occulta crimina.
(13) *Bretta taeri.* Pileolus superiori in parte patulus, instar tabulae.
(14) *Piga.* Sub complicato Pileolo.

Consulis est usus tales portare bolettas.
Extra beretonem longae monstrantur orecchiae,
Quas faciendo Asini formam natura piavit,
Quas nec bastaret plenas vacuare badilus.
Semper habet nasum longo (1) morcone colantem,
De quo spirat odor tanquam cagatoria morbans.
Cui cadit e spallis quaedam (2) zornejula crispa,
Quam gentes fogiam portabant tempore vecchio.
Haec apena tegit circum culamina bragas;
Stat camisola brevis dependens anteque, postque,
Scoprit & interdum vento boffante (3) quaderen,
Namque suis usat calzis gestare (4) brasolas,
Quas cum stringhettis bastat stringare duobus.
Pendet cum medio lateri (5) squarcinula fodro,
Qua cavat, oh quoties! Ranis, Bissis quoque pellem.
Incedit rectus palmas haerendo galonis.
Excuset quamvis onerosam Gobba (6) valisam,
Atque pavonizans menat velut ocha quadernum.
Saepe facit manibus (7) guantos sua braga decentes;
Tempore frigoreo, magnum dat namque calorem.
Hunc igitur cernens vultu Zambellus alegro
Illico Zapponem linquens gridat, o la Tognazze,
Expecta te precor, volo vobis (8) dire parolam,
Cui se convertens Tognazzus dixit: (9) an, anum,
O Zambelle meus, quid vis? jam desine zappam,
Hora fit ut solvas, fecisti collationem?
Ay, Zambellus ait suspirans, (10) ay cagalocchius,

Non

(1) *Morcone*. Pituita.
(2) *Zornejula*. Vesticula brevis.
(3) *Quaderen*. Post paucos versus vocat quadernum, posteriores partes, nates videlicet.
(4) *Brasolas*. Subuculae fimbria e femoralibus erumpens.
(5) *Squarcinula*. Coltellus.
(6) *Valisam*. Sarcinam.
(7) *Saepe facit &c.* Rusticorum consuetudo ad calefaciendas manus, eas in femoralibus conditas tenere.
(8) *Dire parolas*. Dicere verbum.
(9) *An*, *Anum*. Vox respondentis.
(10) *Ay Cagalochius.* Rustica exclamatio, de qua alibi.

Non habeo panem, vacuas en cerne (1) sachellas;
Non habeo vinum, vacuam quoque carne (2) botecchiam.
Oyde! utinam sic sic ederent ventralia Baldi.
Deh angonaja, malum mihi quantum fecit adessum!
Est mihi (3) Vaccario magnum parlare talentum,
Fors bene sassino plus non stentabor ab isto.
Tognazzus (4) sbrajat, quidnam facit ille ribaldus,
Qui centum forcas unam meritaret ad horam?
Dic, Zambelle meus, dic, dic, jam plangere noli:
Semper maturis tua dic secreta vechionis.
Nescis quod nostri simul (5) agroppantur amores?
Nescis quod semper fixum te porto (6) corada?
Cui Zambellus ait, dicam tibi cuncta, Tognazze:
Sed precor in prima nos hac (7) stravachemus in umbra.
Per disventuram si pessimus ille veniret,
Et nos (8) sguaitaret quod tecum parlo (9) chi lunga,
Nullo respectu te cum bastone macaret.
Me me non dico, quia sum miser usus in illis
Tartufolis, fecique bonas in tergore costas.
Tognazzus tali verbo respondit in ira:
Quid, Zambelle, inquis? Me cum bastone macabit?
Se bene, quid nobis faciat (10), guardabit avantum.
Quem quamvis, quod sit gajardus, fama (11) rebumbet,
Attamen (12) incagans illum non aestimo fonzum.
Sed, Zambelle, tuam mihi dic jam quaeso rasonem,
Hunc sine (13) Cristerio faciam scagarare budellas.
Non tibi dico favam, scio quid sub pectore servo.

Zam-

(1) *Sachellas*. Supra dixit *Carnero*: Sacculus.
(2) *Botecchiam*. Supra *Bottazolo*.
(3) *Vaccario*. Rustice pro Vicario.
(4) *Sbrajat*. Clamat.
(5) *Agroppantur*. Uniuntur.
(6) *Corada*. Corde.
(7) *Stravachemus*. Projiciamur.
(8) *Sguaitaret*. Occultus observaret.
(9) *Chi lunga*. Hic a longe.
(10) *Se bene &c.* Sibi prospiciet, & caute observabit, quid faciat nobis.
(11) *Rebumbet*. Resonet.
(12) *Incagans*. Non fungi aestimo.
(13) *Cristerio*. Vernacula locutio. Illi timorem incutiam.

Zambellus sgrafando caput sic incipit : oyde !
Non habeo tempus tantas narrare cotalas.
Hoc tantum sapias, o barba Tognazze, quod ipse
Me facit, & somnam, poverosque (1) famere putellos.
Semper ego stento, facio stentando (2) negottam.
Quando casam redeo straccus, multumque fiaccus,
Vergottam (3) coenae pensans accatare paratum,
Groppifero (4) bastone prius bona fera salutat.
Nil nisi panzatas, (5) pugnos, calzosque guadagno ;
Namque ribaldonus me (6) chioccat, meque rechioccat,
Et cum stanghetto currit mala Berta, gridatque:
Cur, gajoffe, casam sic sic (7) abonhora retornas?
Undique me pistant, strazzant, hinc inde (8) marazzant;
Ista vivanda mea est, talis mihi coena paratur.
Inde super foenum sicut Mastinus (9) alozo.
Ille super lectum cum Berta conjuge dormit.
Fer precor altorium, schiavus tibi semper habebor,
Et formajolam factam de lacte bianco
Hoc pro servitio tibi mox donabo daverum.
Tunc Tognazzus, habes nunquid, Zambelle, pauram?
Hunc precor impazzum mihi nunc tantumodo lassa.
Crede ladronazzo plus non stentaveris illo.
Talia parlatus (10) raptim se drizzat ad urbem,
Zambellusque suam primam tornavit ad artem.
Qualis cum bocca porcus (11) Singlarus aperta,
Quem (12) cazzator habet speto pungente feritum,
It per campagnas, coelum rugitibus implet,

San-

(1) *Famere*. Fame confici.
(2) *Negottam*. Nihil.
(3) *Vergottam*. Aliquid coenae putans invenire paratum.
(4) *Groppifero* Vesper me salutat baculo, nodis aspero.
(5) *Nil nisi &c.* Laborans verbera lucror.
(6) *Chioccat &c.* Semel, & iterum verberat.
(7) *Abonhora*. Mature.
(8) *Marazzant*. Perterrefaciunt.
(9) *Alozo*. Dego, habito.
(10) *Talia parlatus*. Talia loquutus.
(11) *Singlarus*. Aper. *Cinghiale*.
(12) *Cazzator*. Quem Venator veru acuto feriit.

Sanguineamque (1) bavam torto cum dente biassat.
Talis Tognazzus furibunde caminat ad urbem,
Ante Potestatem (2) super alta palatia vadit.
Hic argumentis validis, verbisque gajardis
Accusat Baldum conductis testibus illic,
Quod pro tot vitiis esset de jure picandus.
Inde probat villani non verum esse fiolum:
Zambellus robbae deberet habere tenutam;
Namque virum memorat quondam venisse Cipadam
Sanguine Francesum, qui mox uxore perempta
Discessit retro Baldum linquendo putinum,
Quem tanquam proprium natum Villanus habebat.
Attamen ille casam sine jure tenetque, regitque,
Et quod pejus erat, Zambellus pane (3) carescit.
Tunc homines Praetor savios gajoffus adunat,
Consejumque facit cum fraude capescere Baldum,
Namque diu cercarat, eum si prendere posset,
Estque suam supra testam grandissima taja.
Non illi curat sbirrorum mittere turbam;
Namque timet quod Baldus eos occideret omnes.
Quid faciunt? unum Mestralum Praetor acattat,
Qui retrovet Baldum, (4) lettram cui bajulet unam,
Cujus erat simili placido sermone (5) tenorus:
„ Salve nostrae Urbis spes o certissima Balde,
„ In quem (6) se fidat Paladinum Mantua solum.
„ Rex Napolitanus staffettam misit adessum,
„ Advisatque omnem faciens de certo Senatum;
„ Qualiter armati venient in tempore curto
„ Centum squadrones, urbs atque piabitur ista.
„ Forsitan ad saccum nos ibimus (7) ante trigiornos.

„ Con-

(1) *Bavam*. Salivam spumosam.
(2) *Ante Potestatem*. Ante Praetorem.
(3) *Carescit*. Caret.
(4) *Lettram*. Epistolam.
(5) *Tenorus*. Tenor.
(6) *In quem*. Cui viro strenuo Mantua unice fidit.
(7) *Ante trigiornos*. Ante tres dies.

,, Consilium feci; gentes armare bisognat,
,, Urbsque suum te nunc capitanum tota dimandat.
,, Ergo cito venias, conduttum praebeo salvum,
,, Dummodo non guides quemquam de gente Cipadae,
,, Namque secreta volo talis sit facta facenda.
Postquam sic Praetor scripsit, fecitque sigillum,
Mestralus scandit staffettae more cavallum,
Cornettumque (1) velut veniat de longe, tacarat,
Contraque Cipadam crebro sperone cavalcat.
Sed tamen interius pentito corde (2) stopinat,
Cum bene cognorit, vel forte probaverit olim,
Quantum sit fortis Baldus, quantumque superbus.
Ruperat ipse caput Mestralis saepe, (3) Sbirisque.
Hunc procul ergo videt qui bosco exiverat atro,
Post quem Falchettus sequitur, Cingarque, Fracassus,
Hique disarmati gestant solummodo spadas,
Securis quoniam solazzo mentibus ibant.
Hos dum longe videt fictrix staffetta (4) scagaitat;
Sed tamen ostentans scriptum (5) procedit avantum.
Quo procul inspecto Baldus, sociique steterunt,
Seque parat Cingar propter robare Cavallum.
Multos Mestralus (6) tremolantos dum faciebat,
Hos celer adjungit, qui descendendo cavallum
Zenocchium curvat, mox lettram porrigit illis.
Baldus eam carpit, socios facit inde remotos,
Et relegit totam, cunctis (7) oldentibus illam.
Corripit in prima facie maravilia Baldum,
Dimidiamque stetit supra se turgidus horam.
Cingar (8) scaltritus, vulpone cativior omni,

P Pro-

(1) *Cornettumque*. Corniculum, parvam buccinam, qua Cursores utuntur.
(2) *Stopinat*. Timet vehementer.
(3) *Sbirrisque*. Satellitibns.
(4) *Scagaitat*. Supra dixit *Stopinat*.
(5) *Procedit avantum*. Progreditur.
(6) *Tremolantes*. Tremitus.
(7) *Oldentibus*. Audientibus.
(8) *Scaltritus*. Astutus.

Protinus inventam pensavit fraude magagnam;
Mestrali faciem guardat, dubiamque remirat.
Post aliquantillum, quid ais, tractatur in Urbe?
Quid facitur? Mestralus ait: movet arma senatus,
Namque Todescorum geminus jam campus arivat.
Castellumque Godi (1) modo sbombardare (2) comenzant.
Porcida de Trenti Ripa venit ista Canaja,
Celsaque montagnae varcarunt culmina Baldi;
Nodavere (3) lacum, tandem venere Salojum;
Pars ibi desmontat naves, pars incubat undis;
Terra coperta viris, lacus, Urbes, monsque, palusque,
Hinc pedites sex mille brusant quaecunque trovantur,
Inde Lacum Gardae nullo prohibente covertant.
Implerunt barcas, implerunt mille phasellos,
Contrastumque sibi non fecit Rocca (4) Malherbae,
Quae spingardellis (5) Benacum spazzat ubique,
Unde Todescorum potuisset frangere naves.
Sed caput (6) in saccum tenuit mangiando biavam.
Sirmio (7) conticuit, sit quamvis insula fortis,
Littora Benaci quae visu tota misurat,
Sed stetit indarnum, (8) panzamque gratabat alhoram,
Nilque Desenzanus, nihil & Voltella tiravit.
Nil mater Mincii fecit (9) Pischeria nostri.
Artelaria stetit, licet ruginenta, Monighae.

Nil

(1) *Castellumque Godi*. Godium Oppidum decem millibus ab Urbe passibus distans.

(2) *Sbombardare*. Ballistis incendiariis petere.

(3) *Nodavere*. Lacui innatantes Salodium pervenere.

(4) *Malherba*. Oppidum munitum Benaco prospiciens.

(5) *Quae spingardellis*. Bellicis tormentis verrit, dominatur, ab hostibus liberum servat.

(6) *Sed caput &c.* Nos dicimus *Tiene il capo nel sacco*. Pro secure quiescit.

(7) *Sirmio*. Notissima Catulli Villa, Peninsula in Benacum se porrigens, unde totus uno intuitu detegitur.

(8) *Panzamque &c. Grattarsi la pancia*, nos dicimus, pro otio indulgere.

(9) *Pischeria*. *Peschiera* Oppidum munitum ad Mincii superius ostium. Reliqua, quorum meminit, sunt Oppida in agro Brixiensi, Mantuam versus.

Nil bellicosâ cum gente ſuperba Paenghi.
Moenia praeclari nihil obſtavere Lonati.
At (1) Sulpharinus ſuper altum bricola montem,
Contraſtare volens aliis ſapientior, he heu!
Poenituit, quoniam fuit illa bruſata Todeſchis.
Saxa comenzavit villanica turba deorſum
Mittere, ne ſurſum gens (2) Lanzchinecca ſaliret;
Per filum ſpadae tamen omnes denique vadunt,
Et veluti ſulphur raptim bona Rocca bruſatur,
Quo Sulpharinum merito ſic nomine clamant,
Qui miſer ignivomas porrexit ad aethera flammas.
Quacchia (3) ſtetit nullam faciens (4) Capriana (5) moveſtam.
Volta (6) tuiit dulcis (7) Vernazzae trenta Barillos,
Quos imbozzatos menavit contra Todeſcos,
Et ſic Volticolae ſchiſare pericula norunt.
Urbs tamen alta (8) Godi non vult concedere paſſum,
Unde ſuos muros jam sbombardando foracchiant.
Reſpondet Cingar, mentiris, (9) brutte caveſter.
Non ego ſat video veſtras fraudeſque, doloſque?
Mox loquitur Baldo, ne vadas, namque gabaris:
Judico ſit Ragnus qui tendit retia Muſcis.
Fracaſſus medians ſermonem Cingaris, inquit:
O Cingar, ragni moſcones rete trapaſſant;
At nos qui famam compravimus eſſe valentes,
Armati pariter nunc nunc properemus ad urbem,
Si nobis ragni laqueos texere doloſi,
More (10) tavanorum nos trapaſſabimus illos.

 Tunc

(1) *Sulpharinus*. Sic dicta Arx cum Oppido in vertice Montis.
(2) *Lanzchinecca*. Germana, per contumeliam.
(3) *Quacchia*. Tranquilla.
(4) *Capriana*. Oppidum celebre in agro Mantuano.
(5) *Moveſtam*. Motum.
(6) *Volta*. Aliud Mantuanum Oppidum praeclarum.
(7) *Vernazzae*. Veteris vini triginta cados, quod amphoris conditum Germanis munus obtulit.
(8) *Urbs tamen alta*. Vix Oppidum.
(9) *Brutte caveſter*. Capiſtro digniſſime.
(10) *More tavanorum*. Tabani araneae telas facile transfodiunt.

Tunc Falchettus ait, quid tam parlare bisognat?
Vultis ego videam, si vera est ista bosia?
Et citius dicto cepit (1) spazzare caminum,
Ac in motu oculi nil territus introit Urbem.
Jusserat armari plures de gente phalangas
Praetor, at ignorant quaenam sit causa (2) Bagordi;
Quod solum facit, ut Baldum trapolaret in Urbem,
Cui zurat, si fata dabunt, (3) slongare colengum.
Talia contemplans Falchettus credidit ergo,
Cunctaque regressus Baldo, sociisque (4) recontat.
Stant igitur dubii, si res ita postulat, an non?
Sed Baldus nunquam quid sit formido sciebat,
Namque suis nimium forzis confidit, et armis.
Infuriatus ait: rogo vos andate sodales,
Ire volo penitus solus solettus ad Urbem.
Accedant Bravi qui (5) frappis sidera turbant.
Urbs mihi tota ruat soli; non aestimo ficum,
Nec pauro dum dextra istum perstrinxerit Ensem.
Cingar, Falchettus, sed plus Fracassus adorant;
Prosternuntur humo, ne solus pergat in Urbem,
At magis ille furens non vult, magis increpat illos;
Ite viam dico (6), de me nec habete pauram.
Ergo recesserunt ploratibus ora bagnantes,
Namque suum Baldum nil contristare volebant.
Solam Baldus enim spadam gestabat inermis,
Post positis reliquis armis se drizzat ad Urbem.
Interea (7) squadram Sbirrorum barba Tognazzus
Ante (8) parechiarat certo cantone latentem,
Quae stat cum Ronchis, spontonibus, ac Alabardis,

Pro-

(1) *Spazzare caminum*. Viam minuere.
(2) *Bagordi*. Tumultus.
(3) *Slongare colengum*. Nos dicimus *Slongare il collo*. Aliquem capistro dare.
(4) *Recontat*. Narrat.
(5) *Frappis*. Nugis.
(6) *Ite viam*. Abscedite.
(7) *Squadram*. Agmen.
(8) *Parechiarat*. Paraverat.

Propter venturum Baldum (1) zaffare dadrettum,
Sbirrorum quoniam mos eſt invadere ſchenam.
Horum Tognazzus caput extat, inſtruit omnes,
Quid faciant animo diſponens cuncta (2) bravanti.
Unde modum ſtatuens dicebat: ſtate (3) proviſti,
Hic ſtabis tu, hic tu, ſed ſtabis tu illic, & illuc
Saepeque jactabat, nihil eja pavete ſodales,
Dum modo vobiſcum ſtabo, (4) laſſate pauram,
Ille ero, qui faciat cum Baldo primus aſaltum.
Ecce venit Baldus tandem (5), ſalamque perintrat
Palazzi, ſcribunt qua ſemper mille Nodari.
Rumor ibi, ſtrepituſque ingens auditur ubique,
Hic per diverſos tractantur jura, facendae,
Hic Procurator Villanum ſcortegat (6) illum,
Alter, ut acquiſtet gallinas, tutat eundem.
Is facit accuſam, citat ille, prehenditur iſte,
Meſtrali currunt, Villanis pignora tollunt,
Qui trant (7) gianduſſas illis, vi namque citantur,
Sforzantur miſeri paucas sborſare (8) trainas.
Sin autem sborſant, preſone repente ſerantur.
Judicat hunc Judex, datur et ſententia pro ſe,
Ille (9) piadezans penitus vult vincere litem,
Ac oſtinatus ſemet, robamque ruinat.
Hic nihil attendunt (10) burſalem praeter ad eſcam,
Atque manus geſtant ad aquiſtum more Grifonis.
Non chartam ceſſant ibi (11) ſpegazzare Nodari,

Man-

(1) *Zaffare dadrettum*. A tergore comprehendere.
(2) *Bravanti*. Minitanti.
(3) *Proviſti*. Parati.
(4) *Laſſate pauram*. Timorem deponite.
(5) *Salamque*. Aulam.
(6) *Scortegat*. Excoriat.
(7) *Gianduſſas*. Ruſticas blaſphemias.
(8) *Trainas*. Dictum eſt ſupra ſignificari *trajaros*, monetam omnibus notam.
(9) *Piadezans*. Inſulſis oppoſitionibus litem producens, quod non ita raro contingit.
(10) *Burſalem eſcam*. Scilicet ad pecuniam.
(11) *Spegazzare*. Vox vernacula, chartam inutilibus ſcriptis implere.

Mandatos renovant, ac instrumenta reformant,
Illos compellit, sic namque libido guadagni,
Per fas, atque nefas poveri lacerantur Homelli.
Jam prius armatam Baldus miraverat urbem,
Vel se deceptum propter captare paratam,
Vel per se factum capitanum forte regendam.
Interius dubitat, sed nil tamen ille (1) smaritur.
Heu! quia sunt nimium tradimenta nociva guereris,
Qui sternunt homines uno certamine centum,
Sed cum fraude illos unus traditorus (2) acojat.
Ut Leo, qui pecudum genus omne superbus agraffat,
Interdum Zatti morsu dormendo necatur.
Est ita Baldus, erat (3) nec dum bene giontus ad ipsam
Portam Palazzi, mala quod desgratia venit.
Stabat homo latitans vasti post terga pilastri,
Observans Baldum, (4) retinensque timore fiatum,
Nam comandatum sic illi Praetor habebat.
Vix igitur portam Baldus transiverat omnem,
Ecce pianinum post schenam traditor ibat,
Et Baldi spadam cito corripit extra guainam.
Non tali fretta (5) Soricum Cattellus adungiat;
Nec Vulpis somnum fingens (6) agraffat osellos,
Ipse velut fecit, nil (7) desconzando seipsum,
Illi sed melius non sic egisse fuisset.
Post illum quoniam Baldus se currere misit,
Cui tanta furia dedit in culamine calcem,
Quod fracto miserum collo tulit extra fenestram;
Sic pariter sbirrum, pariter quoque perdidit ensem.
Alter (8) sbirchettus largum sfrodando (9) fachinum,

Vin-

(1) *Smaritur*. Nihil tamen ille timet.
(2) *Acojat*. Capit. Etrusce *Coglie*.
(3) *Nec dum bene giontus*. Qui nondum pervenerat ad portam.
(4) *Retinensque &c.* Ob timorem respirationem comprimens.
(5) *Soricum*. Murem.
(6) *Agraffat*. Per dolum rapit.
(7) *Nil desconzando*. Nihil commotus, sed ingentem animum praeseferens.
(8) *Sbirchettus*. Diminutivum *Sbirri*, Parvus Satelles.
(9) *Fachinum*. Magnum Ensem.

Vindicare putans illum, (1) sbravezare comenzat,
Ad collum Baldi mandrittum lassat abire.
Baldus at indretum saltans, celer inde subintrans,
Huic tali pugno dextram colpivit orecchiam,
Quod cecidere duo dentes ab utraque ganassa,
Et sbalorditus rupit sibi marmore testam.
Propter id en subito bravosa canaia levatur,
Vociferant omnes, day, day, quia denique venit
Ad vischium cornacchia vetus, sta brutte ribalde;
Sta quia preson eris Praetoris denique nostri.
Sic exclamantes illic calcantur adossum
Cum stanghis, trusis, bastonibus, atque tracagnis.
Infelix Baldus nullum discernit aiutum,
Cingaris auxilium desiderat, atque Fracassi,
Non habet in manibus solettam quippe bacchettam,
Et bastonatas jam plures (2) tentat ab illis.
Attamen ad melius qua praevalet arte repugnat,
Terribilesque menat saltando per aera (3) goffos,
Sanguineamque bavam tumefacto spudat ab ore.
Jamque Nodarorum bancos (4) subverserat omnes,
Fregerat & multis, calamaria (5) trando, cerebrum.
Tognazzus strepitum jam pridem senserat atrum:
Ecce fores camerae sbirris comitantibus intrat.
Protinus hic spadae sfodrantur mille nitentes,
Quae (6) sifiant circa Baldum, faciuntque (7) seraium,
Ille sed extrorsum balzo se liberat uno.
Squarcinolam (8) nudans Tognazzus primus arivat;
Assaltat Baldum sic fortiter ore gridando:
Sta saldus, sta saldus, eris meus ecce ribalde

Pre-

(1) *Sbravezare*. Minitari.
(2) *Tentat*. Experitur. Sentit ictus.
(3) *Goffos*. Pugnis pro armis utitur, quibus hostes repellit.
(4) *Subverserat*. Subverterat.
(5) *Trando*. Projiciendo.
(6) *Sifiant*. Sibilum edunt.
(7) *Serajum*. Circulo includunt. *Seraglio*.
(8) *Squarcinolam*. Tognazzi gladium superius hoc eodem nomine vocavit.

Preſon, & in Zeppo faciam tibi linquere teſtam.
Baldus id aſcoltat, vomit aſcoltando venenum,
Ac indignato rodit ſub pectore ſaxum.
Interea cuidam (1) Canevaro currit adoſſum,
Quem sbalorditum pugno vibrante ſtravaccat,
Deque ſuis manibus clavam ſcarpavit erectam,
Qua ſicuratum ſe cernens illico ſaltat;
Inque caput laeva cepit calcare capellum,
Trambaiumque (2) manu ferratum ſtringere dextra.
Illis de intornum cepit ſcazzare Tavanos,
Et baſtonatas Orbi menabat ad illos.
Paulatim ſe ſe quodam cantone retirat.
Ut facit a multis ſi quando granfiger Urſus
Invaſus canibus ſe ſe cantonat aguzzis
Stans ungis rectus, morſuque (3) ſpelizzat acuto,
Quem poſſunt raris diſcantonare fiatis;
Tognazzus gridat: quidnam manigolde bravabis?
En habet hormajum te furchae lazzus acoltum.
Non tibi Fracaſſus, Falchettus, non tibi Cingar,
Altoriabuntur, (4) poenaſque pagabis adeſſum.
Sic ait, & menat toto cum robore (5) dagam,
Quod non ſcarpaſſet (6) pulicis de corpore vitam.
Hanc baſtone parat Baldus, tum replicat ille
Terque quaterque furens man drittos, manque roverſos;
Sed Baldus ſcrimam qui doctus in arte docebat,
Tum Tognazzus eum ſic anguſtare frequentat;
Laſſavit magnum ſolido baſtone roverſum,
Centumque in pezzis ſquarcinula trita volavit,
Propter quod vertit (7) ſcapolas Tognazzus; at ille

Spol-

(1) *Canevaro*. Vini Geruli ferrato baculo innixi incedunt.
(2) *Trambaiumque*. Baculum.
(3) *Spelizzat*. Expilat, male adigit.
(4) *Altoriabuntur*. Auxiliabuntur.
(5) *Dagam*. Enſem.
(6) *Quod non ſcarpaſſet*. Tam infirmo ictu, ut culici necando non ſufficeret.
(7) *Scapolas*. Terga vertit.

Spolverizzare (1) facit gobbam pistante tracagno,
Smergolat (2) ille gridans, heu heu! succurrite prestum,
Oy, mea testa, meae spallae, mea schena, juvate.
Sed magis in colera Baldus sine lege (3) ramazzat,
Et nihil attendit, nisi tambussare Tognazzum.
Ille fugit, longamque parat dum scendere scalam,
En miser ad primum cascat stramazzando scalinum,
Ac usque in fundum rigolavit more Borellae,
Inque suo fregit majorem pectore costam.
Ne Baldus fugeret sequitur (4) sbirraja repente,
Qui se convertens agitat stizzose tracagnum,
Rumpit ibi spallas, cervellos, brachia, gambas,
Hastarumque facit truncos volitare per altum,
Tegmen Palazzi tich tach bastone sonante.
Per medium turbae saltat, menatque fracassum.
Grandior at supra jungens squadronus arivat
Fecit & intornum Baldo (5) stoppamine circhium.
Heu! quaenam (6) stracco jam regnat corpore doja,
Nullaque scampandi spes est, nisi forte volaret.
Attamen hac simili potius vult morte necari,
Quam supra teneras animam sboccare piumas.
Est proprium ladri (7) merito dare colla soghetto,
Estque Malandrini (8) quartos in quatuor esse;

Q Est

(1) *Spolverizzare*. E gibba baculo pulverem excutere.

(2) *Smergolat*. Sic exprimimus foemineos ejulatus.

(3) *Remazzat*. Ictus iterat. Sic Entellus Dareten insectatur apud Virgilium Aeneid. 5.

Præcipitemque Daren ardens agit æquore toto
Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra,
Nec mora, nec requies; quam multa grandine nimbi
Culminibus crepitant, sic densis ictibus heros
Creber utraque manu pulsat, versatque Dareta.

(4) *Sbirraja*. Satellitum turba.

(5) *Stoppamine Circhium*. Circulum clausum undequaque.

(6) *Stracco &c.* Quis dolor fessum corpus occupat?

(7) *Est proprium ladri*. Qualis quisque vivit, talis regulariter moritur. Diversorum hominum diversa fata satis lepide enumerat, ut concludat, illi, qui in armis vivit, inter arma mortem quoque contingere. Et primo qui furtis vacat, in laqueum impingit.

(8) *Estque Malandrini*. Viarum Grassatoris corpora in frusta coeduntur, & ad terrorem membra exponuntur, avibus esca.

Est Barcaroli (1) tandem fore piscibus esca.
Est Mercadanti (2) stradae latrone necari,
Estque Tirannorum (3) laeti sorbere venenum;
Estque molestantis (4) Gesiam miserabile fatum;
Est inopis supra foenum tirare fiatum.
Est furfantorum scannari dente pedocchi,
Est Monachi solitos moriendo dicere Psalmos,
Est Monachae (5), quando moritur, maledire parentes.
Ast est soldati numerosa per arma necari.
Baldus erat lancis, dardis, stralisque foratus,
Undique sanguineum spargunt sua vulnera fontem.
Sed quoties vibrat stangam, (6) disquistilat unum,
Mortos atque super mortos animose roversat.
Sex horas zuffa Baldus certarat in ista,
Cui magis ardito mentis constantia crescit.
Confugiunt omnes pariter bastone repulsi,
Atque canes centum post terga videntur habere.
Sed per sventuram super altae culmina testae
Percussit bravum tanto conamine zaffum,
Quod (7) smiccavit eum tenerinae more recottae,
Fecit et innumeras schidas retridando tracagnum.
Praestiter huic omnis populus se buttat adossum,
Praetor adest, pluresque viri de gente Senatus,
Inanimant zaffos jam vivum prendere Baldum.
Ille sed in faciem pro stizza totus avampat,
Quem jam seminecem, nulloque juvamine fisum

Qui-

(1) *Est Barcaroli*. Nautae in Mari moriuntur, piscibus esca.

(2) *Est Mercadanti*. Diviti Mercatori facile contingit a Grassatoribus necari.

(3) *Estque Tirannorum*. Tyrannis facile contingit veneno occumbere. Testis historia, quae Saeculis remotioribus post extinctam Romanam Remp. de quinque & viginti Romanis Imperatoribus narrat violenta morte sublatis, et de octo, et decem in Tiberim violenter immersis.

(4) *Estque molestantis &c.* Qui historiam legit facile persuasum habet, Ecclesiae injustis Invasoribus miserabile fatum super impendere.

(5) *Est Monachae*. Non omnium, sed illarum, quarum Parentes a Tridentino Anathemati subiiciuntur.

(6) *Disquistilat*. Quemadmodum in clibano stillantur.

(7) *Smiccavit*. Contudit.

Quidam (1) supposito lazzo post terga piavit.
Illico plus centum portantur allora catenae,
Cum quibus a testa calcagnos usque ligatur.
Ah infelix Baldus, nimium confisus in ipsis
Forcibus! oh quanto melius si Cingaris aurem
Prestasses monitis, fidi verbisque Fracassi!
Nunc miser in terra stas inter mille catenas,
More pecorseilae (2), quando sibi lana tosatur.
Mantua (3), crede mihi, tunc (4) grossolana fuisti,
Munera nescisti, tibi quae coeleste (5) rotamen
Fluxerat, ut posses urbs altera Roma vocari.
Te stessam laedis, te stessam Mantua damnas,
Tuque tibi stessae grandis jactura fuisti.
Tu ne decus Mundi Baldum fers carcere trudi?
At veniet tempus, veniet tibi dico (6) daverum,
Quo (7) generosa Domus, sublimis, dedita Juri,
Dedita Palladiae virtuti, dedita Marti,
Notaque Caesareis longe Gonzaga Theatris;
Justitiae cultrix, populis gratissima, Lauro
Cincta caput, victrix ornans pia Fana trophaeis.
Nescio quam grossam de (8) te scazzare canajam
Conveniet, facietque tuas exire masones.
Altras imponet leges, altrosve statutos,
Inque tuo gremio (9) renovabitur altera proles.
Proles Gonziachis ultro subjecta Signoris,

Q 2

(1) *Quidam &c.* Ex insidiis laqueum pedibus injiciendo.

(2) *More pecorsellae.* Tanquam ovicula.

(3) *Mantua &c.* Si Baldum Mantua in carcerem conjecit, dignissimum hominem, & carcere, & trireme, & laqueo satis Poëta noster descripsit. Verum tamen est, eos ut plurimum invidia comprimi, qui aliis praeesse, & super alios extolli mererentur.

(4) *Grossolana.* Rudis.

(5) *Rotamen.* Coelestis Sphaerae motus.

(6) *Daverum*: Vere praedico tibi.

(7) *Quo generosa domus.* Gonzagiacae Gentis laudes suscipit celebrandas.

(8) *Nescio quam grossam.* Alludit ad mortem Passarini Bonacolsae anno 1328. a Gonzagarum fautoribus occisi, sub cujus Tyrannide plures Cives Patriam relinquere cogebantur.

(9) *Inque tuo gremio &c.* Tyranno extincto, universi Populi consensu Aloysio Gonzagae Guidonis Filio se Civitas sponte regendam dedit.

Proles gentilis, ſapiens, unita ſub uno
Principe (1) Fedrico, qui Lanza gajarda vocatur,
Qui ſenſu, forzaque facit tremolare Terenum,
Millibus in guerris qui mille merebit honores.
Ingenio laevam ſibi ſortem deſtruet omnem,
Viribus armorum geſtabit in arte triumphos.
Lilia, Sphaera, Leo, Jovis ales nigra favebunt.
Nulla fides unquam poterit ſuccreſcere major,
Quam, (2) Federice, parens ea quam tibi clara dicabit,
Teque, fidemque ſimul pariens Iſabella, merebit
Inter (3) mortales Mater divina vocari.
Cujus virtutem Pallas infundet avitam,
Cujus fulgorem candor ſpirabit Eous,
Cujus honeſtatem ſervabit Cinthia virgo.
Nulla (4) eſt in membris, vel tanta in corpore virtus,
Quanta erit in divo Fedrico Martis ad artem.
Hic doctus ſolidam ſuper omnia rumpere lanzam,
Doctus & ad ſtoccum, mazzamque menare tricoſtam,
Doctus equos manegiare leves, groſſoſque cavallos,
Doctus ad impreſam rapidarum Bombardarum.
Stalla (5) cavallorum ſua ſtallas vicerit omnes,
Inter quos aliquis veniet tam grandis, et altus,
Quod ſi quis cozzonus eum montare domandum

Con-

(1) *Principe Fedrico &c.* Loquitur de Friderico Gonzaga primo Mantuae Duce, qui circa idem tempus natus eſt, in quo natus eſt Poëta noſter. Qui anno 1521. Eccleſiae Dux a Leone X. conſtitutus, Parmam cepit, deinde Mediolanum, & Galliarum Regi exiguis copiis apud Ticinum reſtitit, & plures victorias obtinuit.

(2) *Quam Federice &c.* Mater Friderici Gonzagae fuit Iſabella Eſtenſis Herculis Ferrariae Ducis filia, iis vere virtutibus ornata, quas hic Poëta deſcribit.

(3) *Inter mortales.* Poëtice dictum, quemadmodum Poëtice dictum, Iſabellam una cum Friderico fidem peperiſſe.

(4) *Nulla eſt in membris.* Virtutibus bellicis certe eminuit, propter quas a Carolo V. Mantuam tranſeunte, nomen, & inſignia Ducis primus obtinuit.

(5) *Stalla Cavallorum.* Equos Gonzagiacos jure laudat, quos inter plures nati ſunt tantae pulchritudinis, ut ſolido argento eorum pondus voluerit aequari, & ſolvi pro pretio. Hujuſce pretii equum dono habuit a Franciſco Gonzaga Friderici Parente Ludovicus XII. Galliae Rex, qui alium ſimilem Magno Turcarum Domino dono miſit.

Convenietur (habens nullum tamen ipse scanellum)
Accipiet scalam nequiens adjungere staffam.
Hunc tamen Orlando similis Federicus equonem,
Finibus ex armis banda vestitus ab omni,
De terra saltu velut aura levabitur uno,
Seque super Sellam, staffam reprobando, ligabit.
Barbarescarum prolem taceamus Equarum:
Padua, Roma sciet, Florentia, Mantua, Parma,
Diversaeque Urbes bravij quae praemia donant,
Razza cavallorum quantum sit bella tuorum.
Mantua praeclaros pariet tunc nostra Barones,
Altros Augustos armis, sensuque Catones.
Non sibi livor erit, quod Roma coruscet in armis,
Quodve (1) Colomneso tumeat fulcita vigore,
Quod (2) feriat coelum vastae rugitibus Ursae.
Mantua non istis emittet forte minores.
Donabit celebres Urbs Bergamasca Suardos,
Tu quoque semper eris Domino Malatesta fidelis:
Vivite Pusterlae, Capriani vivite, Strozzi,
Vivite Pavesi, Castiones, vivite Gorni,
Vivite Mergones, Aliprandi, vivite Preti,
Vivite Rozzones, Rivabeni, vivite Grassi,
Vivite Bonnatti, Benedusi, vivite Rammi.
Vivite Fontanulae, Codelupi, vivite Grossi,
Vivite Cortonae, Laciosi, vivite Cappi,
Vivite Boldrini, Conegrani, vivite Striggi,
Vivite Amorotti, Nuvolones, vivite Gatti,
Vivite Coppini, Corati, vivite Gazi,
Vivite Tercetti, Luzzarae, vivite Ghisi,
Vivite Malusi, Columbae, vivite Bozi,
Vivat et Hippolytus, nigra stirps, vetus inde Folenga,

De-

(1) *Quod Colomneso.* Columnensium domus Romae insignis.
(2) *Quod feriat &c.* Domus Ursinorum. Duabus hisce Familiis, Mantua non invidet; habet enim aeque praeclaras, easque hic enumerat.

Denique Danesi vivant, clarique Ruberti.
Vivat (1) quaeque Domus, quam nescio tradere menti;
Magna suo veniat Merlino parva Cipada.

At-

(1) *Vivat quaeque domus*. Plures certe omisit, quarum illorum temporum historia meminit. De Mantuanis Familiis loquens Scipio Agnellus, haec habet Ann. di Man. l. 9. c. 3. *Le Famiglie illustri di Mantova sono queste. Prima i Poltroni, che scacciarono i Calorosi, dopo gli Arlotti, i Casaloldi, i Grossolani, gli Agnelli, e più di tutti potentissimi i Bonacolsi*. Adducit testimonium Francisci Campani, et Urbani in libro, qui agit de rebus Italiae notabilibus. Deinde iisdem testibus, et sub eodem Saeculo, nempe decimo tertio, meminit Advocatos, Valentos, Capilupos, Passerinos, Boschettos, Arrivabenos, Putellos, Tridapalos, Tosabezzios, Ezelinos, Salvaticos, Guazzos, Antimacos, Andriasios, Cagninos, Caraccios, Nogarolos. Deinde teste Janello addit Rivas, Cremas, Cremascos, Caprianos, Saviolios, Folengos, Stanzialios, Gassaros, Gazos, Acerbos, Nuvolonos, Nigros, Conegranos, Boccamajores. Eodem lib. c. 4. inter strenuos Pugnatores cum Sordello contra Tirannum Ezelinum pro Patriae libertate, enumerat nonnullos ex hisce, alios superaddens, et testem adducit Merlinum, nostrum hisce carminibus:

Non absunt contra Baldum bis quinque Famejae,
Quae cum Sordello Martem exercere solebant,
Agnelli, Abbates, Capriani, gensque Folenga,
Gorni, & Aliprandi, Tosabezzi, deinde Copini,
Atque Conegrani, & Capi, genus istud ab ovo
Nobile, Mantuanam prodezzis sustulit Urbem.

Quae carmina, quum in nullo Exemplarium apud me existentium, legantur, illud liquet, quod dictum a nobis fuit in Praefatione; totidem ferme fuisse Merlini Corruptores, quot Editores. Et Saeculo decimo quinto ineunte praeclarissimae plures Familiae ex aliis Urbibus Mantuam confluxerunt sub Joanne Francisco Gonzaga celeberrimo Heroe; quas inter Soardi Bergomo processerunt; Nerli, et Strozzi Florentia; Anguiscioli Placentia; Maffei Verona; Pedochi Mirandula; Guerrieri Firmo, Arrigoni, Cattanei, Ceresarae, Fantini, Pusterlae, Mediolano; Tirelli, & Luzzarae Parma; Guarini Roma; Pavesi Papia; Palazzi Crema; Galvagni Bergomo; Grignani Salodio; Beccaguti Brixia; Vogliae Pisa; Recordati, et Ghisi Parma; Valenti Ragusio; Pedemonti Verona; Mondini ex Germania; Lanzoni Patavio; Coppini Reggio; Albrisi Florentia, Fodri Crema; Striggi ex Histria; Cantelmi ex Brutio; Uberti, et Boschetti Mutina; Capi Capua; Mastini Urbino; Cattabeni ex Bavaria; Gorni Cosentia, Gabionedi Cremona; Scarampi ex Pedemonte; Facini Brixia; Mainoldi Cremona; Guidi e Balneo ex Aemilia, et plures alii aliunde, qui nobiles, et potentes habebantur alibi. Aliis temporibus additos refert historia Arcos, Alberighos, Aldegattos, Amorottos, Amigonos, Averaros, Aragonas, Avanzinos, Achillios, Bernios, Bursattos, Bardellonios, Borsieros, Bonvicinos, Bonardos, Boccamajores, Castiliones, Calzonos, Delfinos, Donismondos, Fieros, Fachinos, Fachettos, Gazinos, Guerrinos, Hippolitos, Lanzinos, Panizzas, Raffas, Scaldamazzas, Vallios, Zibramontes, et plures alias, quas videre est ad calcem cujusdam libelli inscripti: *L' Edificazione di Mantova, e l' Origine dell' antichissima Famiglia de' Principi Gonzaghi, e d' altre nobilissime Famiglie di detta Città*, Auctore Raphaello Tuscо ed. Mantuae an. 1587., quarum eodem currente Saeculo, quo vixit Folengus, mentionem in historiis invenies, easque inter Mantuanas Familias recenseri. Quod placuit referre, ut Urbem nostram semper nobilitate floruisse appareat, et animadvertat Lector, ex tot praeclarissimis Familiis, quot interierint, ita ut aliis succedentibus, Sextam vix partem nunc superesse inveniat.

Atque Cocajorum ſurgat Caſa baſſa meorum:
Baſſa quidem cuppis, ſed rebus maxima geſtis.
Apparent noſtrae ſignalia vecchia Famejae,
Scilicet in chartis, in muris, inque ſepulchris.
Targa Folengazzi centum sbuſata feritis
Pendet adhuc muro, nec non de banca baleſter,
Quem (1) Nicolaus ei Picininus munere miſit,
Cum Curtatonis ſub moenibus ipſe gajardus
Solus aterravit Gattam per forza Melatam:
Me quoque, nec dubito, portabit fama per orbem:
Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo,
Dante ſuo florens Urbs Tuſca, Cipada Cocajo.
Dicor ego ſuperans alios levitate Poëtas,
Ut Maro medeſimos ſuperat gravitate Poëtas.
Sed de propoſito paulatim Goſa trabuccat.
Dumque facit panem retrovat feciſſe fugazzam:
Ergo repoſandum terzo baſtante, Valete.

(1) *Quem Nicolaus &c.* De Nicolao Picinino, & de Gatta Melata, fuſe narrant hiſtoriae, contra ſe invicem pugnaſſe, et aliquando hunc illi ceſſiſſe ex hiſtoria habemus. Fuiſſe autem a Folengo quodam Picinini partes adjutas, et praelium illud apud Curtatonem, hoc eſt prope Mantuam contigiſſe, hic ex Auctore noſtro edocemur.

AR-

ARGUMENTUM

IN QUARTAM MACARONICEN.

Baldum Sbirrajae poſt diri verba Gajoffi,
Carcere ferratum crura, manuſque ſerant.
Cingaris admonitu Falchettus, idemque Fracaſſus
Turcos, Moſchino concomitante, petunt.
Urbi Zambellus trahitur guidante Tognazzo,
Urbanas nunquam viderat ille caſas.
Ante Poteſtatem parlat, ſententia fertur
Per quam fit robbae Dominus ipſe ſuae.
Berta Uxor Baldi vult baſtonare ſorellam;
Rixaque Germanas naſcitur intra duas.
Cingar ut ingannet Tognazzum, battere fingit
Bertam, ſed prohibet barba Tognazzus eum.
Illos immo vocat fatuos qui cum muliere
Contendunt, multis eſt quia cauſa malis.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE QUARTA.

Urbs (1) sottosora diu fuerat conversa per illum
Rumorem, populusque ruens ignara Canaja,
Nescit enim causam, raptimque caminat in armis.
Ante Potestatem Baldum traxere ligatum
Zaffi (2) bravantes illum brancasse gajardum.
Est mos Zafforum non assaltare (3) piam quem,
Ni videant illum quod sit rudis, unus inermis.
Namque guainato si quis se affrontat, ut ense

R Con-

(1) *Sottosora.* Subversa diu fuit.
(2) *Bravantes.* Exultantes.
(3) *Piam quem.* Quempiam. Vilium Satellitum consuetudo.

Continuo ſcapolando (1) viam, carneria (2) portant,
Ut faciunt triſtes viſo (3) Falcone pojanae.
Grandes poltroni ſunt nempe, probavimus illos.
Si quis pauper homo vadit de nocte per urbem,
Ac ferat exiguum (velut eſt uſanza) luſorem;
Quid faciunt illi ladri, porcinaque turba?
Emittunt unum, qui vadat (4) ſpignere lumen,
Deque manu poveri tollat per forza lucernam.
Quo facto zentaja ruit, gens plena pedocchiis,
Circumdant hominem picchis, ſpadiſque (5) ſinarmem,
Millibus inde ligant (6) ſoghis, forcamque minazzant;
Verum ſi gravidam nummis vult tradere Burſam,
In pacem vadat, promittens dicere nulla.
Aſt e converſo facit (7) haec deſtructio panis,
Quando nocturnis horis animoſa juventus
It ſecreta ſuas ad maitinare moroſas.
Quum procul aſcoltat chitarini tangere cordas,
Et fricton fricton vocis modulamine ſentit.
Aut corſalettos lunae ſub lampade noctem
Illuſtrare videt, levibus fugit illico plantis,
Saepe retro guardans, an poſt ſe forte venirent.
Ergo videns Praetor sbirrajam ducere Baldum,
Sic parlando gridat: (8) male ſis giottone venutus,
Cum quantis cordis Navis (9) Zenoeſa tiratur,
Baſtarent appena tuum cohibere furorem.
Credo quidem centos habeas in corde diablos.
Me facis in ſoghis (10) marchettos ſpendere multos.

Te

(1) *Scapolando*. Fugiendo.

(2) *Viam carneria portant*. Culeos auferunt. *Portano via i Sacchi*. Modus dicendi apud plebeculam uſitatus.

(3) *Falcone Pojanae*. Viſo falcone accipiter fugit.

(4) *Spignere*. Extinguere.

(5) *Sinarmem*. Inermem. Sine armis.

(6) *Soghis*. Funibus.

(7) *Haec deſtructio panis*. Homines nati ad deſtruendum panem.

(8) *Male ſis giottone &c.* Siniſtri hominis augurium, *sii il mal venuto*.

(9) *Zenoeſa*. Januenſis.

(10) *Marchettos*. Nummus notiſſimus duorum obolorum valorem aequans.

Te dum (1) tot voltas volui piccare ladrazzum;
At nunc tempus adeſt, quo debes (2) ſolvere ſcottum,
Teque ſuper forcas jus eſt diſtendere collum,
Et quando calcans humeros te boja crolabit,
Cum ſtralunatis oculis tot ſidera cernes,
Quot non aſtrologus Ptolomeus in aethere vidit.
Non dare dignatur reſponſa Baldus ad illum,
Rodit et interius ſdegnoſo corde catenam.
Jugiter emanant tepidum ſua vulnera guazzum,
Et nemo poltronus ibi pietate movetur,
Qui liget exhauſtum jam ſanguine corpus, et unum
Poſtulet almancum, veniat medicare, (3) ciroicum.
Interea magno venit rumore Tognazzus,
Nudus erat teſtam, caſcarat namque Bretonus,
Saepe manu frigat ſchenam baſtone gratatam.
Smergolat, atque altum ſchiappat clamore ſolarum;
Supplicat ut preſtum preſtum vindicta fiatur.
Omnes aſtantes (4) riſu ſchioppare videntur,
Dum ſic mirantur, ſe deſperare Tognazzum,
Qui faciem ſugat pendenti ſaepe camiſa,
Atque ſuas muro ſpallas frigat, inſtar Aſelli.
Non tamen ad Baldum trepidans vult ire propinquus,
Namque timet, ne ſic vinctus ſibi currat adoſſum.
Denique cum multa reſidens gravitate Gajoſſus
Imperat adſtanti praeſtare ſilentia genti,
Talia mox ſic ſic ſolio fuit orſus ab alto:
Vos qui juſtitiam Mantöae redditis urbi,
Jam pridem noſtis ſint qualia crimina Baldi.
Non patitur mores hominis natura profani.
Ergo ſuum curent omnes depromere ſenſum,
Qualis danda ſuper Baldum ſententia nunc ſit.

R 2 Con-

(1) *Tot voltas*. Toties.
(2) *Solvere ſcottum*. Poenas luere. *Pagar il fio*.
(3) *Ciroicum*. Chirurgum.
(4) *Riſu ſchioppare*. Riſus effundere. Riſu diſrumpi.

Confremuere omnes alta cum voce gridantes:
Jus mandat, quod ſic Baldus per colla pichetur,
Atque (1) colonnellam vinctus balconis ad unam
Per collum praeſtet reliquis exempla ribaldis;
Nam cunctas morbat contradas, atque paëſos.
Tunc Baldus frendens oculos voltavit in illos
Dicens: juſtitiae ſunt haec pia vota? Poteſtas
Sic agit? in miſeris haec eſt miſeratio? ſic lex
Quae datur a Chriſto, praecepit? non pudor ullus
Vos capit, exercere dolos, qui jura tenetis?
Quid faciant populi, ſi curat fraude Senatus?
Sic mihi militiae capiti datur ampla facultas?
Quod ſcelus, o triſtes, in me nunc eſſe probatis?
Quaenam patibuli poenam mea culpa perurget?
Abſque (2) tabernario ratio diſponitur ergo?
At vos ladrones meritatis mille fiatas
Paſtum cornacchis fieri ſtringente ſoghetto;
Qui poveros homines facitis ſtentare, nec ulla
Vos vergogna piat nobis imponere leges,
Voſque togis tecti ſcelerum cumulatis acervos.
Praetor ait furibunde: tace latro. Baldus at inquit:
Non ſequor errorem communem vera tacendo.
Numquid ego taceam, quod honeſtum laedere vultis;
Et vos luxuriam veſtram cohibere negatis?
Vivitis ex voto ſeu fando, ſive nefando,
Id video, tractoque manu, dic ergo ſilendum?
Praetor item clamat, taceas; Baldus magis inquit:
Diſpereat quiſquis tacitas imitatur (3) Amyclas.
Tunc iratus ait Praetor: tu ancora ſuperbis?

Eja,

(1) *Colonnellam*. Parvam columnam.

(2) *Abſque tabernario*. Quod vulgo dicimus *fare i conti ſenza l' Oſte*. Sine Caupone Prandium aeſtimare.

(3) *Amyclas*. Obſcurum verbum, quia condita eruditio, quae ſub eo tegitur. *Amycla* Urbs Italiae in Auruncorum Regione, quae hodie dicitur *Terra di Lavoro*. Propter Incolarum dementiam Urbs inhoſpita, & deſerta remanſit. Pithagori.

Eja, quid (1) indusio? fichetur sub pede Turris:
Ipse videns forcam non ultra forte bravabit.
Tunc oculis bassis miser inde tiratur ab illis
Furfantis, scuraque nimis presone ligatur,
Sub qua pro spatio stat flexus membra pusillo.
Carceris haud equidem forma est, at forma sepulcri;
Terribiles nascuntur ibi pro humore colubres,
Qui sibi letali corrumpunt fercula morsu.
Oppressus nimio vix auras pondere ferri
Vitales revocat, nec habent sua membra quietem.
Has igitur cepit lacrimosa voce querelas:
O socii, quondam solamen, vita, voluptas,
Praesidiumque meum, qui me tam semper amastis,
En vester Baldus tenebroso clauditur antro,
En vester Baldus miseranda morte recedit;
Stringitur in fasces ferri, ceu parvulus infans,
Qui nuper toto fuerat celeberrimus orbe.
Vos mihi tam caros dispero videre sodales.
Inter pestiferos vivo miserabilis angues.
Nec mihi posse mori tandem datur ulla facultas.
Invitus vivo, talis mihi vita per horam
Fert centum mortes, mors una extingueret omnes.
O me felicem, quod coelo dante priusquam
Naturae cedam vos saltem cernere possem.
Post mihi dulce mori, post me Phlegetontis ad umbras
Pluto trahat, stygiamque juvet lustrare paludem.
Quid Fracasse facis sine me? quid spendide Cingar?

Quid

ricae disciplinae superstitiose addicti, a Serpentibus necari, quam illos necare malebant. Dicuntur praeterea ab hostibus sic per dolum deleti. Fictis praeliis ab hostibus petiti, illisque feliciter repulsis legem tulerunt, ut ne quis sub poena capitis de hostium irruptionibus loqueretur. Hac lege freti hostes in ipsos vim fecerunt, unde proverbium fuit: *Amyclas perdidit silentium*. Pl. l. 3. c. 5. Virg. l. 10. Aeneid. v. 564.

.... ditissimus agri
Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnavit Amyclis.

(1) *Indusio*? Quid moror?

Quid Pulicanea Falchette propagine nate?
Flete precor, nam flere decet mea fata ſodales.
Veſtrum amiſiſtis lumen, veſtrumque decorem,
Dux ego veſter eram, Pax, gloria, ſplendor, honorque:
Aſt ubi dividimur, quid ni maledicere coelo
Reſtat, et ah nimio parcas Deus alme dolori!
Talia moerenti jactabat pectore Baldus,
Complebatque putrem lachrimarum fonte cavernam.
Interea magnum conſejum Praetor adunat,
Quidnam de Baldo faciant, et gente Cipadae.
Ergo Tognazzo Zambellum tollere mandant.
Induſia (1) nulla Tognazzus quippe tenetur;
Deſcendit ſcalam paſſus in quinque Palazzi,
Quamvis nunc ruptam acquiſtaſſet pectore coſtam.
Vadit ubi agricolae Zambellus (2) ſtentat in arte,
Qui (3) vangabat adhuc jejuno ventre terenum.
Spantegatus (4) erat jam (5) canto rumor in omni,
Qualiter et Baldum ficcaſſent in pede turris,
Qualiter et populus totum ſe fecit ad arma.
Arrabiatus erat Fracaſſus, et ibat ad urbem,
Namque cavare foras Baldum de carcere credit,
Hinc totam urbem jurat fracaſſare tracagno.
Providus at Cingar blando ſermone precatur
Dicens: ne vadas, ne vadas quaeſo, Fracaſſe,
Nam dubito, facies (6) aliquam ſi forte moveſtam,
In preſone caput Baldo mihi crede levarent,
Et ſic cauſa ſuae mortis male providus eſſes.
Fac mage quaeſo meum conſejum, recta docebo:
Sume duos tecum ſocios de gente Cipadae,
Quos tu ſaepe probas inimicos eſſe paurae,

Ver-

(1) *Induſia nulla*. Nulla facta mora.
(2) *Stentat*, Laborat.
(3) *Vangabat*. Bipalio fodiebat.
(4) *Spantegatus*. Diffuſus.
(5) *Canto rumor in omni*. In omnem partem.
(6) *Aliquam ſi forte moveſtam*. Si quid suſcipies.

Versus Turchiam pariter brancate viaggium,
Tenta si posses illam convertere gentem,
Ad Christi non dico fidem, Sanctaeque Mariae;
Sed tecum veniant istam destrugere terram.
Interim ego multis cum fraudibus, atque magagnis
Hoc supra pectus Baldum presone cavabo.
I, precor, atque velis Falchertum ducere carum.
Hunc tibi commendo, quoniam mihi gratior extat
Omnibus, ac illum porto sub pectore fixum,
Inde tuum poteris Moschinum ducere tecum,
Praticus est quoniam dudum jam nauta profundi,
Surscopulos, syrtes, syllam, bibulamque carybdim.
Ahime! Fracassus ait, patiar te linquere Balde?
Sic ait, et versus Turchiam denique vadit,
Mantuamque urbem penitus disperdere jurat.
Solus restavit pro Baldi Cingar amore,
Namque suae uxori succurrit, et adjuvat illam.
Jam cum Zambello Tognazzus pergit ad urbem,
Confortans, habeat nullam de fratre pauram,
Quem (1) squartare suis ungis omnino volebat.
Hunc, andando, modum parlandi saepe docebat,
Quales inchinos faciat, quales reverentias,
Quando suam dicet coram Praetore facendam.
Praeterea (2) nasum teneat parlando mocatum.
Zambellus numquam strepitosas viderat urbes,
Quapropter totum paret sibi cernere mundum.
Saepe animo persus voluit remeare, sed illum
Confortando tirat per forzam barba Tognazzus.
Ad (3) portam sancti venerunt denique Zorzi.
Quinque (4) levatores opus est transcendere pontes.

Zam-

(1) *Quem squartare suis ungis.* Unguibus discerpere.

(2) *Praeterea &c.* Dum loquitur habeat emunctum narem.

(3) *Ad portam &c.* Quam dicimus portam Divi Georgii, ea ad Cipadam ducit.

(4) *Quinque &c.* Totidem etiam nunc temporis Pontes existunt, qui si attollantur, ad Civitatem aditum intercludunt.

Zambellus passat multa non senza fadiga:
Namque procul cernens tantos fumare caminos,
Ascoltansque simul de campanilibus altis
Campanas resonare omnes, dum nubila tronant;
(Tronabant etenim, coelum imbrattante Sirocco)
Se tirat (1) indretum, dubius si Mundus abassum
Tunc veniat, tanto circum strepitante boatu.
At (2) strascinat eum Tognazzus more Vedelli,
Quando (3) becariam non ille intrare talentat.
Jam venit in piazzam, lignoque (4) scapuzzat in uno,
Datque (5) stramazzonem, chioccatque culamine terram.
Hunc (6) mirare velut mattum populazzus atrigat.
Cui Tognazzus ait, cur tardas ire davantum?
Ut video ad Modenam ursum (7) menare bisognat.
Nil parlat Zambellus, habens pensiria Zucchae,
Non gattiata minus, quam righas Carta vogandi.
Surgens ille tamen sguerzis cum passibus ibat,
Atque caminabat, veluti res matta per Urbem.
Sed stupet ecce casas tantis insemma dunatas,
Tot quoque contradas, tot portas, totque fenestras,
Totque canes, homines, tot mulas, totque cavallos,
Dumque susum guardat, nunc urtat, nuncque (8) trabuccat,
Urtat in iscontros hominum, per saxa trabuccat;
Saepeque currentem (9) trigat mirare cavallum,
Currentesque canes post illum rodere caudam.
Parlat Tognazzus: quid sic Zambelle stupescis?

Vi-

(1) *Indretum*. Voluit iter retexere.
(2) *At strascinat*. Per vim trahit.
(3) *Becariam*. Macellum.
(4) *Scapuzzat*. Offendit.
(5) *Datque stramazzonem*. Cum impetu in terram cadit.
(5) *Atrigat*. Turba tamquam stultum ad illum respiciens colligitur.
(7) *Ad Modenam &c.* Proverbium Mantuanis familiare. De eo qui rem implicatam suscepit, dicitur: *ha pigliato l'Orso da menare a Modena*. Quod item apud bonos Auctores reperitur. Checch. nel Servig. 1. 2. *Io ho tolto a menar l'Orso a Modena*; Et Fir. disc. lem. 322.
(8) *Trabuccat*. Cadit.
(9) *Trigat*. Subsistit.

Vidiſtin ſimiles uſquam, tantaſque (1) cotalas?
Ille, velut media campagna ſtaret, ad ipſum
Officium zappae, reſpondet voce gajarda:
Potta mea (2) matris, quam granda eſt iſta facenda!
Deh! Tognazze, precor, me laſſa videre (3) gnecoſam.
Tam bellas tezas, tam bellos ipſe caſottos
Non vidi, poſtquam me matris panza cagavit.
Oh quantum foenum, ſtopiamque fenilibus iſtis
Gens logare poteſt pro graſſas paſcere Vaccas!
Quare plus toſtum non me, Tognazze, menaſti?
Talia dum sbrajat, Matronas ecce politas,
Non proprio bellas ſplendore, ſed arte beletti,
Suſpicit in ſummis ſtantes guardare feneſtris.
Hae cito ſentita Zambelli voce cridantis,
Se ſe ſcoprierant, velut eſt uſanza Donarum,
More galanarum teſtas buttare deforam:
Et quoquo ſtrepitu ſe ſe affazzare feneſtris.
Has mirare trigat Zambellus: poſtea ditum
Porrigit in ſuſum, pariter quoque ſmergolat: oh, oh!
Angonaja! vides illas Tognazze fomennas?
Cui tacite Tognazzus: habes num cancar adoſſum?
Quid, Maruffe, cridas: ſic dicens, preſtiter illi
Donat panzonem coſtis, ſubterque fiancum.
Urlat at ille magis: ditum magis alzat: et, i, oh!
Replicat: has bellas cernis, Tognazze, Signoras?
Cur tam sberlucent? ſtellis incago daverum.
Si noſtras guardo fomnas, tot guardo padellas.
Tunc cito diſperans hinc vecchius deſviat illum
In contradam aliam, ſic baſſa voce loquendo:
Claude hanc boccazzam, niſi vis baſtone tocari.
Numquid, matte, putas mediis in boſchibus eſſe?

S Di-

(1) *Cotalas*. Res, quae Ruſtico portenta videbantur.

(2) *Potta meae Matris*. Ruſtica exclamatio.

(3) *Gnecoſam*. Omnia. Ruſticus dicendi modus uſitatiſſimus. *Ogni coſa*.

Dixerat, atque illum ſuper alta palatia menat;
Ante (1) Poteſtatem tandem Zambellus arivat:
Quo viſto a longe cepit ridere brigata:
Nam (2) ſtraviatus erat: nam tota mente balordus;
Coctus ſole, niger, ſquarzatus, veſte biſunctus,
Moſtrabatque ſuper foenum dormiſſe milannos.
Cui veluti ſpergol (3) rizzis caviara capillis,
Feſtuchiſque riget ſtrami, buſchiſque pajari.
Pectinus hanc numquam raſpat, ſed (4) ſtriggia bovorum:
Semper (5) habens tegnam, longaſque in crinibus ungias,
Namque moleſtatur (6) ſchiavonibus ille pedocchiis.
Portat (7) zachettum fruſti, fractique (8) biſetti,
Quem dubitas, utrum ſit drittus, ſive roverſus,
Fertque canevazzi curtam, ſtrictamque camiſam,
Quam ſine ſavono bis tantum (9) ſmojat in anno.
Omnem mattinam ſe foſſo vodat in uno,
(Intende o lector) nam turpe eſt dicere, cagat.
O codeſella! (10) inquit: quo me, mi Barba, tiraſti?
Non iſto plus ſtare volo, Tognazze, fenilo:
Hinc me torna caſam, quia me ſcagaita moleſtat.
Quid sbrajas? Tognazzus ait: Quin cernis adeſſe
Meſſerum? vadas, horſu, marzocche pluſoltra,
Vallà, quid induſias? Cui dico? Vallà diavol.
Tocca manum domino: fac chinum: piga ginocchium,
Dicve: bonaſera vobis, Meſſere Poteſtas.
Vult ita Zambellus: verum mal praticus aulae

Cor-

(1) *Ante Poteſtatem*. Ruſtici rudis ſe primo producentis graphica deſcriptio.

(2) *Straviatus*. Mente attonita ſtupens.

(3) *Rizzis*. Criſpis crinibus, veluti aſperſorium e ligni criſpulis ramentis. *Caviara* alias explicatum.

(4) *Striggia*. Strigilis. *Stregbia*, ferreum pecten ad equos, ſive boves comendos.

(5) *Semper habens &c.* Continuo caput ſcalpit.

(6) *Schiavonibus*. Grandiuſculis pediculis.

(7) *Portat Zacbettum*. Veſticulam vitae aptatam, a *Giaco*.

(8) *Biſetti*. A voce *Bigio*. Sumitur autem pro rudi, & aſpero indumento.

(9) *Smojat*. In aquam abluit ſine ſapone.

(10) *O Codeſella &c.* Rudis ſe putantis illuſum, digna alloquutio.

Cortesanus erat (1), cum porcis semper usatus.
Accidit ut staret suprema in fronte Palazzi
Scragna Potestatis, (2) veteres dixere cadregam,
In qua non sedeas, nisi montes octo scalinos.
Huc it Zambellus: guardat, guardansque ficatas
Dum tenet in faciem Praetoris semper ochiadas,
Non alzare pedes memorat, sed fortiter urtat,
Inque gradu primo scapuzzat, et ecce roversus
Cascat, et in schena talem piat ille cadutam,
Ut pede dischiodet tavolam, culoque fracasset.
Oh puta, si centum schiopparunt pectora risu!
Si populus strepitans incepit battere palmas;
Se levat in coleram, truncumve Tognazzus aferrat,
Quo cum Zambelli (3) spallas spianare volebat,
Atque super dorsum (4) Galenum ponere boschi.
Tunc ait: an sic, sic docui te? siccine formam,
Materiamque dedi parlandi? Brutte cavester,
Tam cito scordasti quidquid stamatina docebam?
Nonne maestravi te grossum, quomodo bellos
Inchinos facias domino, teneasque mocatum
Hunc nasum? Dicasque illi, (5) bona vita patrone?
Sic ait, atque volens iterum maestrare gazanum,
Scilicet inchinum curvo formare ginocchio,
En ventosa sibi scoccat de retro coreza.
Zambellus voluit tanto discedere bombo,
Namque colubrinam pensaverat esse crocatam.
Et quia post crepitum veri noscuntur odores;
Qui non Fasanos, at forsitan ederat Ajum,
Omnibus ista fuit manifesta magagna (6) debottum,

S. 2 Qua-

(1) *Cortesanus erat*. Ironice dictum. Rusticus erat inter sues enutritus.

(2) *Scragna Potestatis*. Judicis Sella in eminenti posita.

(3) *Schenam spianare*. Sic metaphorice dicimus verberare.

(4) *Galenum ponere boschi*. Notabilis dicendi modus, a nobis supra explicatus in notis ad Ecl. 7.

(5) *Bona vita*. Humili salutatione Praetori obsequium ostende.

(6) *Debottum*. Illico.

Qualis enim (1) nasarola fuit pensato tu ipse:
Cuncti (2) fazzolo nasum tenuere stopatum.
Tognazzus stringam scusat rupisse galono,
Sed facies illis culpam rossita palesat.
Zambello gridat propter nascondere marzam,
Ut jam Praetori faciat curvatus honorem.
Sed male Zambellus cosis expertus in illis,
Inchinum fecit tam bellum, tamque profundum,
Quod cum zenocchio fregit calcante quadrellum;
Inde, manum porgit, quam prehendens ipse Potestas
Dixit, benveniat Zambellus noster Amicus;
Quem dextra sentare manu sibi fecit apressum.
Ergo suas (3) dojas nullo ordine denotat illi,
Dumque loquebatur, conclusio nulla tenetur.
De (4) scala vadit saepe in cantiribus, atque
Dum querulat se se vario de crimine Baldi,
Saepe suam dicit vaccam fecisse vedellum,
Et vult Praetori (5) Mascherpam mittere frescam.
Attamen ignaras dicat licet ipse parolas,
Intellexit eas discretus Praetor ad unguem.
Tunc, data sit contra Baldum sententia sic sic
Semper in obscuro claudatur carcere Baldus
Totam Zambellus robbam de jure godibit.
Gobbus at indusians Tognazzus allora negottam,
Corripit armatum Zafforum protinus agmen;
Itque Potestatis jussu, Patrumque statuto
Illas ad saccum Cipadae tradere stanzas,
Quas sibi devotas Baldus manigoldus habebat.

Ipse

(1) *Nasarola*. Nasi molestia.

(2) *Cuncti fazzolo &c.* Pulveris Nicotiani usum, recens esse inventum, Poëta hoc loco manifeste indicat.

(3) *Ergo suas dojas &c.* Rudis narrantis consuetudo.

(4) *De scala vadit* supra explicatus.

(5) *Mascherpam*. *povina*. Flos lactis ad Ecl. 1.

Ipſe Gajoffus erat ſtudio cazzatus in uno:
Scilicet ut poſtquam Baldum preſone cadenat,
Poſtquam Fracaſſum certatur abiſſe Gigantem,
De fundamento ſtrappet caſamenta Cipadae,
Quae gratat hinc Breſſam, quae pectinat inde Cremonam,
Saepeque Ferraram vodis facit ire biſazzis,
Saepeque Veronam plenis facit ire bragheſſis.
Cingar id audierat; totum ſe in tergore ſtringit.
Omnia pro Baldo vult mente patire gajarda:
Dumque fachezatur, vaditque Cipada botino,
Huic caſa (1) plus manſit barberi netta bacino.
Non latet, at coram sbirris, coramque Tognazzo
Comparet, zuratque illis, ſagramentat, et inquit,
Non unquam tenuiſſe ladri conſortia Baldi,
Quamque poteſt ſe ſe Tognazzo fingit amicum.
Denique finito jam ſacco, tornat in Urbem
Cors armata, ferens varias in tergore ſtrazzas,
Diverſumque parans ſibi beſtiamen avantum.
Vxor at interea Baldi, quae Berta vocatur,
Nuda viro, infelix, vix uno tecta (2) ſochino.
De Berti poverina caſis per forza levata eſt.
Nam, velut a Patribus ſententia fixa dabatur,
Poſſeſſum Zambellus habens, Poſſeſſor habetur.
At sfortunatam Cingar non deſerit illam,
Quae male ſtentaret (3), vel forte pericolus eſſ
Ne ſupra ſcragnam (4) velut uſat robba guadagn
Ipſa ſedens, teneat bottegam ſemper apertam,
Ni Cingar monitis, et re ſibi praeſtet ajutum.
Illa Fiolinos lactat vedoella gemellos:
Inque domo patris filat, ſpeſamque guadagnat.

Quae

(1) *Huic Caſa barberi &c.* Similitudo ſuperius explicata.

(2) *Socchino.* Parva cyclade. Nos vocamus *Socca*, *Socchino*; Quod Etruſci dicunt *Gonna*, *Gonella*.

(3) *Que male ſtentaret.* Aegre viveret.

(4) *Ne ſupra Scragnam.* Ne ſedens in Triviis meretricio ſe lucro det.

Quae tamen in colera nimio saltata dolore,
Buttat humo fusum, vellitque galone conocchiam,
Stangonemque piat (1); Zambelli ad tecta galoppat,
Quem bastonatis tam spessis battere giurat,
Quam spessis usat Villani tundere pajam.
Guai, Zambelle tibi, si te retrovabit acasam!
Veh spallis, schenisque tuis! tempesta diablae
Ecce tibi magnam portat furibunda ruinam.
Oh ventura ingens, quod eras lontanus allora!
Sed tua Laena tamen, tua conjux, dico galanta,
Quae te matturlum gaudebat habere maritum,
Ut videt in se se bestialem currere Bertam,
Atque villanias sibi sic tuttavia gridantem,
Quae vult, quae chiodum fixit jam battere sellam,
Postquam nulla datur sors bastonare cavallum.
Ipsa quoque a fianco destaccat provida roccam.
Dico, Laena videns in se properare colaltram,
Detrahit a laevo costato praesta conocchiam,
Quam nunc nunc magno stopparum fasce gravarat.
Dumque illam pensat subito deponere zosum,
Atque fojadarum simul azzaffare canellam,
Berta sopraveniens stangam drovare comenzat.
Laena carens aliis armis, cita currit ad ignem,
Cui linum, et roccam porgit, focus illico seccam
Materiam brancans ita flammam tostus avampat,
Ut cito bombardans murum Colubrina fogatur.
Berta videns in se magnum crevisse (2) falojum,
Terga dat, itque viam, scapolat, volat instar osellí,
Namque fogum contra combattere magna pazia est.
Altera, quae antiquas offesas mille recordat,
Non minus incalzat, tamquam Sparaveria Quajam,
Quam fugit illa, velut Smerlum Lodoletta sequentem.

Lae-

(1) *Stangonem*. Ingentem vectem.
(2) *Falojum*. Rustici nostri ingentem ignem vocant un *Falò*.

Laena ſtudet Lanam trezzis attaccare ſogatam;
Berta cridat, mea cara ſoror, cognataque dulcis,
Parce mihi, me me miſeram! perdona ſorellae.
Laena gridare ſinit, quae nullis victa pregheris,
Mercadanteſcas (1) plus monſtrat ſemper orecchias.
Dextra sfavillantem braſato ſtamine cannam
Alta tenet, ſed laeva ſtudet, dum curritur, illam
Prendere, ſeu chiomis, ſcuffia caſcante, ſolutis,
Seu per guarnellum, (2) vento boffante, levatum.
Berta magis rancat, nonnullas jamque favillas,
Schioppezzare ſuper coppam ſibi ſentit apertam,
Unde caput voltans, ſoſiat pro eſtinguere penſum;
Sed naſi cimiola ſui ſcottata boſavit.
Hinc duplicat curſum per drittum, perque traverſum.
Non aliter currens, quam Gatta domeſtica currit,
Ad cujus caudam Porci veſſica tacatur,
In qua ſunt favae ſeu tres, ſeu quinque granelli;
Illa fugit, ſentitque fabas poſt terga ſonantes:
Quoque magis properat, ſemper ſeguitatur ab illa
Veſſica, penſatque hominem ſibi currere dretum.
Tandem perveniens ad quamdam Berta maſonem
Altorium vocitat, vultque altam ſcandere ſepem.
Utque ſalita fuit propter ſaltare delajum,
Se ſe cum ſocca ſpinis gattiavit in illis,
Stantibus in ſuſum pedibus, vilupata remanſit.
Fecit ſcoperto Solem tenebrare quaderno,
Contraque naturam ſuperavit Luna maritum.
Non ſtetit indarnum, ſed caldam Laena conocchiam
Merſit in Eclypſim; qui jam ſcuraverat orbem.
Quando focum ſenſit coxas bona donna brovantem,

Victa

(1) *Mercadanteſcas*. Surdis auribus eſſe; nos dicimus: *far orecchia da Mercante*.
(2) *Seu per Guarnellum*. Quod ſupra dixit Sochinum. *Guarnello* eſt proprie veſtis contexta ex filo, & goſſipio.

Victa dolore simul fumantem supra menestram
Sopiat, atque altro mollat simul ore corezam,
Quae potuit vento roccam smorzare gajardo.
Quo facto intrighis tandem se sbrigat ab illis,
Inque pedem saltans animosior igne stuato,
Inchinat se se, (1) medium rapit illa quadrellum,
Contraque Cugnatam magno conamine lanzat.
Laena tamen saxum leggiadro corpore (2) schivat,
Medesimumque pians, dardeggiat ad unde venivit.
Inter eas igitur spinorum macchia manebat,
Ultra (3) quam se pede zonto Berta gitavit.
Hic se brancantes per trezzas unguibus ambae,
Tambussant, mordent, squarzant, sine forbice tosant.
Vidi Gallinas quandoque vel ova covantes,
Vel Pulcinorum squadras per ubique guidantes,
Appizzare brigam becchis, graffisque cruentam:
Qualiter apparent spennatis undique bustis,
Dum se beccantes raspis graffantur aguzzis.
Taliter in finem se Laena, et Berta travajant.
Audito tanto strepitu (4) visinanza corivit,
Et quasi jam mortas ambas catavere jacentes:
Quas vecchius Zambo (5) cagnesca pace ligavit.
Sic quoque Tognazzus venit, venit huc quoque Cingar,
Atque ribaldellus simulans defendere Laenam,
Dat tortum Bertae, fictoque furore menazzat;
Imo levans dextram monstrat dare velle bufettum.
Sed Tognazzus eum retinet, retinensque favellat:
Quid facis, o Cingar? non acquistamus honorem,
Nos homines Maschii mulieres battere fomnas.
Interea domum Laena sic petinata petivit,

Cum-

(1) *Medium &c.* Lateris dimidium corripit.
(2) *Schivat.* Vitat.
(3) *Ultra quam &c.* Pedibus junctis Laena trans sepem saltavit.
(4) *Visinanza.* Vicinum.
(5) *Cagnesca pace.* Ficta pace, cum occulto odio conjuncta.

Cumque aliis multum lacrimans hic Berta remansit,
Discursumque suum seguitabat barba Tognazzus:
Eligo plus tostum combattere contra satanam,
Quam contra somnas, pejores trenta diablis.
Quo magis illius schenam feris, atque tracagnas,
Illa magis rabiosa tibi convicia dicit.
Non est ira quidem, mulierum desuper iram.
Sunt ostinatae, stizzosae, fraudibus aptae,
In fiatu solo (1) dicunt tibi mille bosias.
Quicquid promittunt, penses attendere numquam,
Sfazzatae quoniam nil promisisse fatentur.
Foemina sola potest orbem destruggere totum,
Tam bene scit fraudes animo componere (2) sguerzo.
Ah! sfortunati, miseri, stultique mariti,
Fallaci potius Maumetis credite legi,
Quam praestare fidem vestris uxoribus umquam.
Sed quid ego ad Solem candelae trado lusorem?
Sed quid ego ad Savium studeo donare parerum?
Tu Cingar melius nosti, tu saepe provasti,
Quando superveniens, nec adhuc portata diablo,
Prima tua uxor te quondam Gnesina domabat.
Dic, rogo, dic nobis, qua (3) stringas morte tiravit?
Quandoquidem fama est, quod eam (4) de pane cavasti.
Sed quo, seu ferro, sed quo, seu flumine, sed quo,
Seu lazzo moriit, prorsus nescitur: adunca
Non tibi nojosum, sit, Cingar, dicere tuttum,
Dum prohibent nostros festa haec hodierna lavoros.
Incipe, Zambo, sede, vosque omnes, quaeso, sedete.
At scozzonatus Cingar, cui tempore longo,

T Ad

(1) *In fiatu solo*. In ictu oculi. *In un fiato*.
(2) *Sguerzo*. Iniquo, fallaci animo.
(3) *Qua stringas &c.* Qua morte occubuit.
(4) *De pane cavasti*. De numero viventium deturbasti.

Ad mentem tota est, et a sennum pleniter omnis
Ars (1) Tacagnariae: (2) sanctae quoque regula Cittae:
Se se in cervellum retinet, stratagemmaque pensat,
Ne sit ab insido trapolatus forte Tognazzo,
Ut solet a visco trapolarier (3) oca marina:
Namque procul dubio vivam (4) soteraverat illam,
Quam reperit torno fusos componere tortos.
Ergo putans factum non ancum esse palesum,
Hic stetit in puncto juris, nullaque manera
Vestit Zornejam (5) zanzarum, more legieri;
Sed magis officio se se (6) Gnatonis adaptat:
O, ait, o dignas semper, Tognazze, parolas
Consiliatrices, plenas Salomone, tilatas,
Sentimus de te! De te, neque fallimur umquam.
Non nisi laudandum est (7) praticonis credere vecchis.
Dixerat; et versus Bertam cito lassat ochiadam,
Cignandoque (8) facit scusam de more cativi,
Si dixit dignum parlamentum esse Tognazzi,
Quod sempiternis tajetur marmore seclis,
Dignum, quod lettris doris, ut Missa, notetur.
Namque senem pazzis cupit caparare losenghis.
Berta (9) cativerias quae Cingaris adnotat omnes,
Quae quoque non minus est, quam Cingar plena magagnis:
Ah Tognazze, inquit, fallit sententia vestra,
Vos primum Villae, saviumque putavimus esse,
Cui semper nostros animos committimus omnes,

De-

(1) *Ars Tacagnariae*. Ars decipiendi sophisticis responsis, et inutilibus garritibus.

(2) *Sanctae quoque &c.* Regula tacendi, quod damnosum effatu est.

(3) *Oca marina*. Species pro genere

(4) *Vivam soteraverat*. Viventem adhuc sepellivit.

(5) *Vestit Zornejam*. Toga, qua Induti sententiam proferunt.

(6) *Gnato*. Astutus homo apud Terentium.

(7) *Praticonis credere Vecchis*. Senibus usu edoctis.

(8) *Cignandoque*. Innuens oculis, ut astuti faciunt.

(9) *Cativerias*. Dolosa Scelera.

Decipit, et veſtram cotalis opinio mentem?
Ah Tognazze meus! quidnam prudentia noſtra eſt?
Sconſolata domus non eſt, Tognazze, vocanda,
In qua nulla tenet (1) dacattum foemina robbas?
Foemina ſi numquam maſchio concederet illam,
Quam debet partem, vita genus omne careret.
Non vir ſuppoitat diri cruciamina partus:
It ſine penſero natorum, conjugis atque,
Foemina ſola domi reſtat, centumque facendas
Miſterum (2) faciet, quod in unam comodet horam.
Dum ſternit lectum, (3) ſaltat brodus extra pignattam,
Infans in cuna pro (4) tettas ſugere vagit,
Rodere vult panis (5) toccum Majuſculus alter.
Porcellus grugnit, gallus, gallina chechellant,
Chiozzaque (6) Pollinos ſtudiat defendere milvo,
Ad quam (7) ſmarrendum non eſt qui ſmergolet, ay, ay;
Sic centum coſas mulier definit ad horam:
Qua pignata bulit, torres cito detrahit arſos,
Poſthaec cum (8) ſemola miſcet brotalia porco,
Mitigat hic puerum dans lac, pezzaſque renettat
Immerdolatas; mox faſciat, inde canendo
Ninat, et infantis languentia membra ſoporat:
Quo facto (9) pit pit vadit clamando deforas:
Gallinae currunt ſolitum beccare granazzum.
En quantos pariter cito terminat illa travajos.
Si tibi nulla eſſet mulier fanteſca, vel uxor,
Quis tibi cercaret capitis, Tognazze, pedocchios?

(1) *Dacattum*. In qua nulla Foemina oeconomiae ſtudet.
(2) *Miſterum faciet*. Opus erit.
(3) *Saltat brodus*. Jus nimis ebulliens extra cacabum erumpit.
(4) *Tettas*. Mamillas.
(5) *Toccum*. Fragmen.
(6) *Chiozzaque*. Gallina matrix, crocitando, ab accipitre, vel a milvo contendit pullos defendere.
(7) *Smarrendum*. Fugandum.
(8) *Semola*. Cum furfure juris ſordes miſcet.
(9) *Pit Pit*. Hac voce utuntur Ruſticae mulieres gallinas accerſentes.

Quis massarias nettas, faceretque politas?
Quis tandem (1) spulicare quiret damattina camisam?
Desine jam, Tognazze, precor, damnare puellas;
Nam postquam conjux tua Bertolina morivit,
Non est, qui teneat te bellum, teque galantum.
Tunc de calcagnis (2) suspirum grande cavavit
Tognazzus dicens, cordojum Berta dedisti,
Quum Bertolinam memorasti, o scanna corada!
Omnes plus tostum voluissem perdere vaccas,
Quam Bertolinam; tamen excipiendo (3) Bonelam.
Sunt jam quinque anni, passarunt forsitan et sex,
Quod Bertolinam sposavi mense Novembris.
Ahime! suos poterit quis nam laudare parentes,
Qui sunt de primis, qui habitant in Valle (4) Casadis?
Sunt bene staghenti (5), multum bestiamen habentes,
Quo valeant plures terrae sboazzare biolcas.
Illa suo sensu tam maturale tenebat,
Quod centum Vaccas hora beverasset in una.
Haec quoque bella fuit, sicut jam, Berta, provasti;
Cui pirontus (6) erat vertex, aliquanto coputus,
Nasus distesus, rampini more, colabat;
Nec sua stricta fuit nimium bochina, quod ipsa
Quando grignabat, geminas toccabat orecchias.
Quam pulcros oculos habuit sua testa ficatos!
Alter (7) gazolus, niger alter, sguerzus uterque.
Quos inficatos mihi quando tenebat adossum,
Non bene cernebam, si me guardaret, an altrum.
Quantum docta fuit grossos componere gnoccos,

Tor-

(1) *Spulicare*. Pulices tollere, et necare.

(2) *Tunc de calcagnis &c.* Profundum suspirium.

(3) *Bonelam*. Vaccae nomen praedilectae.

(4) *Casadis*. Casatici. Agri Mantuani pinguia rura.

(5) *Sunt bene staghenti*. Sunt praedivites.

(6) *Cui pirontus*. Vertex, instar pyri.

(7) *Gazolus*. Glaucus.

Tortas, tortellos, (1) maccum muliebre, polentam!
Non discordabor, (2) donec mea vita manebit.
Splendentem manuum pellem, digitosque politos,
Absque orecchino nettare valebat orecchias,
Longis namque unghis fecisset pectina corni.
At si narrarem totum, nimis esset affannus.
Quando ricordor eam, me me (3) disnembolo totum,
Tantos costumos habuit, quod quisque stupebat,
Deque suis membris stranium mittebat honorem.
Cingar vix simulat crepanti pectore risum.
Est verum, dixit, quod talem perdere somnam,
Deberes (4) unghis propriis graffiare mascellas,
Nam tua tota domus vadit sottosora, quod illa
Instrumentorum fuit una magistra tuorum.
Sume aliam, quae te scaldet, Tognazze, Morosam;
Ne dubita, quoniam (5) Contado stamus in isto,
Quo genus (6) asbacum bestiaminis hujus habetur.
Sic dicens, nutat Bertae, discedat ab illis,
Ut cum Tognazzo restaret solus ibidem.
Berta recognoscens orditam a Cingare tramam,
Discedit, Baldique gemit fera fata mariti.
Jamque, Comina, redi, jus est dare membra riposo;
Stridentem jam linque pivam, mox carpe fiascum.

(1) *Maccum muliebre*. Pulmentum ex semine, millio simili, quod panicum dicitur.
(2) *Non discordabor*. Non oblivifcar.
(3) *Disnembolo*. Liquefio. Alibi explicatum.
(4) *Deberes unghis &c.* Unguibus genas laniare.
(5) *Contado*. In agro. *Contado*.
(6) *Asbacum*. Abunde.

AR-

ARGUMENTUM

IN QUINTAM MACARONICEN.

Barba Tognazzus habens annos octanta, gelosus
Bertae, quae Baldi est uxor, amore brusat.
Se quoque non mancum peramari credit ab illa;
Dans quia mattanam Cingar, osellat eum.
Turba vilaniacae gentis furiosa sub ulmo
Ballat, et hic Cingar, Bertaque levis adest.
Dum strepitant pifari, pulvis volat, ecce Tognazzus
Illuc, nam Bertam sensit adesse, venit.
Cingaris admonitu, dum secum danziat illa,
Dispoliat, manicam jussa tirare, senem.
Omnibus iste patet nudus, sbeffatur, et inde
Se rapit, atque suus perditur omnis honor.
Se vendicandi causa Zambellus, et uxor
Laena simul, Bertae stercorat ante fores.
Stercora scaltritus merdacea Cingar adunat,
In Mellis formam, quam Speciarus emit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE QUINTA.

Axima nostrorum sedeat sententia Patrum,
Et mihi, (1) sim quamvis adolescens, drizzet orecchias,
Nec dedignetur teneras audire parolas.
Sunt quidam, fatui, storti, vecchique (2) crevati,
(Majorem excipio partem, nam pars minor isti,)
Qui totam soli reputant mangiasse minervam,
Quod sua calva ferat cinerosos testa capillos,

Quod-

(1) *Sim quamvis &c.* Ut diximus in Vita, se fingit adolescentiorem, cum annos natus esset quinque, & viginti circiter, quum haec scriberet.

(2) *Crevati.* Calvi.

Quodve repraesentent (1) rapefacta fronte saperum;
Ac si canutis stet virtus sola capillis.
Rodere (2) non unquam praesentia tempora cessant,
Sive magistratum juvenes curare sbajassant,
Et per inespertos pueros tractantur honores:
Sive quod inculti sunt, moribus, ac inhonesti,
Respectum nec habent aliis senioribus ullum:
Namque musolenti bellam amisere juventam.
Forma suum corpus non amplius ulla galantat,
Aurea suscepit grisum caviara colorem.
Marcescunt dentes, auditum perdit orecchia,
Gutta cadit naso; facies crispata rigescit,
Deque povinatis (3) oculis foex putrida manat.
Pallor inest vultu; maciesque per ora notescit,
Quod calor intus abest, quod frigent ossa, quod humor
Vividus interiit, nec habent jam membra vigorem.
Antiquas memorant festas, teneramque juventam,
Quando stringati rectis cum passibus ibant,
Quando stringebant agiles sperone poledros,
Quando fracassabant giostranti pectore lanzas,
Quando cupidinea ducebant mente choreas,
Quando vaghezabant plures hinc inde morosas;

Haec

(1) *Rapefacta*. Rugosa fronte scientiam putant senes se praeferre.

(2) *Rodere &c.* Senilis aetatis mores, & incommoda exprimit brevius Hor. de Art. Poet.

Multa senem circumveniunt incommoda: vel quod
Quaerit, & inventis miser abstinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timide, gelideque ministrat.
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri.
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor, castigatorque minorum.

(3) *Deque povinatis &c.* De lippis oculis pituita manat. Etr. *Cispa, cacole.* De senilis aetatis deformitate ita lepide Martialis:

. . . . . tibi
Quum tres capilli, tibi quatuorve sint dentes,
Pectus cicadae, crusculumque formicae;
Rugosiorem quum geras stola frontem,
Et aranearum cassibus pares mammas.
Cum comparata rictibus tuis ora,
Niliacus habeat Crocodillus angusta,
Meliusque ranae garriant Ravennates,
Et Adriaticus dulcius culex cantet.

Haec eadem memorando ſenes livore tabeſcunt,
Extorquent facilem dictis, factiſque juventam:
Inſidiantur ei, cum mangiant, toxica mangiant,
Invidia quoniam foetent, morſique remordent.
Inſuper (1) objurgant quod amat laſciva juventus,
Quodve puellares in amores tempora perdit.
Hi tamen annorum calcati pondere centum,
Gobbati, ſguerci, ranci, cornuque ſonantes,
Uxorem ducunt, non quam premat ethica tuſſis,
Sed freſcam, ſolidam, vel quae, ſi ſaecla perirent,
Sola reſtitueret noſtram bona (2) ſocida prolem.
At cito capreolos gignit ſua vitis, et haedos:
Efficit, ut gladiis non grata manubria deſint.
Cingar, amicitiam Baldi ſuper omnia gratam
Namque tenet, cunctas diſponit mittere forzas,
Sollicitumque animum, propriam ſed denique vitam,
Qualiter abſolvat de ſtento carceris illum.
Fingit amicari Vulpina fronte Tognazzo,
Deque ſuo Baldo mala plurima dicere cepit.
Quod ladronus erat, quod fur, quod furca, quod omni
Peccato plenus, quod mortes mille merebat.
Inde ſuſurranti parlabat talia ſecum:
Eſt mihi ſecretum, tibi quod, mi barba Tognazze,
Dicam, ſed tecum teneas, nullique paleſes.
Dic, Tognazzus ait, tibi juro, dicere numquam.
Cingar ſuſpirans dixit, male quippe libenter
Officium perago Turcimani, vel (3) Tabachini.
Attamen, haec quoniam fieri juſtiſſima poſſunt,
(Quando quidem moriat Baldus) deſiſtere nolo.

V. Berta

(1) *Inſuper*. Illud reprehendunt in aliis, quod ipſi fecerunt.

(2) *Socida*. Contractus Societatis. Inter Juvencas foecundiores eliguntur, & alteri traduntur alendae, ut poſt quatuor annos dimidium juvenculorum Dominus ſine incommodo percipiat.

(3) *Tabachini*. Lenonis. *Il meſtier del Ruffiano*.

Berta tuum (dicam) ſuſpirat propter amorem,
Penſeros mihi ſaepe ſuos de pectore sborrat.
Non tantos (1) crivellus habet certiſſime buſos,
Quantos illa ſuo fert abruſata magono.
Semper te clamat, ſemper te bramat amantem,
Semper flet, luget, ſuſpirat, pectora pugnis
Martellat, dubitatque, ſuum te ſpernere vultum.
O formoſe, gridat, cur non, formoſe Tognazze,
Scis quod amo nimium te, mi formoſe Tognazze?
Nec dormire valens, noctu te penſat in omni,
Cujus multiplicat cum tantis (2) paſſio dojis,
Quod tu giurares, illam sborrare fiatum.
Illam ſaepe quidem volui diſtollere tantis
De poenis, (3) reperi at ſemper feciſſe nientum,
Immo foco potius jungebam ligna bruſanti.
Quapropter (4) de parte ſua tibi porto novellam,
Aut imbaſſatam: ſi vis ſuus eſſe moroſus,
Mox, Baldo extincto, ſi vis ſuus eſſe maritus.
Iſtam Cingar (5) aquam pedibus dat barba Tognazzi,
Ut mattus (6) ſenior plus altus creſcere poſſet.
Nec penſes, quod tunc (7) in beccum rideat illi.
Sed tales Cingar ſpiccabat ab ore parolas,
Quod centos credo crediſſet allora Tognazzos.
Quali preſtezza tordus ſe in rete viluppat,
Aut ad porrectum trat Rana guloſa buconem,
Parva vel in tenuem trapolat ſe muſca ragnadam,
Sic modo Tognazzus Bertae viſchiatur amore.

In

(1) *Non tantos &c.* Non tot habet foramina cribrum.

(2) *Paſſio dojis.* Amor doloribus creſcit.

(3) *Reperi at ſemper &c.* Semper deprehendi, me fruſtra laboraſſe.

(4) *De parte ſua.* Ejus nomine.

(5) *Iſtam Cingar &c.* Sic Cingar Tognazzum adulatione decipit. Quod dicimus: *far la Saponata.*

(6) *Ut mattus.* Ut qui ſtultus eſt, & ſe ſapientiorem putat, magis ſtulteſcat.

(7) *In beccum.* Nec putes, quod iſtiuſmodi ineptias effutiens, illi in faciem rideat.

Incipit alquantum curvam distendere gobbam,
Et digitis boccam totam forbire bavosam:
Mox abbrazzato geminis ter Cingare brazzis:
Esse potest, inquit, quod me mea Berta morosum
Optat? contentor, contentor mille fiatas.
Illa paragonem de me si fecerit ullum.
Impresonatum laetabitur esse maritum,
Et centum mortes in Baldo (1) trahet ognhoram.
Nec susum penset quod sim gobbusque, macerque,
Et mea quod centum facies rapefacta det annos;
Forza datur juveni, vecchiorum gratior ars est.
Hoc in Contato nullus me ricchior extat.
Sunt mihi (2) terrarum grassarum quinque Biolchae,
De quibus ognanno multum guadagno ricoltum.
Est mea grassa, inquam, possessio, (3) totaque Vallis,
Vallis, non per quam ranacea turba (4) coaxet,
Non qua zenzalae corrupto ex aere nascant,
Ac omni sero cantent, (5) dicendo cosinum,
Villanas figant & acuto cuspide gambas,
Ut facit in media (6) Pomposia ficca (7) lavacchio.
Ast ibi vina quidem avantagiata recoio,
Dulcia, garba, rubras facientia denique goltas.
Quid valet ad nostrum vinum Vernazzia Voltae?
Aut ea qua tantum Bressana Celatica bravat?
Extollunt alii colles, vallesque Romagnae,
Dant alii vantum Benaci circa Riveram,

(1) *Trahet*. Imprecabitur continuo.
(2) *Sunt mihi &c.* Pauperculus, qui de propriis divitiis exultat, *quinque biolchae*. Jugera quinque.
(3) *Totaque Vallis*. Agri mei in valle sunt constituti.
(4) *Coaxet*. Gracitet.
(5) *Dicendo cosinum*. Dicendi modus, quo Plebecula etiam nunc temporis utitur ad exprimendum culicum murmur.
(6) *Pomposia*. Ampla ditio Abbati in titulum assignata in agro Ferrariensi, palustri in loco, ubi grandiores culices nascuntur.
(7) *Lavacchio*. Luto.

A Napolitanis laudatur Terra Lavoris,
A (1) Zenovisanis sua littora plena cedronis,
Nostra sed avanzat cunctas possessio, Cingar.
Vaccas tres habeo, Cervamque, Rosamque, Bonelam,
Quarum nunc unam Tauro succumbere feci;
Quae faciunt multas Mascherpas, atque cagiadas,
Et sua quatrinos cumulat mihi socida plures.
Non mihi (2) de palea domus est, non de (3) Melegazzis,
De coctis immo tota est fabricata matonis,
Tecta covertantur centum, quadragintaque (4) cuppis.
Quicquid zappandi, vel quicquid in arte coquinae
Esse potest, habeo: vangas, (5) rastilia, zappas,
Marazzos (6), risicas, (7) ficcos in aratra (8) gumeros;
Inde (9) segursellos, (10) manarinos, inde badilos,
Cum quibus et soleo (11) zocchos schiappare securis:
Tenajas, chiodos, (12) trivelinos, atque trivellos,
Ferraque segandi, Gramolam, (13) Misamque farinae,
Burattos, Descos, Sedacia, mille pignattas,
Quas narrando tibi facerem fastidia, Cingar.
Haec ad comandum nostrae sunt omnia Bertae.
Doctor aratoria cunctis sum dictus in arte,
Doctor et a stalla grassum portare ledamum.
Omnibus in feris plenas scio mungere Vaccas,
Inque rotae formam caseum pressare cagiatum.
Non Placentinis (14) Melgaris, sive Casaris

In-

(1) *A Zenovisanis*. Januensia litora Citriis, & Medicis malis abundant *di Cedri, e di Limoni*.

(2) *De Palea*. Paleis, vel cannis constructa.

(3) *Melegazzis*. Frutices, ex quibus Turcicum granum colligitur.

(4) *Cuppis*. Tegulis.

(5) *Rastilia*. Rastra.

(6) *Marrazzos*. Marras.

(7) *Risicas*. Serras.

(8) *Gumeros*. Vomeres.

(9) *Segursellos*. Parvas secures.

(10) *Manarinos*. Parvas bipennes.

(11) *Zochos*. Grandiora ligna ad comburendum.

(12) *Trivelinos*. Parvas terebras.

(13) *Misamque*. Instrumentum, in quo farina conglutinatur ad panem elaborandum.

(14) *Melgaris, sive Casaris*. Sic a nostratibus vocantur Vaccarum Magistri, qui caseo laborando praesunt.

Invideo lactis nivei menare botirum.
Herbida prata ſcio cum falce tajare ſeganti,
Scavedagnare (1) agros, foſſatis cingere campos,
Subque jugo drizzare boves, uſareque Manzos.
Sunt mihi (2) de paja vel ſex, vel quinque palazzi,
De queis non unam petram bombarda cavaret.
Sunt mihi (3) porcilli tres virdo vimine facti,
Inque meo ſolum (4) cortivo deputo fornum,
Quo Cipada ſuas infornat tota (5) pagnoccas,
Totus (6) Comunus fornum ſibi ſervit ad iſtum.
Sum Tognazzus ego, ſum qui nutriſco Cipadam.
Crede mihi, non eſt tellus aequanda Cipadae.
Tajat abundanter frumentum, lignaque boſchi,
Mungit abundanter Vaccas, facit inde ricottas,
Suntque Cipadenſes apti ſtudiare terenum.
Alter habet (7) vantum melius foſſata cavare,
Alter arat, baſſumque tenet ſubarando Gumerum;
Alter ſcit melius vignae podare (8) maderos,
Alter ſcit putridis ſtallam nettare boazzis.
Pinguificoque (9) ruto campos implere (10) ſtrinatos.
O magnam virtutem hominum, qui talia norunt!
Attamen iſtorum ſum primus, ſumque magiſter;
Et minimam (11) coſam non farent abſque Tognazzo.
Nil niſi Tognazzus per villas dicitur omnes.
Nil niſi Tognazzus de rebus cunctis abundat;
Sum prudens, ſaviumque caput: ſum dico Tognazzus.

Quae

(1) *Scavedagnare*. In capite Agrorum declive ſolum, tum aquae pluviae in foveas deportandae, tum ruſticis uſibus neceſſarium, congruenter aptare.

(2) *De Paja*. E palatiis palea conſtructis, quaelibet Balliſta ne lapidem quidem moveret.

(3) *Porcillum*. Locus, in quem ſues cubitum pelluntur. *Hara, Suile*.

(4) *Cortivo*. Area.

(5) *Pagnoccas*. Panes.

(6) *Totus Communus*. Omnes e loco.

(7) *Alter habet vantum &c.* Virgilius ad ludicra deductus:
Excudent alii ſpirantia mollius aera &c.

(8) *Maderos*. Vitis ramos.

(9) *Ruto*. Fimo.

(10) *Strinatos*. Aridos, et Steriles.

(11) *Et minimam coſam*. Nihil ſine Tognazzo.

Quae ſine conſejo magni ſunt facta Tognazzi,
Crede mihi tandem tandem male facta trovantur.
Quae cum conſejo ſunt maſtigata Tognazzi,
Crede mihi bona ſunt, nec poſſunt fallere jotam.
Extat evangelium (1), parlat quaecumque Tognazzus.
Sed quid butto viam tempus, dum talia parlo?
Tu Cingar noſti, tu ſcis, tu cuncta provaſti.
Vade precor, Bertamque trova, cui talia dicas:
Tognazzus mandat tibi tantas, Berta, ſalutes,
Quantas ſub coelo video ſplendeſcere ſtellas,
In noſtro quantas numero boſcamine fojas,
Quantas bruſavit Piemonti patria ſtrias,
Milanus quantas bene graſſas vendit (2) ofellas,
Quantas Mantöa capiunt in valle (3) folengas,
Per Venetum quantos ſpendunt canalia (4) bezzos,
Et baſtardellos quantos dat (5) Maro quotannis,
Et vercomanos quantos trat Bergama tellus,
Quantos (6) Bardellae piccavit boja ladrones,
Quantaque poma viam buttat (7) narancia Naples,
Quantaque de Marchis dicit mendacia (8) vecchius,
Quantos (9) Villanos opus eſt ad argina vadant,
Quot (10) contrabbandi Venetam faciuntur ad urbem,
Quot falſas vendit (11) ſpeciara bilantia robbas,
Quot ladri, Zaffi, Daciari vel molinari,
Et quot Gallinas robbaſti denique Cingar,

Di-

(1) *Extat Evangelium*. Formula nobis valde familiaris. *Quanto egli dice, è Evangelio*: aut *ſi ha per Evangelio*.
(2) *Ofellas*. Offas.
(3) *Folengas*. Fulicas.
(4) *Bezzos*. Nummos.
(5) *Maro*. Anagramma pro vero Urbis nomine.
(6) *Bardellae*. De Villa Bardellae ſupra dictum eſt.
(7) *Narancia*. Malum aſſyrium. Etr. *Arancio*.
(8) *Vecchius*. Senex de Marchia, ſive quae Tarviſina, ſive quae Anconitana dicitur.
(9) *Quantos Villanos &c.* Ruſtici excreſcente Pado ad aggeres conſtruendos, ſeu ſarciendos compelluntur.
(10) *Contrabbandi*. Fraudes in vectigalibus.
(11) *Speciara bilantia*. Bilances Pharmacopolarum.

Dilectae Bertae tantas ego mitto ſalutes,
Cui totam milzam, totam quoque trado coradam,
Denique me ſteſſum, robbam, vaccamque Bonelam.
Sic ait, et rurſum brazzato Cingare, magnum
Suſpiramentum pulmone cavavit ab imo.
Cingar promittit, quamvis attendere neſcit.
In preſſam vadit, Bertamque trovare caminat.
Tognazzus remanens (1) in ſtroppa ſiſtere neſcit,
Spudazzatque ſuper palmas, ſurſumque braſolas,
Calzas bis tirat (2) ſtringa mollante rapatas.
Mox digitis quaerit (3) buſcas ſubtiliter omnes,
Oſtentatque albam circum colare camiſam.
Saepe manu palpat teſtam, canamque pelucam,
Et flavos amor eſſe facit parere capillos.
Foppas (4) criſpatae ſtudiat diſtendere frontis,
Et (5) lixiazzo vultum fat ſtare tiratum.
Sberzatos (6) oculos tum Bertae purgat amore,
Quos miſer expleto vix ter purgaſſet in anno.
Naſum tangentem barbozzum ſmerdolat ungis,
Qui colat, et cornu ſofiat, porriſque rigeſcit.
Bucca tumet, longeque cadunt in pectora bavae,
Ut quandoque boves vidiſtis fundere vecchios.
Currit ad (7) albiolum, vel dicunt eſſe canalem,
In quo villani vaccas beverare ſolebant.
Hic bene ſe ſpechiat, Narciſi more galanti;
Hic quoque (8) barbozzo naſum videt eſſe tacatum,
Hicve povinatos oculos, ſemperque bagnatos,
Hic deſdentatas ſe mirat habere ganaſſas,
Haec tamen ob nimium formoſa videntur amorem.

Ap-

(1) *In Stroppa*. Neſcit contineri.
(2) *Stringa mollante*. Funiculis laxatis femoralia cadebant.
(3) *Buſcas*: Feſtucas. Etruſc. *buſco*.
(4) *Foppas*. Foveas.
(5) *Lixiazzo*. Lixivio.
(6) *Sberzatos*. Lippos.
(7) *Albiolum*. Alveum, vel ligneum, vel marmoreum, ad quem Boves potum pergunt, Ruſtici noſtri vocant *Albio*.
(8) *Barbozzo*. Mento.

Aptatur capiti (1) musolenta bireta taeri,
Cujus in extremo rosa candida ponitur orlo.
Ad pompam lateri coltellum taccat, habentem
De busali cornu manicum, (2) virasque d' otonis,
Cujus stringa ligat pendentem rossa guainam.
Praeterea borsam triplici volitante fiocco
Fert (3) bagaronis plenam, levibusque doinis.
Interea Cingar Bertam simulare comandat,
Quae (4) bombasinam vestivit protinus albam,
Seque galantinam plus consuetudine fecit.
Pectinat, et triplici connectit in ordine trezzas,
Atque (5) cerudellos ferro facit inde fogato.
Scusia (6) trezzonem tremolantis plena covertat,
Lenzaque (7) per mediam frontem bene commoda fulget.
Post haec velamen gialdi subtile coloris
Imponens humeris, super ubera lactea traxit,
Pectoreque in medio (8) gucchiam transfigit ahaenam.
Ergo dies festus, quo villica turba sub ulmo
Ballabat (9) pifaris Piva sociante duobus,
Affuit: huc Cingar venit, quem Berta secuta est,
Atque ad ballandum ceperunt mittere mentem.
Hic variis homines foggis saltare videbant,
Sed tanto strepitu, quod tellus tota tremabat.
Alter cum saltu se portat in aera tundo,
Alter se circum bis terque, quaterque volutat,
Alter dum saltat pede tangit terga puellae.
Is rectum caram saltum facit ante morosam,
Isque capriolam faciendo per aera pirlat.

Ille

(1) *Musolenta*. Muccosus Pileolus.

(2) *Virasque d' otonis*. Manubrii extrema auricalco circumligata.

(3) *Bagaronis*. Moneta duobus obulis aequivalens.

(4) *Bombasinam*. Vestem albam gossipio contextam.

(5) *Cerudellos*. Cincinnos.

(6) *Trezzonem*. Capillorum congeriem.

(7) *Lenzaque*. Fimbria in acumen desinens, & ad mediam frontem extendens.

(8) *Gucchiam*. Acum.

(9) *Ballabat*. Choreas ducebat.

Ille rctat multum (1) propter ſtraccare puellam.
Ipſe pagans ballum, clamat, mihi fac (2) matarellum,
Fac ſpingardojum, fac ſpannam, mazzaque croccam,
Facve feraresſam, fac muſcam, facve pavanam.
Alter ſed nimio factus ſudore fiaccus,
Boccalum vacuat ternos ſpendendo quatrinos.
Plus veniunt pifari ſemper bofando gajardi,
Quos (3) retridare audis lingua friſolante pavanas,
Nec fallare ſciunt ſtoppando foramina quaeque.
Interea ballus ceſſaverat, ut ſolet, unus:
Aſpettant piſari, (4) quis ballum ſolverit altrum.
Jamque locum proprium tunc faemina quaeque piarat,
Sugabant omnes faciem ſudore colantem.
Cingar habet roncam, ſubito quam calce ficavit,
In terram, ſpiſſaſque cavat de corpore faldas.
Tum gravidam nummis burſam trahit extra laſenam,
Sexque (5) carantanos piſaris sborſavit avaris,
Namque bonam tenuit numnquam ſua taſca monetam.
Inde cavans brettam, curvumque pigando zenochium,
Quae plus formoſa eſt, damigellam primus achiappat,
Caetera mox alias mulieres turba receptat.
Cingar (6) corazzam quoniam ſpojarat onuſtam,
In (7) giupparello levis eſt, multumque legiadrus,
Ballarinus erat, qui villa primus in illa,
Danzas (8) piffaricas jotam non praeterit unum,
Ireque (9) poſt ballum multum gridando comandat,

X Qua-

(1) *Propter ſtraccare*. Ad defatigandam.

(2) *Matarellum*. Ruſticae cantilenae diverſa nomina, ad cujus modulum choreae diverſimode ducebantur.

(3) *Quos retridare &c.* Flatum criſpantes, & vocem.

(4) *Quis ballum &c.* Qui pro labore Tubicini pretium ſolvit, dicitur: *Pagare il ballo*.

(5) *Sexque carantanos*. Germanice *Kreutzer*, quorum ſex viginti obulorum ſummam complent.

(6) *Corazzam*. Graviorem veſtem.

(7) *In Giupparello*. Succinctus veſte leviori.

(8) *Danzas piffaricas*. Choréas ad numerum adamuſſim ductas.

(9) *Ireque poſt ballum*. Ducta chorea, ruſticana voce, choreas produci jubet. *E che la vada*.

Qualis caprettus quum Sol damatina levatur,
Egreditur ſtalla materno lacte cibatus,
Undique diſcurrit, morbezzat, guizzat in altum,
Nec valet (ut dicunt) in brena ſtare ligatus:
Talis Cingar erat, poſuit qui quando corazzam,
Tres equidem cubitos balzo ſaltabat in uno,
Mirabant omnes bene ſic ballare videntes,
Nunc drittus ſaltat, nunc tundus, nunc pede ſolo.
Jamque Tognazzus adeſt, palmamque tenebat utramque
Galloni junctam, gobbas nec habere videtur.
Quas natura negat vires, amor, arſque miniſtrat,
Diſteſas portat gambas, calceſque legeros,
Vix premit in tenero vadens ſabione pedatas.
En contra Bertam gambis ſe plantat apertis,
Mazzuccuſque ſenex illam (1) doniare comenzat.
Accortus talem tractum jam Cingar adocchiat,
Atque (2) ſerans oculum Bertae ſaepiſſime cignat.
Pratica Berta prius, quae notat Cingaris artem,
Stat verecunda, tamen modicum relevabat ocellos,
Oreque (3) rediduło blandas motabat ochiadas.
Oh, penſare potes, quales in corde (4) faſellas
Vel sbolzonadas Tognazzus alhora piabat:
Pallidus in facie quum ſuſpirare volebat.
Spudabat (5) liquidos, et largos (oibò) macagnos,
Nunc ſtat ſupra pedem dextrum, nunc ſupra ſiniſtrum,
Saepe caput gratat, non motu ſaldus in uno
Staſſet, quin ſe ſe moviſſet trenta fiatas.
O piſſa ſanguis, ſecum parlando ſuſurrat:
Heu! cur bella meum ſcorias Berta magonem?

Cin-

(1) *Doniare*. Amantium more adſpicere.

(2) *Atque ſerans oculum*. Altero oculo clauſo Bertae adnuere.

(3) *Oreque rediduło*. Verecundo ore Tognazzi amoribus ſe ſimulat correſpondere.

(4) *Faſellas*. Faculas.

(5) *Spudabat*. Craſſam pituitam emittebat.

Cingar aviſarat jam plures ante vilanos,
Ut poſſent ſguaitare ſenis movimenta Tognazzi.
Omnes parebant riſi mangiaſſe mineſtram.
Sed non credit, eos pro ſe ridere Tognazzus.
Immo magis (1) cignat Bertae, cui Berta recignat,
Bertaque (2) dat bertam bertezans, atque bretonans.
Dum Cingar ballat, Tognazzo vadit apreſſum,
Et compagnonem faciens ſic parlat orecchiae:
Quid tardas? quid ſtas? non Bertam cernis adeſſe?
Illa cupit (ſi vis) tecum ballare parumper.
Sic dicens paſſat, monſtrat dixiſſe negottam.
Non bis Tognazzus ſibi cauſam dicere fecit,
Ad Bertam celerat, ſi vult ballare dimandat.
Illa bochinellum faciens, blandumque muſinum,
Et caput inchinans, laevam porrexit apertam,
Unde ſimul ſtrictis manibus danzare comenzant.
Continuo grandem commovit quiſque riſatam,
Claudere ſed riſum Cingar jubet hic, jubet illic,
Nam ſic ridentes potuiſſent rumpere feſtam.
Cingaris illic erant Compagni quinque giotones,
Brunellus, Francus, Sguerzus, Schiavina, Brioſſus,
Qui ſemper verbis alios ſchernire parantur.
Tres (3) quoque ſtrepadas chordae ratione dediſſes
Illis, abſque alia confeſſione picandis.
Ergo bretonabant illum ſub murmure baſſo,
Sed non tam baſſo, quin ſentiat omnia clare.
Alter ait: quantam deſtrezzam monſtrat habere!
Alter ait: cernis (4) quantum de ſchena levetur?
Alter: ſic levis eſt, quod non diſrumperet ovum.

(1) *Cignat &c.* Ultro citroque nutibus colloquuntur.
(2) *Bertaque &c.* Illudit.
(3) *Tres quoque &c.* Homines jam prome-ritos, ut fune torqueantur, & in patibulo ſuſpendantur.
(4) *Quantum de ſchena.* Quanta vi-

Alter: ſaltaret melius, niſi veſta gravaret.
Alter ait: verum dicis, ſe namque legiadrum
Monſtraret melius, Bertaeque placeret Amighae.
Tognazzus ſentit, magis unde gajarditer altos
Fert garlatones, coelumque toccare videtur.
Credit Evangelium (1) quicquid dixere giotoni.
Zornejam (2) ſpojat ſubito, ſtringaſque relentat,
Et porgens brazzum Bertae tirare comandat,
Sicut ab alterius tirare ſolemus ajutto.
Illa pians ultro manicas utraſque Camiſae,
Improviſa tirat, non advertente Tognazzo.
Qui, dum Berta cavat, ſentit ſeguitare Camiſam,
Et reparare volens hunc caſum pauper homazzus,
Millibus in ſtrazzis teſtam vilupatus habebat.
Sed magis illa tirat, ſequitur magis illa tirantem,
Valdeque sbrajabat, laſſa codeſella camiſam,
Dumque trahebatur (3) non ſe, nullumque videbat.
Semiſpojatus erat, ſtringaſque molaverat ante.
Ergo cito properat Cingar, braghaeque picajas
Solvit, et altandem nudus miſer ille remanſit.
Uſque ad garſettos caſcarunt illico ſtrazzae.
Tanta repentinam cepit riſarola brigatam,
Quod centos (4) illic Marguttos eſſe putaſſes.
Ille ſcapare viam voluit, monſtrando pudenda,
Sed velut in ſtoppa (5) poleſini pes gatiatur,
Sic ad calcagnos bragas Tognazzus habebat.
Arripiens curſum, talem dedit ante ſtramazzum,
Quod Tamburini ſonitum ſua panza ſonavit.
Concurrunt omnes nudum guardare Tognazzum;

Oy

(1) *Credit Evangelium*. Supra explicatum: veriſſimum eſſe credit.
(2) *Zornejam*. Superiorem veſtem.
(3) *Non ſe &c.* Clauſis erat oculis.
(4) *Quod centos*. Marguttum riſu nimio periiſſe, ſupra Poëta dixit.
(5) *Poleſini pes gatiatur*. Tenelli pulli pes ſtuppa impeditur. Proverbium plebi frequens.

Oy oy, clamabant, oy oy, quae cosa novella!
Ipse manum supra nummos, bursamque tenebat,
Quapropter vergogna suum morzavit amorem.
Omnia vincit Amor, pudor hic superavit amorem.
Biscurat (1) Bertam, se vergognando, morosam.
In pede saltatus currit velocius Haedo.
Jam non longaevas mostrabat habere pedanas.
Non unquam vidi tam praestum currere Gattum,
Qui sine cautela (2) cuppis cimigasset ab altis,
Sicut mirabant illum (3) sgombrare paësum.
Perveniens tandem solus sub tegmine fagi,
Propter vergognam caput in tellure ficabat,
Tollere non audens frontem, sic ista loquebat:
O Tognazze senex, quae te disgratia cepit?
Nonne tuum cernis, pauper meschinule, scornum?
Nuper (4) zanzabam, mulieres esse ribaldas,
Et deberemus Macometti credere legi,
Plusquam falsiloquis mulierum credere frappis;
Et video Bertam me nunc trapolasse gajoffam?
Heu quia pensabam super omnes esse beatus!
At sventuratum, me (5) sojant, meque caleffant.
Consiliare scio reliquos, consejare me ipsum
Nescio, culpa mihi sola est reputanda gazano.
Consilium nihil est, hoc si quis negliget uti.
Consilium male dat, quisquis male suscipit illud.
Me stessum veschiasse pudet, nec amore superchio
Errorem novi, donec vergogna capellum
Sustulit, eque meo cascavit Mascara vultu.
Post damnum pentire valet, mihi crede, nientum.
Oh nimis improprium senibus, vecchisque bavosis,
Pectus amoroso plenum gestare bruforo!

Id

(1) *Biscurat*. Obliviscitur.
(2) *Cuppis cimigasset*. Inverso capite e tecto cecidisset.
(3) *Sgombrare paesum*. Fugere.
(4) *Zanzabam*. Praedicabam.
(5) *Me sojant*. Irrident.

Id ratio prohibet, tenuis non sustinet aetas,
Fert ad calcagnos mortem, guardatque sepulcrum.
Dum sic vilificat semet, Zambellus arivat;
Cui proprios gestat pannos, simul inde recedunt.
Tres stetit is menses omnino latenter ab omni
Compagnia hominum, tamen alto corde cadenam
Rodit, disponens se vindicare, nec ipsa
Cingaris, et Bertae fallax injuria cascat.
Utilitas sed quae fuerat scornasse Tognazzum?
Est quod erat Villa primus reputatus in illa,
Creditus, at cecidit tunc omnis Cingaris astu.
Monstrabatur enim digito si quando patebat,
Et sic cessavit Reverentia barba Tognazzi;
Cingaris (1) et melius posset masinare molinus,
Qui quoque amicitiam Zambelli curat habere,
Qualiter hic etiam sibi possit rumpere collum.
Is postquam robbae se viderat esse patronem,
Non valet (2) in stroppam restare factus alegrus.
Ponere cervellum statuens in rebus agendis,
Disponensque casam multis (3) richire facendis,
Uxorem clamat Laenam, nos, inquit, habemus
Ad corpus lanchi (4) veluti squaquarare valemus.
Non ultra faciet nos Baldus vivere stento,
Stat quia sub terra plus strictus gatte ligatus,
Nos mercantiam pariter faciemus, ad Urbem
Quotidie vadam plures (5) trafegando richezzas;
Laena superbando dixit: num care marite
Scis, quod me voluit cum stanga battere Berta?
Ast ego cum rocca lino brusante cucurri
Post illam, fecique sibi mostrare quadernum.

Zam-

(1) *Cingaris &c.* Et melius posset Cingar sua fraude uti.

(2) *Non valet in stroppam.* Se cohibere impos.

(3) *Richire.* Ditescere.

(4) *Veluti squaquarare.* *Scialare.* Prodigere.

(5) *Trafegando.* Mercaturae vacando.

Zambellus dixit: voluit te battere Berta?
O mala fomna quidem; vindictam vis faciamus?
Hic mihi despettus non sopportabitur umquam.
Ergo simul tacitis se accordavere parolis.
Circa quinque horas pariter de nocte levabant,
Ante fores Bertae pleno cum ventre cagabant,
(Parce, rogo, lector mea si nunc musa puzabit.)
Berta levans strato semper damatina catabat,
Lombardis (1) quais sua limina plena novellis:
Cingar habens (2) caudam vulparum more pelatam,
Istam Zambelli confestim judicat artem,
Quotidie merdam vasum mittebat in unum,
Donec complevit tali de stercore totum.
Berta stupescebat, causamque requirit ab illo;
Sed Cingar noscens quod foemina vas sine fundo est,
Semper dicebat, cognosces denique causam.
Mox illam tollens urnam de foece pienam,
Desuper infundit completum melle bocalum,
Quod tu jurasses, merdam mel esse daverum;
Hancque super tollens humeris se drizzat ad urbem.
Ecce procul vidit Zambellum, protinus illum
Advocat: O, dicens, o mi Zambelle sodalis,
Expecta, quaeso, non me cognoscis adunca?
Sum Cingar, tam grandem qui tibi portat amorem.
Quomodo stas vel tu, vel quomodo stat tua Laena?
Tocca manum, certe mihi pares esse gajardus,
Atque bonam cieram (3) facies tua monstrat habere.
Zambellus, inquit, sum sanus, sumque gajardus,
Sed quidnam portas barilotto, Cingar, in illo?
Tunc fingens Cingar se straccum, dixit, ajuta

Istud

(1) *Quais*. Coturnicibus longobardis. Sic mimice, et per jocum stercus appellatur.

(2) *Caudam &c.* Modus dicendi Italis familiaris. *Porta la coda pelata, come la volpe vecchia*. Ad insolitam hominis calliditatem exprimendam.

(3) *Atque bonam cieram*. Et color vultus bene te valere ostendit.

Istud, ajutta precor, de spallis mittere pondus.
Zambellus positis manibus (1) discarigat illum,
Inde rogat, vaso rursum quid portet onusto?
Cingar respondens monstrat parlare daverum:
Berta tibi mandat grates, charissime, centum,
Quam tu fecisti tanto de munere dignam.
Quamvis aeternum modo te pensaverat hostem,
Cugnatum tamen esse bonum cognovit adessum.
Namque super limen quidqnid de nocte cagabas,
Omnes matinas sojum ponebat in istum,
Et nunc spero quidem multos acquirere nummos.
Zambellus stupefactus ait: doh codesella!
Tu ne meam poteris vendens spazzare carognam?
Me buttare viam (2) faceres bragaglia Cingar,
Pensarem te posse meam si vendere merdam.
Cingar ait: cur non? provam Zambelle videbis:
Ergo dum parlat, traxit de fora spinettum,
Qui ficabatur medio stopamine vasis.
Ecce tenella foras cito fezza liquescere cepit.
O pissa sanguis, dixit, jam stoppa foramen,
Stoppa rogo, Cingar, merdas odor indicat esse.
Sed quis castronus merdam comprabit adessum?
Cui Cingar, mecum venias, miranda videbis,
Et ponens illum Zambelli tergore sojum,
Ante caminabat creppans in pectore risu.
Ut fuit in piazza mercatus ubique parebat,
Namque die sabati mercatum Mantua promit.
Cernitur hic variis de rebus maximus ordo,
Hic mercadantes ponunt in mostra botegas,
Et quibus argentum, (3) ganzantus, seta, velutum,

Cam-

(1) *Discarigat* Sarcina exonerat.
(2) *Me buttare &c.* Propter rei novitatem, me faceres projicere femoralia.
(3) *Ganzantus.* Versicolor.

Cambellottus item, rasus spectatur, et aurum,
Et centum panni fini, variique coloris.
Hic quoque (1) Brettari diversas ordine brettas
Distendunt Italas, Francesas, atque Spagnolas.
Bretarolorum satis es, mea Mantua, plena,
Unde patet (2), quod multa viris ibi lana tosatur.
Hic centum scatolas Speciarus quisque doratas
Emittit gravidas (3) coriandibus, atque pignolis,
Mandolibus rancis (4), anicis, dulcique canella;
Garzonesque parant muscas dulcore lecardas.
Discurrunt, celeresque volant, trutinasque manezant,
Et cum pistillo mortaria bronzea chioccant.
Hic quoque sparpagnant (5) Merzadri multi facendas,
Stringas, cordones, bursellos, cingula, guantos,
Taschellas, scufias, scufiottos, cultra, guainas,
Carneros, fibias, calamos, calamaria, cordas,
Pectina, spechiettos, zampognas, atque sonajos.
Hic Boccalari sua vasa tulere videnda;
Boccalos, medios, bocalazzos, et bocalinos,
Urces, urcettos, scudellas, et scudelottos,
Cadinos, (6) basias, piattos, orinalia, cuppas.
Hic Calzolari scarpas monstrare galantas
Sollicitant, (7) soveros, pianellas, atque stivalos.
Ferrari pandunt cavedones, atque (8) gavalos,
Martellos, falces, (9) gradesellas, ac (10) podarolos.
Hic Salcizzari plenos de carne budellos,

Y Vel

(1) *Brettari*. Pileolorum Opifices.

(2) *Unde patet &c.* Plures ibi tonderi, ubi indigent caput operire valde consentaneum. Hoc tamen esse allegorice dictum, nemo non videt.

(3) *Coriandibus*. Coriandris. Semen notum.

(4) *Mandolibus rancis*. Amygdolis prae vetustate oleaginosis.

(5) *Merzadri*. Hoc vocabulo a nobis exprimuntur, qui sequentes res vendunt.

(6) *Basias*. Ligneas patinas patulas.

(7) *Soveros*. Calceas, quibus suber sit suppositum.

(8) *Gavalos*. Vocabulum Parmensibus familiare, quo exprimunt bathillum ferreum, quo ad ignem utuntur.

(9) *Gradesellas*. Crates ferreas culinae inservientes.

(10) *Podarolos*. Falces ad potandum.

Vel cervellatos, ſalcizzas, vel cagaſangos.
Hic Hortulani, ravanellos, porra, capuzzos,
Verzas, lactucas, ac allia freſca, ſalatas.
Turba Vilanarum genus omne polaminis affert,
Polaſtros, occas, gallinas, ac anedrottos.
Hic quoque Fornari ſchizzadas, atque fugazzas,
Panem buffetum, (1) baricocola freſca, (2) bucellas,
Hic formajari formajum pondere ſpazzant,
Caſos, caſettos, maſcherpas, atque botirum.
Hic Zarattani, buſſolos, denteſque cavatos,
Petras veſſigae, radices, ferra, bragheros.
Hic Tornitores, fuſos, (3) capiſteria, rocchas,
Atque pivas illas, per quas criſteria ponunt.
Hic ſtant Aurifices diverſas vendere giojas,
Et qui zibettum, Muſchium, venduntque coronas.
Hic homines tandem venalia quaeque tenebant.
Cingar Zambellum geſtantem tergore fezzam,
Diſſimulans frontem, (4) Speciarum dixit ad unum;
Cui dixit, primam cito pronuntiando parolam:
Vultis Apum merdas iſtas comprare, Magiſter?
Ille Speciarus ridens ea verba notavit,
Quod dicebat Apum merdas mel eſſe daverum,
Ac illum quemquam cito judicat eſſe (5) Bufonem.
Zambellus tamen hanc non intellexerat artem;
Tunc preſtus digito Speciarus melle ficato.
In boccam poſuit, ſtercus tangendo nientum.
Ambo mercatum faciunt, tres accipit aureos
Cingar, qui fingit pocham tiraſſe monetam.
Inde Speciarus vaſum vacuare volebat:

Un-

(1) *Baricocola*. Panis cum ovis, et butyro in rotundam formam reductus.
(2) *Bucellas*. Idem panis in corollas effictus.
(3) *Capiſteria*. Quod rerum cujuſcum. que capiti affigitur. *Pomello*.
(4) *Speciarum*. Pharmacorum venditor.
(5) *Bufonem*. Mimum, ridiculum hominem.

Unde magagna ſtatim patuiſſet Cingaris omnis:
Ipſe ſed extemplo reſpondit, deſine ſolum.
Nunc redeam quaſdam vado comprare facendas,
Inde meum reddes vaſum, cum venero nunc nunc.
Dixerat, et clamans Zambellum preſtus arancat,
Sic et oſellatus Speciarius ille remanſit,
Nam (1) Vulpes etiam vecchiae quandoque truſantur.
Quintus habet finem, metris male quippe dolatum,
Non ego plus habeo cantandi, credite, vojam,
Verſificare quidem non eſt ſcolare piombum.

(1) *Nam vulpes &c.* Proverbium nobis familiare, *Anche delle volpi vecchie ſe ne pigliano.*

ARGUMENTUM

IN SEXTAM MACARONICEN.

CArpitur invidia Zambellus propter aquiſtum,
Quem fecit, Merdas Cingar habendo ſuas.
Mercadantiam talem exercitare parecchiat,
Compleat grandem ſtercore jamque Tinam.
Cujus Materiae Brentam portavit ad Urbem;
Quis comprare velit ſtercus, ubique petit.
Sentit eum, ſtangamque rapit Speciarus, & urnam
Frangit, Zambellum foex liquefacta lavat.
Plebs ruit, apprendunt Zambellum, carcere ponunt:
Conſueta Cingar quem tamen arte cavat.
Praeterea Laenae parens, it vendere vaccam,
Cingar eam hebraea veſte copertus emit.
Eſt data Mercati pro merce credentia ligni,
Namque in credenzam tollere juſſus erat.

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE SEXTA.

Erte cito famuli pennam, calamare, papirum,
Materiale venit ſcribendi grande talentum.
Fugerat omnis enim mihi nuper voja canendi,
Et mea ſtridebat raucum (1) ſordina bilirum.
Maxima Zambellum meravilia ceperat ergo,
Mercatumque ſuae vult exercere me merdae.
(Parce iterum, lector, timui proferre, ſed ipſam
Proſequor hiſtoriam per vera vocabula veram.)
Cingar non rediit Speciaro melle gabato,
Zambelloque (2) dedit cantonem valde ſtupenti.

Qui

(1) *Sordina*. Inſtrumentum quodlibet muſicum obtuſum reddens ſonitum.

(2) *Dedit cantonem*. Abdidit, ne videretur.

Qui cagat in bragas, modo namque comederat uvam,
Quam ſervare volens per forzam continet intro,
Cum qua diſpoſuit magnos implere (1) Tinellos.
Tres emit interea pro Laena conjuge fuſos,
Cipadaeque illos miſit pagando Fachinum,
Tres valuere trinas fuſi, portario quinque.
Poſtea de ſalſa compravit carne (2) mezenum,
Quem redeundo caſam multo ſudore ferebat.
Sed jam non poſſens tantam ſoffrire fadigam,
Hunc ſtraſſinabat per terram more carognae,
Solaque reſtavit ſine lardo codiga tandem.
Laena gridans illi convicia plurima dixit,
Inde tracagnadis multis ſua terga polivit,
Nam pluviae ſemper poſt magna tonitrua caſcant.
Sed vix Zambellus (3) piſtas ſuſceperat illas,
Complevit largum merdoſa faece Tinazzum,
Cingaris officio ſperans acquirere nummos,
Quotidieque facit ſecreto cagare vilanos,
Nam timet hanc artem fortaſſis Laena vetaſſet.
Si pro vergogna ſprevere cagare Vilani,
(Quamvis ignorent quid ſit vergogna gajoffi)
Illos parabat multas donando (4) quatrinas.
Omnes ignorant, quid vult ea dicere merda.
Undique per gentem vadens Zambellus amorbat.
Ergo die quadam tulit ipſo in tergore zerlam
Plenam (5) de (baſta) vel poſſunt dicere Brentam,
Quam ſpallis geſtans, (6) zerlotti ſicut uſantur,
Ac uti Breſſanam cernis portare per Urbem,

In

(1) *Tinellos*. Cados.
(2) *Mezenum*. Hoc vocabulo utimur ad explicandum integrum lardum, quod e dimidio Suis ſolet eſſe.
(3) *Piſtas*. Verbera.
(4) *Quatrinas*. Supra dixit *trinas*. Minimae pecuniae genus.
(5) *Plenam de (baſta)*. Quo ſordenti nomine huc uſque uſus eſt, uti nunc erubeſcit.
(6) *Zerlotti*. Ciſtae profundae, manicis inſtructae, quibus brachiis, et humero aptantur.

In plateam veniens, (1) sbrajabat eundo per omnes
Contradas, o, quis vult hanc comprare teneilam,
Atque saporitam merdam? modo fecimus illam,
Et grandem vobis faciam vendendo placerum.
Sed mala guidabat poverum ventura, quod ipse
Ad quartam stradam Speciarum praeterit illum,
Quem modo scornatum Cingar maledettus habebat.
Quando Zambellum, *alla merda*, dicere senlit,
Pistonem piperis jecit, stangamque piavit;
Inde pianinum vadens, post terga cucurrit,
Atque super sputans palmas, baltone tenaci
Percussit Brentam magno reboante fracasso,
Quae resoluta suis (2) spezzatis undique circhiis,
In fasces ivit (3): mox stercora tota liquescunt,
Per faciemque fluunt Zambelli vociferantis.
Totus de merda parens hinc inde scapinat;
Sed Speciarus eum non lassat prehendere possam,
Perseguitat, cessatque nihil menare tracagnam,
Exclamat miser ille gridans asinaliter, oyme!
Nunc istam, nunc illam se inficando botegam.
Turba puellorum currit, day day quoque clamat,
Saxa tirant, (4) ravas marzas, et mille carognas.
Currunt brettari semper burlare parati,
Matronae testas extendunt supra fenestras.
En cavalerus adest zaffis seguitantibus illic:
Quid sit hoc immensum vult bravus noscere murmur.
Accusatur ibi Zambellus per Speciarum,
Quod sibi vendiderat merdam sub melle latentem.
Zambellus negat hoc dicens, non ille daverum
Sum, Messere, fuit Cingar ladrus, atque giotonus,

Quem

(1) *Sbrajabat*. Clamabat.

(2) *Spezzatis undique circhiis*. Circulis fractis, quibus partes uniebantur. *Rotti i cerchii*.

(3) *In fasces ivit*. In frusta discerpta.

(4) *Ravas marzas*. Fracidas ravas.

Quem Praetor voluit tantas piccare fiatas.
Sed quando vidit ſignum Bariſellus apertum,
Zambellus quoniam factus de ſtercore paret,
Hunc in communi preſone ſerare comandat.
Cingar id advertens non reſtat more (1) Tacagni.
Laenam Zambelli femnam retrovare cucurrit,
Quae triſtis flebat pro cari morte mariti,
Nec ſcit partitum, quo vinclis liberet illum.
Cingar ſingultu crebro ſua lumina ſugat,
Zambelli quoniam deſtinum plangere fingit;
Et confortabat tamen illam voce trementi.
Ecce repentino veniens quoque Berta (2) viazo,
Denotat offenſas dimenticaſſe vetuſtas.
Currit in amplexum (3) rauco sbrajore ſororis,
(Sic ordinarat Cingar baſtardus ad illam)
Dicens: heu quia cognatum, pariterque maritum
Appiccare meum ſtatuunt, plantareque forcas
Supra (4) Tyum vidi! quem, cara ſorella, guadagnum
Zambellus fecit? vadat ſeguitare Tognazzum:
Dic, quid aquiſtavit? tuus, et meus ecce maritus,
Quomodo Tognazzi ſola cagione picantur?
Talia daſennum bona foemina creditur eſſe,
Cingaris altorium ſupplex (5) Marzocca dimandat.
Cingar ait; contentor ego, mea Laena ſorella,
Zambellum, Baldumque ſimul riſcodere noſtrum.
Sed lex difficilis comandat, juſque Palazzi,
Carcere nemo (6) tratur, niſi Burſa piena vodatur.
Attamen ecce meam taſcam, donoque meipſum,
Zambellum noſtrum quam preſtius extra cavemus.

Tu

(1) *Tacagni*. Litigioſi cujuſdam hominis.
(2) *Viazo*. Inopinato itinere.
(3) *Rauco sbrajore*. Rauco clamore.
(4) *Tyum*: *Sopra il Te*. Locus Mantuanis omnibus notus. In ſubſequentibus notis vide nominis Ethymon.
(5) *Marzocca*. Barda, et ſtolida.
(6) *Nemo tratur*. Nemo carcere extrahitur, niſi vacua crumena.

Tu quoque, si quid habes nummorum, tradere debes,
Denariisque tuis paucis, Bertaeque, meisque
Zambellum forsan de Furchae morte cavabo,
Namque susurratur, quod nempe picabitur ille.
Me miseram, tunc Laena gridans, festina volavit,
Quantos in cofino denaros invenit, affert,
Qui sunt ex numero (1) Marcelli forte triginta.
Cingar eos brancat subito, numeratque negottam,
Atque suos etiam (2) ramezantes, (nescio quantos)
Carlinos sborsat, quos omnes spendere zurat
In Maleficio, Zambelli propter amorem.
Tunc cito discedens Bertam restare comandat,
Quae stet alegra simul cum Laena, namque cavabit
(Si nummi flectunt animos) utrumque maritum.
Sic ait, et properans Mantöam pergit ad urbem.
Si nummi flectunt animos, sententia nostri est
Cingaris; est dandus Primatibus iste boconus,
Officium quibus est Ladrones tradere furchae,
Dismorbare vias Sassinis, parcere nulli;
Quos gula Justitiae (non auri) sola coarctet:
Namque nisi poveros inopes, ac aere carentes,
Cernimus ascribi furchae, ceppique macello;
Non tamen hi nostri Magnates atque Signores
Attendunt, quoniam ladros sine jure secundant,
Et melius furchae poenam gens illa subiret,
Quae fert Justitiae curam, quam justitiandi.
Non ego Rectores dico, sanctumque Senatum,
Sed quos in domibus propriis tenduntque, foventque;
Sunt etenim quidam furfanti, vel marioli,
Quos data libertas dominis, facit esse superbos,
Sunt quia Praetoris, vel magna fameja Palazzi,

Z Et

(1) *Marcelli forte triginta*. Triginta obulos. *Trenta marcii soldi*. Nisi forte e Pontificis nomine *Marcellos* vocet, qui nunc vocantur *Giulii*, o *Paoli*.

(2) *Ramezantes*. Ex aere, non auro, aut argento.

Et quibus eſt tantum ſpadas portare facultas.
Omnibus (1) objicitur taccare galonibus arma;
Attamen his tantum fiunt conceſſa bravoſis,
Et quoddam magnum decoris ſibi nomen aquiſtant.
Quid? num ſoldati regis, chortiſque barones?
Non ita, ſed sbirri, zaffi, gens brava parolis,
Qui malefactorem ſi quemquam prehendere vadunt,
Prehendere non ſatis eſt, prius at ſpojare comenzant,
Perque (2) bragarolum nummos cercando requirunt.
Is ſibi mantellum, brettam capit iſte, ſed ille
Sajonem, veluti ſibi ſolis furta licerent.
Unde miſer, ſicut Chriſtus, bene dicere poſſet,
Diviſere ſibi mea veſtimenta ladrones.
Impietas non eſt mundo crudelior iſta,
Inſtituuntur enim pro caſtigare giotones,
Hi tamen occulto ſub textu juris abarrant,
Saſſinant homines, robbam cum ſanguine zaffant.
Sed (3) colera ſuperor, nec eos tantummodo damno;
At qui conſtituunt illos, implentque favore.
Cingar arivarat dudum feſtinus ad urbem,
Sponteque bottegam Speciari paſſat inantum,
Qui merdam comprans (4) ſojattam ceperat unam,
Fecerat et poverum Zambellum carcere poni.
Ipſe foras (5) viſo confeſtim Cingare ſaltat,
Et ſeguitando procul sbrajat: ſta, brutte caveſter,
Sta, manigolde, meos dinaros redde, ladrazze.
Tu mihi vendiſti fezzam pro melle, beccone.
Tunc Cingar teſtes quoſdam feſtinus (6) ataccat,
En teſtate, ait, auditis? teſtate fradelli,
Iſte boſiardus ſtercus compraſſe fatetur,

Non

(1) *Omnibus objicitur*. Omnibus interdicitur.

(2) *Perque bragarolum*. Ipſis in femoralibus excutiuntur.

(3) *Sed colera ſuperor*. Vincor ira.

(4) *Sojattam*. Irriſioni ſe expoſuit.

(5) *Ipſe foras*. Pharmacopola.

(6) *Ataccat*. Accerſit.

Non a Zambello, quid carcere truditur ergo?
Sic, traditore, putas, unum trapolare bonhomum,
Sicque Poteſtati (1) fenocchium vendere penſas?
Sed tua conticui nimium peccata, ribalde,
Nempe ſcio certe, nec teſtibus ipſe carebo,
Quod tu sfalſaſti, robbam vendendo, bilances,
Ac unam pro alia non ceſſas vendere coſam.
Nunc ad Palazzum feſtino, citaberis illuc,
Teque para contra multos defendere teſtes:
Crede mihi, faciam tibi (2) ſachezare botegam.
Sic parlans Cingar ficto petit ore Palazzum,
Ac Speciarus habet tali sermone pauram.
Quid faciat neſcit. (3) Spazzatum ſe tenet eſſe,
Non memorat falſas umquam tenuiſſe bilances;
Attamen oh quantum ſimili pro errore ſcagaitat!
Ergo ſtatim currit poſt greſſum Cingaris, atque
Sic vocat, o, expecta precor, o là expecta pochinum:
Sed mercadanti faciebat Cingar orecchias.
Plus Speciarus eum vocem geminando petebat;
Tandem ſe firmat Cingar, quid viſque? dimandat.
Ille rogat ſupplex, audi, compagne, parolam,
Ne precor accuſes tali de crimine me nunc,
Mox aliquid donabo tibi, nec contra vilanum
Plus (4) piadezabo de ſtercore melle coperto.
Immo tibi giuro, quod eum de carcere trabo.
Cingar ait, certe ſcampaſti grande periclum;
Namque amiſiſſes totam de jure botegam,
Forſitan et Praetor faceret tibi tollere vitam;
Errorem tantum tibi parco nientedimenum,
Quae modo facturus dixiſti, dummodo ſerves.

 Sum

(1) *Fenocchium*. Mendacium. Metaphora vulgaris.

(2) *Sachezare*. Expilationi exponam tuam pharmacothecam.

(3) *Spazzatum*. Jam condemnatum. *Spacciato*.

(4) *Plus piadezabo*. Non amplius apud Judicem contendam.

Sum contentus, ait Speciarus, mox trahit extra
Taschellam septem (1) quartos, quos praebuit illi:
Cingar eos tollit Medicorum more negantum,
Presonemque simul post haec petiere latenter.
Zambellum clamant, restantes extra feratam:
Qui laetus viso confestim Cingare currit,
Et supplex aliquem sbrajando petebat ajuttum.
Cingar ait tacens, taceas, dic matte pianum.
De (2) bona voja esto, paveas, Zambelle, nientum.
Solus ego nunc nunc hoc te de carcere trabo,
Denariosque meos nil resto spendere pro te,
Et jam pagavi multam nunc usque monetam.
Hic homo qui mecum est, ac te (3) bativit a tortum,
Jurabit, coram populo fecisse bosias.
Zambellus dixit, sed quis pagaverit illam
Merdam, quam fracto mastello perdidit iste?
Cingar respondet, talem mihi desine curam;
Ipse tibi merdae donabo trenta barillos.
Ergo cito vadam, nunc nunc exibis ab isto
Carcere, tuque veni mecum, Speciare, camina;
Hinc simul absentant se propter adire Palazzum.
Quo Cingar causam Zambelli denique tractat.
Qui tantum fecit cum frappis, atque bosiis,
Ut cavat, atque domi Zambellum misit alegrum.
Presonem (veluti mos est) tantummodo pagat,

Et

(1) *Septem quartos*. De moneta, quae tunc temporis Mantuae erat in usu aliquid dicendum. Eadem nomina tunc in usu erant, sed valor diversus. Nomina, quae a Poëta nostro adhibentur sunt. *I Soldi*, *Marchetti*, *Bagaroni*, *Bagarotti*, *Trajeri*, *Trentine*, *Ducati*, *Zecchini*. Haec eadem nomina prae coeteris nunc sunt in usu. Sed obulorum major valor, aureorum minor. Ducata aurea quatuor libris, cum tribus, et decem obulis aequivaluisse certum est. Anno 1526 ingenti rei frumentariae urgente angustia frumenti mensuram tribus, et triginta libris veniisse memoriae proditum est, quae septem ferme Ducatos aureos efficiunt; et trium unciarum panem obulo veniisse, quod nunc nunquam continget: quod inditio est, pluris extitisse obulum, quam nunc, et multo minoris aureum. Hic itaque septem quartos intellige Ducatam cum tribus quadrantibus.

(2) *De bona voja*. Laeto animo.

(3) *Battivit a tortum*. Injuria verberavit.

Et nummos, quos Laena dedit ſua taſca guadagnat,
Immo quos fecit Speciarum trare bachioccum.
Sed bona Zambellum redeuntem Laena recepit.
Quomodo? num baſis? laetis num amplexibus? ut mos
Uxoris, carum quae attrectat blanda maritum?
Verum cum ſolido miſerum ſtangone recepit,
Atque (1) coſiduras ſaldavit circa giuponem.
Id fuit ipſius requies poſt carceris uſum.
At poſt quinque dies ipſum vult Laena bonhomum
In mercantiis exercitare quibuſdam,
Taſchellam (2) quoniam Cingar ſugaverat illis,
Unde tapinelli capſam ſine pane catarant.
Ergo comandavit Zambello Laena marito,
Quod propere vadens procazzet vendere vaccam,
De qua non modicam ſumebant utilitatem.
Omnibus in feris complebat lacte parolum,
Deque ſuis Tortas faciebat Laena povinis.
Et (veluti patres noſtri dixere vetuſti)
Hanc adhuc in teneris annis dixere Chiarinam.
Ergo Zambellus virgam piliavit aguzzam,
Quam chiamare ſolet villanica turba (3) gojolum;
Et pungens vaccam, dicebat: (4) va là Chiarina,
Atque facit verſum, quem nemo ſcribere poſſet.
Sed quia Mercati (5) non impararat abaccum,
Atque ſuper (6) teſſeras ignorat ſcribere contum,
Immo ſuper digitos quoties numerare volebat,
Non paſſare novem centos potuiſſet in annos,

Iſta

(1) *Atque coſiduris.* Modus dicendi plebi familiaris. De eo, qui vapulat dicitur: *li ſono ſtate battute le cuciture.*

(2) *Taſchellam.* Crumenam.

(3) *Gojolum.* Virga oblonga cum cuſpide.

(4) *Va là Chiarina.* Vox Vaccam prae ſe ducentis.

(5) *Non imparарat.* Non didicerat numeros.

(6) *Teſſeras.* Teſſera, quae tot, ac varias habet ſignificationes, pro ſigno frumentario ſumitur praecipue, et pro quacumque re, tamquam calculis adnotanda, adhibetur; dicitur autem a Greco Τεσσαρoσ, quae vox *quatuor* ſignificat, quia quadrato ligno ſigna inſcribuntur.

Ista pro causa praecepit Laena marito,
Venderet ut vaccam, (1) non tojat alhora monetam,
Ast in credenzam (2), si quis quid tradere vellet,
Accipiat, quoniam vult ipsa (3) rescodere nummos.
Sic faciam, Zambellus ait, sta in pace, decasam
Tende quousque tibi veniam; zais, va là, Chiarina,
Et pontirolo (4) stimulans se portat ad urbem.
Cingar id audivit, Berta referente; quid egit?
Non stetit (5) ad badam, properat, properansque susurrat;
Qui nimis (6) indusiat caldum non mangiat arostum,
Allogiatque (7) malum, qui troppum tardus arivat.
Perdidit (8) atque bonum tardata lumaga boconem,
Quae postquam longum sudarat scandere palum,
Decidit, atque suas cepit maledicere (9) frezzas.
Talia dum meditat, sperat lucrare vedellam,
Et veniens urbem, Judaei nomine Sadoch
Ingreditur plenam varia de merce botegam,
Qui Judaeus erat dotatus munere trino;
In primis (10) sguerzus, pede zottus, tergore gobbus,
Qui centum poveros usurae fecerat arte.
Vestimentorum pendebat maximus ordo,
Cappae, giuppones, calcae, variaeque mutandae,
Zachetti, socchae, guarnelli, sive camorae.

Cin-

(1) *Non tojat*. Monetam non recipiat.

(2) *Ast in credenzam*. Dicimus *pigliar in credenza*, aut *dar in credenza*, quando aliquid accipitur, vel datur sine numerata pecunia, illi credendo, a quo accipitur, vel cui traditur.

(3) *Rescodere*. Vult ipsa recipere nummos.

(4) *Et pontirolo*. Cuspide virgae infixa.

(5) *Non stetit ad badam*. Non cunctatus est.

(6) *Qui nimis indusiat*. Proverbia nobis usitata. Qui tardat, assum frigidum manducat.

(7) *Allogiatque malum*. Qui sero pervenit, male hospitio recipitur, et male hospitatur.

(8) *Perdidit &c*. Limax lente progrediens cibum perdidit.

(9) *Frezzas*. Conqueri de nimia sollicitudine.

(10) *In primis &c*. Mart.

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine laesus
Rem magnam praestas, Zoile, si bonus es.

Sadoch hic noster gibbus praeterea perhibetur.

Cingar depoſito pegno, velut uſus habetur,
Quamdam (1) ſguarnazzam fruſtam, totamque biſunctam
Induit, hunc (2) mantò, camiſottum nomine clamat;
Inde facit (3) Brettam propriam ſibi tradere gialdam,
Et veſtes adeo tales ſimulator adobat,
Quod tu Judaeum penſaſſes eſſe daverum.
In plateam vadens (Patarinum (4) quiſque putabat)
Zambellum procul aſpexit praeeunte Chiarina.
Protinus incepit garletto vadere zotto,
Et claudens oculum ſguerzo cum lumine guardat.
Mox faciens gobbam ſtorto galone caminat,
Has tres (5) Aglajas Judex Maſcreus habebat;
De paſſu in paſſu judaica verba ſuſurrat.
Zambellus sbrajat quanto sbrajore valebat,
O, quis homo vult hanc bellam comprare Chiarinam?
Cingar id aſcoltans vix calcat pectore riſum.
Attamen incontra veniens hunc primus affrontat,
Et ſtralunatis ciliis, nervoque ſtirato,
Sic ait: ipſe tuam comprabo, ruſtice, vaccam,
Quid vis, quid montat? (6) ſolum pete, quaeſo, doverum.
Zambellus retulit, ſi vis comprare Chiarinam,
Da mihi credenzam, peradeſſum nolo monetam.
Accipe (7) manzolam, quia ſic mea Laena comandat,
Quae veniet ſabato, quos montat ſcodere nummos.
Cingar ait: mecum venias, ita nempe pagabo,
Sed mena vaccam (retro laſſaverat illam)

Num-

(1) *Sguarnazzam*. Veſtem ſuperiorem.

(2) *Mantò*. Solemnior veſtis, et per ironiam ita veſtem ab Hebraeo conductam vocat.

(3) *Inde facit &c.* Quod inditio eſt, hebraeos olim pileolo croceo coopertos inceſſiſſe, quemadmodum pauperiores hebraei pileum croceum nunc portant alicubi.

(4) *Patarinum*. Celebrem aliquem uſuris Judaeum.

(5) *Aglajas*. Gratiarum una, quam hic Judaeo per ironiam accomodat, tribus hiſce gratiis ornatum deſcribens. *Judex Maſcreus*, hoc pariter dictum in contemptum.

(6) *Solum pete &c.* Ne petas ultra debitum.

(7) *Accipe manzolam*. Juvencam.

Numquid es insanus? (1) Non sum, codesella, va là.
Ergo (2) marangonis simul intravere Botegam.
Cingar (3) credenzam factam lignamine comprat,
In quam tres pisces occultat, nomine (4) barbos,
Qui pisces tales ovos in corpore gestant,
Quales si mangias ventralia tota cagabis.
Cingar credenzam Zambello misit adossum,
Atque casam versus mandat, retinendo Chiarinam.
Zambellus sudat, nimium Credentia pesat,
Laetus abit pulcrum pensans fecisse guadagnum.
Cingar Judaeo sguarnazzam reddidit unctam,
Vendidit, et Vaccam Judaeo quippe medemo.
Qui pro mercato florinos tradidit octo,
Nam cito maturum pariet gravidata vedellum.
Non appena quidem tales acceperat aureos,
Zambellum nimio credenzae pondere lentum
Praecedit cursu, (5) tamen altro tramite preso
Mox rediens urbem contra procul ipse venibat.
Zambellus caricus sudore colabat ubique,
Sed labor est animo nihil importunus alegro.
Sic placuisse putat Laenae, dehinc Cingare viso
Clamat, o là Cingar, quo vadis? Quomodo stas tu?
Nonne recordaris, quia merdae trenta barillos
Tunc promisisti quando presone tenebar?
Ne dubita, Cingar dixit, promissa dabuntur,
Jam non materia quis erit te richior ista.
Numquid deciperem te, mi Zambelle sodalis?
Quae tibi promisi semel, attendenda memento.
An te picandum modo de presone cavassem,
Si, Zambelle, tuus non Cingar amasset amicus?

Sis

(1) *Non sum &c.* Zambellus respondet, deinde Chiarinam alloquitur. *Va là.*
(2) *Marangonis.* Fabri lignarii.
(3) *Credenzam.* Hoc nomine nos appellamus Arcam, sive Abacum ad comestibilia condenda.
(4) *Barbos.* Piscis nomen satis notum.
(5) *Tamen altro &c.* Per alium tramitem.

Sis certus, quod habes tibi me, Zambelle, fidelem;
Sunt haec verba tamen, potuisti cernere provas.
Sed dic, credenza quidnam portatur in illa?
Zambellus retulit, tres pisces bajulo dentrum,
Quos mea mangiabit (namque est pregnata) libenter
Laena, nec huic ullum lasso mancare bisognum.
Si non ipse darem quidquid sua voja dimandat,
Pregna meum forsan posset disperdere puttum.
Cui Cingar, quantam facis, o Zambelle, bonopram.
Sed bene sunt pisces, velut est usanza, scajandi,
Tuque tuae debes gravidae succurrere Laenae,
Namque cosinandi non deportare fadigam,
Forte creaturam tali amazzare labore
Posset, abortivum faciens, mortumque putinum.
Tunc per abortivum, putat, hunc dixisse botirum.
Quapropter Zambellus ait, non illa botirum
Plus faciet, vaccam vendivi namque Chiarinam.
Attamen! oh quantum bene me nunc Cingar avisas.
Ipse cosinabo, nolo, mea Laena cosinet.
Scajabo pisces, quantum scajare valebo.
At Cingar, Zambelle meus, scajare necesse est,
Sed sta in pace, tamen me semper habebis (1) apostam.
Sic dicens, ibat tanquam frezzosus ad urbem.
Denique Zambellus Cipadae straccus arivat.
Quem tenuit dudum caricatum Cingar (2) aposta.
Non sua, cum junxit sosians, erat uxor acasam;
Forte duos, vel tres procul iverat inde miaros,
Et secum portans clavem, concluserat ussum.
Ergo Zambellus ponit de tergore sommam,
Vultque (3) desinarum pisces scajando parare,
Ast intrare nequit per portam, sive fenestram.

(1) *Apostam*. Tuis commodis.
(2) *Aposta*. Hoc consilio, ut defatigaretur.
(3) *Desinarum*. Prandium.

Blasphemat, piscemque cupit scaiare, (1) nec ordo est.
Sed tandem tandem testam sic saepe gratavit,
Quod reperit fogiamque novam, studiumque galantum.
Providus in primis Tovolettam suscipit unam,
Supra quam pisces tres illos ordine (2) conzat.
Post haec in terram sub Phoebi luce reponit.
Inde salit cuppos cum scala desuper altos,
Ac ibi camisae brazzos smanicavit utrosque,
Inque (3) scajas coepit fragiles convertere cuppos,
Quas jacendo (4) giusum, forma scajabat in ista
Pisces, et tectum scoveitans, illosque (5) sbudellans.
Sic in parata noster (6) cosinarus acortus,
Cupporum fragili studiare scajamine Barbos.
Hoc si partito scajarent undique Pisces,
Possemus de nocte poli guardare serenum.
Laena sed ecce super jungit, videt inde fracassum,
Nam (7) tempiellos, travosque retexerat omnes.
Perque domum totam rutilans penetrabat Apollo.
Proh dolor, ut vidit tantam bona Laena ruinam!
Ah manigolde, gridat, bojazzaque, bestia matta,
Cernere quem possem modo (7) scavezzare colengum.
Quid poltrone cagas? Quis teque diavol (8) agrezzat?
O Deus, en quali sposatur Laena marito,
Cur non sum potius magno maridata (9) Veraso?
Sit maledicta dies, in qua mea mater Agnesa
Dixit, Zambellum sumes, o Laena, maritum.

Quid

(1) *Nec ordo est*. Nec potest. Nos dicimus: *Non v' è ordine*, quando significare volumus, quod fieri non potest.
(2) *Conzat*. Ponit.
(3) *Inque Scajas*: In fragmina.
(4) *Giusum* Deorsum.
(5) *Sbudellans*. Interiora ejiciens.
(6) *Noster Cosinarus*. Coquus noster adeo astutus.
(7) *Nam tempiellos*. Trabes minores.
(8) *Scavezzare colengum*. Frangere collum.
(9) *Veraso*. Nunc foemella diceret: *all' Orco*. Doemoni se in varias formas vertenti.

Quid diavolazze furis? (1) ſta quacchius brutte gajoffe,
Non ceſſas ancora domum ſubvertere? me, me,
Me miſeram, deſcende cito, deſcende dabaſſum.
Zambellus magnam ſe ſentit habere (2) ſcagaitam,
Jamque tracagnadis ſchenam diſponit ad uſum,
Attamen in ſcala dum culmine ſmontat ab alto,
Dicebat, piſcem ſcajavi, parcere debes.
Laena ſed in furia non audit verba mariti.
Omnibus ut forcis ſcalam (3) ruzavit in illam,
Quod preſtum plus quam voluit deſcendit, et aſpram
In tellure dedit ſcala caſcante culadam,
Ohime, gridans ohime, perdona Laena, (4) ragiabat,
Perdonanza precor, faciam non talia majum,
At ſupra trippam ſaltaverat illa Mariti,
Quem pugnis, calciſque ſimul furioſa (5) marazzat.
Viſinanza venit, rumorem ſenſerat illum,
Zambellum retrovant ſub Laenae calcibus eſſe.
Nil mirantur enim, quia res non illa novella eſt,
Nam baſtonabat (6) minchionem Laena maritum.
O quanti ſimiles Zambello ſaepe catantur,
Quos ego non homines, caſtrones immo vocandos
Judico, nec dignos (7) frixi ſcampare cavallum.
Inquirunt cauſam Villani, Laena recontat,
Quam tamen hi placidis confortavere parolis.
Non ſtetit interea Zambellus carpere poſſam,
Excavat obtritos de ſub rottamine Barbos,
Inde coquit, mangiatque ovos, mangiat quoque reſtum,
Quo facto ſumens baſtonem vadit ad urbem.
Alt alio Cingar ſentero protinus ivit
Ad Laenam, caſum Zambelli namque notarat.

(1) *Sta quacchius*. Quieſce.
(2) *Scagaitam*. Ingentem timorem.
(3) *Ruzavit*. Impulit.
(4) *Ragiabat*. Lugens clamabat.
(5) *Marazzat*. Verberat.
(6) *Minchionem*. Bardum, et ſtolidum.
(7) *Frixi*. Equum ligneum, cui homines ad ludibrium imponuntur.

Quamvis ridendi sibi plurima voja veniret,
Attamen! oh quantum cordojum fingit habere.
Biasmat Zambellum, quod erat sic absque governo,
Nec piet (1) hormajum mentem, sensumque virilem.
Laena magis plorans, sua maxima damna recontat,
Maxime credenzam pro Vaccae pignore toltam,
Nec (quod pejus erat) scit quis deceperit illum.
O mala res, inquit Cingar, sed desine Laena,
Aut vaccam, aut nummos spero, quod habebis adessum.
Dixerat, et veteres secum meditando magagnas,
It celer, ac mediam Zambellum scontrat in urbem.
O poverete, inquit, fecisti nempe (2) maronem:
Perdisti vaccam, perdisti, matte, quatrinos.
Non habes ingenium, tibi dico, quando piabis
Sentimentum aliquod? quando (3) aguzzaberis unquam?
Jam sum straccus ego: qua guisa vivere debes?
Sed dic, an scires hominem cognoscere, qui te,
Dando credenzam, Vaccamque piando, gabavit?
Cui Zambellus, ita possum cognoscere vaccam,
Cujus si velles signalia discere, Cingar,
Haec habet in testa duo cornua, squassat orecchias,
Garlettosque super malnettos saepe scagazzat.
Non ita Cingar ait, scio quod duo cornua gestat,
Sed compratorem dico, si dicere scires.
Ah, Zambellus ait, scirem cognoscere certe,
Non habet ille duas cornas, sed, quando caminat,
Zoppegat, & guardans, oculos stravolgit adossum,
Estque suae Brettae color ut Merdella putini.
Ah, scio quid dicis, respondet Cingar, eamus
Ad corpus sancti Petri, tibi reddere vaccam
Ille bisognabit, mecum Zambelle venito.

Dum

(1) *Hormajum*. Adhuc.
(2) *Maronem*. Ingentem errorem.
(3) *Aguzzaberis*. Fies acutus.

Dum ſic parlabat, feſtinus trottat, et ipſum
Zambellus ſeguitat quandoque molando corezas;
Barborum quoniam diſturbant ova budellas.
Fortius it Cingar, curritque per omne viarum
Carrobium, (1) grandem vix cogens pectore riſum.
Ad Giudaeorum contradas ire volebat,
Et verſus Divam flectit veſtigia (2) Gadam,
Mox (3) hoſpitalem tranſit, templumque Lonardi,
Ad quod ſtradiculas centum diſcurſitat omnes.
Hinc (4) Joanniarum freghezat clauſtra ſorarum,
Divum Franciſcum, (5) Vos Sanctos praeterit Omnes,
Perque (6) Bredam medii ſanctum vult cernere Marcum.
Hic quoque perdonum Cingar devote piavit.
Jam cagarola piat Zambellum, jamque petezat,
Jam tenet appena ventum, ſchitarola ſequebat,
Nil reſtat Cingar, (7) Sebaſtianica templa
Viſitat, et quaſdam fangoſas praeterit oras,
Quas Cantaranam vocitant, ſed tempore divae
Gonzagae venient pars noſtrae pulchrior urbis.
Tireſiae (8) portam jungunt, quam groſſa Cereſum
Plebs vocat, unde homines non paſſant abſque boletta.

Zam-

(1) *Carrobium*. Ad trivium.

(2) *Gadam*. Agatham. Templum, vel potius Fanum Divae *Agathae* erat, ubi nunc in conſpectu Xenodochii nundinis locus amplior paratus eſt, et nos dicimus: *sù l' Argine*.

(3) *Mox hoſpitalem*. Ampliſſimum per univerſam Civitatem gyrum facere praeparat Cingar, ut longius Zambello oblectamentum exhiberet.

(4) *Joanniarum*. Tranſit prope Clauſtrum Monialium S. Joannis. *S. Giovanni delle Carrete*.

(5) *Vos Sanctos*. Ante S. Franciſci Templum praeteriens, et recta via progrediens, ad Templum Omnium Sanctorum pervenit, et illud praeterit.

(6) *Perque Bredam medii &c.* Viam arripit, quam dicimus: *Breda di mezzo*, inde ad aliam viam rediens, quam dicimus: *Breda dall' acqua*, pervenit ad Templum Divo Marco dicatum.

(7) *Sebaſtianica templa*. Per vicum, quem dicimus: *Via nuova di S. Marco*: ad Templum D. Sebaſtiani perrexit, unde in lutolentam quamdam viam, quae etiam nunc dicitur *Cantarana*, ſed lutolenta amplius non eſt, quia recens ſtrata.

(8) *Tireſiae Portam*. Prope moenia deambulans Cingar ad portam Tireſiam pervenit. Antequam vero, ea via progrediens, perveniret ad Portam Tireſiam, tranſeundum ei erat ante Portam Piſterlam prope Divi Sebaſtiani Aedem, quam etiam dicimus Portam *del Te*. Eſt ibi vetus Palatium a delitiis Principum, cum Fontibus, viridariis, amoeniſque receſſibus

Zambellus potuit liber transire Gabellam.
Signatam quoniam portat de retro bolettam.
De passu in passu sloffis poltronus amorbat,
Postergant (1) Paulam, veniunt ad smerbia pontem
Arlotti, viso (2) Carmeli denique Fano,
Ad Judeorum stradas vestigia torquent.
Ac ita sat magnum Cingar compleverat O,
Ante Sinagogae portam Zambellus arivat,
Ac ibi Naturae cedens ventramina sborrat,
Inde levans sursum, clamato Cingare, dixit,
Quomodo mi Cingar merdam portabimus istam?
Cingar ait: primum videamus habere Chiarinam,
Mox botesinellum ligni comprabimus unum,
En inter gialdas subtiliter aspice Brettas,
Tenta si posses, emptorem noscere manzae,
Sic dicens, Sadoch trapassant ante Botegam,
En, Zambellus ait, mi Cingar, respicis? ecce
Sguerzus adest, quo bella fuit comprata Chiarina.
Ingreditur Cingar turbata fronte Botegam,
Traxit et a cincto largum pugnale galono.
Inde levans dextram, collum brancante sinistra,
Sic Christianam pensas trapolare brigatam?
Dicebat, Patarine ladro, Patarine ribalde;

Hic

bus constructum. Quare vero locus ille Te apelletur diversa tradunt Auctores. Tradit Donismundus Ist. Eccl. Mant. t. 1 lib. 2. loca illa sic appellata a Teja Gothorum Rege, qui in iis locis castra fixerat ad Urbem aggrediendam sexto a Reparata Salute currente Soeculo. Contra Cl. civis noster Bertazzolus in quoddam M. S. apud me existente scriptum reliquit, Sic locum illum apellari a quibusdam ingredientibus tramitibusve tustis arboribus hinc inde duplici ordine obumbratis, qui se ita intersecabant, ut literam T constituerent.

(1) *Postergant Paulam*. Inde revertens Templum Divae Paulae Sacrum post terga, immo a latere reliquit. Ante Templum D. Martini transiturus, Pontem pertransit, qui dicitur: *il Ponte d' Arlotto*, a familia Arlotti, quam prope D. Martinum habitasse, Soeculo Decimo tertio conjicimus.

(2) *Carmeli denique Fano* In conspectu Templi Carmelitarum ad laevam se convertens, brevi itinere ad Judaeorum Contubernia pervenit, unde Cingar cum Zambello sat magnum compleverat O ad quatuor millia passuum.

Hic poverettus homo vaccam tibi vendidit unam,
Et tu credenzam ligni, piſceſque malignos,
Qui fecere ſibi medium sborrare fiatum,
Propter credenzam, quae pignus dicitur, offers?
Redde ſuam vitulam, ſi non tibi tajo colengum.
Corripitur tanto Judaeus allora ſpavento,
Quod parlare nequit, Cingar magis exprobrat, urtat,
Smergolat, et multam facit illic currere gentem.
Cauſa recitatur, Cingar bravegiando recontat.
Judaeus gridat, quid dicas neſcio, ſed tu es,
Qui mihi vendiſti vaccam, non iſte vilanus,
Florinoſque (1) tibi doros sborſavimus octo.
Non, Zambellus ait, non ſic eſt, o cagaſanguis,
Te cognoſco illum, cui vendita vacca Chiarina eſt.
Ecce marangonus, credenzam qui tibi fecit.
Cingar eum clamat, ſtrepitum qui currit ad iſtum:
O, la, marangone, o ſis teſtis, quis fuit ille,
Ad quem credenzam vendiſti? nonne ribaldus
Iſte fuit ſguerzus? dic verum, nonne gajoffus
Iſte fuit zottus? dic verum, nonne ladrazzus
Iſte fuit gobbus? dic verum nonne? quid inquis?
Marangonus ait, ſic eſt, vult forte negare?
O deus, a ſguerzis, zottis, gobbiſque cavendum eſt.
Cingar reſpondet, parlaſti vera magiſter,
Nulla fides gobbis, mancum, mihi credite, zottis.
Si ſguerzus bonus eſt, inter miracula ſcribam.
Ergo Sinagogam Judaeus congregat omnem,
Ut faciunt quando diſchiavant foederis arcam.
Hic (2) erat Aminadab, Roboam, Joſafattus, Abia,
Zorobabel, Mathan, Efrom, Tobbia, Naaſon,

Eliud,

(1) *Florinoſque tibi doros*. Aureos. Fortaſſis ducata aurea, quorum valor ſupra expreſſus.

(2) *Hic erat Aminadab &c.* Haebreorum nomina.

Eliud, Achimelech, Ieconias, Helcana, Salmon,
Matusalem, Boz, Rab, Achas, Malachia, Rut, Azor,
Abdenago, Sidrach, Manasses, Oziaque tandem.
Barbottant (1) an ha ay, men he ey, faciuntque tumultum,
Ut (2) sagatare ocham vellent clamando Mesiam.
At potuere satis tunc (3) brontolare gajoffi,
Atque sacerdotem Scripturae Salathiellum
Consultare suum, non solita (4) cabala valet,
Nam tulit Altorium doctrina cabalica nullum,
Cingar enim tantum minitanti voce gridavit,
Quod (5) bonus et sguerzus Sadoch cito reddidit unam
Vaccam cum vitulo, quem nunc enixa levarat.
Zambellus Vaccam, vitulum sed Cingar aquistat,
Namque probat, sic sic propriam meritasse fadigam,
Et sic (6) Zambellus mansit, Sadochque gabatus.
Fecerat interea (7) recopriri Laena casettam,
Tantam Zambellus (8) sborravit denique merdam,
Per stradas urbis retro ducendo Chiarinam,
Quod jam lectores video nimis instomacatos,

At-

(1) *An ha ay &c.* Haebraeorum canentium irrisio, et verborum, quae inter canendum videntur proferre, simulatio.

(2) *Sagatare.* Hoc verbo vulgus utitur ad significandum anseri fauces praecidere, quod Haebraei superstitiose praestant, ad servandam legem Levitici, in qua sanguinis esus ipsis prohibetur, parum enim interest, hoc vel illo cultro avium, et animalium fauces praecidi, qua in re, Judaei, qui nunc sunt, superstitiosos ad modum se exhibent. Sensus autem est: adeo ingentem tumultum edunt, ut videantur velle anseri fauces praecidere; quae vehementer clamat.

(3) *Brontolare.* Superius dixerat *barbottant.* Haec autem duo verba *barbottare*, e *brontolare* idem apud nos significant.

(4) *Cabala.* Cabalisticum studium, apud Haebraeos celebre, quod tamen esse inane commentum, vel superstitiosum inventum, visis, et lectis omnibus, quae a pluribus, tanquam aliquid pretiosum asservantur, firmissime pronuntiamus. Nihil enim continent omnino, nisi rerum ambages, numerorum nihil significantes congeries, inanes combinationes, superstitiosas observationes, quae tamen nihil prosunt ad intentum.

(5) *Bonus.* Per ironiam.

(6) *Zambellus.* Zambellus, et Sadoch uterque illusus remansit. Zambellus, quia credidit se vaccam vendidisse Sadocho, Sadoch, quia vere emerat justo pretio, atque eam reddere cogitur sine pretio.

(7) *Recopriri.* Tectum a Zambello dirutum fecerat, ut tegeretur.

(8) *Sborravit*, Propter ova piscis, quae manducaverat.

Atque (1) meae musae nasum tenuere (2) stopatum.
Parcite, (3) si nimium vestras implevimus aures
Hac de materia, quia verum dicere cogor,
Et magis impleta est auris, quam bucca, valete.

(1) *Meae Musae*. Propter meam Musam.
(2) *Stopatum*. Clausum videlicet ob turpem odorem.
(3) *Parcite*. Nimiae licentiae, et rei turpitudinis apta excusatio.

ARGUMENTUM

IN SEPTIMAM MACARONICEN.

Cogitur incaſtos Fratrum deſcribere mores;
Squallida Motellae qui male Templa colunt.
E quibus incontrat duo Fratres pſeudo negandi
Zambellus, vaccam qui menat ante ſuam.
Frater cui nomen Polazzus fingit amictum.
Vaccam Zambelli dixit et eſſe capram.
Zambellus negat hoc, fit lis, ſic pactus ab ipſis
Perdit Zambellus, Frater aquiſtat eam.
Cingar id auſcultat, pravos damnando bonorum
Religioſorum carpit inique decus.
Mottellamque petit, Zambellum, praeque Copinum
Menat, ibi fratres cocta Chiarina cibat.
Cingar it ad menſam, poſt coenam membra Chiarinae
Colligit, et ſepelit: Diique, Deaeque gemunt.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE SEPTIMA.

Il nisi crassiloquas dicor scivisse Camoenas.
Crassiloquis igitur dicamus magna Camoenis.
Siste labrum. (1) Quare? cupies tacuisse, tacendum est
Quod nocet? Immo nocet, vatem nimis esse loquacem.
Vera loquor: cum vera loqui tibi convenit uni?
Num sequar errorem communem vera silendo?
Et facis errorem tu solus vera loquendo.
Vera loqui est error? non error vera tacere;

 Nam

(1) *Siste labrum*. Magna in hoc libro dicturus, dubitat utrum loquatur, et secum ipso loquens, rationes adducit, propter quas tacendum potius videatur.

Nam bona se interdùm David siluisse fatetur.
Interdum silui, interdumque loqui mihi fas est.
Est (fateor) seu vera loqui, seu vera silere
Adscriptum laudi, sed laus magis aequa tacendi est.
Quid vero? toties quid sit tacuisse probavi,
Utile nil reperi: (1) nunquid culpabile? quantum
Fert causam, dicam, si mites arrigis aures:
Arrigo, jam satis est, dixisti, jure tacendum est.
Tu facies melius Zambelli dicere vaccam.
Ergo Zambelli vaccam, (2) Maselina, canamus.
Est locus arrentum Cipadae mille (3) cavezzos,
Qui, velut historiae ponunt. Motella vocatur.
Parvula villa casis, at largis maxima campis.
Illic semirutis (4) Ecclesia vecchia murais
(Ut multas etiam nunc cernimus ire damalum)
Officiabatur quorumdam semine Fratrum,
Officiare solet gens ut Todescha tavernam.
Sub (5) quali norma vivebant, nescio certe.
Nunquid sub magni Benedicti legibus? absit.
Nunquid sub Fidei Augustini Robore? nec sic.
Francisci nunquid sub paupertate? nequaquam.
Sed velut exterius meditor, sub Fratre Stopino;
Cujus, si velim porcinos scribere mores,
Ille suos docuit fratres praecepta coquinae,
Atque lecatoria doctores fecit in arte.

Ergo

(1) *Nunquid culpabile?* Quum neutra pars culpam involvat, decernit se illud velle dicere, quod fuit causa.

(2) *Maselina*. Tertia ex Musis Merlini.

(3) *Cavezzos*. Passus.

(4) *Ecclesia vecchia*. Totum hoc Poëticum esse figmentum, ex eo manifesto constat, quod Motellae nulla reperitur Ecclesia, neque unquam fuit, neque Regulares unquam extiterunt.

(5) *Sub quali norma*. Clarius hinc apparet totum hoc phantasiae inventum esse, neque a Poëta id dictum, ut Regularium moribus detraheret. Frater enim Stupinus inimicus, et fictitius est Legislator.

Ergo duo Fratres ex his qui grata colebant
Claustra lecardiae, veteri brotamine sporca,
Nescio quo pariter frezzosis passibus ibant
Incostumati, graduum sine lege rotantes,
Frontibus alzatis guardantes omnia circum;
Dumque simul properant propter visitare (2) Comadres,
En sibi Zambellum cernunt occurrere, qui tunc
Infortunatam guidat, stimulatque Chiarinam.
Unus, quem Fratrem Polazzum nomine dicunt,
Protinus egregiam meditat fabricare magagnam.
Alloquitur socium, qui Frater dicitur Antoch.
Siste gradum, quoniam vaccam lucrabimur illam:
Namque gabare volo quem cerno venire bonhomum.
Dixerat, et frustra gestatas illico cappas
Exuit, apparens Fans in giuppone galantus.
Quod si consideres positis guarnazzibus illum,
Illum plus aptum ronchae, spetoque Bolognae
Jurabis, quam ferre Crucem, quam dicere Missam.
Tolle viam (3) chierigam, soldati forma videtur.
Antoch se in bosco vicino jussus (4) amacchiat,
Inter se quoniam sic ordo ponitur iste.
Polazzus tanquam laicus celer obvius ibat
Zambello; quo vadis, ait, villane (5) cuchine,
Quove illam ducis capram? Zambellus ad illum
Respondet: capram? doh cancar! vacca Chiarina est.
Est capra, Frater ait; non est, respondet at ille.
Polazzus bravans, veniat tibi cancar in occhis.
Est capra, dico tibi. Zambellus, doh codesella!
Non ego cognosco capram, vaccamque Chiarinam?
Non habet ista (vides) barbam, sed longa dedretum

Cau-

(2) *Comadres*. Amicas.

(3) *Tolle viam Chierigam.* Clericali tonsura demta, vel Rusticus, vel Miles Frater Polazzus apparebat.

(4) *Amacchiat*. Se sepe vicina tegit, et abscondit.

(5) *Cuchine*. Stolide.

Cauda ficata parat muſcas, cagatque boazzas,
Nec (1) bè quando gridat, ſed bù pronuntiat ore.
Polazzus dicit, capra eſt, nam cornua geſtat,
Raſiſti barbam fortaſſe, covamque tacaſti.
Non ego ſum, Zambellus ait, barbèrus, et ipſam
Radere neſcirem vaccam, ſed mungere tantum.
Ne dicas, Polazzus ait, ſcio mungere vaccam;
Dic capram, quoniam capra eſt: Zambellus ad illum:
Non eſt ſic, duras cagat quia capra balottas.
Polazzus fingens coleram blaſphemat, et inquit,
Ludere vis contra ducatos quattuor illam?
Sic Zambellus ait, volo ludere, sborſa danaros;
Si mea vacca poteſt, quod non ſit vacca provari:
Non ero Zambellus, nec erit plus vacca Chiarina,
Atque guadagnabis capram, ſi capra Chiarina eſt.
Sum contentus, ait Polazzus, quis tamen iſtam,
(Ecce (2) Romitus adeſt) poterit decidere cauſam?
O Pater, huc veſtras pochetum flectite gambas,
Et date judicium (lis eſt non parvula) ſaldum.
Is oſtinatur, velut eſt uſanza vilani,
Quod capra non illa eſt, quam menat, et eſſe vedellam,
Aut vaccam zurat, quid ait Reverentia veſtra?
Ille refert dicens: quod ſit capra diceret orbus:
Tunc, Vilane, capram praeſumis dicere vaccam?
Vade, quod es mattus, capram me judice perdis.
Ergo Zambellus ſine vacca reſtitit illic,
Et miſeram Fratres ſecum duxere Chiarinam.
Interea Cingar veniebat ſolus ab urbe,
Zambellumque catat plangentem more putelli.
Quid Zambelle facis? Cur ploras? Eſt ubi vacca?
O, quia ſum mortus, retulit Zambellus, et oyme.

Uxor

(1) *Nec bè &c. Bè* exprimit vocem ovis, *Bù* Bovis.

(2) *Ecce Romitus &c.* Videns Fratrem Antocum, e ſepe erumpentem.

Uxor amazzabit me me mea Laena debottum.
Cingar tunc risit dicens: ubi vacca Chiarina est?
Est morbus, Zambellus ait, qui nunc tibi mangiet
De facie nasum: non est plus vacca Chiarina,
Tu mihi fecisti pro vacca reddere Capram.
Cingar respondet, quis ait, quod capra Chiarina est?
Zambellus parlat: sic Frater dixit adessum.
Ille scapuzzinum portat, tergoque (1) gajoffam:
Atque Paternostros (2) grosso lignamine factos.
Cui bechi barba est (3): cui cingit (4) soga fiancos:
Fertque breviarium dextra, sportamque sinistra.
Ille meam vaccam, vaccam non esse provavit:
Chiamavitque capram, quia capram reddidit ille,
Ille, inquam, sguerzus nobis, tenuitque vedellam:
Capra chiarina datur, sed vacca chiarina levatur.
Perdidimus vaccam primo, capramque secundo,
Esque meae magnae tu solus causa ruinae.
O, ergo, Cingar ait, credis poverelle Capuzzo?
Donastique fidem Fratri? Qui si malus, extat
Non scelus in mundo, quod non committat? Eamus.
Me cancar mangiet, faciam tibi rendere vaccam.
Tunc quia promptus erat, Fratres cito judicat esse
Illos, qui renegant (5) tonsuram mille fiatas.
Attamen, ut facimus laici nos saepe, malorum
Religiosorum culpa, mordebat honorem,
Sanctorumque decus Patrum, moresque bonorum.
Quo diavol, ait, tanti venere capuzzi?
Nil nisi per mundum video portare capuzzos,

Quis-

(1) *Gajoffam*. Hoc nomine Mantuani vocant saeculos, qui vestibus assuti se runtur. Hoc nomine descripsit Zambellus Capuccium, quod a Regularibus quibusdam ex humeris pendens portatur.

(2) *Atque Paternostros*. Granulos precatorios.

(3) *Cui bechi barbam*. Hirci barbam.

(4) *Soga*. Funis.

(5) *Illos, qui renegant &c.* Non de omnibus maledicis, sed de iis, qui a professione diformes mores praeseferunt.

Quisquam vult fieri Frater, vult quisque capuzzum,
Postquam giocarunt nummos, tascasque vodarunt,
Postquam pane caret cophinum, celaria vino,
In Fratres properant, datur his extemplo capuzzus.
Undique sunt isti Fratres, istique capuzzi.
Qui sint nescimus; discernere nemo valeret
Tantas vestitum foggias, tantosque colores.
Sunt pars turchini, pars nigri, parsque morelli,
Pars albi, russi, pars gialdi, parsque bretini.
Ipsorum tanta est equidem variatio Fratrum,
Quod non discerno Bernardum de Benedicto.
Quantae stant coelo stellae, fojamina sylvis,
Tantae sunt Fratrum normae, tantique capuzzi.
Si per iter vado telluris, cerno capuzzos,
Si per iter pelagi, non mancum cerno capuzzos.
Quando per armatos eo campos, cerno capuzzos.
Sive forum subeo, sive barcam, sive tavernam,
Protinus ante oculos aliquem mihi cerno capuzzum.
Nil nisi per stradas video discurrere Fratres.
Nonne satis bastit sapientis regula Christi?
Istorum Fratrum cumulus jam tantus olevit,
Quod sine soldatis (1) Christianica turba manebit.
Non erit aequoreis qui remum ducat in undis,
Non qui martellet ferrum, vel mantice foghet.
Non qui descendens montagnis, tecta covertet,
Non qui per terram it gridans Spazza caminum.
Non qui scarparum tiret cum dente coramum.
Non qui substigans asinos, (2) pronunciet (2) arrì.
Non qui scortegat manzos, vendetque figatum.
Non qui ventrones vacuet, lavet inde busecchas,
Non qui verghezet lanam, gucchietque biretas.
Non qui zavattas renovet, sparamenta reponat:

Non

(1) *Quod sine soldatis.* Artium inopia, ob nimiam Regularium copiam.
(2) *Pronunciet arrì.* Vox asinos ducentium.

Non (1) qui bagnificet barbam, tollatque rasoro,
Non (2) qui praeduris scarpellet marmora picchis.
Non (3) qui porcellos castret, conzando lavezos,
Non (4) qui sumpta molet frumenta, robetque farinam.
Non qui sit tandem sguatarus, pegorarus, arator.
Hoc genus est hominum, qui claustra superflua captant.
Namque superstitio sola his in fratribus ambit.
Illic (5) nobilitas sub rusticitate laborat,
Ambitio quoniam villanos unica brancat.
Pompejana tument fastigia, Caesaris alta
Mens ambit superos, quidni? minus atria regum
Dedecet hoc vitium, sed, proh! quid sueta ligone,
Vomere et attrito rigidas subvertere glebas
Rustica progenies aspirans grandibus ambit?
En pastus siliquas, paleis caput obrutus, et qui
Non nisi festivo tellurem tempore sputis
Inficit, abjectus, sordens, alienus ab omni
Morigero cultu, tantum suefactus aratro,
Aut stimulare boves, aut stercum fundere campis,
Sedis honorificae culmen cupit, optat, et ambit.
Oh si Primatum numerarier agmine posset,
Quanta videretur sibi gloria, fastus, honorque,
Per fas sive nefas reliquis opponere se se
Patribus (6), et quas tot servarunt tempora normas
Vertere, ut interpres melior, legumque peritus
Adsit praeceptor, plus quam matura vetustas!

C c Ta-

(1) *Non qui bagnificet &c.* Propter Claustralium nimiam multitudinem, desunt artes, deficiunt Barbitonsores.

(2) *Non qui praeduris &c.* Marmorum Opifices.

(3) *Non qui porcellos &c.* Qui cacabis resarciendis dant operam, huic etiam operi praesunt.

(4) *Non qui sumpta molet &c.* Molendinarii, iidem et fures esse perhibentur.

(5) *Illic nobilitas.* Ira percitus elegantes versus depromit.

(6) *Et quas servarunt.* Ad Cassinensis Congregationis turbas, et infortunia certe alludit sub Ignatio Squarcialupo, de quibus in Vita C. 2. §. 2.

Talia dum Cingar fallaci murmurat ore,
Prae (1) Jacopinus adest quondam (2) Capelanus Arenae,
In qua docta suas Vaccas Verona gubernat,
Qui bene vivendi nunquam cognoverat artem.
Cingaris ipse fuit dilectus semper amicus.
Nescio quis certe codegonus Vescovus unquam
Ordinarat eum, permittens dicere Missam.
O quantos hodie cognoscimus esse Copinos!
Inter virtutes alias, quas noster habebat
Prae Jacopinus, erat (3) castrono doctior omni.
Andagando (4) scholam denos passaverat annos,
Quod supra tolam (5) non imparaverat, a a;
Unde bisognabat sub hac arte docere Pedantem.
A (6) marangonis Sestum monstrando jubebat,
Ragiantemque (7) magis vocem fundebat aselli;
Namque asinus quando sbrajat pronunciat, a, a.
B, simile est ferris, quae fert in carcere latro.
Hanc subito didicit, nulloque labore piavit,
Nam stetit in ferris dudum, sforzando puellam.
Quod si mal aptus (8) erat letram formare cotalam,
Mandabatur ei Castronis fingere vocem,
Vox quia per pegoras resonat castronica, b, b.
C, manico (9) secchiae brancat, manicove lavezi,
Explicuitque illud si vellet pascere porcos.
Nam velut insegnat nostrae parlatio terrae,
Dicunt, quando volunt porcellos pascere, c, c.

D,

(1) *Prae Jacopinus*. Hic pariter Praesbiter, et quidquid de eo narrat, merum figmentum.

(2) *Capelanus arenae*. Porcorum custos.

(3) *Castrono doctior*. Capro, et Asello magis eruditus.

(4) *Andagando*. Scholam iens, et rediens.

(5) *Quod supra tolam*. Sensus est: Integro decennio, tabellae impressis literis, pueri more, studens, alphabetum non didicerat.

(6) *A Marangonis*. Haec litera Normae assimilatur.

(7) *Ragiantemque*. Et sonum exprimit rudentis Aselli.

(8) *Quod si mal aptus &c.* Si aliquando huic literae proferendae ineptus apparebat.

(9) *C Manico &c.* C Situlae, et ollae manicum refert.

D, facilis didicit, nec opus fuit arte doceri,
Blasphemare Deum fuerat sua semper usanza.
E, sedet in sedia quinta; feit armiger arcum,
Fert (1) arcum caricum, corda retinente saettam.
Hinc Jacopinus opem tulerat cognoscere letram:
Mox chiericus factus, novit proferre, canendo
Kyrie, namque chorus Chiericorum (2) smergolat, e, e.
F, timuit semper, quia prima est littera Forchae,
Quam tantas meruit voltas ascendere, quantas
Sfalsavit sub monte cavo cum Cingare Grossos.
G, quia balbus erat non imprendivit, et inde
Loria in excelsis, non Gloria dire solebat.
Versificatores, H, pro nulla re putant.
I, quoniam parvum forma extat, (3) quale Copinus,
Tradidit ingenio; quod si de mente cadebat,
Voce cavallina dicebat (4) protinus, i, i.
K, non ante quidem, melius sed retro ferebat.
Si (5) tamen, ut lingua dixit, C, junxerat et A.
L, didicit (6) ferro, quo in pratis herba segatur,
Et quo magra solet pingi mors supra murajas.
M, pedagogus ei patefecerat arte galanta,
Dismanicans (7) forcam, quam rascum Mantua chiamat,
Cui triplex dens est, aptus manegiare ledamum.
N, forchae (8) forma est, triplici conjuncta travello,

(1) *Fert arcum*. Arcui, cui sagitta sit praefixa, E similis videtur.

(2) *Smergolat e e*. Vocali, si quando in voce canenda occurrit, musicae notae facilius producuntur, quemadmodum in voce *Kyrie*.

(3) *Quale Copinus*. Sensus est: litera forma exigua, quale Copino erat ingenium.

(4) *Protinus i i*. Nitrientium equorum sonus.

(5) *Si tamen &c.* C, et A Mantuanis quidam turpe significat.

(6) *L didicit ferro*. L falcem inversam repraesentat.

(7) *Dismanicans forcam*. Furculae manicum detrahens tridenti, et furculam ipsam invertens M repraesentat.

(8) *N forchae forma est*. Tribus penae ductibns N conficitur, quemadmodum tribus lignis furcae patibulum construitur.

Quae ſtudium (1) docti concluſit Prae Jacopini:
Nam ternos inter lignos fuit ille picatus.
O, ſed grata fuit Jacopino littera tunda,
Ex Hoſtariis (2) hanc cernens, ibat in illas.
P, Porcos ducens bene jam didicerat olim.
Q, (3) taceo, quoniam jungens falcem male cantat.
Caetera quid referam? potuit comprehendere nunquam.
Praeterea Miſſam foggia dicebat in una,
Nec crucis in fronte ſignum formare ſciebat.
Inter Confiteor parvum diſcrimen, et Amen
Semper erat, jam jam meditans adjungere ſinem.
Incipiebat (4) enim nec adhuc in nomine Patris,
Quod tribus in ſaltis veniebat ad Ite miſeſtum.
In medio Miſſae, faciebat quando Memento,
Ad roſtum poſitam meditabat ſemper ad ocam,
Sollicitus nimium ſi gatta comederit illam,
Aut oblitus erat (5) ſpumam ſummare pignattae.
Terque quaterque die Miſſam celebraſſet in uno,
Dum tamen offertum poſſet brancare maniplum.
Vendiderat Calicem dorum, doramque Patenam,
Inque lateſinis denaros ſpenderat omnes.
Non Corporales centum renovaſſet in annos;
Purificatorios mancum, qui ſemper habebant
Centum de vino macchias, centumque recammos:
Albior eſt illis ſpurchae tovaja tavernae,
Albior eſt deſcus, quo gens Tedeſca merendat.
Maſſaram (6) nunquam vecchiam Jacopinus habebat,

Dicens

(1) *Studium docti concluſit*. In hac ediſcenda maximum ſtudium adhibuit.

(2) *Ex Hoſtariis* Virides rami in circulum contexti, Tabernarum inditium eſſe ſolet

(3) *Q taceo*. De litera Q tacet, quia juncta L turpem ſonum efficit.

(4) *Incipiebat enim &c.* Miſſae raptim celebratae clarum exemplum, quod multi imitantur. Vix Miſſam incipiebat, et jam ad finem perveniſſe deprehendebatur. Videtur hoc ſaltem nomine dici poſſe: *O quantos hodie Copinos ubique videmus!*

(5) *Aut oblitus erat &c.* E Cacabo ebuliente ſpumam tollere.

(6) *Maſſaram*. Famulam.

Dicens quod foedant bava stillante menestram,
Aut opus est unam ter semper dicere cosam,
Namque (1) sonant vecchiae sordinam saepe vocatae,
At juvenis Massara placet cur? dicere nolo.
Sufficit hoc: septem formaverat ille fiolos,
De clerichettis quia dixit habere bisognum.
Viderat hunc Cingar, vocat, heus ò Prae Jacopine,
Quo festinanter Reverentia vestra caminat?
Respondet, vado Motellam, namque vocarunt
Me Fratres illi secum coenare staseram.
Cingar ait, quid habent ad coenam? Pretus ad illum:
Decretum est, totam cum pelle comedere vaccam.
Illico Zambellus cridat: doh cancar, an esset,
O Cingar, Chiarina unquam? cui Cingar: adessum
Ibimus, et vaccam, si capra est facta, sciemus.
Nam si vacca quidem fuerit, velut ante Chiarina,
Nil dubium, Zambellus eris: sed quando Chiarina
Capra sit, alter eris, nec non erit altera vacca.
Ad quem Zambellus, quis ero, si capra Chiarina est?
Cui Cingar, quis eris? vel Bos, vel forte Somarus.
Quo (2) dicto, arrivant ad sanctae claustra Badiae,
Nec (3) bisognus erat chiavatam battere portam,
Intrandi quoniam cunctis datur ampla facultas.
Non campanello pulsatur, sive (4) batoclo.
Introeunt Cingar, Zambellus, Praeque Copinus,
Nec fuit ullus enim qui diceret, oh la! quo itis?
Nunquam plena (5) pais, buschis ibi claustra scoantur,
Mingentum foetent muri pissamine Fratrum.
Undique ragnipedes texunt velamina vermes

Non

(1) *Namque sonant &c.* Mantuanis familiaris dicendi modus, quo significatur, Vetulis esse duriores, tardioresque auditui aures.

(2) *Quo dicto &c.* Ironice locum tot vitiis contaminatum Sanctum vocat.

(3) *Nec bisognus erat &c.* Non opus est clavi, ubi semper ostia patent.

(4) *Sive batoclo.* Sive maleo.

(5) *Pais, buschis.* Claustra plena parleis, et sordibus nunquam mundantur.

Non ibi ſobrietas, ibi nulla ſilentia, nulla
Diſciplina cubant, ibi tantum crapula, broda,
Ebrietaſque ſedent, et (proh ſcelus!) atra libido.
Sed tamen eſt melius Zambelli dicere vaccam,
Quam (1) Motellicolae totam cum pelle vorabant.
Cingar eos retrovat quodam cantone latentes,
Circaque roſtitam vaccam facto agmine ſtabant.
Mangiant Chiarinam vinti, vel trenta Capuzzi.
Alter ſpallazzam, ferit alter dente groponem,
Vult alius polpas, alius vult rodere pectus:
Unus de teſta cavat occhios: unus ab oſſo
Dente prius carnem (2) ſpeluccat: et inde (3) ſmiollat.
Vidiſti ne unquam circum brottalia Porcos,
Quam ſint ingordi lordam ſorbere meneſtram?
Sic illos retrovat Cingar mangiare Chiarinam.
Qui ſubito ad coenam fuit invitatus ab illis,
Ac (4) tenet invitum, morſuque tirare comenzat.
Zambello (5) ſchincam dat poca carne (6) dobatam:
Quam piat, et giurat nunquam guſtaſſe miorem.
Nemo parlat ibi: ſentitur fractio tantum
Oſſorum; nec non ſofiatio ſupra panadam,
Namque ingens ibi plena bulit Caldara buſecchis.
Chioccant (7) labra ſimul graſſo ſtillantia brodo.
Jam caret infelix gambis, humeriſque Chiarina,
Interiora patent, grandiſque (8) corazza videtur.
Quanto plus comedunt, tanto plus illa nientum
Efficitur, pariterque fames, et vacca recedunt.

Prae

(1) *Quam Motellicolae*. Fratres Motellae incolae.

(2) *Speluccat*. Diligenter, et minute carnem exquirit, et detrahit.

(3) *Smiolat*. Medullam extrahit.

(4) *Ac tenet invitum &c.* Invitatus non renuit, et morſum avide admovet operi

(5) *Schincam*. Tibiam.

(6) *Dobatam*. Ornatam. Significat autem os cui modicum carnis adhaerebat.

(7) *Chioccant &c.* Suillus manducandi modus: labris ſtrepitum edere, mentumque perungere.

(8) *Corazza*. Coſtae, carnibus, et pelle abraſis, quae voratae jam fuerant, ingentis loricae ſpeciem praeſeferunt.

Prae Jacopinus olet graſſo, lardoque (1) colanti.
Non vult oſſa, vorat pingues tantummodo polpas.
Saepe (2) ſcudellarum ſorbens brottamina, (3) lappat
More canis, laxatque graves de pectore ructus.
Centuram mollat, ventronis panza tiratur,
Jamque ſonare (4) poteſt tamburum valde tumentem.
Dente nihil toccat, ſed aperto gutture carnes
Devorat, atque facit groſſos ſine fine bocones.
Fra Rocchus ſedet hic, frater Polazzus, et Antoch,
Frater Gelminus, Frater Marmotta, Schirattus,
Frater Pagnoccher, Frater Scapocchia, Tafellus,
Frater Agathonus, Frater Scappinus, Arolfus,
Fra Bisbacchus, Enoch, Rigus, Bragarota, Caponus.
Hi ſunt Autores, qui dant praecepta coquinae,
Hicque (5) Lecardiae multos fecere magiſtros:
Eſt Deus (6) his venter, broda Lex, Scriptura botazzus.
Jamque polita nimis ſub deſcum membra cadebant,
Nulla eſt ulterius vaccarum forma Chiarinae.
Oſſa jacent, quae intacta canes et gatta relinquunt,
Jamque (7) comenzarant pingues leccare taeros.
Non aliter Fratres ſua vaſa lavare ſolebant.
Frigore (8) zelatum lardum pars graffiat ungis,
Pars manicis tunicae fregat, nettatque ſcudellas.
Poſt (9) Epulas tandem conſurgunt ludere cartis,
Poſt cartas ſcrimmant: poſt ſcrimmas ſaepe merendant:
Sic

(1) *Lardoque colanti.* Adipe ex ore, mentoque excurrente.

(2) *Saepe ſcudellarum &c.* Canis inſtar patinas avide lambentis.

(3) *Lappat.* Hoc verbo exprimimus lambentium canum ſtrepitum.

(4) *Jamque ſonare &c.* Inſtar timpani corio vehementer extento, ſi percutiatur, ſonitum edere poteſt.

(5) *Hique lecardiae.* Crapulae, et gulae.

(6) *Eſt Deus &c.* Quorum Deus venter eſt. Hujuſce furfuris homines deſcribens, antea dixerat Apoſtolus ad Phil. 3. 9.

(7) *Jamque comenzarant.* Poſt epulas patinis lambendis ſe dederunt, qua immunditie, munditiei, quae Fratrum propria eſt, conſulunt.

(8) *Frigore zelatum &c.* Adipem concretum unguibus radunt.

(9) *Poſt epulas &c.* Otioſorum hominum vivendi ratio.

Sic ducit (1) vitam gens haec devota beatam.
Bertezant (2) illos, qui celso in pulpite sbrajant,
Qui soterant mortos, jejunant, sequc flagellant,
Vadunt excalci, studiant, et mille (3) fusaras
Scribunt in libris pro Scoto, contraque Scotum.
Vesper erat: vult hinc Cingar discedere praestum,
Qui (4) stans ad tavolam, multum caricaverat orzam.
Zambellus piat hunc retro, cui parlat orecchiae.
Supplicat, ut vivam faciat sibi reddere vaccam,
Cui Fratrem ladrum digito monstrante palesat.
Tunc Cingar ridendo facit sibi tradere saccum,
Quem de sub mensa raccoltis ossibus implet,
Imponensque humero Zambelli, dixit: eamus,
Namque hoc in sacco portas, Zambelle, Chiarinam.
Hanc sub terreno, venias, soterabimus ambo:
Quam post tres giornos faciam tibi surgere vivam.
Sic ait, et vale dicens (5) compagnonibus illis,
Ante caminabat: sequitur sub pondere sacchi
Zambellus, donec veniunt (6) ubi fossa Cipadae
Ranis plena cridat, strepitumque ad sidera mandat.
Illic reliquias celebris posuere Chiarinae,
Quae fuit a magno cantari digna Cocajo.
Illico venerunt (7) Satyri, Dryadesque putellae:

Plau-

(1) *Sic ducit &c.* Ironia vulgo familiaris.

(2) *Bertezant*. Irrident. Otiosis hominibus familiare, immo solemne est, laborantibus irridere, eorumque laudi quaqua possunt derrahere.

(3) *Fusaras*. Hoc nomine vocamus triangulum ligneum, cui foraminibus excavatis, coli a mulieribus insiguntur. Qui versibus inaequalibus folia complent, ita ut brevioribus longiores semper succedant, aliquid simile in pagina efformant.

(4) *Qui stans &c.* Mensae assidens ventrem compleverat, et Bacco indulserat. Metaphora a navi ducta.

(5) *Compagnonibus*. Vox in deteriori sensu nobis familiaris. Nam *sono Compagnoni*, nobis idem sonat, ac si diceremus, sunt in Iniquitate amici, et socii.

(6) *Ubi fossa*. Ubi olim Cipada extitit, vel circa ea loca, etiam nunc ranae rauco strepitu crocitantes exaudiuntur.

(7) *Satyri ec.* Satyri, et Dryades Numina sylvestria Poetis satis nota, quemadmodum Poetis familiare ad Pastoralia funera ea flentia repraesentare. Ubi Macaronici Poetae non casu loquentis consilium adverte, qui quum de ranis palustribus regionibus crocitantibus aloquutus esset, Satyros nemorum, et Dryades Aquarum numina appellat.

Planxeruntque ſimul ſquarzato crine Chiarinam,
Atque ſuper tumulum ſeguitantia metra notarunt:
Vendita quod fuerim bis, (1) falſo Cingaris aſtu,
Quodve mea Fratres Motellae carne cibarim,
Non multum toedet: fleo ſed mea fata ſub orco;
Namque (2) ſub inſano vixi male ducta Magiſtro.
Sic nos mortales ſtulto ſub praeſide ſtantes,
Flere libet potius, quam dulcem perdere vitam.

(1) *Bis falſo*. Recole, quae ſupra dicta ſunt. Vendita a Zambello Cingari perſonato: rurſumque a Cingare Judaeo Sadoch.

(2) *Sub inſano*. Ad Zambelli ſtolidos mores alludit.

ARGUMENTUM

IN OCTAVAM MACARONICEN.

Dum Cipada diem celebrat laetissima festum,
Ballat sub Vitis Conjuge Rusticitas.
Cingar castronis canaruzzum sanguine plenum
Scannat, quem Bertae Gens putat esse gulam.
Fert Jacopinus eam ceu mortam exinde, canitque
Hanc super: aeternam dona eis requiem.
Tum Cingar sancti cortellum Bartholomaei
Fingit, quo Bertam signat, et illa levat.
Illa levat tamquam Lazarus jam corpore foetens,
Miraclum subito rustica turba putat.
Praedicat, offertamque capit tunc Cingar ab illis.
Omnia Zambellus vendit, emens gladium.
Qui quoque miraclum cupiens ostendere, Laenam
Scannat, quae terrae mortua tota ruit.
Concilium facit villanas intra canajas,
Tognazzus caput est, Cingar ammazzat eum.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE OCTAVA.

IAmque dies aderant, quos Carnovale vocamus
Atque ad (1) Carobium properant ballare Villani.
Non est qui tangat Zappam, qui figat aratrum;
Immo suae quisquam cupiens placuisse (2) Tognolae,
Excutit e paleis testam, foenoque rigentem
Pectinat, et frontem bindamine colligat albo.
Calzas ingambant, (3) seu chiusas, sive brasolas,

Quae

(1) *Ad Carobium*. Sic vulgo dicitur, ubi hilaritatis gratia Rusticorum convenit multitudo.

(2) *Tognolae*. Amasiae.

(3) *Seu Chiusas &c.* Femoralia, seu clausa, ut moris est, sive apertas, ut fieri in infantibus solet.

Quae nam (s'paragnant) possunt durare disannos,
Suntque favoriti, festo qui tempore calzas
Ferre divisatas possunt, scarpasque biondas,
Inque bragam valeant curtam ficcare camisam.
Sed prius ad Missam chiamat Campana canendam,
Et properant omnes, dies est Dominica namque.
Prae Jacopinus eam se se cantare parechiat.
Cingar castronis canaruzzum sanguine plenum,
Dico gulam castronis habens de sanguine plenam,
Hanc collo Bertae mira ligat arte, copritque
Drappibus, et pannis (velut est usanza) bianchis,
Quod tu jurasses, ibi nullam stare magagnam.
Inde Jacopinus, chiamatis undique Pretis,
Coeperat in gorga Missam cantare stupendam.
Subseguitant alii, magnisque cridoribus instant.
Protinus (1) Introitum spazzant talqualiter omnem,
Ad Chyrios veniunt, quos miro dicere sentis
Cum contrappunto, veluti si cantor adesset
Master (2) Adrianus, Constantius, atque Jachettus.
Hic per dolcezzam scorlabant corda vilani,
Quando de quintis, terzisque calabat in unam
Musicus octavam noster Jacopinus, et ipsas
Providus octavas longa cum voce tirabat.
Gloria in excelsis passat, jam Credo propinquat.
Oh (3) si Josquinus Cantorum splendor adesset!
Imparasset enim melius componere Missas.
Jamque parecchiatur largo ballare sub ulmo,
Nam tribus in saltis balzarat Sanctus in Agnus.
Sed non ad finem Missae descenditur ancum,
Postpositoque Deo, Sathanae servire comenzant.

Ne

(1) *Protinus Introitum*. A Missae introitu se se celerrime expediunt.

(2) *Master Adrianus &c.* Musicae professores tunc temporis fortasse celebres.

(3) *Oh si Josquinus*. Musicus Magister omnium celeberrimus.

Ne ſtupeas, lector, ſi non villana canaja
Poſt Miſſam vacuas celerent implere budellas;
Namque ſacrilegium grandem committere credunt,
Si vacuo girent ad Miſſam ventre gajoffi.
Non ſtetit indarnum Jacopinus, et altra Pritorum
Turba, cavant Camiſos, Cottas, Pivialia preſtum:
Ad tavolam primum celerant: apponitur Occa,
Lonzaque Porcelli graſſi, ſeptemque Galinae.
Omnia conſumunt: canibus vix oſſa relinquunt.
Nam teſtamenti vecchi praecepta recordant,
Quod roſtum non vult avanzet ad uſque domanum.
Ergo ubi mangiarunt occam, reliquaſque vivandas,
Sub tavolaque illic oſſamina multa butarunt,
Surgunt (1) plus cocti quam crudi, urgente bocalo,
Ad faliceſque ruunt, quo chiamat piva brigatam.
Prae Jacopinus habet (2) quantos Offerta quatrinos
Contulerat, faciens gentem baſare Manipol:
Hos donat Pivae, mandatque ſonare Pavanam.
Inde pians bellam, quae dicta eſt Paſqua, Fiozzam,
Ballat, vixque valet pleno cum ventre moveri.
Cingar adeſt, ridetque Preto danzante Copino.
Villanus quidam, (3) ſub cauda morſus ab oſtro,
Se viat ad Bertam, ſi vult ballare domandat.
Cingar id advertens, cignat de more (4) tacagni.
Berta, prius quae ſcit, quid Cingar fare volebat,
Annuit, et porgens levam, ſaltare comenzat.
Cingar item claudens oculum, ſcaltritus aviſat
Bertam, quae faciat, ſicut fuit ordo tralorum.
Incipit illa manum leviter ſtriccare gazano,
Ut facitur, quando tentatur pignus amoris.

Pa-

(1) *Surgunt plus cocti &c.* Surgunt de menſa ebrii.

(2) *Quantos Offerta &c* Habet nummos, qui collati fuerant in eleemoſinam.

(3) *Sub cauda &c.* Infortunatus, malo omine.

(4) *Tacagni.* De more hominis rixae cauſas aucupantis.

Paſtor at ille bonus pede zonto in retia ſaltat.
Sentit (1) alegrezzam talem diſcurrere, quod non
In zerlam melis tunc vellet habere culamen.
Berta iterum digitis ſonat organa ſaepe premendo.
Dumque frequens ſtricat, (2) ſuſpiria dupla ſequuntur.
Ille fidem praeſtat fraudi, ſtriccuſque reſtriccat,
Et minchionazzus credit (3) bonamenter amari.
Ambo ſe alquantum retirarunt extra brigatam:
Quinque parolettas ſumiſſa voce ragionant:
Sed poſt quinque, octo, poſt octo, trenta, quaranta,
Poſtque quaranta, piat grandis baldanza Vilanum:
Hanc tirat, illa ſequit quocumque menatur ab ipſo,
Qui verſus Geſiam properat, ſperatque (4) maraſſus,
Vel cantone aliquo, vel poſt altare, vel ipſo
In campanilo factum godere botinum:
Extemplo Cingar gladium ſguainando cucurrit,
Per trezzaſque pians illam dicebat a, anum,
Sic ne putana facis? ſimulanſque forare colengum,
Caſtronis jugulat canaruzzum ſanguine plenum,
Et proprium Bertae collum ſcanaſſe videtur.
Illa cito terrae, faciens (5) gatamorta, ruinat,
Statque velut moriens pedibus (6) repetando duobus,
Ac (7) sberlans oculos, jam mortua tota videtur.
Tunc omnes laxis currunt extemplo puellis,
Arma piant, raptimque levant ad ſidera voces;
Cingar erat turba quaſi jam perimendus ab illa,
Sed largum ſubito (8) sbalzaverat ultra denetto

Foſ-

(1) *Sentit alegrezzam*. Laetitia effertur, et ſe beatum putat.

(2) *Suſpiria dupla*. Scilicet tum ex parte Ruſtici ſtolide credentis, tum ex parte Bertae callide fingentis.

(3) *Bonamenter*. Fraudes non ſuſpicans nos dicimus: *buonamente*.

(4) *Maraſſus*. Alias *Maruffus*, ſtolidus.

(5) *Gatamorta*. Fingens ſe extinctam.

(6) *Repetando*. Pedes projiciens, et contorquens tamquam qui violenta morte occumbit.

(7) *Sberlans*. Violenter aperiens.

(8) *Sbalzaverat*. Trans foveam ſaltu ſe projecit.

Fossatum, nec non latitat Foenile sub uno,
Namque villanorum fingebat habere scagaitam.
Tunc ambis manibus lignum se rampat ad unum,
Rampegat, (1) atque super cuppos celer ecce videtur,
Seque tirat, scutumque facit post terga camini,
Ne possit laedi, seu schioppis, sive balestris.
Hic ubi se ascondit, testam de margine muri
Porrigit alquantum, trepida sic voce locutus.
O bon compagni, quare me uccidere vultis?
Respondent, quoniam festam sotosora butasti,
Ac senza causa jugulasti postea Bertam.
Cingar item parlat: nescitis quippe rasonem.
Nonne ribalda meo facit isthaec cornua Baldo?
Id tamen omne malum dum perdonare velitis,
Et mihi giuratis, non vestris laedere telis,
Hanc ego guaribo, faciamque resurgere vivam.
Illi admirantes, semet guardare comenzant,
Taleque miraclum penitus tunc cernere vellent.
Ergo dedere fidem, non illum tangere quicquam.
(Quamvis ulla fides non est credenda vilanis)
Tunc se per quoddam lignamen Cingar ab alto
Culmine callavit, quem villica turba sequebat.
Vadit ubi fallax oculis stat Berta (2) stravoltis,
Quam pensant omnes, penitus moruisse daverum.
Hanc tamen ad Gesiam portaverat inde Copinus,
Qui fraudem prius ex ipso jam Cingare novit,
Cum quo jam punctum est totum spartire guadagnum.
Presto tulit, nullumque sinens andare propinquum,
Cantabat requiem aeternam, Lazarumque per illam.
Octo candelas accenderat, et cadeletum
Miserat in medium Gesiae, Bertamque dedrentum.
Ecce venit Cingar multis seguitantibus illum.

In-

(1) *Rampegat*. Repens scandit. | (2) *Stravoltis*. Inversis.

Introit, et rurſus gladium cavat extra guainam,
Sanguine quo plenum canaruzzum (1) foderat ante.
Ergo pauliſper coelo ſuffigit ocellos,
Haſque comenzavit pietoſa voce pregheras:
O cortelle meus, toto mihi carior orbe,
Qui demonſtraſti jam tot miracula mundo,
Quot ſunt in coelo ſtellae, quot in aequore Piſces,
Te rogo per Sancti virtutem Bartholomaei,
Cujus nunc etiam rubro es de ſanguine pictus,
Sicut Berta tuo pro vulnere morta cadivit,
Sic nunc iſta tuo ſoccurſu viva reſurgat.
Sic dicens, bis terque crucis ſignacula fingit,
Neſcio quos Pſalmos tacita cum voce ſuſurrans.
Tunc cita de pheretro ſimulatrix illa reſurgit,
Quae (2) ſmarrita nimis, cunctis res matta videtur:
Ahime, gridat, cur me ammazzaſti Cingar? et heu quid
Commiſi, quod ſic gladio mihi colla ſecaſti?
Cingar ait: quoniam feciſti cornua Baldo,
Baſaſtique illum nuper danzando vilanum.
Parcite, Berta inquit, tenerino parcite ſexo.
Foemina de maſchio facta eſt, vult foemina maſchium.
Ponite quam vultis mulieri, ponite guardam,
Ne faciat tortos fuſos (cum priva marito eſt)
Vix in cervello ſi ſtat praeſente marito.
Abſque viro non vult per guiſam ſtare niunam.
Si ſtat, miraclum ſuper omnia dicite grandem.
Cingar reſpondet: mentiris porca ribalda,
Tu male cum vivas, alias male vivere credis.
Quantos exilio miſſos cognovimus olim,
Servavere quibus conſortes vota, fidemque?
Illi tanta maris, terraeque pericula paſſant,

Mil-

(1) *Quae ſmarrita &c.* Fingens ſe rei novitate perculſam, ſtupida, ac ſuſpenſa manet.

(2) *Foderat*. A verbo *fodio*: fodiverat.

Mille brigas rerum patiuntur, mille travajos,
Sed memorando domi uxorem liquisse fidelem,
Nil faciunt casum de fortis rebus iniquae.
Nos matronarum servamus semper honorem,
Quarum laudantur mores, laudatur honestas,
Quo plus sunt rarae, sibi plus est gloria major.
Tunc villanorum stipata lovagna gridavit:
Oh, oh, miraclum, miraclum grande daverum!
Oh, cagasanguis, quanta latet possanza sub isto
Cortello! numquam sic te, carissime Cingar,
Credidimus sanctum, quem semper amabimus omnes.
Sed dic, quis talem gladium tibi praebuit unquam?
Tunc Cingar brancat Bertam, Gesiamque subintrat,
Ac super altarum mira gravitudine montat,
Et meritum gladii prologo sic praedicat alto:
Cernite Coltellum, gens o devota, beatum,
Cernite coltellum, cum quo mala (1) Rocca Romagnae,
Rocca Roversani Villanis plena cativis,
Cruda roversavit jam pellem more videlli,
Moreque capretti de spallis Bartholomaei,
Hic est coltellus felix: hic ille tesorus,
Cui similem nec habet, nec habebit (2) Gesa Samarchi.
Hic est, qui vestras poterit saldare feritas:
Hic est, qui scampat brutta de peste malatos.
Hic est, qui vivos, et mortos suscitat omnes.
Nonne per adessum vidisti surgere Bertam?
Sic alios poterit mortos drizzare gajardos.
Currite, quid pigrae statis? Jam currite gentes.
Hunc basare sacrum cortellum currite dico.
Protinus illa ruens multo sbrajore (3) Lovagna,

E e Assi-

(1) *Rocca Romagnae*. Aemiliae, seu Romandiolae oppidum.

(2) *Gesa Samarchi*. In Divi Marci aedibus Thesaurus asservatur, in quo plures non tam divitiis, quam pretiosae Antiquitatis Reliquiae asservantur.

(3) *Sbrajore Lovagna*. Rusticorum turba multo cum clamore ruit.

Aſſimilatur enim, quando ad brottalia porci
Currunt, et retinent moſtazzi ſemper (1) in Albi.
Illi cortellum properant baſare (2) Bricones,
Quem porgens Cingar, velut eſt uſanza Pritorum
Porgere manipulum vulgo, dum laſſat offertam,
Dicit, Pax tecum, garbo tam ſaepe galanto,
Quam ſaepe innumeros ſentit cantare quatrinos;
Namque bacinellam Jacopinus porgit ofertae,
Quinetiam ſcufiam de teſta Berta levarat,
In quam Villani frettabant mittere ſoldos.
Durarat groſſam jam praedica Cingaris horam,
Quem cuncti Fratrem penſaſſent (3) eſſe Robertum,
Allegabat enim ſextum decretale decretum,
Angelicam, gloſſam, Bibiam, ſanctumque Tomaſum.
Non fuit in Fratrum ſtudiis Bacalarius unquam,
Atque Catedratus, Scotiſtaque doctior alter.
Totas Cervelli voltat ſotoſora bajanas:
Argumenta facit, (4) negat hinc, probat inde medemum.
Durarat binas jam praedica Cingaris horas,
Qui metuens, ne quis veniat vir mente (5) cativus,
Qui noſcat fraudem, vel (6) ruſam detegat illam,
Providus occultans gladium deſcendit ab ara,
Inverſuſque caſam cepit drizzare pedatas.
Villani ſeguitant gladium comprare volentes,
Qui tam mirificam maravejam fecerat ante.
Cingar eum nec velle, inquit, nec vendere poſſe.
Iſtud miraclum Zambelli venit ad aures:

Pen-

(1) *In Albi*; In alveo Armentorum potui parato.

(2) *Bricones*. Sic per contemptum ruſtici vocantur.

(3) *Eſſe Robertum*. Celebrem fortaſſe ſui aevi Concionatorem Cingarem Ruſtici eſſe putabunt; audiebant enim tot referentem abs re fictos textus, quorum citatione dumtaxat ſtupidi Agricolae ſtupebant.

(4) *Negant hinc &c.* Idem negare eodem tempore, et affirmare, magnae ſapientiae in Cingare inditium.

(5) *Mente cativus*. Experrectus, et non ſtolidus omnino, ut Ruſtici a Pcëta conficti.

(6) *Ruſam*. Dolum circumvenientis.

Pensat Chiarinam jam posse resurgere vaccam.
Mirabundus abit, facilis dementia credit;
Namque recontabant illi miracla vilani,
Ac propriis oculis vidisse resurgere Bertam,
Se fortunatum credebat desuper omnes,
Dummodo vellet eum cortellum vendere Cingar.
Inter se stessum dicebat factus alegrus:
Mo, pissasanguis, mea nonne Chiarina resurget,
Si mea nunc potuit cugnata resurgere Berta?
Oh quantum faciam cultro comprando guadagnum!
Nonne guadagnabo totque ovos, totque polastros,
Quod doventabo dives in tempore poco?
Oh si cortellum mihi vellet vendere Cingar!
Ergo illum retrovat dicens: o Cingar, amas me?
Respondet, plusquam me stessum: saepe provasti.
Zambellus dixit, rogo te, mihi vende (1) Podettum.
Nil curare notat cortellum vendere Cingar;
Sed mage Zambellus cupidus (2) pregat, atque repregat,
Vult omnino sibi cultrum comprare beatum.
Cui Cingar: tantis cedo, fradelle, pregheris,
Sum contentus ego tam carum vendere cultrum,
Da quadraginta mihi ducatos, nec volo mancum,
Accipe mox gladium, quem virtus tanta decorat.
Zambellus subito cortellum propter habere,
Affittare casam deliberat, immo pignattas,
Vendere, mox semet, Laenamque impegnare vilanis.
Cingar avvisarat scaltritum Prae Jacopinum,
Qui cum Zambello faciens absconditer unum
Tractatum, robbam totam compravit ab illo.
Zambellus Laenae nil dicens, atque Tognazzo,
Omnia vendivit, cartam faciente Briosso.

 Iste

(1) *Podetum*. Rusticis est culter putationi aptus, quo nomine omnem cultrorum speciem confundunt.

(2) *Pregat, atque repregat*. Iterum, iterumque precatur.

Iſte Brioſſus erat (1) Nodarus, vel penarolus,
Natus poltrones pro ſcortegare vilanos;
Semper habebat enim vel tres, vel quinque paratos
Ad poſtam falſos teſtes de jure bruſandos.
Honnofrim (2), Marcum de vecchis, Zanque barillum.
Si tantas illi dextras natura dediſſet
Quantos Judaeos baganajos Mantua paſcit,
Quantas Veronae corrumpit Arena puellas,
Vel quantos piccat ladros Romagna quotannis,
Omnes tajaſſent noſtro de jure Brioſſo.
Namque Inſtrumentos falſos tot ſcripſerat iſte,
Quot piſcatores facit alma Venetia ſignores,
Quot barcarolos generavit Chioza ribaldos,
Quot pueros, (qui ſint neſcimus) Brixia paſcit,
Quot ficos ſeccos totum dat Marca per orbem,
Quot (3) Merlinus ego cantando fingo boſias.
Ergo Zambellus bene ſe imbattivit in illum:
Vendivit zappas, vendivit aratra, badilos,
Gallos, gallinas, vangas, et mille zavattas,
Neſcio, quos modicos Agros, parvamque caſettam,
Perque novem ſoldos cercabat vendere Laenam.
Unde ragunatis nummis, quos Cingar ab illo
Chiedebat, caricatque ſinum, ghedamque camiſae.
Mox ſine penſero ſcura de nocte levatur,
Aſtutus quoniam Cingar ſic juſſerat illi.
Egrediendo caſam per opaca ſilentia currit,
Ac ſi robaſſet nummos, quos portat adoſſum.
Cingar eum ſenſit, cui protinus obvius andit,
Denarioſque illos brancat, numerando negottam.

Stant

(1) *Nodarus*. Notarium hic deſcribit, quemadmodum a Ruſticis Notarii eſſe creduntur; qui tamen fidei, et honeſtatis exemplaria plerique eſſe deprehenduntur.

(2) *Honnofrim &c.* Ruſticorum nomina, quibus pro falſis teſtibus utebatur Brioſſus.

(3) *Quot Merlinus &c.* Hic numerus reliquos omnes certe excedit.

Stant ibi praesentes Jacopinus, et ille Briossus,
Qui cartam fecit, robbam comprante Copino.
Cortellum subito Zambellus alegrus achiappat,
Ut cito graffat aquam frescam quem (1) freva molestat,
Atque solet panem dudum brancare famatus;
At miser inveniet grandem piliasse (2) sajotam,
Atque manus plenas (3) muscis retrovabit habere.
Jam veniente die gladii vult cernere provam,
Vult quoque Laena prius probet id, mox vacca Chiarina.
Hanc improvisus multa praesente brigata
Chiappat, et in medio cortellum pectore ficcat,
Corpore de cujus sborratur vita daverum.
Tunc dixit: Cortelle meus mihi suscita Laenam,
Te rogo per sancti virtutem Bartholomaei.
Talia sed muro (4) tunc dicere verba valebat;
Nil respondet enim quia mortua tota jacebat.
Zambellus clamat etiam bene mille fiatas,
Deh cortelle meus, cur non mea Laena resurgit?
Omnia consumpsi pro te comprare; quid ergo,
Quid codesella, inquam, sic me, Cortelle, gabasti?
Sed nec (5) de venis, nec polsis Laena batebat.
Tunc Villanorum vario cum murmure squadrae
Inter foenilum pariter cumulata stupebat.
Consul erat Gobbus, quo non astutior alter,
Frater zuratus semper fuit iste Tognazzi,
Fecissetque nihil savia sine mente Tognazzi.
Ipse Cipadicolas sub tecto congregat omnes,
Et positis scannis sederunt ante Tognazzum.

Tota

(1) *Freva*. Venetorum dialecto sic dicitur febris.

(2) *Sajotam*. Proverbium, quod significat: inveniet se non emisse. Nunc dicimus: *pigliare un granchio*.

(3) *Atque manus &c.* Vulgare proverbium idem significans, quo etiam nunc temporis soepissime utimur.

(4) *Talia sed muro*. Parietem alloqui nihil proficit, aeque tunc proficiebat Zambellus.

(5) *Sed nec de venis*. Omnino erat extincta. *Non batteva nè polso, nè vena*.

Tota Cipada ruit magno clamante senatu,
Mox nutu Gobbi linguas clausere debottum.
Tognazzus primum super unum stando (1) tinazzum,
Incipit hac forma, dum parlat, solvere boccam:
Est verum quod nos, o cara brigata, chi lò,
Venimus (2) ut vobis faciamus noscere per che.
Nos sumus (ut sitis) (3) Communi sustinimentum,
Et qui disponunt dictum servare Catonis,
Pugna pro Patria, si tu vis vivere sanus.
Non hic sunt vestrae fomnae, vestrique putelli,
De quibus (4) asbaccum casamenta piena tenemus.
Istos consei nostis non esse capaces.
Vos homines estis (5) longo post tempore maschii,
Aspertique (6) viri, defensoresque Cipadae.
Mantua, quid quaeso, nostra valet absque Cipada?
Ipse ego quapropter simul et prudentia Gobbi,
Vos sine foemennis razzavimus ecce chinugna:
Cum sociis Baldi quid quaestionetur, habemus,
Qui semper quaerunt Cipadae frangere pacem,
Nil timeamus eos, quia Baldus carcere stentat,
Et quamvis esset, quidnam foret ille deforas?
Debetis litem quondam memorare Carazzi,
Quando tam valuit nostri sapientia Gobbi.
Me quoque non stantem (7) panzam grattare provastis.
Quis pissasanguis? Quis vercomanus (8) agrezat,

Istos

(1) *Tinazzum*. Sic vocamus ingens vas ad mustum fermentandum, vinumque efficiendum.

(2) *Venimus &c.* Adverte sensus Rustcorum more implexos, et irritos, huc venimus, ut discatis, quare huc venistis.

(3) *Communi sustinimentum*. Communitatis robur, et columen.

(4) *Asbaccum*. Supra est explicatum. Domi foeminarum, et puerorum habetur multitudo ingens.

(5) *Longo post tempore*. Alter Rustici stolide garrientis error. Semper masculi fuerunt, non aliquando.

(6) *Aspertique*. Rerum experientia edocti.

(7) *Panzam grattare*. Nihil agere, et incassum stare, hoc dicendi modo significamus.

(8) *Agrezzat*. Quis malus Daemon iniquos homines adigit dormientes canes excitare, et rixas quaerere?

Istos poltrones cagnas smesiare cubantes,
Ut medici vadunt cercantes ultro malannum?
State, precor, saldi, constantes state fradelli,
Mittamus robbam, vitam, propriosque fiolos
Ad bugaferrum (1) propter defendere nostra.
Me dudum, me jam cognoscitis esse Tognazzum.
Gobbus adest, cujus virtute Cipada triumphat,
Quotidie Mantu vadat, redeatque frequenter,
Consulis officio solitas exerceat artes,
Donec compagnos Baldi nihilabimus omnes.
Vidistis poverum Zambellum Cingaris astu
Amisisse casam, robbam, scannasseque Laenam.
Quotidie facit hunc, facit hanc, robat hic, robat illic,
Ingannat, truffat, scaccat, sagramentat, (2) abarrat,
Et patietur eum sic sic Cipada ladronem?
Credite jam nostri quod erit victoria Gobbi,
Et veniet Cingar tandem sub rete giotonus.
Dixerat, ac iterum suppressa voce tasivit.
Tunc Zanardonus surrexit de (3) sedimento,
Ac sub centura (4) palmas ficcavit utrasque.
Postquam (5) rascavit bis terque tacendo catarrum,
Sic ait: oh cancar! quantum bene barba Tognazzus
Parlavit, parens alius Ciceronus adessum;
Sed penso, quod non Cingar (6) trapolabitur unquam.
Nam stravestitus semper solet ire ladrettus,
Saepius ad nostrum venit de nocte casottum,
Vadens in certum, velut est usanza, (7) filozzum;

Atta-

(1) *Ad Bugaferrum.* Omnia pessum dentur, ut nostra tueamur.

(2) *Abarrat.* Alibi explicatum. Decipit.

(3) *De sedimento.* Qui prius sedebat, surrexit.

(4) *Ac sub centura.* Sub cingulo utramque condidit manum, ad auctoritatem, et sermonis efficaciam ostendendam.

(5) *Postquam rascavit.* Postquam bis, vel ter exereans expuerit ad attentionem conciliandam.

(6) *Trapolabitur.* Non cadet in insidias.

(7) *Filozzum.* Alibi explicatum. Vid. Zanit. p. 27. not. 1. Ita vocatur locus, quo Rustici conveniunt hybernis noctibus; solent enim in Stabula convenire.

Attamen una suum occultabat mascara musum,
Et positis capiti, manibus, pedibusque sonais,
Gattum atezabat pulchram faciendo morescam,
Et sua per terram tich toch calcagna sonabant.
Immascheratum nemo cognosceret illum,
Sed quod sit Cingar tantum saltatio monstrat.
Attamen affirmo bona parlamenta Tognazzi.
Mox Bertolinus, mox Fontanella, Tonalus,
Martinellus item, dubiosus Barba Defendus,
Affirmant cuncti verbum sublime Tognazzi.
Sed Girardellus, qui fert colletta corammi,
Non laudo, dixit, talem non laudo facendam.
Considerastis grossiliter omnia certe:
Cingaris est quidam compagnus Venetianus,
Non piscatorum numero, non barca gridantum:
Gentilhomus enim, savius, multumque saputus,
Ac in (1) Pregajum perrexit mille fiatas.
Deque (2) Caodesiis frater suus esse probatur.
Quis diavol enim poterit combattere secum?
Credite, (3) cum Sancto Marco certare bisognat.
Dixi nempe meum, mihi perdonate, parerum.
In pede saltatus dixit furibunde Cagnana.
Aestimat (4) un ficum non nostra Cipada Samarcum,
Quamvis (5) sfodratum teneat sua dextera stoccum,
Et quamvis habeat barbazzam in pectore longam.
Non est, Gobbus ait, non est, o Barba Cagnana,
Marcus (6) qui portat barbam, stoccumque sfodratum,
Est sanctus Polus, doh Lancum, desine sanctos

Cum

(1) *In Pregajum. Pregadi* Venetiis dicitur Senatus.

(2) *Caodesiis.* Magistratus decemviralis, Venetiis omnibus notus.

(3) *Cum Sancto Marco.* Cum Republica Veneta, cujus Patronus D. Marcus nomen praebet, et insignia.

(4) *Aestimat un ficum.* Parvi, vel nihili facit.

(5) *Quamvis sfodratum &c.* Evaginatum gladium manu tenet Leo, in quo D. Marcus repraesentatur Venetae Reipublicae Patronus.

(6) *Marcus &c.* Ignari, et stolidi Rustici aequivocatio, qui D. Paulum cum D. Marco confundit.

Cum sanctis (1) noli scrizzare, proverbia dicunt.
Tum Gurronus ait: non laudo, perque nientum,
Compagnis Baldi (2) contrarius esse patibo.
Consideratis (3) grossiliter omnia certe.
De me non minimum pensetis habere socorsum.
Slanzafojada levans sursum, sic parlat in ira:
Non dabis altorium? quid ais? tu solus ab altris
Discrepare putas? o grandis perdita rerum:
Scilicet, impresam pro te lassabimus istam?
Impatiens iterum se se levat ipse Guronus:
Credo, inquit, firmumque habeo, dubitoque negottam,
Quod minus Impresam poteris lassare cotalam.
Quotidie vades, redies per mille facendas,
Ut, totum faciens, retroves fecisse nientum,
Utque tibi solo donet tal cosa guadagnum,
Non quia Cipadae vojas deffendere statum,
Sed quia Cipadae marchettos mille rapines.
His motus verbis, disturbatusque Tognazzus,
Per Vercomanum, dixit, tua verba, Gurone.
Guastant conseium, nec rem concludere possum.
Se levat è scamno Giannus, Pannada, Garofol,
Et placidis verbis excusavere Guronum.
Post haec decretum est, solum screpante Gurono,
Mittere Praetori cum Gobbo Barba Tognazzum,
Qui sbirros ducant compagnos prehendere Baldi.
Quo facto ad proprium remeavit quisque palazzum.
Interea Cingar sensit, referente Gurono,
Conseium factum per Gobbum, perque Tognazzum;
Risit, & armatos secum facit ire sodales,
Ne forsan (4) fieret praeson, vel morte periret.

(1) *Cum Sanctis &c.* Sensus est: Noli de Sanctis ridere. Proverbium Mantuanis familiare, quod hic optime quadrat.

(2) *Compagnis Baldi &c.* Non patiar Baldi Sociis me infensum exhibere.

(3) *Consideratis &c.* Vos hebeti mente omnia consideratis.

(4) *Ne forte fieret praeson.* Ne forte in carcerem conjiceretur.

Bernardinus adest, Catoius, Rasa, Durantus,
Ardet Amerigus, pariter bravante Galetta.
Alter balllestram, fert alter tergore schioppum,
Pizzagnoccus habet spadam, curtamque zanettam.
Bombonus rascum, stallas quo disboazabat,
Ad terram buttat, lanzamque piavit acutam.
Sguerzus habens alium schioppettum pulvere plenum,
Jam cupit (1) ad busum fogatam ponere cordam.
Nondum nocturnas tenebras Aurora fugarat,
Congregat hos omnes Cingar capitanius, atque
Per mediam passant animoso corde Cipadam.
Cingar eos animat, mox alta voce gridabat:
Su su qui (2) mecum vult gattam, vengat avantum.
O villanzones, o porcinaia, venite.
O mascalzones, o, o destructio panis,
O slanza gnocchi, gens o poltrona, gazani,
Su su qui mecum vult gattam, vengat avantum.
Talia dum bravat, nil curans ore petezat;
Inde Schiavina (3) focum dat schioppo, sanguinis ardens,
Fit per campagnam reboatio longa pianam.
Quum Cipada procul sensit per nubila tuf taf,
Oyme, Tognazzus ait, sensisti cara brigata?
Schioppettum contra Cipadam discarigarunt.
Talia dum loquitur, major fit rumor ad auras,
Namque archibusum Sguerzus scarigaverat altrum.
Interea Gobbus se drizzat solus ad urbem.
Cingar avisatur, sociis se tollit ab altris,
Solus discedit, bosco se macchiat in uno.

Audit

(1) *Jam cupit ad busum*. Sic olim Sclopi explodebantur, quemadmodum etiam a Fracastoro mirifice describitur de Morb. Gal. l. 3.

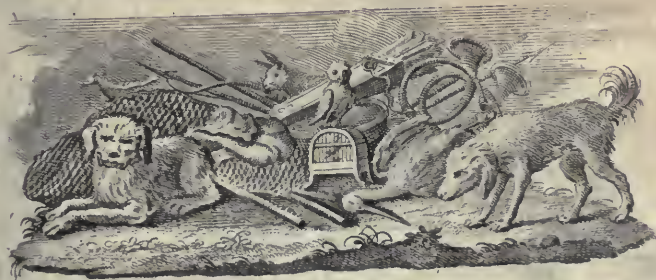
Continuo cava terrificis horrentia bombis,
Aera, et flammiferum tormento imitantia fulmen:
Corripiunt . . . . .
Nec mora, signantes certam sibi quisque volucrem
Inclusam, salicum cineres, sulphurque, nitrumque,
Materiam accendunt, servata in veste favilla.

(2) *Su su qui mecum vult gattam*. Veniat, heus veniat, qui mecum rixari audet.

(3) *Inde schiavina*. Servatam in veste favillam admovet nitrato pulveri.

Audit Tognazzus, quod Cingar in agmine non eſt.
Penſat quod fugiat, potius vel pergat ad urbem.
Illico ſe Mantu portans feſtinus (1) arancat,
Et quod facturum eſt, animo fantaſticat alto.
Sperzurat, quod vult deſtruggere Cingaris artes,
Et vult omnino contra illum vincere guerram.
Imboſcatus erat Cingar, videt ecce Tognazzum.
Illico ſe nulla formidine fecit apertum,
Miratur circum, ſi quiſquam forte videret,
Perſtringit manibus roncam, fendenteque laxo
Partibus in binis diviſit Barba Tognazzum;
Ac ita finivit Campari vita Cipadae.
Tunc abſque induſia Berta comitante ſcapinat,
Et natos Baldi ſecum ducendo gemellos,
Sgrombrat Mantoum caeca ſub nocte paeſum,
Inque tuis latuit montagnis, Brixia, Cingar.
In quibus anguſtam Bertae fabricando caſellam,
Neſcio quos paucos giornos habitaverat illic.
Tuque, ragazze, meo baſtinam pone muletto,
Namque cavalcandi venit mihi voia per urbem.

(1) *Arancat*. Iter corripit.

ARGUMENTUM

IN NONAM MACARONICEN.

Cingar aſinino coopertos ſpojat amiclu
Fratres, quo tectus, ſanctus habetur homo.
Pro ſocio veſtit Zambellum, ſe putat ille
Fratrem, cui nomen frater Erinus erat.
Introeunt Urbem pariter, de carcere Baldum
Sub confeſſandi tegmine Cingar agit.
Inque locum Baldi Zambellus reſtat, et inde
Ignorant formam, qua ſcapolare queant.
Nobilis interea Leonardus venerat illuc,
Quem ſoldatorum plura caterva ſequit.
Vadit in hoſtariam; Baldus, Cingarque ſequuntur,
Ac ibi bretinas depoſuere togas.
Cingar compagnis Leonardi tela rapinat,
Cum quibus armantur Baldus, et ipſe ſimul.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE NONA.

Cingar amat Baldum, totà ſe nocte dimenat,
Non animi perdit forzas, perque omnia rerum
Diſcurrit cerebro, qua guiſa, aut arte (1) Fiolus
Martis ab obſcura tandem praeſon e cavetur.
Sic ait ad Bertam: vel Baldum carcere trabo,
Vel mille in quartos tandem, ſis certa, tajabor.
Talia parlatus, raptim ſe partit ab illa,
Per quoſdam boſcos aptos robbare caminat,
Itque novas ſemper fantaſticando magagnas,
Qualiter e longo deducat carcere Baldum.

Dum-

(1) *Fiolus Martis*. Sic per antonomaſiam vocat Baldum ob ingentem fortitudinem, et animi ſtrenuitatem.

Dumque caminabat per Boſcum ſolus opacum,
En Franſceſchinos fratres occurrere vidit,
Qui (1) tich toch ſemper faciunt geſtando zupellos.
Hi veniunt aſinum caricatum pane menantes,
Nec bene diſcernit Cingar quis eſſet aſellus;
Nam tum idem color eſt aſino, tum fratribus idem.
Extemplo roncam per mezzum Cingar achiappat,
Ac ſi vellet eos in quatros mittere pezzos,
Qui sbigottiti terrae flexere zenocchios:
Parce precor, gridant, facientes mille croſettas.
Cingar eos ſpoiat, tantum ſibi braga relicta eſt.
Atque Breviarium, quo Veſprum dicere poſſint.
Quid facit? In primis tajat ſibi forfice barbam,
Ciliciumque (2) Patris Generalis ſupra camiſam
Commodat, inde togas bretinas, inde capuzzum,
Groppiferamque ſogam cingit, calziſque cavatis
Gambas, atque pedes nudat, portatque (3) galozzas,
Ac tandem medio mantello tergora coprit.
Jam non is Cingar, ſed Sanctus nempe videtur.
Sub tunicis latitant ſacris quam ſaepe Ribaldi,
Per quos mordetur ſapientum fama virorum.
Projecit manicum ronchae, ferrumque tenivit,
Quod ſub groppifero (4) celans cordone ferebat.
Inde pians aſinum, ſuper illo pane ſedebat,
Dumque it blaſphemans Compietam dicere paret.
Per montes, campos, per ſilvas, rura cavalcat,
Cercat eleemoſinam, ſemper (5) cantando legrezzas.
Quod eſſet Cingar, non illum quiſque putaſſet,
Immo videbatur Sanctus Macarius eſſe.

Deni-

(1) *Qui tich toch &c.* Calceos portantes ſine fibula, et talo ambulantes, rumorem edunt; crepidis enim, vel ſcarponeis utuntur.

(2) *Ciliciumque &c.* Hirſuta veſtis, qua induitur ipſe Generalis Superior Ordinis.

(3) *Galozzas.* Calcei, quos ſupra vocavit *Zupellos*.

(4) *Quod ſub groppifero.* Sub fune, qua cingitur, nodis diſtincta.

(5) *Cantando legrezzas.* Preces fundendo.

Denique Mantoam veniens capitavit ad urbem,
Perque Cipadenſem villam (1) pitoccat ad uſſos.
Interea longe Zambellum vidit in agro,
Qui ſpedocchiabat furfanti more camiſam,
Cercabatque ſuos caldo ſub ſole (2) griſantos.
Fecerat horrendum digito ſtriccante macellum,
Quo ſe mundificant Chiozani ſupra (3) Maranos.
Eſſe pedochioſus quiſnam damnabitur unquam?
Nonne magis quiſquam contentat habere pedocchios,
Quam fieri Baro Francae, Franceſus et eſſe?
Cingar ait: quid agis nunc hic, o pauper homelle?
Num ſcires ubi ſtet Zambellus? Dic rogo, ſciſne?
Cui reſpondet: ego Zambellus ſum, codeſella,
Qui volo deſperans, ut me cagaſanguis amazzet,
Namque fui nuper dives, nunc pauper ad uſſos.
Vix retrovo panem, vix vinum, vixque meneſtram,
Deſgratiaeque meae fuit unica cauſa ribaldus
Cingar, cui poſſit cancar mangiare coradam.
Oh ſi poſſet eum ladrum brancare Poteſtas,
Se ſignare (4) quidem poſſet ſcampare ſoghettum.
Tunc Cingar: benedico Deum, quod te retrovavi
Ad primam bottam, nec oportuit ire vagando.
Vis, Zambelle, meus fieri compagnus, et iſtam
Donabo cappam, ſecum jungendo capuzzum?
Viſque Deo mecum ſervire? Quid ultra fietur
De te, ſi veſtes iſtas, poverette, recuſas?
Zambellus ſubito vultu reſpondet alegro:
Sum contentus ego, Pater o, tuus eſſe fradellus;
Si me bretina vis nunc veſtire gonella.
Nam meus ecce viden? (5) Giuppo cagat undique ſtrazzas,

Im-

(1) *Pitoccat ad uſſos*. Oſtiatim eleemoſinam quaerit.

(2) *Griſantos*. Pediculos cineracei coloris. *Grigi*.

(3) *Supra Maranos*. Navis ſpecies.

(4) *Se ſignare quidem &c.* Poſſet inter miracula referre, ſi funem effugiat.

(5) *Giuppo*. Inferior veſtis. *Thorax*. *Giubbone*.

Impleboque meam panzam de pane bianco,
Quam vix implebat panis niger, atque gramegnae.
Quamvis de lettra non sapio dire negottam,
Pur, si vis, animus bastat mihi dicere Missam.
Tunc illum Cingar spojat, strazzasque pitocchi
Cum propriis manibus fossatum buttat in unum.
Mox habitum sanctum tradit, tradensque susurrat
Nescio quid, parens devotos dicere Psalmos.
Hunc sibi compagnum statuit, Fratremque vocando
Erinum, se se Quintinum nomine dicit.
Post haec, de villa se partivere Cipada,
Et velut ad passum ceperunt ire gradatim.
A pede Zambellus (1) vadens guidabat Asellum,
Qui grossolanus fratrem se reputat esse.
Cingar eum sequitur, qui non vult ire pedester;
Immo cavallaster bastinam calcat aselli.
Introeunt urbem spatioso denique passu,
Quos pro matura pensant gravitate Romitos.
In piazzam veniunt, ubi tromba sonare comenzat,
Ad cujus sonitum se vulgus ubique ragunat.
Dicere quid velit hoc ignorat Cingar; Asellum
Desmontans, inquit: state hic, o Frater Erine,
Namque videre volo cur nascitur iste tumultus.
Quo dicto, gentem se mescolavit in illam.
Hic faciunt bandum, quod Cingar ladro, ribaldus,
Sassinus stradae, barrus, fur, praedo, micida,
Sit patria, nec non terra banditus ab illa.
Sed quisquis (2) bastans animi ammazzarit eundem,
Ille guadagnabit ducatos mille debottum.
Cingar id ascoltans tremulo corde stopinat.
Pro Baldo tamen ipse suo vult perdere vitam.
Quid facit? oh forzas animi, cordisque prodezzam!

Pre-

(1) *A pede Zambellus &c.* Zambellus pedester ambulat.

(2) *Bastans animi &c.* Quisquis tam sit animi fidens, ut illum occidat &c.

Prestiter alzando vocem, sic incipit, o Gens:
O quia nescitis, nescitis certe (1) coellum:
Post paucos etenim giornos brusabitur haec urbs;
Ni modo, ni Baldo truncabitis illico testam,
Quem modo sub turris victum presone tenetis;
Namque gigantonem Fracassum nomine vidi,
Qui menat, oh quantas squadras de gente Todesca!
Pro Baldo giurat Mantus destrugere terram.
Nunqum visa fuit gens tam crudelis & aspra.
Sassinant homines, robbant, forzantque puellas,
Altaros Gesiae spojant, Calicesque rapinant,
Multum pejores villanis nempe gajossis,
Qui nunc Bardellas (2) habitant, villasque propinquas.
Qui per despectum foenilia nostra brusarunt.
Hos tamen exuperant gentes feritate Fracassi,
Quid dicunt ladros (3) Brisighellos, atque Spagnolos?
Hi superant omnes, quoniam post furta trucidant.
Heu pietas! nostram sachezavere masonem,
Atque Monasterium totum sotofora butarunt.
Petra super petram vix una relicta videtur,
Et multos Fratres crudeli morte necarunt.
Ille Fracassus enim poca stracante fadiga,
Ut lapidem gettat grandes ad sidera merlos.
His ego vidi oculis illum (4) fors quinque miaros
Cum cazzafrusto nostrum jactasse Priorem,
Atque Cosinarum, quae sunt coenanda, parantem
Totum cum pugno sub terra nempe ficasse.
Praeterea quemdam vecchiettum tergore gobbum,
Vix bastoncello macilentia membra regentem

(1) *Nescitis certe coëllum*. Nihil scitis. Omnia ignoratis.

(2) *Qui nunc Bardellas &c.* De Bardellae Rusticis, quod dictum est in Zanit hic confirmat.

(3) *Brisighellos*. De Brixighellio Romandiolae Oppido valde conspicuo, pariter dictum est in Zanit.

(4) *Fors quinque miaros*. Fortassis ad quinque millia passuum Scutica Priorem projecit.

Per collum cepit, circumque, & circa rotatum,
Ac ſi Falconem vellet chiamare polaſtro,
Magni fecit eum montis cimare cacumen.
De Sacriſtia (1) rapuerunt abſque riguardo
Planetas, Camiſcs, Amitos, Calicesque, Stolasque,
Turibulos, Patinas, Libros, Candelabra, Cotaſque,
De Refettorio Boccalos, atque Becheros,
Deſcos, Credenzas, Tovajas, atque Maniplos.
De Coſinatorio (2) Caldaros, Bronza, Padellas,
Mille pignatellas, lavezzos, ſpeta, parolos.
De Caneva totum ſpinarunt denique vinum.
Porcinaja bibit totum, fregitque vaſcellos,
Deque bono vino bagnos fecere cavallis.
Campanas rupere duas, pluresque cavezzas
De campanarum cordis fecere cavallis.
Sed foret, ah, troppum, ſi cuncta redicere vellem!
Vix ego ſcampavi ſocio cum Fratre ruinam,
Et veniens iſtam totus ſtraccatus ad urbem,
Vidi hominem quemdam ronca ſquartaſſe Tognazzum.
Tunc ego cum ſocio nimia pietate moveſtus,
Illum cum placidis comenzo reprehendere verbis;
At manigoldus habens centos in corde diablos,
Meque modo ſimili, comitemque necare volebat;
Alzavit roncam ſed noſter protinus illum
Compagnus cepit per brachia ſtricte tenendo;
Aſt ego cortellum ſubiens in viſcera fixi,
Vulnere quo moriens, caſcanſque gridavit, o, ohime!
Cingar ego morior, morieris tu quoque Balde,
Sic homicida fui, potius latrocida, quod unum
Occidi ladrum me deſertare volentem.
Certe juſtitia eſt omni digniſſima laude,

Quan-

(1) *De Sagriſtia*. De Sacrario rapuerunt Vaſa ſacra, et quidquid ſacris Coeremoniis Religionis inſervit.

(2) *De Coſinatorio*. E culina abſtulerunt vaſa aenea, cuprea, et etiam fictilia.

Quando ammazzamus nos ammazzare volenres.
Et quamvis Fratres humiles ſumus, atque modeſti,
Saepe brilans (1) mens noſtra tamen volat extra capuzzos,
Sollicitare decet Geſiae defendere nomen,
Si non proficiunt artes, veniamus ad arma.
Nos quoque de sfodro ſciremus ducere ſpadas,
Vidimus atque (2) Lupo zuffum nos ante cucullum,
Baſtanteſque ſumus viſum monſtrare bravoſis.
Attamen hic habitus quia ſancta pace renidet,
Cercamus pacem cum Sanctis, cumque Diablis,
Si pax nil prodeſt, opus eſt admittere brigam.
Ergo meum gentes conſejum prehendite, nunc nunc
Baldum de ſcura preſone cavate profanum,
Cui mozzate caput, veniat ne forte Fracaſſus,
Liberet hunc, & mox grandis vindicta fiatur.
Hunc tamen in primis volo confeſſare Giotonum,
Namque animam ſalvare ſuam confeſſio poſſet.
Dixerat haec Cingar cunctis praeſentibus illic,
Contremuere omnes juveneſque, ſeneſque debottum,
Fit rumor, populuſque ruens, ignara canaja
Per cunctas Urbis ſtradas incerta vagatur.
Omnes Praetoris fugiunt ad grande palazzum,
Tela parant, ponteſque levant, clauduntque botegas,
Congregat illuſtres homines, ſanctumque ſenatum
Praetor, & ad muros conſejant ponere guardas,
Inque torionos (3) altos portare comandant
Spingardas (4) ferri, colubrinas, paſſavolantes,
Mortaros, arcosbuſos, bronzique canones.
Terribile interea don don Campana bachioccat,

(1) *Saepe brilans &c.* Optime expreſſa ſententia, quae aliis verbis non niſi longiori ſermone, et minus vivide exprimi poterat; ſignificat enim Religioſi viri mens, quae zelo, vel ira excandeſcens, ſui Status quandoque obliviſcitur.

(2) *Vidimus &c.* Antequam Cucullo indueremur, rixis interſuimus ſine timore.

(3) *Inque torionos &c.* Super altas turres

(4) *Spingardas &c.* Omne tormentorum bellicorum genus.

Pro cujus sonitu pars it animosa Palazzo,
Pars (1) petit in frettam ruptis cagatoria stringhis.
Ad Tamburorum strepitum, tararanque tubarum,
Calca fit armati populi, timor omnia versat.
Qui portat lanzam, qui roncam, quive zanettam,
Hic piccam, hic spetum, hic dardum, hic giavarinam.
Ante Potestatem Cingar jam venerat ultro,
Et confirmavit falso juramine dictum,
Ad quem ducatos doros tunc mille dederunt,
Nam sacramentabat gladio scannasse seipsum.
Quos cepit (2) guantis, dicens, non tangere posse.
Tunc omni populo reserantur munitiones,
Ut se, quisquis eget, de finis induat armis.
Concurrunt, omnes intrant, armaria versant
Omnia, nec desunt pulcherrima fantibus arma.
Hic piat elmettum, scutum, brazzale, corazzam,
Hic quoque panceram, spallazzos, atque scheneras,
Hic gorzarinum, guantos, fiancalia, bragas.
Non tali (3) furia cernis properare pitoccos,
Quum Defunctorum giornus celebratur ubique,
Quod favam coctam surfantis quisque ministrat.
Interea Cingar Zambellum tollere vadit,
Quem modo cum carico solum lassarat asello;
Is stupefactus enim tanto pro murmure stabat.
Cingar eum vocat, & nulli parlare comandat,
Dicens, quod Fratres servare silentia debent.
Mox illum duxit secum, supraque palazzum

Scan-

(1) *Pars petit &c.* Pars timore exanimatur.

(2) *Quos cepit guantis &c.* Cingar Religionem ficte praeseferens, sed pecuniae lucro inhians, chirothecis numos arripuit, dicens se illos tangere non posse, sed facto ostendens, se possidere posse.

(3) *Non tali furia &c.* Vetustissima est consuetudo fabas die, in quo Defunctorum recolitur memoria, Pauperibus distribuendi. Hanc consuetudinem a Gentilibus ad nos pervenisse, optime infert P. Carmelus (Storia di varj costumi t. 1. c. XIV.) et probat ex eo, quod Fabas Veteres mortuis offerebant, et Lemuribus, Spiritibus videlicet adversis effugandis valere putabantur.

Scandit: (1) quiſque ſibi brettam Reverendo cavabat;
Dicebant: hic eſt qui noſtram liberat urbem.
Cingar eos audit, paſſat, (2) zocoloſque ſonantes
Per pavimenta trahit: jam ſalam jungit in amplam,
Dumque oculis terrae baſſis, dumque arte (3) galozzas
Retro tirat, quarum ſonitu devotio creſcit,
Officiumque, velut Fratres, dum dicere fingit,
Hoſti datque fidem, ſuſpectaque pectora tollit.
Jamque paratus erat (4) ceppus, quo perdere teſtam
Baldus debebat, populo ſpectacla daturus.
Sollicitat Cingar, Praetorem ſpeſſiter orat,
Quod Confeſſorem Baldo concedat, ut almam
Non miſer amittat, ſed forte volabit ad aſtra.
Latro memento mei dicens, fuit illico ſalvus.
Praetor nil meditans ultra, Reverentia veſtra
Sit confeſſor, ait, talem concedere coſam
Obligor, immo precor magnum ſalvate ribaldum.
Heus Bariſelle, menes hunc Patrem, voſque Miniſtri
Compagnate illum, cui baſſum (5) ſchiudite fornum,
Ut confeſſetur Baldus, nec linquite portam,
Sed firmate bonam, dum ſit confeſſio, guardam.
Cingar habebat aquam fortam, ſurdas quoque limas,
Omnia portabat ſancta ſub veſte latenter.
Ecce (6) cadenazzos aperiri Baldus orecchiat,
Jam penſat, quod ſit teſta moriturus adempta.
Stabat ibi terrae fletu proſtratus amaro,
Saepe vocans ſocios, Bertam, caroſque Fiolos.
Senſerat ante diu martellamenta ſonantum

Cam-

(1) *Quiſque ſibi brettam &c.* Reverentia Religioſis debita quiſque ſibi caput detegebat.

(2) *Zoccoloſque ſonantes.* Scalponeis, qui male pedibus haerent, ſonitum edere conſulto ſtudet.

(3) *Galozzas*. Supra explicatum. Crepidas, vel ſcalponeas.

(4) *Ceppus*. Locus capiti obtruncando coaptatus.

(5) *Schiudite fornum.* Furnum recludite. Nomen Carceris, in quo Baldus ſepultus jacebat.

(6) *Cadenazzos*. Peſſulos magno cum ſtrepitu ſentit Baldus aperiri.

Campanonarum, Populi vocesque frementis.
Se debere mori scampanizatio talis
Indicat, ac strepitus fieri quem sentit in armis.
Non confessandi misero datur ulla facultas;
Ergo Deum sic sic gemebundo corde precatur:
„ Summi dextra Patris (1), nostraeque propaginis Auctor,
„ Christe, redemisti quam primi labe parentis,
„ Horrida quippe crucis passum ludibria solum
„ Te scio, (2) non propter justos, at propter iniquos.
„ En ego tantorum scelerum, tantaeque ministras
„ Caedis tendo manus, stygias habitabilis umbras.
„ Da veniam, foedasque tuo, precor, ablue palmas
„ Sanguine, te lacrimis Latro flexisse benignum
„ Creditur, et Meretrix, tua quae vestigia crine
„ Tersit, meque pari videas pietate misellum,
„ Namque pari fletu modo te prostratus adoro.
Jamque (3) Cavalerus portam recluserat omnem,
Ac centum chiavis patefecerat ostia centum.
Cingar maturus ficta gravitate subintrat,
Ad quem passantem cuncti flexere zenocchios.
Zambellus seguitare negans, se retro retirat,
Presonem quoniam vult non intrare Maruffus.
Tunc Cingar vocat hunc: veniatis Frater Erine,
Namque duos fratres semper nos esse bisognat.
Hunc ob sermonem Zambellus protinus intrat,
Atque Barisellus (4) portas ancora seravit.
Baldus habet longam longo pro tempore barbam,

Quae

(1) *Summi dextra Patris &c.* Carminum elegantiam in tam gravi sermone adverte. Adverte praeterea ingens doctrinae specimen in Auctore nostro vocante Filium Dei Patris aeterni Dexteram, sic enim a Patribus vocatur, quia eandem omnino habens naturam cum Patre, per Verbum *Omnia facta sunt, et sine ipso factum est nihil* Jo. 1. 3.

(2) *Non propter justos &c.* Immo tum pro Justis, tum pro Reprobis Christus mortuus est, sed ad illud respicit Redemptoris nostri dulcissimum Verbum: *Non opus est valentibus Medicus, sed male habentibus ..... Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Math. 9. 13.

(3) *Cavalerus*. Carcerum famulus.

(4) *Portas &c.* Portas rursus clausit.

Quae ad centuram cooperto pectore tendit.
Cingar it, hunc sequitur tremulosus Frater Erinus,
Barbottat Patres nostros, ac Avemarias.
Nam castronazzus Fratrem se pensitat esse.
Sed postquam Cingar Baldo pervenit apressum
Bertezando (1) illum tali sermone provavit:
Quid Manigolde facis? quid Latro? quid mala pianta?
Nunc pro peccatis dabitur tibi poena scelestis,
Nunc exemplar eris quibus est tam cura robandi.
Non te Fracassus, Falchettus, Cingar aitant,
Quatuor in quartis nam squartavere Fracassum,
Quatuor et forcas portam per quamlibet urbis
Plantarunt, ubi stant gambae, brazzique tacati.
Cingar dorato (2) slongavit colla soghetto,
Inque triligniferam trabucavit denique forcam:
Desuper illius testam sic metra notantur,
„ Cingar doratam meruit robando colanam,
„ Inter boschicolas nam Rex fuit ipse Ladrones.
Collo semicanis Falchetti petra molini
Appicata fuit, (3) quos chiusa Governolis hausit.
Tu quoque nunc trades collum, Scelerate, tajandum,
Ac super (4) horarum turrim tua fixa ladrones
Testa spaventabit Sassinos, et Homicidas.
Vix alzans oculos Baldus, (5) frontemque rapatam
Obstupet, ex habitu sancto, capitisque tosura
Tam male pensatas, stultasque uscire parolas.

Inde

(1) *Bertezando*. Irridens illi.

(2) *Cingar dorato &c* Propter artis excellentiam talis illi honos debitus.

(3) *Quos Chiusa Governolis &c.* Decem ab Urbe nostra lapides Oppidum reperitur, cui Gubernolo nomen est. Hic Mincii aquae miro ingenio ad notabilem altitudinem sustentatae, per ingentem cataractam magno cum strepitu decidunt, quae ab Oppidanis vocatur *la Chiusa*.

(4) *Ac super horarum Turrim*. Mantuae *Torre delle ore* dicitur quaedam turris, ex qua singulis horis manu hominis ad id conducti, totius Urbis commodo, ingentibus Campanis pulsantur, et repetuntur horae. Turris haec supponitur aedificata ante annum 1227. nam eodem anno aedificacata fuit Communitatis domus turri eidem contigua.

(5) *Frontemque rapatam*. Frontem propter aegritudinem rugosam.

Inde caput bassans, non ultra mirat in illum,
Nec dare dignatur Fratri responsa gajosso.
Cingar (1) scaltritus verbis mage percitat illum:
Jam tua, dicebat, tua dic peccata, Ribalde.
Baldus nil contra bassato vertice parlat,
Invergognosum (2) nam viderat esse capuzzum.
At miser illacrimans summissa voce gemebat:
O Cingar, clamat, morior, mi Cingar, et ante
Quam moriar, non te potui, comitesque videre!
Tunc Cingar nimio tactus pietate, cucurrit,
Voceque suppressa sic se parlando palesat:
Non te plus lateo, mi, mi carissime Balde,
O mi dulcis amor, mi cor, mea spesque, decorque,
Sum tuus ille quidem Cingar, non noscis amicum?
Non, mi Balde comes, noscis me? respice quaeso,
Cingar ego, qui te solita cum fraude cavandum
Carcere de caeco veni dissolvere: non te,
Non te, Balde, mori patiuntur Numina coeli,
Nec quod tanti hominis magnum sit nomen ademptum.
Sic dicens, voltas bis centum basiat illum,
Abbrazzat, stringit, lacrimis sua pectora bagnat:
Ille tuus sum Cingar, ait, jam pone timorem;
Ne dubita, sum Cingar ego, sum Cingar onustus.
Veste sub hac ficta, martellis, atque tenajis.
Qualia (3) sunt equidem lacrimosae gaudia matris,
Quae dudum mortum pensaverat esse fiolum,
Mox illum reddi sibi vivum respicit, immo
Corpore gajardum, rubicunda fronte galantum;
Talia sunt equidem praeviso Cingare Baldi,
Qui velut a somno torpenti corda solutus,
Atque revivíscens, inspexit fronte caduca,

Por-

(1) *Cingar scaltritus*. Astutus.
(2) *Invergognosum*. A quo pudor omnis, et verecundia exulat.
(3) *Qualia sunt equidem*. Notissima Virgilii similitudo ab Areosto deinde, et a Torquato Tasso deprompta.

Porrexitque oculos in Cingaris ora paventes;
Sed pro laetitia tanta parlare vetatur,
Quodque oculis propriis cernit, ſibi ſomnia paret.
Zambellus notat Baldum, ſtat (1) quacchius in uno
Angulo, et ingenti terrore cagatur adoſſum.
Cingar ait, non non parlandi tempus habetur,
Perdimus interdum propter tardare boconem.
Tunc Franciſcanam tollens de corpore cappam,
Ferramenta cito ſolitam cavat extra ſachellam,
Fundit aquam fortam, ſurdis roſegando limettis,
Vincula quaeque tajat leviter, manicaſque, bogaſque;
Poſt intervallum modicum levat in pede Baldus,
Sed vix extrema ſtat pro (2) ſtracchedine rectus,
Unde (3) Pignocadae Cingar piat octo bocones,
Ac (4) Malvaſiae, quem geſſit apoſta, Fiaſcum,
Illum pro longo ſtabilivit carcere ſtancum,
Nam quid ſit preſon tam ſaepe provaverat ipſe.
Poſt haec Zambellum clamat: mi Frater Erine,
Cur non auditis, dormitis forſitan? olà!
Zambellus parlat pavefacto corde nientum.
Pauper homazzolus deſiderat eſſe deforas.
Cingar item clamat: veniatis Frater Erine.
Baldus miratur: quid clamas, inquit, adeſſum?
An latet hic aliquis? dic quaeſo: Cingar ad illum
Omnia ſubridens breviter narravit ad unguem.
Obſtupuit Baldus tanta pro Cingaris arte.
Denique (5) Cingar eum vadens retrovare gridavit,
Ah poverelle, voco ter vos, et ſic pigritatis
Reſpondere mihi? Sic obedire magiſtro
Diſcitis? Eſſet enim vobis poenitentia danda.

 Zam-

(1) *Stat quacchius*. Timore plenus ſilet.
(2) *Pro ſtracchedine*. Propter laſſitudinem, propter imbecilles vires.
(3) *Pignocadae*. Belarium ex Sacaro, et pinnis confectum.
(4) *Ac Malvaſiae*. Et vini Cretici.
(5) *Denique &c.* Ad Zambellum timore exanimem, et obmuteſcentem acceſſendum pergit, ipſique accedit.

Zambellus dixit: rogo vos, mihi parcite, namque
Debemus Fratres ſervare ſilentia ſemper:
Sic, Quintine Pater, peradeſſum me docuiſtis.
Cingar ad iſta nihil quid reſponderet habebat,
Se caſtronatum caſtrono cernit ab uno:
Hunc tamen extemplo Cingar, Balduſque piarunt,
Quem, Franciſcanam (1) deſcortigando gonellam,
Ad terram mittunt, ac omnia membra cadenant,
Sbadacchiumque (2) ſibi ficcant, ne gridet, in ore.
Continuo turris ſcampanizabat (3) Arengam,
Nam Baldo teſtam confeſſo tollere debent;
Sollicitans aperit portam Bariſellus, et extra
Stans gridat: olà, Pater, quae tanta induſia? non eſt
Confeſſatus adhuc? prudentia veſtra (4) viluppet
Omnia: nam ſi vult ſua ſingula dicere facta,
Non annus baſtaret ei narrare rapinas.
Baldus id aſcoltans, voluit ſaltare deforas,
Diſplicuere ſibi nam talia verba ſuperbo.
Cingar eum pavidus tenuit per brachia, dicens:
Pone, ſi vis, cerebrum num tu pauliſper a caſam,
Es doventatus numquid vir abſque governo?
Mox cito reſpondet Bariſello: nunc veniemus.
Oh quantis plenus vitiis erat iſte caveſter,
Non meritat veniam, ſed centum, milleque forcas,
Quem nunc abſolvo; ſed vos, o Frater Erine,
Exorate Deum devota mente fratantum.
Dum ſic parlabat, Pſalmum Miſerere comenzat,
Vel De profundis, primam gridando parolam,
Sed reſtum Pſalmi quia non finire ſciebat,
Ore ſuſurrabat, veniens ad Gloria Patri.

Jam

(1) *Deſcortigando*. Per metaphoram. Per vim detrahendo.

(2) *Sbadacchiumque*. Lignum ori tranſverſum, quod loquutionem impedit.

(3) *Arengam*. Hoc Mantuae vocatur nomine Campana, cujus uſus ad indicandam publicae Juſtitiae exequutionem unice reſervatur.

(4) *Viluppet*. Paucis omnia complectatur.

Jam (1) Franciscanam Baldum vestire gonellam
Ceperat, atque docet, qua forma debeat ire,
Ne foret ignotus, faciens in fronte capuzzum,
Sub sancto martellum portat uterque cucullo,
Ut menare manus possint urgente bisogno.
Ad portam vadunt pariter, Cavalerus apertam
Quam facit: egreditur Cingar prius, inde chinato
Cum capite exivit Baldus, quem nullus adocchiat.
Tunc (2) intrare cito poltrona sbiraja volebat;
Sed Cingar dixit Cavalero: quo venit ista
Frezzositas? (3) immo, Sancte Deus, concedite tempus,
Quo fleat almancum, vel quo poenitenza fiatur.
Sic ait, et scapolans Baldo seguitante caminat.
Ingentes hominum rescontrant undique turmas,
Cum ronchis, spadis, schioppettis, atque balestris,
Baldum expectabant nunc nunc de carcere trandum:
Hunc omnes tanta pro laude morire peroptant.
Nuper (4) stopparant portas, pontesque levarant.
Nescit enim Cingar qua banda cedat ab urbe,
Plus curat Baldum, quam se, quia diligit illum.
Arrivat portam, dum sic meditatur, ad unam,
Gens ubi cum solito faciebant ordine guardam,
Nec solam Praetor muscam passare volebat.
Baldus habet vojam sguarnazzam trare dabandam,
Et cum martello plures confringere testas;
Cingar eum placat dicens: fac stulte pianum,
Desine me pensare modum, formamque scapandi.
Dum sic ambo simul passu celerante loquuntur,
En prope viderunt grandem transire Baronem,
Quem soldatorum non poca brigata sequebat.
Iste valorosus Leonardum nomen habebat:

 San-

(1) *Jam Franciscanam*. Cingar suis manibus Baldum tunica vestivit, et diligentissime edocuit.

(2) *Tunc intrare*. Cupientes Baldi mortem.

(3) *Frezzositas*. Sollicitudo.

(4) *Stopparant*. Diligentissime clauserant.

Sanguine (1) progenitus claro, de ſtirpe Colonnae:
Namque Colonneſus pater eſt, Urſinaque mater.
Altivagam Baldi famam praeſenſerat olim:
Venerat huc igitur, Baldum cagione videndi,
Parlandique ſibi: pavidam ſed repperit Urbem,
Attonitoſque homines, (2) ſtippantes corpora ferro.
Domandat cauſam: reſpondent: guerra paratur
Contra Moros, Turcoſque ſimul, guidante Fracaſſo.
Talibus auditis, armatum cernere Baldum
Forte Capitanium ſperat, ſquadraſque regentem.
It ſuper immenſum, groſſum, bajumque Friſonem,
Et rutilo Baldi galonem cinxerat enſe,
Quem Romae (3) allatum comprarat trenta ducatis,
Nec ſcit, cur Baldus tam bellam liquerit armam;
Sed potius penſat ſibi fraude fuiſſe robatam.
Ergo levans oculos Baldus, ſubtiliter omnem
Conſpicit ornatum Juvenis, ſed maxime ſpadam:
Namque valenthominum ſemper fuit uſus ad enſem,
Ad Corſerum oculos voltare, aut tangere dextra.
Protinus agnovit pomo rutilante dorato
Ipſe ſuum brandum: vult illum: turbidat occhios:
Diſponit penitus, ſi debet perdere vitam.
Velle ſuam ſpadam, celeremus preſtiter, inquit,
O Cingar, nam poſſe modum ſcampare trovavi:
Ille meum portat brandum gallone Guererus,
Hunc volo, me ſeguita, meus eſt de jure, camina;
At Cingar Baldi furiam regit, atque governat
Dextriter: i, parla, ſpadam, ſis certus, habebis;
Et ſic dicentes, illum ſeguitare comenzant,

Qui

(1) *Sanguine &c.* Ex ſpectatiſſimis, et toti Orbi celeberrimis Familiis heroem ſuum Leonardum fingit progenitum, quarum amicitia, et familiaritate fruebatur. De Urſina Familia jam dictum eſt in Vita.

(2) *Stippantes*. Circumdantes.

(3) *Allatum*. Poſtquam illum caſu projecit Baldus, ut Macar. 3. dictum eſt, Romam fuit allatum, ibique a bellicoſo, et ſtrenuo Leonardo pluris emptum.

Qui tandem ſubiit coetu ſectante Tavernam,
Quem ſequitur Cingar ſubito, donanſque caparram,
Lectum cum Camera ſupplex accepit ab Oſto.
Tum Leonardus equos Oſto recomandat eidem,
Quos, in qua ſtalla ponuntur, Cingar adocchiat.
Primus de razza turca Rocaforta vocatur;
Groſſior eſt alter natus de prole Reammi,
Quem nominavit Leonardus Spezzacadenam;
Tertius alter erat pulcher, non altior aequo,
Sed Barbareſchae natus de prole cavallae,
Nomine Pardus erat, curſu robuſtior altris,
Cujus de razza veniet Dragus ille Liardus,
Qui Gonzagarum ſtallis portabit (1) avantum,
Et (2) magnum, Franciſce, tibi aquiſtabit honorem,
Maxime quum fueris Venetae Capitanius urbis,
Contraque Francigenas ad Tarrum bella movebis,
Immortalis (3) erit tunc magno fama Ridulpho.
Oſtus in inſtanti quae ſunt coenanda parecchiat;
Namque Leonardus menſam fornire comandat.
Accubuere omnes, ſtat Menſae in fronte Lonardus;
Undique buttarat panceras, atque celatas,
Corrazzas, elmos, quae coenat, turba Lonardi,
Ut fit, quando volunt ſoldati paſcere ventrem.
Baldus at in portae fiſſuram pronus adocchiat,
Oh quam pulchra ſibi Leonardi forma placebat!
Alter (4) honeſtus erat Joſeph, pulcher Ganimedes

Fa-

(1) *Avantum*. Palmam feret. *Porta il vanto*. De Equis a Gonzagiacis nutriri ſolitis jam diximus Mac. 3

(2) *Et magnum &c.* Franciſcus IV. Marchio, Venetorum Supremus Dux prope forum Naevii in agro Parmenſi duodecim ab Urbe lapides Carolum VIII. Galliae Regem ſtrenuiſſime fregit.

(3) *Immortalis erit &c.* Rodulphus Gonzaga ejuſdem Avus in medios hoſtes irrupit, et Cadaverum aggere ſeptus Immortalem ſibi famam, ſtrenue pugnans, et moriens, comparavit. Memorabilis haec pugna Pridie Non. Julii Anni 1495. habita eſt.

(4) *Alter honeſtus*. Leonardi tum animum, tum corpus paucis deſcribit.

Facundus (1) Cicero, Cato prudens, ferreus Hector,
Semper habet spadam lateri, quam Baldus habere
Gesticulat, tamen hanc contentat habere Lonardum.
Sic fovet una duos natura, sed inscia mens est.
Dumque igitur comedunt, Leonardus dixit ad Ostum:
Fer causam, quare sic urbs agitatur in arma?
Ostus ait: quidam Fracassus nomine venit,
Assediaturus multis cum gentibus urbem,
Namque valorosum vult vendicare Baronem,
Quem tam fama canit per mundum nomine Baldum,
Cui nunc in platea testam mutilare parecchiant.
Quando Leonardus sensit quae dixerat Ostus,
Vix potuit laeto cum vultu condere (2) dojam.
Sollicitat subito proprios mangiare sequaces,
Dicit, quod penitus vult illum cernere Baldum,
Baldus et ascoltat quae parlabatur ab illo.
Interea Cingar paulatim tela robabat,
Inque suam cameram, Baldo gaudente, ferebat;
Tandem (3) bretinas spoliarunt ambo gonellas,
A capite ad plantas stippantes corpora ferro.
Qualis (4) equus juvenis, quem dicimus esse poledrum,
Egrediens tristem longo post tempore stallam,
Passutusque novo de foeno semper, et orzo,
Vellet, si posset, rupta saltare cavezza,
Hunc appena valet (5) stallae retinere famejus.
Talis Baldus erat, qui de presone cavatus,
Postquam se totum rutilantia vestiit arma,
Bramat presto foras solus (6) borrire per urbem,

Atque

(1) *Facundus Cicero*. Adverte, quam paucis multa.

(2) *Dojam*. Adeo contristatus est Leonardus talibus Cauponis verbis, ut vix celare potuerit dolorem, quem ob ingentem Baldi periculum senserat.

(3) *Bretinas*. Exuerunt se Tunicis, quas cinericio colore Franciscanis Fratribus arripuit Cingar, seque armis circumdederunt.

(4) *Qualis &c.* Vide, nihil elegantius, opportunius nihil hac similitudine inveniri posse, quod melius ardentem Baldi confligendi cupiditatem ostendat.

(5) *Stallae*. Stabuli Famulus, qui Equos gubernat, illisque inservit.

(6) *Borrire*. Irruere.

Atque cruentatis cum teſtis, atque budellis
Diſturbare (1) Jovem, Terram, ſtigiamque Maſonem;
At pro reſpectu prohibentis Cingaris urget
Poſſanzas nimias animi, coleraeque bruſorem.
At quae terribilis, poſt haec, battaja ſonabit,
Non, Comina, (2) tuis pro ſpallis ſoma videtur.
Eſt opus altorii majoris: claude botazzum,
Nam tua vina mihi penitus muſolenta videntur.

(1) *Diſturbare*. In hanc Hyperbolem inducitur Poëta, ut maximam Baldi ſtrenuitatem, ejuſque animi audaciam patefaciat.

(2) *Comina*. Majora dicturus, novae Muſae auxilium invocare eſt opus. Tali etiam modo pluribus in locis tum in Buc. tum Aeneid. cecinit Virgilius. Cum enim ex veris novem Parnaſſi Muſis quaelibet diverſis artibus, ac Carminis ſpeciebus praeſit, ut Clio Hyſtoriae, Calliope Heroico, Erato amatorio carmini &c. hic ita robur ingens, ac mirabilia Baldi facinora in ſequenti Mac. oſtenſurus Poëta, ex ſuarum idcirco Muſarum numero illius opem invocare decernit, cui ipſe ex libito ad tale Carminis genus, quod in dicta Mac. aliquanto ſublimius, eleganiuſque futurum videtur, fingendum, vim, facultatem, et aptitudinem tribuit.

AR-

ARGUMENTUM

IN DECIMAM MACARONICEN.

Ingaris ars patuit, Zambello carcere tracto,
Baldus cercatur, detegit Ostus eum.
Expugnare suam properat gens tota tavernam,
Cingar Lonardi jamque parecchiat equos.
Baldus in hostaria contra duo mille resistit,
Donec cum socio Cingare montat equos.
Ad portam fugiunt urbis, fugiendo scolengat
Baldus Zambellum, datque Lonardus opem.
Major guerra furit, comites periere Lonardi,
Baldus Praetorem captat, et inde fugit;
Nam Cingar pontem valvis bassarat apertis,
Et sic tres pariter scapolavere viam.
Cingar Praetorem castrat, tum forfice snervat,
Qui tandem Muscis potus, et esca fuit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE DECIMA.

Altius, o Musae, nos tollere vela bisognat,
Misterumque (1) facit gravius distendere schenam,
Usque modo (2) calcavit aquas mea barca Cipadae,
Ranarum quae voce cridant, redolentque lavacchium,
Nunc aliquantilum resonent mea metra Thaliam,

(1) *Misterumque facit.* Opus est, *Fa di mestieri*.

(2) *Usque modo*. In exemplari Amstelodamiensi haec tria carmina habentur.

Usque modo fregavit aquas mea barca Poazzi,
Qui dormentato Portum facit amne Nolani,
Usque modo bassum calzavit Gosa Stivallum.

Sed verbum illud *fregavit* minus aptum, et nunquam adhuc quidquam cecinisse Poëtam nostrum de Portu Nolani, vel de Eridano, plura vero de Cipada, haec, quae expunximus, supposita fuisse, in animum inducit.

Nunc mare tentandum, cui vitam credere mors est.
Magnanimi Baldi celeberrima gesta canenti,
Dexter (1) ades, Serraffe pater, vatumque magister.
Jam Zambellus erat pavidus de carcere ductus,
Praetor (2) osellatum se norat, (3) trat via bragas,
Bessaque contradas volitat manifesta per omnes.
Noscuntur fraudes, noscuntur Cingaris artes,
Nam similes rusas faciebat saepe cavester.
Mantua tota levat populum sotosora balordum,
Ipseque Praetori Zambellus cuncta (4) recunctat.
Desdegnatus erat, trombam facit ire per urbem:
Qui Franciscanos Fratres invenerit illos,
Ille guadagnabit sine fallo mille Zechinos.
Discurrunt omnes, vestigant undique Sbirri,
Non lassant busos, non foppas, atque caminos,
Subvertuntque casas, Gesias, palatia, turres.
Usque in latrinas (5) callant, puteosque profundos,
Inque cagatores alii per stercora rugant,
Propter denarios sunt absque pudore gajoffi.
Senserat haec ostus, Pedrazzum nomine dicunt,
Cujus in ostaria Cingar, Baldusque latebant:
Ante Potestatem subito manigoldus arivat,
Inque sua, iniquit, Fratres albergare taverna.
Est inter stultos stultissimus ille tenendus,
Qui se, resque suas ostis vult credere ladris.
Nonne (6) Geometras asinos, Strologosque cavallos
Misurare magis coelum, numerareque stellas,

Aspi-

(1) *Dexter ades, Seraffe.* Seraffus sapiens Senex, in magica arte praestantissimus, cujus ope Baldus innumera evasit pericula. Reperitur Mac. 21.

(2) *Osellatum.* Deceptum.

(3) *Trat via bragas.* Ira extra rationis limites effertur.

(4) *Recunctat.* Narrat.

(5) *Usque in latrinas.* Carmen hic expunximus, quia ad rem non videbatur, et sensu carens.

(6) *Nonne Geometras.* Duo hic carmina ex nostro Exemplari supplevimus, quia quae in Exemplari Hollandico leguntur, sensu carent. Hic vero loquitur de iis Geometris, et de iis Astrologis, qui tales se profitentur, quum rudes omnino sint.

Aſpiciam, quam poſſe bonus reperirier oſtus?
Non (1) oſti curam peragunt, magis immo latronis.
Extra balconem diſtendit pertica circhium,
Quae procul aſpicitur parvo ficcata (2) ſcovino,
Ad quam vel gambar, vel lignea ſpada tacatur.
Quando Tavérnarus ſentit piſtare cavallos,
Ferratiſque viae calcagnis tondere petras,
Aut naturali motu (3) rognire biavam,
Preſto recordatus Chriſti mandata jubentis,
Veſtris in domibus peregrinos ſumite ſtancos,
Protinus apparet cingens gremiale biſunctum.
In primis teſtam viſazzo (4) ſbrettat alegro,
Quamvis non illam velis allozare tavernam,
Ad ſtaffam tamen ille tuam compagniter intrat,
Et ſimulatrici laetas facit arte carezzas,
Scongiurat quod habet polaſtros, atque capones,
Deque vitellina fecit modo carne guazettum,
Pro cujus poſſent bonitate reſurgere morti.
Non mancant illis (5) (de nugis) leſſus, aroſtus,
Tres vini fortes, dulcis prius, inde (6) recentis,
Et qui, dum bibitur, ventris penetralia raſpat.
Non deſunt albi (7) lenzoles, optima ſtalla,
Mazaticum foenum, tandem bona ciera fietur;
Cuncta ſed intratus retrovas contraria ſemper,
Praeteritae quoniam coenae reſcaldat avanzum,
Et giurat quantos vivunt ſuper aethera Sanctos,
Atque ſacramentat, quod allora coxerit illum;
Sed nimium coenare cave, nam quiſque boconus

(1) *Non Oſti.* Non Tabernarios ſe exhibent, ſed latrones.

(2) *Scovino.* Hoc verbum in utroque exemplari legitur; ejus tamen ſignificationem ignoramus, niſi forte ſignificet parvum foramen a *ſcobe*, quod *foveam* ſignificat.

(3) *Rognire biavam.* Hinnitibus cibum expoſcere.

(4) *Sbrettat.* Hilari vultu caput aperit.

(5) *De nugis.* De rebus, quae nihil ſunt.

(6) *Recentis.* Aliquantillum aſperi.

(7) *Lenzoles.* Linteamina. *Lenzuoli.*

Scribitur, ad finem tua gestat bursa malannum.
Dum satiare gulam tendit, scarsella vodatur.
Impleri gula vult, sed non vult tasca vodari,
Non nunquam potuit gradire gulosus avaro.
Mox tibi lenzoles fingit mutare biancos,
Quos nunc nunc alio (1) pigaverat hospite cesso,
Ut possit donare fidem pigatio talis.
Sanguine si carnes opilatas forsan haberes,
Ne dubita quoniam cimices, pulicesve salassant,
Ante (2) cornettis melius guarrire valebunt
Bagna Luchae, quam gens purgans cimicina cruorem,
Nos vigilare docent, ladrosque cavere latentes.
Sed postquam noctis totas numeraveris horas,
Surgis, et ad stallam vadis guarnire giumentum,
Teque trovas abiens robbatum semper ab illo.
Sic Baldus, Cingar falso trapulantur ab Osto.
Tunc omnis mundus, Praetore jubente, levatur,
Arma capit, celeratque illam assaltare tavernam.
Protinus advisat (3) Martin trombetta Lonardum,
Ut se ostaria subito dipartet ab illa.
Cingar id attendens, sic Baldo territus inquit:
Heu mi Balde, mori nos convenit, ecce periclum
Imminet, in trapolam tandem vulpecula cascat.
Baldus eum guardat, quid ais, mi Cingar? honoris
Esse potest melius, quam bello tradere vitam?
Soldatis equidem laus est certando morire.
Cingar discazzat Baldi sermone pauram,
Extraque balconem per cordam callat abassum,
Namque Leonardi sperat robbare cavallos.
Sed famuli stallae positis arzonibus illos
In punctum statuunt, quia vult equitare Lonardus.

Bal-

(1) *Pigaverat*. Linteamina complicaverat studiose post hospitis discessum, ut recens dealbata appareant.

(2) *An te Cornettis*. Dicuntur etiam *ventosae*. Chirurgicae artis instrumentum notum.

(3) *Martin Trombetta*. Martinus Tubicen.

Baldus ibi solus restat generosus in armis,
Mille annos una hora sibi est certare daverum.
Ignorans causam Leonardus, presto resurgit,
Imperat et famulis, sociisque resumere tela,
Currunt ad stallam propter montare cavallos,
Jam posito in staffam pede vult equitare Lonardus.
Sed Cingar clamans per frenum corripit illum,
Sta saldus, dixit, tibi (1) Res, Patresque comandant,
Ut desmontatus succurras prendere Baldum,
Qui latet hic, pretiumque tui portabis ajuti.
Cui Leonardus ait: meus hic num Baldus alozat?
Immo giuro Deos, pro Baldo sumere mortem
Dispono: seguitate cito, seguitate sodales,
Nunc mihi dulce mori, nunc nunc gratissima mors est.
Et levis in curvo saltans arzone ficatur.
Cingar alegrus ei se se manifestat apertum,
Supplicat atque velit fortes prestare cavallos,
Cum quibus hoc Baldus poterit schifare periclum.
Tunc se butavit prestus de arzone Lonardus,
Cingaris in faciem lacrimans dedit oscula centum.
Mox ait: indarnum nil nos modo stare bisognat,
Non non parlandi, nunc tempus facta requirit.
I, sequa, atque meos faciam seguitare Barones,
Pro magno statui Baldo dimittere vitam.
Cingar Equos tantum rechiedit, sed Leonardus
Non dat equos tantum, Baldi cito porrigit ensem,
Quem laetus Cingar brancat, cingitque galone.
Mox juvenem pregat, atque suos devote sodales,
Ut pariter portam festinent urbis ad unam,
Ac ibi stent prompti, si forsan Baldus, et ipse
Ad totam briliam veniant stringendo cavallos,
Protinus arma pient, pontemque calare fatigent.

Sic

(1) *Tibi res*. Respublica, et Senatus. Quod in Hollandico exemplari reperitur eo quod sensu careat, tanquam mendosum rejecimus.

Sic faciam, Leonardus ait, tunc prestiter altrum
Scandit Equum, properatque sua sectante caterva.
Jamque propinquabat (1) grandis squadrazza bravorum,
Ostus eam guidat lucratus mille zechinos,
Ut quondam fecit Judas tradendo Magistrum.
Ecce domus turbis repletur cuncta bravosis,
Orantem Christum qui velle piare videntur,
Quum surgens illis dixit: quem quaeritis? adsum.
Nec tamen his Baldus dixit: quem quaeritis? adsum;
Non expectavit quod Cingar sguainet ensem,
Auriculamque tajet Malcho, qui primus iniqua
Praesumpsit (2) vincire manu, quae bracchia Coelum,
Quae Terram, Mariumque sinus, quae Tartara sistunt.
Non dixit Baldus guarda, sed (3) menat abassum.
Ecce super salam populi squadronus arivat,
Unde tremit coelum vasto reboante cridoro.
Namque simul sbrajant: exite, exite, Ribaldi.
Ostus adest primus, cameram designat apertam,
In qua stat Baldus solo gianetone paratus,
Qui camerae portam quando sibi vidit apertam,
Mille quoque hastarum stippantes limina punctas,
Protinus ad primum gianetonis vulnere colpum
Trat Contestabilem passato pectore mortum,
Quem poltronzonem Sbirri dixere Vigazzum.
Inde cito revocans gianetonem vulnerat altrum,
Quem veluti ranam medio ventramine passat.
Plura super limen fit conculcatio gentis,
Quos (4) gianetonatis crebris fat stare dacantum.
Cingar equos habet in certo cantone paratos;
Expectans Baldum, donec descenderet illuc,

Bavi-

(1) *Jamque propinquabat &c.* Hoc, carmini sensu carenti ex nostro Exemplari substituimus.

(2) *Praesumpsit &c.* Adverte carminum elegantiam ubi argumenti gravitas exigit.

(3) *Sed menat abassum.* Sed percutit.

(4) *Gianetonatis.* Ingentis baculi ictibus

Baviger aſpectu digitos mordebat acerbo,
Seque, modum penſans fugiendi, macerat intus.
Naſcitur immenſus per vaſtum clamor olympum,
Prehende, cridant, ladrum, ſta ſaldus, prehende ribaldum,
Ferte focum, ſcalas, intra, day, percute, guarda.
Baldus in ignivoma facie, dum certat, avampat.
Non ſecus, (1) ut quando Vulcanus forbice gremit
Dudum ſufflanti braſatum manice ferrum,
Quod Brontis, Steropiſque cito martellus aſſaltat,
Undique ſintillant, tich, toch piſtante, favillae.
Trans gianetonatas omnes ſotoſora butabat,
Et veluti dainus ſtans, ſemper in aëre pirlat,
More leonino rabidam ſtrigaverat iram,
Nilque loquebatur, tandem ſic ore gridavit:
Quod facere, o triſtes capellazzi, creditis unquam?
Vos tamquam vaccas sforachiabo more Becari,
Te nil formido, te nil tremo, brutta canaja.
Talia parlando zanetonis ſaepe tiratas
Concitat, et gambis omnes facit ire ſtravoltis.
Nemo (licet brazzo targonem portet apiccum)
Audet ſanguifluam camerae tranſcendere portam;
Nam targas veluti (2) maſcherpas trajicit omnes;
Non tamen ipſe foras oculatus vadere curat,
Sic nimiam contra gentem combattere laudat.
Non pluſquam ſeptem poſſunt certare, vel octo,
Caetera turba gridat ſolum, procul atque minazzat.
Ergo per intornum muros ſcalzare comenzant,
Quo poſſint omnes partem pugnare per omnem,
Quam rem cognovit Baldus, terienſque repenſat

Quid

(1) *Non ſecus &c.* Hanc deſcriptionem videtur a Virgilio hauſiſſe. Aen. VIII
Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro
Brontesque, Steropesque, et nudus membra Pyragmon.
. . . . . . at illi
Ocyus incubuere omnes . . . . .
. . . . alii ventoſis follibus auras
Accipiunt, redduntque, alii ſtridentia tingunt
Aera lacu: gemit impoſitis incudibus antrum.
Illi inter ſe ſe multa vi bracchia tollunt
Certatis, verſantque tenaci forcipe ferrum.

(2) *Maſcherpas.* Florem lactis, de quo dictum a nobis eſt Zanit.

Quid faciat? vel de summa saltare fenestra,
Vel ruere in medios, morti contrarius, hostes,
Contra Bombardas velut audet currere (1) Sguizzer.
Talia dum meditat, ruit alti machina tecti,
Quae miserum vasto sepelivit murmure Baldum.
Praestiter accurrunt omnes, sub mille quadrellos
Lapsum trare volunt; at Baldus fortius extra
Se cavat, et scorians testam, dedit ore gridorem,
Lanzonemque tirat de saxis; at sine ferro,
Namque dishastatus nimio sub pondere mansit.
Stringitur ambabus tamen (2) hastae fractio palmis,
Baldus et in plebem saltu se gettat in uno,
Targones spezzat, majam sfrantummat, apertam
Quisque viam praebet voltans calcanea fronti,
Tartufolas nasare suas non ullus (3) arisgat.
Sed banda semper gens ingrossatur ab omni,
Urbs ibi tota ruit, vult hunc omnino tajatum
Millibus in pezzis, canibusque butare coradam.
Clauditur intornum Baldus; parat hic, parat illic,
Qui ferit in fianchis, qui retro, qui ferit ante,
Quive manu drittos, qui punctas, quive roversos,
Montanosque tirat: super illum tela fioccant:
Sbrajatur: sta salde ladro, sta salde cavester:
Vocibus innumeris Coelum, Mare, Terra boaxat,
De fundo ad culmen transbaltigat illa Taverna.
Nil sbigottitur Baldus, cor pectore saldum
Stat, velut ob ventos Turris famosa Cremonae;
Deventatque magis conspecto sanguine durus.
Cingar ad ingentem strepitum drizzabat orecchias,
Nec se, nec Baldum sperat montare cavallos:
Corripit ignotus quadam foraveste spedazzum,
Atque super scalam properans en obviat osto,

Qui

(1) *Sguizzer*. Rhoeticus miles, qui pericula non metuit.

(2) *Hastae fractio*. Hastae fragmentum.
(3) *Arisgat*. Audet se periculo exponere.

Qui deſcopertum Baldum Traditorus habebat.
Non ſtetit induſians, nec dicere, guarda, ſed illum
Uſque in prolixas ſpeti trajecit orecchias,
Unde sforacchiato patuerunt ventre budellae.
Vidimus experti, quod quiſquis fallere cercat,
Deceptum tandem ſe cernit tempore quoquo,
Sed non antiquae (1) ſmemoratus Cingar uſanzae,
Quamprimum cecidit mortus miſer ille tereno,
Dat griffum ad borſam gravidam nimis, atque peſantem,
Quam, velut uſanza eſt, ſervans braghetta tenebat.
Hanc locat in manica, ſalamque deinde ſubintrat.
Hic videt horrendam guerram, miſerumque travajum,
Hic inter centum ſpadas, centumque pugnales
Stare trovat Baldum, ſola qui fulminat haſta.
Hic inter centum Maſtinos invenit urſum,
Inter falcones aquilam diſtendere griffas.
Tunc ubi combattit ſe, ſic parlando butavit:
Cingar ego, mi Balde comes, ſta ſaldus ad arma,
In quibus ante pient quam nos, moriemur in unum.
Inde gridat: ſcampate viam poltronica turba,
Non vergognatis non non zentaja ferire
Contra duos tanti? quae laus? quae gloria veſtri?
Dum ſic bravabat, media ſe gente ficavit,
Et monſtrat, quod poſt dictum, benefacta ſequuntur.
Innanimat ſemper Baldum, filzatque budellas,
Nunc de calce tirat, nunc ferro ſaltat in altum,
Circumcirca rotat pedibus, parat undique bottas.
Cingaris altorium quum Baldus ſenſit adeſſe,
Fraxineam menat tantis cum forcibus haſtam,
Quod faciens illam in centum, milleque pezzos,
Plus de trenta viros colpo aterravit in uno.

 Sed

(1) *Sed non antiquae*. Quinque hic carmina supplevimus, quia ab iis, quae dicenda ſunt neceſſario requiruntur.

Sed quando (1) fractam gens pessima viderat hastam,
Protinus insemmam calca coëuntur in una,
Et contra Baldum veluti montagna ruinant.
Nil tenet in manibus, nisi guantos, ipse misellus,
Unde ferat pugnos, et dentibus ore chiavatis,
Cum pugnis, calcisque studet non perdere vitam.
Dat nihil in fallum, colpo cadit unus ab omni,
Si quandoque virum ferit in culamine quemquam,
Ille sibi collum solaro frangit in alto.
Cingar habens oculos (ut dicitur) (2) ante padellam,
Scilicet ut Baldus foratuttum non moriatur,
Hunc videt a tantis fracto lanzone feratum;
Ergo ruit qualis porcus Cingiarus in illos,
Seque valenthomini Baldo piantavit apressum;
Ac ibi cum speto facit undique stare dabandam.
Sbarracat gentem, sforacchiat, et arma fracassat;
Mox rutilam Baldi spadam tulit extra guainam,
Quam porgens illi magna cum voce gridabat:
Ecce tuus jam brandus adest, hunc accipe, Balde,
Quem rogo fac similem corallo sanguine rossum.
Baldus alegrus eum subito sbalzando piavit,
Perstrinxitque illam manibus furibunde duabus.
Incipit en tanto crudelem quippe macellum,
Quantum non fecit sub Roncis valle Rinaldus.
Tu nisi per celsum (3) camerae truncata solarum
Brachia cernebas, testas, gambasque volare.
Jam tenet optatam longo tam tempore spadam.
Nil pavet (4) ulterius, Caesar paret alter in armis,

Im-

(1) *Sed quando &c.* Hic hemistichium omisimus, quia sensum inutiliter perturbat, et manifeste a Corruptore aliquo intrusum apparet.

(2) *Ante padellam.* Oculos intentos habens. Proverbium adhuc habemus: *Tener gli occhi alla padella.*

(3) *Camerae truncata.* Vide locum antea manifeste corruptum. In Exemplari Hollandico habetur: *Palazzi monca.* Palatium non potest vocari quod tamquam tenue Contubernium post pauca describitur.

(4) *Nil pavet ulterius.* Heroem suum laudat comparatione illorum, qui clariores sunt primo in Romana historia, deinde in historia Sacra, tandem apud Romanenses Poëtas.

Immo Pompejus, Tarquinius, alter Achilles,
Penthesilea furens, Alcides, Hector, et Ajax,
Vel de Judaico populo Rex David, et ille
Terribilis Sanson, Judas, Macabaeaque proles.
Vel magis Orlandus, Danesius, atque Rinaldus,
Dudon, Ricardus, Vivianus, Berliger, Otto,
Buson et Astolfus semper cascare paratus.
Hos omnes Baldus magnis cum forcibus aequat.
Non Anchroja fuit tantum possenta, nec ille
Qui fadatus erat Feraguttus, vel Balugantus,
Nil fuit ad Baldum Sacripas, Rodomonsque pagani,
Nil quoque Durastans, vel Squercia, Berra, Buratus,
Nil quoque Centauri fratres Tarassus, Ignarus,
Hos aequat Baldus fortissimus, immo superchiat.
Non valeo contare quidem quam fortiter obstat.
Cum quali furia taurus sub amore vedellae,
Millibus a canibus quando assaltatur in agro,
Nunc pedibus ferit, nunc illos cornibus urtat,
Spernazzat (1) sabiam, magnos trat in aëre calzos,
Oreque spumigero coelum mugitibus implet;
Sic inter gentem Baldus succenditur illam,
Testas, et gambas truncat, brazzosque, manusque,
Subvoltatque oculos nigra sub fronte (2) brasatos,
Mandrittos vibrat, montanos, atque roversos,
Estque suum corpus diverso turpe cruore,
Qui cruor emanat per salam fluminis instar.
Cingar stat lateri, multo (3) sofiamine pugnat,
Qui clamans Baldum, cunctis oldentibus, inquit.
Balde comes, venias post me, descendere scalam
Jam volo: sic dicens rubro secat agmina speto,
Incipit et scalam per vim smontare gradatim

 Sem-

(1) *Spernazzat*. Spargit.
(2) *Brasatos*. Ardentes.

(3) *Sofiamine*. *Quatit aeger anhelitus artus.* Virg. Aen. 5.

Semper eum seguitat Baldus, reparatque feritas;
Sed gens tota ruens vibrabat saxa, quadrellos,
Et (1) quod pejus, aquae caldaria plena bojenta
Versantur summis de tectis supra bagordum,
Nec guardatur ibi quis amicus, quisve nemicus:
Unde busaliaci centum mansere pelati,
Ut malatia pelat nunc malfranzosa famatos
Mille putaneros, ut brodica tegna Pitoccos.
Non tamen absque aqua tunc calda, Cingar, abisti,
Namque tui capitis multi cecidere capilli,
Teque cò pellatum, cò pellatum quique vocabat.
Alter (2) afogatas non cessat fundere brasas;
Alter, ne fugiant, lazzos hinc inde parecchiat.
Cingar at insultans scala descendit ab illa,
Quem sequitur Baldus, multam faciendo fadigam,
Tandem Cingar equos arrivat, seque reducit,
Cum pede dans calcem portam sotosora butavit,
Et subito stallam Baldo prior intrat apertam,
Sed Baldus, dum Cingar equo saltare fretabat,
Tamquam pilastrum firmat se in limina portae,
Hanc intrare quidem pro Baldo quisque stopinat,
Namque ibi tam scuram cepit replicare baruffam,
Quod de mazzatis in poco tempore fit mons.
Cingar copertas de maja supra cavallos
Straverat, ergo super Rocafortam pelle grisonum,
Nil mittendo pedes in staffam, concite saltat,
Accipiensque unum Lanzonem forte catatum,
Imbrazzat scutum, stallamque repentiter exit.
Protinus et Baldus, dum possidet hostia Cingar,
Supra diabolicum saltavit Spezzacadenam.
Tunc ambo strictis cum calcibus, instar aquosi

Tur.

(1) *Et quod pejus*. Aliquot hic carmina ex Auctoris correctione supplevimus. Qui utrumque exemplar contulerit, causam deprehendet.

(2) *Alter affogatos*. Succensos carbones.

Turbinis in segetes, quando Jovis ira fracassat,
Est ubi calca magis faciunt slanzare cavallos.
Quales Grifones, Tigres, fulvique Leones,
Tales sunt isti repetantes quippe cavalli,
Qui modo (1) cum calcis feriunt, modo cursibus urtant,
Frena biassantes, oculorum lumina torquent,
Seque tumescenti rectos ut pectore drizzant:
Postea callantes feriunt cum calcibus aequis,
Et volitare viros faciunt ad nubila mortos.
Nil fuit ad tales Corseros nempe (2) Bajardus,
Quamvis diablos septem portaret adossum.
Nil Rondellus erat, Briafortis, nil Briadorus,
Nilque Valentinus, Mambrini, Alphana, Morellus.
Hos omnes isti superant forzaque, fugaque.
Calcibus istorum non durant arma, virique.
Gaudet Baldus, habens talem bellando Cavallum.
Quadruplicat forzas soldati forza cavalli.
Sed gens tanta quidem canto renovatur ab omni,
Quo plus ammazzant, plus illi crescere parent.
Jam straccatus erat Cingar, jam Baldus habebat,
Quamvis non essent mortales, quinque feritas.
Cingar eum clamat, Baldus seguitare comenzat,
Et contrastantes semper gajardius illis
Egrediuntur eam fracto squadrone Tavernam.
Tunc Urbis versus portam speronat uterque,
Atque levi cursu, parent dare vela cavalli;
Sed populus currendo dretum, sbrajabat ad auras:
Piglia ladrones, dai, dai, ne andare sinatis.
Quando Leonardus venientes prospicit illos,
Atque cavallorum stimulari calce fiancos,
Protinus eripiens brandum, fendente tirato,

Ad

(1) *Qui modo &c.*. En carmen ex Amstelodamiensi exemplari.
Qui modo cum calcis urtant, modo dentibus ossant.
Qui sensum intelligit, illum prodat. Corruptum judicamus.

(2) *Bajardus &c.* Apud Romanenses Equi omnes celebriores.

Ad Portinarum testam de netto levavit.
Tunc gens, quae facit hic guardam, concurrit ad arma,
Circumdatque alto Juvenem clamore galantum,
Et jam stoccatas centum susceperat ille.
Ergo suum stringens validum furiose cavallum,
Sexaginta viros balzo superavit in uno.
Extra giavarinas, zanettas, extraque piccas,
Ille cavallus eum rapido balzamine portat.
Ipsa Leonardi gens prestiter arma sguainat,
Quando videre suum dominum sic undique septum.
Non stant, ut faciunt poltroni, cernere factum.
Protinus in calca stricti, groppoque reducti,
Auxilium spreta dant charo morte Patrono.
Hic quadraginta viri contra duo mille repugnant,
Hic centum stoccos audis confringere targas,
Hic brazzos, gambasque vides, spallasque tajari,
Hic variae voces morientum sidera tangunt,
Hicve Leonardus fert spadam sanguine rossam.
Qui clamat Sanctum Petrum, Sanctamque Mariam,
Qui gridat, miserere Deus, sborrando fiatum,
Qui stravacatus humo pedibus follatur equorum,
Qui perdit natos, qui uxorem, quique fradellos,
Qui (1) fugit, et portat scopertam ventre coradam,
Qui jacet absque manu, qui saucius intra budellas.
Hic ferit, ille parat, fugit hic, sequit ille fugatum.
Ast ubi cum Baldo Cingar comitante propinquat,
Nec bene praecipiti cursu arrivaverat illuc,
En procul apparens Zambellus valde minazzat:
State, Ribaldones, gridabat, state, Gajoffi,
Nunc ego sum jussu Praetoris Boja creatus,
Hoc datur officium mihi vos rasone picandi.
Sic ait, et rasco vult infilzare cavallos.

Bal-

(1) *Qui fugit &c.* Hoc carmen alteri sensu carenti substituimus. En illud. *Qui fugit, et prolat retro linquendo coradam.*

Baldus per collum, dum passat, corripit illum,
Ac super arzonem nil disconzatus aferrat,
Cui brancando pedes, et collum more polastri,
Strangulat, et jacens, tamquam si galla fuisset,
Hunc facit immensi culmen superare palazzi.
Quo jactu multi stupuere, nec amplius illos
Perseguitant, immo pavidi calcanea voltant.
Occiderat (1) juvenis jam tota fameja Lonardi,
Junxerat huc gentis nam maxima turba novellae,
Quae quoque formosum Leonardum forte necasset,
Illuc ni Baldus spronasset Spezzacadenam,
Qui cernens juvenem trans agmina tanta seratum,
Erripit horrendum tumido de pectore gridum,
Perstringitque Ensem tali sfronzante roverso,
Quod testas septem sine bullo mittit arenae.
Post haec ad summam (2) palazzi stare fenestram
Vidit Praetorem bravosa voce gridantem:
Prehendite ladrones, quae vos indusia tardat?
Cur non tres solos comprehendere mille valetis?
Tanta codardia est in nostris ergo guereris?
Baldus ad offesas revocat pensiria vecchias.
Intrat Palazzum per centum millia spadas,
Ad scalaeque pedem sbalzat de Spezzacadena:
Spezzacadena (3) manet, nec se comprhendere lassat,
Quum quis acostatur, giocat deschena bizarrus,
Datque suum restum sellam toccare volenti,
Tanta Cavallorum sapientia saepe catata est.
Cervellis sua spada colat, rubeoque cruore,
Sed quamvis habeat naturae munere forzam,
Majores odium dat vires attamen illi,

Prae-

(1) *Occiderat*. Ceciderat.

(2) *Palazzi*. Non Curiae prope Plateam sitae, sed Palatii, in quo habitabat, prope Urbis Portam siti.

(3) *Spezzacadena*. Aliquot hic Carmina supplevimus in Hollandico exemplari omissa, quia sensui nimis sunt necessaria. Mirum enim, et contra id, quod verisimile est nimis apparet, vacuum equum neminem abduxisse.

Praetorem penitus vult ammazzare gajoffum.
Ascendit scalam, cui trantur semper adossum
Saxa, trabes, flagransque cinis, spezzique matones.
Denique supravenit, Praetor fugit, ipse gridorem
Ingentem laxat pariter, tiratque roversum,
At non colsit eum, sed spezzat grande pilastrum,
Unde ruinavit zosum pars multa solari,
Innumerique homines subter periere quadrellis.
Nil tamen interea desistit currere Baldus,
Praetorem incalzat, qui meschinellus ubique
It latitando, petens veniam; sed Baldus orecchias
Stoppat, sordinamque sonat; vult prendere vivum,
Parque referre pari, dare cui responsa refudat.
Praetor ducatos dare septem mille spopondit,
Ut sit contentus vitam concedere vivam.
Baldus sdegnatur, nec respondere volebat.
Quo magis ille rogat, crudus magis ipse deventat,
Si dare tunc Venetum voluisset nempe tesorum,
Non accepisset (1) probitas generosa Guereri.
Quisque auro incagat, proprio sibi guardat honori.
De quodam cantone rapit finaliter illum,
Non valet hic hominum gridor, arma, bravosaque verba;
Per medias spadas portat se fortiter extra.
Semper habet, strictumque tenet sub tegmine brazzi
Praetorem, qui clamat opem, qui gridat ajutum.
Regreditur Baldus, mens crescit, forza, vigorque,
Nec bene cessarat totam descendere scalam,
Quod tercentum homines (2) dentegavere terenum.
Denique se accostat per forzam Spezzacadenae,
Sbalzat, et in sella se reperit esse ficatum,
Antequam pedis intravisset planta stafilum.
Non aliter miseram vides portarier agnam

Ore

(1) *Non accepisset.* Duo haec carmina de more ex nostro exemplari supplevimus, quia sensu carent in aliis Exemplaribus.
(2) *Dentegavere.* Momorderunt.

Ore lupi, quam mille canes, quam mille vilani
Scodere non possunt cum factis, atque parolis,
Sicut Praetorem fert inter brachia Baldus.
Cingar at interea spadam vibrare (1) rafinat,
Jamque fores aperit, pons callat, aperta scapandi
Fit via; quod cernens Baldus, vocat ante Lonardum.
Mox sperone fugam rapit, illico subsequit alter,
Et sic tres ipsi pariter carneria portant.
Non illos curant stracchi seguitare gazani,
Gaudent immo nimis tres evasisse diablos:
Sunt affannati, redeunt languendo, pregantes,
Ut de destreris valeant sibi rumpere collum,
Namque fadigarum tantarum causa fuere.
Qui truncatus erat brazzum, gambamque, pedemque,
Quisque valorosi Baldi gustaverat ensem.
Baldus Mantoum sgombrat fugiendo terenum,
Donec campagnam Veronae straccus arivat.
Hic affannatos dismontavere cavallos,
Inde Potestatem nulla mercede ligantes,
Totum vimineis (2) tambussavere flagellis:
Moxque baricocolos, membrumque virile secarunt,
Ipsemet ingordo quos mandat gutture zosum.
Post haec instar equi snervarunt forfice (3) nares,
Truncarunt aures, oculos, dentesque cavarunt.
Hunc sic fornitum retro liquere bonhomum,
Qui factus tandem moschonis esca bovinis,
Tradidit infelix animam similandus iniquo
Herodi, vivendo fuit qui vermibus esca.
Sed quoniam straccor Baldi cantare prodezzas,
Vos quoque jam decimum phantasma relinquite Musae.

(1) *Rafinat*. Definit.
(2) *Tambussavere*. Crebris ictibus percussere.
(3) *Nares*. Suspicamur legendum: *nates*.

ARGUMENTUM

IN UNDECIMAM MACARONICEN.

Olligat altus amor Baldum, ſimul atque Lonardum,
Cingar et ad Chiozae littora ſguazzat equos.
Imbarcantur ibi, mare namque videre peroptant,
Menat et illuc oves turba Teſina ſuas.
Cingar caſtronem pegoraro comprat ab uno,
Quem getat in pelagum, quaeque ovis hunc ſequitur.
Omnis anegatur pegorarum ſquadra; Teſini
Dum bravare volunt, Baldus amazzat eos.
Nauta procelloſum fieri mare ſentit, et ante
Contra fortunam ſe parat ire trucem.
Maxima ventorum contraſtamenta fremiſcunt,
Tempeſtas pelagi multa roverſat aquas.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE UNDECIMA.

Empus erat quando Sol Tauri cornua ſcaldat,
Impregnata novos emittunt arva fiores,
Frondificant boſchi, ſalices viridare comenzant,
Provocat et ſomnum cantu roſignolus in umbris,
Undiculis tremulis fontanae prata bagnaſcunt,
Quando ſimul Baldus, Cingar, belluſque Lonardus
In quemdam roſeis completum floribus agrum
Non procul (1) a Chioza deſmontavere cavallos.

 Hic

(1) *A Chioza*. Clodia foſſa, ſeu Clodia Urbs vigintiquinque millia paſſuum Venetiis diſtans, dicta poſtea Cluſia. De Clodienſibus Poëta noſter perperam loquitur, ac injuria. Honeſtos enim, ac fideles Clodienſes ſe praeſeſerunt. Clodiae plurimum aliis ex nominibus nos debemus; verum praecipue quod praeclariſſimus Clodienſis Epiſcopus Theophili noſtri actionibus digerendis plurimum contulit.

Hic Pinus celsam porgebat in aethera cimam,
Quae prohibet ramis penetrare brusamina Phaebi,
Ac pulchram spissis cum frondibus explicat umbram.
Hic strazzant elmos capiti, ponuntque corazzas,
Accipiuntque novos zephyro boffante vigores.
Hicve diceriis longis, variisque parolis
Antiquum Baldo retegit Leonardus amorem:
Unde sodalicium nunquam smembrabile nascit,
Namque ragionantes simul agroppantur amici.
Me tua diversum conduxit fama per orbem,
Per freta, per montes, per valles, perque pianum,
Tandem post longos errores, sortis ajuto,
Talem te reperi, qualem persensimus olim,
Scilicet eximium sensu, guerrisque probatum,
Maturum, placidum, mitem, laudesque per omnes
Dicendum, (1) quem vir non tantum debet amare,
Sed fera, vel saxum, vel guardia Cerberus orci.
Baldus ait: stupeo cum sis generosus, et alto
Stemmate progenitus, gracilis, rudis, atque vilani
Quaeris amicitiam; non haec, dilecte Lonarde,
Non haec, inquam, homini bene stant praeconia basso.
Talia dum simul humano sermone loquuntur,
Cingar equos leviat sellis, ponitque cavezzas,
Quos voltare super strammum, stallareque fecit.
Hinc mare non procul est ad quod sguazzare cavallos
Cingar abit, secum bellam cantando Rosinam.
Adveniens pelagi quo pulsant littora fluctus,
En videt immensam navem (2) Zenovesibus aptam,
Quae tenet in largis (3) buttas sex mille cavernis.
Haec in Turchiam multas onerata (4) facendas
Ferre parat, quoniam prosper tenet aequora ventus.

Im-

(1) *Dicendum &c.* Celebrandum omni laude.

(2) *Navem Zenovesibus.* Navem aptam Januensibus.

(3) *Buttas.* Ingentia Dolia.

(4) *Facendas.* Onera, et merces.

Immediate vocat Cingar, cignatque Patrono,
Cui parlans multam ſpondet pagare monetam,
Si compagneros vult tres, totidemque cavallos,
Ducere Turchiam verſus, patriamque Mororum.
Eſt res difficilis, reſponderat ille, daverum,
Namque modo venient pegorari trenta (1) Teſini,
Qui navem debent pegoris caricare Teſinis.
Cingar ait, quid ad hoc? age quaeſo, care Patrone,
Tres ſumus, exiguum ſpatium gens pauca rechiedit.
Annuit ille, tamen faciat frezzoſe pregabat.
Sic faciam, cui Cingar ait, vertitque cavallum,
Mox ad connexos in amore cucurrit amicos,
Narrat eis factum; laeto qui corde levati
Diſpoſuere maris, terraeque videre paeſos,
Cernere namque novas coſas juvat ire per orbem,
Et verſus pelagum ceperunt flectere brenas.
Tandem conveniunt ubi maxima barca moratur,
Quae non barca quidem, magis urbs parebat in undis.
Hic mercadantes propriam introducere robbam
Valde fadigabant. Cernebas mille fachinos,
Per ſex marchettos humeris imponere (2) ſomas.
Ut Cato noſter ait: nemo ſine crimine vivit,
Si Bergamaſchi damnantur crimine quoquo,
Crimen avaritiae ſpecialiter imputat illos.
Non Bergamaſcos habitantes dico per urbem,
Sed quos paſſutos caſtagnis, atque (3) goſatos,
Vel (4) macco ſaturos mandat montagna deorſum.

In

(1) *Teſini*. Ticinenſes Ruſtici.

(2) *Somas*. Ingentia onera.

(3) *Goſatos*. Tumenti gutture praeditos. Ital. *Gozzo*, *Gozzaja*. Lat. *Struma*. E Bergomenſibus Montibus, vallibuſque homines, et mulieres ingenti Strumate donati egrediuntur, et ingenti adeo, ut qui non videt, haud facile credit: quod quum pleriſque, immo ferme omnibus contingat, illud ſequitur, monſtruoſum hominem ab Incolis cenſeri, qui tam ingenti ſtrumate non eſt a natura donatus: quod mox innuit Poëta noſter.

(4) *Vel macco*. Pulmento ex fabis aqua ſolutis.

In ſpallam portant ſaccum, togamque recinctam,
Et (1) cantant vacui coram latrone viantes.
Sunt homines baſſi, largique in tergora, pingues,
Et dicunt, alias gentes non eſſe dolatas
Perfecto ligno, nec habent ſua congrua membra,
Namque goſo mancant, naſcuntur et abſque (2) gavozzo;
Unde ſuperbeſcunt, quod eos natura creavit
Diſſimiles aliis forma, belloque decore.
Semper habent pectus, ſtomacumque pilamine ſoltum,
Nec geſtant pezzam ſcarlati deſuper illum,
Struthio (3) namque minus poſſet ſmaltire piombum,
Quam poſſent ferrum graſſi padire fachini.
Ad paſtum mangiant formaggi quinque librettas,
Formaggio quoniam ſolidant mangiamine ſchenam.
Caſeus ingroſſat cervellum, non tamen iſti
Sunt (4) groſſi cerebro propriam contando raſonem.
Bergomeae genti gens Florentinica cedat;
Plus (5) Bergamaſco fert vermocanus in ore,
Quam centum chiachiarae, quas o Florentia dicis.
Non urbs, non caſtrum, quod non ſit plena fachinis.
Arte fachinandi nil ſe gens altra fatigat,
Sunt Bergamaſcha ſolum de prole fachini.
Felices equidem, quoniam verſantur ubique,
Nobiliumque domos habitant, retrovantque frequenter
Venturam magnam Domino, Dominaeque placentes.
Hanc igitur navem tendunt onerare fachini,
Supra quam ſaltant Baldus, Cingarque, Lonardus,
Atque (6) gubernarunt quodam cantone cavallos.

Inte-

(1) *Et cantant &c.* Ex Horatio. *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

(2) *Gavozzo.* Inde ſupra dixit *Goſatos.*

(3) *Struthio.* Avis ſpecies, Italis *Struzzo*, *Stuzzolo*; quae tam ingenti calore, vel acidis in ventriculo praedita fertur, ut plumbo, vel ferro digerendo ſit ſatis. Quod facile credendum eſt; margaritas enim nos ipſi vidimus a Pica deglutitas, et inſtar liquefactae cerae in excrementis digeſtas.

(4) *Sunt groſſi cerebro.* Mente rudes.

(5) *Plus Bergamaſco.* Tamquam in loquendo diſſolutos eos notat Poëta, quod tamen Italae plebeculae cujuſcumque Urbis commune nimium quidem evaſit.

(6) *Gubernarunt.* Locarunt.

Interea veniunt cifilantes ſaepe Teſini,
Qui tria de pegoris ducebant agmina ſecum,
Quodque agmen pegoras forſan duo mille governat.
Prima per orecchias ſurſum nolendo tiratur,
Hanc ſeguitant aliae quam preſtiter abſque labore,
Nam pegoris natura dedit ſeguitare priorem.
Sed quando Baldum, ſocioſque Teſinica turba,
Mejoremque locum ſic impediſſe Cavallis,
Vidit equis navem impediſſe: quid, iniquit, alogias
Soldatos iſtos pegorarum ſepta (1) cupantes?
Quidve cavallazzos iſtos te ſumere fecit?
Non audis, Patrone ratis? quin ejicis illos?
Ejice ſoldatos, inimicos ejice noſtros,
Nam contadinus cum milite vivere neſcit,
Atque ſofriremus mutuas mangiare budellas,
Sed baſtonatas, quas aſſagiamus ab illis,
Reddere voja venit, detur ergo licentia vandi,
Detur eis, inquam, combiatus, eantque Latrones.
Navita non audit, convicia plurima dicunt,
Tollere non alios in barcam namque ſpopondit;
Sed Barcarolos quis non trovat eſſe bosardos?
Baldus ut audivit bravamina, (2) ſcoriat enſem,
Nam ſibi diſplicuit villanos eſſe ſuperbos.
Cingar eum tenuit dicens, mihi, deprecor, iſtam
Deſine vindiſtam, nunc nunc miranda videbis:
Eſt villanorum toleranda ſuperbia nunquam.
Altri ridebunt, altri ſed forte piangent.
Baldus ei paret, ſodroque recondidit enſem.
Interea ventus cepit ſofiare galantus.
Stat mare (3) criſpatum levibus tremolantibus undis.

Di-

(1) *Cupantes*. Occupantes.

(2) *Scoriat*. E vagina tamquam e cortice extrahit.

(3) *Stat mare*. Sic ex Auſtore haec carmina longe emendatiora ſubſtituimus. Sic autem in Hollandicis exemplaribus ea reperies.

Stat mare quacchiatum levibus tremolantibus undis.
Diſcoſtant gravidam curvo de littore navem.
Paulatim quae ſe mare diluntanat in altum.
Vela reſolvuntur, Zephyriſque tumentia plentur,
Deque maris golfo jam littora nulla videntur.
Denique cantantes longum rapuere viaggium.

Diſcoſtatus abit curvo de littore (1) Grippus,
Paulatimque tenet medium, laſſatque terenum,
Qui fugit, et ſecum fert urbes, fertque paeſos.
Apparent nullae jam ſylvae, cuncta videntur
Plena mari, et coelo, nautaeque canendo repoſſant.
Fraudifer ergo loquit paſtorem Cingar ad unum:
Vis, compagne, mihi caſtronem vendere graſſum?
Sum contentus ego, vendam, Pegorarius inquit,
Sed des almancum Carlinos octo per unum:
Abſque (2) ſotiezza mercati, Cingar eidem
Sborſavit nummos tolto caſtrone doloſus,
Sub terra quoniam falſos impreſſerat illos.
Hic Mercadantes optant rei cernere finem,
Expectat Baldus fraudem, ridetque Lonardus,
Nam bene ſquadravit, quod erat malus ille (3) ghiſellus.
Cingar per binas caſtronem brancat orecchias,
Quem buttat in medio cernentibus aequore cunctis.
Illico (nam mos eſt ovium ſeguitare priorem)
Omnis grex ſequitur, praecepſque nodare caminat,
Poſtque (4) Caporalem certatim mandra ruinat;
Immo gaudenti cantabant carmine bè bè.
Non fuit una quidem, quae non ſcampaſſet in undas,
Totum lanigeris impletur piſcibus aequor.
Se sforzant illas cifilando tenere Teſini,
Aſt ad bellaſum poſſunt cifilare gazani,
Jam totae paſcunt aliud quam gramen, et herbam.
Tempore diluvii (5) ſuper alta cacumina piſces
Errabant nemorum, diſcurrebantque per ulmos,
Sed modo lanoſum beſtiamen paſcolat undas.

Et

(1) *Grippus*. Navis.

(2) *Abſque ſotiezza*. Contractus aequitatem, et utilitatem non ſubtiliter proſequens.

(3) *Ghiſellus*. Aſtutia plenus.

(4) *Poſtque Caporalem*. Poſt agminis caput, et Ducem.
E dove l' una và, l' altre pur vanno cecinit Danthes noſter.

(5) *Tempore Diluvii*. Oppoſitum contigit Diluvii tempore. Poeticam deſcriptionem habes ex Ovidio.

Et lanam bagnasse suam jam dicere possunt.
Neptunus magnum possedit allora (1) botinum,
Qui maraviabat pegoras descendere tantas,
Cum quibus et nymphis, propriisque baronibus unam
Egregiam coenam, nec non duo prandia fecit.
Omnia mangiarunt, adeo quod Gatta dolebat,
Namque polita nimis sub mensis ossa cadebant.
De risu Baldus (2) schioppat, creppatque Lonardus,
Ac mercatores omnes strepitose cachinnant.
Cingar nil ridet, sed velle jutare videtur,
Atque (3) trabuccanti pecudi succurrere fingit,
Sed magis in fluctus buttans quoque, (4) clamitat oh, oh!
Ad partesanas chiappum dant praesto Tesini,
Providus at Cingar zanettam corripit unam,
Inde vocat Baldum, monstrat zuffamque Tesinis.
Quid, loquitur, vultis mecum bravare Vilani?
Quo vestram causam defendere jure potestis?
Est nunquid talis vestris usanza paesis?
Nonne meam possum, sicut volo, spendere robbam?
Castronus meus est, modo quem mea tasca pagavit.
Deque meis rebus facio quod voja comandat.
Hi gentilhombres, ibi quos astare videtis,
Justo jure suum possunt narrare parerum,
Si mihi tortus erit, vestrum sperate (5) doverum;
Si vobis, jubeo ruginentas ponite dagas;
Nos altramentum, quid sit soldatus in armis,
Vobis cum factis mostrabimus absque parolis.
Est sacrificium sanctum ammazzare vilanos.
Stat male gentili sub corde superbia certe;
Pessima sed res est, vos rozzos esse superbos.

(1) *Botinum*. Praedam.
(2) *Schioppat*. Effusissime ridet.
(3) *Trabuccanti*. Decidenti.
(4) *Clamitat oh oh*. Optime naturam pingit: Quasi ex inopinato eveniat, quod ex industria, ut eveniret, ipse curavit.
(5) *Doverum*. Quod debitum est.

Nec toto in mundo reperitur abusio major,
Quam si vilana quisquam de stirpe superbit.
Dixerat haec Cingar (1) stans in guardare cagnesco,
Zanettamque tenet bassam, tirare paratus,
Si sibi Villani dare nojam forte comenzent;
At nolunt timidi (2) gattam affrontare gaioffi.
Non tunc tempus erat sat aconzum, satque speditum,
Non sat eis, inquam, tutum, nec allora parebat
Congruus ille locus; sed ad altras texitur horas
Proditio, (3) coleraeque focos in pectore servant;
Stant timidi, quacchiosque tenet praesentia Baldi.
Aeolus interea Austrorum Rex, atque magister,
Sceptra pians vastam montagnae scandidit alpem:
Hic girans oculos spatiosa per aequora circum,
Nullam prospexit navem, nullamque galeam,
Nam quae terribilis caricatur pondere Baldi,
Tam lontana fuit, quod (4) ochialibus Aeolus ipsis
(Multum vechius erat) non comprendivit ab undis:
Ergo suos recreare Notos sibi voja venivit,
Concavus (5) hic mons est, qui culmine toccat olympum,
Fun-

(1) *Stans in guardare cagnesco*. Torvis oculis aspiciens. Hoc, et sequentia carmina, usque ad *Aeolus interea* ex Auctoris emendatione supplevimus. Mutandi rationes ex eorumdem lectione facile deprehendes.

(2) *Gattam*. Litem aggredi, et pugnam

(3) *Proditio*. Improborum hominum consuetudo, sub amicitiae specie inimicitias contegunt.

(4) *Ochialibus*. Italice dicimus *Occhiale* Instrumentum notum ad oculorum imbecillium juvamen, cujus Veteres non meminerunt, nisi forte illud significet apud Plautum in Fragmentis *Ocularius*, *et Faber Ocularius*, quod in quibusdam Sepulcralibus lapidibus passim legitur. Mihi verisimile videtur, Archimedi, qui Specula ustoria primum excogitavit, primum etiam ocularium inventum tribuendum. Scrupulum ingerit, hujus instrumenti veteres Auctores, neque Plinium ipsum usquam meminisse, nisi in recitatis verbis, quae ambiguitatem continent. Dicendum itaque primum Inventorem fuisse Archimedem. Paucos omnino ex Veteribus iis usos fuisse. Saeculo deinde XIII. labente, Alexandrum Spinam ex Ordine Praedicatorum Pisis hoc instrumenti genus ad communem usum produxisse.

(5) *Concavus hic &c.* Ventorum habitationem describit Virgilius, ex quo imitationem hausit Poëta noster. Ita Virgil. Aenaid. I.

Nimbornm in Patriam, loca foeta furentibus
Austris,
Aeoliam venit: hic vasto Rex Aeolus antro
Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinclis, et carcere froenat.
Illi

Fundamenta tenens maris inficcata ſub undis,
Groſſibus eſt aſper de ſaxis, atque predazzis.
Non illic frondent ſilvae, non herba vireſcit,
Montis & ad cimam ſtat porta chiavata frequenter,
Quae ferri tota eſt, Vulcani facta boteghis,
Claudit, & horrendum ſcabris ſub cautibus antrum,
In quo ſunt Venti ſub portis mille chiavati,
Atque cadenati vario boſſamine ſtrident,
Attenti ſemper ſi porta recluditur illis.
Mille annos una hora ſibi eſt ſaltare deforas,
Atque procelloſo pelagum vexare travajo.
Qualis Cazzator bracchos, volucreſque lepreros
In preſone tenet, mangiandi datque nientum,
Plus bene quo valeant morſu boccare famato
Salvadicinas, leviuſque nettare caminum,
Sic & in obſcuro ventos Rex Aeolus antro
Chiavat, ut optantes groppis exire ſolutis,
Atque videre diem, crudelius aequora verſent.
O miſer illa Ratis, ſed plus miſer ille nochierus,
Quem improviſa rapit ventorum ſquadra boantum,
Vel quem cum ſociis ferus ille Siroccus acolat.
Oh quantum praeſtat ſit praticus ille patronus,
Qui pugnat tantam ventorum contra (1) lovagnam!
Aeolus ergo videns mare navibus eſſe vodatum
(Nondum quae guidat Baldum arrivaverat illuc)
Praeſto cadenazzos tirat extra foramina groſſos,
Ferrataſque aperit valvas, intratque dedrentum.
Qua propter venti rident, feſtamque comenzant,

M m 2 Vix-

Illi indignantes magno cum murmure, Montis
Circum clauſtra fremunt. Celſa ſedet Aeolus arce.
Sceptra tenens, mollitque animos, et temperat iras.
Ni faciat, maria, ac terras, coelumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum, verrantque per auras.
Sed Pater Omnipotens ſpeluncis abdidit atris,
Hoc metuens, molemque, et Montes inſuper altos
Impoſuit, Regemque dedit, qui foedere certo,
Et premere, et laxas ſciret dare juſſus habenas.

(1) *Lovagnam*. Turbam.

Vixque tenent illos ferracea vincla frementes.
Increpat illorum smaniam, multumque minazzat
Aeolus, et schenas crebro bastone flagellat,
Quippe furunt, ruptisque optant borrire cadenis,
Atque mare, et terras, coelumque butare stravoltum.
Est ibi (1) Siroccus vento crudelior omni:
Est ibi Garbinus, Graecus, Levantus, et Oster,
Est Tramontanae Bastardus Borra fiolus,
Est Viscinellus, Libecchius, deinde Maestrus.
Libecchius spumam rabioso fundit ab ore,
Fodratosque oculos portat de carne salata.
Numquam suflaret, nisi centum mille diablos
Afferret secum, quibus astra, fretumque volutet.
Ex Africa genuit Garbinum conjuge natum,
Libecchius pater est, Garbinus filius, uxor
Africa, quapropter Libecchius graece vocatur
Africus, et Lygurum tantummodo praticat aequor,
Et (2) sdegnatur aquas Veneti sofiare marelli,
Ad quem Garbinum mittit solummodo Natum.
Garbinus quando pelagum fantasticus urtat,
Si non contrastum sociorum sentit habere,
Semper maturo spatiatur in aequora passu.

Sors

(1) *Est ibi &c.* Ventorum nomina, et indolem, sicut in prooemio pollicitus est, ingeniose describit. Primum quatuor praecipui venti, qui ab Italis vocantur: *Tramontana*, *Ostro*, *Ponente*, *e Levante*. A Latinis: *Septemtrio*, *Auster*, *vel Notus*, *Favonius*, *vel Zephyrus*, *et Subsolanus*. Deinde qui vocantur Collaterales. Nobis: *Greco*, *Libeccio*, *Maestro*, *Sirocco*; apud Latinos *Greco* caret nomine. Reliqui *Lybicus*, *vel Africus*, *Corus*, *Euro - Auster*, Mentionem facit praeterea *Boreae*, aliorumque, quos vocat *Garbino*, et *Viscinello*. Duo priores, adhuc minores sunt, et Boreae respondet, quod a Nautis dicitur *Greco - Tramontana*; *Garbino*, quod vocatur *Ponente - Libeccio*. Ille autem, cui *Viscinello* nomen ab Auctore tribuitur, quaqua perflet, quoties aër vorticoso fertur motu, hoc nomine a Nautis vocatur; qui si validius perflet, illud contigit, quod de Carybdi refert Virgilius Aeneid. 3., et imitatus est more suo Poeta noster.

. . . . laevum implacata Carybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
Erigit alternos, et sidera verberat unda.

(2) *Et sdegnatur &c.* Ventus hic Mediterraneo mari, quod Ligusticum etiam aliqua ex parte vocatur familiaris, dedignatur in Adriatico saevire, quod si Mediterraneo comparetur, angustum dici jure potest.

Sors ſua cum Graeco data ſit, gioſtrare Levanto,
Fert haedi barbam de ſtizza, et ſanguine plenam,
Deque ſuo rabido fluit ore (1) cagnacea bava.
Tramontana colit gelidos ventiſſa paeſos,
Quae Boream (2) genuit, coeli impregnata biolco,
Qui ſupra carrum Cinoſuram menat atornum.
Tramontana gelans vult, nos portare pelizzas,
Unde biſognoſa eſt caſtronis lana toſari.
Tota bianchezat gelidis ſua teſta pruinis,
Deque ſuis pendent horrentia ſtiria trezzis.
Ipſa diabolicum generavit peſſime Borram.
Quidnam ſcribendum de te, fantaſtice Borra?
Quando repugnaris, vel contraſtaris ab Oſtro,
Oh miſeram Barcam, quae tunc in gurgite vogat!
Non durant remi, non arbor, vela, Timonus,
Omnia sfracaſſas, rumpis, ſpezzaſque, rapiſque.
Te barcaroli formidant, aequora ſolus
Conturbas, agitaſque undas ad nubila ruptas.
Fert appena tuam (3) ſpagnola galea ruinam,
Quam, veluti ballam, sbalzare per aequora cogis.
Ne bravare (4) velit Navis zenoeſa, quod ampla,
Quod major reliquis, quod ubique Carbaſa tendat,
Quando Borra furis, curas hanc quippe negottam.
Contraſtum Borrae (5) morbatus dicitur Oſter,
Quem Graeci clamant Auſtrum, Notus eſt pater ipſi,
De quo nunc dicam Sirocchi nomen habente.
Oſter habet ſecum mala quanta catantur in orbe,
Anteque quam ſuflat, ſtygias ſe portat ad umbras,
Cerbereaſque prius ſe meſcolat intra ganaſſas,
Atque venenatis ſua foedat pectora bavis,

Inde

(1) *Cagnacea bava.* Spuma inſtar canis.
(2) *Quae Boream &c.* Haec carmina ex emendatione ſupplevimus. Vide ſuo loco quae expunximus, nam ſenſu carent.
(3) *Spagnola.* Hiſpana navis.
(4) *Ne bravare &c.* Ne ſe jactet Januenſis navis, quamvis fortiſſima.
(5) *Morbatus.* Morboſus.

Inde tenebrosa revolutus nube Baratri,
Tres serpentinas trangiottit in ore sorellas,
Nec tantum pelago, sed Romae dat (1) malapascham,
Maxime quando tuas, o Roma superba, latrinas
Perflat, et intenerat cagatores mille per urbem.
Pallescunt homines, scuro tinguntur averno,
Incurrunt nullo tutos medicamine morbos.
His equidem tantum nocuit pestiferus Oster,
Morbida vaccarum quod facta est mandria Roma,
Quae Tiberim siccant, Urbemque putredine turpant.
Illic (2) cancrescunt gentes, Francaeque Barones
Deventant, plus Roma parit, quam Francia, gallos.
Sirocchus pater est Austri, quem diximus Ostrum,
Qui contra placidum certat spirando Maestrum,
Quique gignit (3) quasdam ballottas, sive granellos,
Quae componuntur per nubes, grando vocatae.
Istaec tempestas non cascat tempore freddi,
Sed tantum quando Terram nimis urit Apollo.
Humida (4) materies cum calda jungitur, atque
Ingarbojatur, donec solidatio quaedam
Concipitur simul in duris voltata balottis.
Poltronos facit haec se desperare vilanos:
Quas uno fruges acquistat sudor in anno,
Tempestas una raptim desertat in hora;
Vignas fracassat teneras, mollesque racemos,
Frangit aristarum spiccas, rumpitque canellos.
Audis gajoffos tali pro sorte vilanos
Blasphemare Deum, coeloque (5) ostendere ficas.
Sirocchi mos est boffare culamine tantum.
Oh quales mollat per nubila quippe corezas,

Quae

(1) *Malapascham*. Infortunia. *Malanno*.

(2) *Illic cancrescunt &c.* Tabe infectus Populus, ita pallenti, et crocea se facie ostentat, ut Gallica lue infectus videatur.

(3) *Quique gignit &c.* Grandinis efformatio.

(4) *Humida materies*. Ex antiperistasi grandinem veteres repetebant, quae a salinis particulis est repetenda.

(5) *Ostendere ficas*. Illudere coelo.

Quae nos pensamus sint magna tonitrua coeli!
Credite daverum non esse tonitrua coeli,
Ast appontando (1) pettos Sirocchus alentat.
Spongosas alas portat, gravidasque piozas.
Hoc Venetas spirante vides plorare murajas.
Descazzare potest humorem sola nocivum
Malvasia, tamen nihil est adaquanda bibenti,
Est quoniam facinus dulcem jugulare falernum.
At prius incedit matura fronte Maestrus,
Restaurat persos Nautas, spezzata reformat,
Atque favorezat grato spiramine poppae.
Hoc afflante cadunt tristes de pectore curae,
Amissi redeunt animi, fugiuntque timores,
Confortat, relevat, succurrit, reddit alegros,
Quem zephyrum (2) gens graeca vocat, quo florida prata
Quo veniunt silvae virides, quo tempus amoenum est.
Si vult Sirocchum quandoque domare superbum,
Favonium mandat bizarum, fronte minacem.
Est germanus ei, magno contrarius Euro,
Ipse manus habet, atque pedes Jovis instar osélli,
Gens, quando sofiat, caveat male pratica ponti,
Namque suis spesis quae sit sua forza provabit.
Surgit ab Aurora suus hostis, dicitur Eurus,
Quem melius clamat vulgaris lingua Levantum,
Mitigat ardentes, cum transit, Apollo fasellas,
Turbatum sociis tranquillat saepe profundum,
Tunc navaroles multum sua flamina laudant,
Seu feriat puppim, seu Barcam guidet (3) ad orzam;
Forte tamen ventis si contrastatur ab altris,
In coleram saltat, pelagumque sosopra revoltat.
Est quoque venticulus quidam, parvusque Notinus,

Quem

(1) *Ast appontando.* Ingeniosa malefici venti origo.

(2) *Quem Zephyrum.* Hic Zephyrum a Favonio distinguit, est autem Caurus, quem hic innuit, Favonio conformis, qui conjuncti Euro opponuntur.

(3) *Ad orzam.* Ad latus laevum.

Quem Viscinellum (1) Nautae dixere vetusti.
Jugiter his, quando pelagum fortuna rebalzat,
Se ficat in fluctus, et circum circa regirat,
Quapropter gignitur vortex, vel mota vocatur.
At si ventorum tot nomina scribere vellem,
Lectori faciam pro longis taedia verbis.
Ergo scadenatis illis, Rex Aeolus uno
Se cantone tirat, ne forte volaret et ipse,
Namque suum dominum per nubila forte tulissent.
Nox obscura suas passim diffunderat umbras,
Astraque paulatim (2) fumentabantur ab uno
Nimbiculo, (3) faciunt aliquando vela fojadas.
Vidit, et ascortus jam plurima signa Patronus,
Ex quibus agnovit quod magna procella minazzat.
Me miserum (4) clamat, quam nunc scaldabat Apollo,
Nuncve sub obscuro nimbone lumina tinxit!
Pallida nunc luna est, nunc ignea tota videtur.
Cernite Delphinos qui saltant desuper undas,
Audivere maris sub fundamenta moveri.
Curavi nil in portu quum tute morabar,
Cernere stridentes (5) gavinellos ire per undas,
Scandebatque altum girans (6) Aeronus olympum.
Sic ait, et subito se contrastare parecchiat.
Quid facit? appocum sua vela magister abassat,
Denudat brazzos, plantans se retro timoni.
Plurima sollicitis famulis gridando comandat,
Cui parent omnes facientes mille facendas.
Hic molat cordam, tirat ipse, revinculat alter,
Et centum raucas audis cantare cirellas,

Et

(1) *Quam Viscinellum*. De hoc supra dictum a nobis satis.

(2) *Fumentabantur*. Obscurabantur.

(3) *Faciunt &c.* Vento excussae strepitum edunt.

(4) *Me miserum &c.* Palinurus apud Virgilium Aeneid. 5.
Heu quia nam tanti cinxerunt aethera nimbi?
Quidve Pater Neptune paras?

(5) *Gavinellos*. Aquatica avis, tempestatis inditium praeferens.

(6) *Aeronus*. Altera avium species tempestatem portendens.

Et centum voces hominum faciuntque, jubentque.
Nobilis in quodam ſtabat cantone Lonardus,
Cum Baldo (1) ludens cum datibus ad tavolerum.
Nil ponunt animum tempeſtatem eſſe propinquam,
Illorum mentem plexam Sbarainus habebat.
Aſt alia Cingar ſolettus parte jacebat,
Ac dormentatus ronfabat more bovino.
Quiſque facit quicquam propter defendere navem,
Sed tantum Cingar ſornacchiat fronte ſupina,
Cui non ſpingardae potuiſſent rumpere ſomnum,
Morpheus ipſius totos ſummerſerat artus.
Hunc ſcorozzatus quidam (2) Schiavonus adocchiat,
Cingaris et magno percuſſit calce culamen,
Sic, ait, attendis, latro, ſuccurrere Navi?
Cingar apena levans oculos, ferus in pede ſaltat,
Schiavonemque illum vibrato concite pugno,
In medium pelagi fecit tombare defactum,
Qui ſtramortitus nodandi perdidit artem,
Ac repletus aqua deſcendit ad Aequoris imum.
Quo facto reliqui Schiavones illico ſurgunt,
Namque ſuper naves gens talis plena pedocchis
Stare ſolet, currunt veluti rabioſa canaja,
Et per traverſum brancato Cingare, buttant
Illum ſalſigeras, ut moreretur in undas.
Sed ſibi ſorte bona pur avantum traxerat arma.
Incipit aequoream brazzos menare per undam
Tam bene, quod cunctis nodando rana videtur.
Interea ſenſit Baldus, quod Cingar in undis
Poſtulat altorium, terrae tavoleria buttat,
Atque videre quid eſt currit ſociante Lonardo.
Proh dolor! ut reperit, quod carus Cingar anegat,
Per quem preſonem nuper ſcappaverat atram,

Nn Et

(1) *Cum Baldo*. De hoc ludo in Zanitonella ſermo eſt ad Ecl. 2.

(2) *Schiavonus*. Illyricus

Et quod Schiavones buttantes ſaxa, travellos,
Nolunt, quod manibus navi ſe Cingar atacchet,
Quali ſit captus, poteris penſare, dolore.
Infuriatus enim patefactum ſguainat enſem,
Ad primum tractum ſex miſit in aequora teſtas,
Propter quam bottam ſpallas gens porcida voltat,
Nec tentare volunt Baldenſis vulnera ſpadae.
Illos inſeguitat per navim Baldus ubique,
Ad mare ſe potius donant, quam cernere Baldum;
Quos (1) repetare videns rubefacta per aequora Cingar,
Non ceſſat nodans illos ſeguitare per undas,
Quos manibus prehendens in collum ſtricte negabat.
Miſerat et plures Leonardus in aequora mortos,
Qui porgens haſtam clamabat: Cingar adeſto,
Teque huic haſtae brancans exibis ab unda.
Tunc Cingar nando remeat, ſe chiappat ad haſtam,
Quem Leonardus aquas pilians tirat extra marinas.
Patronus Barchae laxaverat ante timonem,
Ut precibus poſſet Baldi lenire furorem,
Ipſius ante pedes tremulo ſe corde ſtravaccat,
Atque petit veniam, quia ſaeva procella minazzat,
Et dubitat, quod gens, robbae, naviſque peribit.
Quo ſermone pius ceſſavit currere Baldus,
Incuſatque ſuos mortem meruiſſe famejos.
Tunc forbet ſpadam rubro pro ſanguine rubram,
Inque locum poſuit, comitemque jutare cucurrit,
Quem reperit pagnos ſub Lunae luce ſugantem,
Et Leonardus eum multo sbeffamine ſojat.
Ecce repentinus ventorum Stolus arivat:
Borra prior (2); contraque furit peſtiferus Oſter.

En

(1) *Quos repetare &c.* Manibus, et cruribus ſibi opitulari.

(2) *Borra prior.* Alio in loco ſequentis libri principium conſtituimus ex Auctoris ipſius emendatione, quia ſequentibus videbatur opportunius. Sic autem in aliis Editionibus XI. libro finem imponit.

Sed quia murmur adeſt Ponti, rabieſque Siroccbi,
Pallida Togna fugit, ſine qua nil dicere poſſum.

Sic

En Libecchius adeſt, ſylvas, caſamenta ſtravaccat,
Spolverizando volat, ſtipulas ad ſidera portat.
Solus et in (1) Zennae placidum quatit aequora portum.
Sed rebruſcatur valido ſofiamine Greghi,
Tergore qui montes sburlando vadit aquarum.
Non habet (2) oppoſitum Sirocchus allora Maeſtrum,
Contra Favonium ſtringas culamine mollat,
Pro quibus aſtra tonant, tremit orbis, nutat olympus,
Peſtiſer Oſter aquas implet, coelumque tenebris.
Jam mare turbatum montagnas concipit altas,
Caſtroneſque (3) freti paſcuntur ubique bianchi.
Jam gridor aetherias hominum quatiebat abyſſos,
Sentiturque ingens cordarum ſtridor, et omnis
Pontus habet pavidos vultus, mortiſque colores.
Non plus bianca diem ſparpagnat Luna per orbem,
Nubila, terra volat ventis agitata nefandis.
Fulgure flammigero tantum lampezat olympus,
Poſt quem fulgorem pettos Sirocchus alentat,
Inde procelloſas agitat, sborratque piogias.
Verberat; hinc vomitat concretas flamine ballas,
Vela forata micant crebris lacerata balottis.
Tramontana ſuos crines, gelidoſque capillos
Explicat, et ſtabulis ſeptem (4) diſceſſa bovorum,
Occultat ſtellam pro qua Calamita regirat.
Schiavones nequeunt deponere vela tremantes,
Maxima ventorum quia vis, pluviaeque repugnant.
Nunc ferus Oſter habet palmam, nunc Borra ſuperchiat,
Irrugit pelagus, tangit quoque fluctibus aſtra,

 Hor-

Sic autem XII. exorditur:

Ecce repentino mea verſu Togna comenzat,
Namque repentinus Ventorum Stolus arivat
Borra prior &c.

Tognam autem fugientem, quid nunc intrepidam reddit? Conſultius haec carmina omittuntur.

(1) *Zennae*. Januenſis Urbis.

(2) *Non habet &c.* Optime ventorum indicat, et vitat oppoſitionem.

(3) *Caſtroneſque*. Undae ſpumoſae albedinem praeſeferunt, et curvae quum ſint, arietum tergora repraeſentant.

(4) *Diſceſſa*. A Septemtrione diſcedens. Quae de Boote, Septemque Trionibus fabulantur Poëtae nota ſupponimus.

Horrendam mortem Nautis ea cuncta minazzant,
Qui sine speranza voces ad nubila mittunt,
Atque simul feriunt laceris, heu, pectora pugnis.
Stant mercatores pavidi, mortemque pavescunt,
Praeteritos coguntur enim deflere labores:
Heu cui divitias, ajunt, cumulavimus istas?
Heu quibus in rebus nostros negleximus annos?
Duximus hanc frustra per tanta pericula vitam,
Mercibus his nostris multo aspiravimus auro,
Mercibus his nostris ita nunc demergimur undis?
Heu cur non potius, Monachi vel norma severi,
Vel mage Eremitae placuit sacra cellula nobis,
Quam rabiosa fames auri, quam sensus habendi?
O Deus, o coeli Factor, nostrique Redemptor,
Ne memora fraudes, quas egimus: ecce precantes
Lugemus commissa, fuit non aequa, fatemur,
Mens tibi nostra, sumus fragiles, lapsuque frequenti
Decidimus, tetrum quo saepe meruimus Orcum.
Tu speciale tamen salvantis nomen Iesu
Semper habens, pietasque premit tua crimina nostra.
Perdimus (1) heu miseri nil proficentia verba,
Quae nequeunt dispersa Notis contingere coelum.
Jugiter ira Jovis magis, ac magis horrida crescit,
Justa sui tangunt nostri nec pectora fletus.
Fallitur (2) extremam qui se conducit ad horam,
Sperans deleri modico sua crimina luctu,
Non amor hunc tangit, baratri sed maximus horror.
Cernite qui montes undarum nubila vexant,
Cernite quae piceos involvunt flamina nimbos.
Nullam Baldus habet tantum sub pectore temam,

Cur-

(1) *Perdimus &c.* Poëtico more loquitur. Audi quid simile in Ovidio Trist. l.2. El.2.
Verba miser frustra uon proficentia perdo,
Ipsa graves spargunt ora loquentis aquae:
Terribilisque Notus jactat mea dicta, precesque
Ad quos mittuntur non sinit ire Deos.

(2) *Fallitur &c.* Notanda, et verissima sententia eleganter expressa, et non mimicis verbis, quemadmodum in tota hac timentium Mercatorum oratione admirari potest.

Currit ad hortandum nautam formidine pregnum,
Cui dat suffragium, torquet, pressatque timonem,
Sollicitat famulos barchae, facit hic, jubet illic,
Nuncve tirat cordas, nunc mollat, praticus extat
Nochierus, quem non facit ars, sed (1) Nympha biformis.
Jugiter intrepida solatur voce timentes.
Ob nimiam coelum pluviam sfondare videtur,
Nil tamen in testa seu brettam, sive capellum
Baldus habet, dicens illam montare nientum,
Dummodo scampentur reliqui, vult ipse negari.
Ponite, clamabat Patronus, ponite velam,
Nam pluvia caricata nimis scarpabitur arbor.
Ast intricatas nequeunt dissolvere cordas,
Immo cadens forza ventorum quisque trabuccat.
Prestus alabardam solerter Baldus achiappat,
Cordazzasque novem tractu mozzavit in uno,
Velaque scarpatis cascarunt prona cirellis.
Cingar solettus cantone jacebat in uno,
Qui metuendo mori cagarolam tristis habebat.
Gallitiae (2) vovit sanctum visitare Jacobum,
Cui faciet binas per Pretum dicere Missas.
Vult quoque Loreti sanctam visitare Mariam,
Candelasque duas vult illi ferre biancas.
Omnibus oh quales sanctis facit iste pregheras,
Seque met incusat plures robasse botegas,
Sgardinasse domos, et sgallinasse polaros!
At si de tantis scampabit forte periclis
Omnia restituet, poveros aut induet omnes,
Mox eremo sanctam menabit denique vitam.
Poenitet et lingua, factuque fuisse molestus
Religiosorum (3) normis, variisque statutis,

Et

(1) *Sed Nympha biformis*. Fortuna.
(2) *Gallitiae*. Navigantium consuetudo, Vota concipere, quae cum ventis dispereunt.
(3) *Religiosorum normis*. Supra vide, quum Chiarinam Fratres eripuerunt.

Et quod pejus (1) erat fratres ſpoliaſſe, vel aras.
Talia dum Cingar trepido ſub pectore voltat,
En rupta ſublimis aquae montagna ruinat,
Quae totam ſuperando ratem denetto (2) ſtravaccat,
Et mercadantes convolvit in aequora plures.
Baldus firma ſtetit veluti vechiſſima quercus.
Cingar ſe manibus lignum attacavit ad unum,
Se tunc ſpazzatum penſaverat eſſe debottum.
Jam tundus medium noctis voltaverat orbis,
Saevit acerba magis rapidas fortuna per undas.
Perdiderat (3) ſcrimam tremebundus Guida timoni,
Unde sbigotitus gridat: Brigata negamur.
Ibimus ad coenam (4) cum Mortis ante treſhoras;
Vergotina (5) tamen ſperanzae ancora videtur,
Si tot ſomarum ſcarichetur barca fagottis.
Eja age, quid ſtatis? vitam praeponite robbis,
Quidquid valde peſat donetur piſcibus, horsù
Orlandi brancate animos, gittate valiſas.
Tunc omnes parent monitis, dubiaeque ſaluti
Proſpiciunt ſavii, quae plus oneroſa trabuccant.
Plena velutorum forciria, plena raſorum,
Scarlattos, granas, ſpalleria fina, tapetos,
Omnia praecipitant pelago, quae tempore mortis
Tanti ſtimantur, quanti nix tempore freddo.
Stant Mercadantes taciti, ſtatuaeque videntur.
Heu cui (6) divitias, ajunt, cumulavimus iſtas?
Heu quibus in fraſchis noſtrum (7) fruſtavimus aevum?
Talia lugentes miſera formidine pregni,
Coguntur pelago pretioſas tradere ballas,

Nam

(1) *Et quod pejus*. Pariter hoc facimus ſupra perpetratum a Cingare vidimus.
(2) *Stravaccat*. Subvertit.
(3) *Perdiderat scrimam*. Artis erat immemor. Plura hic ex Auctore ſupplevimus. Lector facile cauſam conjiciet ex rerum, quae hic habentur, opportunitate, et quae omiſimus, ſuo loco inveniet.
(4) *Ibimus ad coenam*. Cum Mortuis erimus.
(5) *Vergotina*. Modicum omnino.
(6) *Heu cui &c.* Morales ſententiae, quas exprimit dolor, et deſperatio.
(7) *Fruſtavimus*. Conſumpſimus.

Nam plus vita placet, quam centum mille tesori.
Nocchierus replicat voces: annuntio vobis,
Quae pesenta magis sunt vobis, quisque refudet,
Quisque det ingordo, quae sunt onerosa, profundo.
His verbis quidam vir praesens porrexit orecchias,
Qui nullam secum Valisam pauper habebat,
Juxta quem stabat conjux sua propria, qua non
Turpior altra fuit, nec plus diavolata marito.
Hanc rapit (1) in brazzum subitus, jactuque gajardo
Slanzat eam longe gridans: i merda Diabli,
I, quia non habeo majori pondere somam.
Illa per aequoreas hinc inde buttata (2) cavallas,
Volvitur in testam, rapiturque negata sub undas.
Sic vadant quantae sunt bruttae, suntque bizarae.
Heu, quidnam dixi? sensit Mafelina, nec ultra
Vult mecum ragionare, tamen placabimus illam.

(1) *In brazzum*. Amplectitur.
(2) *Cavallas*. Jactata per undas aequoreas, hac, illac salientes, et excurrentes.

ARGUMENTUM

IN DUODECIMAM MACARONICEN.

NEptunus, ſua qui caſamenta revolvere ventos
Senſerat, iratus cedere fecit eos.
Quos in Vulcani trapolatus rete latentis,
Baſtonare fecit Jupiter ante Deos.
Aeolus imperium ventorum perdit, et iſtud
Poſſidet Ambitio ſola, volente Deo.
Baldi navis adit ſcopulum, quo Fata Fedrigo
Gonzagae Manto ricca ſepulcra locat.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI.

MACARONICE DUODECIMA.

STabat Neptunus folio tumefactus in alto,
Qui sua (1) sub pelagi fundamine regna gubernat;
Huic maris in fundo stant urbes, castra, palazzi,
Atque suis divis ibi cors bandita tenetur.
En (2) Cimottus adest: Delphini terga cavalcat,
Quem pavido vultu speronat more cavalli,

O o Quis-

(1) *Qui sua sub Pelagi &c.* Hoc carmen, quia ex Auctoris sententia melius cum dicendis cohaeret, huic alteri substituimus.

Qui viridi crines squamatus cinxerat alga.

(2) *En Cimottus.* Non Cimottus, sed Cymothoe est Nympha maris, Nerei, et Doridis filia. Hesiodo in Theogon sic dicta, quod per fluctus discurrat Virg. I. Aeneid.

Cymothoe simul et Triton adnixus acuto
Detrudunt naves scopulo.

Quisque facit largum, nescit quid dicere vojat.
Illico Delphini curvo de tergore saltat,
Inde cavans brettam contextam cortice Cappae,
Ante pedes regis Neptuni crura pigavit:
Quonam, proclamat, Rex, tanta superbia venit?
Quae quoque sub tristi praesumptio corpore bravat?
Ergo Jovis frater cum sis, vastique profundi
Rector, et imperium super omnia flumina portes,
Quod tua guastentur poteris casamenta per unum
Furfantem, indignumque tibi slazzare mudandas?
Aeolus est iste, qui nescio, qualia saxa
Sub tenet arbitrio, rupes ab Apolline coctas,
Castigatque rudes ventos de more pedanti,
Quem quoque Junonis Rofianum credimus esse,
Ardimentum habuit sine vestro quippe sapero
Speluncas montis vastas aperire busati;
Atque scadenatis ventis, boghisque slegatis,
Omnes de specu (1) volta dimisit in una.
Tanta roversarunt undarum culmina ponto,
Ac modo non cessant tot in aethera mittere fluctus;
Quod Superi metuere diu, metuuntque negari,
Mancavitque pocum (2) quin trabuccaret ab arce
Jupiter aetheria, credens hos nempe Gigantes,
Qui sibi terribilem quondam fecere scagaitam.
En quoque nunc nostras ingombravere masones,
Atque ruinarunt, et tuttavia ruinant
Atria nostra, casas, Nymphas, me, teque spaventant;
Et tempestati nisi tu provideris isti,
O Rex magne, tuis fortasse negabimur undis.
Intumuit Neptunus, eos sentendo tumultus.
Terque (3) tridentino concussit littora ferro.

Trom-

(1) *Volta dimisit in una.* Uno impetu.
(2) *Mancavitque pocum.* Parum defuit.
(3) *Terque tridentino &c.* Ferro Tridenti, cujusmodi Neptuni fuisse sceptrum fingitur.

Trombettam primum mandat Tritona vocari
Ad se se subito; quem praestiter, atque debottum
Drizzat ad Aeolios scojos, rupesque pelatas,
Hic trovet hunc Regem (1) talqualem, cui data cura est
A Jove (2) strigiandi ventos, stallasque sgurandi;
Huic de parte sua convicia talia dicat,
Qualia conveniunt poltronibus, atque dapochis.
Triton id adscoltans celer inde recedit, et unam
Instar equi Phocam scandit, spronatque fiancos
Piscis, et accepto cornu de dente Balenae
Carpit iter, pelagique secans extrema stafezat.
Ut superas (3) adjungit aquas, danzare comenzat,
Namque procellosis hinc inde getatur ab undis.
Perveniens siccis ubi terminat aequor arenis,
Aeolus ecce venit, rupem qui liquerat altam,
Undarumque godit ludentum cernere danzam,
Laudabat forzam Greghi, rabiemque Sirocchi;
Ambassariam tunc fecit Triton acerbam
Conviciis, qua re trepidat Rex parvulus altum
Regem, cui pontus, cui flumina, stagnaque subsunt.
Nil dubita, dixit, dubita nil, splendide Triton,
Nunc nunc in proprios tumulos volo chiudere ventos.
I celer, atque sonabis terque per aequora cornu,
Altera frattantum per me provisio fiet.
Dixerat, et montis culmen repetivit aguzzum,
Ingrediens antrum, cito ventum disligat illum,
Quem dicunt (veluti dixi de sopra) Maestrum,
Ut reliquos valeat de ponto stollere ventos,
Et motos dulci fluctus lenire bonazza.
Jupiter extrema pro tempestate gridabat,
Et scorozzatus vult fulmine sternere ventos,

(1) *Tal qualem*. Vox contumeliae, et contemptus.

(2) *Strigiandi*. Coërcendi.

(3) *Ut superas &c.* Ut pervenit ad aquae superficiem.

Non jactare (1) tamen ſine ventis fulmina poſſet.
Sed niſi (2) praeſidium meretrix tunc Juno dediſſet,
Aeolus omnino ſchegniſſet perdere teſtam.
Attamen imperium ventorum Jupiter illi
Suſtulit, et coeli miſerum privavit honore.
Credite (3) mortales, non ventos Aeolus arcet
Amplius arbitrio, nec ſolvit, et inde catenat;
Verum conſilio Divum, monituque Senatus,
Traditur imperium ventorum preſtiter illis,
Quos ſtigat ambitio, quos alta ſuperbia vexat.
Vult nihil ambitio, vacuos niſi paſcere ventos.
Ambitioſus alit colubrem ſub pectore dirum.
Ambitioſus habet ſuſpectum mortis ubique.
Ambitioſus adeſt, ubicumque parantur honores.
Ambitioſus abeſt, ubicumque ſtat unica virtus.
Ambitioſus agit pro ſe, nil propter amicos.
Ambitioſus amat ſua tantum, caetera temnit.
Ambitioſus arat, dum maxima tendit, arenam.
Ambitioſus (4) edens faſtidia, digerit angues.
Ambitioſus (5) emit, ſed vitam perdit, honores.
Ambitioſus (6), eget ſi voto, ſemet adurit.
Ambitioſus (7), habet ſi votum, ſemet adorat.
Ambitioſus ineſt livoris ſemper Avernus.
Ambitioſus obeſt famae, decorique bonorum.
Ambitioſus agros vicini jugiter ambit.

Am-

(1) *Non jactare &c.* Philoſopho digna ſententia. Nam fulmina motu aëris feruntur.

(2) *Sed niſi praeſidium &c.* Eodem ſenſu dicta eſt Juno meretrix Aeolo favere; Juno enim aër eſt, et ventos nihil aliud efficit, quam aëris motus.

(3) *Credite mortales &c.* Haec digreſſio contra ambitioſos in Auctoris emendato codice non reperitur, et merito, nam, longa quum ſit, nullam continet ex proprietatibus, quae juxta artis praecepta in digreſſionibus requiruntur. Quum vero plures contineat morales ſententias, eaſque veriſſimas, non rejiciendam putavimus.

(4) *Ambitioſus edens faſtidia.* Ingenioſe deſcribitur Ambitioſus, qui moleſtiis veſcitur, et angues in ſtomaco gerit.

(5) *Ambitioſus emit.* Senſus eſt: Ambitioſus honores emit, et vitam perdit.

(6) *Ambitioſus eget.* Uritur Ambitioſus, cui in Electionibus deſunt ſuffragia.

(7) *Ambitioſus habet &c.* Si aliorum ſuffragiis immerens juvetur, non alienae indulgentiae, ſed proprio merito ſuperbe id tribuit.

Ambitiosus (1) inops fidei, comitumque, Deûmque.
Ambitiosus, (2) opus quod sanctum sancta vetustas
Instituit, legem faciens tyronibus aptam,
Divellit morsus, mordet, livore venenat.
Ambitiosus erit, si quando rector habenae,
Plebis subjectae normas extorquet avitas.
Nescio quas leges nullo struit ordine vanas,
Et quas non sibi, sed populo tantumodo librat.
Ambitiosus (3) idem est quod stultum, quod rude, falsum,
Futile, despectum, delirans, turpe, malignum,
Illepidum, demens, insulsum, molle, ferinum,
Ridiculum, mendax, timidum, mutabile, vecors,
Incertumque sui, fatuum, leve, fertile nugis,
Moribus effoetum, dirum, crudele, dolosum.
Sed quid ego rumpo cercando vocabula testam?
Ambitiosus homo, nec homo, sed bestia basti est.
Poltronus, sguatarus, manigoldus, ladro, vilanus,
Villanus dico, quia nil nisi (4) vila vilanos
Excacat ambitio sibi, quos legit, atque molestat.
Ambitiosum hominem cernens, dic esse vilanum,
Qui facilis tornat post sedis culmina zappae.
Nescio quos vidi gajoffos ire vilanos,
Qui quando beccam portant, vaduntque togati,
Se reputant alios Cicerones, atque Catones,
Ac si monstrarent in vestibus esse galantis.
Doctrinam, pulchrasque tument equitando mulettas,
Disprezzant homines quibus est fortuna sinistra,
Primajas optant sedes, dominique vocari,

Se

(1) *Ambitiosus inops fide*. Et fidei, et amicorum, et Superum Ambitiosus obliviscitur.

(2) *Ambitiosus opus*. Haec scripsit Poëta, ad Ignatii Squarcialupi mores, et ambitionem alludens, de quibus in vita dictum a nobis est. Hic enim gratia, et eloquentia abutens, Sanctas, et veteres Religiones, Institutiones convellere conabatur.

(3) *Ambitiosus &c.* Omnia crimina Ambitio complectitur.

(4) *Vila Vilanos &c.* Hoc verbum *Vila* vernacule dictum est pro *Vilis*. Et sensus est: Vilis ambitio non producit nisi Rusticos, et inurbanos.

Se gonflant, solique tenent andando caminum.
Si quis non illi brettam cavat, ille notatur.
Denique post tantos fastus, tantosque tumores,
Supra lombardum se firmant ecce quajottum,
Unde suus finis tandem nisi merda vocatur.
Non aliter (1) sicut muscam persaepe notavi,
Quae similes auro fert alas, atque veluto,
Quae quoque, dum volat, dulcem movet ore camoenam,
Nunc huc, nunc illuc volitans vaditque, reditque,
Quam facere egregiam cosam tunc velle putamus:
Forsan odoriferum se imponere supra fiorem,
Quo bibat instar apis seu mannam, sive rosadam.
Quis non id penset cum sit tam pulcher osellus?
Dulcisonamque canens frotolam Sirena videtur?
Verum post longos modulos, variosque volatus,
Postque bravariam (videas quam turpis habetur
Exitus) en stronzum plantat se desuper unum.
Oh bellam punctam, quam nostra superbia tentat!
Ambitio vanos pascit, mihi credite, ventos.
Hi postquam fuerint nebulis, flatuque pieni,
Ecce repentino fortunae verbere crepant,
Dantque stramazzenem talem, talemque culadam,
Quod numquam surgunt in toto tempore vitae.
Credunt insani semper cumulare Triumphos,
Et quod habent, perdunt, veluti Mastinus Esopi.
Hic dum robatam gestabat in ore coradam,
Miravit propriam liquidis in fontibus umbram,
Ac umbram carnis majorem credidit esse
Bocconem, quapropter aquas se jecit in illas,
Et carnem linquens, umbram deceptus aboccat,
Nam bocconadam pro carne piavit aquarum.
Sic non contenti magna de parte superbi
Ad totum spirant, et partem denique perdunt.

Cum

(1) *Non aliter*, Nota ingeniosam similitudinem, quamvis turpiusculam.

Cum quibus hunc mundi pelagum, nautasque molestant.
Sed de (1) proposito video cascasse Cominam,
Parcite, non vini, colerae sed copia fecit.
Semper ero, semperque fui, non esse rafinam
Hipocritis, nec non contrarius ambitiosis,
Qui possint utinam medium sibi rumpere collum.
Per freta jam placidus girat confusa Maestrus,
Ex quo ventorum cito controversia cessat.
Paulatim fluctus se se nihilare comenzant,
Incipit et cornu Triton gonfiare ganassas.
Illico diffugiunt venti, (2) nettantque paesum.
Sed faber interea Vulcanus, Patre jubente,
Rete magisteria vastum fabricaverat arte,
Quod circa pelagi fines abscondit arena.
Ergo dum pavidi portant carneria venti,
Et bastonatas Neptuni valde timescunt,
En infelices trapolam vilupantur in illam,
Ut vilupantur aves in vischio supra bachettas.
Sbirrorum (3) coeli praesens fuit illico stolus:
Mars barisellus erat, coetu seguitante praeibat,
Mercurio tantum mestrali cura dabatur,
Est nam qui vadit per mundum tollere pegnos:
Discordes menant strictos in vincula fratres,
Atque cadenatos strassinant ante Tonantem.
Cernere meschini nollent Jovis ora furentis,
Quapropter guizzant, repetant, ut saepe videmus,
Cum (4) largum prendit spatium piscator aquarum
Retibus, et laqueo pisces intorniat amplo,
Inde ratem smontans, cordas ad littora longas

Con-

(1) *Sed de proposito &c.* Alibi id dixit.
(2) *Nettantque Paesum*. Abeunt.
(3) *Sbirrorum coeli &c.* Satellites utique inter Planetas secundarios Astronomi constituunt, circa Jovem, et circa Saturnum. Hi itaque a Marte duce evocati, Ventos ad retem capiunt, et Jovis Tribunali subjiciunt.
(4) *Cum largum &c.* Optima similitudo, qua non alia fortassis opportunior, et aptior.

Contrahit, unde uno ſe ſaſſo retia ſtringunt.
Ac omnes piſces ad caudam retis adunat,
Et ſguazzant, ſguizzant nolentes ante venire.
Ducuntur venti tandem, quibus ora ſerantur
Inſtar vaccarum muſarolibus, atque sbadachis;
Nam ſolo flatu Borae, madidique Sirocchi,
Numina de ſummo caſcaſſent omnia coelo.
Hic baſtonari mandavit Jupiter illos,
Et baſtonatos dimiſit ad antra diabli,
Qui centum ſolito reſerantur carcere groppis.
Fugerat interea ponti fragor, atque tumultus.
Ecce procul ſcopulum reſpexit Baldus aguzzum,
Non locus herboſus, ſed nudum marmor habetur.
Illuc ſemirutam declinat nauta carinam,
Solis ut ad radium poſſint (1) ſugare camiſas,
Ac miſeram chiodis barcam renovare foratam.
Cingar ſe prora ſaltans diſpiccat ab alta,
Tangere gaudet humum, paſſatas devovet undas;
Baldus eum ſequitur, ſimul & Leonardus, (2) & ille,
Ille galantus homo, qui nuper in aequora bruttam
Jecerat uxorem dicens, non eſſe fagottum,
Fardellumque homini plus laidum, pluſque peſentum,
Quam ſibi Mojeram lateri mirare tacatam,
Quae (3) ſit Oca ingenio, quae vultu ſpazzacaminus.
Is erat (4) è Berghem patria; deſceſus ab illa
Stirpe (5) Maronorum, quam menzonare pudemus,
Vergognantque illam Fomnae nomare Famejam.
Huic nomen Boccalus erat, quo doctior alter

Arte

(1) *Sugare Camiſas*. Haec verba ſubſtituimus ex noſtro Exemplari illis verbis *extendere gazzas*. Si enim fuerant in mare projectae merces, qui poterant ad Solem extendi?

(2) *Et ille &c.* Haec pauca Auctor addere hic decrevit, nam Boccalus hic inter Socios Baldi in ſequentibus libris numeratur; ſed quomodo, aut quando illis admixtus fuerit, nuſquam innoteſcit, niſi ex paucis hiſce, quae hic addita ſunt.

(3) *Quae ſit oca*. Quae tarda ſit ingenio, et facie nigra.

(4) *Is erat a Berghem*. Bergomenſis.

(5) *Stirpe Maronorum*. Fortaſſis ex aliqua familia, quae Bergomi plures ſunt, de Colleonibus.

Arte bufonandi nunquam fuit intra (1) Gonellas.
Succedunt alii, ſaltantes extra Caraccam.
Quiſque locum cercat, quo Soli corpore curent:
Jam litus calcant, et alegra fronte reſultant.
Non per miraclum illic parvula naſcitur herba,
Cunctaque ſunt lapides ſtrinatae ſolis ab igne,
Pendenteſque alto ſcopuli de vertice cautes,
In quibus albergant Falco pelegrinus, et uncus
Accipiter, (2) Smeriollus, item Gavinellaque proles.
Cingar ubique ſuam, dum quaerit, ſervat uſanzam,
Donec ad obſcuri portam devenerat antri.
Non intrare audet, ſed apertam porgit orechiam,
Si quemquam valeat ſtrepitum ſentire deintro.
Quale per Aurificum botegas murmur habetur,
Quum pars martellat, pars limat, pars colat aurum.
Immo quale ſonat per ſtradas quaſque Milani,
Tale per occultam ſentit reboare cavernam.
Annuit, ut veniant, ſociis placet ire dedrentum,
Itur; caeca domus fuligine tota nigreſcit,
Cernere quam poſſunt, ſtizzum portante Bocalo.
Quo plus accedunt, plus martellatio tich toch
Inſonat, et rigidi limatio crebra metalli.
Poſt centum (3) paſſus quadram catavere piazzam,
Quaelibet eſt trenta cubitos quadratio longa,
Porticus (4) in circum ſaxo omni parte columnis
Suſtentata rotat, velut omnis ſphaera polorum,
Vel ſicut Modenae filatojum, ſive Bolognae
Vidimus intornum ſetam volvendo rotare:
Quaeque columna duplex eſt bronzo facta dorato,
Aſt habet ex auro baſes, capitellaque, ſchietto.

(1) *Gonellas*. Inter mulieres, quae in arte decipiendi multum valent.

(2) *Accipiter*, *Smeriollus* &c. Aves partim in ſolitudine degentes, partim circa Mare.

(3) *Poſt centum* &c. Adverte miram loci conſtructionem. Primo Platea quadrata.

(4) *Porticus* &c. Porticus ſuſtentata columnis in gyrum diſpoſitis, quae circa axem rotatur.

Arcus argentum retinent, voltaeque musaicum,
Aurea circuitum claustri cornisia cingunt.
In medio plateae super octo celsa pilastros
Arca sedet subter larga testudine plumbi,
Ipsa decem cubitos est longa, sed alta triginta,
Pyramidis quoniam sua cuspis tenditur instar.
Tota laboratur miris sculptoribus auro,
Per quod (1) Carbo nitet, Topacius, atque Smaragdus,
Candidulae Perlae, Onichinus, Granata, Zaphirus,
Pulcher Amethistus, Rubin, radiansque Berillus,
Quae passim fulgent, velut alta per aethera stellae.
Quisque Pilaster erat Cristallo conditus albo,
Cujus in internam splendens Carboncolus alvum
Transparet, veluti candela ficata laternis.
Porfida non mancant, Alabastraque candida muris,
Nec Calcedoniam, nec vulsa Coralia ponto.
Hic prope sentitur giratio magna rotarum,
Quas velut Orlojum vaga contrapesia guidant.
Ista pro causa circum fabricatio currit
Ad formam naspi, cum foemina fila revolgit.
Arca manet (2) solum rutilis imposta columnis,
Ac inter septem ceu tellus pendula sphaeras
Eminet, et semper moles it sphaerica circum.
Constiterant dudum stupidi meditando Barones;
Omnia clara vident, nam splendiger est ibi lusor,
Quem pretiosarum petrarum copia fundit.
Circum ipsi vadunt, quia circum fabrica vadit,
Sed cum perveniunt ad centrum, quo sedet Arca,
Stant firmi, tantumque vident girare theatrum,
Sed major sensus maravilia ceperat ipsis,
Namque vident (3) etiam circum pirlare solarum,

Ire-

(1) *Per quod Carbo &c.* Adverte gemmas prius enumeratas.

(2) *Arca manet &c.* Circa in centro posita subsistit.

(3) *Namque vident &c.* Circa Porticum majoribus in spatiis Sphaerae dispositae erant, quae et ipsae movebantur.

Ireque dintornum, velut omnis machina coeli,
Plurima quam ducit moles dentata rotarum.
Non ibi comparet nec vir, nec parvula musca,
Tantum sentitur, generat quem fabrica, rumor.
Ad martellorum sonitum vult pergere Baldus,
Marmoream cernens scalam, quae girat et ipsa.
Hanc salit in circum, facitur quia more lumaghae,
Hanc montant gradibus, tamen it, velut ante, datornum,
Ac sua (1) fit duplex rotolatio, namque movetur
Omne opus incircum, scalam quoque tirat apressum,
Ipsaque per se se circumfert scala scalinos.
Post multos gradulos tandem reperere masonem,
Quae crebris (2) stantem gyris intorniat Arcam.
Septem sunt sphaerae varia de sorte metalli,
Quarum postrema est cunctis angustior altris,
Quarum suprema est cunctis spatiosior altris.
Extrema argentum est, fissatum sulphur, et album,
Mercurio mixtum, facit hoc buliente (3) Bodega.
Hoc valet in finum argentum convertere stagnum;
Hic plenas athalac, et aceto mille (4) burinas
Effumare vident, quo fumo argentea blancam
Materies perdit speciem, coelique colorem
Vestit, ut ad vistas hominum sit gratior illa.
Circuit haec igitur de argento machina puro,
In qua sculpita est facies cornuta Dianae.
Post haec ascendunt alios cinquanta scalinos,
Atque ibi Mercurii fabricam invenere gelatam.
Alphatar (5) instabilis flueret, faceretque nientum,
Ni simul admixtum Dragantum, (6) salque Lyaei

 Esset

(1) *Fit duplex rotolatio*. Scala climacis in formam ascendit. Ipsa in porticu est; propterea in gyrum rapitur, et simul in gyrum moventur homines per scalam ascendentes.

(2) *Quae crebris &c.* Sphaera Lunaris.

(3) *Bodega*. Instrumentum chimicum ad fundenda metalla.

(4) *Burinas*. Ahena.

(5) *Alphatar*. Nomen, quod Chimici tribuunt Mercurio.

(6) *Salque Lyaei*. His putant Chimici solidum reddi Mercurium.

Esset, et ad furnum cuncta haec stillaret (1) Aludel.
Voltatur (2) finum servus fugitivus in aurum,
Si bene juncta suos cohibet medicina vapores.
Non sine Mercurio valeas mutare metalla,
Unde canunt vates, quod nuncius ille Deorum est,
Quo sine nulla quidem vel pax, vel guerra movetur.
Ascendunt iterum Veneris solaria rubrae,
Rammus ibi fulvum tandem voltatur in aurum,
Ast opus est centum carbonum spendere saccos.
Argenti, et auri naturam rammus aquistat,
At nunquam horumdem, (3) Gebber testante, colorem,
Unde minor spesa est, at rerum major aquistus,
Ut rammus maneat rammus, formetque pignattas,
Sive bagatinos praestet, quantumque legeros,
Quam cercare aurum (4) tot afannis, totque malhoris,
Nec reperire unquam, nisi post ter mille pazias.
De Venere ascendunt ad cerchium Solis, et auri,
Aureus est cerchius, Phoeboque simillimus ipso.
Auctor (5) earumdem rerum, post mille fadigas
In cassum spesas, post persum tempus, et annos,
Hanc fecit veram finaliter improbus artem,
Verbitrium (6) lapidem retrovavit philosophorum.
Multicolor lapis est, elementis quatribus extat:
Igneus, aëreus, terrenus, aquaticus, unde
Siccus in occulto, caldusque, sed in manifesto
Humidus, et gelidus, naturave querna fit una.
Spiritus (7) hic lapis est, qui transmutatur in unum

No-

(1) *Aludel*. Nomen Chimicum. Hujusmodi nihil significantia innumera habent Chimici, aurum quaerentes ubi non est.

(2) *Voltatur*. Mercurius in aurum vertitur. Si hujusmodi inventum esset possibile, aurum non tanti esset, et argentum fortasse minoris.

(3) *Gebber*. Auctor inter Chimicos celebris.

(4) *Quam cercare &c.* Sanum, et prudens consilium.

(5) *Auctor &c.* Quis scit hic auctor, non innotescit.

(6) *Verbitrium*. Lapidem, qui tribus verbis conficitur, nempe tribus rebus, quae tribus verbis exprimuntur.

(7) *Spiritus hic &c.* Mysteria chimica, quae nemo fortasse intelliget. Plura hic ex Hollandico Exemplari expunximus, plura ex Auctoris emendatione substituimus.

Nobile, aduſtivum, pariterque volatile corpus.
Non fugit a flammis, liquidi fluit inſtar olivi,
Multiplicat, ſolidat, preſervat tempore longo,
Atque poteſt mortos primajae rendere vitae.
Hoc tribus in verbis conſiſtit munus, ab alto
Quod Jove donatur ſapientibus, atque beatis,
Ingravidat ſemet, de ſemet concipit, inde
Parturit, et ſibimet vivit, ſibimetque necatur,
Suſcitat hinc ſemet, nam ſic Deus ordinat illum.
Eſt tinctura rubens lapis iſte, biancaque, vivax,
Concipiens aurum, ſi fumo jungitur albo.
Numquid Elithropia eſt? Adamas? Calamita? Lypercol?
Abſit, nam fluitat, ſeu ſit cum corpore, ſeu non.
Eſt vi (num dicam tandem manifeſtius?) eſt A;
Qua vita fruimur, qua verum acquiritur aurum.
Ad Martis veniunt ballam, quae ferrea circum
Dum rotat, inſtrepitat, velut eſae cardine poſtes.
Hac (1) ſine materia noſtros nihil eſſe labores
Judico, nam Zappae, Vanghae, Falx, Ranza, Badilus
Sunt ferrum, quo flava Ceres, quo Bacchus habetur.
Non opus artificum quorumlibet eſſe videtur,
Quod fieri duro ſine ferro poſſet ajuto.
Lignorum fabri texunt lettiria ferro,
Sartores pannum cum ferri forfice tajant,
Dividit ars teneram paſtam fornarica ferro,
Tajat cum ferro ſtirps ſcarpolina zavattas,
Piſtat piſtillo ferri Speciarius herbas,
Cum gucchis ferri Brettas Brettarus agucchiat,
Calcinat & ferro muros Murator, & albat,
Non aufert barbam Barberius abſque raſoro,
Non Herbolatus dentes cavat extra tenaja,

Non

mus. Utrobique myſteria occulta advertimus, ſed in Hollandico Exemplari plura ſunt verba nullius ſignificationis. Quae expunximus ſuo loco inveniet Lector.

(1) *Hac ſine materia.* Adverte Ferri utilitatem, et mirificos uſus.

Non castrat Porcos sine ferro Conzalavezus,
Suffragium quoniam dat ferrum cuilibet arti.
His bene pensatis, Jovis ascendere biancham
Materiem stagni, quod corpora nigra dealbat,
Sed peccat buliens, nam corpus deterit omne,
Praeter (1) Saturnum, et Solem: tum firmiter haeret
Saturno, et Soli, nec ab illis quippe recedit;
Cujus peccatum (ne frangat corpora) quisquis
Tollere cognoscet dempto sit tempore felix,
In quo miri modo sibi nota rubigo coruscat.
Oh felix nimium, qui travos, saxa, quadrellos,
Ac sua quaeque cito fulvum cangiabit in aurum!
Sed quia nescitur mortalibus ista Recetta,
Felix, oh felix, qui scit stagnare Padellas,
Atque repezzandi cum stagno praestat in arte!
Post formam stagni, Saturni fluxile plumbum
Scanditur: Aurifices hic invenere trecentos.
Illico pulchra, gravis, sapiens Matrona resurgit,
Contraque Barones facie veniebat alegra.
Baldus eam curvando genu cortesus honorat,
Mox veniam poscit, nimium si forte protervi
Illius intrassent aulam, Thalamosque secretos.
Non ego, respondet, tantum sum digna Baronem
Cernere, quem Pontus, Tellus veneratur, & Orcus,
Urbs mea quem genuit, (2) quamvis ingrata videtur.
Illa ego sum (3) Manto, vestram quae condidit urbem,
Nomina deque meo contraxit Mantua nomen.
Nec, quaeso, vestros animos stupor occupet ullus,
Si nunc usque meam potui deducere vitam,

Nam

(1) *Praeter Saturnum, et Solem.* Quomodo stamnum buliens omnia conterat corpora, quomodo Plumbo, et auro, deinde argento firmiter adhaeret, quis intelligit? Opportuna sunt propterea, quae hic ex Auctoris emendatione subjunximus.

(2) *Quamvis ingrata.* Quia Baldo ipsi infensa.

(3) *Manto.* De hac dictum a nobis est.

Nam datur (1) aeterno cum tempore vivere Fadis.
Hactenus ingemuit mea sub Praetore gajosso
Mantua, quo mores cortesos perderat omnes,
Quem Veronesi vos amazzastis in agro.
At praeclara, ferox, regalis, sancta propago
Jam Gonzaga prope est, Aquilis dignissima nigris,
Quas natura nigras fecit, dedit atque ferendas
Imperii signis, banderis, atque theatris.
Pingere purpureas Aquilas, bizzarica res est.
Haec, quam vidistis, miro fabricata magistro
Stantia, (2) Fedrico Gonzagae sola dicatur:
Post centum guerrae palmas, post mille trophaeos,
Post vitae laudes, post longos Nestoris annos,
Illius huic magno donabimus ossa theatro,
Ac inter gyros sphaerarum nobile bustum
Usque ad Juditium fulva requiescet in arca.
His ego divitiis praesum, facioque magistros
Aurifices istos aurum intajare catatum
Ex virtute trium verbornm, nomina quorum
Auribus admotis audite, quod illa docebo:
Ergo susurranti parlavit murmure secum,
Quos docuit lapidem, stellarum tempora, causas
Alchimiae, laetosque omnes discedere fecit.
Nauta sed (3) interea non poca foramina Barchae
Conzarat, rursumque parat tentare Diablos.
Baldus ab Aurificum, sociis comitantibus, antro
Se portat, caricatque suo cum corpore lignum.
Nunc dare vela jubet, Zephyri velamina boffant,
Montoaeque Magae spallis casamenta relinquunt.

For-

(1) *Nam datur &c.* Romanensium Poëtarum fabulosa opinio.

(2) *Fedrico &c.* Vivebat Poëta Federici Gonzagae primi Mantuae Ducis aevo. De hoc a nobis alias dictum. Hunc vero et bello, et pace praestantissimum historiae nostrae testantur.

(3) *Nauta &c.* Quae hic de Giuberto, et de Boccalo subsequuntur, ab Auctore in emendatione addita, ommittere noluimus, Lectoribus enim jucunda esse posse putavimus.

Forte alios inter peregrinos, atque Romeros,
Quos omnes pariter barca illa in ventre ferebat,
Vir vivax oculis aderat, vultuque galantus;
Tam respettosus, tam sequestratus ab altris,
Ut totum per iter non dixerit octo parolas,
Quippe habitu proprio, genioque suopte tacebat,
Vergognosus erat, stabatque in parte solettus.
Huic nomen Giubertus erat, qui voce, lyraque
Orpheus in sylvis, inter Delphinas Arion,
Saxorum ad se se, nemorumque tirabat orecchias.
Baldus eum pridem tacitis guardabat ochiadis.
Ille viri tanti cernens sibi lumina flecti,
Fronte rubescebat, bassosque tenebat ocellos.
Captus ob id Baldus, (1) penitus moruisset aloram,
Ni prius agnoscat qui sit, quo vadat, et unde
Adveniat, mentemque suam, studiumque suorum.
Ergo ubi cognovit cythara cantare peritum,
Hunc rogat, ut tantum vojat recreare brigatam,
Voceque dulciloqua longum nihilare caminum.
Ille statim censet tanto magis esse Barono
Parendum, quanto se nescit in arte magistrum.
Expedit e panno setae mirabile Plectrum,
Sive (2) Lyram dicas potius, quae concinit arcu,
Concentuque suo facit omnes stare balordos.
Jam rectas, longasque arcu menat ille tiratas,
Taliaque altandem modulando carmina cepit:
Infidum arridet saepe imprudentibus aequor,
Mentiturque leves Zephyros Aquilone parato.
Hinc veniunt homines cupidi, quos plura videndi
Cura subit, seu forte Deas in gurgite nantes,
Sive tridentiferi verrentes caerula currus;

Verum

(1) *Penitus moruisset*. Ex Virgilio mutuatus Ecl. 3.
Et si non aliqua nocuisses, mortuus esses.

(2) *Sive Lyram*. Quod nos dicimus: *Il Violino*.

Verum ubi subducto ventum est qua littora circum
Misceri (1) aspiciunt coelum aequore, et aequora coelo,
En miseri avulso singultant viscere proni
Hinc, atque hinc nautae, nigraeque urgente vomuntur
Bile dapes, foedatque acidus Nereidas humor.
Unde indignantes venti, tam audacter amicas
Gommaculare suas genus hoc mortale, caducum,
Atque procax, ne sic evadat crimen inultum,
Cuncurrunt, sonituque ingenti obnixa profundo
Tergora subjiciunt pelago, totumque revellunt.
Heu stulti, quos nulla movet jactura priorum!
Tunc ea tempestas, ea tunc asperrima rerum
Debuerat facies animo spectarier ante,
Quam nauta insultans fortunae solveret audax,
Mox frustra insani vellent contingere portus.
Talia cantando Giubertus, talia plectrum
Pulsando, sic sic hominum stupefecerat aures,
Ut nisi Boccalus cito providisset ad illos,
Non homines certe navis carigata menasset,
Sed tot (2) pignatas, tot zoccos, totque colonnas.
Bergamascus erat, ut diximus ante, Bocalus:
Protinus accurrens, trat de cantone sacozzas
Quasdam pezzatas, recusitas, plusque bisuntas,
Quam gremiale coghi nunquam savone lavantis.
Hinc sibi de medio strazzarum tascà cavatur,
Quam cito praecingit dextro gallone cadentem.
Mox posito Tripode, mensam sibi praeparat ante,
Ac si Bancherus vellet numerare monetam.
Praestiter hic brazzos tunica, manicisque camisae
Liberat ad cubitos, ut situr, quando parecchiat
Fluminis ad ripam Fantesca lavare bugadam,
Atque bretarolis grossas ostendere gambas.

(1) *Misceri aspiciunt &c.* Quod Virgil. dixit Aeneid. 1. .... *maria undique, et undique coelum.*

(2) *Sed tot pignatas.* Ob Stuporem.

Giubertus cytharam rursus velamine coprit,
Inde sedens juxta Baldum, ghignare comenzat,
Namque Bocalus habet jam tractos extra bisazzam
Quosdam de latta vel tres, vel quinque bicheros,
Insemmamque leves balotellas, nescio quantas,
Majores pilulis illis, quas Mesue dixit:
Recipe pro capite, anna, tria scropola, fiat.
His bagatellandi tantum gallantiter artem
Incipit, ut nunquam melius Zaramella giocavit
Ante Ducam Borsum, solitus manegiare balottas.
Mirum quam subitis manibus de suque, de giuque
Stravoltat zaynos, ut tres cinquanta parerent.
Nunc unum ponit super altrum, nuncve roversos
Dividit antrantum, stantes culamine coelo,
Atque super fundos, modo tres, modo quinque balottae
Apparent, ac una modo soletta videtur.
His bene completis, positisque de banda bicheris,
Majus asaltat opus: facit huc portare caraffam,
Non malvasiae garbae, sed dulcis asattum,
Dicens non aliter fieri, quod fare parecchiat.
Hanc bibit, ad fundum veniens, trat in aequora zuccam,
Mox aperit boccam, monstrat nihil esse dedentrum,
Inde serans dentes grignantes, atque scopertos,
Soffiat; et risum, dum soffiat, excitat illis,
Cernere qui monam Bertuzzam nempe parebant,
Quae tenet in testa scufiam, dentesque rigignat,
Sopiat, et vulgum sberlato lumine sgognat.
Verum quis credat? dum soffiat, ecce farina,
Ecce farina venit largo de gutture, quae jam
Imbrattando omnes, cogit scampare brigatam.
Oh puta si strepitat plebs hic groffera cachinnis!
Nil tamen a Baldo valuit plus ducere risum,
Quam quod in hoc ipso medemo tempore, zucca,
Zucca gitata viam Boccalo nuper in undas,

Cim-

Cingaris ad collum subito (1) sprovista pependit,
Dumque illi stesso Boccalus buttat in ora
Bocconem panis, dumque ocyus inde comandat
Hunc spudare foras, oh res mirabilis! ecce,
Non ultra est panis, sed merda rotunda cavalli.
Omnia corteso tolerat costumine Cingar,
Dum sic (2) scherzetur, ne scherzum doja sequatur.
Quid plura? ex oculis, coram tot gente, Lonardi
Absque nocimento gucchias striccavit acutas,
Inque sinu Baldi mandat cercare Gibertum;
Hinc trahit, oh quantas, qualesque cum ordine robbas!
Scilicet ampullam, specchium, calamare, sonajum,
Chiappas (3) piatelli, strigiam, pezzumque bragheri,
Et quos ad Missam mocolos Zaghettus avanzat.
Obstupet his Baldus, nec scit pensare qualora
Iverit ad Feram (4) Lanzani, seu Racanatae,
Has comprare cosas, non soldos quinque valentes.
Denique Giuberto nasum sopiare comandat,
Non negat hoc Cantor, bis, ter, quater ille stranudat,
Evolat ecce foras magno rumore Tavanus,
Quem sequitat Grillus, post Grillum trenta pedocchi,
Quos mage compitos non dat sguarnazza pitocchi.
At mea, me sentis, clamat Fantesca, Patrone?
Jam depone zosum pennam, calamaria, cartham,
Coena parecchiatur, frigescit calda menestra,
Compagni totam jam mangiavere salattam.
Iste liber finit vobis, mihi coena comenzat.

(1) *Sprovista*. Haud antea visa.
(2) *Dum sic scherzetur*. Dummodo joco non succedat rixa.
(3) *Chiappas piatelli*. Fictilis patenae fragmina, et alia nullius valoris.
(4) *Lanzani, seu Racanatae*. Oppidum, et Urbs in Piceno, ubi celebres nundinae.

CARMINA

Ex Hollandico Exemplari expuncta hic in unum collecta Lectorum oculis subjiciuntur, designatis locis, in quibus omissa sunt.

Mac. 1. *pag.* 62. *v.* 1. Ni recomandatam vester soccorsus habebit.
Ibidem v. 10. Illic ad nebulas Montagnae culmen inalzant,
Quas smisurato si tu componis Olympo,
Collinam potius quam montem credis Olympum;
Nec sint de petris factae, scopulisque, putato,
Nec similes Aethnae vomitent ad sidera flammas,
Nec mittat marmor, ceu Tellus ista, biancum,
Nec Bergomenses aptae sint reddere molas,
Quas pirlare vides circum, masinante molino,
Nec ferrum Bresana velut montagna ministrat,
Verum de tenero, duroque probavimus illas
Formajo factas, et Sole calente colantes,
Ad fundum quarum sunt brodi flumina grassi,
Undezatque Lacus nivea pro lacte biancus,
Quem sulcant semper barchettae mille nodantes;
Nam piscatores ibi grandia retia buttant,
Piscantes gnoccos, tortellos, atque fritellas.
Res obscura tamen, quando lacus iste procellis
Turbatur, vastisque petit cum fluctibus astra.
Non equidem tantum facis, o Benace, travajum,
Quando repentina te ventus Sover achiappat
Tempestate, fremens circum Casamenta Catulli,
Omnia de fresco sunt littora facta butiro,
pag. 63. *v.* 25. Non bombardarum stimas batimenta lupinum.
pag. 67. *v.* 15. Guido levans oculos aliam pro cernere cosam,
Heu Baldoinam miser improvisus adochiat,
Atque repercussis oculis ab utroque volente,
Labitur in trapolam, suspirat, brusat, et ardet.
Hinc abit, ad proprium remeant celerando palazzũ.
pag. 69. *v.* 17. . . . . sibi convicia plurima dicens,
Nunc torpens animo meschinulus ire refudat.
Dum sic ambiguus plangorem fudit amarum,
En Sinibaldus Regis Segretarius intrat,
Guidonemque trovat lugentem more putini.
Quid facis, inquit, olà, quid fles? oh cosa novella!
Guido, quis hos miseros gemitus te fundere cogit?
Me tibi Rex misit, cur non giostrare caminas?
Omnes te clamant, optant, simul atque loquuntur:
Guido non venit, sine quo nil giostra valebit.
pag. 71. *v.* 24. Ad Baldovinam voltavit presto visaggium.
pag. 72. *v.* 4. Advolat, atque facit cursu tremolare terenum.

Ad

Ad primum ſecit coelo monſtrare piantas,
Poſt hunc extraxit curvo de arzone ſecundum.
Tertius in terram poſuit caſcando culatas.
Quartus apud Socios compellitur ire ſtravoltus.
Invidioſus erat quintus, cimigavit et ipſe.
Sextus equeſter erat, quem fecit Guido pedeſtrum.
Septimus en duro ſchenam ſabione piantat.
Octavus reperit ſe deſmontaſſe cavallum;
Sed Nonus ſellam gambis vodavit apertis.
pag. 73. *v.* 10. Viſeramque levam ſtaffam tenus illico baſat.
pag. 74. *v.* 9. Omnes medeſimum ſe veſtivere colorem.
pag. 76. *v.* 2. Apponunt phialas garbi, vinique claretti.
pag. 79. *v.* 6. Non intrare tamen drentum voluere timentes,
Sed magnam retrovant villam, quam non procul Urbi,
Nunc etiam Populi Cipadam nomine dicunt.
Mac. 2. *pag.* 85. *v.* 15. Quaſdam fabellas, factam lignaminis ocham
Et quidquid fecit ſalſa cum carne Rinaldus.
pag. 92. *v.* 15. Ecce ſuperjungit quidam generoſus, et atrox
Aſpectu, prudens, Auguſtus nomine dictus.
pag. 93. *v.* 6. . . . . . . Poſtquam nil me feciſſe catavi,
Cor ſaldum feci, quia ſaldo corde periclum
Omne ſuperchiamus, cordis manus inde miniſtra
Quid faciat? niſi ſi calice fortaſſe teneret,
Et nihil alterius quo ſe tutaret haberet.
Illico sbalancet calicem comitante patena.
Quam magis ut pugnis, ſaxis, baſtoneque debet,
Obſtupet Auguſtus magni reſponſa puelli,
Atque valenthominem ſubinmaginat eſſe futurum.
Mac. 3. *pag.* 127. *v.* 15. Parcite ſi paucis datur iſta ſcientia, ſed de,
Sed de propoſito video caſcaſſe Cominam.
Dumque panem facio reperi feciſſe fugazzam;
Ergo repoſandum terzo baſtante. Valete.
Mac. 4. *pag.* 135. *v.* 5. Et ſi forte fidem Chriſti renegare biſognat,
Nos Macometani cito deventabimus omnes.
pag. 136. *v.* 1. Hos omnes multa jam praeteriere fadiga,
Namque procul cernens tantos fumare caminos,
Aſcoltanſque ſonum groſſis reboando bachiocchis.
Qui fit campanis in campanilibus altis,
Indretum voluit multo tornare ſpavento,
At ſtraſſinat eum Tognazzus more vedelli,
Quando ſcanandus trahitur perforza becaio,
Cum fuit intratus lignum ſcapuzzat in unum,
Datque ſtramazzonem, chiocatque culamine terram
Reſtat eum ſicut mattum guardare brigata.
Tognazzus loquitur: quid sbigottiris, homazze?
Ut video, ad Modenam urſum menare biſognat,
Mox inclinatus cunctis cum forcibus illum

Adju-

Adjuvat ut surgat, vix quem appontando levavit.
Ibat stravoltus veluti res matta per urbem,
Et maraviabat tantos guardare palazzos,
Tantas contradas, portas, tantasque finestras,
Tantas botegas, homines, tantosque cavallos.
Saepe stramazzabat, non attendendo viazzum,
Et civetando caput nunc huc, nunc illuc adocchiat,
Saepeque currentem trigat guardare cavallum.
Cui Tognazzus ait: quare Zambelle stupescis?
Vidistin unquam tales, tantosque lavores?
Ille spaventatus respondet voce gajarda:
Potta meae matris, quam granda est ista cotala!
Deh Tognazze, precor, me lassa videre gnecosam.
Nunquam tam bellas tezas, bellosque casottos
Sguaitavi, postquam mundum sum status ad istum,
Mò cur plus prestum non me, Tognazze, menasti?
Talia dum sbrajat, matronas ecce decoras
Aspicit ad summos balcones, sive fenestras,
Quas digito monstrans disteso smergolat: ò, ò
O angonaja, vides illas, Tognazze, fomennas?
Cui Tognazzus: habes el cancar nunquid adossum?
Ac mediis pugnum in fianchis dedit, at magis ille
Valde cridat: Tognazze viden, ò, ò, cagalochius,
Cur sic sberlucent? stellis incago daverum,
Si nostras guardo fomnas, tot guardo padellas.
Tunc cito desperans Tognazzus deviat illum
In contradam aliam, sic sic parlando pianum,
Claude cito boccam, nisi vis bastone chiocari,
Nunquid, matte, putas nostris in boschibus esse?
Dixerat, atque illum super alta palatia duxit.
Ante Potestatem Zambellus persus arivat,
Quo viso a longe ridebat multa brigata,
Totus erat quoniam straviata mente balordus,
Coctus sole, niger, squarzata veste, bisunctus,
Monstrabatque super stramum de nocte jacere,
Festucis quod habet multis caput invilupatum,
Stat rizzis, veluti spergol, caviara capillis,
Pectinat hanc solum festis sua striggia bovorum.
Semper habet longas musidis in crinibus ongias,
Namque molestatur schiavonibus ille pedocchis.
pag. 138. *v.* 18. Huc igitur veniens coram Praetore Gajosso,
Smaraviliabat tantam guardare brigatam,
O angonaja (gridat) quo me, Tognazze, menasti?
Non isto plus stare volo giandussa casotto,
Duc me presto casam, quia me cagarula scorajat.
Quid sbrajas? Tognazzus ait, non cernis adesse
Messerum? vadas, horsù, paulisper avantum,
Quid tantum piger es? cur dico, marusse? và là,
Tocca

Tocca manum domino,
Accedens igitur Zambellus guardat, et ipsum
Praetorem voluit brazzis brazzare duobus.
Sed populus ridens tunc palmas sbattere cepit,
Conabatur eum a se descazzare Gajoffus.
Saltans in coleram stangam Tognazzus achiappat,
Cum qua Zambelli schenam spianare volebat,
Atque super spallas unguentum ponere boschi.
Zambellus tales impresas illico lassat,
Voceque sbragifera cunctis oldentibus inquit:
Nescio quid caghem. Tognazzus tunc furiosus,
Sic sic, o macaron, docui facere ante? gridabat,
Stamatina tibi non dixi quomodo bellos
Inchinos facias, nasumque tenere mocatum?
I propius, si vis, Praetori fac bonavitam.
Tunc voluit Tognazzus eum venerando docere,
Sed grandis mox tunda retro coreza scapavit,
Totum palazzi fecitque reboare solarum.
Sbigottitus enim Zambellus abire volebat,
pag. 140. *v.* 24. Indusians ergo Tognazzus allora negottam,
Accepit zaffos pro saccomanare Cipadam.
Jussa Gajoffi magnum fecere botinum,
Nam postquam Baldum tenet in presone ligatum,
De fundamentis illam vult sternere villam,
Quae villas alias, urbes quoque sola spaventat,
Tum Cingar tolerat pro Baldo cuncta libenter,
Cui casa Barberi mansit plus netta bacino,
Quamvis non illi talis nettisia gradat.
Hic sfortunatam Bertam regiratque, governat,
Quae stentaretur, ni Cingar ferret ajutum.
Namque fiolinos lactat meschina gemellos.
Haec tamen ut sensit positum in presone maritum,
Zambellusque suae fortunae causa fuisset,
Infuriata levans, stangonem corripit unum,
Laenam filantem quo smazzolare volebat,
Ut cito cognovit praevistam Laena facendam,
Roccam cum fuso de sub galone spicavit,
In cujus stoppam ataccato prestiter igne,
Cepit cum furia post ipsam currere Bertam.
Illa sciens scotare focum, volat instar oselli,
Atque gridat: mea cara soror, mea cara sorella,
Parce, precor, totam heu heu me brostolat ignis;
Mercadantesque at Laena tenebat orecchias,
In coleram saltata ruit, roccamque brusantem
Fert altam, semper miseram seguitando sorellam,
Quam per socchinum propius jam prendere sperat.
Berta fugit, sentitque focum post terga strepentem,
Unde caput voltat, flamma videt ecce propinquam,
Qua

Qua propter fugiens per inhoſpita rura viabat.
Non aliter ſi Gatta nimis ſilvatica currit,
Ad cujus caudam Porci veſica tacatur,
Inter quam favae ſunt tres, vel quinque granelli.
Undique dum currit ſemper ſociatur ab illa
Veſica, credens aliquem ſibi currere dretum.
Denique Berta volens quandam tranſcendere ſepem
Factam de groſſis ſtropellis, atque bachettis,
Ut montata fuit, propter ſaltare deorſum,
Se per guarnellum ceſa gathiavit in illa,
Stantibus in coelum pedibus vilupata remanſit,
Fecit ſcoperto lunam tenebrare Quaderno,
Contraque naturam ſuperavit luna maritum.
Non ſtetit indarnum, Roccam cito Laena *cilafnec*
Quando Berta focum ſenſit *carípleſma roapton*,
Scorlavit teſtam nimio ſuperata dolore,
Qua propter contra Laenam sbofando corezam
Extinxit Roccam; tum protinus in pede ſaltat,
Et medium brancans quadrellum, torſit in illam,
Quem ſaltando ſtatim frendentem Laena ſchifavit.
Inter eas ſtabat ſepes fundata ſorores,
Ultra quam ſe ſe pede gionto Laena butavit.
Tunc ſe brancantes per trezzas, atque capillos,
Dilacerant, mordent, graſiant, ſine forfice toſant.
Illuc audito ſtrepitu Viſinanza cucurrit,
Atque quaſi mortas illas catavere jacentes,
Quas vecchius quidam cagnina pace ligavit.
Illuc Tognazzus venit, venit quoque Cingar,
Atque ribaldellus fingit defendere Laenam,
Et contra Bertam convicia plurima dixit.
Immo levans dextram ſimulat dare velle bufettum,
pag 145. *v.* 17. Cingar ait: verum dicis, venerande Tognazze,
Expertis vecchis nos ſemper credere fas eſt.
Sic dicens, Bertae ſignat, ſibi parcere velle,
Nam ſic parlabat propter caparare Tognazzum.
Mac. 5. *pag.* 152. *v.* 8. Id tamen invidia procedit namque galoſi.
pag. 153. *v.* 23. Eſt mihi ſecretum tibi quod, mi Barba Tognazze
Dicam, ſed tecum teneas, nullique paleſes.
Dic, Tognazzus ait, tibi juro, dicere nunquam.
Cingar ſuſpirans dixit: male quippe libenter
Officium perago Tabachini.
Mac. 7. *pag.* 196. *v.* 24. Addubito, quod pane boni, vinoque carerent.
pag. 197. *v.* 5. Girovagi, molles, nugaces, abſque pudore,
En ſibi Zambellum cernunt occurrere longe,
Qui ſfortunatam guidat ſtimulando Chiarinam.
pag. 198. *v.* 22. Aut Vaccam zurat. Quidnam, Pater, inquitis hac re?
pag. 202. *v.* 2. Prae Jacopinus adeſt Cipadae Parochianus
Ibidem v. 18. Diſcitur, ille dici quid ſit cognoverat ante

Ut

Ibidem v. 22. Ut conſtat, ſi vox profert caſtronica b, b.
pag. 203. *v.* 3. E, arcum caricat chorda retinente ſagittam;
Si bene non eſt iſta forma captare valebat,
Praesbiter effectus didicit, qui ſmergolat: e e.
Ibidem v. 9. Falſificare tamen dinaros noverat hoc F.
Ibidem v. 22. M ſmanicat furcam, vocitans hanc Mantua raſcum.
Ibidem v. 24. N ſtudium docti conſuluit Prae Jacopini,
Namque duos inter lignos fuit ille picatus.
pag. 204. *v.* 5. P, Paſtoralem multos portare videbat,
Quos habiles magis eſſe boves cazzare provabat.
Ibidem v. 27. Iſte fuit Pretus, qui, dum ſacroſanta levabat
Corpora, ſupra figum vidit montaſſe vilanum,
Unde reclamabat: ſurſum Diabolus ivit,
Parens, quod Chriſtum ſic diceret eſſe Diablum,
Dum confeſſabat, per quatros nempe ſiſinos
Scorras, et ladros vitio ſolviſſet ab omni.
pag. 205. *v.* 13. Illico Zambellus clamavit, doh cagalochius!
Eſt mea vacca, capram quam Frater dixerat eſſe.
Reſpondet Cingar, ſi capra eſt facta Chiarina,
Crede mihi non eſt Zambellus, eamus ad iſtos
Fratuzzos, tu vade prius Zambelle, camina.
Vel dare convenient coenam, vel reddere vaccam;
Dixit, & ut Preto ſic ſic andando ſuſurrat:
Mi Jacopine, volo de carcere ducere Baldum,
Sed male cognoſco formam, guiſamque, modumque;
Non tamen ab ſolito deſiſto providus aſtu,
Quotidie variis Zambellum rebus agabbo,
Cui me plus dictis, quam factis monſtro ſodalem.
Ingannum pulchrum ſtudioſa mente catavi:
Sumam caſtronis canaruzzum ſanguine plenum,
Aptaboque gulae de ſub velamina Bertae,
Quod tu jurabis nihil illam ſubter habere,
Mox unum gladium captum de rugine tinctum,
Quem clamare volo cortellum, qui ſcoriavit
Per Romagnolos jam ſanctum Bartholomaeum.
Aſt ut beffa queat galantiter ire, novellae
Participes facio te, Bertam, deinde Brioſſum.
Zambello interea faciamus reddere vaccam,
Et ſic andantes tandem venere Motellae.
pag. 206. *v.* 4. Non ſunt ex illis (video nam ringere naſos)
Qui quo plus richi fiunt, plus debita creſcunt,
Namque tirannorum ingluviem compeſcere ſperant,
Non quos tam fecit bravos argutia Scotti,
Dico bravos verbis, & ſpadis quando biſognat.
Non quos alta ſui tam vexat cura Thomaſi,
Officiumque gerunt aſinis imponere ſtryas.
Non cordo ano qui cingunt ilia toto,
Urbibus & ſtantes, & heremi nomen habentes.

Non qui mente volant, curruque feruntur Heliae,
Deque manu Mariae flocum rapuere biancum.
Non quibus (exceptis zocolis) Franciſcus amictum
Bertinum tribuit, reliquis quoque cedere juſſit
Fratibus, unde illos vocitamus rite Minores.
Non qui celſa colunt, nomen ſervile ferentes.
Denique non omnes illi, qui ſponte ſequuntur
Pauperiem, per quos cercatur ad oſtia panis.
De ſero tornant plenis in tergore ſacchis,
Deque pitocato ſe tantum pane ſaginant.
Nil habeant iſti, velut eſt ſententia Pauli,
Cunctaque poſſideant, quibus eſt tantummodo cura
Vivere contenti quo mendicando guadagnant,
Hinc Mendicantes appellant nomine Fratres,
Qui ſpanam nec habent, debent nec habere tereni,
Quae imponunt humeris aliorum, pondera ſumunt,
Hi prius exemplo mage, quam ſermone reducunt,
Orphanulos, viduasque tegunt, ſolantur, adornant
Motibus, & textum veterem que, novumque paleſant.
De Roma Jubilea trahunt, funduntque per orbem,
Et per cantones Geſiarum, perque capellas
Centum capſiculas taccant, ficantque pilaſtris,
Pontificum largae pendent pariete bullae,
Peccatis data ſit quibus indulgentia noſtris;
Qua propter crevit devotio tanta virorum,
Quod non capſiculas numis implere, ſed arcas
Poſſent, Baſilicam nec non fabricare gigantis
Chriſtophori, qui non aliorum templa ſubintrat
Sanctorum, teſta toccaret namque ſolarum.
Oh nimis immenſam bonitatem ſumma Regentis,
Qui (non quod inops ſit, qui parit omne metallum)
Quae bagarottum delet commiſſa per unum!
Non tamen id fieri credamus proter aquiſtum,
Sed templum pariter fabricant, culpasque remittunt,
Praeterea tantis meritis ſua templa redundant,
Ut Chriſti Mater, Virgo Regina Deorum
Illic dignatur miracula prodere tantum.
Undique nunc Geſiae titulantur Sancta Maria,
Quae non Principibus, quae non Primatibus unquam
Apparet, reſeratque ſuos dignata nitores;
At ſolum quae paſcit oves, quae paſcolat ocas,
Digna ſit aethereăm muliercula cernere Divam.
Illico turba coit, rem poſtulat, illa recontat,
Indicat, atque locum radios ubi viderat almos,
Per quos aurato ſolio Matrona ſedebat.
Credula gens credit (malus eſt, qui credere non vult)
Obſtupet, et tabulam depictam ficcat in ulmo,
Quae fuit arbor opes contingere lecta ſupernas.
Ipſa

Ipſa tabella tribus deſcribitur illico Sanctis,
Virgo prius Mater Cherubini deſuper alas
Pingitur in medium, parvo dans ubera Chriſto.
In dextram ſtat fronte minax Antonius, atque
Igne ſuo quicumque ſibi vult tollere porcam
Bruſat, et inde nimis pavefacta gente timetur.
Ad laevam Rochus gianduſſam monſtrat apertam,
Is quoniam Sanctus pecudum contagia tollit.
De longis veniunt puerique, ſeneſque, paeſis,
Indiavolati, muti, tortique, vel orbi.
Fratres, qui praeſunt, et habent oſtendere curam
Miraclum, ſudant, nam pro pietate laborant,
Vertice nudato vix ſe defendere tanta
Gente queunt, clamant, urtant, faciuntque, jubentq;
Incroſant ad colla ſtolas, cottiſque bianchis
Induti offertam capiunt bis, terque per horam,
Dumque illam brancant, oculos ad ſidera tollunt,
Monſtrantes, quod non dinari propter amorem
Offertam capiunt, Domini ſed propter honorem,
Nunquid eis numis pinguis ſibi coena paratur?
Abſit, comprantur cerae ter mille figurae,
Teſtae, humeri, gambae, vir totus, boſque, cavallus,
Tecta covertantur, muri, pilaſtra, columnae
Corazzis, elmis, ſtatuis, pictiſque tabellis,
Fit rumor vulgi, ſemet gens undique calcat,
Fit marium, nec non mulierum mixtio, Templi
Reſpectatur honor, molles devotio mentes
Cogit, et eſt variae ſtipatio tanta brigatae,
Quod perdunt ſcufias, ſoveros, bireta, capellos,
Saepe perduntur borſae, vel forte tajantur;
Non tamen in templo fieri nec furta, nec actus
Luxuriae poſſent, ſi Fratres talia ſcirent.
Credo, quod offertas ſinerent, Templumque ſerarent,
Ne domus ipſa Dei fiat ſpelunca latronum.
Non ſunt Motellae, non ſunt hi denique Fratres,
Non qui larga colunt Benedicti clauſtra modeſti,
Larga quidem fabricis, at vitae moribus arcta.
His Pater almificus dedit urbes, oppida, villas,
Ac latos, veluti promunt annalia, campos,
Ut vivant mundo, quo poſſint vivere coelo,
Quo ſaturant inopes, quo plurima templa locantur,
Quove peregrinos jocundo corde receptent,
Non quia poltrones paſcant, homineſque dapocos,
Non quia forfantes, pilafratres, et ſpadacinos,
Non mangiaferros, rofianos, atque bagaſſas,
Non quia Cardineum quis cerchet habere capellum:
Acedant quos ſola movet devotio cordis,
Illuſtres, Poveri, Mundani, Religioſi,

Hi vadunt non ad pisces, panemque busetum,
Immo ad divinos cultus, moresque videndos,
Accedant stracchi longe tenuante viazo,
Accedant iterum membris, & sensibus aegri,
Istis complentur canevae tantummodo vino,
Istis sub segetum peso Granaria languent;
Est tamen in vulgo murmur, livore tabescunt
Quidam cagnazzi mordaces, nomina quorum
Subticeo pro nunc, illos desistere credam;
Sinautem, Archilochi jactabo furentis Jambos,
Fata novabuntur veteris fortasse Lycambe.
Est formido nefas cum fari vera timemus.
Fallitur interdum nimis indulgentia Patrum,
Per quam texendi fraudes fiducia crescit,
Unius ob culpam cagnazzi, tota canaja
Surrexit diris orbem latratibus implens,
Saepe nocet pietas, nam qui pietate medetur,
Non saldat vulnus, nec fracta recopulat ossa.
Saepe lupo dat pastor oves torpendo vorandas,
Nec, si advertit ovem teneros, quae amorbat agnellos
Ubere pestifero, reliquo succurrit ovili.
Quid dicam, nosco, multos spes irrita fallit.
Speramus quandoque facis extinguier ultro,
Parvulus extiterit cum Trojae incendia torris.
Succrescunt faciles spinae, facilesque secantur,
Dormitante nemus campus fit inutile rastro,
Nimbus et interdum tam crescit, et auget
Humorem, segetes quod saeva grandine tollit,
Parturient mures, nascetur terribilis mons,
Vidimus et culices vastos aequasse gigantes.
Forsitan obscurus videor, sapientia Patrum
Multa fuit, per quam mala bestia cessit, et urbem
Incolit, unde cito rediit pax pristina, dixi.
Dixi, inquam; quisnam male me dixisse probabit?
Attamen est melius Zambelli dicere Vaccam,
Quam Mottelicolae Fratres cum pelle vorabant.
Cingar eos reperit quodam cantone cubantes,
Circaque rostitam vaccam glutiendo sedebant,
Forsan erant numero vinti, vel trenta capuzzi,
Alter spallazzam, ferit alter dente groponem,
Alter vult cossam, vult alter rodere pectus,
Alter dispolpat, verum alter membra smiolat,
Alter de testa cavat ochios, inde cerebrum.
Vidisti forsan quandoque comedere porcos?
Sic illos retrovat Cingar mangiare Chiarinam.
Protinus ad coenam sociique sedire jubentur,
Accipit invitum Cingar, tirare coramum
Incipit, et schincam Zambello tradidit unam,

Nullus ibi parlat, ſentitur fractio tantum.
Membrorumque ſonus, ſoſiatio ſupra meneſtram,
Nam caldironus trippis ibi plenus habetur,
Chioccant labra ſimul graſſum ſtillantia brodum,
Feſtinanter edunt, quia ſic Scriptura comandat.
Jam caret infelix gambis, humeriſque Chiarina,
Jam caput efficitur vas aptum prendere cancros,
Interiora patent, grandiſque corazza videtur,
Quanto magis comedunt, tanto magis ipſa recedit
Ventre fames, pariter decreſcit vacca, fameſque.
Prae Jacopinus olet graſſo, lardoque colanti,
Non vult oſſa, vorat teneras tantummodo polpas,
Saepe ſcudellarum lappans brottalia ſorbet,
Poſt ſorbimentum laxat de pectore rottos,
Centuram mollat, nam ventris panza tiratur,
Dente parum tangit, ſed aperto gutture carnis
Fruſta vorat, groſſoſque facit ſine fine bocones.
Frater Polazzus ſedet illic, Frater et Antoch,
Frater Gelminus, Frater Marmotta, Schirattus,
Frater Pagnocher, Frater Scapocchia, Tafellus,
Frater Bernichus, Frater Scapinus, Arolfus,
Denique Frater Enoch, Bisbaccus, Fra Bagarotta,
Hi ſunt auctores, qui dant praecepta coquinae,
Hique Lecardiae multos fecere magiſtros,
Eſt deus his venter, broda lex, jus inde vocatur.
Jamque polita nimis ſub deſco membra jacebant,
Nulla magis reſtat vaccarum forma Chiarinae,
Oſſa videntur ubi tantum, leccare taeros
Incipiunt, aliter non vaſa lavare ſolebant,
Frigore zelatum pars lardum grafiat ongis,
Pars manicis Tunicae fregat nettando ſcudellas,
Poſt epulas omnes conſurgunt ludere chartis,
Poſt chartas ſcrimmant, poſt ſcrimmam ſaepe merendant.
Sicque ſuam ducunt vitam faciendo beatam.
Bertezant Fratres, qui celſo in pulpite sbrajant,
Qui ſoterant mortos, jejunant, terga flagellant,
Vadunt excalces, ſtudiunt, vigilantque canentes
Ad matutinum, ſervantque ſilentia dudum,
Atque voluntatem propriam ſub judice ponunt,
Quales ſunt Monachi Bernardi, vel Benedicti,
Aut Auguſtini Fratres, qui fortia noſtrae
Moenia ſunt fidei, qui nil, niſi ſacra colentes
Scripta vacant ſtudio, per quos gymnaſia florent.
Per quos hereticas frangens Eccleſia ſectas,
Stat contra ventos, tanquam ſtabiliſſima turris,
Quales ſunt etiam Franciſci templa colentes,
Eſt ubi concurſus populorum maximus, atque
Eſt

Eſt ubi pax animi, requies, concordia Fratrum.
Veſper erat, Cingar dum vult diſcedere, vaccam
Zambellus memorat, digito cui denotat Antoch,
Qui capram dixit vaccam, truſante Polazzo.
Cingar ridendo ſaccum tulit, oſſibus implet,
Imponenſque humeris Zambelli, dixit, eamus.
In ſaccum geſtas quoniam, Zambelle, Chiarinam,
Hanc ſub Terrajo, venias, ſoterabimus ambo,
Quam poſt tres giornos faciemus ſurgere vivam.
Ergo ſimul properant, rident Fratres, Jacopinus.
Ante caminabat Cingar, ſub pondere ſudat
Zambellus, boſcum ſubeunt finaliter atrum.
Illic reliquias magnae poſuere Chiarinae,
Cantari meruit quoniam ſub vate Cocajo.
Illic venerunt Fauni, Driadeſque, Putellae,
Et ſua planxerunt lacerato funera crine.
Mac. 8. *pag.* 211. *v.* 1. Feſta dies aderat Sancti Brancatis, et Umbri,
Quam Cipadiculae celebrantes, undique ballant.
pag. 212. *v.* 5. Ad Miſſam properant, quam vult celebrare Copinus,
Cumque ſuis pariter vadunt parlando Moroſis.
Cingar Caſtronis canaruzzum ſanguine plenum
Ad collum Bertae, ſicut modo dixit, adaptat,
Quem tegit ut drappo, velut eſt uſanza, bianco.
Tempus opportunum tum viderat eſſe propinquum,
Namque parecchiatur largo ballare ſub ulmo.
Poſt igitur Miſſam celebratam, Prae Jacopinus
Vix in principio Vangelia Sancta Joannis
Dixerat et Verbum Caro factum eſt, piva ſub ulmo
Blilirat. Currunt in frottam mille puellae.
pag. 213. *v.* 5. Non ſtetit indarnum Jacopinus alora Sacerdos,
Traxerat appena Camiſum, properavit ad ocam,
De qua ſub tavola carcaſſos mille butavit.
Omnia conſumpſit, vix Gattis oſſa ſuperſunt.
Jam non ad coenam ſervari juſſit avanzum,
Nam Teſtamenti ſervans praecepta vetuſti,
Devorat, et non vult, quod avanzet ad uſque dimanū.
Ergo roſtitam vix ipſe comederat ocam,
Ad ſalices piferis ſe ſe clamarier audit,
Quos Offerta dedit bagatinos portat, et illos
Porrigit ad pivam, jubet atque ſonare Pavanam;
Inde pians bellam, digitos ſtriccando, Gianolam,
Galanteria cepit ſaltare ſtupenda.
Cingar adeſt, ridetque ſuo ballante Copino.
Vir quidam Bertam, ſi vult ballare, dimandat;
Cingar ei cignat, quem Berta intelligit, inde
Annuit, et porgens laevam ballare comenzat.
Cingar item claudens oculum cignavit, et illa
Optime docta prius, quae Cingaris adnotat artem.
Bal-

Ballantem secum simulat basare gazanum,
Quem jam tirarat cativa sub arbore glandis.
pag. 215. *v.* 5. Strans super, ille gridat, me cur occidere vultis?
pag. 216. *v.* 12. Sic dicens bis, terque Crucis signacula format,
Quinquies et Bertam toccat per quinque piagas.
Ibidem v. 20. Berta refert: confesso quidem cornasse maritum,
Parcite, non possum sine maschio vivere facto,
Qualiter ut sexum muliebri jugiter extet.
pag. 217. *v.* 7. Tum super altarum Cingar saltaverat unum,
Voceque cortelli meritum sic praedicat alta,
Hunc equidem fratrem giurabant esse Robertum,
Allegat in primis sextum, Decretale, decretum,
Angelicam, Glosas, Bibliam, Sanctumque Thomasũ,
Albertum magnum, Scottum, commenta Ricardi,
Mox Bonaventuram, Pisanellam, mox Origenem,
Hieronymum, Joseph, Bernardum, Gregoriumque,
Totum Augustini voltat sotosora volumen,
Non Clementinam dimenticabat, et altros
Doctores sacrae legis, fideique pilastros.
Mox alios plures, quos non memorarier unquam
Noverat, ut credo, fingebat nomen eorum,
Erasmum quendam, Martinum Luther, et unum
Sylvestrum, qui non bleumetica scrimilat ochnoc,
Mox ad Chaldeos venit, Graecosque, Zudaeos,
Berith, Gnephot, Jobobu, Schiriotta, Boachen,
Crofnec, Baptonau, Mengir, pluresque Prophetas.
Hunc probat esse quidem cortellum sanctificatum,
Qui Divum quondam scoriavit Bartholomaeum,
Quem Romagnoli scortegavisse fatentur,
Qui quoque de sacro nunc restat sanguine tinctus,
Quem probat et Turcis olim robasse malignis.
Ergo vilanzones ad sidera tollere gridos
Incipiunt, miserere Deus, miserere, sbrajantes.
Judicii venisse diem parebat aloram.
Sed mage cum fictis lachrimis se Cingar afogat,
Cernite Cortellum clamabat, cernite, gentes,
Hic est, qui vestras poterit saldare piagas,
Hic est, qui sanat mortali peste malatos,
Hic est, qui mortos vivos facit, atque gajardos,
Sicut vidistis per adessum surgere Bertam.
Currite, quid statis? jam quaeso currite gentes,
Hunc basare sacrum cortellum currite prestum.
Protinus illa ruens multo sbrajore canaja,
Assimilabantur, quando ad brottalia porci
Currunt, et retinent mostazzum semper in albi.
Illum cortellum properant basare bricones,
Quem retinens manibus, Pax tecum, Cingar ajebat,
Ut

Ut fit, quando facit Pretus basare manipol.
Tunc etiam scufiam de testa Berta levavit,
Qua Contadini multos posuere quatrinos.

pag. 220. *v.* 10. Vel potius quantos habet inclita Roma Simones.

pag. 225. *v.* 3. Compagnis Baldi patiar contrarius esse,
Cum quibus ipse fui teneris nutritus ab annis,
Sumque istis sociis semper parere tenutus,
Qui me sustentant diversos dando guadagnos.
A me nec modicum penseris habere juvamen.
Dixerat; at Gobbus dixit montatus in iram:
Non dabis altorium? oh grandis perdita certe!
Contrastare tuo non absque juvamine possunt.
Scilicet impresam pro te lassabimus istam.
Impatiens iterum sursum levat ecce Guronus,
Credo, inquit, non te rem istam lassare dacantum,
Namque tibi soli dabit haec impresa guadagnum,
Quotidie perges bis, ter pro consule Mantu,
Non ut Cipadae valeas defendere statum,
Ast ut Cipadae marchettos mille guadagnes.
O Cipadicolae, vultis nam credere Gobbo?
Si sguerzos caveo, zottos, quantum mage gobbos?

*Mac.*9. *pag.* 229 *v.* 1. Cingar amans Baldum nec dum presone cavatum,
Nil solitas artes patitur dimittere zosum.
Dicebat Bertae: vel Baldum e carcere trabo,
Millibus in quartis vel corpus venerit istud,
Et sic parlatus, subito discedit ab illa.

pag. 230. *v.* 8. Ac si vellet eos occidere more Tognazzi.

Ibidem v. 13. Ergo bertinum vestivit Cingar amictum,
Ac mediam truncat barbam (risibile visu)
Quadam tenaja, quoniam de forfice mancat.

pag. 231. *v.* 17. Disgatiaeque meae stat Cingar causa gioronus,
Cui mangiare suam possit giandussa coradam.

pag. 232. *v.* 5. Tunc illum Cingar spojavit veste misella,
Atque caviaram capitis sine forfice tosat;
Hunc sibi compagnum fecit, Fratremque vocavit
Erinum; sed se Quintinum nomine clamat.

Ibidem v. 32. Sic gridare igitur cepit gridore tonanti:
Oh, Oh nescitis, nescitis certe, brigata:
Est adhuc una dies, postquam brusabitur haec urbs,
Ni subito testam Baldo truncabitis illi,

pag. 233. *v.* 28. Praeterea quemdam Vecchiettum perpede cepit,
Quem magni fecit montis superare cacumen.

pag. 235. *v.* 10. Cercamus pacem, brigas sufferre parati.

Ibidem v. 29. Interea magnus fit campanonus ab alto
Culmine pulsatus, Don, Don, reboante bachiocco.
Tanto pro sonitu cunctorum corda tremiscunt.
Ad Campanoni martellum quisque caminat:
Alter habet roncam, lanzonem protrahit alter,
Hic

Hic ſpetum, hic lanzam, hic dardum, hic giaverinam,
Et parvo in ſpatio convenit tanta brigata,
Quod non in vallem Joſaphatti tanta reſurget,
Palazzum varia ſtipant cum voce loquentes.
pag. 237. *v.* 3. Cingar habens oculos humiles, ſapientior ibat
Ibidem v. 15. Praetor nil meditans ulterius annuit illi,
Vos eritis Confeſſor, ait.
Attamen armatos ſoldatos mille deforam
Conſtituit, ſtantes ad guardam carceris omnes
pag. 239. *v.* 24. Extollens oculos Baldus, frontemque rapatam,
Suſpicienſque illum tranſverſa tuentibus hircis,
Dixit: verba licet non hæc reſponſa merentur,
Attamen hinc abeas, Frater ſchierigate, proterve.
Si modo tam ſtrictum non ferrea vincla tenerent,
Tamquam polaſtro tibi, peſſime, colla tirarem.
Vade viam, niſi vis mihi ſteſſo incidere linguam,
Inque tuam faciem fremitu ſpudare canino.
Tu qui deberes ſolanti voce dolorem
Alleviare meum, barathrique arcere pavorem,
Sic agis, ut perdat me deſperatio mentis.
Impie Ftater, habes in pectore mille diablos,
Reſpice te ſteſſum, turpeſque redargue mores,
Tonſuram portas, renegas quam mille fiatis.
Nil niſi broda fuit ſemper tua vita, guloſe,
Te Deus ingratum tantorum quippe bonorum
Expellet coelo, & relegabit ad ima.
Hinc procul a noſtris oculis, Fratuzze, recedas;
Spurcitiae foetent capucino mille ſub illo.
Quam te fraude, dolis, gravidumque libidine, vade.
pag. 242. *v.* 13. Stans vocat: em, necdum confeſſus iſte giotonus?
Confeſſate cito, Pater, hunc, Quintine, ladronem.
pag. 243. *v.* 31. Iſte valentus erat, Leonardus nomine, claro
Sanguine progenitus, virtuti deditus omni,
Altivagam Baldi famam praeſenſerat olim,
Cujus in ardentem ſe tam ſuccenſit amorem,
Ut jam per totum longis erroribus orbem
Circuerat, ſi fata darent, quo cerneret illum.
Venerat huc igitur, totam ſed repperit urbem,
Attonitoſque omnes, ac arma minantia coelo.
Ignorat quae ſit rumoris cauſa nefandi,
Eſt ſuper ingentem, bellum, groſſumque cavallum.
Et rutilo Baldi galonem cinxerat enſe;
Viderat ut Baldus ſpadam, cito noverat illam,
pag. 245. *v.* 2. Cingar dans falſos dinaros cepit ab Oſto.
pag. 247. *v,* 5. Aſt ego ſat dixi; ſervo praecepta Catonis:
Interpone tuis interdum gaudia curis.
Mac. 10. *pag.* 249. *v.* 2. Uſque modo fregavit aquas mea Barca Poazzi,

Qui dormentato portum facit amne Nolani,
Uſque modo baſſum calzavit Goſa ſtivallum.
pag. 250. *v.* 17. Ac ſi Roſſinum Mantoum quaerere vellent
Ibidem v. 26. Nonne Geometras factos diſtinguere terram,
Vel magis aſtrologos aſinos ſtrologare videbo,
Quam credam quis poſſe bonus reperirier Oſtus.
pag. 252. *v.* 10. Non te cornettis melius guarire ficatis
Luca quiret, quam gens purgans cimicina cruorem.
Ibidem v. 28. Extraque balconem parvum ſe preſtus aſogat.
pag. 253. *v.* 8. Sta, dixit, ſaldus, mandat tibi noſtra Poteſtas,
pag. 254. *v.* 3. Jamque propinquabat vaſtus de gente canaja
Ibidem v. 16. Nubila verſantur magno clamore gridantum.
pag. 255. *v.* 18. Sic inſultanti gianetonem voce cruentum
pag. 256. *v.* 6. Cingar ſalottum nullo terrore ſubintrat
Ibidem v. 31. Cingar pro tanto ſtrepitu cedivit.
pag. 260. *v.* 3. Alter aquam gettat ſummo balcone bojentam,
Ex illis multi quamvis manſere Pilati,
Non tamen abſque aqua calda tunc Cingar abivit,
Namque ſuo Capiti plures crodavere capilli.
pag. 261. *v.* 5. Qui modo cum calcis urtant, modo dentibus oſſant.
pag. 262. *v.* 23. Qui fugit, et prolat retro linquendo coradam.
pag. 263. *v.* 21. Baldus ad offenſam revocat ſua pectora vecchiam.
Intrat Palazzum trans centum mille gianettas,
Ad Scalaeque pedem faltat de Spezza cadena.
pag. 265. *v.* 29. Novimus hunc merito poltrona morte necatum.
Cujus vita fuit fraus, broda, libido Gajoffi.
Mac. 11. *pag.* 268. *v.* 4. Sub qua, projectis armis, dant membra quieti,
Atque reaſumunt in laſſo corpore forzam.
Hic tacitum Baldo promit Leonardus amorem,
Unde Sodalitium nunquam ſmembrabile natum eſt,
Namque ragionantes ſimul ingroppantur amici;
Baldus dimandat, qua ſit de prole creatus?
Cui Leonardus: Ego verum, mi Balde, fatebor
De Pompejanis Romae ſum gentibus ortus.
pag. 271 *v.* 30. Diſcoſtant gravidam curvo de littore navem,
Paulatim quae ſe diluntanat in altum.
Vela reſolvuntur, zephyroque tumentia plentur,
Deque maris golfo jam littora nulla videntur,
Denique cantantes longum rapuere viagium.
pag. 272. *v.* 9. Da mihi quinque Tronos, ſi vis, aut quatuor ad plus
pag. 273. *v.* 26. Nos altramentum quid ſit ſoldaica proles
Vobis monſtrandum eſt factis, et abſque parolis.
pag. 274. *v.* 3. Has Villanias non ſofrivere Teſini,
Cingaris ad panzam trat quidam concite dardum,
Quem ſimilis daino Cingar ſaltando ſchivavit.
Illico ſurrexit Baldus, cignatque Lonardo,
Amboque brazzatis ſcutis, brandiſque cavatis,
Im-

Impetuose rudes assaltavere bricones.
Qui male pensantes aliquos hos esse gazanos,
Cum partesanis rubeis bravezare comenzant.
Sed Baldus subito miseros de pane cavavit,
Figere sdegnatur cum tajo vulnera brandi.
Sanguine vult spadam nec spegazzare vilano.
Sed piatonadas illis tantummodo tirat,
Quae nimis horrendae testas & brachia spiccant
Postque suas pegoras vadunt finaliter omnes.
Finierat Baldus nec dum ammazzare Tesinos.
pag. 276. *v.* 3. Aeolus, & sceptro repetentes saepe flagellat,
Qui vellent extra ruptis borrire cadenis,
Et neptuniacam cito stravajare quietem
pag. 277. *v.* 5. Quae Borram genuit praegnas aquilonis abusu,
Hanc vocitant Boream de nati nomine Graeci.
Ipsa gelans nimium cogit portare pelizzas,
Per quam Castronis, pegoris quoque lana tosatur,
Ut nos pelle sua possimus vadere freddum.
pag. 281. *v.* 25. Sed per venturam spoliaverat arma pradessum.
pag. 282. *v.* 29. Sed quia murmur adest ponti, rabiesque sirocchi
Pallida Togna fugit; sine qua nil dicere possum.
pag. 284. *v.* 30. Dum sic plorantes miseranda voce stopinant,
Coguntur proprias de navi trare richezzas,
Plus quia vita placet, quam centum mille tesori.
pag. 286. *v.* 11. Perdiderat scrimmam tremulentus nauta timoni,
Ulterius nescit qua drizzet parte caminum,
Ad quas ducatur bandas, ad quosve paesos.
Continuo grandis ventorum forza repugnat,
Nunc sbalzato ratis summum toccabat olympum
Nunc subit infernam undas sbadacchiante paludem.
Mac. 12. *pag.* 289. *v.* 1 Ecce repentino mea versu Togna comenzat,
Namque repentinus ventorum stolus arivat.
Ibidem v. 2. Qui viridi crines squamatus cinxerat alga
pag. 291. *v.* 6. Quem facit Aeolios ad scojos ire desactum,
Ad quos inveniat Regem, qui flamina streggiat,
Juppiter officium dederat cui tale regazzo
pag. 294. *v.* 33. Imperium donat ventorum Juppiter istis,
pag. 296. *v.* 15. Solis ut ad radium possint extendere gazas.
pag. 299. *v.* 8. Post multos gradulos potuerunt cernere cuncti,
Quae de materia bronzi sit machina Lunae,
Quae crebris stantem giris interniat arcam.
Haec erat argentum, quod fixum sulphur & album
Mercurio mixtum fecit bullente Bodega.
Hoc valet in propriam speciem convertere stagnum,
Mixtum non frangit, potius subtiliat aurum,
Cum quo spissatum non rumpit malleus illud.
Hic plenas atalach, & aceto mille burinas
Persu-

Perfumare vident, quo fumo argentea blondam
Materies perdit speciem, cœlique colorem
Vestit, & in media candet Proserpina sphaera.
Post haec, ascendunt scalae quaranta scalinos,
Ac ibi Mercurii fabricam videre gelatam.
Alphatar instabilis flueret, possetque nientum,
Ni simul hoc mixtum Dragantum, salque Lyae
Altanor ad furnum longus stillaret aludel.
Voltatur sinum servus fugitivus in aurum,
Si bene juncta suos cohibet medicina vapores,
Ergo Mercurius de saldo circuit azoch.
Tertia materies aes est, Venerique dicatur.
Ramus enim facilis Phoebi, Phoebaeque receptat
Naturam, sed non, Gebero testante, colorem,
Post Venerem, scandunt ad sphaeram solis & auri.
Aurea nam tota est, nitidoque simillima Phoebo.
Ipsius author enim post vanas mille fadigas,
Post consumatum nequicquam tempus, & annos,
Post Ganger, Mardach, Nitron, post Napsu, vel Albar
Post Gry, Brunesich, Clymasttoi, Danidos, Esig,
Post Pu, Girapiron, Licodemon, Ilfil, Oriza,
Post Quasappa, Reif, Saragin, centumque facendas,
Quae fastidirent, si vellem dicere, totos;
Verbitrium lapidem retrovavit Philosophorum.
Molticolor lapis est, Elementis quatuor extat
Conditus, aereus, terrenus, aquaticus, igneus,
Siccus in occulto, calidus quoque, sed manifesto;
Humidus & gelidus complexio querna fit una.
Spiritus hic lapis est, qui transmutatur in unum
Nobile adustivum, pariterque volatile corpus,
Non fugit a flammis, liquidi fluit instar olivi.
Multiplicat, solidat, praeservat tempore dempto,
Defunctosque valet vitali reddere luci.
Hic tribus in verbis consistit, munus ab alto
Est Jove donatum sapientibus, atque beatis.
Ingravidat semet, de semet concipit, atque
Parturit, & sibimet vivit, semetque trucidat,
Suscitat hic semet, nam sic Deus ordinat illum.
Est tinctura rubens lapis iste, biancaque, vivax,
Concipit, ac aurum fumo si jungitur albo.
Nunquid Elitropia est? Adamas, Calamita, Coralus?
Nunquid Epistrites, Medo, Feripendamus, Onix?
Nunquid Jacintus, Draconites, Bena, Lypercol?
Nunquid Amethistus, Celidonius, Iris, Echites?
Nunquid Alectorius, Saunus, Terpistretes, Istmos?
Nunquid Baratidem, Lazuli, Radianus, Orires?
Nunquid Nicomai? num quem zat spudat in ostrum?
Absit

Absit; nam fluitat cu[illegible] [illegible] ctus, & absque,
Est vi (num dicam tandem manifestius) est A,
Qua vita fruimur, qua verum nascitur aurum.

FINIS

DUODECIMAE MACARONICES

ET

PRIMAE PARTIS.

THEOPHILI FOLENGI
VULGO
MERLINI COCAII
OPUS MACARONICUM
NOTIS ILLUSTRATUM
CUI ACCESSIT
VOCABULARIUM VERNACULUM, ETRUSCUM, ET LATINUM
EDITIO OMNIUM LOCUPLETISSIMA.
PARS ALTERA.

AMSTELODAMI

MDCCLXXI.

LECTORI BENEVOLO.

IN luce jam prodit alter Merlini Cocaji Tomus, jamdudum promiſſus, tamdiu expectatus, et pluribus, diverſiſque rerum circumſtantiis in hunc uſque diem protractus. In lucem prodit; ſed qui ejuſdem ſponſor fuerat, non idem quod ſtrenue ſpoponderat, demum potuit efficere. Actum fuiſſet de hujuſce voluminis editione, niſi Monaci Padolironenſes, in prioris Editoris locum fato quodam, ac neceſſitate ſubſtituti, Confratris ſui celeberrimi, et concivis noſtri meritiſſimi memoriae conſulentes, prioris Tomi inutilitatem aegre ferentes, ejus nutu commoti, cujus maxime auctoritatem tenentur venerari, ejuſdem curam non ſuſcepiſſent, et hujuſce Editionis expenſas pro eorum beneficentia, et liberalitate non ſubjiſſent. Humaniter, benigneque excepta prioris Tomi Editio, quamvis innumeris ſcatens mendis; quamvis ſoepe interrupta, et deinde tumultuario Opere perfecta, felicem exitum huic alteri, diligentiori cura impreſſo pollicebatur. Verum plura fuerunt, quae hujuſce pariter voluminis editionem perturbaverunt. Illo, qui eidem praeerat, inopinato pluribus, diverſiſque curis diſtracto; factum eſt, ut plura huc quoque irrepſerint, quae in priori Volumine condemnabantur; et quae animo praefixa fuerat, Opus praeſtantiam non attigerit. Hoc tamen tandem completum, Amice Lector, tibi ſiſtimus, veteribus nos promiſſis exſolvimus, et tum exteris, tum civibus noſtris gratum opus, et expectatum exhibemus; illud nobis metipſis pollicentes, aequi bonique omnes facturos, Opus tot expenſis ſuſceptum, cujus editioni tot praeclariſſimi Viri in *Aſſociationem* quam vocant, admiſſi, aere proprio conſuluerunt, interruptum non jacere, illoſque, et ſpe, et aere fruſtratos, de iis non conqueri, ad quorum manus, prioris voluminis exemplaria, ipſis invitis, pervenerunt.

Plura jam ſunt, de quibus praefari hic opus eſſet, ſed nos Typographi feſtinatio monet, omnia eſſe brevi ſtylo complectenda, nec pluribus hic eſſe immorandum. Parendum eſt: et ea de quibus fuſius erat differendum, breviſſime ſunt lectorum oculis ſubjicienda.

Illa primum occurrunt, quae ab Amicis noſtris in Priori Tomo adnotata, nobis ab ipſis fuerunt, vel emendanda, vel ſupplenda hu-

maniter communicata ; quibus si minus referenda gratia satisfacere possumus , at praedicanda , et habenda , certe satisfacere debemus. Ad notas quod attinet , alicujus vernaculae vocis significationem , quam minus feliciter eramus assequuti , ab aliquo ex amicis nostris edocti , suis locis in hujusce Tomi editione , et emendavimus , et adnotavimus . Ne idem contigerit , et pluribus quidem in locis in Vernaculo Vocabulario , quod ad calcem subjicimus , vehementer timemus ; qua de re Civium nostrorum suffragia expectamus , quae non prorsus inutilia fore adhuc confidimus .

Aliud quoque nobis objectum est , non omnes nos Macaronici hujusce Operis Editiones collegisse , ubi de Theophili Folengi Rebus gestis , et Scriptis Cap. III. §. I. easdem referimus . Duo hic opponimus . Primo , neque omnes referre in animo unquam nos habuisse , quas innumeras pene fuisse diximus . Alterum est , Davidis Clementis , aliasque diligentissime collectas Bibliothecas nos consuluisse ; illudque posse nos asserere , si non omnes omnino , at illas diligenter collegisse , quorum Eruditi meminerunt , et quas cum aliis fortasse confundi non esset periculum , ut testari possunt , ii , quos Editiones a nobis relatas , cum diligentioribus Bibliothecis conferre non pigebit .

Tandem nobis objectum est , in Macaronica Poesi , Principatum Folengo a nobis tribui , sed non satis probari , quum Typhim quemdam Odaxium Patavinum Poetam in ea se primum omnium exercuisse , compertum sit . De Typhi hoc Odaxio jam notum nobis erat ante Prioris Voluminis editionem ; sed de eo mentionem fieri non oportere judicavimus , quia fragmenta quaedam ejusdem Odaxii , quae videramus , adeo incompta , et obscura visa sunt , ut neque latinum , neque vernaculum sapiant , sed verba quaedam , vel obtruncata , vel detorta , et nullius ferme saltem completae significationis , adeo ut Folengum nostrum qui Odaxii imitatorem asserit , neutrum vere legisse suspicemur ; nec valet eidem in eo curriculo Principatum eripere , cujus cursus adeo obscurus , et via incerta est , ut ejus aliqua vix obscura restent vestigia . Quod si quis neget , illud saltem non inficiabitur , ita Folengo Odaxium in Macaronica Poesi Principatum non posse eripere , quamvis tempore prior sit ; quemadmodum in Epica latina Poesi , neque Ennius Virgilio , neque Homero , qui ante ipsum in Graecia Poetae extiterunt .

Pluribus differendum hic esset , si Typographus pateretur , ut ab

Auctore

Auctore nostro Irreligiosi, et a Romana Sede Catholica alieni notam, quam plures illi nimis liberaliter inurunt, amoveremus. Ansam huic opinioni prabere posse videntur ea, quae Macaronices vicesimae quintae initio ipse scripsit. Celeberrimi Schismatis, quod Soeculo decimo quarto cadente, Ecclesiam vexavit, historia hic esset texenda, ut interpretationis nostrae ratio clarius probaretur. Sed quae eo loco scripsimus, satis interpretationis nostrae rationem probare confidimus; quae si satis firma sit, ut nobis videtur, immerito Theophilus damnatur, et satis ab injusta nota eximitur Religiosus vir, qui si ad vitia aliquando se detorqueri passus est, Catholicam tamen fidem non potuerunt ex ejus animo vitia unquam extorquere.

Plura tandem essent, quae de Moscheidos, et de Epigrammatum nostra editione, Lectorem praemoneri optaremus. Paucis res peragenda. Quare Hollandicam editionem in Moscheide rejiciendam omnino arbitrati simus, ex notis nostris ad Prologum apparet. Optandum esset, ut pluribus possemus de hujusce Pöematis praestantia disserere: Stephanum Berglerum doctissimum Homeri Traductorem, Batrochomyomachiam Homero denegare scimus; sed fatetur tamen talis illud Poemation esse Poetae, qui sub Homeri nomine latere potuit; et mirae esse venustatis, et leporis omnes fatentur, et plures viri Doctissimi, illud sine ulla hoesitatione tribuunt Homero. Maximae laudi Folengo est, ita hoc graeci leporis exemplar esse imitatum in Moscheide juxta editionem nostram ab ipso perfecta, ut Batrachomyomachiam longo intervallo post se relinquat. Hoc utriusque Poematis collatis locis facile ostenderemus, si per tempus liceret. Si quis de Poëtae nostri praestantia adhuc dubitat, utrumque percurrat Poëma. Lepido Ingenio certe magis indulget Poëta noster, sed eo argumentum complectitur artificio, eo vestit lepore, ea claudit venustate, ut in Macaronica Poësi nihil aptius excogitari potuisse ex eo deprehendatur, quod sermonis Majestas, Batrachomyomachiae argumento parum convenit: in Moscheide vero Macaronica ratio argumento optime aptatur.

Epigrammata tandem, quae auctor ipse retexuit, graeci omnino saporis, et atticae venustatis, ex pluribus editionibus diligenter collegimus; atque hic collecta reperiet Lector, quae in nulla ex vulgatis editionibus collecta reperiuntur. Utinam diligentiam nostram Eruditi humaniter excipiant, et plura in quibus errasse nos ipsi deprehendimus, temporum vicissitudinibus, et diutinae Operis intermissioni sapienter tribuant.

A. R.

ARGUMENTUM

IN TERTIAMDECIMAM MACARONICEN.

Ntroeunt iterum Navim, tentantque profundum,
Cingar compagnos astrologare docet.

Lunae defectus, ac incrementa rotantis,
Mercurii, Veneris, Solis et arva canit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE TERTIADECIMA.

Auta reconzarat (1) diversa foramina Barchae,
Ad vomitumque (2) redit, rursumque stigare diablum (3).
Baldus ab aurificum (4), sociique recesserat antro.
Ascendunt Navim, zephyrus velamina complet,
Mantoaeque (5) magae scojum post terga relinquunt.
Baldus Apollineos cernens uscire cavallos
Extra Orizontem, quia nox jam fugerat omnis,

(1) *Reconzarat*. Resarserat. Etrusce *aveva racconciato*.

(2) *Ad vomitumque*. Redit ad vomitum h. e. ad consuetudinem navigandi, quamvis antea in periculo constitutus eandem detestaretur.

(3) *stigare diablum*. Phrasis vernacula, et significat rursus se exponere periculo.

(4) *Ab aurificum etc.* Ab officina, in qua metalla funduntur, quam in antecedenti Macaronice descripserat.

(5) *Mantoaeque magae*. Sagae Mantus, de qua soepe in antecedentibus libris,

Talia miratus parlans cum Cingare dixit:
Cingar, me grandis nunc admiratio brancat (1).
Ecce vides Solem plus largum, plusque ritundum (2),
Quando foras exit, quam cum tenet ardua coeli.
Praeterea tantum rubeas fert ille mascellas (3),
In Tinam vini quod strabuccasse videtur.
Cingar ait (4), magnas o res mihi Balde richiedis,
Quas nimis Astrologi dudum schiarire fadigant,
Nam super humanos animos ea facta fuere.
Sed tamen insignis quidam de semine graeco,
Cujus (si memini) Piatonus nomen habetur,
Astrologusque alter (5) Tolomellus, Jona Propheta,
Solon, Aristotel, Naxagor, Tala, Pytagor,
Talia scripserunt magnos caricantia libros.
Quando Leonardus sic audit nomine grosso
Dicere philosophos, Jonamque referre prophetam,
Tanto corripitur grigno, tantoque cachino,
Soepe quod in terris stratus crepare videtur.
Baldus at usanzam qui norat Cingaris, inquit:
Cingar, es astrologus? Numeras num sidera, Cingar?
Oh si te nossem tales studiasse facendas,
Forte hac me doctum (6) fecisses arte magistrum,
Ac nil curassem argumenta sophistica Scoti,
Cum quibus audacter se ponit contra Thomasum,
Qui fuit et Gesiae murus, fideique pilaster.
Nil ridens Cingar quadam gravitudine stabat,

Qui

(1) *Admiratio brancat*. Me capit admiratio.
(2) *Ritundum*. Rotundum.
(3) *Mascellas*. Maxillas, genas.
(4) *Cingar ait etc.* Quomodo, qui semper latro fuerit et grassator, nunc Astronomiam calleat, et in ea se peritum exhibeat, hic sane me *admiratio brancat*. Hoc inter inventa recensendum, in quibus Poeta noster a verisimilitudine recedit, quod tamen in quolibet Poeta valde reprobandum est.
(5) *Astrologusque alter etc.* Insignium virorum nomina a rudi homunculo ruditer obtruncata, et inter Astronomos Jonam Prophetam recensitum, Poetae artificio tribuito, ut Cingaris exprimat rusticitatem.
(6) *Forte hac me doctum etc.* Sub tanto Magistro, mirifice sane profecisset.

Qui non Cingar (1) erat, ſed Tullius & Catilina.
Ergo ait, oh quoties te quondam Balde gabavi!
Oh quantas voltas (2) oſelatus Balde fuiſti!
Me de nocte quidem penſabas ire robatum,
Scardenare fores, aut rampegare feneſtras,
Sed cancar veniat mihi nunc, ſi dico boſiam,
Pergebam ſtellas ad contemplare fogatas,
Signorumque gradus ſuper unam ſtando pioppam,
Quo melius coelum poſſem (3) guardare propinquum.
Cernebam Lunam maculoſa fronte biancam,
Diſtenebrare maris ſcopulos, terraeque paeſos.
Cornibus adductis (4) nunc paret ſcorza melonis,
Cornibus impletis nunc eſt pars mezza taeri (5),
Cornibus injunctis nunc (6) fundamenta tinazzi.
Haec in cervello prohibet conſiſtere multos,
Haec facit antiquas madefacta dolere piagas,
Hanc metuunt pazzi, ſtulti, lunaticus inde
Dicitur ille ſuos, qui caſcans torquet ocellos,
Quem tu jurares animam buttare deforam.
Villani (7), quamvis ſint de lignamine groſſi,
Hanc tamen obſervant quando eſt tajabilis arbor,
Naſci namque ſolent in ligno (8) ſaepe caroles.

(1) *Qui non Cingar etc.* Ut non videretur Cingar, ſed gravis, et prudens Senator in Senatu ſententiam dicens.

(2) *Oh quantas voltas etc.* Oh quoties deceptus Balde fuiſti!

(3) *Quo melius poſſem etc.* Difficultati ſupra a nobis adductae hic occurrere conatur, ſed difficultatem non ſolvit. E procera enim Populo non poterat ſine magiſtro ea diſcere, de quibus in ſequentibus differit.

(4) *Cornibus adductis etc.* De Luna tanquam de Planeta terris propinquiori primum differit. De Luna ſemper mutationibus ſubjecta, ita Ovid. in Ibin.

Lunaque, quae nunquam quo prius Orbe micas.

Et Boet. l. 4.

Ut nunc pleno Lucida cornu,
Fratris totis obvia flammis,
Condat Stellas Luna minores.
Nunc obſcuro pallida cornu
Phoebo propior lumina perdat.

(5) *Pars mezza taeri.* Quadrae dimidium.

(6) *Fundamenta tinazzi.* Etruſce *Tinaccio*, *Tino*, Ingens vas vinarium, in quo preſsae uvae ad fermentandum reponuntur, cui fundus patulus.

(7) *Villani quamvis.* Quamvis ſint craſſae minervae.

(8) *caroles.* Quod Etruſce dicimus *tarli* latine *Teredines*.

Hanc (1) servant medici, quando medicina malato
Danda sit, haec faceret quandoque cagare budellas.
Hac (2) lucente striae gaudent, gaudentque striones,
Se faciunt quoniam nudos ad lumina Lunae;
Mox cum diversis ungunt sua membra cirottis;
Inde super gramolas, trespos, & guindala, scragnas,
Supra letteras nigra de nocte cavalcant.
Sed bene se possunt illae signare daverum,
Quas (3) Domenichini poterunt comprehendere Fratres
Immitrant illas, populo cernente, fatentes,
Quantos in cunis pueros, puerasque striassent.
Haec multis fecit me desperare fiatis,
Est quia nocturnis nimium contraria ladris.
Zampigerus (4) Gambar piliatur nocte per illam;
Quamvis (5) conveniat cum Luna non bene cancer.

Nuntiat

(1) *Hanc servant Medici*. Qui veterum vestigiis insistunt. Hujusmodi observationes Recentiores habent pro Vetularum commentis.

(2) *Hac lucente etc.* Lunam sagae, & malefici vere observant, sed frustra omnia tentant ad maleficos effectus obtinendos, omnia enim a Dei voluntate pendent, ut in alio majori opere fuse ostendimus.

(3) *Quas Domenichini*. Contra haereticam pravitatem Inquisitores, de Sagis, & Maleficis rite poenas sumunt.

(4) *Zampigerus*. Cammari sive Cancri magnis cruribus instructi nocte capiuntur.

(5) *Quamvis etc.* Ad Italicum proverbium alludit: *Che ha che fare la Luna coi Gambari?* Quamvis crescente Luna ovis plenae Canceres reperiantur. In eorum nempe sententia adagium inductum fuit, qui in sublunaribus rebus Lunae influxum inficiantur; quorum opinioni, licet rationi consonae, propter frequentem oppositam experientiam minime acquiescimus. Nam Lunae influxum in sublunaria sequens, ut mihi videtur, probat experimentum.

Si in puncto perfecto conjunctionis Lunae cum Sole flores serantur, dupli mirifice, et versicolores nascuntur.

Perfectae autem hujus conjunctionis signum hoc experimento deprehenditur.

Cinis ex vitis sermentis probe combustus in fundo phialae vitreae aqua plenae insundatur. Phialam in quiete relictam, donec rursus aqua pellucida fiat, si attente observes, in puncto conjunctionis Lunae cum Sole, cinerem quodamodo ebullire deprehendes cum ex bullulis, quae ex ipso ad aquae superficiem ascendunt, tum ex particulis cineris ipsius, quae in phiala elevantur, & per aquam enatare incipiunt.

Experimentum hoc Eruditus quidam amicus meus, & Dominus, tamquam quid nuperrime inventum nuper typis mandavit; quum a me in quodam libro currenti saeculo ineunte edito, lectum jamdudum fuerat. Impressis quibusdam relationibus Eruditi minus fidant, a quibus peto, ut horum phoenomenorum causa, non admisso aliquo Lunae influxu mihi explicetur.

(1) Nuntiat haec pluvias vultu nigrefacta futuras,
Nuntiat et nautis pavida cum fronte procellas.
(2) Haec tenet extremum gelidi regnamen olympi,
Atque coruscatur phoebaeis nocte cavallis.
(3) Hanc tamen interdum Pluto strascinat ad orcum;
(4) Nam pro puniceis fuit agabbata granellis,
De qua parlarunt diffusius astrologantes.
Te (5) Patrone meus pochinas cerno fiatas.
Mercure, qui doctor primarus in arte robandi es;
Namque times nedum per coeli rura caminas,
Te rapidis jungat furibundus Apollo cavallis,
Et sburlans faciat tibi forsan rumpere collum.
(6) Tu supra lunarem arcem tua regna locasti,
(7) Per quae tercentum pegorae faciendo (8) bebeum
Pascuntur, grassique boves, asinique ragiantes,
Atque casalenghi porci, gibbique camelli;
Nam tu per mundum vadis faciendo botinos,
Quos introducis coeli sub tecta secundi.

Alatum

(1) *Nuntiat haec etc.* Virg. Georg. 1:
.... Quid menstrua Luna moneret
Luna revertentes quum primum colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprehenderit aera cornu
Maximus Agricolis, Pelagoque parabitur imber.
At si Virgineum suffuderit ore ruborem
Ventus erit: Vento semper rubet Aurea Phoebe.
Sin ortu in quarto (namque is certissimus auctor)
Pura, nec obtutis per coelum cornibus ibit,
Totus et ille dies, et qui nascentur ab illo
Exactum ad mensem pluvia, ventisque carebunt.

(2) *Haec tenet etc.* Ultimo loco, h. e. terris propinquior Luna decurrit.

(3) *Hanc tamen etc.* Poetice dictum, quia quandoque Luna caremus; quae propterea eamdem esse ac Proserpinam Vates tradunt.

(4) *Nam pro puniceis etc.* Proserpina a Plutone rapta, a Cerere repetita ex Jovis decreto in auras superas rediisset, nisi mali punici grana aliquot gustasset. Id enim Jupiter illi concesserat ea lege, ut nihil cibi apud Inferos sumpsisset.

(5) *Te Patrone meus etc.* Latro jure Mercurium Patronum vocat. Imo nunquam Mercurius videtur propter nimiam Solis propinquitatem, nisi cum in Disco Solari ejus Umbra decidit, quod Latronibus documento est, ne se unquam fures prodant. Si enim deteguntur, Mercurii patrocinio privati, in triremem, vel in extremum supplicium impingunt.

(6) *Tu supra Lunarem etc.* Est Mercurius propinquior Planeta, qui supra Lunam decurrit. Non decurrit vero circa terram, sed circa Solem.

(7) *Per quae tercentum*. Furto partae.

(8) *Bebeum*. Pecudum clamantium vox *Be Be*.

(1) Alatum portat ſemper tua teſta capellum;
Alatum portat ſemper tua gamba ſtivallum;
(2) Fatidicam portat ſemper tua dextra bachettam;
Ac imbaſſatas patris Jovis undique portas.
(3) Tu mercantiam faciens vadiſque, rediſque.
Tu ventura canis, tibi multum muſica gradat,
Tu pacem, ſi vis, furibunda in gente reponis,
Tu litem, ſi vis, compagna in gente miniſtras;
Tam bene dulciſonis tua cantat phiſtula metris,
Quod male delectans ad ſomnum provocat artus:
(4) Argos centoculus fuit olim mortuus hac re.
Sic, Patrone meus, tibi me recomando ladrettum,
Ne triplicem ſupra forcam me lazzus (5) acojet.
(6) Sed jam de Veneris coelo parlatio fiat.
Ipſam cernebam Solis ſeguitare pedatas,
Quando idem Phoebus Neptunia tecta ſubintrat.
(7) Oh quantas voltas Vulcano cornua fecit!
Nam ſgarlatatus conſtat ſuus eſſe maritus.
Attamen ipſa fuit Communi jugiter uxor,
Dum martellaret ferrum Vulcanus in antro,
Vel Jovis azzali ſtrales fabricaret acutas,
Mars occulte ſuo ſemper vangabat in horto.
Sed tamen (8) in trapola Phoebo monſtrante capatus
Mars fuit, unde ſuum moverunt Numina riſum.
Nam Venerem tortos facientem denique fuſos
Cum Mavorte ſuo Vulcanus rete prehendit.
Oh quantos etenim Vulcanos credimus eſſe!

O

(1) *Alatum portat &c.* Sic Poetae Mercurium, ut pote Jovis nuntium, effingunt.

(2) *Fatidicam etc.* Caduceum intelligit, virgam videlicet, duobus Serpibus intextam, qua Mercurius portenta edere fingitur.

(3) *Tu Mercaturam etc.* Mercurius latronum Patronus, Mercimonio etiam praeeſt.

(4) *Argos.* Argi Notiſſima fabula.

(5) *Acojet.* Vernacula vox. *Capiat.*

(6) *Sed jam de Veneris.* Supra Mercurium decurrit Venus. h. e. circa Solem, ſed Mercurio a Sole remotior.

(7) *Oh quantas voltas.* Vulcani Uxor, ſed Martis Amaſia.

(8) *In trapola.* Mars cum Venere a Vulcano in adulterio captus fuit, rete ex calybe ſubtiliſſime elaborato. *Trappola. Trappolare:* voces jam explicatae Zanit. Sonol. 2.

Oh quantas Veneres, quae Pallados instar habentur!
(1) Ipsa Venus terzo casamentum fixit in orbe,
Per quem nympharum multis sociata brigatis,
It nitidas relegendo rosas, violasque recentes,
(2) Mentam, Garofolos, Mazuranam, Basalicojum,
Texunt freschadas, ghirlandas, serta, coronas,
Diversasque canunt canzones, metra, Sonettos,
Diversosque sonant chitarinos, atque leutos;
Hic semper ballant, saltant, danzantque puellae.
Seque lavant freschis in fontibus (3) ac seriolis.
Venticuli tenues crebris sub frondibus afflant,
Et straccatarum Nympharum pectora mulcent.
(4) Hic Fagi, Pinus, Cedri, Pomrancia, Nespoi
(5) Spernazzant umbras, sub quas hae saepe reposant,
Ad cazzam vadunt, arcus pharetramque ferentes,
Discazzant cervos, Lepores, agilesque caprettos,
Extra boscajam de Cedris, atque Narancis.
(6) Non hic villani terram vangare fadigant,
Non hic villanae stupam filare videntur,
Non hic plantantur cepae, non hic ravanelli,
Non hic porra nocent, non allia fortaque nasum.
Non hic urticae, spinae sub tegmine celant
Serpentes, rospos, bissos, gelidasque lusertas.
Hic nisi grata quies, nisi pax, nisi summa voluptas,
Hic nisi gentiles animi, gentilia corda.
Dum Venus in tanto laetatur pulchra triumpho,
Expectat donec vult Sol equitare per orbem,

Quem

(1) *Ipsa Venus &c.* Circulus, per quem Venus decurrit circa terram (nam cum Sole circa terram etiam movetur) in sistemate Ptolaemaico, juxta quod loquitur Poeta noster, Tertium Coelum vocatur.

(2) *Mentam &c.* Odorifera, et florentia herbarum genera. *Basilicojum* Amaraci genus quodam fragrantius, a nobis dicitur *Basilicò*.

(3) *Ac seriolis etc.* Et fontibus, vel aquis decurrentibus in exiguo alveo. Vox Vernacula.

(4) *Hic fagi etc.* Opacarum, et amoenarum arborum species.

(5) *Spernazzant.* Spargunt.

(6) *Non hic villani.* Veneris Incolae in placido otio quiescunt. Mundorum Pluralitatis sistema, etiam Poetae nostro innotuerat.

Quem festina suo cupiens precaedere cursu,
Et ponens capiti vario de flore coronam,
Scandit in auratam, roseam, niveamque carettam,
Vadit ad Oceanum vecchium comitata puellis,
Expectat Solem, quem prospicit esse propinquum,
Quo viso rutilam liquido de gurgite frontem
Explicat, et se se mortalibus omnibus offert,
Parviculis modicam generat splendoribus umbram,
Ac reliquas penitus discazzat ab aethere stellas;
Sic sic phoebeos rutilans Venus indicat ortus,
(1) Quattuor hanc menant spaciosa per aethera Cigni,
Quos quandoque avium mater, Jovis urget osella.
Sat Veneri dictum: Solis veniamus ad orbem,
Qui medios inter coelos sibi tecta locavit,
In quarto quoniam sua splendet (2) mason olympo,
Chortem banditam portis ibi semper apertis
Sol tenet, est cunctis intrandi larga potestas,
Hic habitat Senior maturus nomine Tempus,
Qui semper varios horatim sterminat ortus,
Nunquam pensero durat fundatus in uno,
Nunc vult, nunc non vult, bagatella: magisque legerus,
Quam busca, aut folium, quod ventus in aera menat.
Est puer, estque senex, quem barba canuta decorat,
Ac uno quandam tenet in cantone botegam,
Pulveris orlojos fabricat, plenosque rodellis,
Quos pulsare horas cum contrapesibus urget,
Naturam Jovis admonitu pro conjuge caepit,
Qua sine non posset tempus generare fiolos.
Ergo habuit binos natos, binas quoque natas,
Primavera prior, mox aestas, inde creatus
Autumnus fuit, et rigidus pro frigore vernus.
Primavera fuit Veneris maridata fiolo,

Qui

(1) *Quattuor hanc menant etc.* Cicni Veneris Currui pro Cursoribus a Poetis finguntur.

(2) *Mason.* Domus. Quartum Coelum Solis Sedes in Ptolemaico sistemate esse dicitur.

Qui nuncupatur (si recte recordo) Cupido.
Qui post terga gerens alas, volat undique quo vult;
Irrequietum animal, nunquam volitare quiescit;
Praesumptuosus, cantones praticat omnes,
(1) Nudulus it semper, nullamque ferendo mudandam,
Nescit vergognam, portat quam semper apertam.
Fert arcum, pharetram, strales dulces, et amaros,
Cum quibus innumerae cordae franguntur in anno;
Fert in carcasso varias exinde sagittas,
Dicuntur variae, varios quia spargit amores.
Una sagitta suum de plumbo gestat acumen,
Namque remucatur tenerini puncta metalli,
Nec penetrare potest, nolente Cupidine, panzam.
Auratam sed habet, subtilior altera punctam,
Quae scaricata oculos intrat, filzatque magonem.
Spezzat duritiam cordis, praevertit honorem,
Et diamantinos posset dirumpere montes.
(2) Hac feriente, cadunt ab honesto corda volero,
Hac feriente, valent nil sentimenta rasonis,
Hac feriente, cito mentis franguntur habenae,
Hac feriente, jacent veri post terga sodales,
Hac feriente, bonos consejos quisque refudat,
(3) Hac feriente, Paris patriae fuit, oyme, ruina,
Hac feriente, Patri tajavit Sylla capillum,
Hac feriente, malos Alcides gessit amictus,
Hac feriente, uno Daphnis mutatur aloro,
Hac feriente, bovem meschina Europa cavalcat,
Hac feriente, dedit mugitus Jo vedella,
Hac feriente, quidem, veniunt homicidia, furta,

B Stupra

(1) *Nudulus etc.* Eodem modo in Zanitonella Cupidinem descripserat. Sonolog. 1.

. . . . . . *Veneris bastardulus ille,*
Qui volat instar Avis, nudus et absque braga.

(2) *Hac feriente etc.* Insani amoris damna, quae contingere quotidie videmus.

(3) *Hac feriente Paris etc.* Ad probandum assumptum ad fabulas convertitur satis notas.

Stupra, ſacrilegium, rixae, diſcordia, lites.
Plumbea odium parit ſdegnatos inter amantes,
Creſcit amor, penetratque nimis feriente ſecunda.
Iſte ribaldellus quantae ſit cauſa ruinae
Balde viden? certe quondam tu, et Berta, provaſtis.
Primavera iſtum laetatur habere maritum,
Cui placitura ſuos componit pectine crines,
(1) Atque cerudellos criſpat, ponitque belettum,
In cervice gerit violarum nobile ſertum,
Purpureos veſtit mantos, niveaſque Sotanas,
Per quas innumeri flores recamantur, et herbae.
Semper odoriferos unguentos portat adoſſum,
Muſchium, zibettum, nanpham, centumque cigalas,
In quibus ardet amor, creſcitque cupidinis aeſtus,
Haec reliquis quoniam magis eſt formoſa puellis,
Non curat ſtuppam pirlanti ducere fuſo,
Nec jam filatam tundo deducere naſpo,
Sub virides ſemper frondes reſupina quieſcit,
Semper et aſpaſſum per florida rura vagatur;
Quam ſeguitant dulces oſelini mille canentes.
Non Luſcinia deeſt, friſolo quae gutture laudat
Laeta Lovertiſii mores, formamque moroſi:
Et centum foggias gorghezzat voce metrorum.
Non Philomena deeſt friſolo quae gutture cantat,
Quae cantando nihil noctesque dieſque rafinat,
Quam Lovertiſius nigra de nocte gabavit,
Quapropter noctem totam cantando trapaſſat,
Et centum ſortes gorghezzat in ore motetti.
Gardelinus ibi eſt, qui anidat in arbore buxi,
Dulcis ab auditu, ſed viſu pulchrior extat,
Namque capellinam rubeam, tripliciſque coloris
Fert alas, tremulamque movet ſua lingua camoenam.
Non ibi Franguelli deſunt, facileſque Fanelli,

Atque

(1) *Atque Cerudellos*. Cincinnos.

Atque Papagallus nostras imitando loquelas,
Cui viduata suo jam Tortorella marito
Succumbit, sicco nec plorat in arbore sola;
Nec bibit ulterius fangosi fluminis undam.
Non desunt Merlae, Lugarini, vel Riatini.
(1) Hic semper Gazae, puta, porca, và a cà tò, cantant;
Primavera ipsos vult semper habere sodales,
Solazzumque fame morientem denique nutrit.
Altera naturae vel filia temporis, Aestas
Dicitur, haec multo semper sudore bagnatur.
Non portat vestes, tantum fert nuda camisam,
Titanis rapido nam (2) brustolatur ab igne.
Ipsa laborando granaria frugibus implet,
Qua sine Mortales cereali pane carerent.
Poltrones multum facit insudare vilanos,
Attamen ipsa illis est grata fadiga gajosis;
Nam quamvis asinina dolet schenazza ribaldis,
Atque caro veniat (3) crevata batendo ladrazzis,
Omnia supportant, memores quod tempore fredi
Tantum nix, glacies apparent, atque pruinae.
Progenies maledicta quidem villana vocatur,
De quibus, ut parlo, semper mea Togna caminum
Amittit rectum, quia transportatur ab ira.
Pichetur quicunque favet, tutatque vilanos.
Nil nisi crudelis quisque miseretur eorum.
(4) Tunc ego crediderim, leporesque, canesque coire,
Seque lupi miscere ovibus cernentur, et una
Stabunt Pernices, vel Quajae cum Sparavero,
Si Contadinum potero accattare dabenum.
Vis civem superare? bonas sibi praebe parolas.

 Vis

(1) *Hic semper Gazae etc.* Picae ad humanam loquutionem edoctae has fere edunt voces: *puta, porca, và a cà tò*; Idest *va a casa tua*.

(2) *Brustolatur.* Uritur.

(3) *Crevata.* Gravis, dolens. Vox vernacula.

(4) *Tunc ego etc.* Si Rusticus bonus est, inter miracula scribe.

Vis contadinum? bastonibus utere tantum.
Magnates placidis verbis, donoque puellas
Vincis, fanciullos stroppa, bastone vilanos.
Pasce asinos paja, porcellos glande, cavallos,
Atque Boves foeno, villanos pasce tracagno.
Villanus nunquam cognovit dicere verum,
Villanus falsos sagramentos mille piaret,
Villanus nihil est, si non aliena rapinat,
Villanusque hominem solo pro pane necaret.
Villanus Gesiae reprobat servare statutos,
Villanus Venerem non naturaliter usat,
Et dicit quod nil mulieri bestia differt.
Non guardat matrem, natam, propriamque sororem.
Sed tunc villanos audis maledire (1) cuchinos
Quando crepante Pado bisognat ad argina vadant;
(2) Maxime villanos quos Mantua, Balde, governat
Trant Angonajas, gianduffas, atque morias,
Blasphemantque Deum, Sanctos, Sanctamque Mariam.
Semper habent ossum poltronis quando lavorant.
Sed quando ballant, tot caprae nempe videntur.
Ad virides currunt piva clamante pioppas,
Et calcagnadis terram pistantque, repistant,
Quam vagando tepent, dicunt et habere (3) padronem.
Villanus nimia pro stizza roditur intus,
Quando bastiones facit impellente Senatu.
Julius hos mensis poltrones reddit alegros,
Poca fadiga quibus paret sub Apolline caldo
Curvata cum falce graves taliare biavas,
Et taliando suas vadunt cantando morosas,
Compagnumque suum praecedere quisque reforzat.

Semper

(1) *Cuchinos*. In blasphemias erumpunt.

(2) *Maxime Villanos etc.* Quia sequentes voces, imprecationes continent Rusticis nostris familiares.

(3) *Padronem*. Morbi genus, quod in Rusticis hominibus dicitur *il Padrone*, quemadmodum in Rusticis foeminis dicitur *la Madre*. Qui morbi in Aedibus bene nummatis, et nomen mutant, et remedia.

Semper Apollineo nigrefacta colore fadigat
Aestas, attendens crebro vacuare botazzum;
Cui non Bacche tuos lassas mancare liquores.
Dum coquitur Phoebo, segetes dum falce stravaccat,
Dum quoque verzellis flavas dispiat aristas,
Non unquam raucae finant stridere cigalae,
Debilis est Auster ventus, nil murmurat aura,
Nec tremolare vides fojamen arboris unum.
Omnia pro caldo Phoebi lusore strinantur,
Schiappantur lapides, sbadacchiant rura, nec herbae
Se drizzare queunt, quoniam fugit humor ab illis.
Diximus ecce satis de magni tempore caldi,
Naturae terzi promatur usanza fioli.
Autumnum veteres quondam dixerere (1) Silenum,
Cui testam dicunt nudam picigasse crabrones.
Iste praeest Bacchi domibus, vinique famejae,
Quem nos Gastaldum, vel dicimus esse fatorem.
Et quoniam gustat Sol vinum dulce libenter,
(2) Imbriagum quem nos semper damatina videmus;
Gastaldum Bacchi, Bacchum quoque diligit ipsum.
Nil igitur mirum si stant in Apollinis agros.
Iste Silenus habet Bacchi pro conjuge Nimpham,
Mustolenta, bibax, Vindemia dicitur illa.
Ambo sunt adeo pingues, adeoque gravazzi,
Quod velut inflati vento schioppare videntur.
Semper habent lateri barilottos, atque fiascos,
Et pariter vadunt plures cantando sonettos,
Sorbottumque bibunt vini cessante sonetto.
Inde canunt etiam, post cantum pocula sugant;
Sic alternantes laxis briagantur habenis,
Hisque meant circum montes casamenta, paludes.
Non quod eant circum, sed quod girare videntur,
Inque

(1) *Silenum.* Silenus enim fingitur Bacchi Nutritius et pedagogus.

(2) *Imbriagum.* Nam Sol mane rubeum apparet.

Inque suos oculos paret res unica binam.
Non cessant trincare tamen, magis imo retornant,
(1) Sorbentes faciunt, clo, clo, resonare botazzum.
Denique somnus adest, quorum nisi membra foveret,
(2) Illi transcocti se velle volare putantes,
Forsitan in terram de coeli sede tomarent.
His nudis nudi sant guardam mille putini,
Dum fornacchiantes porcorum more quiescunt.
Cantant, eu, oe, saltant et circa parentes,
Quisque suam testam vignali fronde coronat,
Quisque manu portat botros, uvaeque racemos,
Quisque fiaschettum parvo pendente loretto:
Morbezzant, rident, faciuntque bacchanalia Baccho,
Inde sub uviferis vignis briagantur et ipsi,
Et pleni musto pariter dormire comenzant.
Bacchus habet magnum quodam cantone palazzum,
Quo centum (3) canefae latitant, et mille (4) rivolti.
(5) Hic incirchiantur buttae, latique tinazzi,
Hicque travasantur per centum vina cararos.
Non sic formicae vadunt redeuntque frequentes,
(6) Quando montonem, vel vos chiamatis acervum,
Circa suam casulam gratae catavere (7) ceserchiae.
Ut per mustigeri facitur casamenta lyei,
Quando frequenter eunt vacui, carighique retornant.
Mille Putinelli gestantes tergore corbas,
Fiscellas, calathos, cistellas, atque cavagnos
Impletos uvis tribianis, et libiolis,
Vel moscatellis, greghis, corsisque, falernis.
Pars ibi discarigat sommas, impletque tinellos,

Pars

(1) *Sorbentes etc.* Vid. in Zanit. Eclogam primam pag. 5. Not. 6.

(2) *Illi transcocti.* Plusquam Ebrii.

(3) *Canefae.* Cellae Vinariae.

(4) *Rivolti.* Cellae Vinariae subterraneae. Etrusce *Cantine*.

(5) *Hic incirchiantur etc.* Ligneis ligamentis muniuntur.

(6) *Montonem.* Magnum acervum.

(7) *Ceserchiae.* Cisercula. Leguminis species.

Pars quoque calcagnis ſtriccat ſollantibus uvas,
Et pars jam factum vinum, ſatis atque boitum
Excavat, et brentas implet (1) borone cavato.
Mox torculantur travo calcante vinazzae,
Turbulenta fluunt de graſpis vina repreſſis.
Stant ibi tercentum vezae, totidemque vaſelli,
Stantque boteſini, mezarolae, ſive barilli.
Non Autumnus abeſt, camiſottum veſtit olentem
De centum macchiis vini, muſtoque colantem.
Ipſe praeeſt operi, facit hic, jubet illic, et omnes
Contentare Deos Baccho mandante fadigat.
   Gens Todeſca ſuos dicunt hos eſſe patronos,
Immo Deos alios non cognoſcuntur habere.
Effectum ſi quidem nunc experientia monſtrat,
Nam ſi quando ſtudent (2) pacchiae, vel dente raſonant,
Per quemcumque volunt bocconem ſuggere (3) zainam;
Aſt ubi ſe totos cernunt vacuaſſe bocalos,
Chioccant becheri calidam fundamine frontem,
Deque ſuo mittunt redolentes pectore ruttos.
Per lettram melius parlare quam ante bocalum,
(4) Dum trincher faciunt, multos tartofen habetur.
Sed quando ſurgunt de pacchia ſolvere Scottum,
Non illos muro ſe diſcoſtare videmus.
Sunt vultu ſimiles Phoebo damatina levanti,
Humiferos torquent oculos, centumque miaros
Cervello faciunt quamvis ſtent in pede ſaldi.
Andagando pedes nulla ratione guidantur,
Se muro taccant manibus, quem linquere nolunt.
Donec ſupra thorum pajae ſua membra ſtravolgunt,
Ac ibi ſomnifero ſmaltiſcant vina repoſſo.

His

(1) *borone*. Obturamentum, *Turacciolo*, Si doliis adhibeatur, a nobis dicitur *Borone*.

(2) *Pacchiae*. Pulmento. Significat apud nos *Ventri ſtudent*.

(3) *Zainam*. Oenophorum.

(4) *Dum trincher*. Dum bibunt, blaſphemant *Tartofen*. Vox huic non abſimilis, Germanicis Diabolum ſignificat.

His igitur Bacchus, nec non Autumnus agradat,
Qui totum variis explerunt vitibus orbem.
Sint ea dicta satis de te, pater alme Silene.
Restat et Invernus naturae filius (1) ultim,
De quo dum parlo me grandis freddus asaltat.
Vir macer, exanguis, strio, (2) bigolumque tacatùm
Fert schenae, sguanzasque cavas, subtileque collum,
Sfondratum stomachum, posent numerarier ossa:
In testa siccos oculos, frontemque rapatam,
Pallidus et smortus, stroppiatus, rancidus, asper,
Tamque melanchonicus, quod semper flere videtur.
Giazzatam barbam, giazzatos fertque capillos,
Horrescunt magrae nimio pro frigore carnes.
Est sua de nivibus vestis texuta bianchis,
Cui nisi donaret soror Aestas munera panis,
Gajoffazzus enim de marzafame periret.
Semper apud brasas sibi stesso crura bojentat,
(3) Nec miser inzegnat retro portare cadregam,
Substizzat torres, cogitque bulire pignatam,
Pigritat, atque timet, si vadit ad aera foras.
Sunt albis semper sua tecta coperta pruinis,
Et candelotti giazzae de culmine colant.
Quando ipsum Mundi per campos ire bisognat,
Extemplo fugiunt Ravarini, vel Philomenae,
Ac volucres alii, quos Primavera ministrat:
Tantum Cornacchiae, Corvi, Tacolaeque videntur,
Qui cra cra semper, cra cra per rura frequentant.
Provida non exit picolas Formica masones,
Clauditur in gusso Limaca (4), busumque murajat,
In

(1) *Ultim.* Ultimus. Poetica vere hyemis descriptio.

(2) *bigolumque etc.* Ob corporis macredinem venter tergori adhaeret.

(3) *Nec miser etc.* Adeo deses, et socors, ut ipsum pigeat se cum sede ab igne removere, dum nimio calore sibi crura torrentur.

(4) *Busumque murajat etc.* Sibi exitum, quasi caemento occludit.

In casulis celantur Apes dum frigora varcant,
Non errare vides gelidas hinc inde Lusertas,
Pastores calidis reserant armenta casottis,
Fornari gaudent, furni tunc ignis agradat;
Brettari moerent, ingucchiant namque scopertis
Cum digitis brettas, supra quos (1) saepe sbadacchiant.
Attamen ad furnos sic agucchiando reducti,
(2) De pandemejo faciunt mangiando pelizzas.
Tempore sed caldi comprant, sorbentque cagiadas,
(3) Cumque Cagiarolis tres, quatros, quinque gridantes
Ludunt ad moram, (4) Bozzolas lacte bibentes;
Suntque molestati surfanti tempore freddi,
Et faciunt nulla (5) tremolantos veste coperti.
Est tamen Invernus studiosis appretiatus,
Otia longa quibus concedit tempore noctis,
Doctoresque facit Graecos, Arabesque, Latinos.
Praticat haec igitur Solis famiola casadas,
Hinc menses, anni veniunt, horaeque, diesque,
Hanc etiam bellam Sol gaudet habere famejam,
Quam pascit, nutrit, cui non gravis ulla fadiga est.
Supra caput portae niveo de marmore factae,
(6) Pythonis pendet serpentis lurida pellis,
Magnus ad Aegyptum quem stravit Cinthius olim.
Supra fazzatam palazzi, supraque spondas,
Desventurati Phaëthontis picta ruina est,
Qui nihil ascoltans Phoebi mandata parentis,
Dum male guidat equos de celso cascat olympo,
Ac sibimet rumpit spezzatis colla cavezzis.

(1) *Saepe sbadacchiant*. Halitu emisso curant sibi digitos calefacere.

(2) *De Pandemejo*. Pane ex milio compacto nutriuntur.

(3) *Cumque Cagiarolis*. Cum lactis venditoribus.

(4) *Bozzolas*. Mensuras lactis.

(5) *Tremolantos*. Tremitus. Significat: prae frigore tremunt.

(6) *Pythonis*. Nota fabula Pythonis. Ejus exuviae supra Solis vestibulum apte locantur. Ejus facti ne memoria unquam aboleretur, sacra certamina Apollo ipse instituit, quae ab occiso serpente Pythia appellarentur. Ovid. Met. 1.

Non tabulas penellus eas formasse videtur,
Sed magis apparet natura fuisse magistra;
Ac viva de carne merus color esse putatur.
Quis fuerit rerum Pictor, vel Sculptor earum
Nescio, sed forsan magnus fuit auctor Apelles,
(1) Cujus progenie noster Mantinea venit,
De quo, sicut apud Serraffi scripta catatur,
Maximus alter erit Pictor (2) Mantegna vocatus,
Gentibus e Paduae, quem parvum nostra robabit
Mantua, desegni mirum, fictique coloris.
(3) Qui sub Francisco Turco cognomine vivet,
Atque triumphantis depinget Caesaris actus,
Ars ubi Pictorum veterum perfecta trovatur:
Post quem succedet mirabilis ille (4) Michael
Angelus, et (5) Raphael, quos non ars, imo docebit
Ipsa parens natura leves tirare penellos.
Sed quia somniferam tibi cerno, Leonarde, vedutam,
Tu male dormisti tribus istis noctibus, imo
Contra fortunam semper vigilavimus ante,
Sufficiat Phoebi stanzas recitasse decoras.
Baldus ait, vellem, mi Cingar, Apollinis almas
Semper inesse domos, nec eundi forma catatur.
Respondet Cingar, nimis optas, Balde, quod inquis:
Ad terzum Paulus rapitur solummodo Coelum,
Tu ne super Divum pensas conscendere Paulum?
Non sic, Balde: cupis troppum; faciemus asajum,

Si

(1) *Cujus progenie*. Andreas Mantegna celeberrimus Mantuanus Pictor, optime ex Apellis progenie ortus fingitur.

(2) *Mantegna*. Quis sit alter *Mantegna*, cujus hic meminit, non satis liquet. Serraffum hic nominat, quem divinatorem fuisse fingit. Mac. 21.

(3) *Qui sub Francisco Turco*. Sub Francisco Gonzaga, cui *Turco* cognomentum erat. Heros in nostris historiis valde celebris, cujus virtutes a Baptista nostro Mantuano celebrantur.

(4) *Michael*. Michael Angelus Bonarotta, qui et celebris Poeta fuit, et maximus Sculptor, et celeberrimus Architectus.

(5) *Raphael*. Ab Urbino ipsius Patria dictus, vere immortalis memoriae Pictor.

Si portinarus Paradisi (1) Petrus, et Enoch
Nos aperire velint, (2) cantoncelloque sub uno
Condere, quo lucis valeamus habere pochinum.
Ergo reposemus; video ronfare Lonardum.

(1) *Petrus, et Enoch*. Apostolorum Principem Coeli Janitorem vulgo constitui, eo quod ipsi traditae sunt claves Regni Coelorum, nemo nescit. De Enoch vero nullum habetur neque verosimile fundamentum. Fuit Enoch inter Patriarchas, qui ante Diluvium oruerunt celeberrimus, ex hominibus vivens adhuc ereptus, et ad terrestrem Paradisum translatus. Fuit pariter Propheta, qui scriptum aliquod post se reliquit, cujus testimonium adducitur in Epistola Catholica S. Judae Apostoli.

(2) *Cantoncelloque*. Parvo angulo.

ARGUMENTUM

IN QUARTAMDECIMAM MACARONICEN.

De Dapibus recreant; Socii, Coquus ipſe Bocalus,
Ne comedat piſcem, quem coquit ipſe, vetant.
Poſtea belligeri ſeguitant palazia Martis,
Poſt quae narratur bella brigata Jovis.
Inde melancholici Saturni peſſima ſphoera
Dicitur, et vaſtae lubrica ſigna rotae.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE QUARTODECIMA.

Orpora somnifero recrearat quisque riposo,
Quae magis officio somni, quam pane carebant.
(1) Dum tamen attendit, Baldo mandante, Coquinam
Condere Boccalus: magnumque ad prandia piscem
Expedit: inque brodo piscis (2) Caulata paratur:
Ecce lyram spoliat rursum Giubertus eburnam,

Dul-

(1) *Dum tamen etc.* Sequentia hic addidimus ex nostro exemplari, quia lepore plena, Poeta nostro digna, et genuina visa sunt, et omnino non omittenda.

(2) *Caulata*: Unde hoc vocabulum Poeta desumpserit nobis non liquet. Quid hoc in loco velit significari, sensus indicat.

Dulceque chordiculis carmen (1) dyapenter acordat.
Vult etenim generosus homo gradire sodales,
Ut sibi mox etiam (2) donetur banca scolaro,
In qua consideat, cathedram sentire magistri
Cingaris: et secum percurrens (3) Almanach omne
Deventet praticus passatas dicere cosas.
Praeterea non est placidi natura Giberti,
Qualis (4) quorundam Cantorum temporis hujus:
Qui bene muschiati, petenati, benque politi,
Non cantare volunt, nisi sint a Rege pregati.
Non sic Giubertus: non sic novus alter Apollo,
Cui si dixisset mulier pinzocchera, canta:
Cantasset subito, minima nec parte negasset.
Dispositis ergo terzis, quintisque, simulque
Vocibus octavis, tandem sic voce comenzat.
(5) Heu quibus hoc mundi, quantisque in gurgite monstris
Jactamur miseri! linguarum flatibus aequor
Nostrum hoc, et tumidis Cynicorum exaestuat undis.
Quid freta nugarum referam? quid fulmina pravi
Nominis & famae? quid saxa latentia tristis
Invidiae? Scyllaeve canes, gutturve Carybdis?
Felices nautae, quibus apta peritia magnum
Hoc mare sulcandi, Syrtesque, Arasque cavendi.
Vos labor assiduus tantum, indefessaque virtus,

Mon-

(1) *dyapenter*: Fortassis toni musici species, qui nunc temporis nomen commutaverit.

(2) *donetur banca*: Ad audiendas lectiones Cingaris.

(3) *Almanach*. Almanacus, liber inscribitur, in quo putantur regulae tradi ad futuras res divinandas. Quod, quum inter Vulgi insomnia numerandum sit, optime dicit Poeta ad irridendum, aptum fieri quidem Giubertum ad res praeteritas dicendas, non ad futuras praedicendas.

(4) *Qualis quorundam etc.* Omni tempore haec consuetudo viguit.

Omnibus hoc vitium est Cantoribus inter amicos,
Ut nunquam incipiant cantare rogati.

Quod jam usque ab Horatii temporibus, et Merlini aetate vigebat, nunc in desuetudinem non abiit.

(5) *Heu quibus etc.* Sensus est: Heu nos miseri, quibus, quantisque monstris jactamur in gurgite hoc Mundi! Aequor hoc nostrum exaestuat flatibus linguarum, et undis tumidis Cynicorum, h. e. latrantium Canum.

Monſtrorum domitrix tolerantia reddidit aptos
Turgentis pelagi cumulos ſuperare minaces,
Ponere ſeu ſit opus, ſeu malo attollere vela.
    Vix ea finierat Giubertus: menſa Bocalo
Sternitur, et lotis manibus diſinare comenzant.
Quattuor accumbunt tavolae, cui forma quadrata eſt:
Baldus, Lonardus, Cingar, Scalcuſque Bocalus.
Non curat pro tunc ſtomachus mangiare Giuberti.
Baldus amorevolo, velut eſt gentilis uſanzae,
Invitat ſembiante omnes ad fercula menſae.
Quiſque refudavit ſeu pro viltate vilana,
Sive quod in multis ſtomacarat (1) nauſea guſtum.
Ponitur in centro ſcanni trans littora menſae,
Grandis in amplifico baſiotto forma Varoli.
Quamprimum medio ſtetit haec (2) impreſa Senatu;
Cingar habens gladium propter tajare paratum,
Dividit in ſolas tres partes ghelfice piſcem:
Tres, inquam, partes uno de corpore fiunt.
Prima caput; buſtumque ſecunda eſt; tertia cauda.
Quattuor accumbunt: ubi tres accumbere debent.
Cingar (3) ochiolinum faciens, accennat amicis,
Ut ſibi, dum trapolam nunc praeparat, ambo ſecundent.
Protinus accorti cognoſcunt id, quod aviſat;
Namque fit aguatus poverum trapolare Bocalum,
Ut nihil (4) in tuttum comedat de piſce tapinus:
Cum cocus extiterit, cum fecerit ipſe broettum;
Cum centum Zacaras, melaranzas, atque ſapores
Sparſerit huic ſupra, circum, ventremque per ipſum.
Cingar primus agit cauſam, primuſque retirat
Teſtam Varoli de piatto ſupra tajerum:
Frattantumque inquit ſociis: Scriptura favellat,

In

(1) *Nauſea*: Navigantibus familiaris.

(2) *Impreſa*: Piſcem videlicet dividendi.

(3) *Cingar ochiolinum*. Inſtar deludere volentis, alterum oculum paulisper claudit.

(4) *In tuttum*: Omnino.

(1) In capite libri de me ſcripſere Prophetae,
Sic caput iſtud erit ſanctae completio legis.
Baldus id advertens, ad libros mente recurrit,
Nec fecit grattare diu ſententia teſtam.
Graffiat ut gattus partem, quae mezza vocatur,
Scilicet ad ſe ſe traxit ventralia piſcis,
Lucanumque legit: Medium tenuere beati.
Cauda manet jam jam toto ſoletta cadino:
Non perdit tempus juvenis Leonardus: at ipſam
Caudam, cui dederat pridem Boccalus ochiadam,
Extrahit e brodo dicens, Naſone probante,
Exitus acta probat, (2) poterit nodare Bocalus,
Cui jacet ante oculos pelagus brotaminis iſtud.
Boccalus guardat nunc hunc, nunc turbidus illum:
Quid facit? advertens pro ſe non eſſe (3) coellum,
Ni velit ut Porcus ſe ſe voltare brodajis;
Protinus azzaffat vaſum, pauloque moratus,
Suſpexit coelum, dixitque noviſſima verba.
Aſperges me me Domine, mundabor Iſoppo.
Sic dicens, illum girat, ſpruzzatque panadam,
Vicinoſque omnes, Baldum, Baldique ſodales
(4) Schittat aquis graſſis, ungitque brotamine barbas.
O quis non riſit? quis non ridendo crepavit?
Barba pluit Baldo: Cingar ſugat ora maniplo:
Pars ſua toccavit Giuberto, parſque Lonardo;
Quiſque fregat vultum, pectuſque, ſinumque colantem.
Surgitur a tavola, prohibet mangiamina riſus.
Non ceſſat Baldus ridendo probare tal attum;
Dicit enim: merito Piſcem ſua broda ſecuta eſt.
Non ſine aqua piſcis: nec aqua ſine piſce manebit.
Ergo, Cingar ait, piſcem mangiabimus, ut qua
Flumen

(1) *In capite etc.* In ludicris rebus Sacrorum verborum uſus vituperet lector, et non imitetur.

(2) *Poterit nodare etc.* h. e. nihil reſtat, niſi ut Boccalus jure innatet.

(3) *Coellum.* Quidquam.

(4) *Schittat.* Spargit.

Flumen abundavit, ſic illic piſcis abundet.
Non Boccalus habet Rombum: culamina grattet.
Sic dicens tornat tavolae, maſinatque molino.
Sic faciunt alii, ſua quemque (1) prevenda moratur.
Baldus at interea comedens, tuttavia ragionat:
Miror enim, Boccale meus, cur quando, relicto
Piſce, crepabamus riſu, non protinus illum
Prenderis, ut nobis reſa ſit pro pane fugazza.
Non, Boccalus ait, ſine garbo, et gratia, et arte,
Inter Compagnos facienda eſt ſoja galantos.
Optime gabbaſtis ſpartito piſce Bocalum,
Tranſeat, et nullo guaſtetur beffa tumultu.
Sic et ego in vobis Aſperges optime feci:
Tranſeat hoc etiam, croniciſque notetur ad unguem:
Optima pro tuttis paſſarunt omnia rebus,
Praeter (2) quod ſurdas faciet Pan ſuttus orecchias.
Cingar ait, poteris prigolo te opponere tanto:
Cortellum cum pane licet mangiare famatis.
Sic faciam, reſpondit ei; et dummodo panem
Sic (3) blotum ſgagnat, ut cardos Mula Stopini,
Quidam pauper homo nimia pietate moveſtus,
Neſcio quas Menolas freddas, piſceſque minutos
Attulit involtos charta, donatque Bocalo.
Non ea Boccalus poveretti dona refudat,
Imo ait, exiguum quum dat tibi pauper amicus,
Incipe (4) Dameta, lento tibi mittit Uliſſes:
Sic dicens, diſtrigat eos, guardatque traverſus,
Ut guardare ſolet ſcottantem Gatta meneſtram.
Denique piſciculum per caudam ſuſcipit unum,

D Quem

(1) *Prevenda*. Munus, officium.

(2) *Praeter etc.* Proverbium pueris, et mulierculis noſtratibus familiare.

(3) *Blotum*: merum, ac ſolum panem ſine dape comedit. Vox haec etiam nunc a Plebecula uſurpatur in eadem ſignificatione, ſed paululum immutata: dicunt enim: *biuto* vel *biuſſo*.

(4) *Incipe*: Quaſi velit dicere donandi conſuetudinem incipe, et proſéquère: nimis lente veniſti.

Quem non in boccam, sed orecchiam ficcat, et inde
Ad socios illum tornans, ita brancat et altrum,
Medesimumque facit, post illum tertius, et post
Hunc etiam quartus: post quartum quintus, et omnes
Denique per caudas presi, porguntur ad aures.
Baldus id advertens parlat cum Cingare: magnus
Piscis cum bocca mangiatur, parvus orecchia,
Si bene Boccali meditor documenta periti;
Ecquid hoc importat? quid habent cum piscibus aures?
Respondet Cingar: Pan suttus stoppat orecchias,
Fecit (1) orecchinos de piscibus ille sotilis,
Unde repurgat eas; aliam non penso casonem.
Pur, si aliam mentis tenet in forciria scosam,
Dicat, et ambiguos ab amicis tojat afannos.
Tojo, Bocalus ait, dubium: jam hebdomada quarta
Est hodie, quando mea conjux (2) ivit a nodum,
Aequoreque in medio calzas, stringasque tiravit.
Nunc in mente mea stat prorsus grande talentum,
Velle de illius statu sentire novellam.
Ergo meis alzo pescettos auribus istos,
Ut certum faciant ubi stet: si mortua prorsus,
Aut si solazzet illa cum gente da bassum.
At mihi respondent, se natos esse (3) pradessum,
Unde negatur eis posse hoc agnoscere factum.
Sed major natu, seniorque Varolus, et ingens,
Cum quo tres tacite Compagni dente ragionant,
Dire mihi poterit melius de uxore negata;
Qua propter liceat secum chiacarare pochettum.
Quo dicto, fremuere omnes: habet ille rasonem:
Non inhonesta quidem talis domanda videtur.
Detur ei merito parlandi copia Pisci:

Piscis

(1) *Orecchinos.* Nempe homo ille dedit Boccalo, quo aures e solo pane eidem praepeditas, possit recludere.

(2) *Ivi a nodum.* Ad finem Macaroneae XI.

(3) *Pradessum* idest *recenter*.

Piſcis teſta ſua eſt, quae fert ſoletta loquelam:
Panza loqui neſcit, muta eſt quoque cauda, ſed ipſa
Teſta ragionabit, cui format lingua parolas.
Sic vulgus ſtrepitat, ſic ſtat ſententia Baldi,
Sic licet: et dictumfactum, teſtazza Varoli
Siſtitur avantum Boccalo, a Cingare tolta.
Cingar adirato ſimilis, qui ridet ab intro,
Smergolat haec: eſto, ſublata eſt bocca Varoli,
Cujus lingua poteſt bramam complere Bocali;
Eſto, dat officium parlandi bocca, ſed ipſi
Cur oculi dantur? cur frons? cur coppa Varoli,
Grande mihi tortum faciunt, appello Gibertum.
Sum contentus, ait Boccalus, chare Giberte,
Te rogo per caput hoc, vojas decidere litem.
Suſcipit impreſam laeta cum fronte Gibertus:
Tum ſedet in banca, cunctiſque oldentibus, inquit.
Dum (1) Rana, et Toppus faciunt inſemma tumultum,
Milvus ego hanc rixam dirimo: ſic fatus agraffat
Protinus in tavola teſtam, laudante brigata,
Eſſe ſatisfactum civilibus optime libris.
Et jam finierant, tavolis, treſpiſque levatis,
Cingar ad inceptas Baldo mandante raſones
Tornat, et ingenio ſtabat Leonardus ateſo.
Mars ferus aſpectu (2) quinta verſatur in arce,
Qui (3) ſcorrozzatus criſpata fronte minazzat.
Braſatos oculos, dum guardat, buttat adoſſum,
Sanguineaſque bavas ſua labra tumentia ſpargunt.
Criſtatam portat galeam, chiuſamque viſeram,
Jugiter et totus rutilis ficcatur in armis.

D 2 Targonus

(1) *Dum Rana, et Toppus etc.* Allegorica reſponſio, quam poſtea facto clariorem effecit.

(2) *Quinta*. Quintum coelum Marti aſſignatur.

(3) *Scorrozzatus*. Indignabundus. Adverte Poeticam, et ingenioſam Martis deſcriptionem.

Targonus lateri dextro, tum ſpada ſiniſtro
Dependet, mazzamque tenet gallone feratam.
Semper it in frezza magno galopante cavallo,
Et baſtiones ſua circum caſtra locavit.
Non hic armorum genus omne carebitur unquam:
Stendardi volitant, banderae, timpana, trombae,
Non deſunt piſari, gnacarae, cornaeque bitortae:
Denique quicquid habent homines bellando neceſſe.
Talibus in rebus Mars oblectatur anhelus
Sanguine, jucundans carnarum cernere quartos.
Huic caedes ſoror eſt, lis mater, rixaque conjux,
Huic pater eſt livor, rabies, vindictaque natae.
Hic hominum clamor ſtrepitat, nitritus equorum,
Non hic Bombardae mancant, paſſaque volantes,
Non hic Mortari, Colubrinae, vel Baſiliſchi,
Sive Pavajones, ſeu Tendae, ſive Trabacchae.
Polvificant nebulas pedibus repetando cavalli,
Celſa fracaſſatae conturbant ſidera lanzae,
Atque Tacolarum (1) per nubila more nigreſcunt.
Ad finem guerrae cernis concurrere ſquadras;
Ordine cum nullo diris ſe (2) bottibus urtant,
Squarzant banderas, diſpiaſtrant arma, corazzas,
Marſque roverſatos ibi mortos cernere gaudet,
Scannatoſque (3) viros ſub calpiſtrare cavallos.
Eſt ibi marmoreis labens fontana ſub Antris,
Jugiter ad cujus guardam ſtant octo Puellae.
Prima (4) ferox vultu, legiadraque Forcia dicta eſt;
Sed Mars Dextrezzam juſſit clamare ſecundam.
Tertia Temperies, Prudentia quarta vocatur,
Quintaque cagneſco ſemper cum lumine guardat,
Iraque nomatur, ſed dicta Superbia ſexta eſt,
Septima

(1) *Tacolarum* nempe *Corvorum*.
(2) *Bottibus*. Ictibus.
(3) *Scannatoſque*. Interfectos. Jugulatos.

(4) *Prima ferox etc.* Scite, et ingenioſe ad cuſtodiam Palatii Mavortis Virtutes bellicas, et vitia Militibus familiaria appingit.

Septima tabifico rubet undique ſanguine cruda
Impietas, octava calet coenoſa Libido.
Hanc Deus armipotens curam dedit octo puellis,
Ut quoſcumque viros ſibi Juppiter eligit armis,
Quoſque ſequi guerras mandat, (1) ſoldique talentum,
Tres mergant voltas liquidi ſub gurgite fontis.
Non tamen id faciant omnes, (2) at ſorte butata
Quattuor ex ipſis pueri membricula bagnent.
Ergo quam primum geſtatur parvulus infans,
Quattuor hunc Nimphae, quibus eſt ſors lapſa, profundant
Inter (3) fontanam, mox Mundi ad ſtenta remittunt.
Hac igitur veniunt ſoldati lege, vel impi,
Vel fortes, agilesve armis, vel corde ſuperbi,
Vel poſt luxuriam plexi, vel praecipitoſi.
Aut e converſo prudentes, ore diſerti,
Maturique Duces, nec ab irae fulmine victi,
Quales (4) Romanae generat ſtirps alta Columnae,
Cujus Fortezzae conſcendunt mille pilaſtri:
Quales Eſtenſis, quales Gonzaga, vel Urſa,
Pallaveſina domus, Malateſta, Triulzica, (5) Pepla,
Martinenga, (6) Rues, Gambarica, Sega, Crevella.
  At Rex ſtellarum cunctarum Juppiter alto
In (7) Solio reſidens, ſextum ſibi legit Olympum.
Urbs illic amplo ſpatioſa repoſat in Agro,
Mulciberi fabricata manu, Brontiſque labore,
Non de calcinis, coctiſque locata quadrellis,
Verum diverſo formis caelata metallo,
Ut (8) ſtampare ſolet campanas Breſſa canoras.
Merli de fino ſtant circum circa dyaſpro,

Per

(1) *Soldique etc.* Stipendii deſiderium.
(2) *At ſorte butata*: Projecta ſorte.
(3) *Inter fontanam*: Ex aquis extractum Puerum, ad Mundi labores mittunt.
(4) *Quales Romanae*: Familiae Columnenſis, cui erat acceptus Poeta, et a qua celeberrimi Belli Heroes prodierunt.
(5) *Pepla*, nempe *Pepoli*.
(6) *Rues*: Familia in Galliis praeclara.
(7) *In Solio etc.* Quia Deorum Regi ſextum coelum ab Aſtronomis in laudato ſiſtemate Ptolemaico aſſignatur.
(8) *Ut ſtampare etc.* Brixiae metallorum funditores ubique celebres.

Per merlos quoscumque nitet carbunculus unus.
Centum porfideae tangunt ibi sidera turres,
Quarum de bronzo stant fundamenta (1) zetato,
Et crystallino cordone ferantur ubique.
Tecta micant auro, vexillaque sgonfia promunt,
Carca saphirinis gemmis, grossisque smaragdis,
Sunt argentaceis quae sustentata pilastris.
Hic sua fundarunt omnes palatia Divi,
In medio quorum Jovis Atria celsa minazzant.
Daedalus (2) aedificans tribus ista locavit in annis,
Cui muratores ajutum mille dederunt.
Centum (3) Balcones patulant, centumque fenestrae,
Pars huc, pars illuc, pars hac, pars illac apertae,
Jugiter addocchiant venientia quaeque videndo.
Porticus in gyrum sexcentis fulta columnis
Bronzineis late circumferat omne palazzum,
Sub qua mille Dei spatiantes ordine tundo
Sermocinantur, vadunt, redeuntque frequenter.
Porta superba patet, quae nunquam chiusa tenetur,
Vestibulumque suam largum tenet ante vedutam,
In quadro positum, super octo pilastra levatum.
Porphideus niveis in postibus eminet arcus,
Circulo et in medio tria formidanda spaventant
Fulmina, fulminibus nam Juppiter utitur ipsis.
Continuo Divum spatiatu tota cavantur
Limina, sint quamvis alabastro condita duro.
Suntque cadenazzi, lorgnae, rutilaeque serajae
De fino argento fabricatae supra dorato.
Haec perpendiculo multum bene cuncta squadrantur.
Ingressus portam retrovas en atria binos
In quadros producta, nigro tenebrosica fumo,

Nam

(1) *Zetato*: Ex aere fuso.

(2) *Daedalus*: Si Daedalus, ergo non Mulciber, et Brontes.

(3) *Centum Balcones*: Fortasse *moeniana* intelligit, quae Etrusce dicimus *Veroni*: fortasse etiam Tabulae, quibus fenestrae clauduntur.

Nam bene ſpuzzantes ibi ſentis olere coquinas.
 Fumentoſa patet muris portazza biſunctis,
Cujus (1) liſſa micant gozzanti limina brodo.
Intus aroſtiti, variique tirantur odores
Ad naſum, per quos aguzzat voja talentum.
Sunt ibi ſexcentum ſguattari ſub jure cogorum.
Pars geſtat lignam, pars truncat, parſque miniſtrat
Sub centum bronzis, caldaribus, atque padellis.
Qui (2) ſcannat vitulum, qui ſlongat colla polaſtris,
Qui cavat e panza trippas, dum ſcortigat alter,
Qui deſpennat aqua mortos buliente capones,
Qui diſcompagnat magones de figadellis,
Qui boccalum impiet (ſi deſunt vaſa) buſecchis,
Qui coſire parat teſtam cum pelle vedelli,
Qui porcellettos inſpedat, quique cavecchio
Ingiovat lardum, quo plus caro graſſa fiatur.
Gambo lecatoriae cocus illic praeſidet arti,
Cui tantum ſguataros eſt cura docere brodeccos (3),
Ac dare mandatum galantiter omne coſinae.
 Atria (4) praeteriens intras peryſtilia, centum
Qualibet ex banda clauſtrorum longa cavezzos,
Ac adamantinis circum munita columnis,
Quaeque columna ſuis diſtinguitur alte miſuris,
Quas molles, aptaſque ſuo jam ſanguine fecit
Vulcanus; nam adamas teneratur ſanguine becchi.
Intra columnares ſtant quadra cavaedia zonas,
In medio quarum variis ornata lapillis,

Continuo

(1) *Liſſa*: Perpolita, Etruſce: *liſcia* haec Culinae iterata deſcriptio, et documenta, quae ad rem culinariam mox addit, et ad calcem a lectore videri poſſunt, fortaſſe in Poeta aliquam edacitatem, certe ejuſdem in Culinaria re peritiam oſtendunt.

(2) *Qui ſcannat vitulum*: Non abſimilem culinae deſcriptionem vide Macar. I. pag. 73.

(3) *Sguataros brodeccos* intellige Coqui alumnos, qui ut plurimum ſunt juſculo inquinati, *brodeccus* enim lingua Brixiana ſignificat, *ſporco*, *malnetto*, latine *ſpurcus*, *foedus*.

(4) *Atria*: longiſſimam, et moleſtam hic inſerit Poeta in arte culinaria inſtructionem, in qua viginti praecepta tradit, et nos ad calcem rejicimus.

Continuo decurrit aqua fontana, bagnando
Cryſtallum, Benas, Agathes, Alabaſtra, Berillos.
Exedras (1) per quadra ſubis peryſtilia nudas;
Biblyctheca prope eſt, ornataque pinacotheca
Heroum geſtis, monumentis atque Deorum.
Baſilicae locus eſt ampliſſimus, undique cinctus
Sedibus ex auro, quo tractant Numina cauſas,
Fata hominum, ſortes, breve tempus, mille travajos.
Ad caput, ipſa Jovis ſtat ſedes altior altris,
Quam (2) Dis divitiae Rex fecit, et omnia ricca
Spendidit: o penſa quam bella cadrega (3) det eſſe.
Diique, deaeque omnes hic prehendere jura frequentant.
Juppiter his fatum ſolvit, ſortemque miſurat,
Nulla datur deitas aliis, ac nulla poteſtas,
Ni Jovis arbitrio certa ratione guadagnent.
Quotidie coetu Divûm viſitatur ab omni,
Suſcipit exultans omnes penetralibus Aulae.
Laeditur interdum, quovis, Deus alter ab altro,
Inter quos aequo diſcrimine judicat ille.
Si quando fuerit ſuperis offenſus ab ipſis,
Fulmina ferre jubet, reboare tonitrua mandat,
Terrificans homines coelum trabucare putantes.
Aſt apparendo Ganimedes fronte galanta,
Blandiduloſque ſuo cum Regi torquet ocellos,
Immo dulcigeri fert aurea pocula muſti,
Protinus ira cadit, fugiunt e pectore ſdegni,
Diſmemorata fluit rabies, canegiataque ſtizza.
Exonerat nebulis coelum, novus emicat aether,
Proſtrati flores pluviâ ſub Apolline ſurgunt.
Sic quandoque Duces faciunt, grandeſque Maeſtri,
Et

(1) *Exedras etc.* Tranſiens per quadrata atria columnis circum ornata, ſubis, ſive intras in atria exagona, ſive in ſex angulos, aut ſex latera diviſa.

(2) *Dis divitiae Rex.* Divitiarum Numen, fortaſſe Pluto.

(3) *Det.* *Debeat*: per ſyncopem.

Et qui dicuntur Signores esse bachettae (1),
Plus quandoque valet pueri frons bella petulci,
Quam non grandiloqui sententia magna Catonis:
Plus oculus blandus, vel sermo libidinis ardens,
Quam vigor eloquii Ciceronis, et ora Senatus.
Insurgunt scalae passim diamante locatae,
Pars quoque corallo, pars marmore, parsque dyaspro,
Quaelibet ipsarum tendit nonanta scalinos,
Per quas semper eunt, redeunt quoque Numina quaeque.
Menant in cameras centum, pluresque salottos,
Quorum solari non sunt lignamine facti,
Sed Vulcanus eos de puro fecerat auro.
Huc illuc ornant camareri flore grabatos,
Supra quos tendunt lenzoles, atque copertas,
Quas mira Nymphae recamarunt Palladis arte.
Ipsa quidem Pallas Jovis est nassuta cerebro,
Qui sine concubitu mulieris ter sibi sanctum
Cervellum cussit virga, virgoque Minerva
Exiit, et magni dicta est sapientia patris.
Noscere si cupitis, quare sapientia dicta est,
Nil dubitetis, enim solvetur quaestio talis.
Pallas (2) honestatis speculum de vertice maschii
Nascitur, ut pateat quod sunt reliquae mulieres
Dementes, sano nam carent soepe cerebro,
Et sine consilio quicquid facietis earum,
Credite Pallas erit, Jovis et sapientia patris.
Verum si qua tuis in rebus foemina praestat
Consejum, caveas: asino similaberis illi,
Qui vult pro frusto bastum gestare novellum,
Ignorans quoniam tergum nova sella magagnat,

(1) *Signores etc.* Primates. Nos Longobardi dicimus *comandare a bacchetta*, *esser Signore a bacchetta*, quando volumus significare Viros absoluti Dominii.

(2) *Pallas honestatis etc.* Implicata hic videtur Poetae sententia. Intendit autem significare, Mulierum laudem in eo sitam esse, ut hominis prudentiae subjiciantur; quod si negligant, in maximos errores ut plurimum labuntur.

Et qui pensabas totam lucrasse Minervam,
Nempe fasolorum bronzum mangiasse catabis,
Ingenium quoniam, sensumque fasolus aguzzat.
Pallas est tantum Jovis unica filia testae,
Quae damigellarum circum stipata catervis,
Imperat, atque docet linum deducere fuso,
Texere vel telam, vel naspo solvere filum.
Est inter salas altas, thalamosque salottus,
Qui est longus centum passus, cinquantaque largus.
Pallas ibi secreta suas docet alta puellas:
Altera bombasum, vel linum detrahit album,
Bagnificatque suos fuso pirlante (1) didinos.
Altera discaricat naspi giramine fusos,
In glomerumque rotat dum guindalus (2) orbe volutat.
Altera texendas producit in ordine stuppas,
Et facit innumeros circum strepitare (3) canones.
Altera dum texit, manibus, pedibusque lavorat,
Dextera naviculam mandat, sed laeva remandat.
Altera prona sedens telam suit, inque biancas
Vertit camisas apud illam stante canistro.
Altera sed variis acubus majora recamat,
Namque (4) velutinas Aquilas describit in auro;
Altera de argento cadentia (5) lilia fingit,
Quae in coelestino pingit semota veluto;
Altera terribiles format recamando leones,
Sub pede cum libro facientes ore (6) Samarcum.

Altera

(1) *Didinos* parvos digitos.

(2) *Dum guindalus etc.* Quod ex graeca voce latine dicitur: *harpedone*. Etrusce: *Arcolajo*.

(3) *Canones*, instrumenta lignea, quibus filum evolvitur.

(4) *Namque velutinas etc.* Palladis Nymphae Nobilium Familiarum Stemmata acu pingunt. Aquilae nigrae auro insculptae praeclarissimae Gonzagae Familiae Stemma.

(5) *Cadentia etc.* Lilia argento picta in area coerulea Farnesiorum Insignia, quae ordine inverso protulit, nam coeruleis liliis, vel Hyacintis Farnesii pro Stemmate utebantur.

(6) *Samarcum*. Celebre est immortalis Venetiarum Reipublicae Stemma, quod in Leone sistit, sub cujus pede Liber adest apertus haec verba praeferens: PAX TIBI MARCE EVANGELISTA MEUS.

Altera frondosam, plenam quoque glandibus aureis
Texit in aëreo spatio cum pectine (1) Quercum;
Altera purpureos (2) miscens albedine scaccos
Inserit argenti rutilos, aurique quadrettos.
Altera (3) marzoccos fulvos, nimiumque bravantes,
Altera (4) terribiles Aquilas errantibus alis
Quattuor (5) insecta rubea Cruce pingit in albo;
Altera lanigera Cellones (6) consuit arte,
Ac in spalleriis florentia prata recamat;
Altera conatur veteres describere guerras,
Maxime Alexandri, Cyri, Xersisque carinam.
De Jove sat dixi. Saturni regna subintro,
Ejus nolo tamen tibi dicere conditionem,
Namque melancholicus nimis ascoltando venires.
Baldus habens faciem rapefactam more stupentis,
Quis Diavol, ait, tibi Cingar talia dixit?
Quove imparasti tales, ingrate, rasones?
Nempe Magum penso Zoroastrum te studiasse,
Cumque prophetabus semper vixisse striabus.
Respondet Cingar, miraris forsitan istud?
Semper habent pro se colpum scrimando Magistri.
At Leonardus ait: paulum, mi Balde, quiescas,
Desine, quod seguitet Saturni pingere Coelum.
Tunc Cingar: Saturnus inops extrema petivit,
Ultima namque illi regio lontana tocavit.

(1) *Quercum etc.* Praeclarissimae Familiae *della Rovere*, cui Poeta erat acceptissimus, ut in ejus Vita.

(2) *Altera purpureos etc.* Celebris Familia *dei Pepoli* ubique, sed praecipue Bononiae, et Venetiis nobilitate praefulgens.

(3) *Marzoccos fulvos*. Stolidos. Fortasse etiam subindicat Anseres nobilissimae Mantuanae *Andreasiorum* Familiae Stemma.

(4) *Altera terribiles etc.* Romanas Aquilas Imperatorum Romanorum Insigne: *Terribiles*, quia Sceptrum, et Ensem unguibus sustentant.

(5) *Quattuor etc.* Quattuor applicat Palladis Nymphas Crucibus pingendis, plures enim sunt illustres Familiae, et Urbes, quae hoc Stemmate utuntur, quas inter Urbs nostra, quae rubea Cruce in alba area insculptâ pro Stemmate utebatur.

(6) *Cellones*. Fortasse *Aulaea*, italicè *Tapezzaria*.

Uxorem quamvis habeat, tamen ipſe fiolos
Non generare poteſt. Cauſam num quaeritis? inquam:
Non ſolum quoniam mancant ſua corpora caldo,
Juppiter at patri Saturno membra tajavit.
Hic macer eſt vultu, calva cum fronte rapatus,
Sbavazzat (1) totam naſo colante bocazzam.
Nec retinet ſolum dentem ſua quaeque ganaſſa,
Omnes cum flatu putrido, quum parlat, amorbat:
Hiſpida barba riget numquam pro pectine lenis,
Cum baſtone ſuas vadit numerando pedatas.
De paſſu in paſſu tuſſit, ſpudatque (2) macagnos,
Fert sgarbellatos oculos, nec sbercia (3) mancat.
Pellizzonus (4) eum uſque ad calcanea coprit,
Attamen ille facit tremolantos frigore plenus.
Ejus baſſa domus plena eſt humore nocivo,
Flent muri, guaſtat rumatica muffa ſolarum.
Nunquam ſplendigeros ibi fundit Apollo luſores.
Praticat hic ſemper ſpiſſis nox plena tenebris,
Hic Barbagiani ſtrident, hic pipaque (5) ſtrelli,
Hic quoque noctivagae gnao faciendo civettae,
Triſtitia hic habitat, macies, genus omne malorum.
Maxime ſunt iſti: capitis dolor, Hydropiſia,
Angonaja (6), malum coſtae, quartanaque febris,
Mazzuccus, lancum, carbones, morbida peſtis,
Flegma, tumor ventris, vermes, colicique dolores,
Petra veſigarum, cancar, gianduſſa, bognones,
Franzoſus, ferſae, cagaſanguis, rogna, varolae,

Defectus

(1) *Sbavazzat*, nempe os ſalivâ, et ſtiriâ conſpurcat.

(2) *Macagnos*. Lo ſputo catarroſo de' vecchj, o d'ammalati, latinè *ſputiſma*.

(3) *Sbercia*. Oculis inhaerens pituita. Vocabulum vere vernaculum, quod non niſi Mantuae, quod ſciam, uſurpatur.

(4) *Pellizzonus*. Lunga veſtis ex pellibus contexta.

(5) *Pipaque ſtrelli*. Auctor poetica libertate vernaculum verbum *Pipiſtrelli*, latinè *Veſpertiliones* verſificandi commodo interſecat.

(6) *Angonaja etc.* Morborum nomina alibi a Nobis diverſis in locis explicata fuere.

Defectus cerebri, rabiesque frenetica, (1) chiodus,
Stizza canina, dolor dentorum, scrofa, puvîdae,
Fistula, galtones, tumor, vel lergna vocata
Testiculi, brofolae, tegnosaque codega, lepra,
Schelentia, gulae sicitas, et pectoris asma,
Sanctique Antonii morbus (2), morena, podagra,
Tisica febris, buganzae, tardaeque pedanae.
Infirmitates non totas dicere possum.
Ista fameja senem Saturnum semper honorat,
Sed male fida quidem, nam bursa vodatur ab ipsa.
Hanc Medici preciant, sed in altro corpore ficcant.
Ergo Saturnus supremo praesidet orbi,
De quo cascatus possit sibi rumpere collum.
En vobis coeli septem descripsimus orbes;
Non reliquas refero casones Astronomiae,
Nam vobis facerem longis fastidia verbis.
Subseguita, Leonardus ait, mi Cingar, (3) Hyginum
Audio, dum loqueris, narrare galantiter astra.
Sum contentus, ait Cingar, solabor utrumque.
Est via longa (4) nimis, coelum quae circuit omne,
Per quam si vades nunc magnum frigus habebis,
Nunc nimius faciet caldus bagnare camisam,
Nunc refrescabis mansueta corpus ab aura,
Nunc aliquantillum glaciem tibi temperat aestas.
Haec via tam durat, quod pleno Phoebus in anno
Vix addit metam; sed apuntum terminat illam.
In primo introitu cum flexis cornibus ecce

Apparet

(1) *Chiodus.* Quod morbi genus velit hic intelligi, non ita facile est divinare.

(2) *Sanctique Antonii morbus.* Infirmitas, quae a Medicis *Ignis Sacer* appellatur.

(3) *Hyginum*: Hyginus celebris Astronomus, qui a Leonardo Cingarem audiente audiri videbatur.

(4) *Est via longa etc.* Ad Zodiaci descriptionem transit, cujus signa omnia in duobus hisce notis versiculis continentur:

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Apparet Montonus habens in tergore (1) Phrixum.
Ex auro tota est radians sua lana tirato.
Post caminamentum mensis renovata per arva
Taurum (2) cornuta retrovas cervice biancum;
Audet is Europam spallis gestare putinam,
Posteriora tenens in fonte sepulta liquenti.
At quia mos bovis est mostazzo fundere bavam,
Jugiter hunc septem (3) curant forbire sorores,
Quas gajoffazzus fugat hic, fugat illic Orion.
Non procul incontras geminos insemma fradellos.
Primus (4) nomatur Castor, Polluxque secundus:
Hos, Helenamque simul Jove natos Laeda covavit,
Quos tam grandis amor junxit, quod Juppiter ambos
Transtulit in coelum, Nautisque favere dicavit.
Ulterius (5) vadens, caveas quia pestifer Hydra
Sibilat herculeo quondam mutilata labore,
Cujus (6) colla premit cum zanchis Gambar apertis.
Sed cum sudorem sentis bagnare camisam
Ecce Leonazzus (7) boscamine saltat ab atro,
Ac super Hydrinum ventronem saltat (8) Oachenf,

Sed

(1) *Phrixum*: Phrixus Filius fuit Athamantis, et Mephales, qui una cum Sorore Helle conscenso aurei velleris Ariete Ponthum ea parte, qua angustior est, transfretavit. Qui Aries quum Phrixum incolumem detulisset, Jovi immolatus fuit, et a Jove in sidera translatus.

(2) *Taurum etc.* Post Arietem sequitur Taurus; quem eleganter Poeta describit Europam cornibus ferentem. Hanc enim Jupiter in Taurum commutatus rapuit, ut notum est *ex Metam. l. 2.*

(3) *Jugiter hunc septem etc.* Septem Stellae inter os Tauri, et caudam Arietis sitae, quae a Graecis Plejades dicuntur ἀπό τοῦ πλεῖν, quia primae navigantibus viam ortu suo ostendunt. Antea Nymphae erant Atlantis Filiae, quarum amore quum captus esset Orion, eas ita persequebatur, ut effugere non possent, ideoque Jovis auxilio implorato in Stellas mutatae sunt.

(4) *Primus nomatur etc.* Fabula Castoris, et Pollucis Filiorum Laedae a Jove in sidera conversorum omnibus nota est.

(5) *Ulterius vadens etc.* Inter Geminos, et Cancrum Stellae, quae vocantur Hydra, cujus interitus herculea manu confectus, fabula nota lippis, et tonsoribus.

(6) *Cujus colla etc.* Post Hydram Cancer.

(7) *Ecce Leonazzus.* Post Cancrum Leo.

(8) *Oachenf.* Cujusmodi sit hoc verbum, prorsus ignoramus.

Sed domat (1) ipſius pulcherrima Virgo furorem,
Quae Virgo (2) fletus majori tempore ſpargit,
Namque parum curant illam, qui regna gubernant,
Saepeque juſtitiae Signores terga revoltant.
Scorpius (3) egreditur gelida de valle ſuperbus,
Horrendas aperit brancas, codamque recurvat,
Sternere poltronem diſponit Oriona ſolus,
Suſtentatque duas ſua zampa ſiniſtra bilances.
Inde (4) Sagittarius per frigora rura cavalcat,
Vel cumulat glaciem, vel calcibus alligat undas:
Tempora diſponit ſtudioſis grata Poetis,
Muſarum quoniam nutrix ſua mater habetur.
Evacuare duas (5) non ceſſat Aquarius urnas;
Perque ſuas undas ſquammoſo tergore Piſces
Guizzant: Zodiacus vaſto ſic terminat orbe.
Dicere terribilem vobis non curo (6) Balenam,
Eridanum ſileo, Leporem, ſed Oriona dicam.
    Pindarus (7), albergans olim poverellus in aede
Semiruinata, vix quod mangiaret habebat.

Juppiter

(1) *Sed domat etc.* Poſt Leonem Virgo. Aſtrea Aſtrei juſtiſſimi Regis Filia, inter ſidera a Diis translata. Unde Aratus:

Et coeli ſortita locum, qua proximus illi
Tardus in occaſum ſequitur ſua plauſtra Bootes.

(2) *Quae Virgo.* Ad occaſum vergente Virginis Signo autumnales pluviae ut plurimum incipiunt, et hinc allegoricè dicitur, quod Virgo majori tempore luget. Aliam verò, quam ſubſequentibus verſibus luctus Virginis, nempe Juſtitiae, cauſam, addit Poeta, abſolute repudiamus.

(3) *Scorpius egreditur.* Hic vere ſequitur Libra, ſed ordine inverſo Scorpionem collocat, et Libram deinde, tamquam ab altero Scorpionis crure ſuſtentatam. A Scorpione occiſus Orion.

(4) *Inde Sagittarius.* Hunc alii Centaurum Chironem arbitrantur, alii Crocum Filium Euphemis Muſarum Nutricis, venationibus aſſuetum, qui quum Idibus Februarii veſpere occidat, tanquam hybernum ſignum a Poeta deſcribitur. Ita Carolus Stephanus celebris Mythologus.

(5) *Evacuare duas etc.* Inter loca a Corruptoribus mutilata hunc locum recenſemus, nam credibile non eſt, quod Poeta ſigna Zodiaci enumerans inter Sagittarium, et Aquarium Capri non meminerit. Haec vero Zodiaci deſcriptio in noſtro exemplari deſideratur.

(6) *Balenam.* Cete, Eridanus, et Lepus ſunt coeleſtia ſigna.

(7) *Pindarus etc.* Non video, quare Hyreum in Pindarum commutaverit. Haec enim Fabula de Hyreo quodam pauperculo paucis mutatis narratur.

Juppiter en ſtraccus, ſudanſque labore viazzi,
Mercuriuſque ſuo veniunt habitare caſotto,
Atque fame nimia pulſi petiêre merendam.
Pauper homo Divûm Regi vult tradere paſtum.
Quid fecit? (ſolam vaccam ſua ſtalla tenebat).
Accipit in frezza (1) mazzam, ſtallamque ſubintrat;
Diſcopavit (2) eam, mox tolta pelle dadoſſum,
Illam ficcatam ſpeto (3) cito miſit a roſtum,
Ac totam coctam Superis areccat inantum.
Dicuntur Divi ſecum riſiſſe parumper,
Attamen hanc totam mangiarunt ventre pieno;
Miſterumque (4) fuit zonâ lentare fiancos.
Qui nimium mangiat, ne creppet, cingula mollat.
Mox cupidi factis, non dictis, ſolvere grates,
Nunc ſcortigatam pellem petiêre bovinam.
Pauper homazzolus ſcorzam bovis attulit illis,
Et ſecum, dum fert, iſtas movet ore querelas:
Hi slovagnones (5) totam glutiêre vedellam,
Num portare volunt etiam ſuper aethera pellem?
Quos utinam poſſit talis vivanda necare.
Juppiter, et Natus pellem ſimul ergo tulerunt,
Ac ſotterrarunt proprio piſſamine foetam.
Poſt menſes plures pauper deſſoterat (6) illam,
Ecce infans natus coepit vagire ſub illa,
Pindarus attollens oculos ad ſidera, dixit:
Juppiter omnipotens veſtrum ringratio numen,
Et bon pro faciat (7) vobis mea vacca duobus.
Sic et ab orina puerum chiamavit Orion,
Quem Canis (8) aerium ſeguitat latrando per axem.

Sed

(1) *In frezza etc.* Feſtinanter.
(2) *Diſcopavit etc.* Occidit eam.
(3) *Illam ficcatam*. Veru infixam.
(4) *Miſterumque fuit etc. Fu di meſtieri*: neceſſe fuit.
(5) *Slovagnones*. *Mangioni*. Latinè Helluones.
(6) *Deſſoterat*. E tellure, in qua il lam condiderunt, extrahit.
(7) *Et bon pro faciat*. Vobis proſit.
(8) *Quem Canis etc.* Stellas intellige, quae *Canis* vocantur, qui Canis contra Orionem latrat, et contra ipſum Orion gladium ſtringit.

Sed quid ego video? preſtum mirate, ſodales.
Haec vix finierat Cingar, ſcoperta galea
En verſus Baldi navem furibunda venibat.
Aſtrologus Cingar ſubito ceſſavit, oportet
Aſtrologare aliter, quam ſtellas cernere noctu.

ARGUMENTUM

IN QUINTAMDECIMAM MACARONICEN.

SCribitur horriſono bellum navale tumultu,
Eſt quoniam fuſtis barca ſalita tribus.
Eſtque galearum Liro capitanus earum,
Piratiſque fretum transnatat omne ſuis.
Baldus cum ſociis fuſtam ſe buttat in unam,
Ac ibi corſaros trajicit enſe feros.
Ipſe ſed interea conquiſtat Liro navillum,
Quem menat, zephyro vela replente, viam;
Baldus at in fuſta cum Cingare, cumque Lonardo
Reſtat, nec remos qui vehat ullus adeſt.
Moſchinum retrovant, noſcunt, vincliſque recuprant,
Qui fuſtam, ventum dum piat orza, guidat.
Falchettum videre procul, nat Cingar, et ipſi
Tandem ſalſigeris egrediuntur aquis.

MER-

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI

MACARONICE QUINTA DECIMA.

REſtitit in medio Cingar ſermone, galeam
Ut procul aſpexit, monuitque videre ſodales.
Non ſic praecipitat coelo falconus ab alto,
Nec ſic vertorius (1) fertur ſcoccante baleſtra,
Qualiter illa ruit vento sburlata (2) triremis.
Intus piratae, gens tam perverſa, ribaldi,
Qui renegaverunt Chriſtum, Chriſtique bateſmum,
Vela cito baſſate, gridant, vos reddite nobis.

(1) *Vertorius*. Rota, qua per vim arcus tenditur.

(2) *Sburlata*. Vox nobis familiaris, quae Etruſce dicitur *urtata*. Significat autem: per vim impulſa.

Altera post ipsam bastarda galea ruebat,
Altera quin etiam seguitabat grandior istis,
In qua vastus homo, gentis capitanius urget
Remigeros (1) homines nervum menando bovinum.
Hic se per nomen facit appellare (2) Lironum.
Vir fuit in toto numquam crudelior orbe,
Ferreus aspectu, sua barbaque sanguine colat;
Namque feris similis miserum mandebat homonem.
Tres veniunt Fustae propter demergere Navem,
Mille pari motu subio (3) impelluntur in uno,
Et freta vorticibus retro spumantibus implent.
Baldus ad arma volat, sfodratum prestiter ensem
Arripit, imbrazzatque rotam (4), bassatque viseram.
Cingar habet multum pro Baldo quippe spaventum,
Non quod ab adversa metuat sit parte necatus;
Sed quia tam durum est scampare per aequora mortem.
Ipse Leonardus se Baldo firmat apressum,
Stansque parecchiatus stoccum tenet, atque brocherum.
    Viderat interea dispostos Nauta barones,
Non timet, immo ratem revolutat contra Galeam,
Stantque super proram Baldus, Cingarque, Lonardus.
Schiavones (5) etiam presti sua tela parecchiant,
Implent sulphurea strepitosos pulvere schioppos,
Martinulosque (6) rotant, curvas flectendo balestras.
Pars ratis ascendit gabiam, pars restat abassum:
Quadruplicant forzas Baldi meditando vigorem.
Jam venit ecce prior remis impulsa Galea,
Circum circa fremens girat, sed Nauta timonem

Praticus

(1) *Remigeros homines*. Qui ad triremes damnantur nervo ad laborem coguntur.

(2) *Lironum*. Praedonum caput, qui deinde Baldi, et Cingaris fit dignus socius.

(3) *Subio*. Italicè *Fischio*. Vox, vel sonitus, quo nautae sibi mutuo quid agendum sit indicant, et in ictu oculi exequuntur.

(4) *Rotam*. Clypeum.

(5) *Schiavones*: qui nempe superarant a caede, quam describit Mac. XI. dum contra illos Baldus soeviebat.

(6) *Martinulosque*. Idem ac *Vertorios*, de quibus supra.

Praticus advolgit, veluti si volgat habenam.
Vidi Franciscum (1) de Rua quandoque Mariam,
Cujus in exiguo stat corpore maxima virtus,
Villanum (2) Spagnae leviter manegiare poledrum.
Docta manus seu froena tiret, seu lenta remittat,
Ille statim redenae paret, dominique (3) volero:
Pirlat (4), et a testa discernit nemo culattas.
Non minus immensam Barcam cito Nauta manezat,
Semper habens zuffum prorae dincontra galeas.
En cito schioppetti scaricantur ab igne trecenti,
Milleque laxantur vertones (5) extra nosellas.
Incipiunt pavidas ad nubes surgere voces,
Innumeri quoniam primo feriuntur asaltu:
Saxa volant, grossique trabes, pix flammea, torres,
Artificiosus focus arma, virosque lacessit.

Tunc

(1) *Franciscum*. Friderici Gonzagae servitio conductus, qui Domitor erat equorum valde insignis.

(2) *Villanum Spagnae*. Pullus equinus, qui ab Hispaniis nomen sumit, et genus, mirae pulchritudinis esse solet, et singularis praestantiae.

(3) *Volero*: nempe voluntati.

(4) *Pirlat*. Se vertit. Miram celeritatem exprimit, qua strenuus equus, cui peritus equiso insideat, se vertit.

(5) *Vertones*. Apparet ex hisce verbis, quod arcus Pyrius (Nos dicimus *Schioppo*, *Archibugio*), quo Veteres utebantur, rota aliquando exonerabatur. Quod ex hoc ipso loco probari posset, nisi hujusmodi arcus rota instructi in aliquibus veterum armorum apothecis, seu armamentariis adspicerentur. Sensus enim est: *Et mille arcus pilas instar nucum jaculantur*. Non enim magnam in macaronico hoc auctore difficultatem parit passivum pro activo usurpatum. Caeterum majores quaedam Ballistae, et arcus erant rota instructi; minores vero manibus tendebantur, et laxabantur; Arcui vero pyrio manu favilla admovebatur. Sic Areostus Cant. 9. St. 28., ita habet:

Un ferro bugio lungo da due braccia,
Dentro a cui polve, ed una palla caccia.
St. 29.
Col foco dietro, ove la canna è chiusa
Tocca un spiraglio, che si vede appena;
A guisa che toccare il Medic'usa,
Dov' è il bisogno d' allacciar la vena.
Onde vien con tal suon la palla esclusa,
Che si può dir, che tuona, e che balena;
Ne men che suole il fulmine, ove passa,
Ciò, che tocc' arde, abbatte, apre, e fracassa.

Et Fracastorius in Syphilide lib. 3.

Nec mora signantes certam sibi quisque volucrem,
Inclusam, salicum cineres, sulphurque, nitrumque,
Materiam accendunt servata in reste favilla.
Fomite correpto diffusa repente furit vis
Ignea circumsepta, simulque cita obice rupto
Intrusam impellit glandem: volat illa per auras
Stridula.

Tunc animosus aper (1) Baldus despiccat ab alta
Prorâ terribilem saltum, supraque galeam
Hostibus in mediis balzat, ferrumque cruentat.
Cingar eum sequitur magno targone copertus,
Atque samitarram (2) toto conamine vibrat.
Inde Leonardus de schena saltat in altum,
Ac super unius pyratae tergora sbalzat,
Quem feriendo, alium stocco trabuccat in undas.
Baldus in introitu primo velut impiger heros
Patrono fustae se nil pavefactus acostat,
Pungentemque rotans stoccatam more trivellae,
Ex una banda trippam sbudellat in altram.
Pyratae magnis tunc urlis astra tocantes,
In circum Baldo largum fecere travajum.
At solitas Baldus furias in pectore siccat,
Se totum linquens, quo major calca feribat,
Incipit armorum disquistillare (3) piastras.
Hi subito largam pavidi fecere piazzam,
Cui spezzat scutum, cui faldam, cuique celatam,
Cui brazzale terit, spallazzos rumpit, et urtat,
Fendit cervellos, nilque elmi, nilque corazzae
Durant ad Baldum, qui fulgurat ense cruento.
Testas, et bustos maris ad fundamina mittit,
Et veluti siccas consumit flamma (4) canellas,
Sic predatores Baldus tajat ense marinos.
Nemo suis valet hic bottis aquirere scampum:
Non coeli Sanctis potuisset habere riguardum,
Namque suum rabies mordebat multa furorem.
Non seguitare illum Cingar clamando (5) rafinat,
Jamque samittarram tepido cum sanguine rossam

Ambabus

(1) *Tunc animosus aper*. Baldus ferus instar apri.

(2) *Samitarram*. *Scimitarra*. Ensis falcatus.

(3) *Disquistillare*. Rumpere. Verbum ab auctore inventum, et a Nobis jam explicatum.

(4) *Canellas*. Cannulae, quarum ingens copia in Lacubus nostris.

(5) *Rafinat*. Desinit.

Ambabus manibus ſtrictam feriendo tenebat.
Non procul exturbans nimia pro caede Lonardus
Aethera (1), ſanguificat plenum formidine Pontum.
His tres compagni, quid ſit ſcrimmare daſennum,
Inſegnant, faciuntque habiles ad tela magiſtros.
At Lironus adeſt Baſtardus ſupra galeam,
Portat alabardam, et teſtas ſuperminet omnes.
Ad navis tergum facit ingirare galeam,
Et menans vaſtis alabardam forcibus, uno
Truncavit medium netto fendente (2) timonem.
Heu quia nocchierus jam ſe tenet eſſe peremptum!
Lanzonem jaculat propter paſſare Lironum;
Sed jam ſe manibus navi Lironus ataccat,
Et quamvis jaciant ſchiavones ligna, quadrellos,
Sulphureas flammas, pegolas, raſamque fogatam,
Ille tamen ſuper hanc turba ſeguitante ſalivit.
Hic ſe ficcavit fugientes intra ſchiavones,
Quos tornare facit ſine brazzis, ac ſine gambis.
Nocchieri teſtam magnum vibrando roverſum
Unam sbalzavit longe, mihi credite, leucam:
Non curat quidquam ſchioppettos, atque baleſtras.
Fac lector contum, ſi quis intrando botegam
Plenam pignatis, boccalis, atque ſcudellis,
Incipit a circum groſſum vibrare (3) tracagnum.
Sic Lironus agit ſcapolantes intra ſchiavones,
Qui mage garlettos (4) vertunt, quam cernere zuffum
Lironi, fugiuntque maris nodando per undas.
Non erat accortus de caſu Baldus iniquo,
Maxime quod caperet navim pirata Lironus;
Cingar et arditus provas facit enſe galantas,

Atque

(1) *Aethera*. Maximae caedis ſignificatio, ingentiſque rumoris, cujus plura ſunt apud Poetas exempla.

(2) *Fendente*. Enſis falcatus. Quandoque etiam in lingua noſtra ſumitur pro ictu enſis.

(3) *Tracagnum*: nodoſum baculum, verbum alibi explicatum.

(4) *Qui mage garlettos etc.* Nempe Fugiunt. Modus dicendi nobis familiaris alibi a nobis explicatus.

Atque ſcatenatus tamquam leo rugit, et omnes
Vel penitus mortos, vel truncos, membra roverſat.
Ipſius a facie furibundi quiſque tapinat,
Ac in abandonum potius ſe in gurgite laxat,
Ut faciunt piſces, qui ſaltant extra padellam.
Aſt alia in banda Leonardus fluminis inſtar,
Quod praeceps veniens alta de rupe, marinas
Scindit aquas, aperitque maris cum gurgite fluctum,
Inter evangelii (1) ſe cazzat fervidus hoſtes.
Hic illic tajat, hac illac puntezzat, et urtat,
Totus mortorum (2) sbrojatus ſanguine boffat.
Poſſanzam ſed non baſto cantare Lironi.
In qua parte (3) ſuas dat fruges, ſtigmata parent;
Sanguinolenta ruens carnes alabarda ſtajezat;
Confugiunt omnes, ac poſt ſua terga budellas,
Pulmones, milzas, fumantia viſcera linquunt.
Nil niſi ſentitur ſtridor, fremituſque morentum,
Horrendae voces coelum pietate moventes.
Alter clamabat Chriſtum, ſanctumque Nicolam:
Alter (4) Apollinum (5), Trivigantem, vel Macomettum.
Non fuit auditus, poſtquam ſtant ſidera coelo,
Tam grandis ſtrepitus, rumor, ſonituſque boaxans.
Non habet ulterius gentes quas Baldus amazzet,
Tota galea fuit piratis voda ladronis;
Pluſquam (6) bacillus Barbèri netta remanſit.
Lironus navem jam jam aquiſtaverat omnem;
O quantum gaudet talem feciſſe guadagnum!
Nec poſuit mentem, quod victa galea fuiſſet.
Omnes in navim Pyratas ſcandere mandat,

Et

(1) *Inter Evangelii etc.* Turcarum Navim illam fuiſſe ſupponit.

(2) *Sbrojatus.* Foedus.

(3) *Suas dat fruges*: Ictus exonerat.

(4) *Appollinum*: Nempe Appollinem.

(5) *Trivigantem*: Vox in eadem ſignificatione ab Areoſto uſurpatam, et videtur, magnus aliquis Turcarum Doctor hac voce ſignificari.

(6) *Bacillus Barbèri.* Modus ſe vernacule exprimendi, alibi notatus. Significat autem, vacua omnino.

Et groſſum ponens alium de retro timonem,
Sgombrat iter pelagi, velum gravidante maeſtro.
Succedunt aliae ſemper cantando Galeae,
Ut cantare ſolent, quando, *victoria*, gridant.
Cingar id advertit primus; quid, clamitat, heu! quid
Contemplor miſerum nobis? incaute gabamur:
Saepe guadagnandi nos ingordiſia (1) fallit.
Balde vides? en noſtra navis quo preſa menatur.
Baldus ut inſpexit (2), ſignat ſe terque, quaterque:
Stat mutus, neſcitque loqui, ſeguitare facultas
Nulla patet, quoniam remique, virique negantur.
Semet at incipiens Lonardus battere pugnis,
Ah fortuna, inquit, nimis es contraria nobis!
Surripiuntur equi tam fortes, tamque galanti,
Quantum non unquam tellus turcheſca creavit,
Quos niſi per mundum, coelum, baratrumque catabo,
Juro Deos omnes, mihimet volo tradere mortem.
Hanc quoque panceram nunquam ſpojabo dadoſſum,
Donec ego retrovem quis equos, navimque rapivit:
Aut ammazzabo illum, aut ammazzabor ab illo.
Incagnatus (3) erat Baldus: ſub pectore ſchioppat,
Namque ſeguire illos ſe tunc non poſſe videbat;
Non eſt, qui ducat vacuatam quippe galeam;
Sed cito diſponit ſibi veſtimenta cavare,
Ac omnino ſuam barcam ſeguitare natando.
Tam grandem juveni Leonardo geſtat amorem,

(1) *Ingordiſia*: Aviditas. *Ingordigia.*

(2) *Baldus ut inſpexit etc. Farſi i ſegni delle Croci*, proprie ſignum admirationis eſt. Bojardus in ſuo Orlando l. 2. cant. 29. St. 56. juxta Berni mutationes, ita habet:

Quando le vide ſi diverſe, e tante,
La Croce feſſi il Figlio di Pipino
Per maraviglia.

Aliquando etiam timoris eſt indicium.

Ma ſia qual vuole, io n' ho poca paura,
Che ſolo a' triſti, e diſperati nuoce,
Ed un rimedio anch' ho, che m' aſſicura,
Che mi ſo fare il ſegno della Croce.

Idem l. 2. Cant. 23. St. 2., et l. 1. C. 6. St. 20. dixerat:

Feceſi il ſegno della Croce il Frate,
Di qualche mala coſa dubitando.

(3) *Incagnatus*. Iratus more canis.

Quod nihil extimuit dubio se tradere Ponto.
Cingar eum tenuit, dicendo: quid furis? istam
Cede mihi curam, quia spero catare cavallos.
    Dixit at haec Cingar pro confortare Lonardum,
Attamen interius dubitat, sensuque revoltat,
Quem reperire (1) modum possint exire galeam.
Non illic panem cernunt, mancumque (2) dabever,
Littora nulla vident, non circum circa terenum:
Omnia sunt oculis pelagus, sunt omnia coelum.
Cingaris officio Baldus premit, atque Lonardus
Cordojum, solito sperantes illius astu
Posse cavallorum ladrum recatare suorum.
Cingar per totam vadit rugando galeam,
Si casu reperire queat mangiabile quidquam.
Ecce virum bellum de sub fundamine fustae
Comperit, a testa calcagnos usque ligatum,
Qui lachrimans orat longo de carcere (3) trari.
Confestim properat Cingar, miseratus in illum
Respicit, et quondam talem vidisse recordat.
Dic, ait, unde venis, vel quo sis natus in orbe?
Ille tapinus ait: fuimus tres, quippe sodales,
Falchettus, Moschinus (4) ego, magnusque Fracassus,
Qui septem carichis turca de gente Maranis
Italiam versus, zephyro guidante, nodabant;
Tanta sed (heu! ploro memorans) tempesta tronavit,
Quod per diversas contradas fracta carina
Pellitur, et sic tres discompagnamur amici.
Ast ubi regressa est, Phoebo ridente, bonazza,
Haec pyratarum nobis fuit obvia classis,

Quae

(1) *Quem reperire modum etc.* Sensus est: Mente volutat, si quem reperiat modum, quo ab illa exeat triremi.

(2) *Dabever*: hoc est vinum. Minus reperiunt quid bibant.

(3) *Trari*. Extrahi, educi.

(4) *Moschinus*: Moschinus, qui cum Falchetto, et Fracasso ad Turcas perrexerant, auxilium contra Patriam petituri, ut Baldum e carcere educerent, ut Mac. IV. dictum fuit.

Quae noſtram merſit navem, gentemque negavit,
Meque caporalem turbae fecêre preſonem.
Quo tendant alii compagni, neſcio: verum
Quam doleo, quod non Baldi vindicta fietur!
Cingar id aſcoltans reticet, tamen illico promit
Extra carnerum martellos, atque tenajas,
Inde ſcatenatis groppis cito liberat illum.
Advocat hinc Baldum. Baldus venit, atque Lonardus.
Quid velit, ignorant. Moſchinum Cingar ad ipſos
Praeſentat, clamans: o laus, o gloria mundi!
O generoſus homo, qui noſtro ſplendidit aevo!
Ecce tuum nomen quales, o Balde, ſodales
Traxit, ut aeterno merearis tempore dici
Alter Pompejus, Caeſar, vel Troicus Hector!
O piam amicitiam, magnumque o foedus amoris!
Per mare, per terras, per tot diſcrimina rerum,
Tantaque fluctiſoni varcare pericula golfi,
Nilque lecardiam (1) formidavêre charibdis,
Quo te corteſum, quo te ſine fraude vigentem,
Quo te veridicum poſſent reperire ſodalem:
Non in regali tumefactum ſede minantem,
Inter Cardineos (2) non dantem jura Galeros,
Non in divitiis Croeſi, non (3) Sardanapali
Deliciis, (apud haec multi retrovantur amici)
Sed magis, ut duro vivant in carcere tecum,
Sed magis, ut pro te ſtentent, vitamque refudant.
Ipſe Leonardus mundum luſtravit ubique,
Quo te magnanimum ſaltem cognoſcere poſſet.
Compagnique tui, Moſchinus maxime noſter,

(1) *Lecardiam*: Aviditatem.

(2) *Inter Cardineos*. Inter eos, qui Cardinalis dignitate praefulgent.

(3) *Sardanapali*. Rex ditiſſimus deliciis omnino deditus, cujus valde obſcura eſt hiſtoria, cui propterea innumerae immiſcentur Fabulae. Longum eſſet omnia referre. Auctores melioris notae tradunt, eumdem hunc fuiſſe, atque illum, cujus ſub Nabucodonoſoris nomine meminit Liber Judith.

Absque tuo vultu non vivere posse, fatentur.
Per montes, valles, freta per longinqua vagantur,
Nunquid aquistandi causa, te dante, monetam?
Nunquid, ut obtineant Papae, Regumque favorem?
Sed tantum, nigra ut te de presone cavarent.
Tempore desgratiae veri noscuntur amici:
Sors inimica (1) probat, quos fecit amica, sodales.
Robore quid fidei, quid carius, oro, sodale?
Quid melius mundo est? quid plus agradat olympo?
Divitiis, robbisque incago propter amicum;
Nam socium carum mundus comprare nequiret.
Est poltronus homo, cui non placet ullus amicus,
Plusque buseccarum preciat mangiare cadinum,
Quam reperire virum, sua cui pensiria dicat.
Immo duas si forte videt concurrere mentes,
Carpitur invidia, semetque zelotypus angit,
Turpiter infamat, curatque invertere tantum
Foedus amicorum, naturae munus honestum.
Ecce tuus Moschinus adest, o Balde, quid illum
Ambiguus guardas? heu tempore tempus adumbrat
Effigiem, memoremque minus distantia reddit.
Haec dicens Cingar lachrimarum fonte madescit.
Baldus in amplexus Moschini se sinit ire.
Tu ne meus Moschinus, ait, dulcissime fili?
Nec parlare valens ulterius, attrahit illum,
Basat, et ejusdem lachrimis luctum ipse movebat.
Post haec Cingar eum stringit, Leonardus abrazzat,
Nam cunctis Baldi sociis vult esse famejus.
Tandem cessatis lachrymis Moschinus eisdem
Omnia de amissis (2) sociis narravit ad unguem.
Baldus ait, retrovare meos dispono sodales,

Sed

(1) *Sors inimica etc* Vera sententia, si Amici reperiantur, qui probationi resistant.

(2) *De amissis sociis*. Falchetto, et Fracasso.

Sed quis nos istam deduxerit extra galeam?
Non sunt, qui remos ducant, qui garbasa tendant.
Doctus in hanc artem Moschinus protinus inquit:
Ne dubites, dum prosper adest levanticus Eurus,
Ad totam per trenta ligas nos ibimus orzam.
Ergo spiegamus velum: tu, Cingare, cordam
Hanc tira: Leonarde juva distendere velum.
Cingar (1), eh, tira, tira, dai, dai, tira, Cingare, tira:
Jam satis est: orzam scurta: preme Balde timonem:
Huc Leonarde veni: teneas hanc fortiter: horsu,
Ad nomen Christi, cordam cito Cingar amolla.
En socii qualis nobis fortuna secundat,
Quam bene velamen gajardus gonfiat Eurus.
Sancte (2), precor, nobis esto Nicolae benignus,
Qui nos semper habes curam defendere nautas,
Assassina licet sit barcarola propago,
Et nisi de raptu vivat, blasphema, bosarda;
Nil tamen attendis haec mancamenta, sed omnem
Tollis anegandi sospectum, nosque gubernas.
Cingar ait: quid tam sanctum clamare Nicolam
Ut tibi det ventum? potius prega, det tibi panem.
Namque famescenti sgretolant (3) in ventre budelli,
Magraque (4) jam Baldi facies lanterna videtur.
Nec tua, respondet Baldus, grassedine colat.
Si tamen es Cingar sanctus, dignusque brusari
(Dico candelis), brusat ut gens grossa Beatos,
Dic, lapides isti panes fiantur adessum.
Non homo, Cingar ait, solo de pane cibatur,
Sed bovis, et pingui vervecis (5) carne. Probatur

Istud

(1) *Cingar etc.* Voces loquentis, et Cingarem excitantis Moschini.

(2) *Sancte, precor etc.* Divus Nicolaus praecipuus Nautarum Patronus.

(3) *Sgretolant etc.* Vox ab Auctore inventa, et significat: a fame intestina corrodi se sentiunt.

(4) *Magraque etc.* Longobardica formula: *è asciutto, e magro, che pare una lanterna*, et significat gracilem, et macrum hominem.

(5) *Vervecis.* Quod nos dicimus: *Castrato*.

Istud Evangelio, quod nos vult pascere verbo.
Divide (1) *ver* a *bo*, poteris cognoscere sensum.
Cui Baldus ridens: interpres optimus esses,
Cingar, Scripturae: magis haec tua glosa placeret,
Quam Nicolatistae, Scotistae, totque Thomistae,
Quam tot Alexandri, quam tot sine fine magistri
Theologi, variis laqueant qui sensibus almas.
Desine sed tandem buffonice talia quaeso,
Scrizzemusque (2) pares paribus, Sanctosque sinamus,
Nec tamen his verbis, quod manducetur, habemus.
Tunc biscotellos (3) Cingar cantone trovavit
Semimusolentos (4), quos attulit ante sodales.
Fert Leonardus aquae Mezarolam dulcis alegrans,
Nilque loquendo simul fecerunt Collecionem.
Qui famet, et comedit, si parlat, tempora perdit.
Numquam tam lautos hi gustavere bocones.
Cingar post epulas gabiam se reptat in altam,
Sparpagnatque oculos, si terram cernere posset,
Luminis ac radio stricto, freta larga traversat,
Si piat ex aliqua banda, scopritque terenum.
Sed discernit aquas tantum se jungere coelo,
Junoque dintornum Neptuno basia donat.
Sors bona tunc erat, implebat quia garbasa prosper
Ventus, et attendit Moschinus flectere barcam.
Si quandoque jubet lentare, tirareve sogas,
Baldus id officium dexter facit, atque Lonardus.
Cingar cantabat lingua frifolante (5) vilottas,
Quas toties nostros sensi cantare bretaros,

Gam-

(1) *Divide etc.* Dividendo hanc vocem *verbo* habes *ver*, et *bo*, quibus vervex, et bos indicantur.

(2) *Scrizzemusque*. Alibi dictum: Ludamus pares cum paribus, nec de rebus sacris jocum instituamus.

(3) *Biscotellos*. Apud nos haec vox significat Castaneas arefactas.

(4) *Semimusolentos*: Semimucidos.

(5) *Vilottas*. Rusticanas Cantilenas.

Gambettam (1), Broccam, passandoque (2) per narigiolam.
Ecce virum longe medium videre nodantem,
Brachia nec ducit, velut est usanza nodandi;
Dextra namque duos dardos, targamque sinistra
Bajulat, et scindit velut ales aquatilis undam.
Immo gavinellus (3), vel anedra, vel immo folenga,
Quae semper versantur aquis, non tam bene natant.
Hic erga fustam properans furibunde minatur,
Nam Corsarorum pensaverat esse Galeam.
Obstupuit Baldus, quod vir pressatus ab armis
Tam facilis nodet, et medius maneat super undas.
Sed dum Moschinus placidos giraret ocellos,
Clamat alegrus: hic est noster Falchettus, heus, o,
O Falchette veni: Baldus, Cingar quoque sunt hic.
Proh puta! quando suos compagnos sentit adesse,
Et quando Cingar Falchettum vidit in undis,
Quem supra reliquos socios tam semper amavit.
Extemplo spolians faldam, spoliansque camisam,
Summa de gabia navis (mirabile dictu!)
Cum caput avantum se ficcat in aequora totum.
Sex brazzos descendit aquae, mox desuper ecce
Comparet, scorlatque caput, boffatque per undas,
Et stendendo manus, feriendoque calcibus aequor,
Scindit aquas, rumpitque levi cum pectore fluctus.
Nil stupet hoc Baldus, satis antea norat amicos;
Saepe in abandonum vitam ponebat uterque,
Maxime Falchettus pro Cingare, Cingar et ipse
Propter Falchettum renegasset mille baptesmos.
Ambo natant, tamen ipsa quidem nodatio difert,
Falchettus (4) quoniam (velut inquimus ante) replebat

Ore

(1) *Gambettam etc.* Voces unde cantilenae incipiunt.

(2) *Passando etc.* Formula plebis nostrae, quam Nostrates politiores vix intelligent. Significat autem: *per callem transiens*. Nos dicimus: *passando per narigiola*.

(3) *Gavinellus etc.* Vernaculae voces, quibus nonnullae avium palustrium species indicantur.

(4) *Falchettus etc.* Sensus est: quoniam, sicut dictum est, Falchettus in Canem desinebat.

Ore viri panzam, vacuabat more catelli.
Denique se jungunt. Falchettum Cingar abrazzat,
Nil parlare valet, quia pro dulcedine creppat;
Inde favellantes adeunt insemma Galeam,
Ac ibi Falchettus solitam monstrando prodezzam,
Nil firmando pedes, guizzavit more (1) padani
Bulbaris, et proram saltavit desuper altam,
Quem vix saltatum brazzis festinus apertis
Baldus agraffavit, strictumque tenebat in ulnas.
Quales hic faciant festas, qualesque carezzas,
Tu pensare potes, Lector, si tale provasti.
Baldus ei parlat, dum pagnos (2) Cingar adobbat,
Qui cum dilecto mox in cantone tiratus
Passatos casus, passata pericula narrat.
Nunc quali guisa Baldum presone cavarit,
Nunc quanto stentu scapolarint (3) ambo tavernam,
Et quanto affectu succurrerit ipse Lonardus.
Falchettus tales non intra fuisse (4) baruffas
Sat dolet, et proprias illic monstrasse potenzas.
Mox tamen ipse suos attento Cingare (5) guajos
Narrat, quos turcas tulerant errando per oras.
Sic chiaberlantes (6) nunc rident, nuncve piangunt,
Et compagnorum se truffant more duorum.
Ast duo, qui desunt, meminit dum Baldus amicos,
Giubertum juvenem, charumque insemma (7) bufonum,
Giubertus juvenis, charusque insemma bufonus
Ecce procul veniunt, remis currente batello,
Et gridant tuttavia: o, o, aspettate fradelli.

Vela

(1) *Padani Bulbaris*. Piscis, qui ab aqua saltitans quandoque prosilit, et in Pado passim capiuntur.

(2) *Pagnos*: Vestes.

(3) *Scapolarint ambo etc.* Quanto labore, Leonardo adjuti, e caupona fugierint, quemadmodum Mac. X. descriptum fuit.

(4) *Baruffas*. Pugnas.

(5) *Guajos*: Infortunia.

(6) *Sic chiaberlantes*. Sic colloquentes.

(7) *Bufonum*. Nempe Bocalum.

Vela calant subito: juvat aspettare sodales,
Atque istos picola cum barca insemma levatos
Baldi forza tirat sursum, dentrumque reponit.
Giubertus narrat, qua fugerit arte Bocali;
Boccalus nam forte latens cantone secreto,
Tempore battajae, dum testae, et membra volarent,
Valdeque formidans, strictum de retro teneret;
Quando vidit, grandem navem montare Gigantem,
Longeque testarum coelo mandare borellas;
Extemplo moruit: Quid agat dum cogitat amens,
Schiffettum aspexit, consuetum stare paratum
Ire, redire cito, nautis portare bisognum.
Providus hunc pelago buttavit, unaque Gibertum
Traxit, fugeruntque viam portante batello,
Nuncque arrivarunt multo sudore galeram.
Inventis sociis, faciunt sibi mille carezzas:
Quisque suos casus, sua quisque pericula narrat,
Perque susum guajos toleratos, perque dabassum.
Talia dum parlant, chiacherant, unàque moteggiant,
Insperata procul discoprunt culmina terrae,
Horrentes nemorum sylvas, montesque levatos;
Haec erat, (aut dicam (1) correctius) esse parebat
Insula, quae pinis, fagis verdeggiat, et ornis.
Hac visa incipiunt laeti saltare Barones.
Terram, Cingar ait, terram: vos cernitis? ecce.
Huc celer, huc Baldus timonem torcere mandat,
Ad portumque facit versam inculare galeam.
Anchoreus buttatur aquis rampinus; et omnes
Saltant armati de fusta supra terenum.
Tangere quisque solum gaudet: damnantque marinam.
Introeunt boschos, si quae mangianda catarent.
Ecce duas capras, binis seguitantibus albis

H Capreolis

(1) *Correctius*. Nam Sagae Museline incantationibus confìcta omnia, et inania, deceptis oculis, objecta deprehenduntur Macaronice sequenti.

Capreolis, cernunt prolixis currere gambis,
Saltibus et magnis culum monſtrare biancum.
Se citat ad curſum Falchettus, moreque veltri
Pulverulentus abit, pedibuſque volutat arenam;
Unde brevi curſu caprettos ſtrangulat ambos,
Quos buttat in terram mortos, capraſque ſecutus,
Unam acquiſtavit tantum, fugiente ſorella.
Cingar tunc laetus matrem, natoſque gemellos
Accipit: et factis ſolito de more cavecchis,
Scorticat et capram, et caprettos ſcorticat ambos.
Non ibi Boccalus fuit ultimus: omnia verſat:
Omnia ſollicitat: facit hoc, jubet illud, et omni
Cazzat (1) in impreſa naſum, faciendo bufonem.
Baldus cum ſpada tajavit ab arbore truncum,
Quem bene sbroccavit foliis, ac fecit aguzzum.
Moſchinus truncum caprettos ficcat in illum.
Ipſe Leonardus jam traxerat extra galeam
Ignivomam petram, leſcam, durumque focile.
Multiplicat colpos, dum ſaxum chioccat (2) azalo,
Scintillaſque cavans, tandem flammarier eſcam
Inſpicit, unde ignem pochetino ſulphure brancat.
Jamque altus focus eſt. Moſchinus ligna trabuccat.
Plurima tunc Cingar fert inſtrumenta coquinae:
Smenuzzat trippas, bis, terque, quaterque lavatas
In pignatonem, quem tunc aqua calda netarat,
Cum ſale, cumque oleo ponit, faciendo meneſtram.
Boccalus volgit ſpetum: jam fumat aroſtus,
Supra quem Baldus colantia larda butabat.
Quaſdam frondoſas Giubertus preparat umbras,
Sub quibus eſt agium coctos mangiare caprettos,
Namque cicala canit, Giugno bruſante terenum.

Denique

(1) *Cazzat.* Vernaculus dicendi modus: *ſe omnibus immiſcet.*

(2) *Chioccat.* Calybe percutit. Virg. Aeneid. 3.
. . . . *Quaerit pars ſemina flammae*
Abſtruſa in venis ſilicis.

Denique jam omnes cocto refrefcantur arosto.
Cingaris incoepit fubito mafenare (1) molinus;
Boccalus mediam jam capram dente vorarat.
Baldus nil parlat, rapido fed dente fracaffat,
Dat nunc Giuberto meliores, nuncve Lonardo
Boccones, quos faepe fibi Boccalus agraffat.
Mofchinus frangit nettum laffando taerum,
Quem fibi de fundo fcatolazzae fecerat ipfe,
Qui nifi bifcottos tres menfes ederat ante.
Quifque fuas implet caprina carne budellas;
Confiderant nec adhuc, Falchettum prorfus abeffe,
Qui capram fylvas percurrens perfequit altram.
    Ah demens Cingar, tu attendis pafcere ventrem,
Et tibi nulla tui Falchetti cura tenetur?
O bellam punctam, o fignum, o foedus amoris!
Vade in malhoram, tales reprobantur amici;
Tantaque me coepit nunc indignatio pro te,
Quod fregi calamum, nec ego plus ultra camino.

(1) *Mafenare. Molere.* Etiam nunc temporis hac utimur metaphora de eo, qui avide manducat: *Il fuo mulino macina bene.*

ARGUMENTUM

IN SEXTAMDECIMAM MACARONICEN.

Hic Maga pro sdegno perimit Muselina Lonardum,
Falchettumque dolis carcere vacca serat.
Cingar id auscultat, sancto referente Romito,
Hanc petit, in gremio quam trovat esse senis.
Ergo per urticas, spinos strascinat eandem,
Post quam Gilbecchus fletque, rogatque senex.
Liberat hanc monstrum Marlocchus Cingare strato,
Quem fert ad salsas semicavallus aquas.
Centaurum dico Virmazzum nomine, cum quo
Baldus combattit, Cingar ibique jacet.
Namque Leonardi Centaurus creditur esse
Occisor, sed res denique vera patet.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE SEXTADECIMA.

Anta famis quandoque citat poſſanza budellas,
Quod quantumque ſuper caros refutamus amicos.
Omnia (1) vincit amor, tamen ipſa ſuperchiat amorem.
Non tamen id noſter Baldus ſervaverat unquam;
Sed, qui dilectos ſemper curabat amicos,
Dixit: heus ſocii, non hic Falchettus habetur.
Quonam diſceſſit? noſtra eſt confuſio certe,

Ille

(1) *Omnia vincit amor*: Virgiliana ſententia, quae ſic habet. Ecl. X.
Omnia vincit amor, et nos cedamus amori.
Sed verior eſt Poetae noſtri ſententia, fames enim amorem ſuperat, et expellit.

Ille capram manibus rapuit, caprosque tenellos,
Cui pars debetur major, meliorque boconus,
Et nos mangiamus, non illo adstante, codardi?
Surge cito Cingar, Moschini suscipe piccam,
Vade per hanc silvam, Falchettum quere, camina.
Surrexit Cingar terrae gietando tajerum,
Corripuit piccam, sylvasque subintrat opacas.
O, o, gridabat, o, o, Falchette, sed Echo
Tantum respondet, o, o, Falchette. Lonardus
Se levat, et capiens spadam, largumque brocherum,
Terribilem boscum post gressum Cingaris intrat.
Ne vadat, supplex illum, comitesque relinquat,
Exorat Baldus, sed vult adire Lonardus.
Texit de myrto sertum, quo tempora cingit,
Ac solus boscos ibat cantando per illos.
Tellurem magno brusabat Apollo calore,
Cervellumque gravi frangebant voce cigalae,
Quae stridendo super palos culamina (1) menant.
Cingar erat longo spatio lontanus ab altris,
Nescit enim post se miserum seguitare Lonardum.
Heu! bene clamandus miser iste juvenculus, immo
Sunt tragicis ululanda quidem sua fata querelis.
Postquam Falchettum frustra cercaverat ante,
Nec valuere sui crebro chiamando (2) gridores,
Perdideratque viae dudum vestigia rectae,
Supra depictam diverso flore piazzam,
Improvisus adest, ubi dulcis ventulus afflat,
In cujus medio vivi fontanula saxi
Perstrepit undiculas teneram fundendo per herbam,
Ac circa fontem lauri, mirtique virebant,
Limones, cedri, fortes, dulcesque Naranci,

Cantabant

(1) *Culamina*. Cicadae dum perstrepunt, totius motu corporis id efficiunt.

(2) *Gridores*: Clamores.

Cantabant parvi volucres hinc inde per ornos,
Et somnum dulci suadebant carpere (1) morsu.
Semper hic arrident flores, dumeta rosarum,
Candida candificant nigritantes lilia moras,
Nunquam siccantur, licet altus surgat Apollo,
Transeat et calidi domicilia adusta leonis,
Circuit hoc pratum nam densis frondibus alta
Zona cupressorum, pinetaque spissa nigrescunt.
Hic sedet ergo puer deductus (2) morte Lonardus,
Ac apud undantem fontanam desuper herbas
Membra dedit somno, rutilosque seravit ocellos.
Ecce superveniens illuc speciosa puella
Comparet, bellumque videt recubare Lonardum.
Se duplici beverare siti cupit illa repente,
Venerat ut solis brusorem (3) fonte domaret,
Scilicet ut biberet, sed eam sitis altera viso
Dongello (4) rapuit, quam jam smorzare parecchiat.
Qualis alegrezza est hominis, qui quando caminat,
Rem casu retrovat, de qua magis indiget ille,
Aut quam diversas desiderat ante richezzas,
Talis Muslinae (5), quae forte jacere puellum
Improvisa notat sub opaco tegmine lauri.
Haec erat et meretrix, et sensu plena ribaldo,
Doctaque carminibus magicis jurare diablos.
Nec bene legiadram fuerat mirata figuram,
Nec bene sembiantos spectarat frontis honestos,
Nec bene marmoreas genulas, et eburnea colla,
Nec bene puniceos imitantia labra corallos,
Presta dedit facili torquendum pectus amori:

Quid

(1) *Morsu*: Potius dicendum *cantu*. Corruptum textum suspicamur, sed a veteri nostro originali hunc corrigere non est integrum, nam haec descriptio in nostro exemplari deest.

(2) *Deductus*. A morte ipsa ductus.

(3) *Brusorem*: Aestum.

(4) *Dongello*: Puello.

(5) *Muslina*: Muselina est nomen proprium hujus Sagae, quam adeo celebrat, et soepe Muslinam vocat per syncopen.

Quid faciat nescit, pietas, et amor simul obstant.
Ne rumpat somnum, pietas monet, unde tepescit,
Ne perdat giojas, amor incitat, unde calescit;
Tempus non remeat, tacitis cum praeterit horis.
Paulatim trepido se proximat ore, nec audet
Tangere, sed tantum guardat, vestes et odorat:
Deficit in solo visu, dare basia vellet,
Dumque propinqua movet propter basare labellos,
Se retrahit subito metuens distollere somnum.
Attrectare manu frontem magis ausa comenzat,
Ille nihil sentit, per somni somnia transit.
Interdum violas carpit scansarda propinquas,
Inque sinu ficcat nil contrastante camisa.
His jam blanditiis facta est animosa, nec ultra
Vult remorare, locat semet, leviterque recumbit
Ad latus egregii Narcissi, vultque Lonardum,
Palladis (1) exemplum castae, floremque Dianae,
Tradere nequitiis Veneris, quae absorta furore
Oscula dum voluit sensu libare petulco,
Prestiter somno resolutus corripit ensem,
Invasum quoniam se credidit esse latrone.
Non aliter sursum de floribus illico saltat,
Sicut pressa levat cervicem bissa (2) repente,
Quae sub phaebeis stabat revoluta fasellis.
Rejectans illam flammas temnebat amoris,
Nec minus antiquo fuerat laudandus Joseph;
Indiavolata magis Muselina ribalda furebat:
Ah demens juvenis, dicebat, me fugis ergo?
Respice, quas habeo carnes, his utere liber,
Dum prohibet nemo, dum sors dat pulchra favorem.
Non Leonardus ei paret, procul immo recedit,
Cui minus una placet mulier, quam mille diabli,

Et

(1) *Palladis exemplum*. Qui est exemplar Palladis, et flos Dianae.

(2) *Bissa*. Serpes.

Et genus humanum miserum tantummodo pensat,
Non quia sit tantis subiectum pestibus, aut quod
Debeat in vermes tandem, cineresque resolvi,
Sed quod de vili mulierum ventre creetur.
Dumque fugit, secum loquitur: brevis illa voluptas
Abrogat aeternum coeli decus: o Pater, o Rex,
Quem trepidant victi Manes, cui coelica paret
Militia, unum oro: da invictum pectus, et arma,
Daque triumphatis me me hostibus altius ire.
Candida virginitas quam pulchro in corpore prestat!
Nigraque luxuries quam pulchro in corpore foetet!
At Muselina vocat retro: me aspetta puellam,
O puer, o formose puer, me aspetta puellam.
Non ego Colchorum (1) maga sum regina, vel illa
Cyrces (2), quae in porcos homines voltare solebat:
Non ego sum tigris, non sum leonissa, nec ursa,
Non draco, mi pulcher Narcisse: quid? ah fugis? ecce
Te seguito, atque pedes rupi seguitando tenellos,
Et disdegnosus fers pulchrae damna puellae?
O spietate nimis, saltem me cernere velles,
Et me, quam fugis, aspicito, si sim fugienda,
Sive sit apta tibi mea frons inferre pauram.
Deh moderare fugam, deh tantum respice, quae frons,
Quae mihi sit facies, aetas juvenilis, et ardor!
    Cor Leonardus habet diamante probatius omni.
Quo magis illa vocat, surdas magis ipse dat aures.
Hinc tumuit lasciva Venus, bardassa Cupido,
Deque truci removent Muselinae pectore flammam.
Mox odium crudele cient, agitantque Megaeram,
Unde diabolicum traxit Muselina quadernum,

(1) *Non ego Colchorum*. Medea Filia Aeaetae Regis Colchorum. Colchis est Regio Asiae prope Pontum venenorum feracissima, quod fabulae locum dedit, quam de Medea comminiscuntur Poetae. Hor. 2. Carm.
Ille et venena Colchica,
Et quidquid unquam concipitur nefas etc.

(2) *Cyrces*. Celebris Saga apud Homerum, et Virgilium Aeneid. 3.

Quem relegens, ursos constringit adire feroces,
Atque comandat eis, juvenem lacerare Lonardum.
Mars ibi descendit proprium tutare Baronem,
(Mars tutare solet gajardos namque Barones)
Ast Veneris (1) precibus, votoque Cupidinis arctus
Dimisit pugnam, nec eum reparare spopondit.
Plus valuit cum Marte Venus, quam casta Minerva;
Unde nihil mirum, quando qui castra sequuntur
Insudant (2) primo Veneri, Martique secundo.
Itaque Lonardus fuit assalitus ab ursis.
Non fugit ille ultra, sed firmat littore plantas:
Imbrazzat scudum, nudo se praeparat ense,
Atque facit testam (3), disposto corpore, bestiis.
Ursa prior rabiosa magis levat aethere saltum,
Rugit, et hirsuto pilamine dorsa rabuffat.
Esse comenzatam cernens Muselina baruffam,
Sdegnabunda illos postergat, et inde recedit.
Heu quantis (4) noster Muselinis orbis abundat!
Terra covertatur passim meretricibus istis,
Quae semper luxu, petulaque libidine jactae
Sinceras juvenum nequeuntes flectere mentes,
Ut sua continuo satietur aperta vorago,
Quasdam consultant putrefactas tempore vecchias,
Quas tabachinantes (5) rufianas esse vocamus,
Quasve zubianas (6) clamat regina stryarum.
Has quoque (7) per Gesias candelas vendere cerno,
Et Paternostros Crucifixos ante biassant,
Saepeque tellurem basant, lecantve quadrellos:
Singultant,

(1) *Ast Veneris etc.* Martis Concubinae.

(2) *Insudant etc.* Sensus est: Plus Veneri student, quam Marti.

(3) *Facit testam.* Se opponit.

(4) *Heu quantis etc.* Sensus allegoricus est, et per Synecdochen, sed nimis verus.

(5) *Tabachinantes.* Quae Laenae officio funguntur.

(6) *Zubianas.* Jovis diem servantes. Vox est in plebecula nostra pervulgata, Sagas die Jovis veneficiis indulgere.

(7) *Quas quoque etc.* Sagae horridum ministerium hypocrisi contegunt.

Singultant, quatiuntque manu sibi pectus, habentes
Lachrimulas semper sguanzis aposta tacatas.
Expandunt instar Crucifixi brachia coelo,
Non per cantones, loca nec secreta precantes,
Sed coram populo vetulam (1) admirante Beatam,
Ut sua candelabro ficcata lucerna coruscet.
Ast aliquam si forte volunt maculare puellam,
Aut niveam pueri de corde tirare columbam,
Quid faciunt istae Tigres, Cagnaeque rapaces?
Dum Missae celebrantur, amant cantonibus esse,
Postque tenebrosos mussant, chiachiarantque pilastros.
Ah miserelle puer, dicunt, male nate, quod ullam
Non habes (ut juvenes bisognat habere) morosam!
Haec tua quid prodest facies formosa, galanta?
Quid frons (2) avolii? quid ocelli corda tirantes?
Quid dentes referunt indas albedine perlas?
Quidve corallicios frustra natura labellos
Concessit, niveasque genas, pariterque rubentes,
Quando quidem non vis, vel nescis amare puellas?
Pulcher es, ut placeas, ut ames, ut ameris, ut uras,
Urarisque simul, mundi quoque gaudia sumas.
Vis ne juventutis sine fructu perdere florem?
Vis ne senectutis longinquae incurrere fezzam?
Spernis amare puer? vecchius, sis certus, amabis.
Spernis amare puella? fies mulazza diabli.
Nunquid vis fieri Frater, Monachusve, (remotis
Delitiis Veneris, Bacchi, Martisque, Jovisque),
Quos vel simplicitas, vel desperatio traxit?
Nunquid lassabis te, menchioncella, serare
Grossibus in muris, et ad aethera summa levatis,
Ut velut in paja (3) nespol marcescere possis?
Nemo super terram sanctus: stant aethere sancti.

I 2 Nos

(1) *Vetulam ec.* Quo sibi probitatis nomen, et admirationem concilient.

(2) *Avolii.* Frons eburnea.

(3) *In paja nespol.* Velut mespilum marcescit in palea. Unde nobis adagium est: *Col tempo, e colla paglia si maturan le nespole.*

Nos carnem (1) natura facit, quo carne fruamur,
Quove voluptates mundi mundana propago
Quaerere sollicitet; mox pleno ventre capescat.
Nil Deus indarnum, simul et Natura crearunt.
Instituuntur aves, pecudes, piscesque, feraeque,
Ut venatores, piscatoresque fiantur,
Utque gulam variis saturemus carne guazettis.
Plantantur boschi, surgunt de marmore rupes,
Quo naves, barcas, quo tecta locemus, et aedes.
Lana datur pegoris, gallinis pluma, vel ochis,
Quo molles adsint lecti, calidaeque pelizzae.
Sic etiam teneras mundo fecere puellas,
Quas vos, o teneri, debetis amare, puelli.
Talia sic istae Gajoffae (2) propter aquistum
Verba secreta movent, juvenum quoque pectora tentant;
Quorum si nequeunt durantes flectere sensus,
Ad magicas properant artes, poscuntque Diablos.
Mille modos retrovant fragilem scelerare juventam:
Crappas (3) piccati, nascentis sputa putini,
Cervellas gatti, cor talpae, stercora vulpis,
Terram, quae sepelit mortos, duo membra (4) rubetae,
Matricis lectum parientis, quo latet infans,
Sed plures alios brevitatis causa relinquo:
Hoc unum restat, quod tanta est voja nocendi,
Ut lac (5) gallinae inveniant, fungique semenzam,
Campanaeque sonum capiant, ragiamen aselli,
Calcagnum tenchae, zenzalae in pectore costas,

Urinam

(1) *Nos carnem etc.* Laenarum impia documenta. Ubi advertendum, hujusmodi documenta talem, tantamque vim apud incautas adolescentum mentes obtinere, eorumque ingenium ita pervertere, ut, quod lenocinii hujusmodi vi perficitur, maleficiorum effectui tribuatur; unde factum est, ut Laenae vulgo Sagae credantur.

(2) *Gajoffae*. Iniquae.

(3) *Crappas*. Crania.

(4) *Rubetae*. Quod Italice dicimus: *rospo*, et alibi a Poeta dicitur: *zato*.

(5) *Ut lac gallinae etc.* Plura hic enumerat, quae fieri nullo modo possunt, ut lenocinantium verborum mirificam vim, et portento similem ostendat.

Urinam galli, gruis aurem, melque tavani:
Pluraque praetereo, quae (ni cantare Lonardum
Cogerer) exprimerem, iſtas execrando ribaldas.
Urſa furens celerat ſtantem aſſaltare Lonardum,
Qui ſubito ad ventrem ſtoccatam dirigit unam;
Aſt illam reparat diſtenſis beſtia griffis.
Inde pedes retro ſuper ambos recta levatur:
Expatulat fauces propter ſorbere Lonardum.
Ipſe ſed in medium moſtazzi ſubbiat (1) enſe,
Dentatamque ſimul deſpiccat ab ore ganaſſam;
Quapropter ſpaſmando ferit mugitibus aſtra.
Urſus adiratur comitem cernendo feritam,
Cumque manu dextra zampatam (2) menat aguzzam;
Et quantam gremit faldam, diſpergit in agrum,
Ac nudas rapido carnes ungione penetrat.
Vulnere non tamen hoc voluit pallere Baronus,
Adverſus teſtam fendentem laxat ad urſam,
Sed levior gatto ſaltum facit illa dacantum,
Ficcat et in ſiccam brandum Leonardus arenam;
Quapropter ſubiens urſus rapit unguibus elmum,
Quem dum forte trahit propter ſpiccare Lonardus,
Pungit cum brando pellem, ventremque trapaſſat;
Attamen abſque elmo nuda cervice remanſit.
Urſa videns mortum ſocium furit, irritat iram,
Nunquam alentatur circum girare Lonardum.
Nunc branca dextra fracaſſat, nuncve ſiniſtra:
Tanta preſtezza balzat, quod apena videtur.
Quattuor in bandas fuerat jam Baro feritus,
Sed totus non Mundus habet cor tale gajardum.
Se videt extinctum, non eſt tamen ille ſmaritus,
In furiam creſcit proprium fundendo cruorem.
Ad nudam teſtam ſolum tenet Urſa viſaggium,
Sed Leonardus eam tendit defendere ſcuto.

Deliberat

(1) *Subbiat*. Sibilat. | (2) *Zampatam*. Unguis ictum.

Deliberat tandem talem finire batajam:
Projicit ad littus targam, manibusque duabus
Tollit, et inde menat spadam, quam gransiger Ursa
Prestiter agremiat, tantumque tirare fatigat,
Quod scarpavit eam, mansitque Lonardus inermis.
Ergo statim pariter currunt amplectere se se.
Ursa tenet strictum Leonardum, stringit et ille,
Donec afogantur, vitam simul atque relinquunt.
O crudele nefas, quod ab istis nempe (1) bagassis
Saepe venit propter satiare libidine carnem!
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit
Foemina; tu prudens sua dum consortia temnis.
Ipse quidem (2) moriens Leonardus cum pede scripsit
In tellure: datur non mors, at vita Lonardo.
    Cingar Falchettum cercaverat undique dudum,
Saepe reclamat eum, cifilos (3) ad sidera mandat.
Non se catantes rectum amisere caminum,
Nec spissas nimium sylvas exire valebant.
Baldus item videns, quod eorum nemo rediret,
Ingreditur nemus ingenti targone copertus,
Moschinumque jubet ladris guardare galeam,
Cum quo Giubertus remanet, buffonque Bocalus:
Qui tres a somno victi ronfare comenzant.
Septem igitur socii, quo tempore stare (4) dunatos
Misterum fuerat, nec ab uno abscedere groppo,
Ecce squadernantur, sic sorte menante tapinos.
    Tres mala per silvam comites ventura trahebat.
Phoebus contradas sensim callabat ad altras,
Antipodisque suo giornum lusore ferebat:
Luna palesabat jam nobis candida lucem.
Falchettus sentit vacuas in ventre busecchas,

Nempe

(1) *Bagassis*. Meretricibus.

(2) *Ipsa quidem etc.* Vel metaphorice dictum, de memoria videlicet, quam Leonardus post se reliquit, vel contra verosimile.

(3) *Cifilos*. Sibilos.

(4) *Dunatos*. Unitos.

Nempe voravifset totum cum pelle vedellum.
Se modo compagni caprina carne cibarant,
Non habet ipfe tamen vojam cantare famefcens.
Poenituit cantare lupus ftans corpore vodus.
Ergo trahens gambas maftini more cagnazzi,
A longe vidit quandam procul ecce lucernam.
Huc fubito flexit, ftans drittus apena, caminum.
Subque capanella fplendorem repperit illum.
Intrat, et intrando fpadam tenet, atque rodellam,
Invenitque hominem, cujus fic forma patebat:
Corpore longus erat, facie macilentus, et afper,
Nafus aquilinus magro dependit ab ore.
Dens nullus putridis mafcellis extat (1) apiccus.
Stabat apud eum Mufelina ribalda gajoffum,
Quae cum mellitis capiebat pectora verbis.
Quando fuos contra Falchettum torfit ocellos,
Protinus (2) amplexu patefacto fufcipit illum,
Ut folet optatum conjux carezzare maritum.
Pro cortefia tanta ftupet ille, nec artem
Pauper homo novit, quam exercet lorda putana.
Da, Falchettus ait, fi qua pietate moveris,
O damigella, cibum, quo poffim implere magonem,
Sunt duo nempe dies, quod trippas porto vodatas.
Ille fenex rifit, dicens: age, quae mora? lautas
Arreca Mufelina dapes, dulcefque liquores.
Illa cito menfam cum drappo preparat albo,
Quam mox vivandis caricat, mox munere Bacchi.
Vix ea ponuntur, panem Falchettus agraffat,
Quem veluti pilulam nil dente toccante voravit.
Poft alios binos in aperto gutture mandat,
Nec biberat, donec disvolverat octo panettos.
Sed mifer accipiens opiati (3) pocula vini

Trincavit

(1) *Apiccus*. Adhoerens.
(2) *Protinus etc.* Meretricis more.
(3) *Opiati*. Ad fomnum concilian-dum vini medicati pocula proferuntur; Opius enim foporiferum medicamen eft omnibus notum.

Trincavit coelo fundum monſtrando (1) Mioli.
Protinus ad terram ſomno demergitur alto,
Cujus cervellum rapiunt oblivia lethi.
Qui modo parlabat, tacet ac ſi mortuus eſſet.
Peſſimus ille ſenex, Gilbeccus nomine, ridet,
Atque facit feſtam, Falchettum fraude piaſſe.
Ipſe quidem plus mattus erat, quam trenta cavalli,
Filius invidiae, galloque zeloſior omni,
Incarognatus tantum eſt in amore puellae,
Quod ſolo viſu totam mangiare volebat.
Si quandoque (2) volat ſuper albas muſca mamellas,
Currit, adulterium metuens, cito pellere muſcam;
Dumque repellebat, caveas, Muſelina, gridabat:
Maſcula num muſca eſt, aut foemina? moxque videre
Foemineum ſexum, membrumque virile volebat.
Ergo Falchettum ſurgens ligat inſtar agnelli,
Non conſentit enim, faciat Muſelina (3) talopram,
Formidans, quod ſic dormens corrumperet illam.
Dat pedibus ferri bogas (4), ridente puella.
Gilbeccus ridet cernens ridere moroſam;
Nam qui troppus amat, ſi ridet amaſia, ridet.
Dimovet hinc ſaxum, latet atra caverna ſub illo.
Cum ſoga (5) grottae Falchettum calat in imum,
Mox referans illam ſolitas remeavit ad artes;
Namque viandantes Muſelinae fraude malignae,
Blandiduliſque dolis vinctos ſogabat in antrum.
Jam pridem Cingar ſylvas luſtraverat atras,
Carum Falchettum geminata voce petendo.
Denique ſpeluncam ſancti catat ecce Romiti,
Portellumque buſſat, ſic dicens: o quis alogiat?
Ad quem vox intro ſic rettulit: Ave Maria.

Cingar

(1) *Mioli*. Oenophori. Vox nobis non cognita.
(2) *Si quandoque etc.* Amantis zelotypi emphatica ſignificatio.
(3) *Talopram*. Tale opus.
(4) *Bogas*. Compedes.
(5) *Cum ſoga*. Cum fune.

Cingar ait: nobis ſemper laudata ſit illa.
Quo dicto, pulcher ſenior, barbaque decorus
Porticulas reſerat, mox, quid velit, ore dimandat.
Cingar ait: venerande pater, deh dicite quaeſo,
(Si mea verba tamen non dant faſtidia vobis)
Vidiſti ne hominem medium, mediumque caninum?
Quaero per hunc boſcum, vidiſtin forſitan illum?
Subridens ſenior dixit: mi ſplendide Cingar,
Quamvis non videam te nunc, quia lumine privor,
Te tamen interius cerno, teneoque paleſum.
Quaerere Falchettum fruſtra, tibi dico, laboras.
Me miſerum quid, Cingar ait, quidnam, pater, inquis?
Mortuus eſt forſan? morerer, ſi morte periſſet.
Non, (reſpondet ei ſenior) non mortuus ille eſt,
Sed Gilbeccus eum tenet atro in carcere vinctum,
Cui meretrix Muſelina dedit fera pocula ſomni,
Statque cathenatus miſer intra viſcera terrae.
Hunc numquam educes, niſi te guardabis ab illa,
Quae tantam ſpargit blando ſermone carognam,
Ut miſeros homines inſtar Meretricis amorbet.
Cingar ait: deh quaeſo pater, monſtrate caminum,
Qui me ſcarteram (1) ſubito deducat ad iſtam:
Se teneat (2), ſi me ſcapolat, ſcapolaſſe diablum.
Attamen, alme pater, veſtrum mihi dicite nomen.
Reſpondet ſenior: noſtrum ſi diſcere nomen
Optas, dilectum cura mihi ducere Baldum.
Inde tibi, Baldoque meo volo dicere nomen.
Obſtupuit Cingar, vecchium cognoſcere fratres,
Apelletque illos per nomen, maxime Baldum,
Eſſeque Eremitam penſat, magnumque prophetam.
Ergo diſcedens promiſit ducere Baldum,
Atque ad ſpeluncam Muſelinae denique venit.

K Candentes

(1) *Scarteram*. Mulierem repudiatam.

(2) *Se teneat*. Pro certo habeat.

Candentes lunae paulatim aurora colores
Fuſcabat, clarumque diem portabat Apollo;
Cingaris adventum quando Muſelina propinquum
Noverat, extemplo ſaltaverat extra capannam,
Incontraque illum brazzis currebat apertis.
Cingar amoroſos, blandoſque ſtupebat ocellos,
Defuit et pochum, quin truffaretur (1) ab illa.
Sed quum Falchetti grandem memoravit amorem,
Protinus in dretum ſcura ſe fronte tiravit,
Et moſtazzonem (2) talem menavit ad illam,
Quod duo denticuli caſcarunt extra ganaſſas.
In terram cadens flavos lacerando capillos,
Nequitioſa gridat, mandatque ad ſydera voces.
Ecce ſenex feſtinus adeſt Gilbeccus. At illam
Quando videt ſtratam, foedumque cruore muſinum,
Cingare proſpecto, tantam ſtigatur ad iram,
Quod clauſis pugnis illi borrivit (3) adoſſum.
Cingar at in medium ſtomachi dedit illicò (4) ſpintam,
Quod pover antiquus rupit caſcando (5) morenas.
Interea ſimilis cagnae Muſelina reſurgit,
Cingaris et faciem griffis graſiare comenzat;
Ipſe tamen trezzas confeſtim corripit illi,
Quam currendo viam per ſaxa, lutumque trahebat.
Proſequitur Gilbeccus eum: manigolde, gridabat,
Ah ſcelerate! meam tentas lacerare putinam?
Mille tuo naſcant cagaſangui ventre, gajoffe.
Ah mea mi Muſelina decus, tibi dura cruentant
Saxa caput, nec te, nec te deffendere poſſum?
He, heu quanta meum deleguat (6) rabbia pectus!
Candidulas guanſas tibi nam ſpineta laceſcunt,
Blandiduloſque terit campus lapidoſus ocellos.

Sta

(1) *Truffaretur*. Deciperetur.
(2) *Moſtazzonem*. Ingentem alapam.
(3) *Borrivit*. Violenter aggreſſus eſt.
(4) *Spintam*. Impulſum dedit: impulit.
(5) *Morenas*. Nates.
(6) *Deleguat*. Rodit.

Sta beccone, latro, stà furcifer: oyme tapinus!
Sum straccus: magis ille ruens me fortis acorat.
Crudeles spinae, o crudelia saxa, rubetis,
Sanguine Muslinae, nec vos compassio tardat?
Talia dum clamat passu currebat inerti,
Nam parit aegrotas aetas longaeva pedanas.
Interea silvaggius homo scopertus arivat,
Qui nunc oymisonos (1) Muselinam mittere stridos
Audierat, cui nomen erat Marloccus, asello
Aequandus, quoniam scoverta pudenda ferebat,
Nec mascalzonus, quid sit vergogna, sciebat.
Nudus erat passim, cagnazzi more pilosus,
Moreque serpentis vomitabat ab ore venenum,
Flammatasque simul trabat de retro (2) corezzas.
Cingar eum guardans cito judicat esse diablum,
Qui francare suam veniat fortasse magistram.
Illico Gilbeccus, day, day, succurre, gridabat:
Fer, Marlocche, meae Muselinae, fer, fer, ajutum,
Ecce cavester eam poverinam quomodo pistat.
Ille venenatum laxat cito gutture flatum,
Post quem flammigeram schizzat de retro corezzam.
Cingar, amorbatus (3) nimio foetore, puellam
Deserit, et brandum nudat, subit atque gigantem;
Sed male provistus puncta dum concite torquet,
Tanta venenati spudatur (4) copia spirti,
Quod cadit attonitus Cingar, perdendo cerebrum.
Extemplo brazzis properat Marloccus apertis,
Impositoque humeris stramorto Cingare vadit,
Donec per boscos veniens ad littora ponti,
Fluctibus hunc mersum nullo prohibente negaret.
Gilbeccus celerans Muselinam strictus abrazzat,

(1) *Oymisonos*. Gemebundos clamores.
(2) *Corezzas*. Peditus.
(3) *Amorbatus*. Foetore correptus.
(4) *Spudatur*. Ab ore ejicitur.

Hancque quasi mortam deflet, deflensque carezzat.
Basat ei boccam, frontem, basatque biancum
Pectus, et annorum centum puer omnia tentat,
Quae tentare senex annorum trenta puderet.
Cingar at interea Marlocco fertur ad aequor,
Nil sentit, quoniam tenet hunc possanza veneni.
Porro desdottum (1) meschinus alhora butavit,
Nam maris in medio calzas (2) fortasse tirasset,
Si non Centauri praesentia pronta fuisset.
Est Centaurus homo medius, mediusque cavallus.
Ipse ferens geminos dardos, scutumque metalli,
Ferratam semper mazzam galone tenebat,
Unde vocabatur Virmazzus nomine ficto.
Quando Marloccum vidit, quem noverat ante,
Ac illum contra scaramuzzas sepe provarat,
Pone, gridat, Marlocche, agnum: audis? pone polastrum:
Non, renegate, tui cibus est ventronis, et esca.
Sic dicens, brazzo dardum vibrante retorsit,
Cujus in hirsutum passavit puncta fiancum.
Marloccus vastum smagonavit (3) ad aethera gridum,
Cingare dejecto terrae, stizzosus avampat,
Virmazzumque suis bellandi assaltat usanzis.
Ignitam faculam culamine laxat aperto,
Non puzzolentum curat sfogare venenum,
Namque repellebat Centaurus praticus illud.
Ungebat nares, et tempora quaeque (4) cerotto,
Quem dederat quidam medicae doctissimus artis,
Nomine Seraffus, Vates, Magus, Astronomusque.
Centaurum hic tanquam germanum semper amarat.
Ergo repugnabat Marlocchi praticus igni,

Et

(1) *Porro desdottum*. Si occubuisset, viginti digitos projecisset. Duodeviginti projecit, nempe fuit morti proximus. Metaphora desumpta a ludo apud nos noto sub vocabulo: *giuocar alla mora*.

(2) *Calzas etc.* Et apertis manibus, extensisque pedibus, viginti projecisset.

(3) *Smagonavit*. Ab intimis praecordiis extraxit.

(4) *Cerotto*. Unguento cera compacto.

Et jaculans dardum multa virtute fecundum,
Qui veluti fulgur coelo cafcare videtur,
Per medium bigoli (1) poft renes prompfit acumen.
Mortuus ille ruens tam grandem confpuit ignem,
Ufque ad radices quod manfit adufta cupreffus,
Virmazzique pilos barbae fcintilla (2) ftrinavit.
Nondum (3) Cingar erat de fomno redditus ad fe.
Hunc bonus impofuit fpallis Centaurus equinis,
Et rurfum capiens dardos maris ibat ad undas;
Nam fperat, quod Cingar aqua madefactus aquiftet
Vitam: fubintrat filvas, fupraque virentem
Planiciem, qua mortuus erat Leonardus, et Urfi,
Pervenit, et tollens cilium, ftringenfque ftupentis
More genas, fiftit greffum, guardando Baronem,
Qui quoque brazzatus cum dira manferat Urfa.
Cingare depofito fpallis in littora fontis,
Formam garzonis pulchri miratur, et annos.
Cumque diu ftupuit, lachrimas quoque fudit amaras;
Hunc levat amplexu bramans donare fepulchro;
Namque recordatur tumulum vidiffe vetuftum.
Hunc it per filvas quaerens, portatque Lonardum.
Interea Cingar paulatim corde refentit,
Ut folet, a fomno cum quis non illico furgit.
In pede faltatus Marloccum credit adeffe,
Mox famitarram dum rurfus habere putabat,
Tam valido pugno fontem de marmore (4) colfit,
Quod Veneris cecidit bronzina figura deorfum,
In celfo fontis quae nuda cacumine ftabat,
Cui dare facrificans votum Mufelina folebat.
Non ibi comparet Marloccus, nec Mufelina.

Profpicit

(1) *Bigoli*. Umbilici.
(2) *Strinavit*. Semiuffit.
(3) *Nondum etc.* Cingar nondum mentis compos factus fuerat.
(4) *Colfit*. Pugno tam valide percuffit fontem marmoreum, ut aeneum Veneris fimulacrum dejecerit. In fonte marmoreo marmoreum quoque fimulacrum fortaffe melius locaffet Poeta.

Profpicit in girum, Leonardi praevidet enfem,
Atque duos mortos apud enfem refpicit Urfos.
Expavit Cingar: putat illum, non putat illum
Effe Leonardi ftoccum. Dumque omnia cercat,
Ecce videt carmen fic fagi cortice preffum:
Quanta pudicitiae fit laus, hic morte probatur.
Maluit occidi, quam fe violare Lonardus.
Carminis authorem nymphae dixere Seraffum.
Jam jam nil dubitat, jam jam cognofcit aperte
Lonardi mortem Cingar, nefcitque motivum.
Proh Deus! exclamat, periit Leonardus? iniqua
Tam fortuna furis? morietur Baldus amore
Hujus dongelli. Quid agam? quo pergere poffum
Ulterius? vincor, nequeoque refiftere tandem.
O sfortunati focii tot cafibus acti!
Exanimis jacet hic Leonardus? forte ferarum
Ventribus efca fuit? non faltem cernere mortum
Poffumus? obfcuro Falchettus carcere ftentat,
Baldum nec video, ftravit mors atra Lonardum.
Sic tantas donant Mufelinae fidera vires?
Sic inceita favent tam lordae fata putanae?
Non tibi parco unquam. Sic fatus preftiter enfem
Corripit, et fylvas furibundo corde fubintrat.
De paffu in paffu vadit clamando Lonardum,
Donec terribilem rumorem per nemus atrum
Senfit, et ingentem bellantum more fracaffum.
Intrepidus, cupidufque mori, quo murmur habetur,
Tendit iter, quoniam Mufelinam fperat adeffe.
Progreditur: videt ecce duos certare guereros.
Unus erat Baldus, qui mortum forte Lonardum
Viderat in manibus Centauri, quem putat illum
Effe necatorem dulcis, charique fodalis.
Ut mattus (1) vafto menabat robore fpadam,

Difpofitus,

(1) *Ut mattus.* Stulti inftar, ac more furiofi hominis ingenti robore enfe feriebat.

Dispositus, quando Centaurum forte necarit,
Se scannare super juvenem mucrone Lonardum.
Virmazzus multo Baldum trepidabat afanno,
Quem sibi robustum pagnos (1) calcare provabat.
Torserat indarnum strales, mazzamque tenebat;
Ast elephantinum Baldus spezzaverat ense
Scutum Centauri, tamen ensi clava resistit.
Non procul exanguis gelida tellure Lonardus
Stabat, et hunc quoties admoto lumine Baldus
Inspicit, in furiam pejorem saltat adossum
Virmazzo, fortesque tirat sine lege feritas.
Cingar adest lachrimans, quo viso Baldus ab imo
Pectore singultans cecidit stramortuus illuc.
Cingar in aethereas plorantia lumina partes
Fixit, et, oh Superi, clamat, pietate carentes,
Sufficiat vobis nostrum rapuisse Lonardum:
Vultis quin etiam dilectum sternere Baldum?
Me quoque, Falchettumque simul divellite mundo.
Quae mora? sic rabies satietur denique vestra.
Sic dicens contra Centaurum turbidus inquit:
Quae Centaure tibi fama est? quae gloria? quae laus?
Occidisse agnum, quo non mansuetior alter?
Virmazzus respondet: ego? te fallis amice,
Non mea, sed talis Muselinae est culpa ribaldae,
Sicut apud fontem poteris cognoscere verum.
Ad quam fontanam dum te, Barone, ferebam,
Ut bagnatus aqua posses scazzare venenum,
Hunc reperi juvenem mortuum, nomenque notatum.
Quem dum sub vivo saxo tumulare volebam,
Affuit hic alter Caesar, vel Troicus Hector,
Immo nec humanas tales volo dicere vires.
Cingar suspensus tali sermone, quis, inquit,
Quis,

(1) *Pagnos calcare etc.* Vernaculus dicendi modus, quo dum volumus significare aliquem verberare, dicimus, alicujus, vel alicui vestes comprimere.

Quis, Centaure, tuis manibus me tradidit unquam?
Tunc Virmazzus ei narravit cuncta ſtupenti.
Cingar (1) in amplexus fraterno more cucurrit:
Per te vita mihi datur, inquit, ſit li cet iſta
Nunc odioſa nimis, poſtquam puer iſte necatur:
Ille valentus homo, qui te oppugnabat adeſſum,
Baldus habet nomen, quo nomine ſydera tangit,
Non ſimilem totum poſses retrovare per orbem,
Quem tibi placatum reddam, faciamque benignum.
Servitium interea fac nunc mihi, deprecor, unum.
Virmazzus dixit: faciam quodcunque comand as.
Cingar ait: preſtum Muſelinae quaere capannam,
Ne ſcelerata manus noſtras evadere poſſit.
Hanc teneas (2), donec veniam, veniamque debottum.
Sic faciam, Centaurus ait. Tunc illico ſylvas
Per denſas currendo ſtrepit, ſteccoſque fracaſsat.
Cingar it ad Baldum, tacita qui voce gemebat,
Inde levans vocem dicebat flebile carmen:
O Leonarde puer, ſine te quid vivere oportet?
O Leonarde puer, ſine me quid morte potiris?
O Leonarde, tuae ſum mortis cauſa nefandae!
O Leonarde, meae tua mors eſt cauſe procellae!
O Leonarde, tibi nimis improba fata fuerunt!
O Leonarde, mihi cupido non vita levatur!
Sed, quae te nuper crudelis dextra peremit,
Me quoque nunc perimat: Sic dicens in pede ſaltat:
Perſtringit brandum: Centaurum (3) credit adeſse:
Mandritum vibrat. Tres pinus ecce vetuſtas
Spada tajat medios, quae alto cecidere boatu.

Cingar

(1) *Cingar etc.* Amplexus eſt, quem ſibi modo ſocium facturus erat, cujus nomen non *Vinmazzus*, ut habent corruptae editiones, ſed *Virmazzus* a nobis ſcribitur, nam in noſtra editione ita habetur, et haec redditur ratio.
Eſt Centaurus homo medius, mediuſque cavallus,
Ferrea dependet gallono mazza ſiniſtro,
Unde vocabatur Virmazzus *nomine ficto.*

(2) *Hanc teneas etc.* Nempe Muſelinam.

(3) *Centaurum.* Ab ipſo creditum Leonardi interfectorem.

Cingar eum, tamquam delapsum cardine mentis,
Confortat parlans: erat, o mi Balde, Lonardus
Vassallus mortis, sic nos, sic iste, vel ille.
Si lacrymae possent hunc primae reddere vitae,
Fundamus longo lacrymarum flumina planctu;
Non tamen ignoras, quod, quidquid nascitur orbi,
Debetur morti: Nulli est vitabile fatum:
Fletur id indarnum, quod nos vitare nequimus.
Debemus morti Nos, nostraque; pulsat (1) et aequo
Mors pede nobilium turres, inopumque tabernas.
Quid defles, qui te numquam deflente resurget?
Praeterea nosti, quantum fuit ille pudici
Corporis, et recti custos, metuensque Tonantem.
Hic nobis exempla dedit bene ducere vitam,
Ut quoque nos illum coeli sequeremur ad oras.
Non hac perpetuis in terra ducimur annis,
Patria, quae nostra est, in coelo constitit alto.
Illic accepit Lonardus cuncta suarum
Praemia virtutum, quae mens nihil invida carpit.
Quid nisi (2) te prodis, lugere quod ille triumphat
Laetus olympiacis, ubi semper vivet, in hortis?
Non haec, quas mittunt lacrymae tua lumina, possunt
Esse Leonardo gratae, non ista profundo
Pectore ducta placent animo suspiria laeto.
Foemineum est plorare, virum decet esset robustum
Rebus in adversis, nec poenam solvere planctu.
Mors ea vita fuit numquam moritura Lonardo,
Qui ne virginei tenebraret lumina solis,
Coelestem accepit vitam, mortemque peremit;
Namque bonis summa est victoria linquere carnem.
Non Centaurus eum (ut reris), mi Balde, necavit,

L Immo

(1) *Pulsat etc.* Ex Horatio eleganter mutuatum.

(2) *Quid nisi etc.* Sensus est: Quid agis? prodis te lugere, quia ille triumphat.

Immo suam plorans sortem, decreverat istud
Nobile (1) Sarcophago, nec inulte locare, Cadaver.
Hunc ulciscendi causa discessit ab ipso
Littore, nec poterit Muselina evadere mortem,
Quae lasciva, furens, Leonardi percita vultu,
Dum petit amplexu satiare libidinis actum,
Ipse pudicitiae custos cito respuit illam.
Unde duos maga de mediis Cocytidos umbris
Indignata Ursos hausit, quibus ipse vorandus
Dilaniaretur. Successu dira voluntas
Non caruit: simul extinguuntur virque, feraeque.
Conditione parem nos inter martyres illum
Credere debemus statui super astra beatum.
Nec minus exposuit pro virginitate cruorem,
Quam contra Regum furias Catharina, vel Agnes.
Baldus humo fixos sine luce tenebat ocellos,
Cingaris et pridem dictis extenderat aurem.
Mitior apparet, tamen altum fronte dolorem
Quis simulare potest? defunctum cernere corpus
Mens liquefacta (2) nequit, dolor asper namque procellas,
Excidiumque animi (puerum si spectat) acerbat.
Huc illuc Cingar tardis cum passibus illum
Divertit, monitisque studet lenire dolorem.
Nil penitus loquitur, sermonem Cingaris audit,
Sed casu adveniunt ubi tincta cruore Lonardi
Fontis aqua emanat, jacet ac in littore passim
Fractio telorum, scutum, ensis fractus, et Ursi.
Quum videt haec eadem fletus renovantur acerbi.
Plange (3), inquit, plange, o infoelix Balde, Lonardum,
Plange,

(1) *Nobile Scarcophago etc.* Cadaver nobile (non sine ultione de ejus morte) sepulchro tradere decreverat.

(2) *Mens liquefacta etc.* Mens dolore perculsa.

(3) *Plange, inquit etc.* Tum ea, quae subsequuntur, tum ea quae praecedunt, Theophylum nostrum vere a natura dono Poeseos fuisse instructum, indicant. Nam eadem facilitate gravissima carmina, eaque elegantissima promit, qua Macaronica effutit.

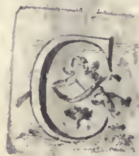
Plange, nec a lacrymis unquam tua lumina cessent.
Quid Maris ulterius, terraeque meare per oras,
Postquam tam caro, socii, privamur amico?
Spes mihi jam dempta est, abiit mea gloria, plange,
Plange, nec a lacrymis unquam tua lumina cessent.
O infortunati comites, num vivere vultis,
Solamen vitae si mors tulit impia nostrae?
O decus, o splendor, o lux mea, corque, Lonarde!
Nil mihi respondes? sum Baldus, sum tuus ille,
Sum tuus ille miser, miserabilis, arca dolorum,
Poenarum Phlegethon, lacrymarum flumen, et aequor.
Proh Superi! qualem voluistis tam cito dira
Morte trucidari, dolor heu, dolor heu, dolor, heu dol-
Or! Baldus (1) tacuit, sed jam nudaverat ensem
In se conversus: ferro jam pectus adhaeret.
Corripit hunc humeris Cingar, ferrumque repente
Divellit manibus, pavido cadit ille tremore,
Constitit et gelidus circum praecordia sanguis,
Fronsque repentinam mentitur pallida mortem:
Sentimenta dolor vitae, pulsosque fugarat.
Quid facturus erat Cingar, vel quilibet? omnes
Perderet extemplo per inhospita rura sodales?
Haud ibi suffragium poterat sperarier ullum.
Non tamen ammissa Cingar se mente relinquit.
Baldi fonte lavat pulsos, qua redditur aura
Vitalis, somnoque statim correpta quiescit
Cingaris in gremio, mirandaque somnia versat.
Nosque Leonardi crudelia fata gemamus.

(1) *Or! Baldus*. Protulerat *Dol*, et syllabam *Or*, nempe *Dolor*, compressit, Areostum imitatus, qui Cant. 42. St. 14. in re non absimili, sic eleganter cecinit:

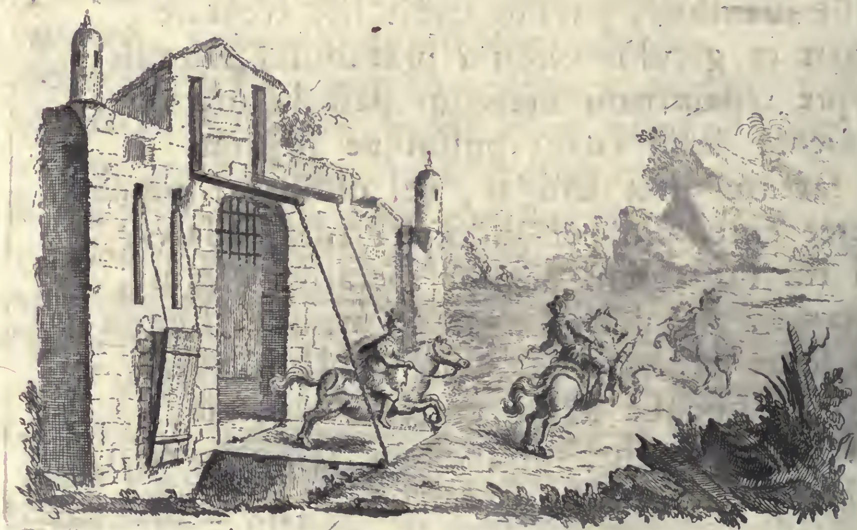
. . . . *Orlando, fa che ti ricordi*
Di me nell' orazion tua grata a Dio;
Ne men ti raccomando la mia Fior di . .,
Ma dir non potè ligi, *e qui finìo*.

ARGUMENTUM

IN DECIMAMSEPTIMAM MACARONICEN.

Entauro rapitur Muſelina, ligata flagellis
Coeditur, et magicae perdidit artis opus.
Falchettus trahitur de carcere, ſexque ſodales,
Inter quos, Baldi vita, Rubinus erat.
Liberat Hircanus Moſchinum, denique Baldi
Antea obitum, Baldi Guido Pater patuit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE DECIMASEPTIMA.

Alta ſoporifero mens Baldi tradita ſomno,
Haeſit, et a triſti ceſſarat denique planctu.
Cingaris in gremio teſtam dormendo tenebat,
Atque ſub umbroſa reticebat uterque Cupreſſu,
Interea Centaurus habens pro Cingare vojam
Ad centum mortis riſigos exponere vitam,
Scanfardae (1) furtim Muſelinae tecta ſubintrat,
Somniferoſque illam reperit captare ſopores,

Inque

(1) *Scanfardae*, *Pandraga*, *Gajoffa* *ſcartera* nomina contemptus a Poeta inventa ad ſignificandam turpem, vilem Meretricem.

Inque ſinu recubat Gilbecchi ſtrata geloſi.
Semper ferre ſolet magicum trans ubera librum,
Quod ſic Virmazzus cognoverat eſſe davantum.
Improviſus eam per crines ergo repente
Zaffat, deque ſinu Gilbecchi ſcarpat inepti.
Ut portat Quajam griffis Sparaverus aguzzis,
Gallinamque velut fert Vulpes extra polarum,
Sic quoque Centaurus Muſelinam per nemus atrum
Bajulat in brazzis, ac ora gridantia palmis
Compeſcit, ne forte vocet giurando Diablos.
Ut ſit ſecurus, magicum de pectore librum
Excavat, illa cito ſe judicat eſse peremptam.
Gilbecchus ſequitur, deſperat (1), sbrajat, arancat,
Sgrafignat faciem, barbaeque pilamina ſtreppat.
Cingar fracaſsum nemoris per tegmina ſentit,
Quem Centaurus agit Muſelinam tergore dum fert.
Paulatim Baldi teſtam declinat in herbam,
Se levât in pedibus trat brandum, lumina girat,
Intendit quaenam ſit tanti cauſa tumultus.
En Centaurus adeſt, Muſelinam tergore geſtat,
Cingar eum norat, cui cignat adire pianum.
Talis namque tonus removeret ſomnia Baldi;
Sed Muſelina gridans mittebat in aethera voces,
Unde ſuam faciens buccam vi Cingar apertam,
Sbadacchium (2) ponit, quo non gridat amplius illa.
Quam mox (ut nata eſt) diſpojant veſtibus albis,
Viminibuſque ligant ad truncum Roboris unum.
Cingar ait: Virmazze meus (niſi forte moleſtus
Sum nimis) ad corpus redeas exangue Lonardi,
Quod velis ad notam Muſelinae ferre capannam,
Inde leva lapidem ſub quo ſcis carcere plures

Eſſe

(1) *Sbrajat*, *arancat*. Clamat, et manus tendit, ut conetur eripere.

(2) *Sbadacchium*. Lignum ori inter labra transverſum ad loquelam impediendam, nos vocamus *Sbadacchio*.

Efse cathenatos, illos huc ducito tecum,
Atque Leonardum praedicto in carcere linque,
Ne retrovent, guaſtentque Ferae ſua corpora morſu.
Exequitur juſsum Virmazzus, terga revoltat,
Qua Leonardus erat, properat, brazziſque levatum
Ad praeſignatam fert ſuſpirando capannam.
Sed Cingar poſtquam Centaurus abiverat, acrum
De ſpinis facit, ac duro cornale flagellum.
Hinc ambos (1) faciens digitis ſine veſte lacertos,
Incoepit nudum Muſelinae battere corpus.
Qualis villanus (2), cui nuper forza botazzi
Creverat, humectat dextram, laevamque ſpudazzo,
Verzellam (3) ſtringit, fragileſque retridat ariſtas,
Talis dilectum Cingar memorando Lonardum.
Albida cum ſtroppis Muſelinae terga (4) ſigillat.
Illa doloroſas calcat ſub pectore voces,
Namque sbadacchiatur (5), ſine grido ſpiritus exit
Et quoties menat, toties vocat arte Lonardum
Cingar, et omnino pietati clauſerat occhios.
En venit interea Gilbeccus, Cingar ut illum
Novit, Muslinam dimittit protinus, atque
Poſt male cappatum vecchium cito currere coepit.
Cernebas Dainum tardam ſeguitare Limacam,
Quem tribus in ſaltis brancat retinendo (6) cavezzam.
Ille rogat veniam, mutas dat Cingar orecchias
Quem quoque ſpojatum cernit Muſelina ligari,
Inde flagellari, penſa ſi pectore ſchioppat!
Moverat immenſum Centaurus ab ore cavernae
Saxi copertum ſub quo Falchettus, et altri.

Diverſi

(1) *Hinc ambos etc.* Manibus ſibi nudans lacertos.

(2) *Qualis villanus etc.* Ruſtici, ut lignum, vel ligonem validius arripiant, in proprias manus expuunt.

(3) *Verzellam.* Hoc nomine appellamus duos baculos corio connexos, qui bus Ariſtae teruntur.

(4) *Sigillat.* Conſcribilat.

(5) *Sbadacchiatur.* Pſaculo ori transverſo impeditur.

(6) *Cavezzam.* Vel veſtis ſimbriam, vel veſtem circa collum.

Diversi latitant in ferri fune ligati,
Alma dies illis patefactum callat in antrum,
Extollunt frontes, gaudentque videre lusorem,
Credebantque alium vinctum descendere giusum.
Centaurus clamat quanta cum voce valebat,
O compagnones, securi state, cavabo
Vos ego de tali puteo, nolite timere,
Ac veluti quondam de limbo Christus Adamum
Cum reliquis patribus coelum conduxit ad altum,
Sic vos ad lumen ducam, lassate timorem.
Quo dicto, quodam funem taccavit anello,
Suscipiensque (1) foci flammam quo cernere posset,
Se met post cordam sogat, licet ipsa cavalli
Pars gravet, ad fundum tandem se repperit esse.
Ingemuit plures homines cernendo galantos
Esse cadenatos gambas, brazzosque, manusque.
Ergo rogat (2) quis nam esset Falchettus in illis,
Respondet: Falchettus ego, me solve Barone.
Tunc Centaurus ei, cordis jam lassa pauram,
Pro te soletto veni huc a Cingare missus.
Nuper amicitiam groppavimus ambo novellam,
Quem jam decrevi totum seguitare per orbem.
Ast imbassatam cogor tibi dicere maestam,
Cingar et hanc animo valido te ferre recurrit,
Nam quoque Baldus habet cor paci (3) triste dicatum.
Haec ambassata est, Leonardus in aethere godit.
    Omnia matura Falchettus fronte putarat,
Mox suspirando sic, guardans sidera, dixit:
Summe Deus, mentem Baldi corpusque reserva.
Inde caput ponens tacito sub pectore volvit.

Centaurus

(1) *Suscipiensque etc.* Accipiens accensum lumen propter antri obscuritatem.

(2) *Ergo rogat etc.* Tanquam de homine sibi non cognito, rogat de pluribus hominibus quinam sit Falchettus.

(3) *Cor paci etc.* Infortunium cum pace tolerat.

Centaurus confortat eum dum vincula (1) sligat;
Post quem sex alios juvenes ibi fraude reductos
Disgroppat (2) laqueis, et qui sint voce petebat.
Ex quibus angelicus Garzo, formaque politus
Respondet (3): Francescus ego, natusque Pariso,
Quaero meum patrem Sinibaldum, pulsus ab ipsa
Qui patria fuerat propter Guidonis amorem,
Regis et in cortem primus fuit ille baronus.
Sed quia Rex illum suspectum prorsus habebat
Quod Baldovinam rapuisset Guido favore
Ipsius, a cunctis Francorum partibus (4) egit.
Tunc me lactabat mater vix unius anni.
Ast ubi dimisso puerili tempore crevi,
Cunctas disposui Terrarum quaerere bandas,
Donec ego dulcem possim (5) recatare parentem,
Et quis me vitam generavit scire per istam.
At pro sorte maris dudum jactatus ab unda,
Huc cecidi, praesensque (6) meus fuit insula portus,
Cumque meis sociis, quos cernis adesse, puella
Me Maga decepit, mox saxum trusit in istud,
Quo stetimus certe per menses octo serati.
Illa meum petulans studuit foedare pudorem,
Me quia francesam cognoverat esse (7) somenzam;
Sed magis in planum valuisset ducere montes,
Quam, nec quantillum, Veneris me flectere lusu.
His dictis Falchettus eum cortesus abrazzat,
Hinc alios: tandem se cordam (8) brancat ad ipsam;
Continuoque levi se rampat corpore sursum,

M Unum

(1) *Sligat*. Dissolvit.
(2) *Disgroppat*. A nodis solvit.
(3) *Respondet etc.* Rubinus qui dein. de Leonardo extincto ab Amicis eidem substituitur, se manifestat.
(4) *Egit*. Adegit.
(5) *Recatare*. Recuperare, reperire.
(6) *Praesensque*. In insula putabant se esse, sed, ut videbimus post pauca, supra Ceti ingentis dorsum morabantur.
(7) *Somenzam*. Quoniam cognoverat, adolescentem esse de Gallorum semine, adeoque in sensum proclivem.
(8) *Brancat*. Se funi commendat.

Unum post alium qui succeffive tiravit.
Hic exangue trovat Leonardi corpus, et altos
Emittens gemitus vocat impia fidera coeli.
Centaurus tulit hoc reverenti more cadaver,
Cingaris et monitu sub saxi mole gubernat.
Postea praecedens comites seguitare comandat.
Paulatim Phoebus cascabat ab aetheris arce,
Ac vix tres horae superabant noctis ab ortu.
Falchettus juvenem chiedit quod nomen habebat.
Ille, Rubinus ego vocor in baptesmate, dixit:
Et sic andantes pariter diversa loquuntur,
Donec venerunt ubi magno Cingar affanno
Correboare facit silvas battendo puellam.
Quando compagnos de longe accedere vidit,
Obvius accelerat, Falchettum strictus abrazzat,
Mox consolatur plorantem fata Lonardi.
Centaurus brancat sibi Cingare dante flagellum,
Atque (1) suum restum Gilbecco tradere coepit.
Nata (2) Sathanasso mortem Muselina vocabat,
Sed non dignatur Mors illam sumere secum.
Falchettus multis (3) guanzatis percutit illam.
Ah! refremendo iniquit, cornuto nata diablo,
Mors te contemnit, Pluto te spernit ab orco.
Cingar amorevola confortat voce Rubinum,
Cujus progeniem Falchettus dixerat illi.
Sed quales sunt hi quos traxerat extra cavernam
Centaurus, memora Lectori Musa bramanti.
Primus erat magnus Philotheus, corpore pulcher,
Pulchrior ast animo, liber, fundatus in armis,
Ipsemet inferius quo sit de semine dicet.
Alter erat quidam Malfattus nomine, prestus

Consilio,

(1) *Atque suum restum: Dar il suo resto* nos dicimus quum valupat, qui prius fuerat verberatus.

(2) *Nata Sathanasso etc.* Quomodo mortem vocabat, si transverso baculo vox ejus impediebatur?

(3) *Guanzatis*. Alapis. *Guanciate*.

Consilio, linguaque potens, sermone disertus,
Achitoffellos (1) vicisset mille loquendo.
Alter erat claro natus de sanguine Spagnae,
Corpore et ingenio validus, Malaspinaque dictus,
Cujus progenies (2) Feragutto venit ab illo,
Qui tulit (3), excepto, sua membra fadata, belico.
Hic caput aguzzum veluti Zenovesus habebat,
Nam quum nascuntur Zenovesi quippe putini,
Dum (4) Catharinette puerum, pueramve gridantes
Disvulvant (5), rogitant commadres arte magistras,
Ut faciant testam quando puer exit aguzzam.
Ergo nil mirum quod acuti sunt Zenovesi.
Tandem (6) Giubertus Vates, atque ille facetus
Qui cogeret duras risu mollescere cautes,
Cui nomen Boccalus erat de stirpe Botazzi,
Hi cum Moschino socios sub tegmine plantae,
Dum taciti expectant, nec adhuc tornare viderent,
Per sylvam incipiunt diverso calle vagari.
Hi duo Muslinae decepti fraudibus, antro
Immissi stabant. Manibus pedibusque ligati.
Ast Moschinum alio per silvam tramite euntem
Sors diversa manet, nec nigrum venit ad antrum.
Hos omnes solita Cingar suscepit usanza,
Improvisa sibi quos fradellanza ligarat.
Arctius abrazzat veteres tamen ipse sodales.
Baldus adhuc sensus per somnia longa trahebat,
Quem sic possantem constipavere Barones.
En subito comparet homo silvaticus extra

M 2 Boscajam

(1) *Achitoffellos.* Architopheles celebris in sacris literis Consiliarius, qui cum Absalonis partibus faveret, et propter datum a se consilium ab Absalone contemptum, eum vidisset, Cusai consilio adherentem, laqueo sibi mortem adscivit.

(2) *Feragutto.* Ferau Bellator apud Areostum celebris, et apud Bojardum.

(3) *Qui tulit etc.* Toto corpore, umbilico excepto, erat impenetrabilis.

(4) *Dum Catharinette etc.* Vox Januensium Infantum ejulantium.

(5) *Disvulvant.* Ab ulva evellunt.

(6) *Giubertus.* Quem prope navim in silva reliquerat cum Boccalo, et Moschino.

Boscajam foltam, barbatus, membra pilosus,
Qui currendo procul Moschinum tergore gestat.
Sed quidam formosus eum Damigellus agebat
Huc illuc, clamans, praedam depone, Maruffae.
Sic dicens torsit non parvis forcibus hastam,
Quam per ventronem passata pelle ficavit.
Barones juvenis bottam stupuere gajardam.
Moschinus relevat se, caros novit amicos,
Et Dongelettum clamans, o Hircane, vocabat.
Quod nomen quando Malfattus sentit, in uno
Battimento (1) oculi, jucunda fronte cucurrit,
Hircanumque sibi germanum (2) striccat, et ille
Malfattum pariter brazzis accepit apertis.
Cingar cum reliquis raptim venit obuius illis,
Solus at angelicus defixa mente Rubinus
Ad Baldi guardam restat, plexusque remirat,
Nec satiare potest animo comprendere Baldum.
Cingar ait, Moschine meus, tibi nuntio casum
Horrendum, quem tu (sicut nos fecimus) aequa
Mente feras, nam sancta Dei fuit ista voluntas.
Aethera laudato Leonardus fine petivit.
Moschinus tremuit, graciles madefecit ocellos,
Et solus boschum vadit meditando per illum.
Non tantum cruciat se stessum morte Lonardi,
Sed Baldum magnos pensabat habere dolores.
Hircano interea plures fecere (3) carezzas,
Praecipue Cingar multum illi monstrat amorem.
Ecce statim Baldus magno terrore coactus
Excutitur somno, pavidus fugit inde Rubinus,
Accurrit Cingar, reliqui sectantur amici.
Tum Baldus revocans animum, qua fronte solebat
Cernere

(1) *Battimento oculi etc.* In ictu oculi. *In un batter d' occhio.*
(2) *Striccat.* Amplectitur.

(3) *Carezzas.* Amoris signa: Blanditiae.

Cernere dilectum Leonardum, dixit, amici:
Aeternum patrem laudemus cuncti potentem,
Qui super humanos agnoscens esse dolores,
Quos modo germani Leonardi caede ferebam,
Hunc mihi per somnum demisit ab aethere nunc nunc.
Quantum forma alium, gestu, fatuque Lonardum!
Quid fles Balde? inquit, numquid me summa tenere
Te piget? ah lacrymas cohibe dulcissime tantas.
Nil deflere licet, per quod gaudere tenemur;
Aufugisse orci poenas, coelique decoros
Acquisisse polos ubi Patria nostra locatur.
Quid fles? ah lacrymas cohibe dulcissime tantas.
Quum tamen hunc nequeas magnum superare dolorem,
Ecce tibi puerum formosum, animoque pudicum
Trado mei similem maturis actibus, (1) aevo.
Ipse Rubinus habet nomen, sic fatus Olympum,
Angelicas inter laudes remeando petivit,
Ac ego confestim discussi membra sopore.
Nunquid in hac turba stat forsitan ille Rubinus?
Obstupuere (2) omnes, intentique ora tenebant,
Denique Cingar ait, non te mi Balde fefellit
Somnus, crede quidem, tua somnia vera fuerunt.
Ecce Rubinus adest, sic dicens porrigit illum.
Dudum Baldus eum inspexit, dulcissime fili,
Dixit, eris mea spes, cor, mens, omnisque levamen
Ploratus, animique decus, solamen, amorque.
Nos eadem semper mens dirigat, una voluntas
In cunctis adsit rebus, decet ista sodales.
Sic ait, atque illum tenero perstringit amore.
Ex auro fino digitis mox traxit anellum,
Pignus amicitiae, quem laeto praebuit illi.

Accipit,

(1) *Aevo*. Aetate. Haec Rubini substitutio in somnis facta ab ipso Leonardo, nescio quid habet quod verosimilitudini opponi videtur, et gravitati. In nostro exemplari deest.

(2) *Obstupuere etc.* Virgilius Aen 2. *Conticuere omnes intentique ora tenebant.*

Accipit, et grates reddit, propriumque recondit
In digitum, Baldumque ſequi per tota ſponpondit
Littora, nec patrem Sinibaldum quaerere curat,
Decrevit quoniam cum Baldo vivere ſemper.
Poſt haec Hircanum generoſum Baldus abrazzat,
Quem ſibi compagnum fecit Moſchinus adeſſum.
Centauro veniam facto pro errore dimandat,
Namque putarat eum vita ſpoliaſſe Lonardum.
Poſt hunc Malfattum, Malaſpinam, Philoque teum,
Giubertum, tandem Boccalum colligit ulnis.
Inde rotans viſum Muſelinam ſanguine foedam
Deſpicit, ac alia Gilbeccum parte ligatum.
Quo venit (1), haec novitas? inquit, quae culpa puellae?
Cingar ait: meretrix haec eſt Muſelina, Lonardi
Cauſa necis, quam iſte ſenex Gilbeccus amabat,
Atque viandantes impregionabat in atram
Speluncam, propter ſatiare libidine vojam.
Baldus in aſpectu (2) verbum cangiatur ob illud,
Avertens oculos poltronam cernere ſprevit;
Immo gemens, odio tactus, ſdegnoque recedit.
Cingar eum ſequitur, ſequitur quoque coetera phalanx,
Atque ad ſpeluncam ſancti venere Romiti,
Quo modo (3) promiſit Baldum conducere Cingar.
Omnes introeunt, ſurrexit protinus alma
Vecchionis facies, qualis fuit inclyta Pauli,
Inque ſuas ulnas Baldum lacrymando recepit.
Nilque loqui poterat, nam vocem gaudia tollunt.
Inde jubet, ſedeant omnes, quae juſſa tacentes
Cuncti ſuſcipiunt, illo ſic ore loquente.

O

(1) *Quo venit haec novitas?* Leonardi caſum intellexerat, ſed non Sagae deteſtandam libidinem, et punitionem; unde novum ipſi accidit, Meretricem in Sociorum manus incidiſſe, et ſic male ab ipſis vexari.

(2) *Baldus in aſpectu etc.* Ob criminis a Meretrice commiſſi horrorem.

(3) *Quo modo etc.* Macaronice XVI.

O curvae (1) in terris animae, et coeleſtium inanes!
Per nos (2) ah quantum foedatur imago Tonantis!
Ducimur implicito mundi per inania ſenſu.
Felices hujus ſpretis qui luxibus altam
Ad patriam, qua regnat amor Divinus, anhelant.
Noſco ego quid radiat coelum: quid terra vireſcat:
Quid mare fluctivaget: quid denique tartarus umbret.
Maxima Francigenum quondam ſuper atria Regis
Primus eram Guido: fateatur Gallica proles
Laus mihi quanta fuit, quantove fruebar honore,
Quod ducis ingenium, quod vaſtum robur in armis,
Quas tandem palmas habui Mavorte ſub atro.
Omnia quid referam? tantum mihi gratia crevit
(Gratia ſi tamen eſt) ut Baldovina, propago
Poſtera Gallorum Regis, quae ſola ſuperſtes
Extabat regni, noſtro decepta decore
Ferbuit infelix, ignemque Cupidinis hauſit.
Tunc effroenis amor conſuetas attulit artes,
Mens mea tota ruit, proprios oblita triumphos,
Quam veris facies nihil occultabat amicis.
Magnanimus tanto Sinibaldus ferre medelam
Inſtuduit morbo (3), Paridis referebat amores,
Tum mihi quanta brevi ſpatio jactura veniret.
Heu! fruſtra monitas Sinibaldi verba per aures
Non audita volant, ratio ſuccumbit amori.
Foeminei velut eſt ſexus, magis illa furebat,
Inque meo amplexu patrium corrupit honorem.
Heu quae poſt crimen ſubeunt praecordia curae!
Quae anxietas animi! quae mens incerta ſalutis!

Jamque

(1) *O Curvae etc.* Ad terram inclinatae, et coeleſtium rerum parum cupidae. Perſei Carmen.

(2) *Per nos etc.* Criminum turpitudine Dei imaginem, juxta quam factus homo eſt, foedat, ac deturpat.

(3) *Inſtuduit morbo etc.* Sinibaldus ille Rubini Pater, tanquam verus Amicus Guidonis amori medelam afferre ſtuduit, ſed fruſtra, ut habes Macaronice I. pag. 70.

Jamque tenere fugam meditor, meditatur et illa,
Sollicitudo modum praestat, Sinibaldus utrumque
Extra arcem lacrymans valvis eduxit apertis.
Non sunt tanta modo referenda pericula vobis,
Quae super aëreas ambo transivimus Alpes.
Denique post fluctum pelagi, post montis acumen,
Ignari cursus Mantoam venimus urbem,
Rusticus, et monitu divum, nos forte recepit
Pauperis (1) in Tuguri congestum cespite culmen.
Hic gravis (heu fateor!) conjux enixa decorem
Protulit in Mundum, quo partu extincta remansit.
Hac mihi sublata, Mundi contagia novi.
Post fletum uxoris, placuit deflere peractum
Tempus, et obliquis absumptum gressibus aevum.
Ergo per ambiguos Montes, per concava saxa,
Per loca silvarum, per tanta pericula Ponti,
Usque modo fugiens hominum consortia vixi.
Haec ego, quas fudi lacrymas spelunca loquatur.
Angelico tandem visu, indulsisse Tonantem,
Saepe mihi novi, facinusque luisse peractum.
Jamque prophetandi mihi parta est gratia, totum
Ante meos oculos Deus orbem semper apertum
Concessit, mentesque hominum, venturaque rerum.
Hoc insignitus dono, carissime fili
Balde tuam semper felici numine vitam
Inspeculor, quoniam tu solus nostra propago es,
Tuque peremisti Matrem nascendo, nec ipsum
Me patrem unquam vidisti: Te rusticus ille
Pro nato excepit, cujus lac praebuit uxor.
Mantua non modicos tenuit te carcere menses;
Imbribus armorum sed mox circundatus, illum
Leonardi auxilio fugisti, et Cingaris astu.
Passus es aequoreas coelo minitante procellas,

Post

(1) *Pauperis etc.* Virgilianum carmen.

Poſt quas Pyratae bellum crudele tulerunt.
Id ſuperans tandem veniſti ad littora Patris.
Unde Leonardus demiſſo pondere carnis,
Ivit ad optatos Aulae coeleſtis honores.
Nec vos exturbet magicas dum cernitis artes.
Heu quantas vinces! nec te timor arceat unquam.
Omnia perfringes magni virtute Seraffi,
Quem vobis Numen rebus concedet in arctis.
Hactenus arbitrio praeſens ſtetit inſula noſtro,
Inſula quae ſummo fundatur tergore cete.
Haud naturali, magico ſed carmine, cauſam
Hanc etenim perverſa, Deo, Muſelina, ferente
Compoſuit, ſed nunc poenas pro crimine ſolvet.
Nate, age, ne timeas caput objectare periclis:
Perque ignem, perque arma rue virtutis amore.
Dixi ego: deſtituor jam viribus iſtius aegri
Corporis, et moriens coelum peto: Nate valeto.
    Sic dicens, junctis manibus ſtetit altus, et haeſit
Par ſtatuae, ſanctamque animam ſpiravit in auras.

ARGUMENTUM

IN DECIMAMOCTAVAM MACARONICEN.

Barones corpus divi Guidonis adorant,
Merlinique parant condere Sarcophago.
Centaurus magicum Rubicano doemone pulsus
Restituit librum, remque videre sedent.
Remque videre sedent comites, Rubicanus aperto
Libro Monstra vocat Cornea more Magi.
Ense diabolicas vult Baldus sternere formas,
Sed repetit nigros brutta canaja lares.
Post haec conduntur tumulo duo corpora in uno,
Muslinaeque foco membra, Senisque dicant.
Insula praecipitat tergo fundata balenae,
Verum Fracassi robore firma stetit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE DECIMAMOCTAVA.

Nox erat, et tanta est lux circumfusa cadaver
Eximium, quod plura dies ibi sola nitebat.
Contremuere omnes, largòque liquescere planctu.
Mirantur dubium patris sub imagine Baldum.
Qui postquam stupuit dudum sic ora solutus
Incipit, et dictis lacrymas jungebat amaras.
Me miserum, saltem pater o sanctissime possem
Has tibi supremas viventi reddere voces.
Quòd regale meum genus extat, gratulor, ipsa

Quamvis tarda fuit nostrae cognitio (1) prolis.
Fallimur (2) at quoniam mortales saepe, voluntas
Hactenus id nobis forsan Jovis ardua pressit,
Conspicua ductum ne stirpe superbia ferret
Me modo praecipitem, ruit in se magna frequenter
Progenies, et quo petit altius, icta ruinam
Deterius capit, ac proprio fert damna flagello.
Nunc ubi ter decies in eo maturior annos,
Ille juventutis furor excidit, unde malorum
Enervata solet patulos invadere mores,
Mitior affectus, quanta est mihi gratia coelo
Fusa recognosco, quoniam Pater alme priusquam
Te nunc sidereo donavit lumine Virtus,
Coepimus exemplum tua per vestigia calles
Affectare, quibus vehimur coelestis ad hortum
Delitii (3), fruimurque Deo, Divumque nitore.
Ergo beate Pater nati non immemor esto,
Si qua manent Regem famulorum vota suorum
Siste Dei nostris meritam pro sordibus iram,
Quas fletusque mei, pietasque oblitteret alma.
Inde mihi superis concessam hanc sorte catervam
Sustine, ne ambitio, ne lis, ne livor ad enses
Instimulet molles animos, et pectus acerbet.
Sic ait, et curvans humili se pectore, fixit
Basia per totum corpus, quod fletibus omne
Lavit, et innato ter Patrem strinxit amore.
Succedunt alii, Cingar prior, inde Rubinus,
Post quem Falchettus laccam (4) flectendo caninam.
Hircanus tenero fronti dedit ore basinum,

Moschinus

(1) *Prolis*. Generis nostri.

(2) *Fallimur etc.* Sensus est: At quoniam nos Mortales saepe fallimur, forsan Dei voluntas imperscrutabilis nos id celavit; ne superbia efferret me, si natum me e conspicua stirpe novissem.

(3) *Delitii*: *Delicium delicii*, vocem latinam esse nemo ignorat, quod idem significat ac *deliciae*.

(4) *Laccam*: Nos dicimus *la lacca* posteriorem genu partem, qua crus flectitur, et genu curvatur.

Moschinus sequitur facili qui plorat ocello.
Centaurus se se curvavit more Cavalli.
Succedit Malfattus ei, Malaspina, Bocalus.
Giubertus (1) citharae modulantia tangere fila
Incipit, et tremulo sic promit gutture carmen.
Quale sub Autumno Borea redeunte pavescit
Omne nemus, cernitque suas in littore frondes.
Mox sub Vere novo zephyris afflantibus ornat
Porrectos coelo ramos humore virenti.
Tale genus nostrum mortis sub lege novatur.
Nascimur, et nati morimur, sua quemque vorabit
Jam praescripta dies, miser est at quisquis et ossa
Et vitam pariter gelido sub marmore claudit.
Vivida (2) falcigeram virtus domat unica Divam,
Dicite (3) quemque mori, nunquam qui vivere coepit.
Nec vivit quicumque suas male computat horas.
Sic virtus vitiumque docet cognoscere mortem.
Dudum mirarat Philotheus, denique clamat,
O quoties strictis me brazzis ferre solebat
Infantem, Guidoque mihi dare basia centum.
Est mihi namque pater, quem Francum nomine dicunt.
Is fuit ex hujus quondam Guidonis amicis.
Nescio quo vadat, quoniam Rex Gallicus illum
Expulit a patria propter Guidonis amorem.
Qua propter te Balde volo seguitare per omnes
Mundi contradas, Coeli, Maris, atque Diabli.
Baldus ait, nos alta simul prudentia jungit,

Rebus

(1) *Giubertus etc.* Citharam capit quam non habet, nec habere potest, e Muselinae antro paulo ante egressus. Coeterum elegantia canit carmina, quorum haec est significatio: Quemadmodum arbor sub Autumno squallescit, deinde spoliatur; Vere autem virescit, et renovatur; sic homo, morte perimitur, sed virtute ad immortalitatem renovatur.

(2) *Vivida etc.* Sola virtus, quae semper vivit, domat Divam falcigeram, nempe Mortem.

(3) *Dicite etc.* Nunquam dicatis mori, qui coepit vivere; neque dicatis eum vivere, qui male vitae suae horas collocat. Virtus, et vitium vitam a morte distinguunt. Qui virtuti deditus est, semper vivit: Qui vitio indulget semper est mortuus.

Rebus ut in cunctis veraces simus amici.
Nulla sit in nobis screpantia, nulla bosia,
Aut animi sdegnus, sed cura medesima cunctis.
Eja igitur positis omnino fletibus, ista
Candida marmoreo tradamus membra sepulchro.
Tu Cingar corpus frattantum perge Lonardi
Prendere, tu secum vadas, Hircane, camina.
Tunc Falchettus ait, si vis cum Cingare vadam:
Vade, refert Baldus, sine Cingare vivere nescis.
Tuque sciens ubi stat pulchrum, Virmazze sepulchrum,
Hoc mihi ferre stude, Malfattus donet ajutum,
Et Malaspina simul, Philotheus, quattuor ite.
Tu, Moschine meus, tecum veniente Bocalo,
Perge per hanc silvam Muselinae ponere guardam.
Cingar abit, Centaurus abit, Moschinus abitque,
Quisque comandantis Baldi mandata facescit,
Qui sepelire cupit reverenter busta Parentis.
Giubertum secum retinet, puerumque Rubinum.
Virmazzus reperit (quamvis nox tota nigrescat)
Sfoggiatum (1) Tumulum, similemque albedine lacti.
Ponere quem supra dum groppas optat equinas,
Et Malfattus eum, Malaspinaque fortis aitat,
Non (Philotheus ait) non sic faciatis Amici,
Sed prius hoc saxo pendentia metra legamus.
    Merlinus (2) jacet hic, natus sine patre propheta:
Vixit, et in magica nulli fuit arte secundus.
    Protinus admotis manibus spallisque (3) Copertum
Sburlantes (4) urnae, faciunt tomare stravoltum.

Illo

(1) *Sfoggiatum*. Ornatum, magnificum.

(2) *Merlinus*. De Merlino dictum a nobis fuit in notis ad proemium pag. 58., sed quae hic habemus, ne parum fortasse cohaerere alicui videantur cum iis quae ex Macaronice XX. tunc retulimus, advertendum est. Hic haberi quidem Merlini sepulchrum, et deinde viventem Merlinum reperiri; sed hic existere sepulchrum paratum quidem, sed vacuum; quemadmodum scimus Merlinum sibi multo antea sepulchrum parasse.

(3) *Copertum*. Lapidem intellige, quo sepulchrum obturabatur.

(4) *Sburlantes*. Impellentes.

Illo vix lapſo niger ecce diabolus exit,
Atque ſuper ſcapulas Centauri ſaltat equinas.
Percutiebat eum vaſtas donando (1) pugnadas.
Tunc Philotheus eum ſubiens per cornua brancat,
Sed ſcorlando caput (2) muzzat velut umbra per auras.
Inde volans etiam Centauri ſupra culattas
Hunc piſtando, jubet magicum deponere librum.
Centaurus nolens combattere contra diablum,
Librum nunc toltum Muſelinae projicit agro,
Quem cito Daemonium nullo prohibente rapinat,
Atque facit ſecum feſtam, velut eſſet alegrus
Hunc habuiſſe librum, baſat quem mille fiatas.
Mirantur Comites, et magno corde ſedentes,
Unanimes ſtatuunt omnino cernere finem.
Aſt ibi Giubertus Baldo dimiſſus arivat,
Ut daret altorium Centauro ferre ſepulchrum.
Hoc viſo, Malfattus ait ſermone piano,
Heus Giuberte, veni, cernis? niger ecce diavol,
Vade ſtatim quaeſo, reliquos huc mena ſodales.
Non bis Giubertus coſam ſibi dicere fecit.
Currit et ad Baldum coſam frezzoſe recontat.
Cui Baldus, veniam phlegethontis cernere monſtrum,
Ut noſcam (3) ſi tam niger eſt, ut pingitur ille.
Sed tu quaeſo mane modicum dum Cingar arivat,
Et pariter cuncti (Moſchinum ante vocate)
Accelerate precor, venias mi belle Rubine.
Sic ait, et cupidus diabolica membra videre
Noctis in obſcurum properat ſeguitante Rubino.
Nec mora, Cingar adeſt, Giubertus narrat, et ille
Corpore depoſito Leonardi conſerat antrum

Mox

(1) *Pugnadas*. Pugnis daemoniacis eum valide percutiebat.

(2) *Muzzat*. Elabitur. Virg. Aen. 2. . . . *Fruſtra comprebenſa, manus effugit imago*

(3) *Ut noſcam*. Alludit ad noſtrum vernaculum: *Il Diavolo non è ſi brutto come ſi dipinge*.

Mox prius andantes Moſchinum tollere, Baldo
Venerunt omnes, quos Baldi dextera (1) cignat
Stare chetos, monſtratque illis cicigando (2) diablum.
Ille ſuper lapidem ventoſis fertur ab alis,
Quae ſunt de guiſa veluti (3) Gregnapola geſtat.
Quattuor in teſtam fert ſtante vertice cornas,
Inſtar Montonis tortas, dependet aguzzus
Naſus, qui ſemper vomit atro ſulphure flammas.
Plus Aſini longas hinc inde volutat orecchias.
Deque cavernoſis oculis duo (4) braſida volgit
Lumina, nec minor eſt muſo ſua bocca Lupino,
Extra quam dentes ut porcus (5) grignat aguzzos.
Barba velut Becchi marzo de ſanguine pectus
Imbrattat, quo teſta canis ſtat ficca Teſini,
Quae ſemper bau bau faciens ſua labra biaſſat.
Vergognoſa caput ſerpentis pars ſua vibrat
Sibila, ſed retro dependet cauda Leonis.
Gambae ſubtiles pedibus geſtantur ochinis,
Undique ſulphureum de corpore mittit odorem.
Ergo facit guardando librum rea beſtia danzam,
Ac varios fingit ſcambiettos more Moreſchae.
Qua propter ſocii non ſe ridendo tenebant,
Unde fatigatur mandare ſilentia Baldus.
Poſt longas feſtas alter venit ecce Diavol,
Quid, ſtridendo clamat, quid facis o Rubicane?
Cui cito reſpondet, venias Libicocche ſodalis;
Nos hodie unam certe guadagnabimus Almam.
Ecce liber magicus, qui nos cruciabat ognhora.
An coſam neſcis? quidam venere Barones,
Qui valuere dolos Muſelinae rumpere noſtrae.
Illa tapina modo fuſtum religatur ad unum,

Quam

(1) *Cignat*. Innuit.
(2) *Cicigando*. Labiis ſibilando.
(3) *Gregnapola*. Noctua.
(4) *Braſida*. Accenſa.
(5) *Grignat*. Rictum aperiens dentes porrigit, et oſtendit.

Quam ſtambuſſadis Cingar, ſcis? ille ladrettus
Totam sferzavit, de qua pluvit undique ſanguis.
Incantatricis de pectore traxerat iſtum
Centaurus librum, ſed ego ſub marmore vatis
Merlini latitans exivi protinus, atque
Centaurum pugnis, calcis, morſuque domavi,
Donec per forzam librum mihi praebuit iſtum.
Ecce, viden? liber eſt Muſelinae, tunc Libycoccus
Clamabat, deh ſquarza illum Rubicane quadernum;
Nam timeo, ne forte trovet Magus alter eundem,
Et mala ſint nobis pejora prioribus olim.
Non, Rubicanus ait, liber eſt ſquarzandus adeſſum,
Unam rem primo faciamus quaeſo galantam.
Omnes inferni volo ſconzurare Diablos.
En Salomonis (1) habet liber hic pentacula plumbi,
Aſpice cum quantis ſunt compaſſata figuris.
Pingitur en primo Zoroaſtes (2) Perſa regiſtro,
Qui fertur primus nobis poſuiſſe Cavezzam.
En quoque Theſalicae folio documenta ſecundo
Medeae, fratriſque ſui, propriaeque ſororis.
Ecce magus (3) Thebit, qui tempeſtate, venenis,
Grandinibus, quadam deſtruxit imagine Regnum.
Ecce Picatricis (4) nigromantis ſculpta tabella,
Oh quam per numeros ad Amorem quiſque tiratur!
Non tamen hac potuit Muſelina tirare Lonardum,
Serraffi quoniam Agnicaſtus (5) repulit ignem.

O Ecce

(1) *En Salomonis etc.* Magica ſigna, quibus Malefici vim magnam tribuunt.

(2) *Zoroaſtes*. Primus Maleficiorum effingendorum Auctor perhibetur teſte Plinio l. 3. c. 1. Fabulam ſuſpicamur; nam vixiſſe ante bellum Trojanum annos quadringentos traditur, cujus temporis eventus fabuloſi omnes, vel fabulis certe immixti.

(3) *Thebit*. Vel fictum nomen, vel aliquis ex gente Thebia, quorum halitus adeo peſtifer dicitur, ut homines interimendi, herbas et plantas urendi, vim haberet. Sic Leonic. l. 3. c. 70.

(4) *Picatricis*. Fictum aliquod ab Auctore, cujus neque in hiſtoriis, neque in Poetarum fabulis veſtigium extat.

(5) *Agnicaſtus*. Fruticis, et arboris ſpecies, cujus aliquis in medicina eſt uſus, cui vero innumeras proprietates vulgus tribuit, quas in eo experientia minime comprobat.

Ecce Michaelis (1) de Incantu Regula Scoti,
Qua post sex formas cerae fabricatur imago
Daemonii Sathan, Saturni facta piombo;
Cui suffimigio per sirica rubra cremato,
Hac, licet obsistant, coguntur amare puellae.
Ecce idem Scotus, qui stando sub arboris umbra,
Ante caracteribus designat millibus orbem,
Quattuor inde vocat magna cum voce diablos;
Unus ab occasu properat, venit alter ab ortu,
Meridies terzum mandat, septemtrio quartum.
Consecrare facit froenum conforme per ipsos;
Cum quo vincit equum nigrum, nulloque vedutum,
Quem, quo vult, tanquam turchesca sagitta (2) cavalcat,
Sacrificatque comas ejusdem saepe Cavalli.
En quoque depingit Magus idem in littore navem,
Quae vogat totum octo remis ducta per orbem,
Humanae spinae suffimigat inde medullam.
En docet ut magicis cappam sacrare susurris,
Quam sacrando fremunt, plorantque per aera turbae
Spirituum, quoniam verbis (3) nolendo tiramur.
Hanc quicunque gerit gradiens ubicunque locorum
Aspicitur (4) nusquam, caveat tamen ire per album
Solis splendorem; quia tunc sua cernitur umbra.
En Abani Petrus (5) redeuntem saepe monetam
Ad Bursam spendit, mox cujuscumque ribaldi
Ecce caput, quem sive focus seu forca necavit,

Hoc

(1) *Michaelis*. Regula tradita a Michaele Scoto de Incantationibus peragendis.

(2) *Sagitae*. Daemoni tanquam equo insidet, a quo fertur tanquam ab Equo Turcico, qui Sagittae instar fertur.

(3) *Nolendo*. Nolentes trahimur.

(4) *Aspicitur*. Supradicta Incantatio Michaelis Scoti, docet quoque quomodo sacretur, imo magicis artibus venenetur pallium, quo qui utitur invisibilis redditur. Caveat tamen, ne ibi ambulet, ubi sol fulget, nam occulto incedente homine ejus umbra deprehenditur.

(5) *En Abani Petrus*. Abanus locus thermis notissimus, propter ingentem copiam aquarum sulphurearum e terra erumpentium. Sed fortasse notior propter Petrum de Abano Maleficiis celeberrimum.

Hoc bene ſacrato nullo cernente meatur.
Artaus (1) en gladius qui ſiſtit flumina, ſiccat
Gramina, tempeſtat fruges, tollitque (2) biavam.
En tandem Calamita (3) ſinit ſibi plectere ferrum,
Si baptizatur, ſed cor de pectore (4) ſcarpat,
Ac hominum carnes in amoris vincula ſtringit.
Cernis (5) Apollonium Theaneum? mox ſaracenum
Incantatorem Granatae? cerne Magundat,
Quomodo Imaginibus tirat in ſua vota diablos.
Ergo quid ipſe moror? jam ſconzurare parechio.
Sic dicens, orbem deſignat more Magorum,
In medio cujus Libicoccum ſtare comandat.
Mox aperit librum, legit hunc, relegitque per horam,
In terramque facit cum virga mille figuras.
Magnum Semiphoram (6) vocat audax, aglaque ja, ja,
Et quaſcunque Magi faciunt, facit ipſe pregheras.
Ecce fracaſſatas per ſilvas impetus ingens,
Barbarizza (7) venit ſecum latrante Cagnazzo.
Quid, Muſelina, gridant, quidnam, Muſelina, comandas?
Verum sbeffatos Rubicano ſe eſſe videntes,
O qualem faciunt ſchioppanti corde riſatam.
Procedit Rubicanus eum relegendo Quadernum,
Tres quoque terriſono veniunt ſtridore Diabli,
Galcabrina prior; ſed Gambatorta ſecundus,
Tertius eſt Malataſca focum culamine ſpargens.
Quid, Muſelina, gridant, quidnam, Muſelina, comandas?
Uriel, et Futhiel magno conamine rumpunt,

O 2 Quid,

(1) *Artaus.* Aliquid fictum, cujus ullibi veſtigium difficulter invenies.

(2) *Biavam.* Fruges conterit, et evellit.

(3) *Sinit.* Ceſſat ferrum attrahere.

(4) *Scarpat.* Evellit.

(5) *Apollonium.* Apollonius Tyeneus Pythagoricus Philoſophus, ideo fortaſſe Maleficis hic adnumeratur, quia animalium ſermonis peritiam habuiſſe creditur. Quae ſequuntur Poetae Phantaſiae ſomnianti tribuito.

(6) *Magnum Semiphoram.* Voces nullius ſignificationis, quibus Malefici utuntur.

(7) *Barbarizza.* Daemonum nomina propria, quorum plura ſequuntur.

Quid, Muselina, gridant, quidnam, Muselina, comandas?
Farfarellus adest, quem Dragganizza sequebat,
Hi quoque ridentes se norunt esse gabatos.
Vix quibus adjunctis Malacoda ruebat, et ipsum
Insequitur Marmotta furens, Sathanasque tricornis.
Quid, Muselina, jubes, clamabant, sed Rubicanum
Quando cernebant magicum evasisse magistrum,
Admirabantur, fundebant inde cachinnos.
Astaroth in furiam veniebat, Belzebub unam
Gestat furcinam, seguitat Malabolza, nec ipse
Grafficanis habens rascum succedere tardat.
Quid, Muselina, gridant, quidnam, Muselina, comandas?
Asmodeus adest, Alchinus, Belial, atque
Taratar, et Siriel omnes insemma gridantes;
Quid, Muselina, jubes? quid nam, Muselina, comandas?
Stizzaferrus item, Meloniel, Acharon adsunt,
Quos Malabranca sequens Ciriattum guidat apressum.
Magnum quisque facit tenebrosa per aera murmur,
Quid, Muselina, gridant, quidnam, Muselina, dimandas?
Denique Scarmilius, Paimon, Berith, inde Minossus,
Mox Sulfaneus, quem Mamona dente ritorto
Insequitur, veniunt omnes insemma sbrajantes,
Quid, Muselina, jubes? quid nam, Muselina, comandas?
Mox, Rubicae, gridant, sic nos, Rubicane (1) bachioccas?
Denique consilio facto simul ista (2) Lovagna,
Luciferum ad Regem subito deliberat ire.
Atque (3) striae toltum illi presentare volumen,
Quae jam Tartareis est strassinanda paesis.
Baldus habet vojam contra zuffare Diablos,
Ast appena fodro rutilum sguainaverat Ensem,
Ille de fumo silvas liquere pienas,

Et

(1) *Bachioccas*. Irrides, decipis.
(2) *Lovagna*. Luporum turba, nempe Caco-daemonum.
(3) *Striae*. Sagae. Nempe librum a Saga Muselina ereptum.

Et pariter magno Baratrhum petiere tumultu.
Baldus cum sociis repetivit tecta parentis,
Sed non supportans bustum guardare Lonardi,
Errat per sylvas secum menando Rubinum.
Cingar at almifici corpus Guidonis in album
Marmor, et appressum Leonardi membra repossat.
Ipse tamen Vates Baldo mandante Giubertus,
Postquam cuncta super tumulum suspensa fuerunt
Arma Leonardi, et factum de more trophaeum,
Sic cecinit, sic plura dedit nova carmina saxo.
Haec ea, vestibulo, quae primo adfixa, viator,
Suspicis arma, piis quaeso venerare susurris.
Ipsa Leonardo decori, Leonardus et armis
Ipse fuit: viguere simul, simul ecce quiescunt.
Martia Roma suis semper gratuletur Alumnis,
Hinc ornata Ursis, illinc suffulta Columnis.
Clara dies totum jam circum lucigat orbem,
Postquam mangiarunt, ac implevere (1) magonem,
Parvum de cannis stipulis fecere (2) Casellum,
In quo debebat Muselina ribalda brusari.
Hanc igitur grandi strassinat squadra furore,
Praecipue Falchettus eam cum calcibus urtat;
Nam male de nostris animis offensio cascat.
Cingar Gilbeccum Muselinae traxit apressum,
Inque Casotellum flammis crepitantibus ambos
Incendunt, sed magna venit visibilis ecce
Turba diabolicae prolis, focus undique tratur,
Portaruntque viam junctos cum corpore binos.
Quo facto se vasta cito movet insula cursu,
Terrenturque viri, noscunt tamen esse Balenam,
Quam modo Guido Pater Baldi praedixerat illis.
Quod postquam stygias Muselina calarit ad umbras,
Ipsa

(1) *Magonem*. Ventrem impleve-re.

(2) *Casellum*. Ergastulum, tugu-riolum.

Ipsa te neretur non amplius insula Monstro.
Quae liquidas currit tam presta per aequoris undas,
Quod non bombardam velocius ire videmus,
Vel ballottellam (1), buso quae scoccat ab arcu.
Jamque in motu oculi fecit quasi trenta mearos.
Cingar desperat dicendo, quis iste Diavol?
Centaurusque stupet, quia sic non fecerat ante.
Falchettus reliquos animat lassare pauram,
Cernere namque novas magis est laudabile cosas,
Quam numquam (2) propriae terrae lassare pagnoccam.
Egressus boscos in littore quisque sedebat,
Baldus et hanc tacitus novitatem masticat omnem.
Boccalus buffonus ait: gaudete sodales,
Non poterit nobis unquam mancare terenus.
Terrorem sileo fugientum hinc inde ferarum;
Quas novitas rei ponto se tradere cogit.
Hinc non parva quidem sociis exorta voluptas,
Qui sbalzare vident e boschis, atque cavernis
Ursos, ac Cervos, Leopardos, mille caprettos.
Inde reguardantes post se videre novam rem,
Quam Philotheus eis digitum stendendo palesat.
Guidonis tumulum guardant restasse (3) dedretum,
Qui supra scojum (4) mediis fundatur in undis.
Anchoreo morsu (5) tum sicca Galea remansit.
Talibus in rebus mentem posuere Barones.
Altera plus grandis maraveja sed ecce venibat,
Namque super Navem grossam persona Gigantis
Apparens longe se fecerat arboris instar.
Namque maris vento verus cascaverat arbor.

Velum

(1) *Vel ballotellam*. Glandem, quam Arcus pertusus ejaculatur.

(2) *Quam numquam*. Vernaculus loquendi modus: Quam nunquam e propria discedere terra, a patriis finibus egredi.

(3) *Dedretum*. Insula ambulante, sepulchrum constitit, et in undis fixum remansit.

(4) *Supra scojum*. Supra scopulum.

(5) *Anchoreo morsu*. Vel Guidonis portento, vel Anchora projecta, Insula, quae Baldi sociis pro navi erat, constitit ipsa quoque.

Velum in utraque manu brazzis tendebat apertis.
Dico quod Antennam scusant duo brachia longam,
Estque arbor bustum torrazzo firmior omni.
Doh diavol, ait Cingar, quae cosa novella est?
Prospicitis comites grandonem nonne Gigantem,
Qui dum vela tenet stat firmus more pilastri?
Boccalus dixit, bene tristis illa Taverna est,
In qua (1) cotalis destructio panis aloggiat.
Ast etiam ipse Gigas veniens incontra, stupebat
Cur sic illa, velut Navilius, Insula currit.
Hi mirantur eum, qui praestat ut arboris instar.
Ille stupet quondam firmam, nunc currere terram.
Denique jungentes medio se gurgite, sicut
Fit, quando Paduae (2) per flumen nomine Brentam,
Nunc andando Rates, nunc se redeundo salutant,
Vultibus incipiunt fixis guardare vicissim
Falchettus subito laeta cum voce favellat.
O deus, insogno? est ne hoc phantasma? Fracassus
Ecce Fracassus adest: ille est qui carbasa tendit.
Moschinus dictum confirmat: certe, daverum,
Illa Gigantaei tota est persona Fracassi.
O deus! en quali (3) foza retrovamur amici.
Ire sub infernum tuti poterimus adessum:
Postquam nobiscum venit haec montagna Gigantis.
Cingar alhora vocat laetus, cifolatque deinde.
Sed quum Fracassus se se chiamare Fracassum
Audiit, abjectis velis extempore saltat,

Supraque

(1) *In qua etc.* Boccallus helluo alludit ad ingentem, quam videbat corporis magnitudinem.

(2) *Paduae*. In aliquibus legitur *Piavae*, et significat Naves ex foro Julii, ubi flumen dictum *la Piave*, quando per Tarvisinae Marchiae fines, ubi aliud flumen *la Brenta*, excurrunt, sibi invicem occurrentes, se se invicem salutant. Quum vero hic legatur *Paduae*, intelliguntur naves Patavio Venetias, et Venetiis Patavium ultro citroque excurrentes; Patavium enim interfluit flumen hoc posterius a latinis dictum Medoacus; qui diversis canalibus manu excavatis, navibus continuo usui est Venetias euntibus, et Patavium redeuntibus.

(3) *Foza*. Modo.

Supraque currentem summa de nave terenum
Saltat, et ipsius magno sub pondere salti,
Insula Balenae pene est anegata sub undis,
Currere quae caepit majori percita cursu;
Nam sibi spezzantur costae saltante Giganto.
Quin etiam navis Zenovae grossissima, de qua
Sustulerat saltum, retro ivit quinque mearos;
Naturalis enim nos est respingere Barcam,
Quando quis in terram se buttat navis ab orlo.
Illum quam citius Baldus cum Cingare brancat,
Falchettus, Malaspina simul, Moschinus, et altri
Stringebant illum facientes mille carezzas.
Gaudebant alii talem meruisse Gigantem.
Esse bonum socium vultu monstrabat alegro.
Boccalus saltu tremefactus fugerat inde,
Sed rediens portat scalam, quam haerere Fracassi
Vult spallis, donec sibi dicat in aure parolam.
Risit amichevolam Boccali quisque novellam,
Ac nihil ulterius: comportat cuncta Fracassus,
Qui postquam risit, crispata fronte stupebat,
Quodve suis oculis guardat, credebat apenam.
Miraculum tamen hunc disponit cernere tandem.
Tunc se dispolians nudus fit corpore totus,
Quod facit ut possit scampare nodando periclum.
Stant alii plexi (1), quid vellet inire Fracassus,
Se quoque nudarunt trepidantes fata negandi.
Ergo Fracassus habens vastas in corpore forzas,
Extirpat manibus veterem de littore Querzam,
Traxerat et fodro longum duo brachia cultrum,
Cum quo sbroccavit Querzam de more (2) stropelii,
Et faciens partem, quae grossior extat, aguzzam,
Hanc supra littus drentum calcando ficavit,

Ac

(1) *Plexi*. Dubii. | (2) *Stropelli*. Virgulae.

Ac ſi extirpaſſet porrum non abſque cavecchio.
Baldus cum ſociis ridet, multumque Gibertus
Miratur, tantis de forzis eſſe Fracaſſum.
Illa magis feſtina ruit, properatque balena;
Namque ſuis coſtis audit, quod querza ficatur.
Arboribus multis eſt conſita, maxime pinis,
De quibus immenſam Fracaſſus fortiter unam,
Majoremque aliis, ravanelli more cavavit,
Quam veluti remum sfrondatis undique ramis
Cum gladio format, (1) prolixam brachia centum.
Remum cauſatur pinus, mox quercia furcam.
Tunc bene fundatis pedibus diſtendere ſchenam
Incipit, et contra curſum vogare balenae.
Remigat hinc tanto ſtudio, tantoque labore,
Quod per nervoſum (2) corpazzum membra ſtrepebant.
Nunquam tam grandem, dixit, feciſſe fadigam.
Baldus id aſpiciens, aliis comitantibus, illum
Altoriare parat, ſed clamat valde Fracaſſus:
Deſine, Balde precor: totum ſic ducere mundum,
Dat mihi (3) nunc animus, rogo te, mi Balde, recedas.
Illico ceſſavit Baldus ſermone Fracaſſi,
Sed porgunt mentes pro rei cernere finem.
Ille reforzabat ſchenam, gambaſque, manuſque,
Sudat, et horribili (4) repiaſcit pectore forzam.
Nil per tres horas poterat revocare balenam;
Concita namque nimis properat, neſcitque trigari.
Tandem per forzam curſum deſiſtere facit,
Immo repugnantem retro nodare coercet.

P Obſtupuere

(1) *Prolixam*. Remum longitudine pedum centum.

(2) *Quod per nervoſum*. Tanta vi in remum incumbit, ut ſtreperent in ingenti corpore nervi.

(3) *Dat mihi nunc animus*. Plebi noſtrae uſitatus loquendi modus: Mihi vires ſunt, et animus, quo vellem, et poſſem hoc modo, *totum ducere Mundum*.

(4) *Repiaſcit*. Longo ſpatio, et ductu halitum ducens, magnas pectori dat vires.

Obstupuere omnes pariter, tantumque vigorem
Mirantur, tamen ille nihil vogare rafinat.
Vult per despectum naturae vincere guerram.
Navigat, ingentesque facit, dum navigat, undas.
Quando balena suum sensit prohibere caminum,
Ecce super fluctus longam, grossamque covazzam
Protulit, ac tales coepit vibrare (1) covadas,
Quod, nisi succurreret grandis possanza Fracassi,
Certe non poterunt nostri scampare Barones.
Cauda erat, ut dicunt, cubitos prolixa dosentos,
Quam menat intornum tanto rumore, quod ipse
Ad circum sonitus sentitur trenta (2) mearos.
Percutiebat aquas nolens furiosa redire.
Tum quoque testonem vastum patefecit apertis
Faucibus, ac longos dentes, squamosaque colla;
Nil Fracassus enim schenam distendere cessat,
Sed magis impellit multo conamine remum.
Hunc animat Cingar dicens: sta salde, Fracasse,
Nunc (3) Morgantino prae te fers semine natum.
Talia dum Cingar parlat, sdegnosa balena
Tanta cum stizza caudam de retro tiravit,
Quod veluti pajam sfracasçat trenta cupressos,
Quarum truncones volitant ad sidera (4) virdi.
Mox supra schenam percussit nempe Fracassi,
Quod cantare (5) animam sibi vasto in corpore fecit.
Sed cito deposito remo Fracassus aferrat
Illam covazzam manibus striccando duabus.
Cui tales (6) donat streppos, talesve tiradas,

Quod

(1) *Covadas*. Caudae ictus.

(2) *Mearos*. Millia pedum triginta.

(3) *Nunc Morgantino*. Fracassum e Morgante natum vidimus Macaronea II. pag. 99.

(4) *Virdi*. Virentes.

(5) *Quod cantare animam*. Ictus magnitudine roboare ingens pectus auditum fuit.

(6) *Cui tales donat streppos*. Tali nisu, tantaque vi conatur caudam evellere, ut etc.

Quod mugire facit, multásque molare corezas.
Stricte tene, clamat Baldus, Fracasse valente.
Quo dicto, spadam per tajum fortiter urget,
Ut mozzare viam posset de netto covazzam.
Sed nihil offendens in dretum spada rebalzat,
Extabat duris de squammis tota coperta.
Presta caput voltat nimio perculsa dolore,
Obscurasque aperit multum soffiando ganassas.
Et simul incutiens dentes, mordere Fracassum
Praeparat. Ille gravem vibravit cum pede calzum,
Quod smassellavit (1) tres dentes extra ganassas,
Illa rebombando coelum mugitibus implet,
Atque cruentosas spumas ex ore (2) spudazzans,
Testonem volgit propter (3) boccare Fracassum,
Namque suae caudae torturas sentit acerbas.
At Centaurus erat dardum stringendo paratus,
Quem (4) sfronzolantem dextrum transfixit in occhium,
Usque ad cervellum penetravit puncta sagittae.
Cingar, Malfattus, reliqui simul arma frequentant
Extorquere procul stantes, trant saxa, trabesque,
Inque locis multis testam fregêre cruentam.
    Assaltare lupum vidi quandoque vilanos,
Quando fame ductus quaerit, quem mangiet, agnellum.
Circuit armentum virdos latitando per ornos,
Donec, non agnum, sed quemquam dente putinum
Pestifero capiat, laniet, siccetve cruorem.
Turba vilanorum, velut est sua semper usanza,
Sparpagnata (5) ruit, coelumque sbrajoribus implet,
Atque nigris fumo (6) spontonibus occupat illum.

P 2 Qualem

(1) *Quod smascellavit*. Tres dentes ex maxillis avulsit.
(2) *Spudazzans*. Cruentas spumas ab ore expuens.
(3) *Boccare*. Mordere: *addentare*.
(4) *Sfronzolaatem*. Stridentem ob ingentem vim, et impetum, quo impactus fuerat ictus.
(5) *Sparpagnata*. Inordinatim sparsa: Sine ordine ruens.
(6) *Spontonibus*: *Spuntoni*. Sunt apud nos baculi ferrea cuspide instructi.

Qualem rumorem dictis, factisque facescunt,
Talem Barones faciebant contra marinum
Monstrum illud, magnisque auras clamoribus implent.
Baldus habet vojam omnino tajare covazzam,
Non cessat punctas, mandrittos, atque roversos,
Sed quo plus (1) chioccat, plus mancum vulnerat ensis.
Ergo viam (2) gettat spadam, plenusque furore
Se parat expectans, quod maxima testa resurgat.
Interea dum anceps haeret, qua parte balena
Sconvolgat fluctus, magnum faciatque fracassum,
En iterum stizzosa menat cum dentibus unum
Terribilem morsum, sperans sorbere Gigantem.
Sed Baldus, qui nudus erat tunc corpore, saltat,
Post haec orecchionem (3) manibus se brancat ad unum.
Fortiter hunc retinet, prestus Malaspina subintrat,
Atque aliam, sudando prius, (4) zaffavit orecchiam.
Cui tamen altorium donat Malfattus, at illa
Granditer exululat, stridisque assordat olympum,
Fatque (5) sibi forzam pro se retirare sotaquam,
Sed non posse datur, caudam retinente Fracasso.
Interea Cingar, Falchettus, Philotheusque,
Hircanus, Moschinus, Boccalusque, Giubertus
Terribiles colpos cum spadis undique menant,
Et duram tentant pellem sbusare (6) balenae.
Sed quia velivolas procul ecce, Comina, galeas
Discopro, ne sit dubito Pyrata (7) Lironus,

Unde

(1) *Chioccat etc.* Per cutit, urget, ferit.

(2) *Viam gettat.* Nempe, abs se abjicit.

(3) *Post haec orecchionem.* Ingentem aurem Ceti arripit.

(4) *Zaffavit.* Celerrime arrepit cum vi.

(5) *Fatque sibi forzam etc.* Conatur, sed incassum, Cete se abscondere sub aquis.

(6) *Sbusare.* Perforare.

(7) *Lironus.* De quo Macaronice XV. fuit sermo.

Unde bisognus erit magnam describere zuffam,
Credimus esse bonum, in saccum (1) ponere pivam.

(1) *In saccum etc.* Apud nos commune est adagium: *far porre la piva in sacco*, dum quis ad silentium cogitur. Unde etiam usurpatur ad significandum, sonitus, vel cantus finem; ut in nostro Poeta.

A. R.

ARGUMENTUM

IN DECIMAMNONAM MACARONICEN.

DUm ſtudiant comites curſum probibere Balenae,
Octo cum Fuſtis ecce Lironus adeſt.
Hippol adeſt etiam: belli fit maxima ſtrages,
Centaurus naves prendit, eaſque vodat.
Dico vodat ladris Corſaribus, aequora ſorbent
Pyratas, mortem vadere nemo poteſt.
Contraſtant validum Balduſque, Rubinque, Lironem;
Dum ſic bellantur, morta Balena ruit.
Quiſque ſibi quaerit ſcampum, quia mergitur undis
Inſula, ſed Baldi ſalva caterva fuit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE DECIMANONA.

Um Baldus, comitesque student occidere Cetum,
Ex improviso venit en Pyrata Lyronus,
Qui postquam unam noverat ammisisse galeam,
Decrevit penitus cercare per aequora tantum,
Donec adinveniat Baldum, Baldique sodales,
De quibus ad rostum spergiurat mittere (1) cor.
Et jam per plures leucas passarat aquarum,

Blasphe-

(1) *Mittere cor*. Si latinorum more carmen hoc metiamur, deesse syllaba videtur; Si vero Italorum more, quum obtruncata sillaba *accentu*, *affectu* duabus syllabis aequivaleat, per vocem illam *cor* completum carmen reddere intendit Poeta.

Blasphemando Deum, quoniam non invenit illos.
Armatas secum numero vehit octo galeas,
Namque volens pelagi varias sulcare per oras,
Assaltaretur forsan corsaribus altris:
Maxime quod multi Reges, multique Signores
Insidias passim celabant per mare, perque
Flumina cum carichis multa de gente galeis,
Ut captare illum possent omnino ribaldum.
Namque diavol (1) erat non lassans vivere quemquam.
Huc igitur propians scelerantibus (2) octo galeis,
Praecipit ad rivam Navarolos (3) flectere proras.
Sed videt ecce illam caudam, testamque balenae,
Quam campiones validi mozzare (4) studebant.
Miratur Baldi vires, qui fortiter unum
Stringit orecchionem, retinet Malaspina sed altrum,
Grandezzamque stupet, bustum, forzamque Fracassi.
Clarius id factum, meliusque videre talentans,
Egreditur primus, reliquos exire sequaces
Mandat, et in sellam balzavit (5) Spezza-cadenae,
Scis lector? quondam Leonardi nempe cavalli,
Quem sine speronis, tantum manegiando bachettam
Octo facit cubitos lanzum balzare per omnem.
Cingar ait Baldo: non cernis Spezza-cadenam?
Ille quidem ladro est, qui nos agressus in undis
Nostram robavit navim, nostrosque cavallos.
Impatiens Baldus, nullum stimando periclum,
Protinus occurrit, testam linquendo balenae.
Perque briam vir brancat equum: sta salde, gridavit,
Iste tuus non est, meus est, desmonta, cavallus.

Quando

(1) *Namque Diavol etc.* Ferus homo omnibus molestiam inferens. Dicendi formula plebi usitata ad significandum hominem omnibus molestum.

(2) *Scelerantibus.* Navibus plenis scelestis hominibus.

(3) *Navarolos.* Navium Rectores. *Barcaruoli.*

(4) *Mozzare.* Obtruncare.

(5) *Spezza cadenae.* Equus, quem Lironus cum navi rapuerat.

Quando Lironus equi bridam videt esse piatam,
Obstupet (1) ad primam faciem pensando vigorem,
Ac animum Baldi tam fortem, tamque superbum.
Quomodo vir nudus sic possit usare bravuram.
Attamen in coleram saltat, spronatque cavallum,
Quattuor ut pedibus Baldo slanzaret (2) adossum.
Sed Baldus subito se se da banda tiravit,
Atque unam subter costas laxando (3) stocatam,
Fecit Lirono multum mancare fiatum,
Defuit et pocum, quin ex arzone (4) tomaret.
Ter mille armati veniunt insemma (5) sbrajantes,
Quos praecedebat magnus capitanius (6) Hippol,
O quantum fortis, quantum proclivis ad arma!
Terribilis facie, quando furor arripit illum,
Totus sed placidus, sua quum natura manebat.
Ipse Lironis erat frater, Corsarus, et artem
Militiae denos exercitaverat annos.
Ultra misuram fuit Hippol iste gajardus,
Scaltritus, guerrisque avidus, famaeque (7) sititor.
Non equidem mancus Lirono fratre gajardus,
Quorum jam totum cantabat fama per orbem.
At quum Virmazzus bellum videt esse comenzum,
It celer ad fustas (8), sequitur Malaspina, nec ipse
Tardat Malfattus, pariter qui occulte caminant,
Et jurant quantos Pyratas esse catabunt,
Ad scavezza-collum (9) omnes buttare deorsum.
Fracassus non vult caudam laxare (10) balenae,

Q Nam

(1) *Obstupet*. Jure stupet hominem nudum contra virum armatum pugnam instituere.

(2) *Slanzaret*. Saltu se supra Baldum injiceret.

(3) *Laxando stocatam*. Ense in directum feriendo.

(4) *Arzone tomaret*. Ex equo caderet.

(5) *Insemma sbrajantes*. Simul clamantes.

(6) *Hippol*. Hyppolitus Lironi Frater, qui et ipse additur Baldo comes, nam ipse quoque erat praedo.

(7) *Sititor*: Avidus.

(8) *Ad fustas*. Ad Naves.

(9) *Ad scavezza collum*. Praecipites dare.

(10) *Laxare*. Derelinquere.

Nam bene cognoscit, quod tussaretur in undis.
Jamque Rubinus erat Baldo conjunctus apressum,
Ambo certabant animosum contra Lironem,
Quem retrovant nimis intrepidum, belloque provatum.
Attamen huic Baldus facit insudare camisam,
Namque ante, et retro numquam bussare rafinat,
Saltat et incircum, tanquam Leonissa per auras,
Et magnum tandem superasset forte Lironem,
Ast habet o! quantum respectum Spezza-cadenae.
Saepe Liro parlat tacito sub pectore secum:
Quis diavol hic est, qui tantum fortiter obstat?
Non est in mundo Cavalerus durior isto.
Interea armati veniunt succurrere multi,
Ut smenuzzarent (2) Baldum, juvenemque Rubinum,
Quos tamen in dretum fecit remeare Lironus;
Nam vergogna (3) sibi paret, si stabat equester,
Non posset binos solus superare pedestros.
    Cingar nempe timet, quia quisque sodalis inermis
Tunc erat, et nudo certabat corpore Baldus.
Consulit expertum Falchettum, quid ne bisognet,
Nam videt innumeros jam contra venire ladrones.
Falchettus ridet, dicitque morire batais,
Esse decus magnum, spallas voltare nec unquam.
Se cito quisque suis telis munire cucurrit,
Hircanus dudum sfodratum traxerat ensem,
Et cum Moschino se mescolat intra ladrones.
Incipit aequoreos de sanguine tingere fluctus,
Nunquam Moschinus, dum certat, deserit illum.
    Jam multus gridor morientum sidera toccat,
Nam Virmazzus erat, nec non Philotheus in illas
Ingressi fustas squarzant, lacerantque budellas.

Falchettus

(1) *Ut smenuzzarent*. Ut in frusta discerperent, et in minimas partes reducerent.

(2) *Nam vergogna etc.* Nam pudebat equestrem, et armatum virum contra duos inermes non praevalere.

Falchettus geminos dardos cito corripit, ecce
Jam Pyratarum grandis ſquadronus in ipſum
Impetuoſe ruit, gridans: mora (1), taja, retaja.
Inter eos igitur Falchettus, ſicut aquoſus
Turbo per aſſiduas bladas, ſe concite sgombrat:
Gens maledetta, gridat, non gens, at lorda canaja,
Non ego ſolettus vos lupos curo rapaces.
Et jaculans dardum tres uno vulnere paſſat,
Mox alium torquet, per quem duo corpora caſcant.
Inde pians mazzam, cum qua bellare ſolebat,
Incepit ſpezzare elmos, ſpezzare corazzas,
Incepit ſchiazzare oſsos, ſmacareque polpas.
Quo plus folte videt gentem ſibi flectere lanzas,
Se jacit, baſtarum faciens in pulvere fuſtos.
Nemo ſuam ſpectat mazzam, vult nemo provare
Falchetti bottas (2) Orlandum quippe decentes.
Illi Cingar opem donat, qui ſanguinis amnem
Fecerat, et rubeo madefit ſua ſtorta (3) cruore.
Aſt alia in banda Hircanus gajarditer enſem
Sanguificat: Moſchinus item ſtat proximus illi.
Centaurus tendit Pyratas mergere ponto,
Jamque omnes fuſtas ex illis nempe vodarat.
Portat inhaſtatam (4) ſemper Malaſpina gianettam,
Sbudellat miſeros nulla pietate moveſtus.
Boccalus quodam ſe tunc abſconderat antro,
Nam qui non mortem ſcapolat, putat eſse bachioccum.
Dudum mirarat zuffam fortiſſimus Hippol.
Obſtupet armigeros bene tam certare guereros;
Neſcit enim brandum sfodro divellere nudum,
Namque voluptatem ſibi talis ſtractio (5) preſtat.
Morte ſuae gentis nil tactus ſemper adocchiat

 Terribiles

(1) *Mora, taja etc.* Voces clamantis multitudinis contra Falchettum.
(2) *Bottas.* Ictus Orlando dignos.
(3) *Storta.* Enſis obtortus.
(4) *Inhaſtatam*: Baculum, cui cuſpis ferrea infixa.
(5) *Stractio.* Gentis deſtructio: nomen verbale a ſupino *Stratum*.

Terribiles bottas Falchetti, Cingaris atque,
Qui magnas provas faciebant corde gajardo,
Truncabant gambas, teſtas, brazzoſque, manuſque,
Inque poco ſpacio fudêre cadavera tanta,
Quod tunc bellando jam travajantur ab illis.
O! quis vidiſset barbutas (1), atque (2) ſcheneras,
Feldones, nec non rutilos ſpezzarier elmos,
Dixiſſet certe: nolo amplius iſta videre,
Nam quos credebam pietate excellere cunctos,
Impietate rigent, fuſoque cruore triumphant.
Sed tardare nimis magnus ſe viderat Hippol,
Secum parlabat dicens: non talia vidi
Praelia in hoc mundo, poſtquam diſponor ad arma.
Sic dicens, tamquam ventus, qui quicquid acattat,
Sternit humo, ſylvaſque agitat, nemus omne fracaſsat,
Impetuoſus equum Rocafortam (3) ſtringit, et enſem,
Targonemque ferens, Falchetti, et Cingaris almas
Ad Plutoninas jurat mandare maſones.
Cingar hoc inſpecto, caveas, Falchette, gridabat,
Ecce ruina venit, ſta ſaldus, non tibi manco.
Dixerat, et contra rapidum ſe preparat Hippol.
Non tamen Hippol ei brandum porgendo riguardat;
Cingaris at cerebrum tanta ferit ille ruina,
Quod non diſcernit, ſi nox, vel giornus alhora eſt.
Quum videt oltragium (4) factum Falchettus amico,
Mens ſibi de rabia ſuccenditur ultra miſuram.
Ambabus manibus ſic verberat Hyppolis elmum,
Quod, quamvis doleat nullum feciſse danagium,
Diſpietata fuit multum tamen illa (5) noſella,

Nam

(1) *Barbutas*. Galeae anterior pars.

(2) *Scheneras*. Loricae pars poſterior.

(3) *Rocafortam*. Alter hic erat Leonardi equus, quem Lironus adſportaverat.

(4) *Oltragium*. Tam ingentem ictum.

(5) *Noſella*. Per jocum ſic vocat immanem ictum.

Nam ſtordimento nimio ſua teſta tronavit.
Nec tamen interea mazzatam induſiat altram,
Majori furia, quam primo, colpus arivat,
Atque fracaſsavit ſumma cervice penazzum.
Mox ait: attenta (1), ſi noſtra panada ſalatur,
Et menat aſſaium majorem denique bottam,
Quod fuit Hippol equi collum abrazzare coactus.
Non Mongibellus plus magno incenditur igne,
Quantum flammigero ſit corde colericus Hippol.
Sembrabant oculi cotantas nempe favillas,
Dumque furens buffat, ventus, tempeſtaque paret.
Exululando manus brandum perſtringit ad ambas,
Fendentemque gravem tanto gajarditer offert,
Quod niſi Falchettus balzaſſet alhora dacantum,
Ipſeque falliſſet colpum fortiſſimus Hippol,
In binos illum ſquartaſſet forte (2) mezenos.
Nec tamen interea ceſsat dopiare feritas,
Nam vix fendentem compleverat, illico et unum
Ex intraverſo laxat ſdegnoſe roverſum.
Non valuit Falchettus eum vitare garofol,
Totum quo teritur guanzale, nec in pede ſaldus
Perſtitit, at geminos flexit tellure zenocchios,
Terque reclamavit ſanctam devote Mariam.
Cingar eum vaſto vult vendicare furore,
Et ſupra dextrum brazzum, quo deferat enſem,
Percutit. Hippol eum nihil extimat, immo revoltus
Dum colpire parat, banda Falchettus ab altra
Mazzatam donat, ſed licto Cingare rurſus
Vult dare Falchetto, Cingar ſuccurrit amico,
Atque fiancalem deſpiccat ab Hippolis armis.
Vidiſti forſan lector, quandoque Leonem,
Intra duos Urſos rabido combattere morſu?

Qui

(1) *Attenta.* Attende, an gravi ictu feriam. Vernaculus dicendi modus.

(2) *Mezenos.* Partes.

Qui vix tempus habet lenae repiare quietem,
Dum sfalsare (1) unum quaerit, mordetur ab altro?
Sic erat intra duos fratres (2) fortissimus Hippol.
Tanta corripitur rabia, tantoque furore,
Quod focus, ob nimiam stizzam, (3) vampabat in elmo,
Ergo, dum Cingar nimium se ficcat inanzum,
Dat piatonadam toto conamine talem,
Non supra schenam, sed supra Cingaris aurem,
Quod campanellos (4) audivit mille sonantes,
Et vidit stellas, quas non cognoverat ante.
Sbalorditus humo cecidit, calzasque (5) tirare
Apparet, quoniam ranae distenditur instar,
Et cruor e naso, bucca, mox auribus exit.
Ah ladrone, gridat Falchettus, brutte, ribalde,
Bastardone, virum tam clarum nempe necasti?
Sic ait, et stricto manibus bastone duabus
Se levat in guisam celeris saltando (6) Leonzae,
Moxque ferit tantâ possanzâ desuper elmum,
Quod quamvis Hippol se sub targone covertet,
Targonem tamen hunc spezzatum littore mandat;
Unde ferae tantum mazzae (7) tartufola pesat,
Quod Roccafortae percussit vertice groppam.
Ergo portatur cum brazzis Hippol apertis;
At Pyratarum fra tantum stolus arivat,
Cingar asaltatur quibus undique septus ab illis.
Non aliter rugit leo cazzatore feritus,
Qui, postquam proprium vidit fugisse furorem,
Inter mastinos se ruptis laxat habenis;
Sicut alhora facit Cingar tellure levatus,

Postquam

(1) *Sfalsare*. Debilitare.

(2) *Fratres*. Amicos plusquam fratres amore junctos.

(3) *Vampabat*. Accensus ignis maxime ardebat: *avvampava*.

(4) *Quod Campanellos*. Dicendi modus ad significandum ictum valide in caput percutientem.

(5) *Calzasque tirare*. Emori.

(6) *Leonzae*. Leaenae.

(7) *Tartufola*. Immanis ictus. Vox a nobis explicata in Zanitonella. Ecl. 7. p. 55.

Poſtquam preſentem non ultra viderat hoſtem,
Inter corſaros multa ſe meſcolat ira.
Non procul eſt francus Falchettus, totus abraſat,
Mazzataſque (1) orbi menat hic, menat illic, et uno
Vulnere ſoletto polpas diſchiantat, et oſſa.
Hi duo reſtretti ſimul agmina groſsa ſubintrant,
Extremas provas faciunt, dant terga ladrones
Pyratae, ſed retro manent ſua brachia trunca.
Quando reſentitus videt Hippol terga ſodales
Vertere, dicebat: qui nam ſunt hi Paladini,
Quos non eſſe viros puto, ſed magis eſſe diablos?
Baldus pugnabat nudatus contra Lironem,
Quem nimis impavidum non conquiſtare valebat,
Immo reſiſtentem ſvenaſſet forte Rubinum,
Ni multos Baldus colpos reparaſſet ad illum.
Optimus Hircanus, Moſchinus et ille decorus,
Parte alia murum de mortis fecerat altum.
Continuat Centaurus aquis demergere vulgum,
Dat Philotheus opem, Malaſpina cruore (2) profundum
Deturpat, Malfattus ovans trabuccat in undas.
Per nubes ingens haſtarum fractio bombat,
Perque ſinum Ponti vocum fragor altus (3) eecchat.
Phaebus per tantum caruit fulgore macellum,
Fiunt ſquarzones carnis, fiuntque cruoris
Flumina, de mortis hinc inde fiuntur acervi.
More bechariae pulmones, viſcera, (4) trippae,
Atque coradellae, ventralia, milza, figati,
Arboribus ſponte (5) attaccantur ſanguine foedis.
O crudas bottas, o vulnera digna Rinaldo!

Millibus

(1) *Mazzataſque orbi*. Clavae ictus coeci inſtar ducit.

(2) *Profundum*. Nempe Mare.

(3) *Eecchat*. Reſonat. Italice *eccheggia*.

(4) *Trippae*. Ideſt Inteſtina, alibi *buſecche*.

(5) *Sponte*. Inaudita prorſus hyporboles: Pulmones jecur, inteſtina *etc.* e corporibus avulſa, et per aerem volitantia, arboribus appenduntur.

Millibus et libris o nunquam gesta canenda!
Squarzatam majam (1), lammas, fractasque piastras
Cernebas avibus similes volitare per auras.
Hic ferit, hic truncat, tajat iste, sed ille fracassat.
Cingar, et Hircanus, Falchettus stant simul uno
Agmine, Moschinus nihil hos seguitare stopinat:
Ad basum volucres tanto pro murmure crodant,
Atque strabuccantes fasso meschiantur in uno.
Extra speluncas tigris, leo, cervus, et ursa
Balzabant visu pavidi, mortemque timentes.
Ex azzalinis (2) elmis rutilare favillas
Hic illic faciunt, quantas nec flammiger Aetna,
Nec Mongibellus mixto cum sulphure mittit.
Attoniti pisces coguntur ad aequoris ima
Scendere, namque cruor liquidas ibi turbidat undas.
Victi Pyratae jam jam calcanea monstrant,
Non tamen interea laxatur cauda Fracasso,
Qui clamans socios, mandat sibi linquere guerram,
Et jam Virmazzo presas intrare galeas.
Tunc omnes rati non posse tenere Gigantem
Ulterius caudam Cethi, quia lubrica muzzat,
Ut facit in manibus nequiens anguilla teneri,
Concurrunt omnes veluti concurrere suescunt,
Quando viri Paduam versus, trans littora Brentae,
Andaturi, aliquam cernunt discedere barcam,
In cujus poppa ter nauta gridat: a Pava.
Non exaudivit Baldus mandata Fracassi,
Spernit ab impresa guerrae se tollere fortis
Campio, nec mortem appreciat mercator honoris.
Si fortezza valet cum dextritudine quidquam,
Decrerat contra Lironem vincere pugnam.
Fracassus torquet tanto conamine caudam,
Quod balena caput voluit dum vertere grossum,

Hanc

(1) *Majam*. Ferream squammam. | (2) *Ex azzalinis*. Calybe elaboratis.

Hanc per colla Gigas, caudam linquendo, gremivit.
Mox mittendo (1) pedes, tanquam si strangulat ocam,
Quattuor in crollis testam de tergore spiccat.
Fundantur medio pigritatim (2) littora Ponto:
Insula disparet, quam portat spina balenae,
Quisquam sub pedibus sentit mancare terenum,
Dumque bisognat aquis mergi desiderat alas,
In moja (3) quoniam se trovat habere culamen.
Congrua Pyratis Noe tunc Arca fuisset,
Quando carestiam terrae Deus attulit Orbi.
Morta balena maris bassam jam calcat arenam;
Corpazzumque super fundum stravaccat ineptum.
Tergore fert secum boscorum mille biolcas,
Per quos guizzantes pisces novitate stupescunt.
Saepe cachinnantes (4) rident, pars incubat ulmis,
Parsque capellutas spiccat de robore glandes.
Mirantur tigres, apros, cervosque negatos,
Nec minus humanas facies, bustosque tajatos,
Et carnes, modo quas Baldi fecere sodales:
At super innumerae testae sofiare videntur,
Arma, viri (5), tabulaeque, et plurima gaza per undas.
Illico saltarunt Barrones supra Galeas,
Ad quarum spondas cum se taccare volebant
Corsari, comites spinzebant urtibus illos.
Fracassus (6) menat piscosa per aequora brazzos,
Scindit aquam manibus, gambasque recoltus inarcat,
Inde via facta calcagnis aequora pulsat,
Et puntando pedes, sofiando rana videtur.
Dumque natat casu, vel sorte guidante, Bocalum,

R Qui

(1) *Mox mittendo*. Pedibus nitens.
(2) *Pigritatim*. Paulatim.
(3) *In moja*. In aqua immersum. Formula vernacula.
(4) *Saepe cachinnantes*. Alia hyperboles, quae Poetae nostri phantasiam aliquando delirantem prodit.
(5) *Arma, viri etc*. Carmen a Virgilio mutuatum. Aen. 1.
(6) *Fracassus*. Qui natare nescit, motus hosce ediscat, nam motus omnes, qui inter natandum fiunt, adamussim recenset.

Qui nil mangiarat, retrovat moriendo bibentem,
Cui quasi complerat mensuram corporis unda.
Protinus hunc scapolat (1) super alto tergore missum,
Non etenim vastum leve bustum corpus onustat,
Nec mancum securus erat, quam turba Galeae.
Hippol equo fertur gajarditer extra profundum,
Sustinet aequor equum, sed equus mage sustinet Hippol.
At capiens Baldus per brazzos stricte Rubinum,
Dum per frena rotat Lironus Spezza-cadenam,
Se getat in groppam secum portando Rubinum,
Ac per traversum Lironis corpora cingit:
Tempore in adverso veri noscuntur Amici.
Spezza-cadena nodat, cujus tantumodo rictus
Apparet, testaeque hominum quandoque videntur.
Baldus protendit dextram, fert saepe Rubinum
Fluctibus intactum, plures licet ipse tiraret
Gorgadas (2), tamen alto animo sperabat ajutum.
Aequora sorbuerant rubefacta cruore negatos
Forsitan ex numero Pyratas mille tresentos.
Cingar cum reliquis stantes in puppe galeae,
Non cernunt Baldum, Giubertum, sive Rubinum.
Tristantur cuncti, pensantes esse negatos.
Me miserum, clamat Cingar, num Baldus in undis
Piscibus esca fuit? proh Dii, qui celsa tenetis,
Justitia haec vestra est? tali ratione reguntur
Fata hominum? non, non: stellis incago (3) ribaldis.
Ardeat hinc coelum, tellus, mare, gensque, Diique,
Postquam virtutum splendor, mi Balde, negaris,
Postquam de mundo, te turpiter astra tulerunt.
Fracassus guardans coelum bravegiando (4) minazzat:
Juro

(1) *Scapolat*. Verbum hoc modo active, ut nunc, modo neutrorum more usurpat.

(2) *Gorgadas*. Haustus.

(3) *Incago etc.* Longam hic, eamque ineptam Cingaris in falsa numina objurgationem ex nostra editione omittimus, et ad calcem rejicimus.

(4) *Bravegiando*. Minitans. Ecce insulsam aliam objurgationem.

Juro per hunc ſacrum, quod porto in fronte bateſmum,
Perque illum ventrem, qui me sborravit ad orbem,
Tantum cercabo per montes, ſaxa, cavernas,
Per ſylvas, boſcos, per valles, flumina, terras,
Mox Diavolorum per tecta, per antra, per amnes,
Et ſi conveniet, per celſa palatia coeli,
Donec vel vivum, vel mortum tempore longo
Inveniam Baldum, cum quo ſeu vivere ſemper
In coelum ſtatuo, vel ſub ſtygialibus umbris.
Sed prius arripiam Plutonis regna maligni,
Cujus de teſta pavidam ſtreppabo coronam,
Subque meo ſtabit ſceptro diabolica proles.
Mox ait: o comites, animum deponite moeſtum,
Ut vindicemus Baldum, tantumodo reſtat:
Me ſeguitate, precor, miranda videbitis Orci.
Dixerat, et comites ſuper unam ſcandere fuſtam
Juſſit, et arbitrio reliquas maris ultro relinquunt.
Non procul eſt margo terrae, jam littora tangunt,
Egreſſique undas finaliter, aequora longis
Travarcant (1) oculis, ſi poſſent cernere quemquam.
Nemo comparet, quia Baldus longius errat.
Fracaſſus rapto carpit baſtone viazum,
Praeviat, et ſpummas effundit ab ore caninas.
Hircanus ſequitur, licet alto pectore dojam
Sentiat, et Baldi crudelia fata biaſmet.
Malfattus, comiteſque alii poſt terga Fracaſſi
Non ſine ploratu celeres veſtigia flectunt.
Cingar quantillum vult retro manere, quod aequor
Corpora littcribus fortaſſis morta butabit.
Centauruſque ſtetit comitatu Cingaris, atque
Falchettus: reliqui (ſic Cingar ſupplicat illis)
Agmine diſcedunt facto, ſociantque Gigantem.

(1) *Travarcant*. Oculis percurrunt, luſtrantque undequaque vaſtam maris planitiem, an aliquis natando compareat.

Quisque suam vitam non binas stimat (1) ofellas.
In qua parte via est magis aspera, tenditur illuc.
Nil curant spinas, nil curant saxa, ladrones,
Nil tempestates, pluvias, nil frigora, caldum,
Nil tigres, apros, nil serpas, et basiliscos,
Omnibus his, quae saepe catant, gajardjter obstant.
Si retrovant, mangiant, si non (2), patientia, dicunt.
Non locus in mundo plus est sylvaticus isto,
Ad grandis tandem radices montis arivant,
Quem vix tam rattum possent varcare camozzae.
Non saliunt illum: tenebrosa sed ora cavernae
Intrant impavidi, montagnaeque antra busatae.
Cum pede cercat iter vadens Philotheus inantum,
Instruit ac socios, qua debent figere passum.
Est opus, ut gobbo Fracassus tergore vadat,
Namque Gigas plures donat per saxa zucadas.
Sed nil musicolum (3) recitamus nempe Giubertum,
Quomodo scamparit pelagum cascante balena;
Nam cum Serraffus manchari sub pede sensit
Tellurem, noscens incantamenta ribaldae
Diruta Muslinae, piscem quae sola tenebat,
Protinus (4) in sicca Navem signavit arena,
In qua suscipiens Giubertum, nubila scandit,
Octoque cum remis spatiosa aequora vogat.
Post longos coeli tractus, post mille mearos,
Octo (5) diabolicos mandat descendere nautas,
Nec mora: ficta Ratis vallem (6) se callat in atram,
Perquam nulla hominum penitus persona videtur.
Boscus

(1) *Stimat ofellas*. Parvi, vel nihili pendit.

(2) *Si non etc.* Dicendi modus nobis usitatus: *se ne trovano mangiano, se nò, dicon: pazienza*.

(3) *Musicolum*. Musicum, scilicet cantu egregium.

(4) *Protinus*. Ubi quaeso sicca arena in medio mari? Unde huc Seraffus advenit? Vera *phantastica phantasia*, ut in primo Macaronicon carmine praedixerat.

(5) *Octo diabolicos*. Daemones octo nautarum faciem indutos.

(6) *Se callat*. Descendit.

Boscus ibi longis horrebat quercubus atrum,
Atque capillatas mittebat ad aethera pinus,
Fraxinus hic colubris contraria multa virescit.
Intus glandiferis sub frondibus ecce (1) cavernam
Prospicit horrentem Giubertus. Protinus adstat;
Namque subintrantem Seraffum tegmina grottae
Sic improvisus timuit seguitare parumper.
Serraffus placido vultu se girat ad illum,
Cignat et, ut seguitet nulla formidine motus.
Giubertus paret tacitus, nil cernitur intus.
Providus ignivomam Serraffus semper habebat
In tascas silicem, lescas, azzale, stopinos.
Ergo repercutiens lapidem sub verbere ferri,
Scintillare facit, brancatque favilla stopinum.
Cerea pizzatur (2) dans late torcia lumen,
Cujus ob ardorem, quo tendant, cernere possunt.
De quibus ulterius nil parlo, namque cerebrum
Perdere me faceret fantasticatio tanta.

(1) *Cavernam*. In hoc fabuloso specu reperiunt Socii Giubertum cum Seraffo Macar. XXI.

(2) *Pizzatur*. Accenditur.

A R.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAM MACARONICEN.

EXit aquam Baldus, Lirono factus amicus,
Hippol amicitiam gaudet habere ſuam.
Tranſcendunt Libiam ſimul, et nigra per antra caminant,
Ac ibi compagnos repperiere ſuos.
Occidunt fabrum Maſelinum, poſtea certant
Contra Nocentinam, cunctigenaſque feras.
Se confeſſantur Merlino, finibus armis
Induti pars it Tartara, parſque manet.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMA.

IBat arenosam Cingar pressando spiaggiam,
Quid faciat mundo sine Baldo cogitat intus.
Dulcis Falchetti vetat hunc praesentia tantum,
Nam sibi medemo (1) cazzasset in inguina stoccum.
At pater omnipotens, animo (2) cui semper inhaesit
Caedere longaevam, sapiant quo denique vitam
Gentibus infandis, hominem respexit iniquum

Fronte

(1) *Cazzasset*. Gladium sibi in viscera impulisset: se mucrone confondisset.

(2) *Animo etc.* Sensus non parum implexus. Significat vero: at Pater Omnipotens, cui semper cordi fuit longaevam vitam concedere scelestis hominibus, ut tandem resipiscant, hominem iniquum a mortis periculo avertit.

Fronte serenato, qua temperat omnia sensu.
Tradere stat menti viciis oblivia tandem
Cingaris, et finem tantis imponere furtis,
Ut paradisiaca sit dignus ab arce teneri.
Is igitur (1) Baldum (potuit nec cernere Baldum)
Vidit abrazzantem Lironem, quique Rubinum
Fluctibus intactum servat durante lacerto.
Spezza-cadena quidem triplici sperone stigatur
Baldi calcagnis, et acuto calce Lironis,
Et quod plus animum vexat, formidine mortis.
Cingar id aspiciens, novit, clamatque sodales,
Centaurus subito se gettat in aequoris undas,
Falchettus sequitur, Baldumque juvare natabant.
Baldus amicitiae pignus, Liroque ferirant,
Hostes namque facit fratres commune periclum.
Baldus ut addjunxit Centaurus, prehende, gridavit,
Prende adolescentem, moriat ne forte, Rubinum.
Illico Centaurus prendit, voltatque groperas,
Quas super attraxit Baldum, dedit inde Rubinum
Falchetto sanum, quem pars mastina ferebat.
Prospicit haec Cingar, sentitque per ossa medullas
Descollare suas, veluti nix solis ad ignem:
Tantam dolzuram (2) gustabat mens sua, quod non
In brentam mellis (3) voluisset habere culamen.
    Denique venerunt omnes ad littus arenae,
Fit novus hic gustus basorum, fit nova danza,
Quisque carezzatur, facitur bona chiera Lirono,
Qui statuit Baldum partes seguitare per omnes:
Spezza-cadena nimis straccatus littore possat,
Languiduloque jacens terrae movet ilia flatu.
Non procul Hippol adest, qui sospes ab aequore lapsus
Desmon-

(1) *Is igitur etc.* In ea distantia Baldum vidit, ut non potuerit discernere, an Baldus esset.

(2) *Tantam dolzuram*. Tanta erat perfusus dulcedine.

(3) *In brentam mellis*. In mellis Vase.

Desmontarat equum, recubansque premebat arenam;
Norat enim Liro fratrem, praecedit, et illum
Admonet, ut (1) sortis velit incagare flagello,
Seque valenthomini compagnum tradere Baldo.
Sum contentus, ait, faciam quaecunque comandas,
Dixit, et ad Baldum brazzis currebat apertis.
Baldus amorevolo vultu citò suscipit illum,
Germanosque duos laetatur habere sodales,
Pro quorum forzis, omnem nihil extimat orbem.
Attamen heu taedet non cernere posse Giubertum,
Omnes judicium faciunt hunc esse negatum.
In Roccafortae Baldus se arzone piantat,
Lironusque suum non lassat Spezza-cadenam,
Nobilis exultat Pardum manegiare Rubinus,
Hippol Centauri partem montavit equinam,
Cingar nil curans stafferi (2) more pedestrat,
Donec Agasonem, binos qui menat Asellos
Vidit, et olà, gridans, fecit restare bonhomum.
Ut prope Cingar adest: quo vadis rustice? parla:
Cui respondet homo: bala (3) gla chiz foc lea gozca.
Quid Diavol ais? fert Cingar, siste caminum:
Quo sine me vadis? sta dico, smonta vilane;
Nam velut in legem nostram pracepta comandant,
Quisquis habet tunicas binas dare convenit unam,
Sic quis habet binos asinos dare convenit unum.
Rusticus exululat, stentat smontare giumentam,
Non intesus ait: bla (4) bla cocozina laocriz.
Sic dicens collum brazzis stringebat aselli.
Compagnia capit tali solacia factu.

S Cingar

(1) *Ut sortis etc.* Ut velit sortis infortunia contemnere.

(2) *Stafferi.* Servi a pedibus.

(3) *Bala etc.* Hae voces in editione Hollandica ita interpretatur: *vade, nec meum praepedias iter.*

(4) *Bla bla.* Aliae barbarae loquutionis voces, in barbaram siquidem regionem appulerant. Significant autem ex supradicta editione: *sta, sta, praedator viatorum.*

Cingar supra alium subitus sbalzavit asellum,
Et Monosinatum (1) retro liquêre vilanum.
Non tunc Romanam voluisset habere Chinaeam
Cingar, et auritas quas mittit Zena (2) mulettas.
Is portantino (3) passu trampinat asellus,
Parens fojadas pedibus tajare minutim.
Tich (4) tich, et tich toch resonat per mille lapillos:
Ponitur in fallum pes nunquam parvulus, et non
Pontigero suffert costas sperone tocari;
Nam subito calcem laxat, pariterque corezam.
Miraculum, si asinus calcem traret absque coreza.
Ergo inter comites orta est non poca voluptas.
Dum spronat Cingar, mollat celer ille fiancum,
Et caput in gambas ficcans de retro levatur,
Unde bisognabat Cingar tommare deorsum,
Atque super littus majores prendere bottas,
Quam si de sella cascasset Spezza-cadenae.
Talibus in festis Compagni tempora passant,
Donec arivarunt, ubi maxima surgitur (5) alpa,
Alpa columna poli, quae saxi culmen aguzzi
Ficcat in aetheras sedes, ac sustinet astra.
Haec lunae montagna quidem chiamatur, et illic
Ad fundum socii magnam reperêre cavernam:
Totaque per circum grottis montagna (6) busatur.
Centaurus notat vestigia pressa Fracassi,
Terribiles quoniam mostrabat arena pedatas.
Cuncti gaudentes statuunt seguitare Gigantem.
Baldus smontat equum, smontat Lyronus, et Hippol,
Cingar asinaster reliquis (7) derdanior inquit:

Qui

(1) *Et Monosinatum*: Relictum cum unico aselo: Vox composita a μόνος, et *asinus*.

(2) *Zena*. Janua Urbs jam satis nota. Alludit Poeta vero ad mulos, quibus tota Liguria abundat, et quorum tantummodo ope terrestre commercium ibi sustinetur.

(3) *Is portantino*. Celeri passu.

(4) *Tich tich*: Voces sonitum currentis aselli imitantes.

(5) *Alpas*. Alpes. Mons.

(6) *Busatur*. Excavatur.

(7) *Derdanior*. Posterior.

Qui ſtat (1) retro, ſeret portam, proverbia dicunt.
Ibant, ut faciunt orbi, tentando caminum.
Nil mirum, ſi dant ſaxis quandoque zucadas,
Ac per inaequales petras cum ſchinchibus (2) urtant,
Nam pes, quo guidat corpus, ſine lumine neſcit;
Qua propter rident, animo portantur alegro.
Quattuor (3) in voces poſthaec cantare comenzant.
Arripit ut gracili ſopranum voce Rubinus,
Falchetti firmum ſuſcepit bocca tenorem,
Gorga tridans notulas prorumpit Cingaris altum,
Trat contrabaſſum extra calcanea Baldus.
Quattuor hi varios pergunt cantando ſonettos.
Gorgula Franceſi friſolat magis alta Rubini,
Deque ſi, ſol, fa, ut, modulando ſurgit ad Ela,
Semicromas, minimaſque canit, pauſatque pochettum;
Falchettus notulas juſtato pectore ſquadrat:
Suſtinet armonicam relevata voce camoenam,
Interea pauſas expectat quattuor, et ſex,
Dumque tacet, reſonat ternis friſolatio gorgis.
Non minus aure canit Cingar, quam voce galantus,
Nunc uſque ad coelum ſgorgada ſurgit in una,
Nunc contrabaſſi voces deſcendit ad imas,
Et ſecum terzam falſo bordone ſonorat.
Educit Baldus tremulo de gutture voces,
Et fundans ſimulat cannam velut organa groſſam,
Policis exterius nodos trapaſſat in Ut, Re.
Plus auſcultantum (4) ſopranus captat orecchias.

 Sed

(1) *Qui ſtat retro.* Hujus carminis nullus videtur eſſe ſenſus. Cingaris tamen poſtremo loco ingredientis facetiam exprimit; eſt enim proverbium apud nos: *Chi è l' ultimo, chiuda la porta.* In noſtra Editione opportunior videtur; hic enim Macaronices praecedentis finem ſtatuit Poeta.

(2) *Schinchibus.* Crurium tybias, nos dicimus: *le Schinche.*

(3) *Quatuor etc.* Ubi, vel quando cantus didicerint, non ſatis explicat. Melius fortaſſe pro Rubino in aliis editionibus Giubertus ponitur. Verum hic a Seraffo ſublatus cum ſociis non aderat.

(4) *Plus auſcultantum*: In muſica etiam Poetam fuiſſe verſatum, haec ſatis oſtendunt.

Sed tenor est vocum rector, vel guida tonorum.
Altus Apollineum carmen depingit, et ornat,
Bassus alit voces, ingrassat, firmat, et auget.
Cantus Flamengos, Talianos, atque Todescos
Hi cantant: quia sic passatur inutile tempus.
Sunt tamen insani quidam, pazzique balordi,
Sunt quidam stronzi, dico, bis, terque cagati,
Qui tam dolcisonis plenam concentibus artem
Esse legerezzam dicunt, tempusque gitatum.
Plusque volunt aut esse asinos, aut esse cavallos;
Et tamen atracta reputari fronte Catones,
Plusque suam boriam preciant, et ventre pieno,
Lardatisque gulæ passis, vultuque botazzi,
Prælati insignes dici, quam scire coelum,
Seu sit parlandi, seu sit doctrina canendi.
Imo macer quidam (1) Bos chiari, tortus, et omnes
Scomunicatus habens materno a lacte Diablos
In gobba, hypocritus, stultus, vecchiusque creatus,
Est, qui sbajaffat, gracchiat de hac arte canendi.
Musica continuo versatur in ore deorum:
Musica concordi fert circum cardine coelum:
Musica nascendo humanos compaginat artus.
Cur Hymnos, psalmos, cur cantica tanta vetusti
Disposuere Patres Gesiis cantanda per orbem?
Cur dico antiqui Doctores, atque magistri,
Ornavere libros responsis, versibus, hymnis,
Kyrie leysonis, Introitibus, ac Aleluis?
Ite genus pecudum, pacchiones, ite gazani:
Vos quicunque fero laceratis dente Camoenas.
Cessarant Comites Musam, nam Cingaris (2) asnus
In medio cantu caepit ragiare canendo,

Nam

(1) *Bos chiari*. Legendum putamus *bos collo tortus*, vel quid simile, nisi velimus putare, expressa voce, vel Patriam, vel agnomen explicasse hominis cujusdam sibi cogniti, a Musica alieni.

(2) *Asnus*. Asinus.

Nam voluit monſtrare, Deum quod ſpiritus omnis
Laudat. Quiſque (1) ſuam vocem tenet eſſe miorem.
Ne tamen haec frangat ſociis ragiatio teſtam,
Colligat ad caudam giaronem (2) Cingar aſelli,
Donec eam tulerit petram, non rudit aſellus.
Interea dirum ſtrepitum ſentire comenzant.
Auditis? Falchettus ait; tunc quiſque tacendo
Reſtitit, ac longis ſonitum capit auribus illum.
Cingar ait: ſeguita quo te Falchette caminus
Drizzat, et invenies quaenam ſit cauſa ſtreporis.
Falchettus paret, taſtando pericula ſemper,
Et quem Cingar ait curat ſeguitare viazzum,
Nam quandoque vias reperit velut ypſilon eſſe.
Quo magis apropiant, ſonitus magis ille rebombat;
Et jam vix alter parlans auditur ab altro,
Namque rebombatus ſurdas offuſcat orecchias:
Horreſcunt omnes, quamvis ſint corde gajardo,
Seque putant veniſse nigri Plutonis ad umbras.
Non procul antemeant alii duo tracta baleſtrae,
Scilicet ut reliquis ſociis inſemma Fracaſſus,
Qui teſtam ruptam banda portabat ab omni.
Eſt mala (3) grandilitas, praeter ſe paſcere ficis.
En ſentit poſt ſe jam calpiſtrare cavallos,
Quid ſit hoc ignorat, gridat, o reſtate ſodales:
Audio cum ferris contundere ſaxa cavallos.
Vociferabatur toto conamine Cingar,
O, o, Fracaſſe, o, o, Hircane, o, o Malaſpina.
Malfattus loetus dixit: vox Cingaris illa eſt,
Expectemus eum, tunc omnes firmiter extant.
En cito venerunt, nec ſe diſcernere poſſunt,

Fracaſſus

(1) *Quiſque etc.* Veriſſima ſententia, et humano cordi de propria excellentia inſita opinio, ut plurimum inanis.

(2) *Giaronem*: Saxum.

(3) *Eſt mala grandilitas*. Senſus eſt: Perniciosum eſt proceram a natura ſtaturam ſortitum fuiſſe, quae nulli rei utilis eſt, niſi in ficubus colligendis.

Fracassus voluit cum brazzis stringere Baldum,
Sed tulit in saxo magnum cum fronte garofol.
Tum quoque Boccalus Baldum toccare volebat,
Sed quasi cum digito palpante cavavit ocellum.
Cingar ait: properate ultra, videamus abissum,
Rursum Falchettus praecedit guida caminum.
Denique per quandam fissuram (1) splendulus ignis
Apparet, modicoque viam dat lumine claram.
Huc Baldus celerans alios restare comandat,
Elevat hinc oculos, quantum lux parvula monstrat,
Ecce videt portam, quae tota est facta metallo,
Inque caput portae stetit hoc Epigramma notatum:
Haec est, Vulcano quondam fabricata, (2) fosina,
Quam mihi donavit Mafelino Culfora fabro.
Hoc lecto socios cum dextra cignat adire,
Ad quos tale brevum (3) digito monstrante palesat.
Quisque legit: placet ire intus: Fracassus in illam
Ter pede chioccavit portam, sed tanta ruina
Est martellantum, quod nil sentitur ab intro.
Impatiens Fracassus eam bis tergore crollat,
Quam cadenazzis spezzatis fecit apertam.
Conticuere omnes martelli ferra domantes,
Nec sonat ulterius tich toch incudo sub illis.
Sunt ibi ferrari centum, sed mille (4) gajoffi
Tergore carbones gestant, aut mantice stigant.
In pede surrexit quidam grassazzus, inersque,
Ac inflatus homo, nec homo, sed butta (5) vocandus.
Is Mafelinus erat, dominus, primusque boteghae.
Introit en Baldus coetu seguitante (6) bravosus,
Ut stanzas intrant soldati tempore guerrae,

Cui

(1) *Fissuram*. Rimulam.

(2) *Fosina*. Fornax: sumitur autem pro Fabri ferrarii officina.

(3) *Brevum*. Idest inscriptionem.

(4) *Gajoffi*. Fabri minores, in artificum auxilium conducti.

(5) *Butta*. Rotundum vas vinarium. Metaphora nobis familiaris ad exprimendum hominem extra modum pinguem.

(6) *Bravosus*. Minax.

Cui Mafelinus ait: nimis, o compagne, fuperbis,
Prefumifque meam fic fic intrare botegam?
Baldus refpondet: feftina, trade probatam
Armaturam aliquam, quia nos comprabimus illam.
Sic dicendo rugans buttat (1) fotofora fofinam,
Aft iterum fabri nudato corpore menant
Martellos fupra candentia ferra (2) chiocantes,
Et rutilas faciunt paffim radiare favillas.
Pars cum manticibus, pars cum carbone fogato
Abrafant durum venti fofiamine ferrum.
Pars limat galeas criftatas, atque celatas,
Intexitque fimul pars inchiodando piaftras.
Hi fabricant ferros pro ramponare (3) cavallos,
Hi bruniunt (4) fibias, ftaffas, fpronefque, morajas;
Dumque laboratur Mafelinus praefidet illis,
Dat quibus interdum multas baftone deratas.
Sunt omnes nigri, ruginofi, malpetenati,
Nec Mafelinus eis laffat mancare bocalum;
Nam male ferrari martellant absque bocalo.
Dum res fic agitur, vaduntque ftupendo fodales,
Ecce fuum Baldus fentit nitrire cavallum,
Lironufque fuum, quos nunc de fora ligarant.
Cingaris aft afinus bis feptem protulit, a, a.
Quid fit hoc ignorant, caufam per nofcere currunt.
Spezza-cadena magis nitrit, rafpatque terenum,
Roccaforta minax rugitibus antra laceffit,
Calcibus et duris Pardus nigra faxa retridat.
Vult faltare foras Baldus denantior altris,
Sed pede vix pofito fuper aenea limina portae,
Maximus hunc fpingit ventus, drentumque rebalzat.
Obftupuere omnes. Iterum vult bravus apertas

Tran-

(1) *Buttat fotofora.* Undequaque fubvertit.

(2) *Chiocantes.* Cum ftrepitu percutientes.

(3) *Ramponare.* Adunco ferro munire.

(4) *Bruniunt.* Perpoliunt, et lucidas fibulas reddunt.

Transsvarcare fores, at ventus fortior urtat,
Quem simul, et socios alios sotosora butavit.
Ter sic tentavit, ter sic indreto tomavit.
His Masefinus ait: grandis disgratia vestra est,
O sfortunati, vos nempe morire bisognat.
Sic, sic ausi estis secreta subire Deorum?
Nec formidastis grottas intrare per istas?
Non hic mortales fas est calcare pedattas,
Ni Dea passaggium concedat Culfora vobis.
Fracassus dixit: qui Dii? quae Culfora? quod fas?
Est Deus in coelo, quo splendor, luxque nitescit;
Namque Deus lux est, sed vos reor esse diablos,
Per tenebras quoniam sub terra stare diablos
Vult Deus, ac illi sanctum usurpatis honorem.
Juro quidem, quod non discedam partibus istis,
Quod retrovabo viam, per quam descenditur orco,
Luciferumque tuum patrem, fratresque diablos
Discornare volo, cunctisque expellere ab antris.
Da, poltrone, meis compagnis arma. Quid hircis
Me spectas oculis? da nobis prestiter arma.
Et sic dicendo calcem menavit ad illum,
Quem smagazzavit (1) tortelli more tenelli,
Merdaque corporeis de cunctis partibus exit.
Ast alius terrere putans cum zanzibus (2) illos:
Presto, inquit, famuli quid statis? prendite tela,
Audaces homines scazzabimus extra botegam.
Egredere, o tristis, nostram, poltrone, fosinam,
Ac ea dum parlat martellum corripit unum,
Et martelladam dat Baldi supra cerebrum;
Cumque omnes fabri caeptam videre baruffam,
Expediunt subito martellos, atque tenajas,
Ardentes limas, lastras, ferrumque fogatum,

Cum

(1) *Smagazzavit*. Compressit, et contrivit.

(2) *Zanzibus*. Jactabundis verbis.

Cum quibus assaltant multo sbrajore Barones.
Baldus ridebat, nec sfodro ducere spadam
Dignatur, quamvis (1) nespol tentaverat unum.
Sed primus Boccalus eos festinus asaltat,
Namque diu nuper nudos miraverat illos.
Jam Philotheus erat banda stipatus ab omni,
Sed cum martello (2) sfiacabat terga, galones:
Hircanus vadit multas filzando budellas,
Lironusque tenet spadazzam sanguine plenam.
Nemo contra illum presumit carpere (3) gattam.
In pauco spacio cuncti moriere gazani,
Omnes sunt nudi, ceu fresca povina (4) tajantur,
Nec per miraculum vivus tunc restitit unus.
Spezza-cadena intrat fractam linquendo cavezzam,
Et se cum Pardo cantonem traxit in unum.
Roccaforta tamen sentitur calcibus extra
Diroccare petras, nasoque nitrire bosanti.
Tunc Fracassus, equis cupiens succurrere, portam
Vult exire, tamen nil prodest, ventus in illum
Irruit immensus, quem non sinit ire deforas.
Baldus ait: certe guastabitur ille cavallus.
Respondet Cingar: si sic fortuna repugnat,
Quid nobis ultra cercamus rumpere testam?
Quaeramus primum, si quae mangianda catamus:
Sic dicens sotosora domum subvertere caepit.
Hircanus ponens carbonem suscitat ignes
Manticibus, rubeasque facit dare lumina brasas.
Lironus retrovat vivo de marmore saxum,
Quod removet, speratque locum accattasse secretum.
Ecce repente sonus fit talis, qualis ad aures
Mortales nunquam venit, quo quisque balordus

T Corruit,

(1) *Nespol*. Validum ictum.
(2) *Martello*. Malleo ab hostibus erepto.
(3) *Carpere gattam*. Pugnam suscipere. Familiaris dicendi modus alibi explicatus.
(3) *Povina*. Lactis flos.

Corruit, atque crucis fronti ſignacula fecit.
Attamen id ſaxum fortis Lironus abrazzat,
Mox levat, atque jacit per portas extra foſinam.
Ecce Draco magnus, ſquamoſo pectore dira
Sibila ſpirando, flammaſque vomendo fogatas,
Ingreditur portam, curritque ferire Lironem;
Nam ſibi diſplicuit, quod ſaxum moverat illud.
Sed tres accenſi colubrem ſequivere (1) cavalli,
Calcibus hunc vaſtis jam Roccaforta domabat:
Morſibus at rabidis lacerabat Spezza-cadena.
Non Draco deffendit ſe fortes contra cavallos,
Immo venenoſo quaerit cum dente Lironem
Sternere, qui validus rutilo defenditur enſe.
Baldus, et Hircanus ſocio ſuccurrere vadunt,
Sed focus interea morzatur, neſcio (2) quî,
Quo penitus tenebrae totum rapuere luſorem,
Et nihil omnino poſſunt guardare viciſſim.
Baldus clamabat: nihil, eya, timete ſodales,
Noſtra fides Chriſti magicas nihil aeſtimat artes,
Guido pater (ſcitis) monuit nos eſſe gajardos
Incantatorum contra miracla malorum,
Sed precor in tantum, quia ſic ſine luce manemus,
Non quiſquam feriat, mutuo ne vulnera dentur.
Iſta cavallorum ſint praelia contra Draconem.
Mox animat fortes alta cum voce cavallos,
Qui nunc mordendo, nunc calcitrando colubrem
Tampellant (3), quamvis certent ſolummodo naſo,
Quod nihil ob nimias tenebras diſcernere poſſunt.
Spezza-cadena tenet per collum ſtrictiter anguem
Dentibus, at Pardus trat calzos ſaepe rotando,
Roccaforta ſuper limen ſtans calcibus urget,

Ne

(1) *Sequivere*. Secuti ſunt.

(2) *Quî*. Quomodo. Carmen obtruncatum, de quo alibi ſermonem habuimus.

(3) *Tampellant*. Crebris ictibus percutiunt.

Ne fugiat, pistatque illum, si exire volebat.
Ille vomitabat nigrum de fauce venenum,
Sibilat, et tumido cum pectore girat ubique.
Attentis stabat quisquam compagnus orecchis,
Interdumque suas per gambas ire Draconem
Sentibant, Fracassus eum sed calce repellit,
Qui facit horrendum per concava saxa tremorem.
Pardus eum tendit pedibus smiccare feratis,
Dum per colla tenet bene strictum Spezza-cadena.
Sed de continuo putridum vomit ille fiatum,
Coguntur focii nasum stoppare, nec (1) oybo
Dicere tempus habent, tantum dat foetor odorem.
Non potuit morsu plus Spezza (2) tenere cadena,
Ille viam fugitat, seguitant mugiando cavalli,
Alter cum pedibus chioccat, cum morsibus alter,
Ille fatigatus sentit mancare fiatum,
Cum bassis alis per caecum circuit antrum.
Fracassus dirum menasset saepe tracagnum,
Sed metuebat equos talem tentare deratam.
Pardus habens animum furiosum contra colubrem,
Dum laxat calcem, percusso Cingare, fallat.
Procidit ad terram Cingar, Pardusque retornat,
Boccaloque super spallas saltavit adossum.
Heu, Boccalus ait, succurrite, namque butavit
Me sotosfora Draco, penso sit nempe diavol.
Respondet Cingar: patientia, cara brigata,
Me quoque percussit, fecitque tomare stravoltum.
Hircanus ridet. Tu rides? Cingar ajebat,
Non mihi sgregnandi (3) voja est, mea schena provavit.
Talia sed mutuo dum Barronia (4) motezat,
Exiit ecce Draco multo sudore fosinam,

T 2 Namque

(1) *Nec oybo*. Apage: heus foetet.
(2) *Spezza tenere cadena*. Vox di visa.
(3) *Sgregnandi*. Ridendi.
(4) *Barronia*. Nobilium virorum coetus.

Namque sigillabat cum calcibus hunc Rocaforta.
Ille cavernosas vadit stridendo per alpes.
Ecce cito portae de bronzo sponte serantur.
Sed pede Fracassus Vasconum more cucurrit,
Sbattivitque solo scarpato cardine postes.
Me seguitate, gridat, quo nobis quaeso codardis
Forcia smarita est? ubi nostra prodezza diavol?
Tum crucis imposito signo ruit extra botegam,
Hunc recolare nihil fecit tunc fortia venti.
Imbrazzant omnes scutos, brandosque filatos,
Tum saltant, scorsam piliantes extra fosinam,
Et sectantur equi drizzatis auribus illos.
Mortifer ille Draco tenebrosa per antra vagatur,
Tombarumque cavas cifilis ingentibus explet;
Ad cujus stridos comites vestigia drizzant,
Quem ammazzare volunt, si debent perdere vitam.
    Sed novus en facitur rumor, tantusque bagordus,
Quod credunt non esse nisi ter mille diavoi.
Vox confusa procul loca per scurissima tombat,
Quae venit anterior (1) sensim, crescitque per auras.
Est genus omne avium, pecudum, genus omne ferarum,
Quisque suam vocem facit, ut natura ministrat.
Nam (2) leo rugitum mittit, lupus ac ululatum,
Bos boat, et nitrescit equus, gallusque cucullat,
Sgnavolat et gattus, bajat canis, ursus adirat,
Raucagat oca, rudit mulus, sed raggiat asellus.
Denique quodque animal propria cum voce gridabat.
Hi pariter celerant incautos contra guereros,
Ac sua cum rabidis afferrant morsibus arma.
Si manegiare volunt spadas, est grande periclum,
Ne sibi medemis mortalia vulnera figant.

Quisque

(1) *Anterior sensim*. Paulatim accedit.

(2) *Nam leo*. Singulorum animalium voces proprio vocabulo nuncupantur.

Quisque suum corpus sentit morderier, atque
Per tenebras ullam nescit comprendere cosam.
Longa cavernarum via nigris plena latebris
Tomboat istarum vario gridore ferarum.
Fantasticarat multo jam tempore Cingar,
Quem reperire modum posset dare lumen amicis.
Invenit ascortus fozam finaliter unam.
Incipit assidue cum brando tundere petras,
Hic fino tempratus erat, (quia lama spagnola est,)
Azzalo, durus quem saepe incudo probarat.
Ergo repercussis silicinis undique saxis,
Per caecam tombam rutilas facit ire favillas.
Tunc exhortati parvo pro Cingaris igne,
Laudant in tepidum se strappozzare cruorem.
Jam claris oculis animalia tota capescunt,
In medium quorum Baldus se primiter offert,
Et nudo brando carnem smembrare comenzat.
Hunc scannat taurum, ferit ursum, snembolat aprum,
Illico Fracassus terrae bastone repulso,
Per medium armenti ruit, ut lupus inter agnellos,
Suffocat et manibus diros per colla dracones,
Atque veneniflúos tantum necat unguibus angues.
Cum pedibus, manibusque simul, cum dentibus atque
Squarzat, et in calido sbrojatur sanguine totus.
Virmazzus juveni Philotheo junctus apressum,
Contra duos tauros magnam sumpsere baruffam.
Cingar crebrificat nitidas generare favillas,
Sed draco praedictus vexabat morsibus illum,
Ne sic ut spada faceret splendescere petras.
Hircanus raptim Leonissam deserit unam,
Serpentemque illum, Cingar clamabat, asaltat.
Sed tamen Hircani Cingar tunc fata veretur,
Centaurum vocitat, Centaurus protinus ivit,
Hircanus jaciens spadam saltavit adossum

Serpenti,

Serpenti, strictumque tenens per colla cavalcat.
Ille viam currens Hircanum tergore gestat,
Falchettus cernens sequitur: quo Hircane, gridabat,
Quo te, Hircane, draco menat? desmonta miselle.
Hircanus longas per grottas fertur ab angue,
Quem cum pugnadis semper ferit inter orecchias.
En illos subito velox Falchettus arivat.
Hircanus post se Falchettum sentit habere,
Per quem securus strinxit tam fortiter anguem,
Quod ruit ille cadens terrae, perditque fiatum.
Per dextram zaffavit eum Falchettus orecchiam,
Quem straffinando stridentem retro tirabat,
Hircanus semper spronabat more cavalli,
Cumque feris pugnis, testam, groppamque (1) marazzat.
Ille per horrisonas alpes repetando boabat,
Nec, quo menat eum Falchettus, ire volebat.
Hunc magis Hircanus speronans calcibus urget,
Se tirat ille retro, nec vadere curat inantum.
    Non aliter cum vacca facit guidata becaro,
Maxime quando videt squartatas longe sorellas,
Inque cruentatis pendentia frusta (2) cavechis,
Et cum sanguifica sguarnazza (3) stare Becarum.
Cingar huc adveniens totum dentaverat ensem,
Non tamen e saxis flammas excudere cessat.
Jam Draco se noscit spazzatum; protinus altram
Ecce capit speciem, quoniam, mirabile dictu,
Quae nunc anguis erat, facta est formosa puella.
Hircanus cecidit, Draco dum mutatur, arenae.
Falchettus stupuit, cuncti mirantur in illam,
A capite ad plantas indutam vestibus albis,
Quae manibus librum cicigando tenebat apertum,
Seque latens trepidat, ne sit compresa baronis.

Corripit

(1) *Marazzat*. Vehementur percutit.
(2) *Cavechis*. Claviculis.
(3) *Sguarnazza*. Incompta, et foetens vestis.

Corripit in soccam Falchettus prestiter illam;
Sed scapat e manibus vestis, Falchettus osello
Plus levis hanc iterum per trezzas illico griffat,
Cui simul e manibus scarpat (1) cogendo librettum:
Mirabunda nimis tunc res apparuit illis,
Vix Falchettus eam raperat, librumque serarat,
En pecus omne fugit multo sbrajore debottum.
Illa ribalda gridans planctum spargebat amarum,
Falchettumque orat tales dicendo lusingas:
Ah Falchette, patis sic me tractare puellam?
Meque tapinellam Dammam sic laedere suffers?
Ipsa ego non curans hominum consortia Nimpha
Palladis, has habito grottas, servoque pudorem.
Deh miserere mei, dulcis Falchette, nec istud
Dignum laude quidem fuerit per secla futura;
Nam te sbeffabunt dicentes: o decus, o laus,
Barronem validum gracilem occidisse putinam.
Quid de me facies? en sum muliercula, cernis?
Ergo velis, quaeso, toltum mihi reddere librum,
Meque sinas andare, praecor, nitidissime Barro.
Et sic Falchettum vulpina fraude carezzat.
Mox sub barbozzo squaquarinum (2) fecit ad illum.
Venerat hic Baldus, Cingar, reliquique barones,
Et mirabantur quantum sit bella puella.
Alter dicebat: scelus est offendere Nimpham.
Alter ait: non sic, nam vel stria, vel maga putta est.
Tum Falchettus eam dum pro pietate movestus
Linquere disponit, lumen procul ecce videtur,
Voxque sonora tonat dicendo: prendite rursum,
Prendite Barrones foedam, lordamque putanam,
Nam totus mundus fit desertatus ab ipsa.
Lironus repiat subito per colla puellam,

Namque

(1) *Scarpat*. Cum vi eripit.
(2) *Squaquarinum fecit*. Meretricio more manibus suaviter blandita est.

Namque manum flentis Falchetti evaserat illa.
Ergo tenet, donec Vecchius barbatus arivat
Splendidus, et parens anima superare Catonem.
Ut fuit agiontus laeta cum fronte salutat
Guerreros, illi resalutant valde stupentes.
Mox Falchettum orat magicum sibi tradere librum;
Illa gridat: ne des, ne des, Falchette, quadernum,
Iste malus Vecchius vos ingannare peroptat.
Cui vir sanctus ait: taceas miserabilis alma,
Jam jam tempus adest, quo debes reddere contum
De tantis animis pro te sub tartara missis.
Inde ait: a domino sic sic datur omnipotenti,
O dulces fratres, ut vos de semine Christi
Huc venissetis magicam destruzzere legem.
Dic meretrix, quaenam es? dicis te Palladis esse
Brutta putana, Deae famulam? tu mecha pudorem
Servas? o quantum passa est te summa potestas.
Sed dare nunc poenas te condecet, ejice librum,
Ejice, mi Falchette, librum. Tunc protinus illum
Falchettus terrae Baldo mandante gietavit.
Extemplo magnus fit terremotus ubique,
Turba diavolorum properat, (1) zaffatque ribaldam,
Quae meschina gridans, dum portabatur, ajebat:
Nocentina vocor magicis tam dedita chartis,
Decipique mea Juvenem cum fraude (2) Folengum,
Jam valeat mundus, mea sint habitatio vermes,
Tartara, serpentes, ignis, lachrimosaque vallis,
Et sic plorando fertur cum corpore ad orcum.
Stabat quisque tacens, somnumque videre videtur,
Sed ridens Vecchius, me jam seguitate, comandat,
Ergo post illum vadunt parlando nientum,
Roccaforta suos sequitur, Pardusque patrones,
Spezza-

(1) *Zaffatque*. Cum furore accipit.

(2) *Folengum*. Vide in ejus vita.

Spezza-cadena etiam ſquarzatis undique ſellis.
Poſtquam Vulcani pariter venere Botegam,
Alloquitur Vecchius: Bene jam veniatis Amici,
Sunt anni centum, quod vos expecto per iſtas
Speluncas, hoc celſa mihi providentia tempus
Conceſſit, donec te poſſem Balde videre.
Qui perges (ſi vera docent me ſidera) totas
Per Baratri portas, terraeque ſecreta videbis.
Unde tuam vitam, nec non cantare prodezzas
Decrevi, ſi tanta mihi donabitur aetas,
Quod cum compagnis praeſentibus inde retornas.
Nomine Merlinus dicor, de ſanguine Mantus,
Eſt mihi cognomen Cocajus Maccaronenſis,
Vos Pater omnipotens junxit, tutoſque reduxit,
Reſtat (1) adimplatis animo ſua juſſa fideli,
Qui vos elegit propter luſtrare Maſones
Inferni, ſtygiaſque mihi narrare facendas.
Conveniet (fateor) grandes paſſare fadigas,
Quod deſperati vitae quandoque (2) saritis,
Gratia coeleſtis vobiſcum ſemper habetur,
Undique defendet, nec vos mortalia poſſunt
Laedere, ſi Dominus coeli praebebit ajutum.
Sed tamen, o ſocii, vos confeſſare biſognat
Quae commiſiſtis per veſtrae tempora vitae.
Nec confeſſandi quaeſo vergogna ſit ulla,
Nam grandem meritum talis vergogna miniſtrat.
Cingar id aſcoltans ſtringit ſe in tergore totum,
Nam res difficilis ſe confeſſare videtur.
Baldus ait, placuit nobis parlatio veſtra,
Nos Merline pater tibi confeſſabimus omnes.
Nunc ego ſtelliferi pietatem noſco Tonantis,
Qui non advertens quantum peccavimus illi,
Nos elegit enim Baratri pro cernere Tombas.

(1) *Adimplatis*. Adimpleatis. | (2) *Saritis*. Eritis.

Et ſic promitto per Sanctos illius omnes,
Fortes in bello ſemper nos eſſe probabit.
Eya igitur Socii, (1) mentem brancate gajardam.
Quiſque ſibi revocans peccamina quanta gravavit,
Confeſſet, purgetque animam, ſuperetque Diablum.
Tunc omnes flexis genibus loca ſingula carpunt,
Quo melius poſſunt (2) fantaſticare comenzant.
Suſpirat Cingar, neſcit qua parte rapinas,
Furta, ſacrilegium, ludos narrare comenzet;
Dum penſare ſtudet, ſcelerum confuſio ſurgit,
Quae tot ſunt equidem numero, quot ſydera coeli.
Deventat mattus, dum crimina tanta repenſat,
Dumque malum putat hic, ſubito dimenticat illic.
Baldus erat primus, qui confeſſare volebat,
Ergo genuflexo devotus crimina dixit,
Poſt quem Falchettus lachrimis confeſſat amaris,
Cingaris errando, ſed non robbando ſodalis.
Hircanus ſequitur, purus, ſincerus et agnus,
Crimina Fracaſſo (3) multum ſed parva catavit,
Namque bonus certe ſemper fuit ille (4) polaſtrus;
Sat Centaurus erat caricus, Corſarus et Hippol,
Omnia confeſſat plorans Moſchinus ad unguem,
Preſto ſatisfecit Philotheus, namque columba eſt.
Non (5) feciſſe bonum, ſcelus eſt plus grande Rubini.
Optime Malfattus recti confeſſat amator,
Succedit Malaſpina, ſatis quod dicat habebat.
Confeſſor (6) ridet, ſe confeſſante Bocalo.
Una dies volvit pro confeſſare Lironem;
Corſarus ſemper quoniam fuit, atque Ladronus.

Sed

(1) *Mentem etc.* Forti animo eſtote.
(2) *Fantaſticare.* Diligenti cogitatione percurrere.
(3) *Multum ſed parva.* Senſus eſt: Valde exigua crimina in Fracaſſo invenit.
(4) *Polaſtrus.* Galinae Pullus. Vox quae a Noſtratibus adhibetur ad ſignificandum hominem bonae indolis, et minime aſtutum, et doloſum.
(5) *Non feciſſe.* Rubini peccata ad id rediguntur, quod bonum omiſerit.
(6) *Confeſſor.* Helluonis, et ebrioſi hominis audiens ineprias.

Sed postquam Cocajus eos audire calavit,
Restat et ut Cingar mundus, purissimus agnus,
Confesset, flexis ergo devote zenochis.
Inprimis nescit Crucifixi adducere signum,
Vel formare Crucem, dicens in nomine Patris.
Postea principium nimia formidine nullum
Scit dare, nec medium, nec finem, namque bisognat
A teneris annis dicat sua crimina quaeque,
Sentit eum quod magna trahit suspiria Baldus,
Et cicigando suis sociis parlabat in unum
Cantonem ridens, em, em, (1) stat freschus! et illi
Ridebant, quoniam sat norant Cingaris acta:
Dum confessatur sua frons sudore bagnatur,
Nunquam tam grandem dixit fecisse fadigam,
Jamque dies unus passat, confessio mezza est,
Itur dormitum, nox transit, Cingar in ipsa
Nunquam dormivit noctu, sed Solis in ortu
Surrexit, tornat, confessus vespere mansit,
Cui datur, ut potuit credi, poenitentia grandis,
Omnia promittit Cingar, si attendit ad ista,
Sat faciet, quamvis normam servare solebat,
Attendo (2), nunquam sibi pro promittere stabat.
Immo promitto stabat pro attendere nunquam.
Absolvit Cocajus eum, mox illico surgit,
Eya agite, clamat, Barrones, quae mora vobis?
Non est tardandum, pretiosum tempus habetis,
Vos estis netti, mundi, perfecte lavati,
Quidve opus ulterius? tantum peccare cavete,
Nam cum peccatis, tunc mens divina recedit.
Solus ego nolo specu restare sub ipso
Sed pars ex vobis stigias descendat in oras,

V 2 Pars

(1) *Stat freschus*. Ironice sic explicamus: *male illi est*.
(2) *Attendo etc.* Hominem qui promissis non stat, nos vernacule explicamus: Illi *promitto* non significat *fidem praesto*.

Pars mecum maneat, sic sic jubet alta potestas.
Obmutuere omnes, cernentes seque vicissim,
Ignorant quales Baldus velit illic Amicos
Vivere, nemo quidem curat restare dedretum.
Ergo butare parant sortem, mandante Cocajo,
Quales cum Baldo Plutonis ad atria vadant.
Exiit Hircanus primus, qui saltat alegrus,
Nam cupit Inferni curiosus cernere stanzas.
Post quem Falchettus, post quem fortissimus Hippol,
Centaurus sequitur, dubiosus et ipse Lironus,
Inde Fracassus adest, mox ultimus ipse Rubinus.
Malfattus, Cingar, Malaspinaque stare jubentur
Moschinusque manet, Boccalus, et ipse Cocajus.
Ingemuit Baldus dicens, sine Cingare nunquid
Ire feram? nunquid sine Cingare vivere possum?
Quicquid enim facio sine Cingare, sola videtur,
Quicquid enim meditor sine Cingare, debilis aura est,
Compagnia quidem nostra est sine Cingare guasta,
Et sic, dum Baldus loquitur, plorabat amare.
Quando suum Baldum flentem videre Barones,
Inteneraverunt praecordia pro pietate,
Et facere incipiunt pro Cingare quisque (1) regattam,
Ergo consilio Merlini stare Rubinum
Est opus, atque fuit Baldus contentus in hac re,
Dummodo stare velit secum Philotheus Achates,
Sed tantas fecit madalenas (2) ipse Bocalus,
Et tantum brazzis Baldum exoravit apertis,
Quod fuit andandi sibi larga licentia secum.
Merlinus post haec sermonem fecit ad illos,
Quod pars quae restat nimium contenta remansit,
Et pars quae vadit nimium contenta recessit.

Ducere

(1) *Regattam*. Vox Venetiis usurpata ad explicandum Cymbalarum certamen: Hic metaphorice significat pro Cingare contendere.

(2) *Madalenas*. Tam suppliciter exorare.

Ducere destreros secum nil quippe bisognum est,
Quos ad servitium restantum Baldus (1) arengat.
Tunc ego (2) biscoctos (3) panes, carnemque salatam
Apposui mensis, dixique sedete, Barones.
Post Epulas illos feci consurgere, qui me
Sectantes intrant Mafelini tecta jacentis;
Hisque loquens dico: Petra cercate sub ista,
Venturam quia non modicam retrovabitis illic.
Centaurus voltat lapidem, tunc Baldus in atram
Descendit scalam, longam bene mille scalinos.
Omnes succedunt, Merlinus supra remansit.
In fundum scalae portam catavere seratam,
Quam pede Fracassus patefecit cardine rupto;
Introeunt magnam nulla formidine salam,
In qua lux tanta est, effundens lumina passim,
Quod tu jurasses hic esse Palatia Solis.
Est lapis ingentis pretii, qui lumina fundit,
Inque coruscanti Cristallo fulgidus ardet.
Huc Baldus properans quemquam non cernit adesse,
Miratur lapidis splendor cui tollit ocellos.
In circum salae stant arma picata murais
Pulchra, nec in toto mundo nitidissima tantum.
Illa stupescentes pariter guardare comenzant,
Formidantque quasi tam lucida tangere tela.
In capite ipsius salae grandissimus Elmus
Pendet, qui summo pennazzum vertice promit.
Ac super excelsum quaedam Damigella cimerum
Stabat, et hoc manibus distensis carmen habebat.

Hunc

(1) *Arengat*. Perorat.

(2) *Tunc ego*. Hic in persona propria Merlinus loquitur, sed parum ad rem. Nam antea dixerat

Unde tuam vitam, nec non cantare prodezzas
Decrevi, si tanta mihi donabitur aetas.

Male igitur se jam facere prodit, quod post multos annos se facturum promittit.

(3) *Biscoctos*. Probe coctos.

Hunc (1) portare Gigas Nembroth certando solebat,
Martelli (2) inventor fecit Tubalm-cain ipsum.
Baldus ait: Fracasse, tuum caput hunc ferat elmum,
Corpore non minor es Nembrotto, forcibus atque;
Illum Fracassus removens in vertice plantat,
Nec sibi rem binas voltas tunc dicere fecit.
Tunc processerunt; armorum splendifer ordo
En alter patuit visu collectus in unum,
Supraque hoc scriptum tabula pendebat in alta;
Armaturam istam quondam se vestiit Hector.
Induit hac Baldus, quoniam minor Hectore (3) non est.
Ulterius vadunt, Trojano sanguine tincta
Arma vident, super ista fuit Epigramma notatum;
Ornarunt quondam Paladini corpus Achillis,
Optima quam fuerint, Ajacis morte probatur.
Hircanus tulit haec, quibus est plus dignus (4) Ulisse,
Quae dum cingebat, probus Hippol arma catavit,
Quae Venus Aeneae componere fecerat olim,
Haec mea sunt, dixit, mox prestiter illa (5) dobavit.
Non procul his etiam sunt arma nitentia (6) Thesei,
Haec sibi delegit, Baldo mandante, Lironus.
Sunt quae portabat fera Virgo Phenthesilea,
Suscipit haec nemo, muliebris namque figura est.

Hannibal

(1) *Hunc portare ec.* Nembrothus filius Chus, et Chami Nepos, ingentis staturae, et roboris Vir. Primus hic fuit, qui circa Mundi annum millesimum octingentesimum sibi Supremum Dominium, et potestatem in coeteros homines usurpavit. Circa id tempus ad coelum sibi iter, celebris Turris Babellicae aedificio, parare stultissime aggressus est.

(2) *Martelli etc.* Tubalm.Cain Filius Lamech, et Sellae, qui circa annum Mundi 1057. artem ferri, Cupri, et metallorum omnium ducendorum invenit. Inde bella primum, deinde Idolatria exorta.

(3) *Hector.* Dempto tamen ense, quem jam habebat.

(4) *Ulisse.* Satis celebris in bello Trojano. Pro armis Achillis cum Ajace contendit, atque ipsa obtinuit.

(5) *Dobavit.* Induit. Illis se ornavit.

(6) *Thesei.* Theseus Athenarum Rex, et primus Atheniensis Reipublicae Institutor annis 1236. ante Christum natum. Fidissimus Pirithoi Amicus, quem ab Inferis eduxit, illuc ipse descendens.

Hannibal ille furens ductor Cartaginis arma
Hic sua quin etiam Romae tam noxia liquit.
Cingar ait, Romam si terruit Hannibal istis,
Sic ego Diablum superabo Cingar eisdem:
Dixerat, et totum subito se ficcat in illas.
Hic quoque Pompei stant contra Caesaris arma.
Caesare vestitur Falchettus, parsque canina
Excipitur, solo quam cum faldone covertat.
Ast alio in muro Judaica tela patebant.
Primum quae Hebrei Dux quondam Josue stoli
Induit, ista vetus fecit ferrarus Oliab.
Post haec subseguitant Sansonis tela gigantis,
Ipsa fuere (1) quidem nostro satis apta Fracasso.
Pendula stat muris ibi smisurata Corazza,
Quam contra David gestavit schena Goliae:
Istam Centaurus circum vestivit adossum.
Sunt ibi Carlonis Francorum Regis honores,
Aurea flamma (2) nitet, quam nunc, o Brixia, godis.
Magnanimi Orlandi comitis de Anglante trophaei
Durindana (3) tamen non illic spada catatur.
Mox Ducis Albani montis stant arma Rinaldi;
Est quoque Bacchioccus (4), quem Morgans ferre solebat,
Accepit Fracassus eum bastone relicto.
Moschinus pro nunc, Philotheus, atque Rubinus,
Malfattus, Malaspina simul, non arma tulerunt.
At nisi squarcinam Marguti (5) repperit illic
Boccalus pro se, quae fodro nuda putrescit.

Hanc

(1) *Ipsa fuere*. Ipsis tamen non est potitus, quia Nembrothis arma jam sumpserat.

(2) *Aurea flamma*. Vexillum apud Romanenses satis notum, quo explicato certa erat Victoria. Aliud verum hujus nominis Vexillum Brixiae asservatur, quod Coelitus delatum, plures ipsis victorias; sed praecipue, celebrem contra Nicolaum Piceninum triumphum illis comparavit.

(3) *Durindana*. Qui Orlandi ensis fuerat, Hector antea usus est.

(4) *Bacchioccus*. Malleus ferreus, quo in bellis Morgans utebatur.

(5) *Marguti*. De Marguto vide ibidem.

Hanc cito Gallono taccat, non altera curat
Arma, sed incusat Compagnos esse fachinos,
Immo insensatos, caricantes corpora ferro.
Baldus id aspiciens dixit: Boccale, quod armis
Non te securas? en cernis quanta supersunt.
Non me, respondet, ferrum Natura creavit.
Sum caro, dico tibi, sic sic de carne manebo.
Rursum Baldus ait, squarcinam quod geris ergo?
At Boccalus (1), ego sensi quod sub Phlegetonte
Anguillas comedunt grassas tria brachia longas,
Si nobis epulae mancabunt, quomodo credo,
Quid restat ni cum squarcina tollere pellem?
Ac ibi sunt olei caldaria plena bojenti,
Est focus, ut dicunt, Anguillas frizere possunt.
Hunc oh sermonem Boccali quisque cachinnat,
At postquam rutilo texerunt corpora ferro,
Quisque (2) piat Scutum, seu Targam, sive Rodellam,
Constat abundanter teli genus omne fuisse.
In medium Salae Baldus saltavit in armis,
Seque provare parat scrimando contra sodales.
Cingar (3) in instanti trat de galone spagnolam,
Se quoque sub targa totus curvatus abassat,
Quod, Menchione, bravas? dicebat, nunc tibi Cingar
Quid valet ostendet, sta saldus, para stocatam,
Et sic dicendo tres colpos fecit in unum.
Baldus ridebat, semper scrimando repossat,
Mirat et attentus quod Cingar porrigat unum
Ante pedem, nam sic faciens sotosora tomaret.

Tunc

(1) *At Boccalus etc.* Stare Boccali responsio satis quidem arguta, et faceta, animi sui nimis jocosi hilaritatem, et scurrilitatem ostendit.
(2) *Piat*. Assumit, accipit.
(3) *Cingar etc.* Cingaris cum Baldo jocose pugnantis animum, ac celeritatem optime describit hic Poeta et ad irrisionem inducit, dum etiam eximium Baldi robur ab Sociorum armis, et ictibus se defendentis mirifice ostendit.

Tunc (1) piatonadam Baldus menavit ad illum,
Et pede supra pedem posito, dum se retirare
Vult Cingar, cascat, chioccatque culamine terram;
Extemplo comites omnes movere cachinnos.
Subrisit Cingar, sursumque levando gridabat,
Eya cito, Fratres, brandos educite vestros,
Et mecum pariter Baldo veniamus adossum.
Tunc omnes Baldum piatonizando (2) ferarunt,
Qui ferit in fianchis, qui retro, qui feric ante,
Omnes intornum Baldo sua tela menabant.
Non sic pirlat enim, cum foemina fila revolgit,
Guindalus (3), aut quando segetem rota saxea frangit,
Ut Baldus girat pede solo, terque, quaterque.
Denique toccatis cunctis ibi solus ab illis
Restitit (4) intactus, cessat procedere scrimma.
Cingar abit, lapidemque illum tam clare nitentem
Despiccat muro, quem Baldi ficcat in Elmum.
Hunc tibi Victori, dixit, largimur honorem,
Cum quo per Baratrum poteris donare lusorem.
Post haec Baldus eos scalam montare comandat;
Quos (5) ego suscepi, fecique sedere parumper.
Vos Deus elegit dixi, de gentibus unos,
Ut prius e mundi vitiis, armisque refecti,
Gulfoream penitus valeatis strugere sectam;

X Ipsa

(1) *Piatonadam etc.* Ictum ex transversa parte ensis.

(2) *Piatonizando.* In eadem significatione hoc verbo utitur Auctor, quod vere significat hostem ex adversa gladii parte percutere, ne graviter saucietur.

(3) *Guindalus.* De hoc alibi dictum. Vox haec Mantuana Italicè vere significat l'*Arcolajo*. Joannes Andreas Anguillara lib.IV. Metamorph. sic optime studium hoc muliebre exprimit.

Un Panno doppio la manca premea,
Onde il filo al gomitol fea passaggio:
La destra fea del filo al fil coperchio,
E la palla vestia di cerchio in cerchio.

(4) *Restitit etc.* Non bene intelligo, quomodo intactus remanserit Baldus, cum supra dixerit Auctor.

Qui ferit in fianchis, qui retro, qui ferit ante etc.

(5) *Quos ego.* Rursus in persona propria Merlinus loquitur.

Ipſa quidem ſic eſt operantibus aucta Diablis,
Quod niſi praeſidium dederit vis una Tonantis,
Chriſti ſumma fides, et lex, cui (1) Julia ceſſit,
Corruet, (2) errorum multis nunc recta magiſtris.
Olim quarundam vetularum parva ſtriarum
Turba dabat poenas meritis incenſa caſottis,
Sed modo non tantum confectae tempore vecchiae
Gattas, Montones, Capras, Porcoſque cavalcant,
Verum Magnates plures, Dominique togati,
Et qui dant populis in ſacro jura ſenatu,
Se ſub Gulforea ſtatuunt ditione regendos.
Obſervant (3) zobias, ungunt ſua membra cirottis,
Quos ego ſaepe cavas tueor tranſire per iſtas,
Namque ſuam properant ad cortezare (4) Madonnam,
Gulfora quae dicta eſt, reliquarum prima ſtriarum,
Scortaque Luciferi, tot certè digna (5) caſottis,
Quot lapides terrae, Maris undae, ſidera coeli.
Ipſa ſtudens Magiae penetravit viſcera terrae,
Inque ſinu centri ſimulatum condidit orbem,
Haec vos cuncta decet non tantum ſternere brandis,
Corde ſed accorto, ſenſuque a crimine mundo.
Dux eris, atque pater ſociorum, Balde, tuorum,
Nulla ſuperſtitio poterit te laedere ſolum,
Sed caveant alii, tua ne mandata refudent;
Ite precor tandem, Crucifixi tollite ſignum.
Baldus abrazzavit fletu ſtillante Rubinum;

Mox

(1) *Cui Julia*. Ab Imperatoribus leges latae.

(2) *Errorum etc.* Quoſdam hic aetatis ſuae maleſanae doctrinae Theologos fortaſſis ferit Poeta.

(3) *Zobias*. Dies Jovis, quibus unctae Sagae, ad maleficia peragenda noctu per aerem ferri credunt nimiae credulitatis mulieres.

(4) *Cortezare*. Obſequium coram exhibere.

(5) *Digna caſottis*. Cum in maleficiis detegerentur Sagae, flammis tradebantur.

Mox alios, Malaſpina ſuo pro Cingare luget,
Malfattuſque ſuo pro Hircano, denique ſtricti
Agmine diſcedunt, nos ſexque remanſimus illic.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMPRIMAM MACARONICEN.

Cingaris excrescit nasus tantum, quod in illo
Scapuzzat, quoniam strio tocarat eum.
Attamen hunc sanat Seraffus, postea Raffum
Custodem Nili fluminis interimunt.
Fracassus comites in forti tergore gestat,
Donec Gulphoreas reperiere casas.
Illic dum parlat cum Baldo, Luca, Philippus,
Baldus compagnos cernit abesse suos.
Quos alias tandem retrovavit habere figuras:
Sed per Seraffum pristina fazza redit.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIAMPRIMA.

Ualis es o Mulier facilis succumbere furto,
Furto? (parce rogo, volui succumbere viro
Dicere, sed brevis est praecedens syllaba) qualis
Ergo viro facilis succumbis Foemina, sive
Officio (1) voti, sive acta prurigine carnis.
Ast ubi (2) tamburi formam tua pancia sumit,
Ac inflata uteri pellem distendier audis,
Perque tuum (3) gambar vadit rugando (4) cavagnum,

Tempus

(1) *Officio voti*. Debito Conjugali.

(2) *Tamburi*. Ast ubi in modum timpani venter excrescit.

(3) *Gambar*. Foetus, qui in ventre matris movetur.

(4) *Cavagnum*. Vox vernacula canistrum significans, et inflato ventri per translationem aptatur.

Tempus adest partus, vel Mortis, dicere possum,
Quo meschina bonos debes (1) padire boconos.
Angeris, et numquam velles habuisse maritum.
Sed postquam bellum sborraveris inde putinum,
Nescis stare loco, tanta est tibi nata voluptas,
Ad vomitumque redis transacto tempore poco.
Talis es, o Cingar, facilis succumbere furto,
Furto? sic, furto, nec tam succumbere furto,
Sed tot criminibus variis, tibi dicere possum,
Quot (2) Sguizeros mandat montagna sguizarica morti;
Sed modo namque tibi confessio sancta levavit
Ex humeris pesum, quo non pesatior alter,
Laetus es, et cantans in (3) stroppa sistere nescis.
Heu quia sunt omnes, si rem bene cogito, Cingar,
Nostra velut Cingar facilis delabitur aetas
In vitium, sed mox animi fastidia surgunt.
Quis tam certus adest, quem non petulantia carnis
Pungat, et interdum tollat de tramite recti?
Quis tam sanctus homo, qui non quandoque patescat
Esse (4) caro, pressusque ruat sub pondere carnis?
Ast (5) peccare hominis, numquam emendare diabli est.
Si quandoque caro sua nos post vota reducit,
Nunquid nos aliis animantibus aequa Potestas
Dissimiles statuit frustra? ratione vigemus.
Hinc (6) ordita fuit Patribus Confessio, verum

Hoc

(1) *Padire boconos*. Amaritie, et luctu gaudia compensare. Est vernaculum adagium.

(2) *Sguizeros*. Helvetios intelligit, qui Etrusce dicuntur *Svizzeri*, vernacule *Sguizeri*. Qui militum agmina comparant, et reliquis Potentatibus vel locant, vel vendunt.

(3) *In stroppa*. Nescis te continere. Vernaculus dicendi modus, de quo alibi.

(4) *Esse caro*. Moralis sententia. Nemo est tam virtute provectus, qui humanae infirmitati aliquando non succumbat.

(5) *Ast peccare etc.* Prosequitur moralis philosophiae dogmata. Vulgare est adagium. *Il peccare è da uomo, il non emendarsi da demonio*.

(6) *Hinc ordita*. Hinc ortum habuit Patrum Institutum peccata confitendi, ut pudor confitendi cohiberet peccandi licentiam. Haec est Poetae sententia. Verum peccata confitendi apud hominem necessitas, quidquid blaterent Haeretici, a praecepto Christi Domini ortum habuit, quod naturae in vitium proclivi corrigendae valde utile est.

Hoc opus, hic labor eſt, facinus committere paulum
Nos pudet ante Deos, homini ſed dicere multum.
Offendiſſe Deum nobis minus eſſe videtur,
At mage nos, homini commiſſum perdere, vexat.
Fallimur, ah miſeri! vitio ſine poſſe putantes
Vivere, qua propter ſi carne gravante labamus,
Turpe quod in crimen veluti ſors noſtra miniſtrat,
Ire ſacerdoti nudare pigreſcimus illud.
Mente faticamur, timor urget, pectus acerbat
Sindereſis, montemque humeris geſtare videmur.
At poſtquam fuerint animo diſcuſſa recenti
Crimina, laetamur tantum evaſiſſe laborem.
Sed veh qui ſuperos laedunt ſub (1) tegmine recti!
Stat quia Juſtitiae ſub imagine culpa frequenter,
Dicitur Hypocriſis vitium, ſimulataque Virtus.
Deforis elucet velut albida (2) petra ſepulchri,
Foeda ſed interius putrefacta Cadavera ſervat.
Noſcite, diſpliceat quantum fraus iſta Tonanti,
Qui noſtra ſub carne latens reprobabat iniquos
Hypocritas, revocans meretrices, atque latrones.
Emendaturum genus iſtud namque ſciebat,
Sed pietas ſimulata nequit (3) mendarier unquam.
Non erat ex ipſis noſter, mihi credite, Cingar,
Non erat ex ipſis, quos dicunt (4) Santificetur,
Sive (5) Gabadeos, aliquos niſi quando gababat,
Atque Viandantes ſancta ſub veſte robabat.
Sed modo confeſſus gaudet, (6) titaloraque cantat,
Bertezat, ridet, ſaltat, ſtigatque Bocalum,

Qui

(1) *Sub tegmine recti*. Contra Hypocritas de more invehitur.

(2) *Velut albida*. Chriſti Domini nota ſententia. In aliis editionibus legitur *velut aurea*; ſed editionis noſtrae lectionem praeferendam duximus.

(3) *Mendarier*. Emendari: corrigi. Notabilis ſententia, et nimis vera.

(4) *Sanctificetur*. Qui ſanctitatem oſtentant, quam non habent, a nobis vocantur *Sanctificetur*.

(5) *Gabadeos*. Nomen irriſorium eorum, qui ficta pietate, quodamodo putant, ſe Deum fallere poſſe.

(6) *Titaloraque cantat*. Ruſticanam cantilenam modulatur.

Qui quoque Gajoffus ſalſa de carne Mezenum,
Vix confeſſatus Merlino fraude robarat,
Atque ſimul dulci duo plena Cucurbita vino.
Increpat hunc Baldus poverum ſpoliaſſe Romitum;
At Boccalus ait: deh mangia in pace biavam,
Et tu non comedis perſuttum Balde libenter?
Forſan in inferno poteris retrovare Tavernam?
Baldus ait, Virmazzus habet de pane cavagnum.
Quid? Boccalus ait, nobis ſcriptura comandat:
Non in ſolo pane vivit homo, caro carnem
Accuſativo facit; ſic nos de carne cibemur.
Quiſque piat feſtam pro Cingare, proque Bocalo,
Qui vadunt mutuo follas narrando facetas,
Nam via longa nimis ſic ſic brevis eſſe videtur.
    Baldus in excelſo carbonem vertice geſtat,
Qui nihilat groſſas fulgenti luce tenebras.
Jamque caminarant per grottas mille pedeſtres,
Fit ſonus ecce ſuas poſt ſchenas plurimus, atque
Vox gridat anterior, ſta, guarda, vade dabandam.
Quali cum guiſa Papam ſociare videmus
Inter Alabardas centum, pediteſque Staferos,
Per quos hic illic mandatur ſtare dabandam.
State, gridat Baldus, quo pervenit iſte tumultus?
Illico ſfodratis brandis dant ſcuta lacertis;
Separat et comites ad bandas undique ſtradae,
Fit via trans punctas brandorum utrinque minantes,
Ac ſi per piccas vellet paſſare Todeſcus.
Maxima comparet tacitae confuſio gentis,
Quae diverſimodis Franceſco more cavalcat.
Pars equitat (1) Gramolam, pars Deſcum, parſque cadregam,
Pars Colum, Treſpum, pars Secchiam, parſque Telarum,
Pars

(2) *Gramolam*. Inſtrumentum quo piſtores panem depſunt. Vox a nobis explicata in Zanit. p. 16. nota 3. Sicut plura alia ex hiſce vernaculis nominibus ibi, et alibi a nobis explicata fuerunt.

Pars Tripodem ferri, pars Naſpum, parſque Cavagnum,
Pars Scoppam, Tabulam, Concam, (1) Miſamque farinae,
Per medios Comites nulla formidine paſſant.
Nil penitus citant, Baldus ridere comenzat,
Cingar ait clamans, quae gens? quo pergitis? ola?
Nemo reſpondet, procedit muta caterva,
Non modicum faciunt ſtrepitum per ſaxa cadreghae,
Piſtones (2) jadae, Gratarolae, mille facendae.
Continuo rident fratres, tamen omnia viſu
Contemplant ſtupido, brandis menare parati.
Falchettus loquitur, ſunt iſti nempe ſtriones,
Eſt hodie giornus (3) Zobiae, Boccale, dimanda:
Si Zobiae fortaſſe dies eſt iſte: nequaquam
Fortunam, Boccalus ait, tentabo, ſed ecce
Ultimus apparet, ligni cui zoppa cavalla eſt.
Vix ea fatus erat poſtquam tranſiverat omnis
Copia, qui Secchiam ſtafezat deſuper unam,
Poſterus (4) extremo tetigit cum pollice naſum
Cingaris, et ſubito poſt coetum ſprone galoppat,
Illaque barbaricas ſuperaret Sechia cavallas.
Res miranda ſtatim comparuit ante ſodales.
Cingaris incepit pedetentim creſcere naſus,
Defluit in longum, barbozzum jamque tocabat,
Atque bighignolos (5) Lambicchi paret aguzzus.
Cingar at infelix umbram prius eſſe putarat,
Unde manu reparare volens urtabat in ipſum

Y Naſaz-

(1) *Miſamque*. Ligneum vas, ſive inſtrumentum, in quo aqua farinae commiſcetur ad fermentandum, et efficiendum panem.

(2) *Piſtones Jadae*. Piſtilla, quibus pulmentum cum allio contunditur, vocaturque Etruſce *Agliata*. Vernacule: *Jada*.

(3) *Zobiae*. Dies Jovis, vulgo, apud Sagas facer.

(4) *Poſterus*. Poſtremus.

(5) *Bighignolos*. In clibano ad ſtillandum quodam quaſi roſtrum, ſeu canula oblonga erumpit, quod Poeta vocat *bighignolo*; et vernacule applicatur hoc verbum cuilibet rei in corpore quolibet protuberanti, et in longum ſe extendenti.

Nasazzum, qui jam prolixus pectora coprit;
Suscipit et formam seu caudae, sive budelli.
Me miserum, clamat, quo tanti copia nasi
Processit? mirate precor, mirate Fradelli;
Cernitis hunc nasum? tunc illi firmiter adstant.
Obstupuere, pedes quoniam defluxit ad imos.
Dumque timens voluit Moschinus currere, longum
In Nasum pedibus scapuzzat, et inde stramazzat.
Baldus non potuit quin fleret fata sodalis,
Attamen, ut prudens quod erat, delusio noscit.
Ne timeas, mi Cingar, ait, truncabimus istum
Nasonem petito, cui pristina forma redibit.
Boccalus parlat, quid sbigotiris ob ipsum?
Nempe tibi invideo, Cingar, nasare Melones
Stans drittus poteris, nec te bassabis odori.
Hoc verbo ridens Cingar, patientia, dixit,
Me jam per nasum bufali de more potestis
Ducere: sed quoniam mihi passus occupat, ipsum
Jam septem cubitos longum volo circa colengum.
Cingar, sic faciens laeta cum fronte recedit,
Attamen andando pensat deponere nasum.
Jugiter hunc solito Boccalus more caleffat,
Jugiter et solito fert illum Cingar amore.
Non erat ex numero quorundam quippe bravantum,
Qui dare sunt faciles, at non (1) repiare botones.
Quod sim nasutus, dicebat, curo pochettum,
Languesco verum tanto sub pondere Nasi.
Vis, Falchettus ait, tibi demus Cingar ajutum?
Dixit, et a collo Nasum distorchiat omnem,
Praecedensque illum spallis non absque fadiga
Sustinet, ac alii succedunt saepe labori.

At

(1) *Non repiare botones*. De aliquibus loquitur, quibus placet de aliis ironice jocari; sed jocum de se ipsis non tollerant. Significat: *recipere jocos*.

At pater interea Seraffus cumque (1) Giuberto,
Cumque duobus erat Merlini junctus ad Antrum.
Sed Baldum quandoque cognoverat esse recessum,
Prestiter avertit schenam, dixitque, valete.
Tres illum seguitant Giubertus, Pizza, Rafellus,
Pizza capellettus greghesco stemmate natus,
Sed mater schiavona fuit, pensate, Fradelli,
Quae mixtura hominis, quid sit confessio nunquam
Cognorat, ladro, barrus, fur, sanguine gaudens.
Quid referam? (2) Stradiottus erat, queo dicere pejus?
At Stradiottorum quia mos est mittere guerram,
Pizza Capellettus, vel Pizza guerra vocatur.
Attamen a reliquis Stradiottis distat in unum,
Namque fidelis erat, per amicum tradere vitam.
Patria sed pulchri fuit urbs Milanesa Rafelli,
Qui nunquam panem, nec quidquid corpora nutrit,
Sumebat, dulci tantum se pascit amore.
Quapropter quicquid contrectat, replet amore.
Seraffo multum fuit haec complexio grata,
Utebatur eo variis in rebus Amore.
Ergo cito Magicum traxit de pectore librum,
Dum legit, en Cervi ramosi quattuor adstant,
Ore brias ut Equi gestantes, tergore sellas.
Quos montare jubet Seraffus, nemo repugnat.
Quattuor hi strictis calcagnis, oreque presso,
Ne dicant Jesum, per opaca silentia currunt,
Immo volant, quoniam portantur supra Diablos.
Itur ad orbescam, guidant quocunque Cavalli,
Inque oculi motu post Baldi terga fuerunt.
Sistite, dicebat Serraffus, sistite Cervos.
Ecce procul Baldi grottas illuminat Elmus.

Y 2 Tunc

(1) *Cumque Giuberto*. Seraffum hic reperit cum Giuberto, quem Seraffus ipse transtulerat ad fin. Macar. XIX.

(2) *Stradiottus*. Dalmata, sive Illyricus ex Graeca matre.

Tunc dismontarunt, Cervosque recedere mandat
Seraffus, lapidesque Bubae tres expedit illis,
Quas si quis gerit in boccam, invisibilis esit.
Ergo simul properant, alios guardare valentes,
At non guardari, lapidum sic maxima vis vult.
Introeunt Baldi compagni nemine visi,
Ac ibi ridendo pugnos menare comenzant.
Primus Boccali Seraffus percutit aurem,
Ohime gridat, quisnam mihi nunc percutit orecchiam?
Talia dum loquitur, (1) chiappa picigatur in una:
Va Diavol, ego non possum vivere, cancar
Balde tibi veniat, quo nos codesella menasti?
Pizza Guerra pedes transversat ante Lironem,
Qui cadit, et surgens alia quoque parte tramazzat,
Namque Rafellus eum spingit, buttatque stravoltum.
Hippol ait, quid Balde juvat portare Lusorem?
Undique (2) tampellor pugnadis nempe (3) cotoris,
Nec percussores video, tamen ecce putabor
Mattus, namque volo memet defendere pugnis.
Sic ait, et manibus conclusis verberat umbras.
Giubertus ridens Falchetti e tergore nasum
Cingaris abstulerat, poverumque tirabat ubique.
Heu quia, Cingar ait, per nasum ducor ut Orbus.
Hircanus, dum vult illi succurrerrere, pugnum
Menat, et in saxum colpit, sofiatque panadam,
Nemo stigat Baldum, sed eum venerando respectant.
Seraffus caudam Centauri tirat equinam,
Ille jacit calzos, frustraque recalcitat umbras.
    Galantariam post ipsam, denique petram
Serraffi jussu sboccavit quisque (4) bubinam,

Noscunt

(1) *Chiappa piccigatur*. In nate feritur. *Pizzicare*: *Pizzicoto* Etrusce dicitur, alii carnem digitis stringendo vellicare.

(2) *Tampellor*. Percutior.

(3) *Cotoris*. Ingentibus.

(4) *Quisque bubinam*. Upupae petram, de qua dixit supra, reddere hominem invisibilem, jussu Seraffi quisquis ab ore extraxit, ut se visibilem redderet.

Noſcunt Giubertum, qui ridens currit, abrazzat,
Stringit compagnos, Seraffum Baldus honorat.
Supplicat inde, velit de vultu tollere Naſum
Cingaris ingentem, primaeque reducere formae.
Non cogat, Seraffus ait, me Cingar ad iſtud,
Namque malum proprium, nec non nihil utile poſcit.
Si bene quicquid agit neſciret corde locare,
Ad naſum faciat tres, quattuor, octoque groppos.
Deh Seraffe pater, dicebat Cingar, utrumque
Tollite vobiſcum quaeſo, naſumque, rudemque
Mermoriam (1), plus quam talis mihi machina reſtet.
Ergo Seraffus motus pietate, cavavit
Extra ſcarſellam Cerottum neſcio qualem.
Molzinat Naſum veluti ſi mungeret Hircum,
Qui callat ſenſim, Candelae more bruſantis.
Ut fuit ad primam ſpeciem, feſtinus ab illo
Se tollit Cingar, ſaltat velut Haedus in altum,
Nec (2) fuit ordo unquam poſt hac ſibi tangere naſum,
Jugiter addubitans rurſum ne creſceret ille.
Hinc fuit adagium, verum ſalvando, repertum,
Quando quis non vult ſibi Naſi pinza tocari.
Vix ea finierant, Seraffus in ore lapillum
Claudit, et a ſociis non viſtus inde recedit.
Jamque caminarant tres Antra per abdita giornos,
In finem Grottae firmarunt denique paſſum.
Non ultra paſſare valent, via namque ſmaritur.
Unicuique nimis durum eſt reflectere paſſum,
Aut replicare viam tanta ſtrachedine factam.
Ergo impazzati ſtant omnes, ut ſolet eſſe,
Quando (3) formicae peragrantes ordine longo

Supra

(1) *Mermoriam*. Pro memoria mimice dictum.

(2) *Nec fuit ordo*. Nec Cingar permiſit poſt hac a quoquam ſibi naſum tangi; unde natum adagium, de quo Poeta ſubdit verſibus ſubſequentibus.

(3) *Quando formicae*. Formicarum ſibi cibum congerentium deſcriptionem elegan.

Supra murajam, basant se saepe vicissim.
In medio quarum si cum carbone notatur
Linea, non audent signum transire per illud.
Attamen horrendum saxum Fracassus abrazzat,
Fortiter et relevans, obscurum detegit Antrum
Cisternae simile, aut fossato valde cavato.
Apponunt aures, si quid sentire valerent,
Audivere sonum fluvii per saxa strepentis,
Cernere nil possunt oculis, quia valde profundat.
Cingar confestim descendere cogitat illuc,
Ergo se manibus brancans ad saxa Cavernae
Callat, et ad fundum tandem straccatus arivat.
Hic retrovat stagnum multo rumore perundans,
Quod sentit raptim longas percurrere Tombas.
Coepit cum valido clamore vocare sodales:
O, o, Compagni, tuti callate deorsum.
Quo vix audito descendunt unus, et unus,
Tandem quisque fuit retrovatus ad ima Cavernae.
Baldus monstrabat rutilo fulgore Paludem,
De qua procedit flumen, volucrumque caminat.
Per longum littus, Baldo praeeunte, meabant.
Ecce senem medio cernunt in flumine supra

Delphi-

elegantissimam habes apud Virgilium Aeneid. 4.

Ac velut ingentem formicae farris acervum
Quum populant hyemis memores, tectoque reponunt;
It nigrum campis agmen, praedamque per herbas
Convectant calle angusto: Pars grandia trudunt
Obnixae frumenta humeris. Pars agmina cogunt,
Castigantque moras: opera omnis semita fervet.

Virgilianam majestatem cum Ovidiana facilitate licet comparare. Ita habet Ovidius Metaph. 7.

Hic nos, frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exigua formicas ore gerentes,
Rugosoque suum servantes cortice callem,
Graniferumque agmen subjectis spargere in arvis:
Parvula, nam exemplo est, magni formica laboris.

Quod autem subdit Poeta de signo, quod formicae non trasgrediuntur, hoc inter fabellas recenserem libenter, nisi apud aliquos experientia id esse compertum ego ipse audivissem.

Delphinis tergum, quem barba canuta decorat,
Quem quoque Delphines seguitabant quinque natantes,
Portantesque suo bellas in tergore Nimphas.
Ipse procul cernens lumen, turbamque stupebat:
Quae nova res ista est? dicebant saepe vicissim.
Mox contra Baldum bravosa voce gridabat,
Quo te stulte pedes? qui vos per littora nostra
Trenta para guidat, presto reflectite gambas.
Respondet Baldus, coelo cascamus ab alto,
Imus ad Infernum, nobis ostende viazum.
Cui senior dixit, facilis descensus Averni;
Attamen audacter facis istas ire per Umbras,
Et nisi cum sociis aliis tornare fretabis,
Dat mens, quod grandis veniet desgratia vobis.
Dedecet humanos contradas ire per istas,
Ergo retornetis, vestrasque reducite plantas.
Impatiens Fracassus ait, numquid Deus es tu?
Aut Dii fortassis Tomba versantur in ista?
Cui Vecchius: Dea nostra mihi dedit istius amnis
Arbitrium, septem qui mandat in aequora flumos.
Nilus (1) habet nomen, non unquam cognitus orbi
Quo de fonte cadat, sed vos modo mente ribaldi,
Sacrilegique suum retrovastis nequiter ortum,
Et pede macchiato calcatis littora sancta.
Ista puellarum, Juvenumque caterva ministrat

Ad

(1) *Nilus habet nomen*. Nili origo apud veteres ignota, nobis notissima nunc est. Fundamentum tamen habet Auctoris nostri fabula, qua fingit Hereoas suos sub terra Nili originem reperisse in historia Veteri. Nascitur autem in Mauritania Inferiori, e monte defluens inter herbas, et petras pluribus rivulis serpens, donec stagnantes aquae lacum efforment, quem vocant *Nilidem*: deinde subterraneus currens itinere aliquot dierum, rursumque erumpit alio loco in Mauritania Coesariensi, iterumque arenis receptus per deserta ad vicinos Aethyopas fertur spatio viginti dierum, et denuo prosilit fonte, qui dicitur *Nigris*: Inde Africam in Ethyopiae disterminans, et Aegyptum irrigans plures insulas efformat, et tandem septem ostiis in mare fertur. Nili proprietas, crescendi, et decrescendi, et miram fertilitatem afferendi agris, quos crescens irrigat, jam nota satis est.

Ad mea de lautis convivia foeta vivandis.
Sublimem Regina Deum me Gulphora fecit,
Quae Maris Imperium sub terra possidet omnis,
Quae quoque magna suis dignatur tradere servis,
Flumina, stagna, lacus, valles, canalia, fontes,
Distribuitque suis Baronibus, atque Vassalis
De quorum numero dictus sum nomine Raffus,
Qui fruor ingenti super istud flumen honore.
Sum Deus, ergo cito decedite partibus istis.
 Baldus ait, Deus es merdosae forte latrinae,
Si tamen ut (1) bajas Deus es, defende te ipsum.
Sic dicens grossum lassat sfronzare (2) giaronem,
Qui media (3) chiappans Delphinum in fronte peremit.
Raffus it ad nodum nulla deitate segurus,
Extra tenet musum veluti Ranocchius ab unda.
Coetera turba gridans incepit sbattere palmas,
Plorantesque vagae scapolant hinc inde puellae.
Supra Delphinos vadunt laniando capillos,
Diffugiuntque procul multa formidine pulsae.
 Non aliter quando requiescunt nocte columbae,
Inter quas volitans nocturna Civetta lacessit,
Vel (4) Martorellus, Gattus, vel Barbagianus.
Intrarat sed jam medius Lironus in amnem,
Et Raffo sicut Polastro colla tiravit.
 Cingar miratur mundum reperisse novellum,
Esse per incantum tamen omnia facta sciebat.
Non procul en flumen ternos se frangit in amnes,
Hic fluit ad dextram, hic mediam, hicque sinistram,
Et sunt omnino sine ripis flumina, per quae
Si sine burchiello (5) vis pergere, perge notando.

Hic

(1) *Bajas*. Latras, blateras, jactas latrans.
(2) *Giaronem*. Saxum.
(3) *Chiappans*. Percutiens.
(4) *Martorellos*. *Martes*. Nomina alibi explicata.
(5) *Burchiello*. Navicula. Cymbula.

Hic plantas terrae fixas tenuere ſodales;
Armorum nimio retrovant ſe pondere preſſos,
Ex quo difficilis datur his nodare facultas.
Inde petram retrovant liſſo de marmore quadram
In qua ſcarpello talis ſcriptura notatur.
Si ad dextram vadis, cernes Jovis atria magni,
Si ad mediam tendis, Neptuni tecta ſubibis,
Si ad laevam pergis, Plutonis regna videbis.
Hi tres germani mundum cum ſorte tajarunt.
Valde ſtupent comites fabellas cernere veras.
Fracaſſus ridens dixit, buttemus, Amici,
Et nos hic ſortem, quo dicto percutit illam
Marmoream petram, Morgantis habendo bachioccum,
Quae longe reboans in pezzos mille flueſcit.
Mox ad compagnos, cum Cingare maxime parlat,
Per quem ſit melius, vel gratius ire canalem,
Cingar confortat medium, quod menat ad agros
Neptuni, Baldo placuit, reliquiſque Baronis.
Sed modus eſt nuſquam, quia flumen littore mancat.
Ergo Fracaſſus medias ſaltavit in undas,
Qui licet immenſus ſit corpore more Gigantis,
Uſque ad centuram tamen eſt in gurgite (1) ficcus,
In mojamque ſuum vadit menando culamen.
Inde vocat ſocios dicens, rogo, cara brigata,
Supra meam ſchenam montate gajarditer omnes,
Sum diſpoſtus enim vos totos ferre per undas.
Baldus ait ridens, poteris portare, Fracaſſe?
Reſpondet, ſic, ſi eſſetis (2) duo tanta ſodales:
Ergo omnes ſaliunt ſchenam, ſpallaſque, Fracaſſi,
Lironem in dexteram ſpallam conſiſtere fecit,
Seque tenens Hippol manibus conſedit apreſſum.
Baldus at in laevam magnae ſe brancat orecchiae
Falchettus ſedit canis inſtar ſupra cerebrum,

Z Boccalum

(1) *Ficcus*. Immerſus. (2) *Duo tanta*. Totidem.

Boccalum (1) ſtringam calzarum groppat ad unam.
Centaurus non vult adeo caricare Fracaſſum,
Sed nodat, Hircanum geſtando ſupra culattas.
Tot paſſarinos Fracaſſus habere videtur
In ſpalla, juratque illos peſare nientum.
Supter (2) laſenam ficcato Cingare ſtriccat,
Quem facit, ut ſgregnant alii, molare corezzas;
In dextra portat, ſe ſuſtentando Batajum.
Ergo prolixis cum paſſibus ire comenzat,
Et quo guidat iter Neptunia littora poſcit,
Se per galonem quandoque revoltar eundo,
Et cum terribili sfrantumat ſaxa bachiocco,
Nam ſtrictus nimis eſt, dum vadit, ſaepe canalis.
Tandem poſt longos miliaros, ecce diei
Conſpexere procul radium, finemque cavernae;
Quo laeti comites pariter cantando triumphant,
Praecipue (3) Cingar dicebat tale ſonettum:
Poſtquam de caeca ſumus hac preſone cavati,
Cantemus tararan, cantemus, tantara tara.
Et ſic paulatim junguntur ad hoſtia Tombae.
Hic ſe diſcaricat Fracaſſus pondere dulci,
Ac ſimul armati venerunt extra cavernam.
Non aliter faciunt quum nos damatina jacentes
Poltronizamus, nolentes ſurgere plumis,
Et Sol (4) ad mediam gambam ſua lumina ſpargit;
Sed quum maſſarae veniunt aperire feneſtram,
Diſmeſſiati (5) diſtendimur inſtar Aſelli,
Nilque luſimentum giorni guardare valemus.
Sic iſti egreſſi tenebris vix cernere poſſunt;

Sed

(1) *Stringam*. Funiculus femoralia ſuſtinens.

(2) *Supter laſenam*. Brachio lateri compreſſus.

(3) *Praecipue Cingar*. Cingar Ruſticano cantui proclivis, rurſus ruſticanam cantilenam ſequentibus verſibus modulatur.

(4) *Ad mediam gambam*. Vernaculus dicendi modus de iis, qui ſero e lecto ſurgunt.

(5) *Diſmiſſiati*. Experrecti.

Sed mox (1) suefacti mundum videre novellum,
Atque novum Solem, nova tempora, frigus, et aestum;
Artibus haec magicis sed quisque judicat esse.
Fracassus jurat, vult sternere cuncta batajo.
Hic absque arboribus campagna piana videtur,
Qua (2) non est major Veronae larga, nec illa,
Quam (3) campagna colis nostro menchione da Goito.
In medio campi celsum videt Astra Palazzum,
Supra quod centum fumant de longe camini.
Illic Smirna suam plantarat Gulfora sedem,
Gulfora dicta quidem cognomine, nomine Smirna.
Semper banditam tenet hic maga pessima cortem,
Perque suum Regnum multas fabricarat (4) Harenas.
Altera sed major, mirandaque cosa videtur,
Nam fundus Pelagi stat in altum more solari,
Nec fluit in giusum, quamvis agitetur ab Euris,
Per quem Sol radios fundit penetrante lusoro,
Ac si per Vitrum passaret flamma (5) stopini,
Unde novus mundus paret, Phaebusque secundus.
Se maris in fundo cognoverat esse Fracassus;
Do Diavol, ait, nunquid tibi tanta potestas?
Sic igitur Pelagi fundamina pendis in altum?
Sic, velut (6) Aer, aquae per te gravitudine mancant?
Non non, quid facimus? celeremus cara brigata,
Quo dicto pariter vadunt incontra palazzum.
En procul occurrit Peregrinus cum Peregrina.
Bordones ambo gestantes atque capellos,

(1) *Suefacti*. Assueti.

(2) *Qua non est major*. De *Campo Martio* Veronensi, alibi dictum.

(3) *Quam campagna*. Planities prope Godium, quae dicitur *Campagna di Goito*. Godienses autem vocat amphibologice *Menciones* sive *Minciones*, sive *Minciadas* quia Mincius prope Godium duobus quasi rivis decurrit, et Godiensibus, tum Molendinis, tum piscatui usui est.

(4) *Harenas*. Porcorum Stabula, ab *Hara*, quae hoc proprie significat: Significat autem lupanaria.

(5) *Flamma stopini*. Flamma e lychno erumpens.

(6) *Aer, aquae*. Sensus est aqua gravitate caret instar aeris.

Immantelati (1) breviter, cinctique Fiaschis,
Atque videbantur nimia strachedine lassi,
Ipsaque strachedo longum fecisse caminum
Monstrat, qua propter stratis in littore (2) pagnis,
Membra solo buttant, revocantque sedendo vigorem.
Conveniunt illuc fratres, pietate moventur.
Namque senex Peregrinus erat, caricatus et annis,
Cui grandis canuta coprit barbazzia pectus.
Sed Peregrina viret facie, multumque galanta,
Non plus quam septem bis vultu denotat annos.
Blandidulos terrae pudibunda tenebat ocellos,
Quos aliquando tamen relevando corda (3) scanabat.
Praecurrens alios hanc protinus Hippol adocchiat,
Et jam (sicut erat solitus) veschiatur Amore.
Baldus amorevola Peregrinum fronte salutat.
Mox ait, unde venis? quo vadis? quod tibi nomen?
Ille refert: venio Paradisi e partibus almi,
Vado sub infernum, nomen mihi Luca Philippus.
Quid te, Baldus ait, Paradisum linquere fecit?
Illic nonne bonum felix quoque tempus habetur?
Respondet Vecchius: te stessum fallis, amice,
Ingannatur homo Paradisum qui putat esse
Deliciis plenum, solazzis, atque richezzis.
Sunt (4) quadraginta anni quod ego plantando Tavernam
Ostus eram, non per Romaeum quippe viazzum,
Ante sed Hospicium Paradisi, semper habentis
Mille cadenazzis portas, stanghisque seratas,
Et sua taccarunt passim velamina Ragni.
Varcabant giorni septem quandoque, vel octo,
Nemo forasterus bandas veniebat in illas,

Si

(1) *Immantellati*. Brevi palio humeros vix regenti instructi, more eorum qui peregre proficiscuntur.

(2) *Pagnis*. Vestibus.

(3) *Corda scanabat*. Oculis corda feriebat.

(4) *Sunt quadraginta*. Fabula Satyrica satis nota, quae tamen falsum omnino tum continet, tum significat.

Si tamen ullus erat, qui tandem accederet illuc,
Vel gobbus, vel zottus erat, vel lumine sguerzus,
Vel (1) cantans vacuus coram latrone segurus.
Nemo qui (2) scottum posset pagare Tavernae,
Qui vellet cameram, qui lectum, quique biavam.
Quisque carens nummis, soliti dormire pajaris,
Strazzati (3), pedites, panem cercando per ussos.
Raro Pontifices vidi, Regesque, Ducesque,
Raro Signores, Marchesos, atque Barones,
Raro Capellatos, Mitratos, raro Capuzzos,
Qui mihi ducatis plenos aperire valerent
Borsottos, quajas pagantes, atque capones,
Splumatos lectos, dulcem, garburnque phalernum.
Hi sunt qui faciunt riccas, pinguesque Tavernas.
Hi sunt qui spendunt, quia possunt spendere, large.
Procuratorem (4) si quenquam forte videbam,
Vel quoscunque Forum nummi fecit esse lecardos,
Vix id credendo Miraclum grande putabam.
Hac ego pro causa sdegnatus ab inde recessi,
Maxime quod quidam Praelatus tempore vecchius,
Ob longum straccatus iter, plenusque gramezza,
Ante fores coeli poverellus denique venit.
Cum pede chioccabat portam bis, terque, quaterque,
Nemo respondet, quia nemo est Janitor illic.
Denique post longas batituras, ecce canutus
Janitor (5) alter erat, quem Petrum nomine dicunt.
Protinus in colera spallancat rugine vecchio
Stridentes Portas, et rauca voce sonantes.
Quis, gridat, hanc bussat portam? quae frezza coercet?
Ille:

(1) *Vel cantans*. Horatianum carmen.
Cantabit vacuus coram latrone Viator.
(2) *Scottum*. Mercedem pro hospitio.
(3) *Strazzati*. Laceris vestibus.
(4) *Procuratorem*. In Causidicos Satyricum commentum.
(5) *Janitor*. Petrum Apostolum, cui datae sunt claves Regni Coelorum, ad Paradisi Januam Custodem esse Vulgi opinio est.

Ille tapinellus Vecchium prostratus adorat,
Ac rogat introrsum recipi, fierique Colonus,
Littoris astrigeri, aut aliquo cantone locari.
Hinc, Petrus inquit, abi, nihil es nunc aethere dignus,
Nec fueris, donec Mundo stria Gulfora vivat.
Quam dum permittet Deus inscrutabilis orbi
Vivere, qua pereunt animae sex mille quot annis,
Nec tu, nec tua stirps poterunt intrare (1) chi drentum.
Vade, nec ulterius chiocches, ne forte chioccheris.
Talia dum fierent, exibant mille Putini
Aligeri, nudi, saltantes atque canentes,
Inque meam sine respectu venere Tavernam,
Et mihi mangiarunt cofinum de pane repletum,
Tres vaccas, septemque Boves, cinquanta capones,
Viginti pegoras, castrones trenta bicornes,
Octoque Mezenos, de Cervellatibus Ollam,
Quid plura? et gattas, asinum, mulamque, canesque
Mastinos, guardam Cortivi nempe vorarunt;
Et nisi quamprimum scapolassem nudus ab illis,
Meque (2) fiamque meam duplici boccone rapissent,
Pensa mo (3) post mortem quae consolatio restat.
Noscere vis quare tantum petit astra povertas?
Est quia nil portat secum, qua propter in altum
Consurgit facilis festucae more volantis.
Talia mal vecchius dum chiaccherat, Hyppol acostat,
Se se Donzelae, vultque illam tollere secum.
Cingar ei scaltritus opem donare parechiat,
Qui tenet abbadam, scortam facit, atque subocchiat
Falchettum, tandemque omnes favere sodali.
Id solum ignorat magni prudentia Baldi,
Tempore qui simili vult castos esse Barones.
En subito tramesit totum campagna per Orbem,

Bissan-

(1) *Chi drentum*. Huc intrare. Venetorum more dictum.
(2) *Fiamque meam*. Filiamque meam
(3) *Pensa mo*. Cogita nunc.

Bisfantatque Vechius se se ingannator ut umbra.
Contremuere pedes Baldi, steteruntque capilli,
Multaque contraxit faciem maravilia crispam,
Quando repentina se volta repperit illic
Solum solettum, neque coram vidit amicos.
Quid faciat, vel quo flectat vestigia nescit.
Mente Deum vocitat, Seraffum voce gemendo:
Denique Gulfoream satius putat esse Masonem
Vadere, (1) smarritos ubi forte catabit amicos.
Non vix andatu compleverat octo Cavezzos,
Pizza Capellettus procul obvius ecce ruebat,
Nam (2) super amblantem stradiotti more zanettum
Currit, et altivolam giaverinam sustinet armo,
Baldus eum norat, vocat, heus, o Pizza Capelle,
Angelus es nunquid Gabriel? da quaeso novellas,
Est ubi Serraffus nostri spes una repossi.
Pizza Capellettus respondet, nobilis Heros
Salve, non procul est, qui nil nisi curat amicos.
Seraffus pater, et lapidem tibi commodat istum,
En cape (3) scondificam Seraffi munere petram:
Hanc opthalamiam, si nescis, nomine dicunt.
Haec latet in lauri folio, quam nemine visus
Ore feras, intraque lares ubi Gulfora godit.
Te rogat, ut scarpes illi de corpore vitam.
Dixerat, et subitus campagna sgombrat ab illa.
Baldus habens ergo petram, nil cernitur ullo.
Gulfoream versus drizzat se protinus Aulam.
Incontrat varias comitivas saepe Striarum,
Per medium quarum tanquam (4) nihil effluit agmen.
Saepe voluptatis causa tirat hic tirat illic,

Guar-

(1) *Smarritos*. Amissos.
(2) *Amblantem*. Ambulantem.
(3) *Scondificam*. Petram, qua homo abscondítur.
(4) *Tanquam nihil*. Inter quas incedit, tanquam si nihil esset.

Guarnellos, calcesque menat, pugnosque frequentes.
Advenit ante fores Palazzi semper apertas.
Omnia sunt aurum, cornisia, limen, et arcus.
Introit, armatum circumspicit agmen ibidem.
Guardia Reginae quod erat, stans jugiter illic.
Quae modo Palazzo suberat, ludisque studebat.
Gaude, Baldus ait, mi Brande, cibaberis, ecce
Carnes, et sanguis tibi praesentantur abunde.
Transit ad obcinctam clausuram mille columnis:
Omnia sunt aurum, Bases, capitelia, Frisi.
Quales hic reperit strepitus, qualemque tumultum,
Quales mollities turpes, actusque salaces,
Utile nil scribi posset, si scribere vellem.
Ostia per girum camerarum plurima justo
Discompagnantur discrimine semper aperta,
Cuncta sigillatim statuit discernere Baldus.
Se viat ad quandam portam, quae nocte, dieque
Stat patefacta, strias sorbens, vomitansque frequentes.
Intus (1) tich tochat pistatio Mortariorum,
Crebraque campanae similis percussio Bronzi.
Transcendit limen, causae pistaminis adsunt.
Obstupet innumeros illic retrovare Striones,
Innumerasque (2) strias vecchias, modicasque puellas.
Non ea medesimo generatur schiatta paeso:
At sunt Italici, Graeci, Gallique, Spagnoles,
Magnates, Poveri, Laici, Fratresque, Pretique,
Matronae, Monighae per forzam claustra colentes.
Sollicitant multas tenui sine voce facendas,
Plurima conficiunt unguenta, Cerumina, pastas
Unctis, Implastros, Pilulas, confecta, cirottos,

Mille

(1) *Tich tochat*. Auditur sonitus.

(2) *Innumerasque strias*. Vetulis praecipue Sagae ministerium tribuitur. Senibus autem hominibus non ita frequenter, quamvis innumeros quoque hic ponat Poeta: adolescentulis autem nunquam. Est autem haec injuria, quae irrationabili vulgi opinione fit senili aetati.

Mille ferant, referant scatolas, voltantque, revoltant,
Urceolosque tegunt, retegunt, solvuntque, resolvunt
Vasa triacarum, Mortaria bronzea chioccant.
Pars mensurat aquas varia de sorte bilancis,
Pars chioccat pavidas crebris pistonibus herbas,
Taxum, cambrossen, squillas, Aconita, cicutas.
Electuaris complentur bissola mille,
Compositis, heu heu, nigro de pulvere mortis:
De (1) spuma zatti, de ladri carne picati,
De pulmone Asini, virda de pelle Ranocchi,
De lue matricis, de Infantis sanguine coeci.
De Cadaveribus tumulorum, deque sagina
Virginulae, de felle bovis, de lacte figorum,
De sudore patris proprii, de, proh scelus!, alba
Paschalis (2) cerae candela, deque sacrato
Chrismate, de Christi dono Baptismatis unda.
Pingunt mixturas cum sacris mille profanas,
Quas uti componant, describere forte valerem,
Sed metuo, errores si quando reprehendere vellem,
Errorum fierem praeceptor, meque Thomistae
Dignum (3) censerent Mitra, Christique Cavallo,
Et de more briae mihi cauda daretur Aselli;
Talia (4) pro magno nec haberent, namque Poetas,
Ac Oratores, Medicos, Legumque ministros;
Namque Senatores, et qui dant jura Brigatis,
Quam plures retegunt ad cursum pergere noctu.

(1) *De spuma zatti*. De spuma, quam Rubeta ab ore emittit. Hoc autem nomine Cremonenses, et qui Cremonensi agro Mantuani finittimi sunt, vocant Rubetam; quod animadvertere jussit literatus quidam Vir Cremonensis, cum perperam hoc ipsum nomen in Zanitonella pro *fele*, a nobis explicatum invenerit.

(2) *Paschalis cerae*. Detestabili sane sacrilegio, qui magicis se actibus addicunt, rebus sacris ad maleficia peragenda abutuntur. Quorum si inutilitatem cognoscerent, ea prorsus omitterent.

(3) *Dignum censerent*. Sic enim solent, sacrilegi in judicium vocati ad mortem pertrahi.

(4) *Talia pro magno*. Nec tanquam res miranda haec haberetur.

Sed quia respectu, legis praevertitur ordo,
Namque (1) solent grossi pisces mangiare minutos,
Desventuratae quaedam solummodo vecchiae,
Sunt quae supra Asinos plebi spectacula fiunt,
Sunt quae Primatum multorum crimina celant,
Sunt quae sparagnant Madonnis pluribus ignem.
Baldus supra videt, subtiliter omnia versat,
Inscriptasque legit scatolas, urcesque notatos,
Nil nisi mortiferum passim legit esse venenum.
Librazzos aperit, vel apertos lectitat omnes,
Nil nisi lethales considerat esse recettas.
Quomodo (2) Garzones saturentur, amare negantes,
Quomodo adulterium uxoris vir noscere possit.
Quomodo virgineae cogantur amare puellae.
Quomodo non tumeat mulier cornando Maritum.
Quomodo si tumuit, Fantinum mingat abortum.
Quomodo vix natos vitient sua fascina puttos.
Quomodo desiccent odiati membra mariti.
Quomodo de birlo mentem, de corpore vitam
Ejusdem tollant, valeant ut pascere Moechos.
Foetentes ibi sunt, (3) ranzae, vecchiaeque striazzae,
Quae vadunt, redeunt portantes (4) Bissola circum,
Has Baldus seguitans vult rerum cernere finem.
    Est locus alter ibi ter centum brachia longus,
Quo docet, heu quantas! vecchiarum turma puellas.
Sunt ibi Dongellas (5) scarcossae mille docentes,
Suntque Pedantrices in despensare Triacas,
Et pedagogarum dant ritus more tenendos:
Qualiter (6) obsequio Veneris sua vota sequantur,
Qualiter Infantis tenerini membra (7) smedullent,

Qualiter

(1) *Namque solent*. Vernaculum adagium: *Il pesce grosso mangia il minuto*.

(2) *Quomodo Garzones*. Arcana, quae in Magicis libris reperiuntur.

(3) *Ranzae*. Marcidae.

(4) *Bissola*. Parva vasa fictilia.

(5) *Scarcossae*. Decrepitae, quae terebratis nucibus, et vacuis comparantur.

(6) *Qualiter obsequio*. Sagarum praecepta.

(7) *Smedullent*. Medullas extrahant.

Qualiter ungantur, moveantque tonitrua coeli.
Qualiter et segetes, et vites grandine tollant.
Qualiter in varias formas sua corpora mutent.
Qualiter efficiant (1) quod amantis forma diabli est.
Qualiter et Christum renegent, Christique batesmum.
Qualiter alliciant Pretos, sibi tradere sanctam
Eucharistiam, aut alicujus membra Beati.
Qualiter, ah facinus! Crucifixum stercore turpent.
Qualiter ad stagnum (2) Nursae sacrare quadernos
Pergant, implentes pelagum, Terramque Diablis.
Qualiter et studeant griffas scapolare (3) Leonis
Pontificis, cui cura bonam stat ponere guardam.
Baldus nunc huc, nunc illuc praecepta striarum
Audit, et intendens aliquam si noscere posset,
Cingaris uxorem vidit, Bertamque magistras
Esse puellarum: traxit quasi turbidus Ensem,
At circumspiciens ibi plures esse (4) Madamas
Primatum uxores, se prostituisse Diablis
Mucchiachias (5), tacuit, risit, latuitque libenter.
Semet confortans, quod quas hic esse putamus
Dianas, illic (6) Striges, scortasque catavit.
Sed laudavit eas sua furta umbrare scientes:
Semiremissa quidem culpa est, quae tegmine transit.
Non ibi plura deest variarum turba Sororum,
Officium quibus est solum condire Triacas.
Baldus enim tunc esse diem non credidit orbi,

 Sed

(1) *Qualiter efficiant*. Sensus est, quomodo efficiant, ut Diabolus formam induat Amasii.

(2) *Nursae*. Nursia Piceni Urbs a Virgilio *frigida* dicta. Fortassis apud Sagas celebris.

(3) *Leonis*. Leone X. Pontifice Maximo haec scribebat Poeta, videlicet circa annum 1722, quo anno dictus Pontifex e vivis decessit. Congruunt vero historiae tempora, cum iis, quae in Vita ex conjecturis deduximus.

(4) *Madamas*. Quemadmodum easdem supra nominavit *Madonnas*. Matronas videlicet bona nominis opinione gaudentes.

(5) *Mucchiachias*. Scorta, Concubinas, famulas.

(6) *Striges*. Metaphorice dictum. Sunt Striges nocturnae aves malum voce portendentes.

Sed Zobiae noctem veluti gens plurima pensat.
Introit ulterius retrovans loca turpia tandem,
Turpia dico, jocis lascivis, atque pruritu,
Turpia nequitiis blandis, luxuque petulco,
Turpia mollitie, Venerisque libidine, scortis,
Pellicibus, tandem quicquid patet esse Lupanar.
Pulchra sed aspectu sunt muri, tecta, solari.
Non mihi si centum bocchae, centumque favellae,
Quas Baldus giojas ibi vidit, ferre valerem.
Longaque, larga patet cubitos Caminata trecentos,
Cujus tecta nitent auro, pavimentaque, muri.
Dicere non opus est quam fulgida strata parantur
Argento, raso, bisso, canzante, veluto.
Leggiadros Juvenes, bellos, facieque venustos,
Stringatos, agiles, quos judicat esse Diablos,
Humanum piliasse caput, moresque decentes.
Conspicit innumeras circum scherzare puellas,
Quae gestant vestes auri, brettasque Veluti.
Praetereo, aut ostri calzas, Rensique camisas;
Quin etiam lapides pretiosos pono dabandam.
Muschium, perfumos, Muscati vasa, zibettum.
Sentit aquas roseas pavimenta per aurea fusas,
Florida porphideos coprunt spalleria muros,
In quibus affixi dant specchi lumina circum.
Illic Meschinae se stant ornare puellae,
Imponunt sguanzis, fronti, colloque (1) belettum,
Atque corallicios faciunt parere labellos;
Incrispantque comas propter placuisse Diablis.
Praetermitto Lyras, Flautos, Citharasque, Leuttos,
Scambiettos, Danzas, Festas, Ballosque, Morescas.
Ipsa Voluptati praeregnat Gulfora tantae,
Quae super auratam stat fronte superba Cadregam.
Haec ea dum Baldus crispo considerat ore,

Ecce

(1) *Belettum*. Pigmentum rubrum.

Ecce catenatum grandi rumore Bocalum
Strascinare videt, calcis, pugnisque domatum.
Undique (1) visendi causa lasciva Juventus
Circumfusa ruit, certatque illudere capto.
Spingitur ante Thronum Reginae pauper homellus,
Voceque sbragifera pietatem, gridat, habete.
Gulfora capturae causam tumefacta dimandat.
Respondetur ei quod pessimus iste Gajoffus
Intrarat furtim propter robbare Coquinam.
Et jam Fardellum de (2) caso, carne, Botiro
Fecerat, inde duos sguataros bastone domarat.
Nec (3) quod scriptus erat regalis servitor Aulae,
Nec quod salarium bruttus poltronus habebat;
Nec qua venisset banda parlare volebat.
Gulfora sdegnato faciem sembiante revoltat:
Hinc, ait, hinc istum zaltronem ducite prestum,
Hinc cito, quae mora fit? me mastinazzus amorbat,
Et spuzzo limoso tentavit odore zibettum.
O quam poca fuit discretio vestra! tulistis
Ante meos oculos istam duxisse Carognam?
Ite viam, (4) rozzamque sibi praevertite formam.
Protinus infelix streppatur ab inde Bocalus,
Tota canaja retro sequitur, dai daique rebombat.
Nemo nisi Baldus per quem pietate movetur.
Ducitur extrorsum, patitur ludibria, scornos;
Baldus qui finem vult cernere, cuncta ferebat,
Quamvis saepe manum posuit pro ducere brandum.
Denique nescio quo Boccalus tingitur (5) uncto,
Qua-

(1) *Undique etc.* Virg. Aen. 2.
Undique visendi studio Trojana juventus
Circumfusa, ruit certatque illudere capto.
(2) *Caso*. Caseo.
(3) *Nec quod*. Sensus est: nec ea ausus est, eo quod Regalis Aulae esset servituti adscriptus; nec quod a Regina stipendium caperet; sed cunctis ignotus, unde venerit, nemini vult prodere.
(4) *Rozzamque*. Sensus est: Et rudem ejus formam in aliam convertite.
(5) *Uncto*. Unguento.

Quapropter (1) longas distendere coepit orecchias,
Mostazzumque procul fundens quasi toccat arenam.
Bracchia deventant gambae, vestesque pilamen
Bertinum (2), bustumque Asini miser induit omne;
Dumque loqui voluit, (3) ragiavit fortiter, a, a.
Cursitat huc, illuc, bastonibus undique pistus,
Vult trare non solitos pro se defendere calzos,
Sed cadit, et magnas carpit cascando schenadas.
Semet spaventat cernens non esse Bocalus.
Os frustra sublime sibi Natura, Deusque
Tradiderant, si sic fieri debebat Asellus.
Nunc strascinatur per caudam, nunc per orecchias,
Excutiturque (4) sua pulvis de pelle tracagnis.
Baldus at oltraggium nil tantum sustinet ultra:
Indusias crepat immo suas, quibus ora Bocalus
Coeperat infelix Asini, gambasque pilosque.
Scorciat (5) ergo diu sitibundum sanguine Brandum,
Irruit in coecam lapidis virtute cohortem,
Et velut undicolas Falco secat ungue Folengas,
Sic Baldus Christo distemperat ense rebelles.
Quisque sibi gambam, seu brazzum, sive galonem
Spiccari sentit, ferrum nec imaginat ullum.
Deserit extemplo gens haec maledicta Bocalum,
Atque per hospitium latitans fugit hinc, fugit inde.
Fama novellatrix Reginae percutit aures,
Quae transmutavit vultus in mille colores.

Ex-

(1) *Quapropter longas*. Ovidii descriptiones in metamorphosibus, egregie imitatur Poeta noster. Sic Midam Ovidius describit Metaph. XI.

. . . . *Nec Delius aures*
Humanam stolidas patitur retinere figuram;
Sed trahit in spatium, vilisque albentibus implet,
Instabilesque imo facit, et dat posse moveri.
Coetera sunt hominis.

(2) *Bertinum*. Cinereum colorem.

(3) *Ragiavit*. Asininam edidit vocem, a, a.

(4) *Excutiturque*. Baculis de pelle ipsi pulvis excutitur.

(5) *Scorciat*. E vagina educit: quasi velit dicere cortice gladium spoliat. Verbum alibi explicatum.

Extimet esse magnum Seraffum, sive Cocaii
Fraudes Merlini, quibus est invasa frequenter.
Introit a reliquis Thalamis Penetrale remotum,
Exercere solet magicos ubi Porca susurros.
Baldus at interea solus diffuderat omnes,
Atque Cadaveribus compleverat undique truncis.
Boccalum pietosus agens (1) pronunciat Ari,
Et versus portam compellit, ut exeat Aulam.
Guardia clamorem vix nunc audirat, in armis
Esse revoltatum: festina recesserat inde,
Reginaeque, timens illam accatare caminat.
Unde Asinum Baldus menat securius extra.
Boccalus nescit vexatus quis sit (2) Agaso,
Saepe caput voltat si cernens cernere posset.
Ut procul excessere, petram detraxit ab ore
Baldus, et aspectum velut est manifestat Asello;
Qui licet exterius bertina pelle tegatur,
Signorile tamen Baldi cognoverat (3) os.
Protinus expassis relevat se cruribus altum,
Tanquam asinus rumpens cum mula virginitatem.
Bracchia dat collo Baldi, Musoque bavoso
Discretus, velut est Asinellus, basia figit:
Esse (4) Asini quoniam dicta est discretio mater.
Non potuit Baldus quin rumperet ore cachinum,
Quando tanta sibi tunc Machina venit adossum.
Attamen eximii velut est usanza Baronis,
Qui cortesiae nullum praeponit honorem,
Soepeque vilificat semet virtute sub ipsa,

Sustinet

(1) *Pronuntiat Ari.* Vox quae Baldo tribuitur, nam Agasonis instar, vocem, quae asinis compellendis adhibetur, Boccalum monet, ut praecedat.
(2) *Agaso*. Asini ductor. *Asinajo*.
(3) *Os*. Vox trunca, quae Italis duabus syllabis aequivalet.

(4) *Esse Asini*: Adagium nobis usitatum, quando significare volumus: discretione, et moderatione esse utendum. Hoc utitur Poeta; verum unde ducatur, satis obscurum. Moderatione enim, et urbanitate asini carent.

Sustinet amplexus, ac oscula foeda Bocali,
Et vinctus pietate quater sua fata piansit.
Postea de sociis aliquam si forte novellam
Sciret, dimandat, sed Asellus raggiat et urlat,
Noscere nec potuit Baldus quid raggiet, et urlet.
Quod parlare nequit: Pede tunc scripsisset ut (1) Io,
Sed manus ad calamum si non fuit apta, minus pes.
Ergo dum lingua, pedibusque docere nequibat,
Ut Baldus seguitet saltem (2) testone cignabat.
Ante viam trottat, seguitans fit Baldus Agaso.
Non procul ecce sibi venit obvia pulchra puella,
Quae (3) septem guidans animalia fune ligarat,
Illaque post Nympham posita feritate sequuntur.
Est Aper, Agnellus, Linx, Bos, Leo, Simia, Vulpes,
Sed proprius Baldo venienti quando fuerunt,
Illico verticibus pedibusque resistere vinclis
Incipiunt, quatiuntque altis mugitibus astra.
Miratur Baldus, restansque interrogat illam,
Quae virtus, aut quae sua fraus animalia vincat.
Illa nihil retulit, sed nectit in arbore sogam,
Et versus Baldum veluti Meretricula currit.
Mecum, si sapies, dicebat, splendide Barro,
Mecum balneolos venies habitare paratos.
Utere me, liber formosula, respicis? en sum,
Candidulas habeo genulas, rubeosque labellos.
Fessulus es? nec ego minus exto lassula, mecum
Languidulos foveat noster tibi lectulus artus.
Est ibi floridulus vagulum prope flumem Agellus,
In quo molliculus de fronde grabatulus extat.

Illic

(1) *Ut Io*. Io Mulier, quae in Juvencam mutata, proprium arenae nomen pede inscripsit.

(2) *Testone*. Ingenti capite Baldo innuebat, ut se sequeretur.

(3) *Quae septem*. Totidem erant Socii, quos Baldus secum habuerat, dempto Boccalo, nam Giubertus erat cum Seraffo Aper erat Hyppol proclivis in libidinem Agnus Hircanus simplex, et mansuetus. Linx Liro ferus, et cursor. Bos Fracassus robustus. Leo Virmazzus fortis. Simia, et Vulpes Cingar, et Falchettus Sagaces amici.

Illic ſomniculus corpuſcula noſtra fovebit,
Illic dulciculas potes has preſsare mamillas.
Illic blandidulos manus hos palpabit ocellos,
Sic dicens Baldo ſinulum laſcivula ſolvit,
Mox dare baſiolum voluit putanella tenellum.
Baldus eam ſubito cognoverat eſſe puellam,
Quam nuper vidit peregrinam cum peregrino.
Transmutaſſe ſuos compagnos judicat ipſam,
Quos in brutorum forma cum reſte ligarat.
Ergo manu celeri per (1) trezzas corripit illam,
Sed dedignatur fragilem vir battere ſexum.
Diſpoliat tantum, quae dum ſpoliatur, in unam
Coepit converti vecchiazzam, dentibus orbam,
Sguerzam (2) calcagnis, oculorum lumine gobbam.
Baldus garofolum qui ſe brancaſſe putarat,
Hanc ubi prae manibus miravit habere carognam,
Protinus obſcoenam ſtomacoſa fronte relinquit,
Quae cito Gulforeum petit undique nuda palazzum.
Dumque diu Baldus ſtabat mirare quo ibat,
Affuit hic protinus Seraffus, (3) Pizza, Rafellus,
Giubertuſque ſimul, qui quattuor ante benignum
Se Baldum penitus ſemota nube tulerunt.
Hic nova feſta fuit, nova danza, novaeque carezzae.
Denique Seraffus mandat diſcedere cunctos,
Solus ibi reſtans animalia ficta reſolvit,
Expedienſque ſuas magicis cum verſibus artes,
Reſtituit ſociis primam cicigando figuram.
Efficitur Vulpes Falchettus, Simia Cingar,
Bos fit Fracaſſus, Linx Liro, Hircanus Agnellus,
Hippol Aper, Leo Virmazzus, Boccalus Aſellus.
Mutavere (4) pilos, ſi mores, neſcio certe.

(1) *Per trezzas*. Crines intortos tanquam funem corripit.

(2) *Sguerzam etc.* Senſus eſt, uno pede claudam, altero oculo coecam, et praeterea gibbam.

(3) *Pizza*. Hi duo Seraffi Socii: Giubertus Socius Baldi.

(4) *Mutavere*. Adagium valde vulgatum. *Si muta il pelo, ma non il coſtume.*

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMSECUNDAM MACARONICEN.

Ela movere ſuam mandat cito Gulfora gentem,
Et contra Baldum praecipitoſa venit.
Baldus cum ſociis veniam ſimulando vocabant,
Quos veluti pegoras ſacrificare volunt.
Denique ſfodrantes ſpadas, occidere gentem
Incipiunt, quae gens, Smirnaque morta jacent.

MER-

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMASECUNDA.

IAmque (1) suae gentis satis amplam Gulphora coedem
Audierat, nec non propriis aspexerat occhis.
Obstupet : ac facti dum cercat scire casonem,
Ecce supragiungit nudis vecchia illa culattis,
Quae Baldi artilios peradessum fugerat uncos.
Qualis multoties Vulpazza fugita (2) tajolis,

 Cui

(1) *Jamque suae etc.* Totam hanc Macaronicem ex nostro exemplari supplevimus, nam in Hollandico exemplari, adeo trunca, et manca apparet, ut vix Auctori nostro tribui posse, in aliquibus saltem, videatur. Illam tamen ad calcem cum reliquis rejiciemus, unde lector facile possit comparationem instituere.

(2) *Fugita tajolis*. Quae ab insidiis fugit, E retibus elapsa : quae sic vocantur, quia pluribus decurtatis lignis terrae affiguntur; ut vulpes in fugam concita, in illa impingat, et funiculis implicetur.

Cui ſex turba fugam dederit villana miaros,
Scridaritque retro, dai, dai, pia, para, repara;
Ipſaque ſcaltra ferens caudam de retro levatam,
Indeque puzziferas vomitans culamine loffas,
Fecerit aſſajum ſanam portaſſe gonellam,
Anxiat, et brazzum linguae butat extra ganaſſas:
Talis Vecchia quidem, vecchiarum ſtronzus, arivat,
Gentis amorbatrix, quae nunc ita bella parebat.
Anſat, et anſando, narrat vidiſſe legiadri
Zuffum hominis, quo non vultu robuſtior alter.
Forte Cavallerum unum de errantibus eſſe,
Qui velut Orlandus veniat deſtruggere Fatas.
Octoque cum ſecum armatos guidare Barones,
Qui poſſent ſolis Coelum confundere ſguardis.
Hos tamen in viſtas varias cangiaſſe Ferarum,
Rendere qui ſecum voluere libidinis actum.
Illius at caſtos mores, animumque Baronis,
Ad (1) propriam ſubito cunctos tornaſſe figuram.
Nil pulchras valuiſſe ſibi nudaſſe mamillas;
Nulla ſuperſtitio quippe illum, nulla luſinga
Ingannare poteſt. Hunc forſitan eſſe Seraffi
Aguaitum, qui ſemper habet penuria calda,
Ut ruat omnino felicia regna Striarum.
Qua propter fieri debere proviſio talis,
Qualis multorum faciat pentire pazias,
Qui ſic praeſumant cum Diis committere pugnam.
    Gulfora quamprimum facier cotalia ſenſit,
Praeſta ſuam mandat ſibi retro currere guardam.
Fit cridor, armorumque ſonus, crepituſque tubarum,
Campanae ad don don fitur concurſio gentis,
Intornumque ſuae calcatur ſquadra Reinae.
Sed Diavolorum Legiones mille treſentae,

Quae

(1) *Ad propriam*. Hoc dicit Vetula ex conjectura, nam poſt ejus diſceſſum Seraffi opera fuerant in priſtinam figuram reſtituti.

Quae simul hic inter miseros (1) squaquarare solebant,
Protinus, experti (2) quondam quae forzia Baldi est,
Inde levant campum, cercantve altronde (3) loginos.
Senserat hunc Baldus strepitum: seguitate sodales,
Dixit, et adversus Palazzum dirigit ormam.
En procul apparens Maga Gulfora, (4) fortius urlat
Bestia, quum Baldum vidit comitantibus altris.
Haec super auratam celerat tirata Carettam,
Quam seguitant etiam Nympharum quinque (5) barozzi.
Non unquam Regina fuit pomposior ista.
Quattuor albentes Palafreni, terga coperti,
Drappibus ex auro strascinant retro quadrigam.
Ipsa tenetque manu (6) sceptrum, doramque coronam
In testa, et rutilo trezzas diademate calcat.
Praecedunt Famuli centum, totidemque staferi,
Quisque suum brandum tenet galone cadentem,
Longa sequit series hominum muschiata Zibettis,
Qui Cortesanos se vantant esse tilatos.
Quorum si videas mores rationis ochialo,
Non homines maschios, sed dicas esse bagassas.
Cortesanus erat tunc verus tempore vecchio,
Quum rex ille produs, rex ille bonissimus (7) Artu,
Egre-

(1) *Squaquarare*. Jactantibus verbis se fortes ostentare.

(2) *Experti quondam*. Supra Macar. XVIII.

(3) *Loginos*. Loculos.

(4) *Fortius urlat*. Valide clamat, vel timore exanimis, vel potius suos increpans, et excitans.

(5) *Barozzi*. Currus.

(6) *Sceptrum*. Consultius ageret si Magicum librum prae manibus teneret, quemadmodum de Muselina cecinit Macar. XVII.

Semper ferre solet Magicum trans ubera librum,

Unde Centaurus, qui illam carpserat, et ferebat,

Ut sit securus Magicum de pectore librum
Excavat; illa cito, se judicat esse peremptam.

Et de Atlante sic canit Areostus Cant. 4. St. 17.

Dalla sinistra sol lo Scudo avea
Tutto coperto di seta vermiglia.
Ne la man destra un libro, onde facea
Nascer leggendo l' alta meraviglia.
Che la lancia talor correr parea,
E fatto avea a più d'un batter le ciglia;
Talor parea ferir con mazza, o stocco
E lontan era, e non avea alcun tocco.

(7) *Artu*. De hisce Heroibus passim mentionem factam invenies apud Bojardum, et apud Bernardum Tassum in longissimo suo Poemate.

Egregiam tenuit cortem, tavolamque rotundam.
Quis fuerit ſcitur, Triſtanus, Lanzaque lottus,
Quis quoque Galvanus, nec non bella altra brigata,
Quae Regis fameja fuit, pulchraeque Ginevrae.
Tunc Amor indoſsum, ſeu faldam, ſive corazzam
Portabat, colpiſque ſpadae acquiſtabat honorem.
Cui (1) ſudoris aquae, cui ſiccae pulvis arenae,
Muſchius, et ambracanus fuerant, ſtoraxque Levanti.
Tunc Cortigiani facies fuit apta placendi,
Et (2) molzinandi rigidae praecordia Damae,
Quando lavabatur ſolo ſudore Celatae,
Quando nigrabatur ſabiis ſub Sole bojento.
Tempore (3) ſed noſtro, proh dii! ſoecloque dadeſsum,
Non niſi perfumis variis, et odore zibetti,
Non niſi, ſeu (4) ſazarae petenentur, ſive toſentur,
Brettus veluti, nec non ſcufiotibus auri,
Auri cordiculis, impreſis, atque medais,
Millibus et frappis per calzas, perque giupones,
Cercamus çarum merdoſi germen Amoris.
En modo, dum celerem (5) caſtigat Gulfora cocchium,
Subſequitantque aliae Vaccarum quinque Carettae,
Has veluti Nymphas, Divas, charaſque Madamas,
Corteſanelli ſociant, illiſque ragionant,
Neſcio quos ſognos paſsata in nocte vedutos.
Et portantinas properantes ſupra Mulettas,
Dente (6) bachettinas vadunt rodendo politas,
Mentitoſque focos narrant, recitantque Sonettos
Sat male ſtringatos, ac parlant mille bajanas,

Men-

(1) *Cui ſudoris*. Cui ſudor, et pulvis erant pro Orientalibus odoribus, quibus foeminis molliores Cinoeduli quidam utuntur.

(2) *Et molzinandi*. Et mulcendi.

(3) *Tempore ſed noſtro*. Mollitiem decimi ſexti ſoeculi inſectatur. Quid ſcriberet ſoeculo noſtro illo valde molliori, et luxui magis dedito?

(4) *Sazarae*. Crines compti, et cincinnati.

(5) *Caſtigat*. Sollicitat.

(6) *Bachettinas*. Ad mollitiem, et luxum, virgulis quibusdam dentes poliunt, eaſque mordent et rodunt leviter.

Menchionasque suo dicunt in amore fusaras.
Baldus ab altano tumulo procul omnia visu
Coeperat, et ridens, ita ragionabat amicis.
Cernite, Compagni, de tantis millibus, unum
Non hominem video, non qui (1) lignaminis ensem
Disfodrare sciat, pejus tirare stocatam.
Hi sunt, quos tantum manifestat barba viriles:
Caetera conveniunt mulieribus apta conocchis.
Sed volo quod pulchram faciamus or ora prodezzam.
Fingamus quaeso, fingamus habere pauram
De Meretrice ista, per quam cuncta omnia puzzant,
Stemus et attenti quae nobis damna parentur.
Talia cum sociis dum sic sic Baldus acordat,
Ecce propinquabat tandem Regina Striarum
Gulfora, quae cernens armatos stare Barones,
O (2) la, quid, inquit, adest? o res non cognita majum?
Cernitis humanam, quo tanta pazia, brigatam?
Qui sunt hi Porci? qui sunt hi brutta somenza?
Nunquid habent animo tam grandem (3) prosopopoejam,
Ut mea praesumant intrare ad Regna gajoffi?
Dixerat, et spazzat Trombettam protinus unum,
Ut sciat unde hominum veniat baldanza malorum,
Qui bastent animum sic tecta subire Deorum.
Ille galoppando, non spiccat ab ore canoram,
Ton taranran frisolo trombam, sin donec arivat,
Baldus ubi, Comitesque manent, finguntque pauram.
Ad quos his parlat dictis Trombetta superbis.
O Poltronzones, quae phantasia guidavit
Sic vos (4) per dominum nostrum, sic absque riguardo

Huc

(1) *Lignaminis*. Ligneum ensem qui valeat educere, non video. Dictum ad contemptum.

(2) *O la, quid, inquit*. Tanquam si de illis nondum antea certior facta fuisse, miratur.

(3) *Prosopopoejam*. Audaciam. Nobis dicendi modus usitatus.

(4) *Sic vos per Dominum*. Haec pariter plebeculae nostrae vulgaris formula, intendens significare, quando quis immerito bono aliquo potitur.

Huc ad Clausuras, et loggiamenta Deorum?
An fors nescitis, haec esse palatia Divum?
Tantane (1) vos vestrae tenuit fidanza canajae?
Maturate fugam, subitique levate trabaccas.
Siccine, bastardi, zaltrones, gensque tegnosa,
Gensque spelorza, sacrum venistis tangere limen?
Ad vos me mandat venerabilis illa Virago,
(Cingar ait tacitus, venerabilis illa putana)
Quae tenet Imperium sub se Regnaminis hujus,
Aut vos ire jubet lontanos partibus istis,
Aut scarozzatam chini veniatis ad illam:
Forte sacrificium meritabitis esse beatum,
Humano quoniam placatur Diva cruore.
Baldus ait, o nos istuc male nempe capati:
Cur, quando matres nostrae de ventre cagarunt,
Non potius Mundo tantos peperere (2) navones?
Andemus miseri sanctum componere numen:
Numen adoremus coeli, quod forte pregheris
Spegnitur humanis Natura colerica Divum.
Compagni risu tacito sub pectore creppant;
Fazza tamen magnum simulat defora dolorem.
Omnes cum testis bassis andare comenzant,
Ac si post schenam manibus, colloque ligatis,
Ad scalam forchae conducat Boja picandos.
Tunc trombetta illos Dominae praesentat, et inquit.
Ecce profanarunt hi vestrae Regna coronae.
Gulfora contremuit bustum tam grande Fracassi;
Interpellat eum, qui sit, quo sanguine venit.
Respondet tremulus, Sturlonus nomine dicor,
Bressa mihi patria est, mea razza Gigantibus illis

De-

(1) *Tantane*. Virg. Aeneid. I. *Tantane vos generis tenuit fiducia vestri? Maturate fugam etc.*

(2) *Navones*. Napi. Etrusce *Rapae*.

Descendit (1), qui trarre Jovem voluere deorsum,
Atque inter se se Regnum partire Deorum.
Gulfora plus dentrum tremuit, quum talia sensit.
Postea fattezzam Baldi, vistamque legiadram,
Dum guardat, latosque humeros, strictumque fiancum,
Protinus in paniam, viscumque Cupidinis intrat,
Ad quem sic placidis loquitur cortesa parolis.
Tu quoque, qui sensum te prodis habere superbum,
Da prolem, nomenque tuum, genus atque tuorum.
Baldus respondet, Caposeccus nomine dicor,
Natus adulterio Monachae, Fratrisque Stopini,
Qui conceperunt me Chiesae retro pilastrum.
Postea Diabolo de me fecere sigillum.
Sum devotus ei, cui dono in corpore vitam,
Unde meum Patrem vado retrovare Stopinum.
Me Mare, me Tellus, me sidera celsa refudant,
Si non (2) esse Dei possum, decet esse Diabli.
Has Desperati stupuit Regina parolas.
Eja Sacerdotes, inquit, nunc Sacra parate,
Atque mihi Altaros holocausti condite tantos,
Quantos nunc istos homines mactare bisognat.
Hunc mi solettum tamen asservate legiadrum,
Quem volo sit primus regali Eunuchus in Aula.
Haec ea dicebat de bello corpore Baldi.

(1) *Descendit*. Gigantum Fabula Coelum affectantium, omnibus jam nota. De hominibus vero ex eorum sanguine procreatis, ita cecinit ex Ovidio Joannes Andreas ab Anguillara. Lib. I. St. 45.

Ma la natura pia, che non consente,
Che quella stirpe sia stirpata affatto,
Fa germogliar di novo un altra gente,
Del sangue loro in terra putrefatto;
Che fu l' idea d' ogni perversa mente
E d' ogni opera ria norma, e ritratto:
Di sangue nacque, e ne fu tanto ingorda,
Che di sangue era ognor macchiata, e lorda.

Quapropter jure Gulfora magis ex corde contremuit.

(2) *Si non esse Dei etc.* Desperantis animi affectus. Juno ap. Virg. Aeneid. 7. inquit

Flectere si nequeo Superos, Acheronta movebo.

Praestiter obedit famulorum turba suorum,
Lignaque portantur, multusque accenditur ignis.
Cujus in excelso capitelo Gulfora stabat.
Ecce (1) Preti, et Frati cum cottis, cumque capuzzis,
Cantantes veniunt in frotta boatibus altis,
Eu oe jach jach, eu oe, pirila, buf baf.
Quorum qui prior est puvialem portat adossum.
Turribuli pinguem mittunt ad nubila fumum,
Incensaeque faces crepitant altaria circum.
Gulfora supra caput montaverat alta pilastri,
Ut solet in summa plantari mole Colossus.
Hic Dea chiamari, vult hic Dea, Porca vocari.
Trombarum clangor rauca cum voce frequentat,
Tarara ton tarara, ton ton tara, tantara taira.
Cor brillat sociis spadas rancare guainis,
Quos ciet ad carnes squarzandas musica trombae.
Ipse prior (2) Caiphas, insemmaque Vescovus Annas,
Accedunt, jugulumque parant scannare Fracasso,
Inque satis largo tepidum adunare cruorem
Vase parecchiatur, meschiandum pane Striarum.
Praecipitur curvos illi bassare ginocchios,
Quem prius ut vaccam cum caetta, cumque securi
Discopare volunt, mox collo immergere cultrum.
Ille sed impatiens clamavit, Balde, facenda haec
It nimis avantum: nimis haec indusia durat.
Talia dum memorat, se drizzat in aera praestus,
Pontificemque piat digitis, durosque restringit
Artilios, schiazzatque illum de more boazzae,
Dextraque de merdis, et sanguine tincta remansit.
Baldus adocchiarat guerram jam esse comenzam,
Heus,

(1) *Ecce Preti, et Frati.* Semper reprehensione dignum Auctoris hujusce vitium, Sacra profanis, et seria ridiculis comiscendi. Haec qui legit, nunquam censeat immitanda.

(2) *Caiphas- Annas.* Nomina satis nota quae Jure Diabolis adnumerantur. Sed perperam rerum Sacrarum species, et nomina, ridiculis suis inventis Poeta immiscet.

Heus, seguitate, inquit, sfodratque celerrimus ensem.
Currit ad urtandam, quam diximus ante, colonnam,
Cum caput innanzum ruit illa, simulque pilastrum,
Quam piat extemplo Baldus per colla cridantem,
Cui dare soccorsum gens infinita ruebat:
Sed Cingar, comitesque alii facto agmine currunt,
Inque illas squadras intrant ut fulmen, et ignis.
Ipse Gigas clamat, nunc est et tempus, et hora
Sacrificare Deo, Vaccasque, hircosque petulcos.
Sic dicendo, probat qualis sit tèmpra bachiocchi.
Ah Porcinajae, cridat Falchettus, et Hippol,
Vos ne putavistis nos qualchos esse maruffos?
Scilicet Agnellos, pegorasque trovastis, et Haedos,
Ut pensaretis sic nos mactare Diablo?
Talia bravando feriunt tutavia, nec ullum
Sparagnant colpum, testasque ad sidera mandant.
Septem mille homines sunt qui sua ferra cavarant,
Et Baldum assaltant, propter riscodere Porcam.
At celer altorium dat Falco, et Cingar, et Hippol,
Hircanusque, aliique simul qui tempore curto,
Mortorum ingenti fabricarunt agere montem.
Turba puellarum fractis fugit inde carettis,
Smarritaeque sinus lacerant, rumpuntque capillos.
Non bonus hic perdit Boccalus tempus, at illas
Protinus inseguitat chiamando, state ribaldae,
State putanellae, quia vos frustare bisognat.
Quo quo? state inquam, ola, spettate, quo itis?
Quove scapinatis, mea nunc vendetta fietur.
Siccine me nuper vacchae fecistis Asellum?
Siccine grattastis mihi schenam (1) pectine boschi?
Haec referens, portat (2) scoriadam forte trovatam,

(1) *Pectine boschi*. Baculo. (2) *Scoriadam*. Ferulam, Scuticam.

Qualem (1) Vegnesae vidi, quum Boja putanas
Per Merzariam frustat, frustandoque currit.
Tandem arrivatas chioccat, (2) tozzatque tapinas.
Attamen alquantum sferzam leggerius offert,
Dum capat in teneras Damas, niveasque Putinas.
Tantum Scarcossas vecchias, lippasque striazzas,
Et Rosianazzas, stailatis tozzolat aspris,
Terga quibus parere facit (3) persutta Friuli;
Non pietas valet hic, non perdonanza cridari,
Nam (4) mercadanti Boccalus fecerat aures.
　　Baldus at in brazzis Reginam portat, et illam
Continuo gens tota ruens riscodere cercat;
Unde travajus erat certando Baronibus ingens,
Tanta superchiabat calcatim turba Bravorum.
Personat incircum Campagna cridoribus altis,
Unde maris Pisces veniunt atterra balordi.
Namque super pendet pelagus de more solari.
Tunc (5) homines superi, nec enim scio dire bugiam,
Audivere illam liquido sub gurgite guerram.
Jamque Striam Baldus multo sudore ligarat,
Inque suis spallis quoddam portarat in antrum.
Non gens ultra sequit; vel mortua vel stroppiata,
Parsque fugae studiat, cercatque per abdita scampum.
Gulfora (6) jam tristo portu guidata, Diablos
Invocat, ut veniant (7) promissam tollere vitam.

Sic-

(1) *Vegnesae*. Venetiis per Mercatorum viam, quae dicitur *Merceria*, qui Carnificis subsunt flagello, ad plateam ducuntur.

(2) *Tozzatque*. Conscribilat.

(3) *Persuta Friuli*. Latinis Perna, sive Petaso, Etrusce *Presciuto*, vel *Prosciuto*, apud Foro Fulienses optime paratur.

(4) *Nam Mercadanti*. Vulgaris formula, quae significat surdas aures praebere.

(5) *Tunc homines superi*. Homines supra mare navigantes, vel Mundi hujus incolae.

(6) *Gulfora jam triste portu*. Italice dicimus: *guidata a mal porto*, significare volentes, magno in discrimine versari.

(7) *Promissam*. Sagis fingunt Romanenses nostri, perpetuam esse vita.

Sic igitur dum ſtridet adhuc, malnata piatur
Unguibus innumeris Diavolorum forte cridantum,
Umbraque (1) in Infernum cum corpore fertur ab illis.
Jamque (2) fracaſſandi domicilia ſporca Fracaſſus
Coeperat impreſam, longiſque ut paſſibus ibat;
Quo jam Gulforeos de fundo ad tecta palazzos
Sterneret, ac mundum tanto privaret afanno.
Ad primam ſubito giuntam de marmore groſſum
Chioccat pilaſtrum, quod ſtat cantone palazzi.
Rumpitur in centum volitantes undique pezzos,
Fitque ingens ſtrepitus de travis, deque quadrellis,
Magnaque terreno camerarum banda ruinat,
Calcinaeque leves malnettant (3) aſtra volando.
Replicat horribiles colpos, geminatque batajum:
Trita columnarum fit ruptio, deque supernis
Machina muralis reboans deſcendit abaſſum.
Indorata (4) cadunt meſchiatis tecta matonis,
Riccaque picturis vadunt ſolaria terrae.
Dumque Gigas manibus turrim furibundus aferrat,
Ecce Seraffus adeſt infretta, vocatque, cridatque,
Parce Gigas, jam parce Gigas, ſic poena ſoluta eſt.

Inte-

(1) *Umbraque. Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbris* Dixerat ex Virgilio Poeta noſter in Hollandica vulgata editione.

(2) *Jamque fracaſſandi*. Clava ferrea armato, et robuſtiori bene hoc opus committitur, cui praeterea *Fracaſſo* nomen erat.

(3) *Aſtra*. Non aſtra, ſed maris fundum, cui ſuberant.

(4) *Indorata cadunt*. Virgilius Aen. 2. v. 445. Sic Aulam Trojani Regis, a Trojanis ipſis defenſionem ſui ipſorum, dirutam, eleganter deſcribit:

Dardanidae contra, turres, ac tecta domorum
Culmina convellunt, his ſe, quando ultima cernunt,
Extrema jam in morte parant, defendere telis:
Auratasque trabes, veterum decora alta Parentum
Devolvunt.

Et Areoſtus Cant. 17. St. 10.

Gittan le turbe dalle eccelſe cime
E merli, e torri, e ſi metton per morte,
Guaſtare i tetti non è alcun che ſtime;
E legne, e pietre vanno ad una ſorte:
Laſtre, e colonne, e le dorate travi,
Che furo in prezzo a li lor Padri, e agli Avi.

Integra ſtet Turris pro nunc, quae quando ruatur,
Illico quae cernis pelagi fundamina ſurſum
Pendula, caſcabunt veluti Natura chinarat,
Voſque negabimini, piſceſque cibabitis omnes.
Si neſcis, turri ſeptem clauduntur in iſta
Fatales (1) ſtatuae, ſex caerae, ſeptima plumbi,
Quas ſimul ad quintam lunam ſub monte Tonalo
Compoſuere Striae ſeptem, Madoja, Catoja,
Stanaque, Birla ſoror, Sberliffaque, Cantara, Dina.
Quam primum frangas Turrim, guaſtesve figuras,
Poſtizzus locus hic in fumum protinus ibit,
Voſque bibetis aquas plus quam ſit voja bibendi.
Venerat huc Baldus (2) mazzatis denique cunctis,
Conciliumque ſuis cum Compagnonibus edit,
Et quid ſit tandem faciendum voce domandat.
Cingar ad infernas ſuadet callare maſones,
Haecve relinquatur Seraffo impreſa ruendi
Regna Strianiſmi, turrem, ſtatuaſque levandi.
Tunc omnes favere manu, favere parolis
Cingaris arditae menti, laudantque talentum
Hunc animi, quo non mundo generoſior alter.
Ad Phlegethontaeas igitur callare cavernas
Voja ſtat, una quidem Baldo paret horula centum,
Poſſe diabolicas rurſum aſſaggiare prodezzas.

Si

(1) *Fatales Statuae*. Hoc pariter Romanenſium exemplo Poeta fingit, qui eodem modo Incantationum ſomniant fundamenta. Ita Areoſtus Cant. 4 St. 38. Atlantis oppidi deſtructionem deſcribit.

Di ſu la ſoglia Atlante un ſaſſo tolle
Di caratteri, e ſtrani ſegni ſculto.
Sotto Vaſi vi ſon, che chiaman olle,
Che fuman ſempre; e dentro han foco occulto.
L' Incantator le ſpezza; e a un tratto il colle
Riman deſerto, inoſpito; ed inculto;
Ne muro appar, ne torre in alcun lato,
Come ſe mai Caſtel non vi ſia ſtato.

(2) *Mazzatis*. Occiſis. *Ammazzati*.

Si (1) brevis hic liber eſt, brevis eſt, nam ſemper acerbos
Gatta parit catulos nimium frezzoſa: valete.

(1) *Si brevis*. Hiſce verſibus viceſimae ſecundae Macaronicem finem ponit Poeta in Hollandico exemplari, ſed vere nimis feſtinanter, quae ibi impreſſa ſunt, ſcripta eſſe apparet. Eſt vernaculum: *la gatta frezzoſa fa i gattelli orbi*.

A R.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMTERTIAM MACARONICEN.

D phlegethontaei descendunt regna Paesi,
Baldus cum sociis, fertque Fracassus eos.
In Griffa resti prius intravere Tavernam,
Quem Baldus pugnis calcibus atque domat.
Mox arrivantes nigras Acherontis ad undas,
Non passant, quoniam Barca Charontis abest.
Hic Cingarinum, qui Baldi filius extat,
Dum ventrem Cingar vult vacuare, trovat.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMATERTIA.

Venimus (1) ad pavidum Malamocchi denique portum,
Gurgite qui medio fert centum mille Diablos,
Naviculamque meam fluctu sorbere minazzat.
Contra Fortunam grandis mattezza videtur

 Spingere

(1) *Venimus*. Medoacus, vel Meduacus apud Livium, *la Brenta*, Plinio geminus est: Major, et *Brenta* appellatur, ex Alpibus Tridentinis per Bassanum oppidum, et Patavium Urbem fluens in mare Adriaticum, in quod excipitur a Venetiis quinque mille passibus. Minor, qui ex dictis Alpibus etiam descendit, Vicentiamque Urbem interluit, ac secus Ateste decurrit, in mare Adriaticum labens apud Fossam Clodiam, et dicitur *Bachilione*.

Hinc dictus Medoacus Portus, seu Methamaucum postea *Malamoco*, olim Urbs Episcopalis sub Patriarchatu Aquilejensi, apud Venetias. Inde 5. mill. pass. aquis Urbe submersa manet Portus; per quem dum transeunt naves, quae Fossa Clodia Venetias pergunt, aliquando undis jactantur magno Viatorum metu, et incommodo; Unde Medoaco Portui infaustum nomen acquisitum.

Spingere Navigium, fert quando pericula mortis.
Ergo quid faciam? ſpicchetur ab Arbore velum,
Non baſtat nobis animus tranſcendere paſſum,
In quo tam ſpeſſum gentes anegarier ajunt.
Non mihi baſtantes cordae, baſtantia vela,
Noſtraque ſub fundo male Navis (1) impegolatur,
Et per fiſſuras aqua drentum ſaltat ubique.
Difficilis (2) ſemper fit ſcortegatio caudae.
At quia non modicum video mihi naſcere ſcornum,
Qui jam vogarim quingentos mille mearos,
Non formidarim Cagnae latramina Syllae,
Non me terruerit rabies ingorda Carybdis,
Et Malamoccheum trepidem paſſare furorem?
Fac animum, paveaſque nihil, Maſelina, gajardum,
Grandis erit, confeſſo quidem, ſtraccatio ſchenae,
Dum contra fluctus opus eſt diſtendere brazzos;
Sed Bergamaſco qualis nutritus in agro
De montagnarum lapidoſo culmine ſmontat,
Bramoſus Venetos, dilecta, videre paeſos,
Littora, (3) Marconem portans in ventre ficatum,
Et vermocanum giurat, quod dummodo vivat.
Non Venetiarum vult biſcurare Leonem:
Curat inuſatas pocum maris ire per undas,
Et conturbatas pelago vomitare budellas;
Namque labor nihil eſt dum campanilia celſa
Proſpicit a longe medio naſcentia Ponto,
Et guardat (4) pomum ſtans de lontano doratum:
Talis ego, quid nam rapida ſpaventor ab unda,

Cum

(1) *Impegolatur*. Pice male oblita, ſeu obducta, male aquis obſiſtit.

(2) *Difficilis etc.* Vulgatum Proverbium: *La coda è la più dura da ſcorticare*.

(3) *Marconem etc.* Montium Bergomenſium Cultores, Venetae Reipublicae Subditi, Principi, ut par eſt, fideles deſcribit, qui *dummodo vivant* ſe nunquam deſiſcere a fidelitate, poſſe negant.

(4) *Pomum*. Deauratam pilam, quae Turrium apici impoſita eſt a longe videntes, praeteriti laboris obliviſcuntur.

Cum portus meditor dulces, gratumque repoſſum?
Ergo ſub horriſono Baldum ſociare Baratro,
Ferte juvamentum veſtro conamine Muſae,
Et mihi vojatis nullam (1) ſpragnare fadigam.
Sentio terribiles animarum ſurgere voces,
Audio ſtridentes, ac labra frementia, dentes,
Inſpicio laceras inſemmam sbattere palmas,
Cernoque terrificos, nigros, rubeoſque Diablos
Infilzare ſuis miſerellas cornibus Almas,
Sulphureumque focum bandas agitare per omnes.
Baldus Gulforeas poſtquam deſtruxerat oras,
Cunctaque Fracaſſi mala tecta ruere fracaſſo,
Retrogredi mandat, per tombam ſcilicet illam,
De qua Fracaſſus tergo portarat amicos.
Jamque arrivarant (2) ubi terno in flumine flumen
Scinditur, ac marmor Fracaſſus nobile rupit.
Ad Plegethontoeas Baldus deſcendere ſtanzas
Praecipit, una ſibi Centannos horula paret
Poſſe diabolicas brando tentare prodezzas.
Ecce (3) iterum ſcuras animoſo corde latebras
Introeunt, callantque magis per climata centri.
Gemma tamen fulget, quam Baldus ſervat in elmo,
Qua cernunt aditus, et multa pericula ſchivant.
Semper ad in giuſum facili labente camino
Frettantes abeunt, Baldi praeeunte luſoro.
Centum ſtradiculas, centumque viacula jam jam
Incipiunt reperire, ſimul concurrere in unam
Ingentem ſtradam, variis venientia bandis.
Dico quod innumeras retrovant hinc inde viettas,
Derivare ſuos fines ad grande viaggium,

 Quem

(1) *Spragnare*. Nulli velitis labori parcere. *Riſparmiare*; nos dicimus *Sparagnare*. Ruſtici *Spragnar*.
(2) *Ubi terno etc.* Macaron. XXI.
(3) *Ecce iterum*. Etiam hujuſce Macaronices pleraque ex noſtro Exemplari ſupplevimus, Hollandicam editionem ad calcem rejicientes, certe enim trunca, et mutila in pluribus videtur.

Quem ſpatioſa menat ſtygiis contrada paeſis:
Quales in Veneta nos cernimus urbe canales,
Undique menantes barcas, deſcendere in unum
Majorem (1), bravumque nimis, groſſumque canalem:
Tales ſtradiculae, calles, ſentiria mille
Conveniunt, monſtrantque notas ea ſingula ſcriptas,
Unde poteſt ſciri, qua quiſque caminus ab urbe
Huc deſcendat, agatque ſuas huc illa brigatas.
Eſt via, quam drizzat Florentia, Roma, Milanus;
Zenova, Neapolis, Vegneſia, Parma, Bologna,
Lion, Avignonus, Pariſus, Buda, Valenza,
Conſtantinopolis, Cairus, ſedesque Cipadae,
Denique quodque ſolum, quaeque urbs, arx, villa, caminum,
Huc drizzat, portatque ſuas ad tartara pravas,
Malnataſque animas, quarum tot millia nigrum
Continuo ingrombant barathrum, quot milia toto
Muſcarum mundo naſcunt in millibus annis.
Quo magis ante itur, magis orbita largior umbras
Excipit innumeras, tacito rumore gementes.
Baldus Compagnis nulli parlare comandat:
Dumque illi parent, dumque alta ſilentia ſervant;
Ecce caput ſtradae ſe ſe dilatat in amplam
Campagnam horribilem, et cinerum de pulvere carcam.
Subterrana illic Ventorum flamina regnant,
Pro quibus efficitur mundo teremotus in iſto.
Impetuoſa ferunt cineres, agitantque (2) ſavornam
Per largos campos, redolentes Sulphuris (3) ohibò.
Gaudet in hac rerum Baldus novitate, Lironem

Ad-

(1) *Majorem.* Omnes aquarum Rivuli, qui Venetam Urbem undequaque interſecant, ad Majorem Canalem ducunt, quem dicunt *Canal Grande*, qui totam Urbis longitudinem ſinuoſo tramite dividit, magnificis hinc inde conſitis Aedificiis, quae vagum cymbulis transfretantibus, et tranſeuntibus exhibent ſpectaculum.

(2) *Savornam.* Saburram, pulverem. A Saburra navium.

(3) *Sulphuris ohibò.* Vox *ohibò*, quae ab Italis uſurpatur, dum foetens aliquid vel guſtant, vel olent, tamquam accuſativum uſurpat, ſignificantem foetidum odorem.

Admonet, atque alios nulla de sorte pavere.
Quid? Falchettus ait, dum te mi Balde videmus,
Non sgomentabit nos quanta canaja sub orco
Stat Diavolorum, nec quanta sub aere stridet.
Dixerat, et saltans, animo se monstrat alegro,
Contraque terribiles ventos ruit huc, ruit illuc.
Cingar eum sequitur scherzando, trusantque vicissim.
Ambo simul rident, saltant, vaduntque, reduntque;
Quales Agnelli fugiunt, matremque relinquunt,
Quattuor et pedibus guizzant, et in aera pirlant;
Ast ubi sentitur Lupus exurlare propinquus,
Confestim pavidi se matris ad ubera tornant;
Pastor adest, grossumque canem sibi chiamat apressum.
Talis Falchettus laeto cum Cingare spassum
Grande piat, curruntque ambo lontanius altris.
Ast improvisos prigolos si forte catabant,
Praestiter ad portum Baldi remeare videbas,
Inde sub illius combattere fortiter umbra.
Qui velut (1) avvezzat caporalis providus, ipse
De se non curat, tamen risguardat amicos.
Ad caput interea campagnae scurus et asper
Boscus adest, ac sylva pavens, non consita myrthis,
Non lauris, platanis, ulmis, altisque cipressis;
At nigrae taxus, aconita, malaeque cicutae,
Grandilitate pares alpino in culmine fagis,
Toxica mortiferi sudant de cortice sughi.
Introit ante alios Baldus, nova cernere gaudet,
Perque venenifluas nihil aestimat ire latebras.
Incipiunt (2) jam longe gravem sentire (3) bagordum,
Mur-

(1) *Avvezzat*. In passiva significatione usurpatum: *Sicuti solet*.
(2) *Incipiunt*. Virg. Aeneid. 6. *Continuo auditae voces, vagitus et ingens etc.*

(3) *Bagordum*. Strepitum. Proprie dicitur apud nos de multarum vocum simul loquentium fragore.

Murmur et insolitum, tamquam tempesta petrarum,
Vel (1) magis ad guisam pelagi battentis arenam,
Quando fremit, vastasque polo subgurgitat undas.
In finem boschi retrovant intramina grandis
Portazzae, nunquam chiusae, sed semper apertae,
Per quam trenta pares intrant insemma carettae,
Verbaque sic duro saxi frontale notantur.
Regia Luciferi dicor, bandita tenetur
Cors hic, intrando patet, ast uscendo seratur.
Fracassus ridet, subeamus adunca sodales,
Non (2) regrediendi dabitur, ut cerno, facultas.
Introeunt igitur: tenebris appena resistit
Carbonus Baldi, sed folta in nocte tumultant,
Horrisonasque tonant scurissima regna querelas.
Ecce Tavernarus tandem barbatus in illos
Obuius accelerat, vivosque in corpore mirat.
O, secum parlat, quae cosa novella videtur?

Sic

(1) *Vel magis ad guisam*. Duplici hac brevi similitudine, magnos Poetas, Merlinum fuisse imitatum negari nou potest, et magnum se quoque Poetam exhiberet. Extremam hanc similitudinem Homerus habet Il. lib. 4., quam sic Italicis versibus expressit Egregius concivis noster P. Joseph Bozoli e Soc. Jesu in Iliados eleganti versione, quam nuper edidit Cant. 4. St. 77.

Qual venir suol nel salso lito l' onda
Mossa dall' Austro, che a principio scherza,
Che maggior della prima è la seconda,
E con più forza poi segue la terza.
Ed ogni volta più l' umore abbonda,
E nell' arena più stende la sferza.
Stende la sferza, e ritorna pur anco,
E lascia il lito ognor spumoso, e bianco.

Ex Homero eleganter, sed brevius, Virgilius Aeneid. 7.

Fluctus uti primo, coepit cum albescere vento,
Paulatim se se tollit mare, et altius undas
Erigit, inde imo consurgit ad aethera fundo.

Item Catullus in Argonatica

Hic qualis flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus, proclives incitat undas
Aurora exoriente vagi sub lumine Solis:
Quae tarde primum clementi flamine pulsae
Procedunt . . . .
Post vento crescente magis, magis increbrescunt.

Tandem Immorralis Areostus Cant. 24. St. 9. Iisdem verbis, quibus usus est praestans Traductor, hac eadem similitudinem usus est.

Sed Poetam nostram in hac sua brevitate, nemini in genere suo audeo dicere secundum.

(2) *Non regrediendi*: Revera, regrediendi facultas non est data.

Sic ait, et mulcens foltos ad menta pelazzos,
Stat penserosus, stupidus, sensuque revoltat,
Debeat an similes scotto invitare (1) Brigantes.
Tandem, guarnazzam cingens brotaminis unctam,
Vultis, ait, nostram compagni intrare tavernam?
Boccalus raptim responsum primior affert.
Qui cercandum aliud? bona si tibi caneva primum,
Inde bonae Quajae, bona lonza, bonique capretti,
Ecce parecchiamur simul omnia ventre locare,
Et pagare simul patefactis omnia borsis.
Ostus ait, mecum veniatis, non mihi desunt
Et pernicones, et frolla carne Fasani,
Et vinum garbum, et vinum dulce Reami.
Sic ait ingrediens, mensasque parare comandat.
Hunc omnes seguitant, sed Baldus inanzior altris,
Compagnisque facit per opaca silentia scortam,
Donec eos salam conduxerat Ostus in amplam,
In qua mille animas epulis catavere sedentes,
Mangiantesque instar porcorum dente famato.
Sunt etenim magrae vultu, nigraeque colore,
Sunt sguerzae, gobbae, sciancatae, suntque carognis
Omnibus aequandae nimio puzzore malorum.
Irruit ad mensam jucunda fronte Bocalus,
Inque piatellum dum vult extendere griffum,
Protinus indretum vultu pallente retirat.
Qui pensando aliquem forsan ghermire Caponem.
Ghermiturus erat (2) Struzzum, turpemque marassum.
Accedit propius factum discernere Baldus.
Quali cum guisa Gattum rosegare (3) codajum

Aspi-

(1) *Brigantes*. Barbam manu mulcens, ponderat, an hujusmodi homines nondum corpore exutos, debeat ad Tabernam invitare, maxime milites, solent enim facile rixas miscere.

(2) *Struzzum*, *marassum*. Sthrutionem, Viperam: in aliis legitur *Scurzum*, fortassis aliquod nobis ignotum serpentis genus.

(3) *Codajum*. Nos dicimus Co d'ajo quando volumus significare integrum allium; et rodere allium metaforice usurpamus, significantes rabia torqueri.

Aspicias, quando sibi retro cauda tiratur,
Striccaturque simul, manibus per forza retentus,
Qui fremit, et faciens gnao gnao se ingordus anegat;
Illas sic animas contemplat Baldus edentes
Vipeream carnem, rospos, variasque vivandas,
Unde venenorum mors inevitabilis exit.
Praeterea aspideo completas sanguine tazzas
Sorbebant, oculosque foras sorbendo butabant,
Ut solet infirmus, cui (1) Jerae pocula dentur.
Corripit interea rigidam post fercula sferzam
Ostus, et intornum menando, licentiat illas,
Namque novas alias quoque pasturare bisognat.
Impetuosae igitur abeunt, subeuntque novellae,
Quas etiam cogit putridis accumbere mensis.
Mox ait ad Baldum, sociosque: sedete bricones,
Seu vos mangietis, seu non mangiare vojatis,
Omnino facit misterum solvere scottum.
Sic dicens alzat scoriatae quinque catenas,
Hinc menat, et zif zaf risonando, percutit Hippol,
Quem male provistum tollit de (2) peso levatum,
Atque suo fratri Lirono buttat adossum,
Amboque (3) schenadam pariter cascando piarunt.
Illa quidem vestra est, Boccalus parlat, habetis
Praevendam (4) vestram, tamen hanc non curo biavam.
Sic ait, et scapolat, cantoneque delitet uno.
Baldus arostitum rapit improviste Dragonem,
Inque Tavernari mostazzum concite jactat,
Manserit ut medio faciei stigma notatum.

Non

(1) *Cui Jerae pocula*. Amaro herbae succo pocula plena.

(2) *De peso levatum*. Graviter percutit. De ingenti ferulae ictu, quo quis alium percutit, nos dicimus: *lo leva 'dl peso*.

(3) *Schenadam*. Hoc vocabulo explicant Nostrates, qui ingenti impetu tergore in terram cadit, vel tergore in aliquod impingit graviter.

(4) *Praevendam etc.* Vos vestram portionem habetis, hoc tamen cibo vesci non curo.

Non tamen hoc tantum colpo fuit ira Baronis
Sat contenta: tirat cum rosto insemma, saporem
Ingentis pugni, qui dextram tozzat orecchiam,
Unde stramazzanti chioccat quoque terra sinistram:
Cingar ait ridens: nondum mangiavimus, et tu
Balde, comenzasti scottum pagare tavernae.
Respondet Baldus: sic Hippolis esca soluta est.
Interea Virmazzus eas interrogat umbras,
Cur veniant illam sic albergare tavernam,
Curque venenosas ingojent, atque tracannent
Has victuarias, plenosque cruore (1) becheros.
Cui major sic umbra gemens suspirat, et inquit:
Quaelibet infernis cruciatibus Alma ferenda,
Corpore quum primum posito descendit ad orcum,
Anteque quam vadat grottas habitare statutas,
Hoc Diavolazzo prius invitatur ab osto,
Quem (2) Griffarostum diabolica zurma domandat:
Nec tamen invitum contemnere possumus istum,
Nolentes etenim ferri scoriada coercet.
Quapropter quantas animas ingombrat Avernus,
Iste Tavernarus marzo mangiamine pascit.
Dixerat haec, alias en rursus adire videbant,
Unde jubet propter fastidia Baldus, ab illa
Compagnos betola stomacosa cedere tandem.
Protinus egressi, denso se se agmine stringunt,
Namque (3) illic adeo grossa est fuscatio noctis,
Ut valeas etiam gladio taliare tenebras,
Perdere vel se se potuissent unus ab altro.

E e Jussu

(1) *Becheros*. Pateras, pocula. *Bicbieri*.

(2) *Quem Griffarostum*. De Griffarosto etiam in Orlandino meminit. Quem vero hoc nomine intendat significare, in Vita Cap. 2. §. 2. ex conjecturis deduximus.

(3) *Namque illic adeo etc.* Virgilius obscurum ad Tartara, incertumque iter, ita eleganter describit:
Ibant obscuri sola sub nocte per umbras,
Perque domos Ditis vacuas, et inania Regna.

Jussu ergo Baldi modicum fecere drapellum,
Atque Capellettis similes insemma dunantur.
Namque Stradiotti leggeras (1) supra pedrinas,
Quando correriam faciunt inimica per arua,
Non se spernazzant veluti poltrona canaja;
Verum (2) groppetto strictim calcantur in uno,
Donec aquistatis parlent sperone botinis,
Atque cavalla grisa, (3) bre, bre, vel pospodo, dicant.
Baldus praecedens sfodratum bajulat ensem,
At se Boccalus nunquam lontanat ab illo,
Seque volunteram, dum corde tremante cacabat,
Vellet in illius totum se abscondere costis,
Saepe (4) Agnusdeos faciebat fronte revolta.
Jam procul ascoltant strepitum rumoris aquosi,
Non aliter quando laxatur (5) brena Molinis.
Baldus ad hunc sonitum tendit; drizzatque pedattas,
Arrivantque illuc nigras Acherontis ad undas,
Quae semper veluti (6) Porettae balnea fumant.
Illic (7) circa suas testas hinc inde volazzant
Innumerae flentes animae, vocitantque Charontem,

Quas

(1) *Supra Pedrinas*. Super equinos pullos.

(2) *Groppetto*. In exiguo spatio turba collecta, veluti nodo simul colligata, ab Etrusca voce *gruppo*. Nodus.

(3) *Bre Bre etc.* Illyricorum invicem colloquentium expressio.

(4) *Saepe agnus deos*. Signo Crucis, et Religiosae pietatis inditiis se se Baldo commendabat. Haec Sacrarum cum profanis rebus commixtio, nunquam laudabilis.

(5) *Brena*. Repagulum, Obex, Hostium aquam sustinens: froenum.

(6) *Poretae*. Celebres Thermae, semper sulphureis, et aestuosis aquis fumantes.

(7) *Illic circa suas etc.* Multitudinem ad Stygiam Paludem Convolantium, quam Poeta noster lepide diversis in locis describit, ita Virgilius exprimit Aeneid. 6. vers. 305.

Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat,
Matres, atque viri, defunctaque Corpora vita
Magnanimum Heroum, pueri, innuptaeque Puellae,
Impositique rogis Juvenes, ante ora Parentum:
Quam multa in sylvis Autumni frigore primo
Lapsa cadunt folia; aut ad terram gurgite ab alto,
Quam multae glomerantur aves, ubi frigidus annus
Trans Pontum fugat, et terris immittit apricis.
Stabant orantes primi transmittere cursum etc.

Quas ille ad ripam debet passare sinistram,
Sed non, transactis jam giornis octo, videtur.
Cingar in hoc tantum sociis longatur ab altris,
Namque coactus erat Naturae figere termen,
Sive super littus fungum plantare novellum,
Vel potius dicam, lombardam promere quajam.
Jamque bragas implens, huc illuc ibat anasum,
Ut (1) brachetta solet, quae leprem china (2) sausat.
Sed non hic leporem, sed non trovat ille caprettum,
Sed juvenem mortum, quo sic improvidus urtat,
Quantos unde pilos habuit per corpus arizzat.
Nec destringatis bene tunc in littore calzis
Se se bassarat, fosso nascostus in uno,
Totum per calzas se repperit esse zibettum,
Nam cagarella metu procedit saepe gajardo;
Imo paura magis poterit bastabilis esse
Destiticare cito stiticas in ventre budellas,
Quam per crysterii pivam decoctio malvae.
Cingar se retrahit, (3) ceu qui pede presserit anguem,
Et Juvenem attonita guatabat mente galantum,
Qui stramortitus revera, non ibi mortus,
Ut parebat, erat, lachrymisque bagnarat arenam.
Ahime, Cingar ait, quae nam fortuna guidavit,

(1) *Ut Brachetta*. Tanquam Vertagus catellus.

(2) *Sausat*. Olfacit, et olfactu quaeritat.

(3) *Ceu qui pede etc.* Poetica similitudo, qua duo illi Poeseos Principes feliciter usi sunt. Homer. lib. 3. Iliad. ex laudata versione:

Qual chi si mira avanti all' improviso
Venenoso serpente alla Foresta,
Ritorna in dietro il piè pallido in viso,
E tutto trema dal piede alla testa:
Tal Paride tornò ec.

Et Virgilius Aeneid. 2.

Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit,
Attollentem iras, et coerula colla tumentem:
Haud secus Androgeos etc.

Te puer huc, aut quo (4) ſic vivo corpore vadis?
Dixerat, et ſe ſe paulatim proximat illi,
Vultque experiri, ſi vitam liquerit iſtam.
Praeſtiter amotis sbarattat pectora pannis,
Cercat, et un pocum taſtat ſub corde calorem,
Unde datur ſciri nondum ſpudaſſe fiatum,
Nec Requiem aeternam fuerat cantare biſognus.
At penſare nequit foggiam, quae ſuſcitet illum.
Non ibi credat aquis vultum sbroſare roſatis,
Non ibi odorifero venas fregare cirotto,
Non ibi ſperet aquam de flumine tollere freſcam,
Namque venenoſis Acheron ibi fluctibus ardet.
Per mancum ergo malum caldam ſpinavit orinam,
Et Juvenis venas, polſos, et tempia bagnat.
Ille pudicino piſſamine Cingaris unctus;
Paulatim forzas revocare per oſſa comenzat.
En bellam frontem, bellos en ſchiudit ocellos,
Haſque parolinas, inſpecto Cingare, parlat.
Sis benedictus homo, tal qualis Barro fuiſti,
Qui medio morto tranſtullum tale dediſti.
Non hoc feciſſet medicinae inventor Apollo.
Cingar eum levat e terris, mox talia parlat:
O (1) formoſe puer, quaenam deſgratia tanta eſt?
Quaeve loco iſto nunc te Phantaſia butavit?

Cui

(1) *Sic vivo corpore.* Duabus hic in rebus ſibi contradicit Poeta, quas diſſimulare non poſſumus.

Interrogat hic jacentem juvenem cur vivo corpore ad Tartara deſcendat; deinde poſt pauca, quaerit utrum adhuc vivat. Sic Cingarem pingit in pugnis, et rixis ſemper impavidum; et ſupra, jacens Corpus adoloſcentis deprehendens, tanto timore corripitur, ut

Quantos . . . . pilos habuit per corpus arizzat etc.

(2) O *formoſe puer.* Mirum videri poteſt, egreglos forma juvenes huc uſque in Inferis perveniſſe, nec Muſſelinae, nec Gulphorae inſidiis ceſſiſſe, quin Merlini, et Seraffi monitis, nec lucenti lapide, neque ophthalmico eſſent muniti. Haec placuit adnotare, non ut Poetae noſtro detrahamus; ſed ut advertant Lectores, hujuſmodi diſcrepantias in Poetis omnibus Virgilio Poſterioribus, et praecipue in Romanenſibus reperiri, quos Poeta noſter ſtudet tacite per imitationem carpere, et reprehendere.

Cui ſic riſpoſtam magno facit ille pianctu:
Eſt mihi Mantoo de ſanguine peſſima Mater,
Nomine Berta quidem, ſed ſupra nomine Stria.
Ipſa, meum patrem Baldum quia ſenſerat ire
Per mare, per terras, alium Scanfarda Maritum
Sumpſit, et ex illo peperit tres Vacca fiolos.
Me, fratremque meum de Baldi ſemine ductos
Contempſit, propriamque caſam nos linquere fecit.
Mantua nos genuit; ſed Brixia clara ducavit,
Inde Bologneſis ambo pervenimus oris.
Florius et Foelix fuerant tunc forte Barones
Prudentes, placidi, gentiles, atque benigni,
Subque ſuis domibus nos accepere libenter.
Cingarinus ego dicor, pro Cingare quodam,
Quem meus ante alios Pater olim ſemper amabat.
Eſt mihi Germanus, quo non mihi carior alter,
Et Marcellinus, ſic patre volente, vocatur.
Ambo univerſas Mundi luſtravimus oras,
Dilectum patrem Baldum caſone trovandi.
Poſt Montagnaram ſcabroſa pericla (1) ratarum,
Poſt ſaſſinantum contraſtamenta ladrorum,
Poſt diverſa Maris combattimenta furentis,
Poſt Syrtes, ſcopulos, poſt tantos denique caſus,
Ad (2) deſperatam, velut ajunt, fecimus ambo,
Tartaricas quoniam placuit luſtrare maſones,
Mancum extimantes vitam, quam quinque lupinos.
Aſt ubi nos fortuna locum deduxit ad iſtum,
Jam jam pro longa medios ſtrachedine mortos,
Affuit ecce Charon praeſentis Nauta Riverae,
Qui gerit et curam curvo transferre phaſello

Dam-

(1) *Ratarum*. Vox noſtratibus elegans, dum acclivem aliquem, et arduum aſcenſum volunt exprimere, dicunt enim: Una Scala *ratta*. Una ſalita *ratta*, hoc eſt: *rigida*.

(2) *Ad deſperatam*. Sic ajunt Itali omnes: *alla diſperata*; hoc eſt, deſperatione ducti, Patrem nullibi invenientes, ad Tartara deſcendimus.

Damnatas animas, et ademptas morte secunda.
Ergo rogamus eum, si nos trascendere vellet,
Dum tamen id nobis concederet Alta Voluntas.
Ille ribaldonus, ne Nautis degeneraret,
Qui dicunt uno flatu sex mille bosias,
Promisit, nos velle quidem passare delajum,
Sed pariter non vult, dicens quod transiet unus
Post alium, fietque duplex vogatio nostra.
Et causam dedit hanc, ne multo Barca repressa
Pondere corporeo (1) strappozzaretur ab undis.
Adduxit post haec quandam cum fraude rasonem,
Quod quantas animas ab Adami tempore mortas,
Seu quas Christus habet, seu mundus, sive barathrum,
Plus sustentaret leviter sua Gondola totas,
Quam minimam Infantis cum peso corporis Almam.
Hac igitur ratione meus Germanus in illam
Montavit Barcam, meque hoc in littore liquit.
Heu quales tumuere meo sub pectore curae!
Post illum quantum poteram mirabar anhelus,
Ac si non esset mihi regressurus ab Orco.
Nec quod ego timui falsum fuit, ecce Charontis
Per septem giornos nunquam comparsa carina est.
Absque meo mansi dilecto fratre misellus,
Ducitur ad Barathrum, sine quo jam vivere nolo.
Cingar id ascoltans exiverat extra seipsum,
Fecerat et veluti faciunt, qui nocte vanezzant.
In pueri facie sua lumina fixa tenebat,
Ac dubiosa diu sibi mens stetit ista videndo.
Et Cingarini Corpus phantasma putabat.
Attamen, ut vidit, patrem ora imitantia Baldum,

Magni-

(1) *Strappozaretur.* Ne ab undis immergeretur. Virgilius Charontis navim ascendentem Aeneam sic exprimit . . . . . . *Simul accipit alveo*
Ingentem Aeneam: gemuit sub pondere cymba
Sutilis, et multam accepit rimosa paludem.

Magnificumque decus frontis, quo torva leaena,
Et Lupus, et Tigris inde mansuescere possent;
Immaduere statim tenero pia lumina fletu,
Et Cingarini fronti dedit oscula centum.
Pone, inquit, pavidos animos, dulcissime fili,
Non procul esse tuum patrem tibi nuntio Baldum.
Sic dicens dextram levae conjunxit, et illum
Ducens ad patrem diversa interrogat acta.
Interea Baldus minitanti voce Charontem
Clamitat, et jurat cum pugnis rumpere nasum,
Ni subito ad ripam redeat, Cymbamque reducat,
Qua tot debebant animae transcendere flumen.
Sed frustra clamat, quia nil Charon improbus audit.
Nam tantae voces horrenda per aerea strident,
Quod non Bombardas possent audire sparantes,
Non quod clamorem Baldi, rigidasque minazzas.
Sunt ibi plangores, socios pietate moventes,
Sunt irae voces, fremitus, sunt verba dolorum,
Diversae linguae faciunt per coeca tumultum
Littora, nec lacrymas retinent Lironus, et Hyppol.
Sunt animae tantae jam ripam desuper illam,
Quas (1) Charon in gonda debet transferre bicorni,
Quod Baldi caricant humeros, comitumque suorum.
Ignorant illae plantas, qua in parte reponant,
Unde super spallas ipsorum stando reposant.
Ex animis plenas Fracassus habebat orecchias,
Est quoque saepe suum nasum sofiare coactus,
Ex animis quoniam nares implentur et ipsae.
Quapropter pleni stoppo sboramine Nasi,
Stranudat, buttatque foras stranudibus Almas.

Sed

(1) *Quas Charon in gonda*. In cymbula. *In gondola*. Multitudinem ad lacum confluentem supra adnotavimus. Hic tamen a Poeta nostro lepidis idem objectum coloribus expressum potest Lector advertere.

Sed post stranudum redeunt, nasumque subintrant;
Impatiens tamen ille caput (1) scosſare frequentat,
Post scossamentum plus importune retornant,
Et cunctis examen, apum sua testa videtur,
Murmure quae leni stippantur circa foramen.
Vel potius Fracassus erat velut annosus Bos,
Cujus sbercigeros oculos, plenosve povina,
Rodere contendunt Moscones, atque Tavani,
Quos ut discazzet, saepissime scossat orechias,
Sed quo plus scorlat, redeunt plus morsibus illi.
    Jam Cingarinum Cingar deduxerat illuc,
Quem praesentavit Baldo, sic ore loquutus.
Nosce, Pater, natum, proprii quoque sanguinis ortum.
Hanc tua, Balde, rosam radix eduxit opimam,
Protulit hoc nobis tua vivida planta garoflum,
Protulit hunc radium tua lux diffusa per orbem.
Carpe tui fructum jam seminis, haec tua proles,
Hic Cingarinus, quem parvum liquimus orbi.
    Baldus matura suspexit fronte puellum,
Visceribus motis dudum stetit extra seipsum,
Denique nil dubitans illum lacrymosus abrazzat,
Et Marcellino post haec de fratre dimandat.
Cingarinus ei de Bertae crimine narrat,
Mox de Germano tulerat quem barca Charontis.
Baldus de Berta laeto subrisit ocello,
Tum dixit: verax (2) non foemina Berta fuisset,

Nam

(1) *Scossare*. Movere. Excutere; vehementer movere: *crollare*. Vulgo *scorlare*, *squassare*.

(2) *Non foemina Berta*. Quam supra Macar. XXI. invenerat inter Laenas, et Sagas. Quemadmodum vero tunc maximam, quae illum aggradiebatur, iracundiam compressit, illam tot aliis praeclaris foeminis sociatam videns; ita hic narrationem Cingarini moderate tulit, nam, ut inquit Seneca in Troade: *Solatium est miseris Socium habere in poenis*; Et hac ipsa in re Eques ille Mantuanus ita Rinaldum alloquitur apud Areostum Cant. 43. St. 44.

Il conforto ch'io prendo è, che di quanti,
Per dieci anni mai fur sotto al mio tetto,

(*Che*

Nam verax nulla est nisi scornat donna maritum.
Sed tamen, ut male stat cum fango gemma bovino,
Sic contadina male stat (1) cum conjuge Baro.
Coecus amor cogit, coecum quoque reddit amantem,
Atque voluptati propriae mage tendit Amator,
Quam decori Patriae, vel honori sanguinis alti.
Sic ego villano me pensans cespite natum,
Bertae lascivos oculos ignarus amabam,
Credideramque mihi bellum acquistasse guadagnum,
Quod me (2) Villanae potuissem jungere pulchrae,
Et quod erat primis Cipadae nata casadis,
Et quod erat multis patri richiesta maritis.
Ast ubi progeniem nostram, reperique parentem,
Gaudeo nempe novum Bertam sumpsisse maritum,
Et mea gaudebit nunc (3) formosissima Crispis.
Quam tu, Cingar habes, qualem mihi portet amorem.
    Hanc natura mihi pro conjuge quippe dicandam
Fecerat, et quoniam inter gentes vilis habebar,
Difficile (4) heu! quantum Nympham sposare putavi,
Crispis ab aethereo speciem, moresque decore
Traxit, et angelicas imitatur fronte figuras.
Conata est natura diu, si quando creare
Posset opus, radiis aequandum forte supernis.

 Hanc

(Che a tutti questo vaso ho messo innanti)
Non ne trovo un, che non s' immoli il petto.
Aver nel caso mio compagni tanti
Mi da fra tanto mai qualche diletto.

(1) *Cum conjuge Baro.* Cum Conjuge nobili.

(2) *Me Villanae.* Bertae pulchritudinem, et Baldi amorem erga ipsam supra Macar. II. narravit, cujus Soror Laena Zambello nupsit; Quemadmodum de prole Baldi Marcellino, et Cingarino.

(3) *Formosissima Crispis.* Crispidis nomine, non mulierem aliquam hic significari a Poeta censendum est, sed Virtutem ipsam, cujus imaginem poeticis coloribus exprimit. Idque ex eo conjicimus, quod ad finem Macaronices adnotabimus.

(4) *Difficile etc.* Non hoc ita intelligendum, ut villi, obscuroque loco natos, virtutem assequi non posse dicamus: Sed hoc pro certo habendum, quemadmodum hoc intelligi vult Poeta, eos, qui villi, abjectoque animo nascuntur, arduam virtutem assequi non posse.

Hanc igitur ſtudio formavit Criſpida toto,
Impetrando aliquid ſuperis, quo pulchrior eſſet.
Illa tulit Phoebi naſcens in vertice crines,
Pallados effigiem nunc laetam, nunve ſeveram;
Inde per aſtrigerum fluxit natura meatum,
Splendidiora tulit de quo duo ſidera, quae mox
Criſpidis ad frontem poſuit, tum caetera membra
Pulchra figuravit dextris labentibus aſtris.
Poſt tam formoſam formam, decus atque decorum,
Junxit honeſtatem, caſtique ligamen Amoris,
Helena cui ceſſit vultu, Lucretia ſenſu.
Criſpis honeſta ſui fuit anxia ſemper honoris.
Criſpis caſtarum mulierum limpidus eſt fons.
Criſpis virgineas per turmas candidus eſt flos.
Cripis Nympharum pulchrarum nobilis eſt lux.
Criſpis ſtelligeros trans ignes flammiger eſt Sol.
Criſpis in adverſis afflicto, certior eſt ſpes.
Criſpis diſcordes in mentes utilis eſt pax.
Criſpis Virgineos ad flores coelicus eſt ros.
Criſpis corporeae pugnae jam maximus eſt Rex.
Criſpis luctiſonis animis dum condolet, eſt mel.
Criſpis pravorum dum culpas exprobat, eſt fel.
Criſpis Amicitiae noſtrae firmiſſimus eſt Mons.
Criſpis diverſis, quos temnit, amantibus, eſt Mors,
Criſpis tota, mei memor eſt dum pignoris, eſt mens.
Denique Criſpis erit ſemper celeberrima ſoeclis,
Cujus (1) amoroſum, ne ſit via longior, ignem . . .
Sed venit ecce Charon, jam trappaſſabimus amnem.
Cum mihi tempus erit, vobis de Criſpide dicam.

Sic

(1) *Cujus amoroſum etc.* Hic ad integrum ſenſum deeſt verbum, *nutrio*, *habeo*, vel aliud ſimile; quod fortaſſe omiſit ob Charontem ſupervenientem.

Sic (1) ego Macronicum penitus volo linquere Carmen
Cum mihi tempus erit, quod erit, si Celsa Voluntas
Flectitur, et nostris lachrymis, et supplice voto.
He (2) heu quod volui misero mihi! floribus Austrum
Perditus, et liquidis immisi fontibus Apros.

(1) *Sic ego Macronicum*. Quod hic proponit Poeta, postea opere complevit. Macaronicum carmen, et obliquam vitiorum viam tandem reliquit. Virtutem amplexus est, et ad Sacram Poesim se contulit, sicut in ejus vita dictum a nobis fuit.

(2) *He heu quod volui*. Tanquam si nimis alta cuperet, hoc duplici Virgiliano carmine, ex Ecloga 2. usurpat, sed opposita significatione. Corydon id exclamat, postquam se cum Jola sibi impare comparavit, quasi sibi injuriam irrogaverit. Poeta noster se virtuti assequendae imparem cognoscens, Virgiliana utitur exclamatione, et similitudine.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAQUARTAM MACARONICEN.

On Charon in barca vult transvarcare Barones:
Ex animis tantum passat onusta Ratis.
Fracassus saltum de ripa spiccat ad altram,
Nautam, ceu lapidem nigra per astra jacit.
Mox Marcellinum inveniunt, furiamque Megaeram,
Pro qua inter Fratres pugna coorta fuit.
Baldus eam incalzat, quam perdens introit antrum,
Quo domus et Gentes Ambitionis erant.

MER-

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMAQUARTA.

Ra (1) cra, tif, trafnot, sgneflet, canatauta, riogna,
Ecce venit gridando Charon, ſtridetque menazzis;
Canutamque ſuus barbam mentozzus habebat,
Quae diſtenſa tegit folto pilamine Bigol.
Non habet in teſta ſolettum quippe capillum,
Ac ſi vellet ea raſa, penituſque pelata
Se (2) defendentem raſpis, occidere Gattam.
Strazzolenta ſuas carnes pelada covertat,

Su-

(1) *Cra cra, tif etc.* Diabolicum Charontis idioma, quod non niſi apud Inferos explicari poteſt.

(2) *Se defendentem raſpis.* Senſus eſt: nullum habet capillum, ac ſi volens felem occidere, timeat, ne unguibus ipſi capillos vellat.

Supraque Naviculae spondam pede stabat utroque,
Velleque parebat semper cascare deorsum:
Sicut (1) vidistis Venetam vogare per Urbem:
Stant super ordellum Barchae, casumque minantur;
Per strictos tamen ista volat Barchetta canales,
Et (2) cifilando gridant, Barchae, trant postea Cancar.
Baldus sbefabat bravigantia verba Charontis,
Et vult intrando Navem non esse secundus;
Sed vix in pavido fuit ancora ficca tereno,
Impleruntanimae curvum duo mille phasellum,
Inde Charon viso Baldo, sociisque gridavit,
Partibus in nostris quae sors vos adviat? ola,
Ola, quid dico? si vultis scandere Navem,
Ponite corporeum velum, vitaeque ligamen
Solvite, mox Almae Barcam montate legerae,
Non altramentum volo vos passare delaium.
Baldus ait, taceas, taceas scornute Diavol,
Ad caput inchinum nisi vis tomare deorsum.
Nonne (3) hic Aeneas passavit corpore vivo?
Nonne hic Meschinus Guerrinus? Tantalus atque?
Et mihi cum sociis non vis concedere Varcum?
Cui dico? me cernis adhuc? accede davantum.

Non

(1) *Sicut vidistis*. Mirum est, quomodo Veneti Nautae parvis cymbulis remigantes, utroque pede in navis extremitate consistant, ita ut quolibet momento casuri videantur; et tamen firmiter consistunt, ita ut quacumque navis declinatione, vel concussione, non ita facile decidant.

(2) *Et cifilando gridant, barchae*. Navi occurrenti, dicunt se dexteram, vel sinistram velle occupare, ut in alteram partem illa declinans, occursum vitet. Si vero nauta ex adverso, non bene advertens, in occurrentem propria navi impingat, ad jurgia paratissimi, se se omnibus contumeliis invicem liberaliter lacessunt.

(3) *Nonne hic Aeneas*. Similem dialogismum Charontem inter, et advenientem Aeneam cum Sybilla ad Stygiam Paludem, habes apud Virgilium, quos ita Charon alloquitur:

Quisquis es armatus, qui nostra ad flumina tendis,
Fare age quid venias, et istinc comprime gressum.
Corpora viva nefas Stygia vectare carina.
Nec vero, Alciden me sum laetatus, euntem
Accepisse lacu, nec Thesea, Pirithoumque etc.

Non Charon ascoltat, Burchiellam praestiter urtat,
Pondere quam pressam medium discostat in Amnem,
Et castronatus restat sic Baldus ab illo.
O, puta, si rodit cum dentibus ipse catenam,
Sed vindicandi nulla est concessa facultas.
Tunc Fracassus ibi largum saltare canalem
Praeparat, et spudans manibus se retro retirat,
Discorsamque piat, vel tres, vel quinque cavezzos,
Inde movens passus longones, inde galoppans,
Inde citum cursum, de ripa saltat in altram.
Quo saltu intornum graviter campagna tremavit,
Terribilemque omnes balzum stupuere Barones.
Baldus mandat ei, tota cum voce cridando,
Ut Vojat barbam Nautae streppare pilatim,
Rumpere cervellum, ac totos corporis ossos,
Mox provet, an possit barcam guidare dequajum.
Sed Charon attonitus factus, saltante Giganto,
Jam rivat ad portum, cunctasque licentiat umbras.
Quae sfortunatae de navi ad littora saltant,
Praecipitesque volant se confessare (1) Minossi:
Ut confessatae vadant quo andare bisognat,
Sive in bojentae Caldaria plena resinae,
Sive in fornaces vitri, fluxique piombi,
Sive in giazzatum Borea cifolante profundum,
Sive inter flammas, Basilicos, atque Dragones.
Sed Charon interea non vadit tollere Baldum,
Imo tremat, guardans splendentis corpora ferri.
Non procul in stipulis fluvialibus, atque canellis,
Se Fracassus erat nascostus: ut inde piato
Tempore, comprendat pian pian de retro Charontem.

Qui

(1) *Minossi.* Ex Virgilio desumpta fabula, qui lib. 6. Aeneid. sic habet.
Nec vero sine sorte datae, sine Judice Sedes:
Quaesitor Minos urnam movet: ille silentum
Conciliumque vocat, vitasque, et crimina discit.

Qui dum burchiellum reficit, pluresque facendas
Expedit, indusiatque aliae se reddere ripae;
Fracassus tacite se densis tollit ab ulvis,
Et (1) quachius quachius veniens post terga Charontis,
Nil strepitat, digitisque pedum vix signat arenam.
En cito per collum sociis plaudentibus illum
Zaffat, et intornum bis, terque, quaterque volutans,
Ut solet ongiutum clamans Strozzerus osellum,
Slanzat eum forti tenebrosa per aerea brazzo.
Ille volat nigras veluti cornacchia per auras,
Cui, nisi dextra Dei festina dedisset ajutum,
Certe fracassasset quanta ossa in corpore gestat.
Sed per aventuram cascans in inania Centri,
Adjutus levitate fuit, sanusque remansit.
Interea magnus barchettam intrare pusillam
Vult Gigas, et pensat (2) bonhomazzus posse teneri,
Ac sustentari tam parvo in ventre batelli.
Sed pede vix posito, liquidis Schiffettus in undis
Vult ire ad fundum, nec fert tam grande pilastrum.
Anne pulex, grossum poterit gestare cavallum?
Anne super spallas saccum formica Bolognae?
Tunc discreta retro se se persona Gigantis
Balzat, et alterius foggae passamina cercat.
Grattat (3) quippe caput, capitis grattatio guisam
En aliam retrovat, quam tunc tunc fare parecchiat.
Cum pede dat calzum retro in culamina barchae,

Quae

(1) *Quachius quachius*. Summo cum silentio, ne a Charonte deprehendatur. Modus dicendi vernaculus, quem non bene latine exprimere possumus; Etrusci etiam eodem utuntur. Bern. Orl. 2. 10. 40.

Poi di nascoso quatto, quatto, e cheto
Per dargli sulla testa gli tien dreto.

Nostrates tamen dicunt: *quachio*, *quabio*.

(2) *Bonhomazzus*. Hic quoque Vernaculo dialecto usus est. Ita enim solemus dicere, de homine vel pinguis, vel proceri corporis: *E'un buon omazzo*. Quemadmodum de homine pusilli corporis dicimus; *E un buon ometto*.

(3) *Grattat quippe caput*. Capitis scalptio, cogitationum excitatio videtur. Haec quoque vernacula dicendi forma.

Quae velut in poppa sofio percussa Sirocchi,
Evolat, et ripam tam velox fertur ad altram,
Ut nisi juvissent, hastas porgendo Barones,
Se spezzasset enim duris in litore saxis.
Cingar eam retinet, curvumque ad littus apogiat:
Montat, et accipiens remum, cridat, ola, sodales,
Intretis, quoniam passabimus absque Charonte.
Conscendunt igitur navim sub Cingare cuncti,
Non tamen insemmam, nimium quia pressa (1) negaret.
Unum post alium portat, (2) septemque fiatis
De ripa ad ripam guidata est Cingare barca.
Baldus ridebat dicens, mirate sodales,
Quantus ad officium nocchieri Cingar habetur.
Certe hic nec forma, nec discrepat arte Charonti.
Cernite terribiles oculos, magramque figuram,
Quis nam illum guardans, non dixerit esse Diablum?
Cui Boccalus, ita est, (3) Chiozzotti fazza videtur,
Per quem si nummos vojas mandare Venecis,
Quam (4) foret impresam speditus et aptus ad istam!
Cingar respondet, nec tu, Boccale, biolchi
Officium, cazzando boves conducere scires.
Namque volunteram grassum, carnemque salatam,
Dum robbas, codigasque omnes in guttura mandas;
Non unquam lardo fregares Fusta rotarum,
Et tua continuo male uncta caretta cridaret.
Baldus ait, vos ambo estis (5) lemosina sancta.
Tangite jam littus, tu Fracasse, accipe cordam,
Vade prius Boccale, sed heus Boccale, fiascum

 Liquisti

(1) *Negaret*. Immergeretur, metaphorice dictum: *Si annegarebbe*.

(2) *Septemque*. Quotquot erant Baldi sodales, dempto Cingare, et Fracasso.

(3) *Chiozzotti*. Ita vocantur apud nos nautae Clodienses.

(4) *Quam foret etc.* Sensus est ironicus, significat autem: Si huic pecuniam Venetias mittendam tradas, expeditiori furi, et paratiori tradere non poteras. Hunc esse Auctoris sensum, Cingaris responsio declarat.

(5) *Lemosina Sancta*. Vernacule de improbo homine ironice per jocum dicimus: *E' una buona limosina*.

Liquisti retro, panem, carnemque salatam.
Illico Boccalus pallenti fronte retornat,
Namque hominum vitam pensat, nihil esse beatam,
Quando caminantes renuunt portare botazzum.
Ridentes (1) omnes Barcam exivere Barones,
Campagnamque super largam properare comenzant.
Ecce procul Juvenem lachrymosa voce cridantem,
Scampantemque vident, ac dantem bracchia coelo.
Hunc Vecchiazza sequit, stimulisque incalzat aguzzis.
Non aliter manzola truci picigata tavano
Praecipitosa ruit, reboansque per invia fertur,
Cui bonus altorium properat donare biolcus,
Ut puer infelix nunc huc, nunc cursitat illuc,
Dum sibi post humeros Vecchiazzam currere sentit.
Haec (2) habet ad ventum sparsos de vertice crines,
Imo veneniferos angues, turpesque cerastas,
Quae arrectae cifolos, horrendaque sibila mandant.
Vipereos retinet sua dextraque, laevaque bissos,
Quos jacit in costas pueri, laceratque fiancos.
Ah, Cingrinus ait, nostro succurite fratri.
Balde pater, cur non nati pietate moveris?
Est Marcellinus, quem pessima Vecchia molestat.
Ohime miser! cernis quantum male concitat illum?
Intumuere statim Baldi praecordia patris,
Et post Eumenidem se cursu laxat equino.

Ah,

(1) *Ridentes omnes.* Qui extremi egrediuntur, cum aliis uniuntur, et sic omnes simul exivere, vel exiverant.

(2) *Haec habet etc.* Eumenidis descriptionem macaronicis coloribus induit, quam tamen a Virgilio mutuatus est. Ita Alecto describit Aen. lib. 7. vers. 323.

Haec ubi dicta dedit (Juno) *terras horrenda petivit,*
Infernisque ciet tenebris: cui tristia bella,
Iraeque, insidiaeque, et crimina noxia cordi.
Odit, et ipse Pater Pluton, odere Sorores
Tartareae monstrum: tot se se vertit in ora,
Tam saevae facies, tot pullulat atra colubris.

Deinde Juno Eumenidem ita laudat.

Tu potes unanimes armare in praelia fratres,
Funereasque inferre faces: tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.

Ah, mala Vecchia, gridat, sta sta, Juvenemque relinquas.
Sollicitat gressum Vetulae post terga volantis.
Illa videns Baldum cessat seguitare puellum,
Sed (1) maledetta ruens se scagliat intra Barones,
Ac ibi viperos coepit laniare Capillos.
Proh scelus! incipiunt se (2) scorozzare sodales,
Terribilesque sibi stessis, (3) donare pugnadas.
Cingar Falchetto dedit unum fortiter urtum,
Quem jacit ad terram medium sotossora balordum.
Falchettus rubuit facie, mazzamque piavit,
Factus et in colera duram cum Cingare guerram
Incipit, et jurat spintam non parcere toltam.
Armipotens Hyppol rixat cum fratre Lirono,
Jamque (4) rebruscabant sestessos absque riguardo.
En Cingarinum vivax Hircanus asaltat,
Inter eos etenim non piccola guerra comenzat.
Fracassus dirum Bacchiocum menat abassum,
Ut (5) smagazzaret Centaurum more Boazzae,

(1) *Sed maledetta ruens*. Eodem modo Alecto, ut Reginae Amatae Tartareum virus infunderet, quo ad furorem concitaret, contra ipsam anguem projicit.

Huic Dea caeruleis unum de crinibus anguem
Conjicit, inque sinum praecordia ad intima subdit;
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.

Diverso modo apud Areostum Cant. 27. St. 39. Discordia ad lites corda inflammat, et rixas effundit. Unde sic cecinit:

Comecchè la Discordia avesse rotto
Tutto il dosso, e le braccia, pur temendo
Un altra volta ritrovarsi sotto
A que'gran colpi, a quel furor tremendo,
Corre a pigliare i mantici di botto,
Ed agli accesi fochi esca aggiungendo,
Ed accendendon' altri, fè salire
Da molti cor un alto incendio d' ire.

Et antea Cant. 18. St. 34. dixerat.

L' acciajo allora la discordia prese,
E la pietra focaja, e picchiò un poco,
E l' esca sotto la superbia stese,
E fu attaccato in un momento il foco.

Omnes tamen antecellit Homerus, qui in laudata versione Bozoliana, ita habet Cant. 4. St. 80.

. . . . . Discordia furibonda,
Suora, e compagna di Marte diletta,
Di sangue umano ingorda, e sitibonda,
Piccola in pria: ma poscia par, che metta
Il piede in terra, e 'l Capo in Cielo asconda.
Discorre intorno, e gare, e liti mesce;
Soffia nel foco; e 'l fier tumulto accresce.

(2) *Se scorozzare*. Sibi invicem irasci.

(3) *Donare pugnadas*. Contra se ipsos pugnis saevire.

(4) *Jamque rebruscabant*. Ultro citroque se percutientes, iram renovabant.

(5) *Ut smagazzaret*. Ut comprimeret, et compressum conculcaret.

At Centaurus, Equus medius sbalanzat ubique,
Et jaculans dardos rendit pro pane fugazzam.
Sed quia Boccalus contrastum non habet ullum,
Incoepit solidos sibi stesso tradere (1) goffos,
Unguibus et propriis testae squarzare Peluccam.
Non tamen ipsius fuerat dementia tanta,
Quin prius in quodam tegeret cantone Botazzum.
Baldus id aspiciens frontem rapat, oraque stringit,
Ut stupidi faciunt: post haec spartire baruffam
Se parat, atque gridat, quali cum voce gridamus
Cum cortellantes volumus secernere (2) sbriccos.
State retro, clamat Baldus, restate sodales.
Non (3) atrigare valet saevum tamen ille bagordum.
Nam sibi dilacerant sbergos, cosalia, majas,
Spallazzos, faldas, ac si fojada fuissent.
Cingar Falchettum rabidus male tractat amicum,
Qui modo sestessum potius scanare tulisset,
Quam torquere pilum veteris, carique sodalis.
Non parcit fratri Lirono fervidus Hyppol,
Nec Lironus eum lassat repiare fiatum.
Sunt ambo nati genetricis ventre medemo,
Id tamen ut matti smemorant, pacemque refudant.
Hircanus pugnat, Cingarinusque repugnat,
Et mutuo (4) straniis cum bastonatibus obstant.
Fracassus mugit Centaurum contra gajardum,
Et bacchiocatas stiziosus laxat acerbas,
Quas nisi cum saltis crebris hinc inde schivaret,
Saepe fracassatis cecidisset littore membris.

Boc-

(1) *Goffos*. Pugnis seipsum percutere, et crines lacerare.

(2) *Sbriccos*. Facinorosos homines se cultris petentes; et qui jam se se manibus, ultro citroque corripiunt, ac retrahunt.

(3) *Atrigare*. Non valet rumori finem imponere.

(4) *Straniis cum bastonatibus*. Baculi horrendis ictibus sibi invicem obsistunt, & percutiunt.

Boccalus spennata quidem jam (1) Chiozza parebat,
Nam sua cum propriis griffis caviara pelatur.
Cedite, clamabat Baldus, jam cedite fratres,
Dicite cagionem, qua vos discordia burlat.
Ne ferias, Cingar, mazzam, Falchette, reponas.
Nexus amicitiae sic vester frangitur ergo?
Cur, Hircane, meum conaris sternere natum?
Sta retro, ne fac, et spadas claudite fodris.
Quid, Fracasse, furis? riguarda, Virmazze, batajum.
Hinc abeas, Lirone, precor, feris, Hyppole, fratrem;
State retro cuncti, brandosque ficate guainis.
Talia sed frustra dum parlat, corripit Ensem,
Cum piatonadis cercans spartire batajam.
Saepe minazzat eis nisi se pistare rafinant,
Menabit spadam de tajo senza riguardo:
Quisquis erat nimio factus jam stancus afanno,
Nil tamen ascoltant Baldum, nunc dulce rogantem,
Nunc blasphemantem, nunc rauca voce minantem.
Falchettus mazzam pugnis jam strinxerat ambis,
Et sine respectu colpivit Cingaris Elmum,
Quamvis non illum talis percossa sigillat,
Intornum intornum tamen ivit terque, quaterque.
Sed mage stizzatus furiam non sparat amico:
Ecce super collum Falchetti sibilat Ensis,
Quem (2) nisi Caesareus tutasset alhora bautus,
Cascasset subito sine testa mortuus illic.
Falchetti colpos sed Mazza redoppiat aspros,
Percussit Cerebrum quae Cingaris ultra misuram.
Non sgomentatur tamen isto Cingar adornus.

Ver:

(1) *Jam Chiozza*. Gallina mater deplumis. De calvo homine, vel de eo, cui capilli inter rixandum evulsi fuerunt, nos dicimus: *Sembra una Chioccia spennacchiata*.

(2) *Quem nisi Caesareus*. Macaronice Vicesima dixerat Poeta noster.

Hic quoque Pompei stant contra Caesaris arma:
Caesare vestitur Falchetus,

Propterea hic dicit, quod nisi illum texisset galea Caesarea, caput illi fuisset a Cingare obtruncatum.

Verbere, ſed curat pocum ſecurus in armis.
Immo magis factus bruſcus venit erga Sodalem.
Nunc hos, nunc illos Baldus removere ſtudebat,
Sed nihil omnino prodeſt, fruſtraque precatur.
Hyppol fraternum penitus non guardat amorem,
Trarre ramazzones, fendentes, atque roverſos.
Lironus quamvis pro fratris robore ſudet,
Non tamen ardirum perdit, cordisve prodezzam.
Inter eos ullus jam non vantazzus habetur.
Floridus Hircanum nil Cingarinus avanzat,
Sit licet e Baldi generoſo ſtemmate natus.
Cordibus in binis aequus valor extat eorum,
Quod non apparet quis fortius arma gubernet.
Fracaſſus rabido Centaurum dente bachiocat:
Centaurus fractis dardis domat enſe Fracaſſum.
Ergo diu Baldus, cernens non poſſe Barones
Diſpartire ſuos, guiſaque (1) trigare niuna,
Poſt Vetulam coepit curſu properare Megaeram,
Quae fugiens ſtridet, nigraſque gridoribus auras
Spezzat, et interdum (2) Baldo converſa menazzat:
Mox grignat dentes, et acerbos pandit hiatus.
Si vidiſti unquam rabioſam currere cagnam,
Quae dum incalzatur baſtonibus atque gridore,
Fert inter gambas codam, teſtamque revoltans,
Candentes ringit dentes, bau bauque frequentat:
Sic mala Vecchia facit, Baldo ſeguitante gajardo.
Marcellinus (3) erat zuffatus contra Bocalum,

Cal-

(1) *Trigare*: Retinere.

(2) *Baldo converſa menazzat*. Quare in Baldum ipſum, anguem non projicit? Quia haec allegorice ſcripta ſunt, et quemadmodum ſequenti Macaronice clarius apparebit, gemma in fronte Baldi emicans, rationis rectum uſum ſignificat: Homini autem propria ratione recte utenti, omnes Inferorum Furiae nocere non poſſunt.

(3) *Marcellinus erat*. Boccalus, cui antea nulla fuerat rixa, in rixam incidit. Voe autem Boccalo, ſi Marcellinus enſem vel ligneum habuiſſet, nam quemadmodum de Orlando cecinit Areoſtus

Potea imparar, ch' era gittare il brando
E poi voler ſenz' arme eſſer audace.

Calcibus et pugnis (1) smaccabant ossa vicissim.
Nemo parlat ibi, sed victor quisque bagordi
Illius esse putat, sperans quoque praemia pugnae.
    Baldus velocem studet agraffare Megaeram,
Nec valet ad nullam guisam: per inania transit
Littora, tum nimium telis, tum corpore pressus.
Spiritus (2) ante fugit, cui se male corpus adaequat;
Versus montagnae culmen rapit illa caminum,
Quae circumcirca vallis spatiosa feratur,
Istaque flammiferos vomitat montagna vapores,
Sulphureisque facit nasum obturare latrinis.
Vecchia ribalda, nihil curans ascendere montem,
Rampegat (3) et capras sic rampegando superstat.
Insequitur Baldus quo se viat illa, nec aspros
Guardabat steccos, spinas, rupesve, petrasve:
Destinat illius nunquam lassare pedattas.
Dum sic urget eam, desertum callat in unum,
Quo non strada fuit Mundo saxosior unquam,
Nunc guidat ad bassum, nunc coelum scandere paret,
Cujus plena nigro puzzant confinia fango,
Qui, supportantem vix Baldum fangus, amorbat.
Non illum curat, (4) clauso sed lumine drentum
Saltat, et in putrida se totum faece volutat.
Nunquam Porcellus fango formosior exit,
Ut tunc exivit Baldus non absque fadiga.
Ista fadiga sed est animosis grata guereris.
    Interea post terga cito pluviosa procella
Nascitur, et mixta cum grandine cuncta fracassat.
Fulgorat in circum spissis caligo tenebris,
Turbineosque movet nunc hinc, nunc inde balenos.
Foeten-

(1) *Smaccabant*. Calcabant ossa pugnis, et calcibus.
(2) *Spiritus*. Nempe Megaera.
(3) *Rampegat*. Repens ascendit. *Si arrampica*.
(4) *Clauso sed lumine*. Coecis oculis *alla cieca*.

Foetentesque vomit cum tempestate pioggias.
Tantis cum poenis Baldus, tantoque labore
Advolat, et nolens, passu torquetur in omni;
Quem dum praecedit currit, volat immo Megaera,
Atque colubrinos sibi squarciat ungue capillos.
Scendit ad umbrosum vallonem denique, linquens
Montagnae culmen, quo nox magis atra nigrescit.
Per tenebras talem dat Baldi gemma lusorem,
Qualem (1) de cornu coeca sub nocte laterna.
Nullam quippe facit de adverso tempore stimam
Baldus, qui penitus pravam vult prendere Vecchiam.
Non procul in medio vallone casazza locatur,
Semiruisonis circumcircata murais.
Pallentes ibi sunt boschi, Sylvaeque tacentes,
Inter quas subito vanescit perfida Vecchia,
Lassat (2) et in petolas Baldum non ultra sequentem,
Qui tunc non aliter gressum firmavit et aures.
Ut si quando canis Leporarius angit acuto
Mostazzo vecchiam Leporem, plenamque magagnis,
Non per scopertas campagnas illa salutem
Quaerit, at umbrosas macchias cativella subintrat,
Atque revoltellos quosdam facit hic, facit illic,
Donec ab ungue canis, videat se denique toltam.
Ille sed adrizzans, non ultra currit, orecchias.
Post intervallum modicum, non Baldus opacas
Boscajas intrare timet, tacet undique tempus,
Nec soletta strepit per nigras muscula frondes.
Pervenit ad limen praedicti grande Palazzi:
Nullus adest custos, nec oportet sbattere portam,

In-

(1) *Qualem de cornu.* Hoc est vel nullum lumen edit, quemadmodum lux cornu inclusa, vel collectum, & in angustum spatium redactum lumen.

(2) *Lassat et in petolas.* Baldum ancipitem, et nescientem neque ubi sit, neque quo se vertat. Nos vernaculo verbo dicimus: *lo lasciò nelle petole.*

Introit, et (1) mentem nudo tenet ense ficatam.
Discalcinatis domus humet ubique murais,
Deque ruginentis (2) crodat musolenta solaris
Fezza, (3) velut vidi privata lusoribus antra.
Dum vadit Baldus, firmat saepissime plantas,
Mox levis ascoltat, si quid strepitescere sentit.
Nil sonat, unde illic habitare silentia jurat.
De passu in passu dum per pavimenta caminat,
Ventrosos (4) zattos armato calce sbudellat,
Atque smagazzabat calcagni pondere vermes.
Saepe Dragonazzos largo ventrone tumentes
Invenit, inque duos facit illos ense cavezzos.
Denique Collegium reperit, quod torva Megaera
Fecerat, et stabat deformis ubique Senatus.
Baldus in introitu primi stat liminis, ultra
Non meat, et tensa quod dicitur accipit aure,
Namque inter populum sentit parlare Megaeram.
Hic erat in quadrum grandis, spatiosaque Sala:
Hic stant in circum putrefacta sedilia ligni:
Sunt instar capsae, quae fracida dissoteratur,
Servaratque diu longaeva Cadavera terris.
In medio Salae stat maxima Scranea ferri,
Estque cruentatis passim circundata spadis.
Hic sedet Ambitio vultu Regina superbo,
Quae toti mundo dominari velle videtur.
Attamen illius dependet supra cerebrum
Spada (5) molata nimis, filoque tacata tenello.

Hh Non

(1) *Et mentem etc.* Sensus est: districto gladio, mentem habet intentam, si forte illo uti opus sit.

(2) *Crodat mussolenta Fezza*: Fex mucosa decidit e tabulatis.

(3) *Velut vidi*. Sicut usuvenit in antris, vel cubiculis situ, et tenebris obsitis.

(4) *Ventrosos zattos*. Tumidas rubetas.

(5) *Molata*. Ensis maxime acutus, et tenuissimo filo appensus.

Non procul eſt mulier (1) centum Diſcordia linguis,
Quae ſemper garrit, chiachiarat, movet ora, manuſque,
Millibus et zanzis Reginae complet orecchias,
Et nunquam gallone ſuo ſe partit ab illa.
Haec quia non dapibus fuit invitata Deorum,
Inter convivas pomum ſcanfarda doratum
Protulit, apportans inter tria Numina rixam.
Hinc mala provenit grandis deſtructio Trojae.
Tres Furiae parent illi, referuntque per orbem
Ambaſſarias, quibus omnis terra ruinat.
Quottidie vadunt, redeunt, portantque novellas
Reginae, quantas umbras ad tartara perſas
Arte ſua traſſent, ſolita vel fraude necaſſent.
Impietas (2) alia frendens in parte ſedebat;
Sanguinolenta vorans carnem, ſorbenſque cruorem.
Hanc inter pupulos Diſcordia mittit Hetruſcos,
Lombardos, Liguros, Romagnolos, denique cunctos.
Qua vindicta fremit, ſtimulis agitantur Erynnis;
Dividitur Regnum, foedantur tecta cruore,
Non frater parcit fratri, ſoror atque ſorori,

Non

(1) *Centum diſcordia linguis*. Diſcordiae Poeticam imaginem habes apud Areoſtum Cant. XIV. St. 83.

La conobbe al veſtir di color cento
Fatto a liſte ineguali, ed infinite,
Ch' or la coprono or no, che i paſſi, e il vento
Le giano aprendo, ch' erano ſdrucite.
I crini avea qual d'oro, e qual d' argento,
E neri, e bigi, e aver pareano lite.
Altri in treccia, altri in naſtro eran raccolti,
Molti alle ſpalle, alcuni al petto ſciolti.

Di citatorie piene, e di libelli
D' eſamini, di carte di procure,
Avea le mani, e il ſeno etc.

(2) *Impietas alia*. Horrendum concilium deſcribit Poeta noſter, poeticis coloribus a Virgilio mutuatis, ubi Inferorum excubias deſcribit ſoepe citato lib 6 v. 273.

Veſtibulum ante ipſum, primiſque in faucibus Orci,
Luctus, et ultrices poſuere cubilia curae;
Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque Senectus,
Et metus, & maleſuada fames, & turpis Egeſtas,
[Terribiles viſu formae] Lethumque, Laborque:
Tum conſanguineus Lethi ſopor, et mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverſo in limine bellum,
Ferreique Eumenidum thalami, et diſcordia demens,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Non mater nato, non uxor prava marito:
Seditio ignaram torquet velut ebria turbam.
Luctus adest, Mortisque timor; (1) qui est funeris auctor,
Mox ultor, rabiesque furens praecordia rodit.
Inveterata animos injuria summovet atros,
Proveniunt luxus, violenter rapta libido est.
Virginitas fletur castis direpta puellis.
Eumenides ante ora patrum, matrumque, figuras
Natorum stimulant crudeli caede peremptas.
Hinc vindicandi mens surgit, coeca voluntas
Labitur in praeceps, mox cordis dextra ministra est.
Arma cruentantur, sublimia tecta labascunt.
Haec sunt Concilium Rixae, mortisve Senatus,
Ambitio praesul nulli vult esse secunda.
Thesiphone, Alecto, nec non praedicta Megaera
Altercabantur simul, ascoltante Senatu,
Atque superbebant lucrum fecisse miorem.
Sed quid bajabant istae rixando ladrazzae?
Currite, mortales, vestras audire pazias,
Currite, et erroris vestri cognoscite causas.
O (2) Italia infelix propera, veni plangere mecum.
Adsit conditio, sors, stirps, genus omne virorum,
Humanasque velint, miserasque audire prodezzas,
Errorumque simul tantorum noscere causas.
Sed quia candela est usque ad culamen adusta,
Et jam consumpsit vacuata lucerna stopinum,
Multa per adessum scripsi, damatina venite.

(1) *Qui est funeris auctor.* Timor mortis, modo mortem producit, modo mortem ad illam arcendam, ulciscitur.

(2) *O Italia infelix etc.* Ad Concilium praecipue Italiam vocat, quia testes nos Itali sumus de ingentibns damnis, quae Majoribus nostris attulit Discordia.

ARGUMENTUM

IN VIGESIMAMQUINTAM ET ULTIMAM MACARONICEN.

Umenides inter fit diſputa longa ſorellas,

Baldus eas audit, Conciliumque fugat.

Seraffus mites factos ſibi reddit amicos,

Et ſimul Inferni coeca per Antra meant.

Phantaſiarum paſſant volitando Chimeras,

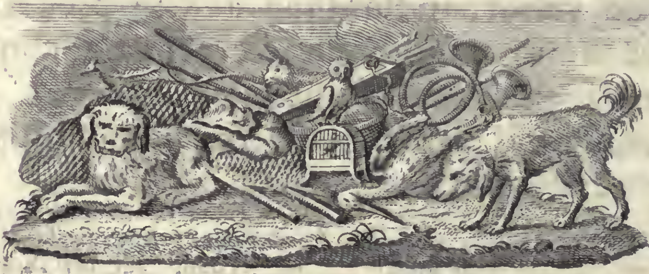
Quas inter primas ipſa Chimera manet.

Denique per zuccam Pazzo guidante caminant.

Illic Philoſophos, Logicolaſque trovant,

Illic Mendaces, chiachiarantes atque Poetas,

Quos apud, in prima ſede, Cocaje, manes.

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MACARONICE VIGESIMAQUINTA ET ULTIMA.

Usserat (1) Ambitio, totam reticere famejam,
Unde quis attentas subito distendit orechias.
Foetida Tesiphones (2) scorlans, bis terque capillos
Vermificos, sic sic primara comenzat, et inquit.
Audite o Barathri, vel nigrida numina mortis,
Quan-

(1) *Jusserat Ambitio.* Tartareas Etynnes tanquam Ambitionis familiares concipit. Ambitio autem omnium malorum caput, et Regina, ab illis quodamodo rationem exigit, quid mali patraverint. Revera aerumnas, quas quaevis Erynnis patrasse hic se jactat, ab Ambitione ortum habuisse certum est. Thesiphone, se produxisse exultat funestum illud Schisma, quod sub Urbano VI. circa annum 1378. inceptum, ultra annos quinquaginta Ecclesiam laceravit. Alecto jactat, se Italiae genuisse nota illa dissidia, quae sub Guelforum, et Gibellinorum nomine Italiam per tot soecula bellis civilibus vexaverunt, quorum originem nos breviter indicavimus Mac. II. pag. 93. Not. 3. Megaera tandem paucis innuit divisiones, et caedes, quae seculo decimo quarto sub Passerini Bonacolsi Tyrannide Mantuanos cives ad arma excitabant, quae omnia constat, ab Ambitione dumtaxat ortum habuisse.

(2) *Scorlans.* Quassans, concutiens.

Quantum jam fecit mea multa fadiga guadagnum.
Praetermittamus Rixas, Coedesque cruentas,
Quas ante adventum Christi, legesque novellas,
Roma volutabat, toties sibi facta flagellum.
Sum (1) modo quae doceo nigrum miscere venenum,
Nec mea salvificas metuunt Aconita Triacas.
Id (2) pompae Ambitio facit exercere papalis.
Cernite quam laceram caviaram vertice porto,
Quam spernazzavi per divisam hactenus Urbem.
Maxima (3) Pontificum libertas, maxima rerum est
Pernicies, (4) si quando meam intromittere caudam
Possum,

(1) *Sum modo*. Memorati, et virulenti Schismatis tempore, partium studio, locum maxime habuerunt veneficia: ita ut Ludovicus Andegavensis Caroli Francorum Regis Frater, biennio postquam in Italiam venerat, infectis, ut ferunt, veneno fontibus, cum plerisque Nobilibus Viris, qui cum ipso erant, miserrime periit anno 1383.

(2) *Id pompa etc.* Quum videlicet Urbano Sexto Romae sedente; Joanna Neapolitana ejus asperitatem, et severitatem verita, Gallicanarum partium Cardinalibus animos fecit, ut illatam prioribus Comitiis, in quibus Urbanus electus fuerat, sibi vim adducentes, Clementem VII. novum Pontificem eligerent. Hinc ortum Schisma, hinc *Papalis ambitio*, ita ut tres eodem tempore Ecclesia haberet Pontifices. Quum videlicet Cardinales Gregorio XII. legitime quidem electo, sed abdicare Pontificatum renuente, et simul Benedicto XIII in contumacia contra jusjurandum persistente, in Concilio Pisensi anno 1409. Alexandrum V. elegerunt, quo post decimum mensem morte sublato, Joannes XXII. subsequenti anno electus fuit; Eodem tempore Gregorius XII., Alexander V., et Benedictus XIII. de Pontificatu contenderent, nec alter alteri cederet, quemadmodum jure jurando se se obstrinxerant. De quibus in praefatione, quantum ad institutum nostrum opus erat, satis disseruimus.

(3) *Maxima Pontificum etc.* Religioso, et honesto homine indigna ea videntur, quae hic Poeta scribit; verum si tempus quo haec scribebat, in cujus persona loquatur, et de quo subjecto intelligendus sit, prudens lector advertat, minora ea esse, quam res exigeret, quae hic Poeta commemorat, fateri tenebitur. Nondum enim soeculum integrum effluxerat, quum haec scriberet, post tam diuturni Schismatis finem; cujus damna, et scandala nondum penitus sublata erant. Thesiphones est, quae loquitur, et quum Schisma ipsum tanquam gloriosum facinus a se patratum, jactet, et exaltet, non aliquid pejus, ab Oratore hujusmodi, e tenebris erui, mirum est. Tandem Schisma illud Ecclesiæ funestissimum fuit, et quis valeat explicare, quot illegitimi illi Pontifices, abdicationi audacter resistentes, sibi illegitime arrogaverint?

(4) *Si quando meam etc.* Patet hinc, non in odium Pontificum Rom., nec in odium Romanae Ecclesiae, quod posset aliquis opinari, haec a Poeta nostro scripta fuisse. Absit hoc a Religioso, et

Possum, ne sanctis meritis, nutuque Columbae,
Ad sublime sui culmen moveatur honoris.
Tunc nos felices! tunc ingrassamur ab illo
Armento pingui, quem jam Crucifixus ab orci
Faucibus eripuit, persumque reduxit ovili.
Jus (1) cedit, rapiuntur opes, Templique supellex.
Ambitio superat, Virtus depressa tenetur.
Vivitur ex rapto, sceleri succumbit honestas.
Nostra fremit rabies, nosterque solutus ab orco
Per sacra livor edax, et Erynnis templa vagatur.
Erumpunt irae, verbosaque jurgia, lites,
Insidiae, frendensque odium, mens dedita curae
Ulciscendi, et quam lethali vulnere jacto.
Per me rastra sinunt multi, paleaeque galerum,
Accedunt Templo, saturantur pane doloris,
Atque (2) Sacerdoti libamina sacra ferenti,
Obsequium toties praestant, totiesque ministrant
Votivas cerae faculas altaria circum;
Donec defuncto domino succedere possint.
Debile sub vasto sed languet pondere corpus:
Nam torpore sui, per me delubra patescunt
Semiruinatis muris, Altaria squallent.
Undique propatulas demittit aranea telas,
Pulvere sordescit pavimentum, nudus et alto,
Namque crucis ligno suus ille pependit Jesus,
Sic nullo tectas velamine cernitis Aras.

Juge-

et Catholico viro, qui licet tunc per devia curreret, in viam tamen se se restituit. Ad ea respicit tempora, in quibus, non *monitis*, *nutuque Columbae*, nempe Divino Spiritu afflante legitime Pontifices creantur; sed Cacodaemonis opera se se Antipapae ad sublime culmen erexerunt indebiti honoris.

(1) *Jus cedit*. Verissima omnia Schismatis tempore: nam ab uno ad alium Pontificem descifcendi parta cuilibet facultate, dictu non facile est, impunitatis spe, in quae scelesti homines flagitia prolaberentur.

(2) *Atque Sacerdoti etc.* Hoc inconveniens Sacris Tridentinae Synodi Sanctionibus compressum est, quod antea frequentissime apparebat. Schismatis vero tempore, non opus erat *saturari pane doloris*; satis erat alteri ex Pontificibus, ardentiori studio, vel furore, favere.

Jugera lati ferunt fruges, augentque quotannis
Divitias, implent cellaria munere Bachi,
Grandia tum donis cerealibus horrea complent,
Non ut succurrant Inopi, non pane carenti,
Non ut subveniant Viduis, miseroque pupillo,
Non ut larga manus circum divina, monetam
Expendat, calicesque aeris transmutet in aurum.
Sideribus tantum cura est aequare palazzos,
Vel condenda arcae magnos cumulare thesauros,
Queis possint post efroenes gaudere Nepotes,
Indebitove viro se se conjungere Neptis.
Quid referam quantas habuit me operante Novercas,
Justa Diabolicae Calicutti subdita legi?
His igitur causis alias anteire sorores
Debeo: si quid habet melioris, scroja Megaera
Dicat, et Ambitio det praemia digna merenti.
Talia parlando residet sdegnosa, nec unquam
Arretrare comas post terga rafinat, et Angues.
Alecto scorlans cervicem terque, quaterque,
Erexit centum Colubros, centumque cerastas.
Non, inquit, solam satis est corrumpere gentem:
Non tua, Tesiphone, Romana pestis in urbe
Regnabit semper, quia Spiritus Almus ab axe
Stelligero quandoque cadens operatur, et omnes
Expurgat morbos, rancores tollit, et iras
Pectoribus, tenuatque feros cum pace tumultus.
Noscite siderei quidnam speculator Olympi
Seraffus cecinit, (1) Nascetur Julius ille,

Julius

(1) *Nascetur Julius*. Summo obsequio erga Romanam Sedem Poetam, nostrum semper fuisse, haec quae scribit in laudem eorum Pontificum, qui suis diebus, usque ad illud tempus, quo haec scribebat, Pontificatum habuerunt, satis ostendunt. Theophylum enim nostrum circa annum 1491. in ejus Vita, natum esse constituimus. Julius II., de quo hic loquitur, anno 1503. Pontificatum obtinuit: Leo deinde X. de quo postea subdet, post mortem Julii II., successit, licet annum dumtaxat tricesimum septimnm tunc ageret,

Julius almifico repletus flamine Coeli,
Quo regnante nihil discordia nostra valebit,
Nam populi stabunt unita pace sub ipso.
Nasceturque Leo qui claras undique sphaeras
Mittit, et horrisoni demet certamina Martis,
Primatesque omnes matura pace ligabit.
Ast ego possem equidem tantam prosternere pacem,
Et melius quam tu Romanam perdere gentem.
Totum nempe meis corrupi fraudibus orbem;
Et quanto satius Romam, Romaeque Senatum?
Illa ego, quae quondam tribus impregnata diablis,
Concepique duos natos, retroque cagavi.
Qui (1) bene nec nati, bene qui nec ab ore cavati,
Incepere statim se parvis battere pugnis,

ret, anno 1513. fuit Pontifex Salutatus, Poeta nostro vicesimum secundum annum agente. Quae igitur Thesiphone, tanquam a se patrata, collaudat, ad ea tempora, ex ipsius Poetae sententia referenda sunt, in quibus Antipapae superbe Ecclesiam vexaverunt.

(1) *Qui bene nec nati etc.* Alecto de factionibus, quae a Guelfo, et Gibel originem traxerunt, et quae per tot Soecula Italiam pugnis, coedibus, flagitiis, proditionibus contaminaverunt, tanquam a se productis, sibi plaudit, et exultat. Unde pestis haec tam nefaria, et lacrymabilis ortum duxerit, ex Maimburgo nos attulimus citato loco Macaroneae II. Temporis lapsu factum est, ut fabula misceretur historiae, ita ut utra vera esset discerni fale non posset. Merlinus noster originem hujusce Pestis ex historia quidem eruit, quam deinde poetice exornat, sed historia ipsa, cui innititur, fabulam censemus. Ecce quomodo Factionum, de quibus sermo, est originem ex Petro Gregorio lib 23. de Repub. c. 3., et ex Crantio lib. 8. Saxon. c. 8., quibus Merlinus ipse fortasse innixus est, narrat etiam Agnellus Annal. Mant. l. 9. c. 3. n. 37. *Questo fu quel tempo a Mantova, ed a tutta Italia sommamente infelice, nel quale crudelmente si rinovarono gli infausti nomi de Ghibellini, e de Guelfi.* Huc usque ea confirmat, quae citato loco Mac. 2. a nobis dicta sunt. Scribit enim de anno 1224. Si vero tunc renovata dicta nomina sunt, antea ortum habuerunt. Neque negat quae tunc nos diximus, sed ad fabulosas aliorum opiniones convertitur; sequitur enim Agnellus, *la cui origine, benchè sia varia tra gli Autori, ne perfettamente si sappia, credesi non di meno, la più certa esser questa: Che due Fratelli militavano negli Eserciti l' uno del Pontefice, detto Guelfo, e l' altro dell'Imperatore, detto Gibel, con tanta rabbia, e furore, che non solo avevano diverse le insegne, ma diversi i colori, diverse le vesti, i portamenti, i moti delle dita, e della bocca, e insino diversa la maniera di tagliare diversi frutti della terra, de' quali si servivano, e da Gibel derivarono i Gibellini, e da Guelfo i Guelfi.* Hinc Merlinus noster fabulam suam concinavit ex hac Historia, quam pariter inter fabulas numeramus.

Atque ganasficulas ungis graffare tenellis:
Gaudebam, fateor, mecum, quod brutta somenza
Sic portendebat Regum, Terraeque ruinam.
Illos semper ego Serpentum lacte cibavi,
Atque dedi pueris basiliscas sugere mammas.
Jam tum certabant quis dextram, quisve sinistram
Ebiberet (1) sizzam, dantes sibi calcibus urtos.
Uni nomen erat Ghelpus, unique Gibellus,
Qui mox cressuti bis senos circiter annos,
Nunquam altercari noctuque, diuque finabant.
Accidit una die, ut se pistare feroci
Lite comenzarent ongis, rictuque canino.
Ghelpus adentavit morsu, canis instar, aguzzo,
Gibelli digitum grossum, nettumque tajavit,
Proque triumphato spolio portabat ubique,
Ut diuturna foret proprio vergogna fradello.
Ille similmenter digitum, qui dicitur index,
Dentibus abscindit Ghelpho, prorsusque revulsum
Devorat, et portat palesum more triumphi.
Dextra manus Ghelphi pulices (2) cum pollice mazzat,
Laeva Gibellini mortaros indice leccat.
His ego prostravi totum giottonibus orbem,
Hisque, Macellariis rubefeci sanguine terram.
Dicite, quid nostra haec praesens brigata valeret,
Si mea non adsit proles, quae spezzat, aterrat,
Quae sotossora trahit totque urbes, totque governos?
Ghelphus (3) vult dextra banda gestare penazzum,
Ast e converso Gibellus parte sinistra.
Hic per traversum tajat quaecunque tajantur,

Ille-

(1) *Ebiberet sizzam*. Ex ubere lac ebiberet.

(2) *Cum pollice*. Quia indice carebat.

(3) *Ghelphus etc.* Huc extremis temporibus redactae erant Ghelphorum, et Gibellinorum lites, quibus in eadem Urbe diversarum partium homines dignoscerentur, et ad caedes, et sanguinem ruerent. Hinc tamen constat, ex historia Merlinum fabulam eruisse, quam deinde poeticis, et macaronicis coloribus vestivit.

Illeque per longum penitus vult cuncta tajari.
Millibus in fraschis, bagatellis, atque fusaris,
Cujus sit sectae studiat gens pazza videri.
O bene gens pazza, o insani, et absque sapero!
Hinc melius, quam vos, animabus tartara persis
Repleo, nec lasso veram succrescere sectam,
Atque fidem Christi, quae totum subderet orbem,
Mille ruinasset Turcos, si mille fuissent,
Quando assassinus Ghelphus, et ladro Gibellus,
Non tantae in mundo sparsissent semina pestis.
Ergo per umbrosum facienda est danza Barathrum,
Quod via reperta est per me tutissima tandem,
Unde fides Christi paulatim lapsa ruinet.
Dum gentes Italae, bastantes vincere mundum,
Se se in se stessos discordant, seque medemos
Vassallos faciunt, servos, vilesque famejos,
His, qui vassalli, servi, vilesque famei
Tempore passato nobis per forza fuere.
Dira Megaera levans tunc se latrando gridabat:
Baldanzosa nimis, demens, temeraria, nugax,
Semper es Alecto, nec te parlando misuras.
Optime quam fieret tecum, si meza palato
Lingua tuo a nobis dudum tajata fuisset!
Nos fortasse magis de te ragionevola verba
Saepe audiremus, non sic temeraria, non sic
Insulsa, et nullis penitus trutinata balanzis.
Dic mihi, quid populus, quid plebs, quid vulgus inane
Cum claris, saviisque viris, plenisque governo?
Nil populo levius, nil plebe insanius, et nil
Vulgo mobilius toto reperitur in orbe.
Quisquis se jactat seu Guelphum, seu Gibelinum,
Hunc (1) dic villanum, villano stercore natum.

 Et

(1) *Hunc dic Villanum.* Sub Gonzagarum ditione, illa morum asperitas, et immanitas, quae anteactis Saeculis in Italia obtinuerat, paulatim Mantuae de-

Et quamvis habeat brettam, scarpasque veluti,
Et quamvis equitet celerantibus ante staferis,
Si sectae unius sese ingerit esse sequacem,
Lumine si torvo guardat contrarius altram,
Dic illi in facie, non es de sanguine claro,
Non es Signorus, dux, marchio, Baro, nec es tu
Gentil' homo quidem; quia nemo prorsus eorum
Has (1) vilacarias centum seguitabit in annos.
Scilicet acquistas bellae praeconia laudis,
Teque potes vantare meos superare triumphos.
Totum sturbasti mundum, sed sola Cipada
Restat, et antiquo veniens de sanguine Manto.
Ast (2) ego nunc magnam facio rixare Cipadam,
Quae postquam totas mundi conterruit Urbes,
Venit ad Inferni, Baldo guidante, cavernas.
Baldus id audierat dudum, celer arripit ensem,
Spezzatasque aperit portas, introque ruinat.
Concilium viso Baldo deforme, repenter
Vanescit, Gemmae non supportando lusorem.
　　Quales, quum rubeos rutilans aurora colores
Pandit, et aurata mortales fronte revisit,
Gregnapolae fugiunt nolentes cernere lucem,
Et semper gnao gnao stridentes nocte civettae,
Sic tenebrosa cohors Baldo subeunte fugivit,
Non (3) radium Gemmae quam Baldus gestat in Elmo,
Sed radium Gemmae quam magno pectore portat:

Gemma

desierat; unde Ghelfi, et Gibellini nomen, rudis, et inculti hominis indicium erat.

(1) *Has vilacarias*. Plebaeos, et viles mores. *Villiacherie*.

(2) *Ast ego etc.* Rixis Mac. 24. descriptis inter Socios Baldi a Megaera excitatis hic alludit. Quia vero Mantuae meminit, fortassis de civilibus dissidiis, quae ante Aloysium Gonzagam Mantuae vigebant, potuit poeta Megaeram velle loquentem inducere, sed a Baldi irrumpentis praesentia sermo fuit abruptus.

(3) *Non radium gemmae*. Gemmam, quam Baldus in fronte gerebat, metophorice a Poeta fuisse usurpatam hic manifeste deprehenditur. Nam rectus rationis usus in ea vult intelligi. Hoc, propter ea quae infra dicenda sunt, est diligenter adnotandum.

Gemma voluntatis nulla ambitione tumentis,
Gemma voluptatis circa virtutis honorem.
Propterea Ambitio, discordia, pravaque turba
Confugiunt Baldi gemmam rationis amicam.
Manserat hic solus, vacuas tantummodo sedes
Inspicit, et forti desquistilat omnia Brando.
Dum studet huic operi, facies apparuit ecce
Splendida Seraffi, calva quoque fronte bianchi,
Qui consuetus erat descendere soepe sub Orco,
Mantinuitque diu talem securus usanzam.
Compagnos Baldi retrovaverat ergo furentes,
Quos ad notitiam cordis, sensumque reduxit,
Quique dimandarant perdonum soepe vicissim.
Hos ergo Seraffus habet post terga sodales,
Qui viso Baldo laeti movere cachinnos.
Dumque illi narrare volunt sua fata stupenti,
Seraffus cito vanescit comitante (1) Giuberto.
Pizza capellettus remanet, secumque Rafellus.
Ergo per obscuras tombas simul ire comenzant.
Quisque (2) balotina quadam defendit ab oybo
Sulphureo nasum, quae suavem praebet odorem,
Quam contra pestem, flammas, necis atque venenum
Composuit Seraffus eis, mandante Cocajo.
Per quem Seraffus revidentem soepe barathrum
Cuncta Baroniae Merlinus gesta canebat,
Quae mox scribebat, nec non referebat amicis.
Ibat Fracassus Comites prior ante sequentes,
Ultimus est Baldus, nam captus amore paterno
Vult Marcellinum, Cingarinumque fiolos
Confortare suos, mentis quoque prendere spassum.
De rebus variis parlabant semper eundo.

Alter

(1) *Comitante Giuberto*. Giubertum egregium vatem ab ingressu in cucurbitam, arcet.

(2) *Quisque Balotina*. Pilula quadam, quam unicuique Seraffus dono dederat se, se a Sulphureo Inferni odore defendunt.

Alter Boccalum bertezzat, et alter Averni
Venturos memorat casus, alterque recordat,
Quid de Meschino Guerrino legerat olim.
Dum quoque Falchetto Cingar narrabat amico
Virgilii sextum, res o miranda! quis istam
Audiat, et credat, propriis nisi viderit occhis?
Ecce loqui cessat medio sermone retentus
Cingar nil parlans, et imaginat omnia, praeter
Virgilii sextum, nec se parlasse ricordat.
Hircanus cerebro penseros mille revoltat,
Vult hoc, vult illud, nec quod vult eligit ancum.
Castellos fabricat Fracassus in aere multos;
Sic sua lingua tacet, si semper muta fuisset.
Efficitur mattus Centaurus, (1) mille miaros
Mente caminabat, perditque putando rasonem.
Jam (2) salis in zucca nil amplius Hippol habebat,
Per centum passat sua mens vilupata chimeras.
Fantasticanti Lironus mente tenebat
Sublatos oculos coelo, frontemque rapatam.
Pizza capelletus ridet, grignatque Rafellus,
Attamen ignorant si rident, sive piangunt.
Ad (3) mutam ludens movet ora, manusque Bocalus,
Atque caput gratat, non agrezzante pedocchio.
At Baldus liber labris, ac ora solutus,
Inter compagnos infesta silentia vidit,
Dumque suos natos loquitur, responsa petebat,
Sed facti elingues nil respondere valebant.
Ergo ait, o socii, nil vos parlatis? et unde hoc?
Num veluti Monachi servare silentia voltis?
Dicite, respondete precor, vos ergo tacetis?

Nil

(1) *Mille miaros*. Millia passuum distat a se ipso. Cogitationibus suis se ipsum implicans, rationis usu spoliatur.

(2) *Jam salis*. Dicendi modus nobis familiaris, quo fatuum hominem, et mentis inopem significamus.

(3) *Ad mutam ludens*. Sic quoque tacentem hominem, et operantem, exprimimus.

Nil vestro Baldo vultis parlare roganti?
Sed melius poterat muros audire loquentes.
Qua propter secum coepit, (1) nolendo, tacere,
Nec vult indarnum mutas tentare loquelas.
Ad strambaIlonem sguerzis cum passibus ibant,
Ut faciunt Itali, sumus omnes saepe Todeschi,
Quando plus cocti quam crudi vina tavernae
Gestant in cerebro, fumantia supra biretum.
Tunc hujus rei Baldus vult noscere causam.
Praecedens alios cossam videt ecce novellam:
Sub pede quisque suo sentit mancare Terenum,
Nec jam qua figant Calcagnos, Terra videtur,
Immo (2) suspensi gambas per inania guidant,
Ac non gestantes alas, volitare comenzant.
Dum parlare volunt, labium tantummodo menant,
Ut faciunt muti, ciliis, manibusve loquentes.
Admirabantur, ridebant attamen omnes,
Ac hilari vultu, sensu quoque talia soffrunt.
Quisque suum corpus sentit nimis esse legerum,
Per quoddam vacuum leviores aethere pergunt.
Gaudent, quod nulla gambae strachedine languent,
Immo velut stipulae portantur, nescio quo.

Ecce

(1) *Nolendo*: h. e. quamvis loqui vellet, tacere cogitur, quum neminem audiat sibi respondentem.

(2) *Immo suspensi etc.* Tanquam qui se saltu projicit, eo modo, quo Homericae Deitates ambulantes describuntur, quemadmodum Junonis equi velociter currentes ab Homero mira pinguntur hipotyposi lib. 5. St. 149.

Vengon ratti i destrier sopra ogni metro,
E sul carro le Dee si portan dietro.

Tanto spazio trascorrono in un salto,
Poichè loro allentò Giunone il freno,
Quanto spazio talor mira dall' alto,
Chi guarda il mar, quand' è più il Ciel sereno.

Longinus vetustissimus Rhetor, qui egregium Tractatum post se reliquit *de Sublimi*, hunc locum, tanquam egregium exemplar Styli Sublimis adduxit: merito quidem, cui tamen libenter adderem supra adductae subito crescentis Discordiae descriptionem:

Piccola in pria; ma poscia par, che metta
Il piede in terra, e il capo in Cielo asconda etc.

Ecce (1) cavernosam rupem spinguntur in unam,
Quae (2) suspensa tribus Grillis, fundamine mancat.
Quisque Grillus erat major levitate Bizari.
Hic Phantasiae Domus est, repleta silenti
Murmure, vel tacito strepitu, motuque moventi,
Ordine confuso, norma sine Regula et arte.
Undique Phantasmae volitant, (3) animique balordi,
Somnia, penseri nulla ratione movesti.
Sollicitudo, nocens capiti fantastica cura,
Diversae formae, species, et mentis Imago.
Hic (4) sunt Grammaticae populi, gentesque reductae,
Huc, illuc, Istuc, reliqua seguitante fameja.
Argumenta volant dialectica, mille sophistae
Adsunt bajanae; pro, contra, non, ita, lyque.
Adsunt Errores, adsunt mendacia, follae,
Atque solecismi, fallacia, fictio Vatum.
Me reperi, fateor, medium quandoque briacum,
(Quamvis nec modo sim tutus) varcare per amplam
Campagnam Godii, quando mage scaldat Apollo.
Circum circa meum volitant Caput ecce pusilli
Moschini, numero tot quot fert littus arenam,

Et

(1) *Ecce cavernosam*. Phantasiae domum ingeniose admodum, et poetice describit. Similem descriptionem instituit Areostus Lunaris Mundi, ubi in quadam ingenti valle fingit, ea colligi, quae a nobis amittuntur. Ut legere quisque potest Cant. 35. St. 73.

Dall' Apostolo Santo fu condutto,
In un Vallon fra due Montagne stretto,
Ove mirabilmente era ridutto
Ciò che si perde o per nostro difetto,
O per colpa di tempo, o di fortuna:
Ciò, che si perde qui, là si raguna.

Cujus rei descriptionem Cant. etiam 35. prosequitur.

(2) *Quae suspensa etc.* Phantasiae domus, vel nullo, vel exiguo debet esse fundamento fulcita. Non casu triplicem super Grillum illam locat; Saltitandi enim mos, quem in grillis observamus, phantasiae indolem huc illuc volitandi sine ordine adprime exprimit. Hosce grillos, phantastico cerebro leviores fingit: *levitate bizari*.

(3) *Animique balordi*. Nihil ita animum occupat, et mentem abstrahit, quemadmodum id, quod a phantasiae operatione pendet; unde fit, ut pictoribus, simul et Poetis mentis abractionem familiarem esse videamus.

(4) *Hic sunt Grammaticae*. Grammatici, Sophistae, et Dialectici, qui nugis delectantur, in Phantasiae domo collocantur.

Et reparant caldum, Testae faciendo Capellum,
Quorum percussit nasum redolentia vini.
Sic Phantasiae tenues, sensusque bizari
Dant simul assaltum sociis, picigantque cerebros,
Intrantesque caput, sotosora silentia mandant.
Baldus at intactus remanet, guardatque, stupetque,
Ac tandem ridet, prenditque a Cingare festam,
Qui dum phantasmae nunc hinc, nunc inde volazzant;
Has seguitat, manibusque piat, sed deinde tenendi
Huic destrezza deest, retrovatque piasse nientum.
Vidisti forsan pueros quandoque giocantes
Velle piare manu Moscas, presone ficandas,
Scilicet in charta bis, terque, quaterque plicata,
Saepe quidem capiunt, retinentque in carcere pugni,
Sed quando allentant digitos, panduntque pochinum,
Ni cito scaltritas capiat manus altera, scampant,
Et sic sic oleum, sic sic consumitur opra.
Cingar ita et comites, Baldo ridente, menabant
Hic illic palmas propter brancare coellum;
Attamen ut tandem stracchae, lassaeque fuerunt
Hae similes Notolae, seu Guffi, sive Civetae,
Has zaffare queunt, deque his implere bisaccas.
Cingar (1) de Paulo Veneto, Petroque Spagnolo
Mille bajas recipit, subitoque in guttura mandat,
Ac si mandaret Coriandola zuccare facta.
Protinus it contra Falchettum, trenta debottum
Argumenta facit, sed Falco logicus illi
Respondet, chiacharat, cridat hic, cridat ille, nec unquam
In centos annos pivam accordare valebunt.
Id quoque Liro facit, facit Hyppol, et ipse Bocalus,

Kk Omnes

(1) *Cingar de Paulo Veneto*. Paulus Venetus libros edidit nullius utilitatis Dialecticas tricas nullius momenti continentes. Petrum Spagnolum non vidi, sed intellige auctorem Priori comparandum.

Omnes altandem tanto rumore volutant
Ethicen et Phisicen, Animam, centumque novellas,
Ut sibi stornito Baldus stopparet orecchias.
Sguarnazzam (1) Scoti Fracassus repperit illic,
Quam vestit, gabbatque Deum, pugnatque Thomistas.
Alberti magni Lironus somnia zaffat,
Vult (2) fieri gratus cunctis, gnarusque futuri,
Scrutator cordis, multas augere richezzas,
Tollere Cervellum Cornacchis, prendere pisces
Cum manibus, quosdam secum gestando lapillos.
Plena (3) Melancholicis humoribus Urna latebat
Angulo in obscuro, quam nondum viderat ullus;
Sed dum Rifellus considerat, urtat in illam,
Et miser in mojam se repperit esse cadutum.
Qua propter dubitando mori clamabat ajutum,
Sed clamando, nihil sua labra movere valebat.
Accurrunt Comites, illum de fonte cavarunt,
Unde melancholicos fundebat ubique liquores.
Hircanus quasdam saltantes per pavimentum
Carpere (4) sajottas studiat non absque labore,
Dumque unam griffat manibus celer, altera scappat.
Fecerat ingentem pulicum Falchettus acervum,

Quos

(1) *Sguarnazzam Scoti*. Celebres illi viri Scotus, D. Thomas, Albertus Magnus, et plures, qui in Theologicis rebus merito tanquam Magistri habentur, quum Arabum Philosophiae, quae immerito Peripatheticae, et Aristotelicae nomen usurpaverat, temporis conditione ducti, se dedissent, de ea, doctas quidem, et Subtiles Quaestiones scripserunt, sed inutiles omnino, et de rebus abstractis, quae vocum ambagibus negotium maxime facessunt, sine utilitate; nam post improbos labores nihil adolescentes se didicisse intelligunt.

(2) *Vult fieri gratus &c.* Circulatorum, et Divinatorum somnia intelligit, qui gratiam apud rudes homines inire, et pecuniam extorquere conantur, futurarum rerum praedictione.

(3) *Plena Melancholicis etc.* Qui Melancholico, tristique humore vexantur, in Phantasiae domo optime ponuntur; nam phantasiae nimia ponderatione sibi ipsis malum efficiunt, quod non habent. Judiciose vero Rafello nimis attente consideranti infortunium tribuitur, nam de Rafello supra dixit:

Qui dulci tantum se pascit amore.

Et cogitationibus nimium intentus inutilibus, sibi ipsi imprudens malum gignit.

(4) *Sajottas*. Fabulas.

Quos sacco positos fert alto in tergore secum:
Boccalus normas Epicuri nescio quantas
Absque labore piat, complectitur, inque Botazzum
Ficcat ne fugiant, stoppatque cocamine Buccam.
Has (1) inter follas stat maxima Bestia, nec stat,
Cui caput est instar Montonis, vel Capricorni,
Mille manus, ac mille pedes, ac mille volantes
Fert alas, ventremque Bovis, schenamque Cavalli.
Quae si non caudam Simiae de retro teneret,
Toccaret Coeli summo testone solarum,
Cum Jove disponens divam partire Minervam.
Sed quia quicquid agit, cauda mancante, lasagna est,
Ducitur ad nihilum, meritoque Chimaera vocatur.
Parturit haec montes, sed nascitur inde fasolus,
Dumque Gigas parat fieri, fit parvula Mirmix.
Hic (2) ferri Portazza stetit, quae detegit Antri
Boccazzam scuram buso sub monte cavatam.
Non timet ingressum Baldus, vult primior esse.
Cerberus en triplici patuit testone cagnazzus,
Qui plenum variis ex ossibus impedit Antri
Limen, et impavida stat custos fronte cavernae.
Quando videt socios, hirsuto tergore saltat,
Cumque rebufatis villis (3) baubare comenzat.
Post baubamentum dentes grignare frementes,
Gutturibus latrans nigrum tribus evomet oybo.

 Duxerat

(1) *Has inter follas*. Chimaeram hic describit; quapropter vanum est sensum verborum quaerere, de qua dicit, quod stat, nec stat: Quod coelum tangeret, si caudam non haberet, et alia, quae intelligere opus non est, quia sermo est de Chimaera.

(2) *Hic ferri Portazza*. Aliqua deinceps suplemus ex exemplari nostro, et plura ex Hollandico omittimus, quia manifeste corrupta apparent; et parum cum antecedentibus cohaerent. Ea ad calcem rejicimus, unde poterit Lector deprehendere plura, quae sensu carent, et plura pariter, in quibus Auctor iis, quae antea dixerat, contradicit.

(3) *Baubare*. Latrare.

Duxerat (1) e fodro Baldus ſtans firmiter Enſem,
Compagnoſque jubet limen tranſire cavernae.
Sic faciunt, aſt ipſa volens prohibere tricolla
Beſtia paſſagium, currit boccare Lironem.
Baldus at ingentem diſtorchiat enſe roverſum.
Nil tajare poteſt, velut eſſet ligneus enſis.
Mox deſperatos colpos menare comenzat,
Donec eum terrae ſtratum liquere fiaccum.
Ergo trapaſſarunt omnes cuſtode domato.
Pizza capellettus ſcortam facit ante ſodales,
Boccalus medio ſtat ſemper in agmine ſiccus.
Incipiunt fremitus vocum, ſtridorque gridantum
Almarum, verſant raucantes nubila voces.
Inde per horrendos cruciatus ire comenzant,
Inſpiciuntque animas cunctas (2) ſimul eſſe gemellas.
Squarzabant mutuo crines, barbaſque pilabant,
Invitis labris fellantia baſia taccant,
Et quae olim morſu cupiebant ſuggere labra,
Nunc laniant, rodunt, guſtant pro melle venenum,
Quarum jam linguae ſunt factae Roſpus et Anguis.
Sed major poena eſt, quod Amor tam fervidus olim
In crudele odium mutatus, torquet Amantes.
Hic genus omne hominum eſt ſeu nobile, ſive codardum.
Inter (3) Compagnos Baldi, fuit unus, eandem

Qui

(1) *Duxerat*. Hic Cerberum Baldus enſe domat, ſed diverſo modo apud Virgilium Aeneid. 6. v. 417.

Cerberus haec ingens latratu regna trifauci
Perſonat, adverſo recubans immanis in antro.
Cui vates horrere videns jam colla colubris
Melle ſoporatam, et medicatis frugibus offam
Objicit: ille fame rabida tria guttura pandens,
Corripit objectam, atque immania terga reſolvit,
Fuſus humi, totoque ingens extenditur antro.

(2) *Simul eſſe gemellas*. Senſus eſt: binae adhaerent, ſe ſe invicem torquentes.

(3) *Inter Compagnos Baldi*. Videtur ſub fictis Sociis Baldi, voluiſſe Poeta de aliquo ex Amicis ſuis ſic jocari. Si vero de fictis Heroibus, quos cum Baldo conſtituerat velit intelligi, primum Rafello, alterum Pizzae Capelletto poſſunt aptari.

Qui timuit poenam, troppum quia ſemper amavit.
Alter at inter eos contrarius extitit illi,
Qui ſemper Venerem, ſprevitque Cupidinis arcum.
Fornaces condunt ibi ſemper mille Diabli,
Furnos, Furnellos, Bozzas, Caldaria ferri,
Venturiſque locus ſignatur ſingulis Almis,
Ignoret quamvis ea, quae ventura diavol.
Haec cernens inter bruſantes quoeritat umbras,
Tanta (1) Putanarum ſtipatur copia, quod non
Diſcernunt animas, quas culpa ſecreta peremit.
Attamen heu quantos quos gens prius eſſe pudicos
Credidit, aſpiciunt illic ſtridendo cremari!
Maxime non nullos, quibus olim cura dabatur
Corrigere alterius mendas, et tradere culpis
Juditium, ſibimet placidis, aliiſque ſeveris.
Hi tamen officio caſto ſub tegmine tanti,
Luxuriae, ſolumque Gulae ſtuduere voraci,
Atque puellarum comprabant oſcula plura,
Dantes ducatum per baſum quodlibet unum.
Luxuriae viſo cruciatu, denique Baldus
Vult exire, vocat ſocios, qui flammea ſparſim
Per loca girabant, animarum multa rogantes.
Non (2) procul excedunt, quod quidam ſaltat ab antro
Buffonus, ſtultuſque magis, magis immo famatus,
Obvius accedens partes monſtrando pudendas.

Ipſe

(1) *Tanta Putanarum*. Satyrica fictio, quam tamen ad veritatis imaginem accedere dubitamus.

(2) *Non procul excedunt*. Accedit jam ad Poematis ſui exitum, qui aliis ridiculus, et ineptus, aliis impius, aliis moralitatem continens viſus eſt. Nihil horum nos judicamus. Exitus Poematis Scopo, quem in eo conſcribendo ſibi praefixerat optime cohoeret. Malos Poetas, rerum ineptarum fictores, parum ſibi cohaerentium, et inveriſimilium, inſectari ab initio ſibi propoſuerat, ſe quodamodo illis addendo, et eorum inventa imitando, eorumdem levitatem, et ineptias patefacere. Nullus igitur videtur potuiſſe aptior excogitari rerum exitus, quam ad rerum ſcriptarum vanitatem, et levitatem oſtendendam, fictos heroes, et Poetas qui ipſos e propria mente procuderunt in cucurbitam immitere, et dentium violentae avulſioni ſubmittere.

Ipſe cavalcabat baſtonem more putini,
Cumque manu laeva brenam baſtonis habebat,
Sed dextra cannam parens gioſtrare ferebat.
De panno longas aures, ſtuppaque pienas
Diſtendit, ſimiliſque retro ſtat pendula cauda;
Conſutumque tenet ſtrepitoſum quaeque ſonajum.
Saltat, et inde facit manibus, pedibuſque moreſcam,
Et porgens dextram Baldo danzare comenzat.
Baldus gentilis ridens nil denegat illi,
Secum danzando ſequitur qua parte menatur.
Sgregnabant omnes optantes cernere finem:
Nil parlat Stultus, ſed atezat ſoepe cadendo,
Quem levat è terra, nec ad altrum tendere, Baldus,
Namque levabatur vix ille, cadebat et ancum,
Duraque frangebat, ſic dicunt, ſaxa quaderno.
    Poſt curtum ſpatium retrovarunt denique zuccam,
Grandilitate parem Montagnae (1) Valcamoneghae,
Quae toti mundo potuiſſet fare maneſtram.
Ad latus ipſius zucchae ſtat grande foramen,
Per quod cum Stulto Baldus, comiteſque ſubintrant.
    Iſta (2) quidem zucca eſt animabus plena togatis,
Quas quondam logicos reputarunt eſſe profundos,
Aſt amiſerunt cerebrum per mille bajanas,
Aut homines aſinos dicunt, aut eſſe Cavallos,
Extinguique ſitim jactarunt carne ſalata.
    Inter (3) eos ſtabat vir quidam corpore duplex,

Qui

(1) *Valcamoneghae*. Vallis quaedam fertilis admodum, et praenobilis in agro Brixienſi, quae montibus undique obſita eſt vaſtis admodum, et ingentibus, quibus ingentem ſuam cucurbitam comparat Merlinus.

(2) *Iſta quidem*. Cucurbitam quibuſdam quaſi diſtinctam Statiunculis, et diaetis deſcribit, in quarum prima Logicos ponit; nam Logica dicitur Scientarum Janua.

(3) *Inter eos ſtabat*. Dubitandi Cacoethem hic poeticis vere coloribus deſcribit Poeta, atque in poetica imaginandi vi, nemini ſe ſecundum oſtendit. Haec Dubitationis deſcriptio, neſcio quid graeci ſaporis habet, poteſtque cum illa Precum deſcriptione, quam habet Homerus lib. 9. comparari. Ecce illa St. 100.

Che

Qui sustentatur binis tantummodo gambis.
Dicitur hic Utrum, dubiosis sensibus implens,
Haereticosque facit, negat hanc, probat hunc, tenet illam,
Et sibimet diris semper dat verbera pugnis.
Post (1) haec Mattus eos Portam conduxit in unam,
Introeuntque scholam sapientum Philosophorum.
Illic Astronomi, Magici, Medicique periti,
Illic Entisber, Ferabrich, Auerois, Ocham,
Illic Burleus, Strodus, Simplicius, Hermes,
Illic Auempace, Themistius, et Theoprastus,
Illic Porphyrius, Xamolsides, Abaris, illic
Albumasar, Manae, Gersonides, Aba Joannes.
Arcazel, Alchindus, Damigeron, Aboli, Zael.
Dardanus Aboasar, Zoroaster, et inde Charondas,
Milleque Philosophi quos nescio tradere menti.
Sunt (2) quoque, nescio qui, sana sine mente Poetae,
Qui partiales Patriae, propriique Tyranni,
Complevere libros follis, verisque bosiis.
Sed quales habeant poenas, auditae Poetae,
Ut quoque vos tantas schivetis fingere frappas.
Sunt ibi Diaboli numero tres mille, vel ultra,
Jugiter officium facientes Herbolatorum.
Quaeque suo proprio subjecta est Alma Diablo,
Qui dum complet opus stat altam supra cadregam.
Undique dant gridos veluti gridare solemus,
Quum dentem nobis guastum Barberius extrat.
Nam cum lancettis, uncinis, atque tenais

Quisque

Che le preghiere son Figlie di Giove,
Zoppe, e rugose, e van con gli occhi bassi.
L' Ingiuria con piè celere si move,
Innanzi a quelle, ed a lor debol passi.
Per tutto nuoce orribilmente, dove
La maledetta furiando passi:
Ma se ben tarda poi, giunge la prece,
E dà riparo al mal, che quella fece.

(1) *Post haec Mattus etc.* Post Logicos, Philosophorum turbam reperit, quorum nomina partim vera, partim corrupta, partim omnino ficta recenset.

(2) *Sunt quoque.* Tandem Poetarum Claustra ingreditur, quibus pro ineptis Inventionibus poenam statuit, et merito, nam vocari merentur Elegantissimi Catulli versiculo

Soecli incommoda, pessimi Poetae.

Quisque cavat dentes, nunquamque cavare rafinant.
Quottidie quantas Vates facere bosias,
Quottidie tantos opus est amittere dentes.
Sed quo plus streppant illos, plus illico nascunt.
Inter (1) eos igitur Cingar cognoverat unum,
Nomine Durantum, qui dum cecinisse Leandram
Se jactat, doctis sbeffatur ubique Poetis.
Ardimentum habuit, quamvis magrissime cantet,
Magnanimo Orlando praeponere gesta Rinaldi.
Perque gulam mentit, quod sic scripsisse sbajaffat
Turpinum, nec opus Turpini viderat unquam.
Composuit quemdam, quem nolo dicere librum;
Sed Scartafazzum, nomen ponendo Leandram.
Cui dignum fecit noster Seraffus honorem,
Namque sigillatus cera fuit ille culinae.
Heu quales streppos misero dabat ipse Diavol!
Sgretolare suas audiebas longe ganassas.
Cingar compatiens fecit restare Diablum,
Durantumque rogat, quare sic absque rasone
Orlandum biasmat, nimium laudando Rinaldum.
Ille sed avulsis pro dentibus, oreque balbo
Respondet, (2) quia jam pacueunt futa iadi.
Sic ergo, quicunque volunt praeferre Rinaldum
Orlando, dicam quod amant hi furta Rinaldi:
Namque procul dubio fortissimus ille Senator
Romanus, Bravaeque comes Orlandus, et armis,
Et sensu, et meritis superasset mille Rinaldos.
Non tamen alta quidem condemno facta Rinaldi,
Ast veri Auctores Orlandum praeposuerunt,

Ac

(1) *Inter eos*. Durantus Poematis, cui Leandrae titulus extat, Auctor, vere cum eodem Catullo *Pater omnium Esuritionum* dici potest. Hujus meminit Poeta noster Mac. 2.

Millibus in squarcis laceravit nempe Leandram,
Nam liber Apocriphus multorum mente probatur.

(2) *Quia jam etc.* Hominis cui dentes desunt, qui propterea dentales literas aegre profert, imitatio.

Ac in venturo praeponent tempore Vates.
Maxime Bojardus, dictusque Maria Mathaeus,
Plus sentimento, facili quam carmine, dives.
Surget Aloyisus Tuscus, Franciscus et orbus,
Magnus Ariostus, laus, gloria, palma Ferarae.
Tempore mancus erit Petrarcha, carmine sed non.
Inveterata (1) nocet laus nobis soepe modernis.
Mons (2) quoque Carmelus Baptistae versibus altis
Jam boat, atque novum Manto fecisse Maronem,
Gaudet, nec primo praefert tamen illa Maroni.
Namque vetusta nocet laus nobis soepe modernis.
Splendet in altiloquo Pontanus carmine, stellas
Dum canit, et septem quos ambit signifer orbes,
Dum monet Agricolam quo purget tempore citros,
Non tamen aequatur Vati quem protulit (3) Andes,
Namque vetusta nocet laus nobis soepe modernis.
Exiet Arcadicus per sdruzzola metra libellus
Nazzari, quo prata, greges, armenta, capellas,
Pastoresque canet, silvas, Magalia, Nimphas.
Christeiden (4) post haec cantabit, dignus Homeri

(1) *Inveterata nocet etc.* Carmen hoc sic iteratum, et versus, qui in Moschaeae praeambulo reperiuntur, fundamentum opinioni straverunt, quam tanquam fabulam in Theophili Vita rejecimus. Vide a nobis dicta Cap. 2. §. 3.

(2) *Mons quoque Carmelus*. Joannes Baptista, cui Spagnolo cognomentum erat, Mantuanus vocatus, carminum elegantia insignis, Carmelitarum Ordini erat adscriptus, imo, licet invitus, in eodem maximum Magistratum adeptus est. Video, non omnes, ita de hoc Poeta sensisse, quemadmodum ejus Operum multitudo, et elegantia promerentur. Egregie de eo scripsit Jacobus Pontanus, cujus possunt omnes juditio acquiescere, est enim ille ipse, de quo Merlinus post pauca addet

Splendet in altiloquo Pontanus carmine, Stellas
Dum canit etc.

Natus est Joannes Baptista noster anno 1448, et obiit anno 1516, Theophilo tunc vicesimum sextum annum agente circiter. Egregios hic Poeta memorat, qui ea aetate vixerunt, quorum adhuc opera habemus.

(3) *Andes*. Oppidulum prope Mantuam, quod Virgilii Patria fuisse perhibetur.

(4) *Christeiden*. Confundi hic posset Sannazarius cum eleganti sane Cremonensi Poeta M. Hyeronimo Vida Albae Episcopo. Hic versibus latinis scripsit Christeidem, ille scripsit de Partu Virginis. Uterque sane, *dignus Homeri laudibus*.

Laudibus, at cedet Vati quem protulit Andes.
Namque vetusta nocet laus nobis soepe modernis.
Tu quoque magniloqui sublime poema Marulli,
Non eris aequandum Vati quem protulit Andes.
Edidit Armeniden nec qui sub veste Cuculli,
Nec Zacharias, nec multi denique Vates
Aequivalent nostro Vati, quem protulit Andes,
Namque vetusta nocet laus nobis soepe Modernis.
Materies Asolana gravis veniet quoque Bembi,
Metra Thibaldaei, Seraphini, Cornaque Zani,
Modena Pamphilico de Saxo multa cavabit,
Quos tamen esse pares Danthi, lepidoque Petrarchae
Soecla negant, nam sola datur laus magna Vetustis.
Nec Merlinus ego, laus, gloria, fama Cipadae,
Quamvis fautrices habui (1) Tognamque, Gosamque,
Quamvis implevi totum Macaronibus Orbem,
Quamvis promerui Baldi cantare batajas,
Non tamen altiloquis Tipi, Caroloque futuris
Par ero, nec dignus sibi descalzare stivallos.
Non (2) tamen hanc zuccam potui schifare decentem,
In qua me tantos opus est nunc perdere dentes,
Tot, quot in immenso posui mendacia libro.
Tange peroptatum Navis mea straccula portum,
Tange, quod amisi longinqua per Aequora remos,
Immo (3) probos vitae mores, breve tempus, et annos.
Scripsimus, ad veniam propero, si scripsimus ulla
Forsitan auditu male consona, parcite quaeso.
Et jam confectus senio, Terraeque recurvus
Corpore (4) destituor, Vitae quoque cedo, valete.

MER-

(1) *Tognamque, Gosamque.* Musas Merlinianas: Vide Poematis invocationem.

(2) *Non tamen etc.* Merito se in cucurbitam abdit, ut eorum, quorum vestigia secutus est, finem nanciscatur.

(3) *Immo probos.* Hujus rei explicationem habes ex ejus Vitae Cap. 2 §. 3.

(4) *Corpore destituor.* Non Theophilus, sed Merlinus vivere desiit. Nam hoc expleto Carmine, Macaronicae scriptioni valedixit, et post aliquod tempus ad seria se contulit.

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI
MOSCHEIDOS

PROLOGUS.

NUper (*) ego nostra paulo digressus ab Urbe,
Quam celebrem toto fecit in orbe Maro,
Otia nactus eram cupidis adamata poetis,
Retro et curarum manserat orba domus.
Ad liquidum, Benace, tuo quem parturis amnem
Gurgite, me longum sed leve traxit iter.
Mincius hic torto fluitat per saxa meatu,
Effraenisque leves non gerit unda rates.
Concitat insanos declivi margine fluctus;
Donec te latis Mantua cingit aquis.
Sedes tuta illic non expugnabilis ullo
Marte, Bianoreis nunc quoque clara viris.
Unanimem claudunt illustria moenia plebem,
Semper abundanti semisepulta lacu.
Una fides populi quovis sub Principe durat,
Aspidibus procul est atra Megaera suis.

L l 2 *Seditio,*

(*) *Nuper ego.* In Hollandico exemplari praemittitur *Prologus in Moschaeam puerili tempore compositam.* Attenta vitae ratione, quam de Theophilo retulimus, non quidem dicendum, hoc Poema puerili tempore compositum, sed certe quum vix ab Ephebis excesserat, et vix peractis studiis. Si illud legamus juxta priores editiones, juxta quas editio Hollandica est concinnata, opus omnino puerile apparet, in quo adolescentuli non satis matura mens manifeste deprehenditur. In posterioribus editionibus opus suum omnino retexuit, et ad meliorem formam redegit. Has itaque omnino sequimur, Hollandica editione prorsus relicta.

Lepidissimum Poema, mole quidem minus, sed elegantia, et lepore Baldo longe majus. Homeri Batrachomyomachiam, aemulari contendit, et vere aemulatus est. Sed de hoc in praefatione satis multa. Poemati praemittit elegantem elegiaco carmine Prologum, qui miram latine scribendi facilitatem in auctore praefefert, et causas exponit, quibus adductus Macaronicam Poesiam amplexus est. Latinae linguae perito, nihil in eo adnotandum occurit.

Seditio, qua nulla carens Urbs incubat armis,
Hic tantum paci ſuccubuiſſe dolet.
Nunc quoque Tireſiae remanent veſtigia Vatis,
Mantua quid faciat ſi petis, illa canit.
Illa canit Vatum non paucis plena catervis,
Solvit et ad ſcenae longa Theatra jocos.
Materno defert Infans de ventre poeſim,
Vagit et innatos balbula lingua ſonos.
Qui canit Heroum memori tradenda libello
Tempora, quem Clio Muſa favore praeit.
Qui ſibi Melpomenen ſua flet dum fata ſeveram
Conciliat, tragicos exululando ſonos.
Comicus emeritis proſcenia ſiſtere ludis
Crederet, et plauſu diſcutienda malo,
Ad ſua ni facilem ſentiret vota Thaliam,
Omnia tunc petulans ora cachinus habet.
Roſcida paſtores gregibus tondentibus arua
Certatim, Euterpe ſponte ſedente, canunt.
Corticibus caedunt memorandas ſemper amicas,
Undique dat modulos tibia preſſa leves.
Credite Parnaſſum neglexit Apollo bicornem,
Credite non ultra Phocidis haurit aquas.
Ille ſui curat patriam, gentemque Maronis,
Inque poetarum principis urbe ſedet.
Clamat io poean pariter Juveniſque, ſenexque,
Cinctaque Daphnaeo tempora crine ferunt.
Aurea Vergilii flores ſimulachra decorant,
Et Vati peragunt annua feſta ſuo.
Mars procul exceſſit, ſecuris otia dantur
Mentibus, et placidae concrepuere lyrae;
Ipſius in laudes Urbis furor exiit ergo,
Sed Clio fuerat tunc rogitanda mihi.
Heu quid ſurdidulas avellit protinus aures,
Praevaluit ſolito nec furor ire pede?

Ante

Ante pedes humili projectus Apollinis ore,
Cur ſuetum, dixi, carmen, Apollo, negas?
Me ferus aſpectu trepidum deſpexit acerbo,
Mox ait, audacter me quoque ſtulte rogas?
Dixit, et adductum pharetratus corripit arcum,
Et lateri legitur certa ſagitta meo.
Ut fugit ante levem nemoralis Capra Dianam,
Aut lepus a rapidi morſibus acta canis,
Sic miſer evaſi durum per inhoſpita Phoebum,
Et quae celarer vallis aducta fuit.
Volvebam quae cauſa mihi commoverat illum,
Qui daret haud ſolitas tendere poſſe vias.
Illius heu fruſtra doctas captare ſorores
Speravi, ac multa laude tenere polos.
Nil fuit evigiles ſtudio concludere noctes,
Poſtquam tot menſes abrogat una dies.
Ergo qua volucri prorumpit Mincius alveo
Deveni, Lacrymis creverat ille meis.
Invitas mihi multa ſalix tunc praeſtitit umbras,
Invito quoniam tunc mihi vita fuit.
Nec mora fit, ſuccincta procul venit ecce puella,
Auratas zephyris ſparſerat illa comas.
Fulta latus pharetra tergo rejecerat arcum,
Voce, manuque dabat carmina juncta lyrae.
Ardentis Daphnen cantabat Apollinis ignem,
Laurea quae dempto fine comata viret.
Inſuper hac dignos recinebat fronde poetas,
Per quos jam pridem maxima Roma fuit.
Vergilium ſenſi qui Homerum laudibus aequat.
Parnaſſi geminum coepit uterque jugum.
Agmina deſpiciunt Vatum ſpectantia ab imo
Colis, et exultant non habuiſſe pares.
Phoebaeis quanto cedunt fulgoribus aſtra,
His tanto Vatum cedit in auſa cohors.

Non

Non tamen exiguis affecit laudibus illos,
Sectantur lento qui pede Vergilium.
Tunc ego quare odium patiebar Apollinis oro,
Haec igitur Nimpha causa ferente fuit.
Nescio quas reperi musas, turpesve sorores,
Nescio quae turpi carmina voce canunt.
Limpida Pegasidum vitiavi stagna prophanus,
Totaque sunt limo dedecorata meo.
Hinc furor, hinc ira est, hinc indignatio Phoebi,
Ad quem me fecit quaeque camoena reum.
Nec mora, stratus humo, mediatrix sis bona quaeso,
Clamabam, facilis demitur ira Dei.
I modo, respondet, nos et modo sperne Camoenas,
Dixit, et obtuusa sustulit aure pedem.
Protinus intumuit nostro sub pectore virus,
Nec Phoebo, dixi, nec tibi subjicior.
Inde furens plectrum rupi, stipulamque resumpsi,
Hosque comenzavit Piva sonare modos.

MERLINI COCAII

POETAE MANTUANI

MOSCHEIDOS LIB. I.

GRandia Moſcarum, Formicarumque furentum
  Praelia, deſdegnos, fata cruenta cano.
  Tunc, et alhora ſuos abſcondit Apollo Cavallos,
  Cum ruere armatos vidit in arma Duces.
Cuncta per intornum Tellus quaſſata tremabat,
  Poca ſuper coelos nec cagarella fuit.
Gens (1) ceratana ſinat vecchias cantare batajas.
  Squarzet Virgilios turba pedanta ſuos.
Magna fuit, confeſſo quidem, ruinatio Trojae,
  Quando Cavallazzo credidit illa buſo.

Fare

(1) *Gens ceratana*. Circulatores, Cantores, Mimi, veteres cantiunculas relinquant, et haec canant, quae ſcribimus.

Fare parangonem ſed quiſquis vojat ad ipſam,
  Dictus ab egregia gente bachiocchus erit.
Maxima materies iſta eſt, quam ſprezzat Homerus,
  Sit niſi macronicas dignus habere Deas.
Non (1) eſt Clionis, non eſt impreſa Polynae,
  Hanc melius ſomam Togna gajarda ferat.
Huic igitur ſubmitte humeros Tognola valiſae,
  Siſque, precor, tanto digna fachina peſo.
Urbs (2) eſt in medio mundi, Moſchaea vocatur,
  Cui fuit aeternum nomen, et eſt, et erit.
Haec in cervello Romanos una teniuit,
  Unaque vaſtavit Cimicas, una Griſos.
Vincitora fuit variis ſpeſſiſſime guerris,
  Penſavitque altos ſubdere ſaepe Deos.
Non armis tantum praeſtat Provincia, ſed non
  Accumulat tantas ipſe Milanus opes.
Quid Vegneſa bravat Galeazzis grandibus illis,
  Quarum tot riccas fert cava panza ſomas?
Quidve Zenoveſi loca per longinqua traverſant,
  Cancaraſve menant per freta larga ſuas?
Cum (3) mercantiis totum Moſchaea per orbem
  Navigat, itque alium ſola trovare polum.
Undique Moſca ſuos fert remos, undique robbam
  Congregat, et ſpadas undique ſola menat.
Moſca per Italiam, per Franzam, perque Todeſcos
  Paſſat, et in Spagnae non timet ire ſinum.
Per totas Aſiae tranſcurrit Moſca marinas,

Tarta-

(1) *Non eſt Clionis*. Non Clio, nec Polyimnia ad hoc argumentum requiruntur, ſed Togna, quae eſt una ex meis muſis Macaronicis.

(2) *Urbs eſt*. Metropolis Muſicarum. Urbs e Phantaſiae domo educta, et in Merlini cucurbita reponenda.

(3) *Cum mercantiis*. Nihil in hoc Poemate dicit Poeta, quo ingenioſe alicui veritati non alludat. Aſſerit hic, muſcas ſuis navibus ad omnes regiones permeare, quia nulla eſt Regio, quae muſcarum moleſtiae aeſtivo tempore non ſubjaceat. Alia lepide de muſcarum nobilitate congerit, quorum veritatem, et leporem poterit quiſquis per ſe deguſtare.

Tartaricum nodat Mofca Poiefa fretum.
O quantum locus eft infelix, atque dapocus,
In quo fdegnetur ponere Mofca domum.
Non ibi nobilitas, ibi non altezza videtur,
Regales quoniam praticat illa cafas.
Non dux, non princeps, non rex, non denique Papa
Mangiat, ni tavolae ftet fibi Mofca comes.
Immo repraefentant vix coram Rege piatum;
Credenzam Regi Mofca galanta facit.
Vixque faporito repletur Coppa phalerno,
Protinus in dulci gurgite Mofca natat.
Non metuit celfam Regum difcurrere frontem,
Reginifque fuos ftampat in ore bafos.
Stabat in Imperio Mofcarum maximus ille
Rex, qui (1) Sanguileo nomine dictus erat.
Sex centas urbes, caftellos mille regebat,
Quorum montagnae pars fita, parfque mari.
Eft urbs quae (2) Francoys dicta eft, (3) Pelleraque, Croftis,
Stronzia, Mer, dabragas, Tegnaris, Offa, Mulyc.
Ergo hic Sanguileo dum fumma in fede repoffat,
En fprovifta fibi Mofca ftafetta venit.
Anxia pro curfu, multoque fchitata lavacchio,
Sanguine cui tepido tefta ferita pluit.
Illa fpaventofo fe vultu portat inanzum,
Et Regis tandem fe butat ante pedes.

 Heu

(1) *Sanguileo*. Regem mufcarum Sanguileonem conftituit, mufca videlicet tam fortis, tam audax, tam infolens, quae ab ipfis leonibus valeat fuo morfu fanguinem educere. Nomina, quae fuis Heroibus in Mofchaea imponit Merlinus fingula fi perpendas, Homeri veftigiis Poetam noftrum inhaefiffe deprehendes. Sanguileo, Ragnifuga, Graneftor, Siccaboronus, et nomina reliqua quorum aliqua fuis locis explicabimus, funt nomina fignificationis plena, quemadmodum in Homero Phyfignatus ranarum Regi nomen impofitum, Pficharpax Murium Primati, Troxarta, et reliqua ferme omnia.

(2) *Quae Francoys*. Nomina Urbium, quae Mufcarum Imperium conftituunt, Res illae fordidae funt; quibus mufcae frequentiores infident. Non fingula explicare opus eft.

(3) *Pelleraque*. Foeminarum vernacula vox, et peftem fignificat. Vel potius a pelle, videlicet, *Cutis*, fic dicta, cui mufcae infident.

Heu (1) quid hac indarnum, clamat, Rex, sede superbis?
Heu quid solazzas, nec tua fata vides?
Heu quia non lautis prodest squaquarare vivandis,
Splumatosque super nocte jacere thoros.
Heu male gustigolo caricas mangiamine mensas,
Heu male dat schenam magra Cavalla suam.
Frustra sbercigeros Asini corroditis occhios,
Frustra vos pascit stizza gratata Canis.
Frustra tegnosos stimulatis dente Pitoccos,
Frustra dat lautos quaeque carogna cibos.
Siccine vos giovat bognones suggere dulces?
Siccine marza suas (2) Franza ministrat opes?
Siccine delectat villanas rodere gambas?
Siccine todescas soepe lecare bragas?
Tenditis ah panzam lombardis pascere quais,
Nulla potest vestros merda latere canes.
Non est iste modus, quo sis celeberrimus, o Rex,
Quo tua Caesarico fama sit aequa sono.
Haec via non illa est, quae te, nos, nostraque servet,
Sed magis ad (3) marzam cogimur ire stuam.
An latet exemplum te porci (4) Sardanapali?
Si latet, orecchias nunc mihi porge tuas.
Inter foemineas Capitanius ille catervas,
Gessit prodezzae signa notanda suae.
Dummodo de Bacchi, Venerisque libidine tantum
Pensitat, et pinguis nodat in amne brodi.
Improvista sibi tempestas venit adossum,
Scilicet armigeris ducta bataja viris.

Vulnera

(1) *Heu quid hac indarnum*. Exprobrat muscarum mores, parum Reipublicae muscarum utiles, ingruente bello.

(2) *Franza*. Supra memoravit urbem *Francoys* in Muscarum Imperio: Significat autem ulceres ex morbo gallico efformatos.

(3) *Ad marzam*. Intelligit cumulum fimi, quo muscarum congeriem mortuam projici necesse est.

(4) *Sardanapali*. De Sardanapalo alibi a nobis dictum fuit. Ejus mores hic describit, et exitum non ex veritate historiae, sed juxta phantasiae figmentum.

Vulnera ſpadarum non ſunt baſa grata donarum,
  Foemineum targas non patet eſſe latus.
Lamentabatur nimium peſare corazzam,
  Et nimis elmettum molle gravare caput.
Quando cavalcabat, miſer hac pendebat, et illac,
  Ut male ſupra Aſinum ſoma ligata facit.
Gobbus ad arzonem palmam attaccabat utramque,
  Et pectoralem credidit eſſe briam.
Ibant ſtafferi ter centum circa cavallum,
  Et ne caſcaret brachia tenſa dabant.
Sed quando trombae trepidum taratantara ſenſit,
  Vanuit impletis ille repente braghis.
Amiſit regnum; amiſit poltronus honorem,
  Foemina coſtumis, nomine vixit homo.
Ecce tibi ſortem reminiſcor Sardanapali,
  Alter, ni ſapias, Sardanapalus eris.
Tu ſtas, Sanguileo, tibi ſteſſo ſcalpere ventrem;
  Et neſcis regni peſſima damna tui.
Butta via mantum regalem, butta bachettam,
  Vadat et in centum facta corona micas.
Indue (1) corottam; decet haec tua funera, cappam,
  Reginaeque tegat nigra veletta caput.
Aurea de ſummis cameris ſpalleria caſchent,
  De fundo ad cuppos ſit nigra tota domus.
Ut deſperatus, ſtygium domanda Diablum,
  Forcaque ſit vitae cura ſuprema tuae.
Rex formicarum fortiſſimus ille (2) Graneſtor,
  Si neſcis, populos trat ſotoſora tuos.
Centum mille uno fudit certamine Muſcas,
  In portuque tuas miſcuit igne rates.

(1) *Indue corottam. . . cappam.* Indue luctum.

(2) *Graneſtor.* Optime formicarum Rex vocatur *Graneſtor.* Quaſi *Granì eſtor*, hoc eſt manducator, qui edit grana.

Ragnifugam (1) campi Caporalem carcere chiavat,
  Quem ſupra forcas collà tiraſſe puto.
Artelaria nihil sboccavit noſtra balottas,
  Nam fuit in lactis tota negata lago.
Sic ego mortiferas accepi quinque feritas,
  Pro quibus en ſtanzas deſerit Alma ſuas.
Sic dicens, illam tiratis calzibus efflat,
  Quam ſacer (2) Ocarum non Paradiſus habet.
Talibus auditis, ſuſpirum tale budellis
  Rex cavat, ut viſa eſt ira tonare Jovis.
Mox veluti pazzus, regalem contra decorem,
  Saltat ab aurati protinus axe throni.
Dat ſibi guanzatas, tundit ſibi pectora pugnis,
  Collericoque ſacram diſſipat ungue togam.
Moſcarum ſubiti clamores atria complent,
  Totaque palmarum plauſibus aula tonat.
Accurrit moeſta Urbs, ſtipatur ubique Palazzus,
  Nec tanti conſtat ſat bene cauſa mali.
Ecce maritatae ſquarzato crine Madonnae,
  Quaeque ſuo rauco clamitat ore virum.
Conclàmant Patres natos, natique parentes,
  Communis vidua creſcit in urbe dolor.
Non tantus Romam ſtrepitus ſotoſora butavit,
  Cum Caeſar Bruti mortus ab enſe fuit.
Jamque ſuper volucrem balzarat fama cavallum,
  It via, nec trombam ſpiccat ab ore cavam.
Mille galoppatim complerat jamque miaros;
  Nec datur ah! ſtracco ſpelta, nec orzus Equo.
Per totos mundi ſentita eſt tromba paeſos,

Donec

(1) *Ragnifugam*. Hoc quoque nomen opportune aptatur Muſcarum Decurioni: Cui videlicet vires ſunt Araneas fugandi. Quia vero Ragnifuga carcere detinebatur, Araneae tandem de muſcis triumpharunt.

(2) *Ocarum etc. Paradiſus non ſacer anſerum*. Nos dicimus il *Paradiſo delle Ocche*. Paradiſus non exiſtens. Dicimuſque de Judaeis, et de perditis hominibus, de quibus nulla ſpes extat, ſe velle ad ſalutem pervenire, *anderà al Paradiſo dell'Ocche*.

Donec ubi regnat Scannacavalla, rivat.
Scannacavalla (1) gigas eſt magnus, Rexque Liſaeae,
Quae ſua Comachio terminat arua freto.
Ipſe Tavanorum populos, gentemque governat,
Nilque tiranizzans ſavia teſta fuit.
Rex huic Moſcarum dederat pro uxore ſorellam,
Cui beltas Helenae, Merdola nomen erat.
Non ſtat hic indarnum: Cugnati fata repenſat,
Et (2) cantarellas ponere fraena jubet.
Iſta Cavallorum razza eſt, animoſa batais,
Quorum culattas ferrea barda tegit.
Imponunt famuli varias canzante copertas,
Rex ſalit, et velox alba Chinaea volat.
Illico tota cohors poſt curſum Regis arancat,
Et Cantarellas it ſtimulando ſuas.
A tergo veniunt Cariazzi tardius, ut qui
Valliſas portant in ſua terga graves.
Ardua colla ferunt multo reſonante ſonajo,
Quos mea (3) Limagas nomine Goſa vocat.
Unius in manco menſis, Rex ſtancus arivat,
Cui dolet ob longam quaeque culatta viam.
Moſchaeae portas multo non abſque tumultu
Introit, et drittus regia tecta petit.
Hic jam deſmontat ſtaffam retinente Barono,
Ac ſubito ſcalae montat otanta gradus:
Jamque venit dentrum, per ſalas, perque caminos
Paſſat, et hic Moſcas cernit ubique gramas.
Antiporta levant celeres hinc inde ſcuderi,
Per centum cameras Scannacavalla meat.

Du-

(1) *Scannacavalla.* Tabanus, eſt inſecti ſpecies muſca major, hoc autem nomine Tabanorum Regem aptiſſime vocat, ad ejus vim oſtendendam, tum equis, tum bobus ingentem moleſtiam afferendi.

(2) *Cantarellas.* Cantarides: Inſectum ſatis notum.

(3) *Limagas.* Climaces, *lumache.*

Ducitur altandem dentrum penetralibus altis,
  Rex ubi Moscarum Sanguileonus erat.
Qui tunc Cugnato visto se appena redrizzat
  In pede, nec potuit non madefare genas.
Scannacavalla etiam quantillas lumine gozzas
  Edidit, at laetos sic dedit inde sonos.
Quo tua Sanguileo prudentia nota calavit?
  Quo mens, quae binos terret utrinque Joves?
Non animus tibi stat Regis, non sceptra tenentis,
  Non est cotali danda corona viro.
Si (1) Tamira sui flesset pro morte fioli,
  Scampasset magni gensque, caputque Cyri.
Si tot amazzatos lagrimasset Roma guereros,
  Scipio non primum ferret in orbe cridum.
Degenerant nimium lachrymae, minuuntque decorem,
  Nilque potest savio turpius esse viro:
Sunt lachrymae pueris magis aptae, suntque puellis,
  Quae bagnant causa fletibus ora levi.
Nos quibus immisit sennum natura virilem,
  Ut quid ab adversa sorte gitamur humo?
Nosco valentisiam, Pelago saltante nochieri,
  Nosco animum fortis, Marte furente, Ducis.
Jupiter humanam si vellet sternere gentem,
  Sumamus, cur non? praelia contra Jovem.
Seu fas, sive nefas, debemus regna tueri,
  Non tamen ut lachrymis, sanguine sed proprio.
Eja age Sanguileo, propriae te redde rasoni,
  Nosce parentadi quanta sit umbra tui.
Vosque Senatores savii, gentesque tribunae,

Con-

(1) *Si Tamira*. Herodoti opinionem sequutus est Merlinus circa Cyri mortem. Narrat enim hic autor, Cyrum a Tamiride fractum bello, et in captivitatem redactum fuisse. Cui postea Tamiris caput amputari jussit, et in sanguine plenum vas immergi, ad exprobrandam illi sitim humani sanguinis, quam sua feritate Victor antea ostenderat. Coeterum longe aliter a Xenophonte Cyri mors narratur, cujus auctoritatem omnes sequuntur.

Conſejum vobis tam date, quam populo.
Si vos lugetis, ſic urbs moeſtiſſima luget,
Si vos ridetis, ridet et illa ſimul.
Conſejum Regi veſtro praeſtate ſaputum,
De vobis regimen non piat ille pocum.
Agmina Moſcarum ſi bello tanta morirunt,
Num quoque reliquiis Zarra lavanzus erit?
Sunt ſunt Moſcarum, ſunt vendicanda Tavanis
Funera, ſunt ſquadris bella cienda meis.
In punto mittam ſex centos mille Tavanos,
Quos facit armigeros longa bataja viros.
Pars equitando ſolet curvas portare baleſtras,
Pars alio groſſos more cavalcat Equos.
Pars pede fert piccas, pars implet pulvere ſchioppos,
Sbombardantque mihi per mare mille rates.
Dixerat haec, animoſque ſibi revocaverat aegros,
Inque ſuo ſteterant corda fugita loco.
Vergognant etenim lachrymis imitaſſe putellos,
Ac ita maturam depoſuiſſe guiſam.
Poſtquam Sanguileo ter ſtrinxit Scannacavallam,
Et grates docto reddidit ore ſuas:
Congregat ad Din don campanae (1) grande pregajum,
Iſtaque tunc populo verba pochina facit:
Sic ſic alta volunt, ſic penſant, ſicve comandant
Numina, ſic filos forfice Parca tajat.
Scannacavalla tamen verbis conſolat amicis,
Datque ſuus grandem ſermo diſertus opem.
Eja quid indarnum nos mundo vivimus iſto?
Non eſt ut cedant arma cruenta togae.
Non vos affectus ſeu patris, ſive fioli,
Vincat, ſed patriae reſpiciatur amor.
Nec tantum patriae, ſed Regis, ſed Capitani

Ra-

(1) *Grande pregajum*. Ad Campa-] hcc nomine Senatum vocet, alibi a
nae ſonitum Senatum convocat. Quare l nobis dictum.

Ragnifugae (1), quem nunc ſcivimus eſſe preſum.
Nonne recordatis quas tanta per arma, per undas,
Hic Pulicanaea fecit in arce provas?
Nonne quod in Cutica? quando ſex mille pedocchios
Bruſavit, ſuperos igne tocante polos?
Xerſis in armata ſi Dux tunc ipſe fuiſſet,
Fors iſſet alio tanta facenda modo.
An dux perdendus talis? non qualis habetur,
Seu ſit, ſive fuit, ſeu paladinus erit?
Parlamenta igitur vadant, veniamus ad arma;
Moſcas armari per mea regna volo.
Cum (2) ſeptem centum tranſibimus aequora fuſtis,
Quaelibet eſt virdae ſcorcia longa fabae.
Sic ait, et fiat, fiat, Moſchaea cridabat,
Fiat quod noſter Rex cupit, atque jubet.
Mittuntur cunctas in bandas illico bandi,
Currit, et ad juſſos quaeque ſtafetta locos.
Plena theſororum reſerant aeraria Patres,
Soldatis ſiquidem debita paga datur.
Non (3) niſi tamburos ſentis accendere Martem,
Atque petezzantes tantararare tubas.
Contra formicas odium crudele ſtigatur,
Quarum ſe paſci velle cruore bravant.
Qui jurat patrem, qui vendicare fradellum,
Qui bramat ſpadam ſanguibratare ſuam.
Jupiter at ſub ſe jam (4) baltegare ſolarum
Senſerat, et ſmortos cernit in ore Deos.
Smergolat in colera, clamat: cur tremat Olympus?
Cur mea ſunt fumo ſydera brutta nigro?

Nun-

(1) *Ragnifugae*. Tam ſtrenui Ducis captivitatem commemorat ad accendendos animos. Contra culices, et pediculos ejus feritatem in mentem revocat.

(2) *Cum ſeptem centum*. Muſcis vehendis navis apta, fabae cortex.

(3) *Non niſi tamburos*. Ingens muſcarum volantium murmur exprimitur.

(4) *Baltegare*. Tremere pavimentum Coeli Jupiter ſenſit, quum tot agmina tam ingenti rumore armari ſenſit.

Nunquid adhuc veniunt nos assaltare Gigantes?
Bassaque Gens nostras strugere cercat opes?
Heus Vulcane, focum, pegolamque, bitumina profer,
Cumque trementinis sulphura mista nigris.
Porta spaventosum fulmen, brusabitur orbis,
Humanum, quam nos, malo perire genus.
Mercurius respondet ei, ringratia Fatum,
Quod non contra tuos guerra sit ista Deos.
Nunc tamen est tempus, quod quatti stemus a casam,
Solque stet in thalamis, Lunaque scosa suis.
Nullus praesumat seu Divum, sive Dearum,
Jam modo venturas cernere velle brigas.
Ne bombardarum quando scoccamina fiant,
Rumpamus nobis colla, cadente Polo.
Inter formicas, et Moscas tanta coorta est
Ira, furor, rabies, collera, stizza, focus,
Ut nisi pacificet Calabronus maximus illas,
Diluvius mundo sanguinis alter erit.
Jupiter intremuit, Solem remanere comandat,
Qui strigiare suos tempus habebit equos.
Neptunus (1) quoque rumorem sub gurgite sensit,
Itque sua in fundo tota roversa domus.
Nymphae concurrunt trepidae, Divique marini,
Quos huc, quos illuc multa paura fugat.
Quis Satanassus, ait Neptunus, trentaque para,
Tam cito, compellit vos scapolare viam?
Aeolus absque mea nunquid rex ille saputa,
Per mare Garbinos lassat abire suos?
Eja cito, nostrum spatianter ferte tridentem,
Aeolus hic audax est aliquando nimis.
Triton respondet, non hoc solet ille fracasso

(1) *Neptunus quoque.* Etiam mare tot navium pondere turbatur, et ab imo fundo subvertitur.

Mittere Diavolos nostra per arva suos.
At sunt armatae centum settanta Galaeae,
Quae zenzalarum millia mille ferunt.
Itur in auxilium Moscarum, (1) Mangiaque vacca,
Dat Regio squadras et Codegora suas.
Nonne Maris schenam tanto sub pondere sentis
Flectier? ah nimias portat apena rates.
Sunt (2) Calcinelli Peverazzae, suntque capaces
Cappae, sunt Conchae, dimidiaeque Nuces.
Talibus utuntur Corsari navibus, et qui
Mercadanteschis mercibus aequor arant.
Rex (3) Zenzalarum Cosinus nomine passat
Hoc pelagi golfum, terrificatque Deos.
Neptunus sese tanto (4) sermone tasentat,
Itque per algosas corde tremante casas.
Gaudet Sanguileo: Zenzalis obvius ibat,
Quas magno in portus cepit honore suos.
Artelaria sonat bom bom, allegrezzaque fitur,
Et campanarum din don ad astra volat.
Vixque arrivarant Zenzalae, maximus alter
Fit sonus, et mundi machina tota tremit.
Innumerae apparent banderae desuper alpes,
Armorumque procul tersa metalla nitent.
Nunquid erunt Sguizeri? nunquid Vascones, et illa
Gens brava cum squadris Italiana suis?

Ista

(1) *Mangiaque vacca*. *Magnavacca*, et *Codegora* Villae sunt agri Ferrariensis. Lepide Provinciae finguntur, quae huic praelio agmina subministrant; Muscis enim, tabanis, et culicibus, ex Soli udi, et paludosi indole, eas abundare, necesse est.

(2) *Sunt calcinelli*. Adverte navium qualitatem, militibus accommodatam, quorum pondere mare gemit.

(3) *Rex Zanzalarum Cosinus*. Grandiorum Culicum Regem nomine vocat *Cosinum*. Hujus nominis causam non ita facile intelliget, qui non adverterit mulierculas, Culices vocare *Cosini*. Ipsis enim videntur, culices mussitantes Stridorem edere, qui hanc vocem exprimat.

(4) *Tasentat*. Obmutuit.

Iſta Todeſchorum num proles apta batais?
  Mandat Spagnolos num quoque Spagna ſuos?
Non ſunt Spagnoli, Taliani, Lanzque chinecchi,
  Non ſunt Vaſcones, non Sguizerique ſimul.
Sed (1) Moſchinorum deſcendunt culmina ſquadrae,
  Rexque ſuus nomen (2) Siccaboronus habet.
Nec quo deſcendit, nec ubi ſol naſcitur, unquam
  Dux tam crudelis, quam fuit iſte, fuit.
Jurarat ſiquidem totum ſibi ſubdere mundum,
  Atque Jovem ſediis praecipitare ſuis.
Non fuit in guerris, nec erit magis armiger alter,
  Et qui plus hoſtis temneret arma ſui.
Huic tota (3) Ebrietas provincia, Tartaris aequor,
  Atque barillenſis ſubdita vallis erat.
Sanguileo tantum Capitanum laetus abrazzat,
  Mox bona Soldatis dat caſamenta ſuis.
Partibus ex aliis veniunt (4) Myrmicoleones,
  Qui grottas habitant, ruſtica turba, cavas.
Non fuit in terra gens aſſaſſinior unquam,
  Quae Formicarum membra vorare cupit.

(1) *Sed moſchinorum*. *Moſcino*, *Moſcherino* Etruſci vocant parvulas quaſdam muſcas, quae Autumni potiſſimum tempore circa Vaſa Vinaria turmatim volant, et vini recentis odore paſcuntur.

(2) *Siccaboronus*. Lignum, ſeu turamentum, quo dolia ex inferiori parte obturantur, a nobis dicitur *Borone*. Hic apte parvularum muſcarum de quibus ſermo eſt Dux Supremus, appellatur *Siccaboronus*, nam turamenta omnia doliorum, in quibus recens vinum conditur, hae parvae muſcae aggrediuntur, et exſiccant. Apte quoque *Siccaboronus* vir violentus, furioſus, iracundus effingitur, nam ſemper vino fervens, et elatus neceſſario debet eſſe.

(3) *Ebrietas*. Provincia, quae vocatur Ebrietas, et quae ampliſſima eſt: Tartari aequor, et Doliolorum ſeu Lagenarum vallis, totum Imperium efformat Siccaboroni, unde innumeros colligit milites, qui ſemper vino pleni, in bello ferociſſimos ſe praebent. *Tartaro*, quod nos dicimus *greppo*, eſtque vini faex dolio firmiter adhaerens. Doliolum ſive lagena, dicitur apud nos, *una Barilla*.

(4) *Myrmicoleones*. Hoc nomine ſuſpicamur, intelligere Merlinum, Formicas alis inſtructas, quas contra deambulantes formicas armari fingit. Eorum dux *Myrpraedo* vocatur, videlicet, qui formicarum praedam facit.

Ut metuit Soricus Gattam , Leporettaque Braccum,
Sic Formica iſtos contremit, oime , ladros.
Rex hujus populi crudus Myrpraedo vocatur,
A quo nulla unquam forza ſtimata fuit.
Sive ſit Herculeum robur , ſive Hectoris ingens
Sit prodezza , unum non ſtimat ille figum.
Menat hic armatos ſex centum mille guereros,
Nemo cavallaſter, quiſque pedeſter erat.
Quinque ſimul Reges ergo Mars fortis adunat.
Qui Soldatorum mille miara guidant.
Scannacavalla gigas , Myrpraedo , Coſinus, et ille
Siccaboronus atrox , Sanguileoque ferox.
Omnibus inſemmam ductis Formica petenda eſt,
Contra Formicam mundus in arma ruit.
Sanguileo cunctos Capitanos chiamat in unum ,
Verba quibus docto protulit alta ſono .
Supra caput ſtronzi montaverat altior altris,
Ac ibi , quae orandi ſint documenta, dabat.
Seu ſit Sanguileo armatus , ſive togatus ,
Vincitur hinc Caeſar , vincitur inde Cato.
Mox ubi ſoldatos oratio longa feroces
Egerat , ordinibus Campus abire parat.
Sanguileo rutilis veſtiverat arma metallis,
De (1) duro Ciceris cortice facta nigri.

Dimi-

(1) *De duro etc.* Galeas , loricas , enſes , haſtas , quibus milites ſuos veſtit Merlinus, lepide ſimul, et ingenioſe ficta ſunt , quemadmodum et rates. Sed ſingula adnotare opus non eſt, ea enim poterit ingenioſus lector ex ſe perſpicere . Advertat ſolum elegantem Homeri imitationem , ſic enim apud Homerum mures armantur ex ultima verſione Patavii impreſſa verſ. 123

Caligas quidem primum circa tibias poſuerunt ;
Frangentes fabas virides , beneque aptantes ,
Quas ipſi per noctem adſtantes comederant :
Thoraces autem habebant calamis circumdatis a coriis ,
Quos felem deglubentes , ſcite fecerant .
Clypeus autem erat lucernae medius umbilicus ; at lancea,
Longae acus , omnino aereum opus Martis .

An-

Dimidiam guſſam fert pro targone faſoli,
  Eſtque ſibi porchae Lancea ſoda pilus.
Excuſat fortem Milii pars mezza celatam,
  Stat pro pancera maxima guſſa fabae.
Interea grandis fit ſgomentatio campi,
  Ducitur indomitus Sanguileonis Equus.
Hic erat ex illis, quos dicunt nomine Gryllos,
  Qui faciunt ſaltos ampla per arva leves.
Iſta (1) cavallorum duplex eſt razza, Camini
  Una buſos habitat, ruris at una foros.
Mantellus bajus illis, iſtiſque morellus,
  Hi currunt, illi ſaltibus aſtra petunt.
Sanguileonis erat totus niger ergo Cavallus,
  Quem ſtranium numerus gentis apena tenet.
Nitritu reboare gravi ſentitur Olympus,
  Totaque ſub pedibus terra tremare ſuis.
Imbrattat ſabiis coelum cum calcitrat, et cum
  Soffiat è naſo, ſpiritus aſtra fogat.
Sanguileo cunctis facientibus illico largum,
  Saltat in arzonem, ſtringit, et urtat equum.
Mox (2) ad naſpantes ficco ſperone galoppos
  Hunc movet, ac gentes it raſetando ſuas.
Vivat Sanguileo, vivat Moſchaea, cridatur,

Cernis

At caſſis, teſta nucis in temporibus.
Sic quidem mures arant armati.
Ranis autem ſua ſic arma conſtituit. v. 159.
Sic loquutus Rex, fecit, ut arma induerent univerſi.
Foliis quidem malvarum tibias ſuas cooperuerunt;
Loricas autem habuerunt viridibus latis a betis,
Folia autem braſſicarum in clypeos bene aptaverunt;
Lancea autem acutus juncus unicuique longus aptatus erat,
Et galeae ex cochleis tenuibus capita cooperiebant.

(1) *Iſta Cavallorum.* Duplex Gryllorum genus omnibus notum diſtinguit, et adnotat. *Sanguileonis* equus erat ex nigris, qui ſaltibus progrediuntur. Cogitare quiſque poteſt quot famulae muſcae requirebantur, ad ejus ſtrenuos ſaltus comprimendos.

(2) *Ad naſpantes.* Nihil magis lepide, ad exprimendos obliquos ſaltus grylli.

Cernis et (1) antrattum mille cavare bretas.
Tota super groſſos equitant Moſchamina Gryllos,
Centum gryllinis mille feruntur Equis.
Scannacavalla ſuos alia quoque parte Tavanos
Ordinat, et ſquadras pratticus octo facit.
Magnus hic eſt buſto, ſed ſenſu magnior alto,
Doctus et ad guerrae ſcire piare modos.
Ad (2) ſtrabucconem ſua numquam geſta movebat,
Inque armis Fabius Maximus alter erat:
Mente ferebatur ſavia, non corde feroci,
Ut faciunt plures abſque raſone Duces.
Qui (3) nec appizzatur ſimul atra barufola guerrae,
Omnes in pezzis praeſto tajare volunt.
Non ita maturus Rex Scannacavalla ſolebat,
Immo repoſato ſatque, reſatque modo.
Hic habuit quondam cum (4) Veſpa forte duellum,
Qui tandem multo victor honore fuit.
Illius e cauda ſtoccum detraxit aguzzum,
Qui plus quam Mortis frizza forando forat.
Aſt ordinanza Coſinus ponit in altra
Zenzalas, aliis nec minor eſſe parat.
Lendinis (5) hunc totum pellis duriſſima coprit,
In qua nulla tajum ſpada tacare poteſt:
Non (6) niſi de humano Zenzalae ſanguine vivunt,
Unde cruentatos cernis habere muſos.

Non

(1) *Antrattum*. Vox rusticorum: *nantrà*. *In un tratto*. In ictu oculi, omnes Magno Regi caput aperiunt.

(2) *Ad ſtrabuccouem etc.* Nunquam in bellis praeceps.

(3) *Qui nec apizzatur etc.* Qui parvula rixa vix accenditur, et omnes volunt minutim lacerare.

(4) *Veſpa*. Sylveſtris apis genus notum, quod cum vera ape nobis confunditur.

(5) *Lendinis*. Pediculorum ova, *lens* latine, et *lendine* Etruſce vocantur.

(6) *Non niſi etc.* Culicum naturam, indolem, et mores, quam apte deſcribat; advertat lector, qui cum Myrmicolionibus pedites incedunt.

Non usant spadas, stoccos, mazzasque feratas,
Zenzalis piccas tradito, victor eris.
Sunt scarnae, assuttae, nervosae, saltibus aptae,
Unde sciunt hastas ben manegiare leves.
Fantaria quidem tota est, cui juncta nigrabant
Myrmicolionis agmina ducta viris.
Gryllus equus Moscam, fert Cantarella Tavanum,
It zenzala pedes, Mymilioque simul.
Non minus ergo suos curat Myrpraedo Guereros,
Quos bene guarnitos unit, et arte docet.
Gens sassina quidem est, at in armis prattica multum,
Et cui fama magis, quam sua vita placet.
Sunt Pedites cuncti, picchis utuntur aguzzis,
Quas segetum summis prodit arista comis.
Hos regit ille gigas Myrpraedo stupendus in armis,
Totum farfallae quem tegit ala finae.
Inter Formicas, et hos de gente Ladronum,
Semper guerra fuit, est quoque, semper erit.
At Moschinorum Rex crudus Siccaboronus,
Sfodrato squadras instruit ense suas.
Se Parpajonum duris vestiverat alis,
Est tineae scutum mezza ganassa suum.
Mittit corseros regio fornarica fortes,
Quos (1) Panarotos nomine dixit Adam.
Sunt lunghi, et nigri, vecchio de pane creati,
Qui Moschinorum esse probantur Equi.
Moschini armantur stuppa, quae circa borones,
Circaque cannellas, dura venire solet.

Est

(1) *Panarotos*. Hoc nomen nobis notum est, non ita fortasse alienigenis. Significamus vero hoc nomine insecta quaedam nigra, quae panis praecipue, et farina gignit, si obsolescat. Etrusce *Scarafaggio*. Lat. *Scarabaeus*; Vocamus etiam *Scaravazzi*, quamvis hoc nomen diversae naturae insecto inferius tribuat. Appellavit Adam nomine suo cuncta animantia, et volatilia Coeli vocavit, ut habemus Gen. 2. propterea dicit hic, *Panarotis* nomen imposuisse.

Eſt (1) Muſſattorum talis deſtrezza, quod uvae
Trant (2) vinazzolos belligerando graves.
Ex his ſemper habent carneria (3) plena balottis,
Cum quibus (4) elmettos, duraque ſcuta terunt.
Poſt has ergo acies, poſt agmina plurima moſtrae,
Obtinuit duplices quaeque caterva pagas.
Sanguileo vecchios reſeraverat ante teſoros,
Nec ſua ſparagnat praemia militibus.
Spendit abundanter, quia ſic faciendo, valentos
Reddit ſoldatos, diſpoſitoſque mori.
Non modo ſtendardos, modo non inſignia narro,
Nanque nocet capiti (5) chiachiara longa meo.
Si varias ſcribam linguas, variaſque diviſas,
Nullus et inchioſtrus, nullaque charta ſat eſt.
Non niſi banderae, niſi non vexilla volazzant,
Sunt (6) pavajonis littora plena teſis.
Hic Conteſtabiles, Caporales, et Capitanos,
Lanzaque ſpezzatas, magnanimoſque Ducas,
Marcheſos, Contos, Alferos, Logotenentes,
Cernebas proprium ſollicitare gradum.
Hic lanzae, ſpadae, targones, ſcuta, celadae,
Hic trombae, (7) gnacarae, tympana, corna, (8) cifol.
Circumcirca tremunt colles, reobantque riverae

Cel-

(1) *Eſt Muſſattorum*. Loquitur de parvis muſcis, quarum dux Siccaboronus; quas a *muſſitando* ita vocat.

(2) *Vinazzolos*. Acinos alii ex Longobardis hoc vocant nomine, ut Ferrarienſes, et Bononienſes. Nos vocamus: *gramoſtini*.

(3) *Carneria plena*. *Carneria* vox alibi a nobis explicata, et Sacculos ſignificat. Sacculos autem ad acinos reponendos ipſis apte pro pharetris aſſignat.

(4) *Elmettos*. Videlicet cortices ciceris, vel fabae, vel milii.

(5) *Chiachiara*. Loquutio longa. Etr. *Chiachera*.

(6) *Pavajonis*. *Tentoriis*, Conopeis extenſis, et inſtructis litora plena.

(7) *Gnaçara*. Crotalum, nos vocamus *gnacara*: Etruſce *naccbero*, o *naccbera*.

(8) *Cifol*. Sibilantia inſtrumenta, quae inter militaria locum tenent, proprie dicimus *Pifferi*.

Celſaque de vaſtis rupibus (1) Echo tonat.
Soldatos animat trombarum tararan illud,
Atque nihil mortem corda ſtimare facit.
Navibus interea complentur littora carchis,
Millia (2) per ſalſas vela videntur aquas.
Hae ſunt Caracchae, ſunt fuſtae, ſuntque Galaeae,
Schirazzi, Grippi, lignave quaeque maris.
Scilicet armatae ſunt multo milite ſcorzae,
Dimidiae Giandae, dimidiaeque nuces.
Trant ſurſum anchoreos rampinos undique nautae,
Vela favorevolis dant ſofianda notis.
Ter centum cordae mollantur, ſive tirantur,
Unde cridat rauco multa (3) cirella ſono.
Non Monitiones, non hic Vittuaria mancat,
Maxime ſed guerris Artelaria decens.
Sanguileo primus Galionem ſcandit in amplum,
Qui patuit cortex Gambaris eſſe vodus.
A poppa et prora ſtant centum paſſavolantes,
Gens ubi balottas dat (4) Scaravazza ſuas.
Gens Scaravazzorum, quam larga (5) Boetia nutrit,
Ballottas mira fabricat arte graves.
Tota ſuum Regem ſeguitat Moſchaea valentem,

O o Vix

(1) *Echo*. Echonis ſatis nota fabula: Nympha Caphiſſi amnis accola, quae Narciſſi amore capta, cum ab illo ſperneretur, doloris impatientia contabuit, et corpore in ſaxum converſo, nihil praeter vocem retinuit. Ovid. lib. 3. Metaph.

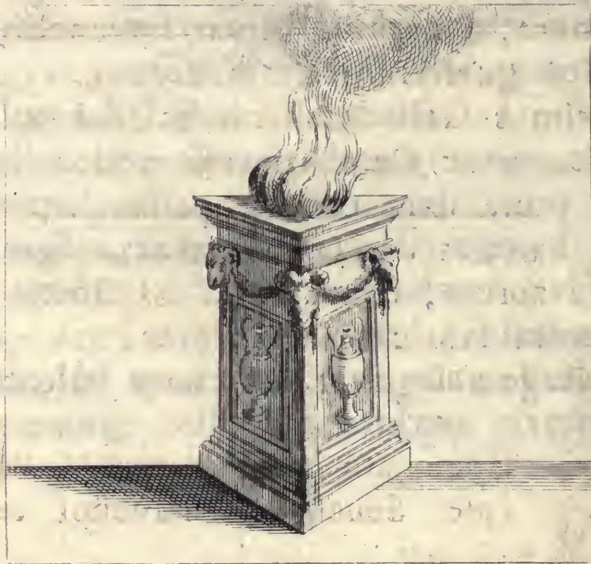
(2) *Per ſalſas*. Navibus muſcarum, et Confoederatorum Agminum, quae carbaſa, et anchorae poterant excogitari? Opus non erat, ut a Poeta omnia excogitarentur, jucundum eſt, aliqua etiam Lectoribus excogitanda relinquere.

(3) *Cirella*. Rotula.

(4) *Scaravazza*. Quid Noſtrates hoc nomine intelligant, ſupra dictum eſt. Hic vero ſuſpicamur, loqui de inſectis quibuſdam, quae in glandeis pillulis, Italice *galle* producuntur, e quibus poſtea perforatis evolant, inſtar *bombycum*.

(5) *Larga Boetia*. Arva intelligit a Bobus culta, in quibus Robura multa reperiuntur. Quid *Scaravazzi* nomine intelligat, a nobis ſupra explicatum fuit.

Vix infaſſatus reſtat in urbe puer.
Denique ſgrombrantes portum, lata aequora complent,
Quae male ſoffrendo pondera tanta gemunt.
Incutit horrorem coelo, terraeque, marique
Tam numerus rerum, quam ſonus, atque cridor.

MER-

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI

MOSCHEIDOS LIB. II.

AT non Formicas tanta haec bravura spaventat,
Quae jam praescierant bella futura sibi.
Ipse Senatores Granestor convocat omnes,
Fitque inter savios disputa longa Duces.
Supra Formicas sceptrum regale tenebat
Granestor, sperans altior ire Deis.
Consilio semper Saviorum cuncta movebat,
Quapropter bellum victor ad omne fuit.
Illuc praecipue magnus Myrnuca vocatur,
Qui Formicarum Dux generalis erat.
Inter Formigenas nemo robustior illo,

Qui ſolus groſſae fert duo grana fabae.
Quamlibet armorum guiſamque, modumque ſciebat,
Omnis et ingenio res erat apta ſuo.
Multa reportarat gioſtrarum praemia ſecum,
Milleque de buſtis tolſerat enſe capos.
Mille capos inquam mozzarat jure duelli,
Omnia cartellis plena fuere ſuis,
Unde galoppabat totum ſua fama per orbem,
Nec ſiluit forzae cridor ad aſtra ſuae.
Non multum tenuit regnum, nec habere cupivit,
Rocca valoroſo ſat fuit uno viro.
Nux erat in ſummo Rapae fundata colengo,
Quae buſa Myrnucae Rocca ſuperba fuit.
Hinc ſibi compoſuit nomen Myrnuca decenter
Myrnucam (1) Myrmix cum nuce juncta facit.
Sed quia de paribus ſemper furor invidus exit,
Geſtibus invidit, Siccaborone, tuis.
Dudum cartello, in te per ubique tacarat,
Ut ſeu tu mundo, ſeu foret ipſe prior.
At tu ſpreviſti ſecum brigare ſuperbus,
Cum ſis Rex, et cum Rege ſit ille minor;
Unde raquiſtandi regnum ſibi voja venivit,
Quo tibi certandi ſcuſa niuna foret.
Ante ſenatores Formicas venerat ille,
Cui data communi laude bachetta fuit.
Se prius indignum tanti accuſavit honoris;
Mox tamen impreſae cingitur ille datae.
Formicarum ingens bellaxque exercitus arma
Induit, et Moſcas contravenire parat,

Ponitur

(1) *Myrnuca*. Notandum, eſt vocem *Myrmix*, graece Μυρμηξ ſignificare formicam in nuce degentem. Hinc ait Poeta: *Myrnuca* ſibi nomen fecit; ſignificat enim *formica*, et *nux*, et apte innuit formicam in nuce degentem. Hinc pariter apte compoſita ſunt alia nomina *Myrpraedeo*, qui formicas praedatur, et *Myrmicoleo* ad ſignificandum illud formicarum genus, de quo ſupra.

Ponitur in punto campus, gens, tela, cavalli,
  Banderae, lanzae, busa metalla simul.
Sed quia per varios audit Rex ipse spiones,
  Quinque coronatos castra menare viros,
Non audet tantae se impresae accingere solus,
  At petit antiquae Regibus arma lighae.
Quattuor (1) acciti Reges, cito tela parecchiant,
  Perque Alpes veniunt agmina, perque Fretum.
Prima pedocchiorum comparsa est zurma bravorum,
  Quo Rex a Cutichae climate Furfa guidat.
Armant hi duri (2) tegnae sua corpora grustis,
  Zanninumque (3) Fabae quisque cavalcat equum.
Caganiellus (4) item Formicis portat ajutum,
  Qui Pulicum caricas ducit otanta rates.
Boscosam sub jure suo tenet ipse Lasaenam,
  Ejus et Imperio sylva canesca datur.
Gens haec atezatrix leggiadro corpore saltat,
  Vincit et Aethiopas bruna colore nigros.
Ejus ab humana vix ungue corazza foratur,
  Orlandi ut fuerit scorza fadata minus.
Venerat (5) et Cimex Putrifola nomine, qui rex
  Totum Lettiriae per mare sceptra tenet.
Gens sua Lympirides equitat, quae nocte vagantur,

Itque

(1) *Quattuor acciti*. Gentes quatuor Formicis foederatae. Primo *Pediculi* sub Rege *Furfa* a furfure, cui *Cuticae* Provincia obedit. Omnium horum significationum ethymologiam, et rationem potest ingeniosus lector deprehendere.

(2) *Tegnae*. Quid sit *porrigo* Etrusce *tigna* omnes norunt, et quare porriginis crustis Pediculi armentur facile quisquis potest cognoscere.

(3) *Zanninumque*. Nos dicimus *Zannini* Insecta quaedam, quae in leguminum granis nascuntur, et ex iis perforatis evolant, ut de Bombycibus fieri videmus. Insecta ex fabis nata, Pediculi equitabant.

(4) *Cagnaniellus*. Secundo pro formicis armantur sub Rege Cagnaniello. Quia canes maxime Pulicibus subjecti sunt, propterea pulicum Rex vocatur *Cagnaniellus*, et sylva canesca est sub ipsius imperio.

(5) *Venerat et Cimex*. Tertio veniunt in formicarum subsidium *Cimices*. Eorum Rex vocatur *Putrifosa* a putrido, et foetenti odore. Sceptra tenet per mare *Lettiriae*, quia lectorum fulcris, quae vocantur *lettiera*, Cimices potissimum insident. Lampyrides, sive noctilucae, Etrusce *Lucciole*, hisce pro equis sunt.

Itque coruſcantes noctè cagando focos.
Unde cagafocos ſtirps Cimica nominat illos,
Atque Cavallazzos eligit eſſe ſuos.
Muſchifur (1) hic etiam Ragnorum maximus eſt Rex;
Cui ſmiſurati forma Gigantis erat.
Ipſius officium eſt murajas condere fortes;
Condere trinceras, et caſamatta ſimul.
It pedes, atque ſuos pedites facit ire Gigantes,
Crura caminandi ſunt quibus apta diu.
His igitur ſimul addunatis, mira tenetur
Ordinanza, velut prattica banda ſolet.
Graneſtor, nec non quaevis Formica; Locuſtas
Spronat, et his Moſchae contremit agmen equis.
Jam mare Sanguileo (2) Pulicum calcabat, et altra
Aequora, quae velis tota coverta fremunt.
Ipſe ſuis mundum privarat Apollo cavallis,
Nec dare luſores vult bona Luna ſuos.
Aeolus en valido rallentat fraena Sirroccho,
Claraque fumanis turbulat aſtra ſuis.
De quibus ille fero cum turbine ſaltat in undas,
Spernazzatque (3) nigras impetuoſus aquas.
Ut ſua natura eſt, Pelagus ſotoſora butatur,
Paſcit (4) caſtrones nigra per arua ſuos.
Sanguileo clamat: quam das, o nauta, novellam?
Reſpondet: mi rex, prava novella datur.
Non (5) hoc ſpero equidem garbojo prendere portum,

Non,

(1) *Muſchifur*. Tandem armantur araneae, quarum Rex vocatur *Muſchifur*, nempe praedator, et fur Muſcarum.

(2) *Sanguileo Pulicum*. Muſcae mare pulicum ingrediuntur, nam canibus, quibus pulices fruuntur, etiam muſcae moleſtae ſunt.

(3) *Spernazzatque*: *Spernazzare* Vernacula vox ſignificans *effundere*, *ſpargere*.

(4) *Caſtrones*. Albeſcentes undas ſignificat, quae paſcentium pecudum turmae comparantur. Dixit Macaronice XI. eadem ſignificatione

Caſtroneſque freti paſcuntur ubique bianchi.

(5) *Non hoc ſpero equidem*: Sic etiam Palinurus Aeneae dicebat lib. 5. v. 18.

Magnanime Aenea, non ſi mihi Jupiter auctor
Spondeat hoc ſperem Italiam contingere Coelo.

Non, si mi faciat Juppiter ipse fidem.
Talibus auditis tollit Moschaea cridorem,
  Nam timet insano quisque perire freto.
At magis undosas montagnas Aequor inalzat,
  Fitque procellosi strania danza chori.
Nocchieri affrettant mollare, tirareque cordas,
  Sollicitos vitae mors fugienda facit.
Quisque gubernator male scit manegiare timonem:
  Ars, ubi ventorum fit violenza, perit.
Millibus in squarzis operantur vela nientum,
  Nec disgroppari quaeque ritorta potest.
Saepe simul naves urtant, spezzantque vicissim,
  Et linquunt tabulas per freta larga suas;
Unde Marinari jam temnunt jussa paronum,
  Quaeritur at vitae scampus ubique suae.
Qui brancat tavolam, qui remum, quique coellum,
  Qui despojata veste nodare parat.
Hac illac Fustae balzant, grandesve Caracchae,
  Huic temo, huic velum, spiccus huic arbor erat.
Sanguileo flexis, et Scannacavalla zenocchis
  Stabant, unde suis vota tulere Deis.
Sanguileo (1) Favae vult sacrificare zaninum,
  Cujus sit pellis digna gonella Jovi.
Scannacavalla duos Serapicas, tresque pedocchios
  Myrpraedo, et magnae busta Cosinus Apis.
His etenim sperant votis rehavere Bonazzam,
  Nulla sed his votis chinat orecchia Deum.
Unius ob causam scelerati nempe guereri,
  Mitigat iratos nulla preghera Joves.
Siccaboronus (2) is est, qui solus despicit undas,

Seque

(1) *Sanguileo Favae.* Victimarum, quae spondentur, amplitudinem, et praestantiam notet Lector, et lepidum Theophili ingenium admiretur.

(2) *Siccaboronus.* Furiosi, et temulenti mores.

Seque facit beffas, aequore posse mori.
Solus dispresiat coelum, tonitrumque menazzat,
  Solus in instanti morte (1) petezzat aquas.
Biasmat eos qui sic genibus fant vota pigatis,
  Immo Jovi zurat velle scanare Jovem.
Saepe (2) ficas coelo monstrat, scopritque culamen,
  Saepe travajatum percutit ense fretum.
Fortius unde illud percussum mugit, et altis
  Bagnat hyperboreum soepe Booten aquis.
Horrendos offensa tonos dant nubila sursum,
  Mox aperit gravidos imbre ruente sinus.
Siccaboronus opem vult navi tradere solus,
  Dumque studet cordas solvere, frangit eas:
Quando comandabat, si non obeditus ab altris
  Praestus erat, miseros praecipitabat aquis.
Non dicit, guarda, sed buttat in aequora multos,
  Hac (3) libare suam noverat arte ratem.
Illa tamen duro spezzatur denique scojo,
  Absorbetque ingens rupta carina fretum.
Sed quid? deventat magis ille, magisque superbus,
  Sit licet in grembo mortis ad usque gulam.
Grande vinazzolum subito abbrazzaverat vuae,
  Quo sua sostegno vivere vita potest.
Non tamen interea dum crura, et brachia menat,
  Turpia desistit dicere verba Deis.
Dat pugnos, calzosque mari tuttavia natando,
  Vultque ad despettum mortis abire foras.
Mors desperatum timet assaltare gigantem,
  Qui mortem morti tradere velle bravat.
Unde gajardorum columen finaliter undis
  Se cavat, et magnam liber it extra brigam.

Vult

(1) *Petezzat*. Poedens irridet.

(2) *Soepe ficas*. Nos dicimus: *far le fiche*, manuum gestu irridere.

(3) *Hac libare*: Hac arte noverat ratem suam exonerare.

Vult plus quam majum, giurat, chiodumque piantat,
  Infima Plutoni tollere, celsa Jovi.
Vultque Governa maris Neptuno prendere, vultque,
  Hos super Imperios unicus esse Deus.
Vult sua sit conjux Pallas, sit serva Diana,
  Et jam facta vetus sit rofiana Venus.
Vult quoque Mercurium d'oro appicare sogetto,
  Cujus ad officium Mars manigoldus erit.
Solus it armatus, cui stat scimitarra galono,
  Quam duro ex hominis cuderat ungue Sterops.
Nullis Fortunae percossis ille pigatur,
  Sola sed ah! stimulat viscera magra fames.
Non Leo sic vacuis cridat peragrando budellis,
  Cum capitat griffis bestia nulla suis,
Ut flos Heroum sforzatur ventre famato,
  Saepe grave in nuda sternere corpus humo.
Tandem longe videt summae fastigia turris,
  Ad quam sollicitos frettat habere pedes.
Turris haec altus erat Fungus, qui sydera toccat,
  Multaque sub tundo culmine rura coprit.
Quattuor hic Pulices armato corpore stabant,
  Nam Formicarum sat prope campus erat.
Pinguis in aguzzo rostitur Lendina speto,
  Quam coquit ardentis copia multa pajae.
Expectant illi, quod sit bene cotta lecardi,
  Statque (1) super cagolam mensa parata caprae.
Non procul est vini grosissima butta racentis,
  Cum qua juxta focum jam (2) squaquarare parant.
Scilicet ex vuis albanis nobile granum,
  Praestus adocchiatum Siccaboronus habet.

Pp Introit

(1) *Statque super cagolam*. Tabula apta pulicibus, et muscis, Stercus Caprae: Quamvis *Caccole*, apud nos *sberzgna*, Etrusce significet *cispam*, *lippitudinem*.

(2) *Squaquarare*. Vox quae per jocum plura significat. Hic significet, abunde manducare, et bibere.

Introit audacter, velut est usanza gajardi,
  Et movet aspectu talia dicta bravo.
O Compagnones, vobiscum ducor acenam,
  Me vester quoniam rostus odore tirat.
Unus respondet, non hic, compagne, taverna est,
  Albergum quaeras in meliore loco.
Siccaboronus apro similis jam ferbuit ira,
  Totaque de colera fazza bianca venit.
Per (1) stygiam dixit, dabitis coenare paludem,
  Gentilezza negat quod dare, forza dabit.
Cui responderunt, per forzam tollere vìsne?
  Siccaboronus, ita; sufficientus ero.
Non supportarunt Pulices ea verba superbi,
  Dant subito chiappum, telaque nuda piant.
Siccaboronus habens animum, dextramque paratam,
  Fulmineo vacuat protinus ense fodrum.
Ah (2) trincatores, inquit, gens apta tavernis,
  Nil timeo vestras, trista canaja, minas.
Sic ait, et spadam vibrans hic praestus et illic,
  Hos sibi lontanos brachia quinque tenet.
Circumdant illum Pulices saltonibus altis,
  Sed quantum extendit se daga, retro tirant.
Ursa famata paret Mastinos intra cagnazzos,
  Exiguum nec adhuc perdidit ille pilum.
Nullo se pacto sgomentat, quattuor inter
  Saltantes Pulicos, maximus ille Baro.
Immo (3) caneggiatus mistas cum sanguine bavas
  Dum vomit, hostiles fat retirare pedes.
Quoque magis retro vadunt, magis ante ficatur

Vir,

(1) *Per stygiam*. Terribilis jurisjurandi formula, quam Jupiter ipse formidabat usurpare, Siccaboronus non timet, Aeneid. 6. v. 324.

Cocyti stagna alta vides, Stygiamque paludem,
Dii cujus jurare timent, et fallere numen.

(2) *Ah trincatores*. Valet idem ac Potores: *Trincare* dicimus pro *bibere*.

(3) *Caneggiatus*. Iratus instar canis.

Vir, nec terreni perditur onza sui.
Unus at ecce Pulex dardum de longe balanzat,
  Scilicet (1) ereptum Muris ab aure pilum.
Siccaboronus habet lyncis bellando vedutam,
  Saltat, et a colpo retroit, inde subit.
Nunquam visa fuit Leonessa velocior illo,
  Cum simul indretum, cum simul ante salit.
Perstringit spallam Pulicis fendente sinistram,
  Et calat in dextrum spada tajenta latus.
Ecce ruunt terrae patefactis viscera panzis,
  Itque diabolicas umbra trovare casas.
Nec se contentans unam hanc mostrasse prodezzam,
  Ad coelum salto se levat octo pedes.
Se levat octo pedes (2) Mussati Siccaboronus,
  Atque aliam rutilo spiccat ab ense provam.
Dum calat e coelo pulicem male tractat un altrum,
  Quem medio capitis vertice spada ferit.
Non elmus durat, quamvis sit (3) gussa lupini:
  Millibus in pezzis longe tridatus abit.
Totum se abscondit tenera in ventralia ferrum,
  Sic duo jam Pulices tartara nigra petunt.
Tertius ecce Pulex incautum Siccaboronem
  Post cuppam chioccat falsus, et ille cadit.
Ille cadit, sed non aliter sua gamba resurgit,
  Cum tangit duram sgonfia Balla petram.
Inde magis factus colerosus Tartarus (4) heros,
  Nettum roverso truncat utrumque genu.
Ultimus expavit, scapolat saltonibus inde,
  Quem desdegnatur mens generosa sequi.
Elevat orgojum, post unum currere temnit,

P p 2 Sed

(1) *Scilicet ereptus*. Magnum, et inevitabile telum, quod pulex jaculatur in Siccaboronem. Pilus evulsus ab aure muris, qui in auribus pilis caret.

(2) *Mussati*. Non octo pedes hominis, sed octo pedes parvae muscae.

(3) *Gussa*. Cortex: *Guscia*.

(4) *Tartarus heros*. Hoc est heros, cujus Patria sita est juxta *Tartaris aequor*. Sup. Mosch. l. 1. p. n.

Sed vadit longam pro ſatiare famem.
Incipit ante focum roſtitam mandere Lenden,
Omnia cum totis carnibus oſſa vorat.
Mox vuae granum tribiani ſiccat afattum,
Et vino tandem factus alegrus, abit.
Sanguileo jam jam tota cum claſſe ſuorum,
Sub valida portum coeperat arce (1) Chyni.
Eſt Chyn ars pulicum fortiſſima (2) verſus Arognam,
Sanguileo tamen hanc, prendit, et igne bruſat.
Hinc abit, huncve ſequens exercitus omnis, arivat,
Flumen ubi (3) Vermer cum Brue jungit aquas.
Urbs ibi Crappa ſedet Fluviorum mezza duorum,
Crappa (4) caput mundi, metropoliſque Brugi.
Urbs ea non altrum eſt, quam morti teſta cavalli,
Qua ſunt pallazzi mille, tre mille caſae.
Illam Sanguileo vult expugnare, ſed intus
Ragnorum princeps Muſchiſur arma tenet.
Stat pro Formicis, nec vult dare moenia Moſchis
Muſchiſur, aguaitis valde proviſta ſuis.
Condiderat largum ſibi gens Ragnina ſteccatum.
Quem nihil, aut pocum Moſca forare poteſt.
Tercentum vigilant noctesque, dieſque Pedocchi,
Semper et in muris, fa bona guarda, cridant.
Sanguileo groſſos tamen illuc trare Canones
Mandat, ut Urbs ſeu vi ſit preſa, ſive dolo.
Artelaria data eſt in curam Scannacavallae,
Si per forza intro forſitan ire poteſt.
Myrpraedae officium datur heminare cavernas,
Si quoque per fraudem praendier illa valet.

Eſt

(1) *In arce Chyni*. A χυων Canis, unde dicimus *Cynicum* Caninum.

(2) *Verſus Arognam*. Verſus Scabiam. Haec arx erat a Muſcis deſtructa canis ſcabie infectus.

(3) *Vermer cum Brue*. *Vermer* Vinum valde celebratum: *Brue*, h. e. *Brodo*: *jus*. Uterque liquor fluvium efficit muſcis gratiſſimum.

(4) *Crappa*. Cranium pelle exutum.

Eſt proprium Moſchae majoris, ſive Tavani,
  Impete Ragnorum caſtra forare ſuo.
Unde Tavanorum impreſa eſt juncta Tyranno,
  Cingere bombardis pergama groſſa cavis.
Myrmicaleonis etiam data gentibus eſt arx,
  Propria furtivis antra cavare dolis.
Quapropter Myrpraedo ſuus rex atque monarcha,
  Curat in obſcura nocte forare buſos.
Muſchiſur at vigilans capitanius, omnia ſcoprit,
  Omneque diſſegnum hoſtis inane facit.
Jamque trapaſſarat conſtructo ponte Canales
  Sanguileo, et circum ſederat Urbis agrum.
Scannacavalla die bombardat, nocte terenum
  Myrpraedo evangat, Muſtibibaxque ſpiat.
Namque hic (1) Muſtibibax ille eſt, qui Siccaboroni
  Multibus in factis ſigna tremenda tulit.
Artelariarum mandatur guarda Coſino,
  Sat bene Zenzalis convenit illa ſuis.
Proprietas propriae Zenzalae traditur, ut non
  Dormiat, utque alios non repoſare ſinat.
Moſcarum Gryllis acies impoſta legeris,
  Saepe imboſcatis aut capit, aut capitur.
Sed jam obſeſſis mancat Vituaria Ragnis,
  Omneque portandi circa ſtopatur iter.
Muſchiſur excelſa ſignum de turre paleſat,
  Nunc fumo potum, nunc petit igne cibum,
Non procul ad littus Foſſae Graneſtor acampat,
  Quo Soldatorum facta reſigna poſat.
Viderat accortus ſignum, noratque biſognum,
  Illico Myrnucae quae facienda jubet.
Mille cariazzos, (2) Scaravazzos nomine, cargat,

Mul-

(1) *Muſtibibax.* Siccaboroni aſſecla, muſtum enim exſiccat.

(2) *Scaravazzos.* Quos ſupra dixerat *panarotos*, ſed fortaſſe grandiores, quia ibi pro equis, hic pro curribus adhibet.

Multaque per fluvium (1) Termeris esca natat.
Mittuntur centum nonantaque grana Ceserchiae,
Atque masinatae septuaginta fabae.
Multaque praeterea sunt missa salumina carnis,
Quae fuit ex grassis facta (2) Ranabotolis.
Haec ea dum vadunt, accompagnante Putriffa
Cimice cum multo, zarda scoperta fuit.
Zarda (3) palesatur tradimenti denique magni,
Quo fuit a prigolo Crappa levata gravi,
Inter (4) pedocchios testae, stantesque Camisis,
Ad quorum guardam grossa muraja datur,
Accidit, ut secum Pedocchi mille polini
Susciperent vicibus talia dona suis.
Hos quidam (5) Cimex stipulatus, nomine Puzzor,
Corrupit spondens quinque vel octo pagas.
Dummodo nocte velint, aut sursum trare Tavanos,
Auxiliatrices dentque tirando manus,
Aut santinellas cujusdam turris habentes,
Curent ut manibus porta stet una suis.
His (6) Rodipolaster fuerat capitanius; omni
Plus (7) Gaino falsus, plusque Sinone duplex.
Ipse spionandi pratichissimus arte, Giganti
Muschifero sese protulit ire spiam:
Vult quoque pro patria servanda temnere vitam,

Vult

(1) *Termeris*. Nomen nullius significationis.

(2) *Ranabotolis*. Intelligo *parvis ranis*.

(3) Zarda. Proditionis machina, quam mox exponit.

(4) *Inter pedocchios*. Pediculis qui capita hominum obsident, et illis qui lineis in subuculis habitant, quidam pediculi minores miscentur, qui pullos gallinaceos solent molestia afficere. Hisce pediculis datur ingens paries custodiendus, quia lineae vestes hisce mercibus redundantes, in parietibus extenduntur.

(5) *Cimex stipulatus*. Cimex, qui se Muscarum parti exploratorem dederat, cui nomen *Puzzor*. Significat idem ac *foetor*.

(6) *His Rodipolaster*. Dux pediculorum hic erat *Rodipolaster* nempe pullis gallinaceis infestus. Intellige ducem ex minoribus.

(7) *Plus Gaino*. Gainas celebris Arianus sub Imperatore Arcadio, mortuus circa annum 400., qui dolis, et seditionibus Imperium turbavit, et Imperatorem ipsum ad angustias redegit. Nihil de Sinone dicimus, satis noto ex Virgilii lib. 2.

Vult inquam, modo ſit patria ſalva, mori.
Tali ſub manto, tali ſub veſte ribaldus
Peſſima tajantis facta raſoris habet.
Namque ſecutura debebat nocte Tavanis
Crappa dari, et ſummos igne ſtrinare Deos.
At quia caecus Amor cogit ſecreta fateri,
Nec fert (1) groppatam foemina quaeque gulam.
Rodipolaſter amans ingenti ardore Cigalam,
Huic traditoreſchae fraudis aprivit opus.
Illa ſuae matri retegit, materque marito,
Cunctaque Muſchifero nunciat ille ſuo.
Prenditur infelix, cruciatur, ſcarnificatur,
Squartatuſque ſua carne ſatollat aves.
Sanguileo interea Moſcha referente ſpiona,
Senſerat ut Ragnis vecta ſit eſca magris.
Tunc Moſchinorum ſubitus ſex millia contra
Expedit, hiſque novum donat habere ducem.
Siccaboronus adhuc non huc apparet, et hujus
Magnus Muſtibibax Logotenentus erat.
Supra Panarottos ſellae buttantur, et ingens
It Moſchinorum ſub duce banda novo.
Pergitur aſcoſo curſu, parlatque niunus,
Sub pedibus feltrum quiſque cavallus habet.
Non procul en denſis cum boſchis ripa trovatur,
Foltaque de ortighis ſylva, grataque culis.
Hanc uno complere die ſtaffetta nequiret,
Seu ſit teſtudo, ſive Limaga celer.
Quam ſcondirolam dux accortiſſimus intrat,
Nam fuit aguaitos apta coprire novos.
Dux jam Cimicibus procul adventantibus, ipſe
Stat chetus, ac alios fat quoque ſtare chetos.
Jamque Sonajorum ſtrepitu properare Bagajos
Audit,

(1) *Groppatam*. Foemina nulla os tenet clauſum. Metaphorice dixit: foemina nulla tenet guttur nodis arctatum.

Audit, et hos panis (1) copia magna gravat.
Non latet ulterius, bellus (2) dum zettus habetur,
Arma ſprovedutus perſonat, arma cridat:
Arma cridant omnes, carn carn, ammazza canaja
Poſtque bravarias tela, manuſque menant.
Illico Putrifolae mens conſternata ſtupeſcit,
Cum ſibi tot lanzas currere contra videt:
Attamen ut melius potuit, ſimul agmen adunat,
Fatque Cariazzos retro tirare graves:
Expedit ad regem ſubitam Graneſtora poſtam,
Qui ſibi quam curto tramite donet opem.
Inde Cagafogum toccans ſperone cavallum,
Cimiceos animat voce furente viros.
Ingentem villum Cingiari a fronte revulſum
Baſſat, et adverſum Muſtibibaca petit.
Muſtibibax minus hunc refugit, ſed pronus areſtat,
Atque valoroſus contrus utrinque ſitur.
Hic Panarottus equ, nec non cagafocus atroces,
Se ſimul inculant, ſe ſimul inde levant.
Coelum antennarum tronchi petiere ſupremum,
Mox cavat hic brandum, ſfodrat et ille ſtocum.
Caetera gens etiam variis ſe incontribus urtant.
Fractaque Lanzarum ſylva per aſtra volat.
Qui manet in ſella, qui non manet, unus amazzat,
Unus amazzatur, nemoque naſcit ibi.
It fragor armorum coelo, confuſio vocum,
Alta nigrant ſabiis, baſſa cruore rubent.
Tandem Muſtibibax numero ſuperante manebat
Vincitor, unde parat cimica turba fugam:
Rex ſed aviſatus nuper Graneſtor arivat,
Mirum quam ſubitus, quam fuit ille celer.

Clau-

(1) *Panis copia*. Nempe centum et nonaginta ciceculae grana, et farinam de ſeptuaginta fabae granis.

(2) *Bellus dum zettus*. Dum opportunitas mira datur.

Claudius (1) Hasdrubalem cum fretta quippe minori
Cursus asaltavit, stravit, et arma tulit.
En Granestor adest, exercitus ecce secutus,
Tollere Mustibibax cogitur inde pedem.
Ad totam scapolat briliam, revocatque sequaces,
Ut salvet proprios bon capitanus equos.
Optime cuncta tenet drittae sentiria stradae,
Quamve potest curto tramite, sgombrat iter.
Jugiter incalzat persona Granestoris illum,
Ad passumque agiles praesto traversat equos.
Sex (2) Formigarum squadras Myrnuca legeras,
Quas fors Mustibibax transeat, expediit.
Nec suus indarnum pensavit talia sensus,
Hostibus en tandem cingitur, itque presus.
Omnia Sanguileo sentit, sentitque nemigos,
Non procul a castris ponere castra suis.
Protinus insemmam squadrones contrahit omnes,
Mandat et in proprio quenque sedere loco.
En sed hoc in medio, totius alegra levatur
Vox campi cridans, Siccaboronus adest.
Siccaboronus adest, pensavimus esse negatum,
Attamen, o bona sors, Siccaboronus adest.
Illum Sanguileo venientem strictus abrazzat,
Stringit, et abbrazzat, ter, deciesque basat.
Passatae narratur ei successio guerrae,
Vanaque proditio, Mustibibaxque presus.

(1) *Claudius Hasdrubalem.* Granestor celeritatem Claudii Neronis Consulis imitatur. Hic Anno Urbis 547. ante Christum natum 207. cum contra Annibalem castra posuisset, et intellexisset ex literis interceptis, Hasdrubalem ex Hispaniis ingentem ducere exercitum, quo Annibalis Fratris copias Italiam vastantis maxime augerentur, noctu tacitus castra sua cum exercitu reliquit, contra Hasdrubalem venit, illum fregit, et coepit, et sequenti die Hasdrubalis caput in castra Annibalis projecit mira celeritate, et silentio, ita ut Annibal nihil de hoc senserit, antequam viderit.

(2) *Sex Formigarum.* Magnus ille Dux Myrnuca, praevidens Mustibibacis ex adventu Granestoris fugam, sex agmina formicarum in insidiis posuit, a quibus strenuus Mustibibax captus fuit.

Talibus auditis, ignavos clamitat omnes,
Scire nec impresas, dignaque facta ducis.
Allegat Annibalem, Pyrrhum, Romaeque (1) Rinaldos,
Omnibus est licitum quos seguitare modis.
Inde (2) superborum princeps, tonitruque furoris,
Vult sibi bastonem, vult sibi sceptra dari.
Totius chiedit bastonem sceptraque campi,
Non aliter forzas velle provare suas.
Ergo capitanii generalis prendit honorem,
Quodque ultro poscit, Regibus ultro datur.
Non hoc Sanguileo, non hoc Myrpraedo negavit,
Cosinus laudat, Scanacavalla probat.
Muschifur interea, videt alta e turre, propinquos
Hostes esse suis, hostibus esse suos.
Praeparat igniuomos hinc sagras, inde canones,
Archibusariae dat loca certa suae.
Vallis erat quaedam, quam Bos impresserat olim
Corpore, dum tenera forte jaceret humo.
Manserat hic tellus grossi sub pondere ventris
Concava, cui species, formaque vallis erat.
Hic sua Formica, sua Moschae castra locarunt,
Stantque cagnezatis pro dare signa viris.
His bombarderae Crappae dominantur ab alto
Colle, nec est Moschis sors ibi tuta satis.
Turribus ex altis huc grana nigerrima vezzae
Dirigit, et Moschis maxima damna facit.
Siccaboron tantae scontrat se impressa ruinae,
Seque (3) gabiottis cingit ubique novis.

Est

(1) *Romaeque Rinaldos*. Intellige Romanos Consules, et Duces, de quibus historia narrat praeclariora facta, quam quae de Orlando, et de Rinaldo fabula comminiscitur.

(2) *Inde superborum Princeps*. Sub Duce superbia, et ebrietate elato infelicem exitum muscis praenuntiare quisquis facile potest.

(3) *Seque gabiottis*. Novum Corbium genus excogitavit Siccaboronus, quibus se, suosque ab ingruentibus hostium bellicis pilis defenderet.

Est animalorum quaedam fortissima razza,
  Quos (1) porcellettos Itala lingua vocat.
Ex illis dico, qui se quandoque rotundant
  Ceu Paternostros, sint licet absque buso.
Hos jungit veluti Bufalos moschineus Heros,
  Subque uno stimulat millia para jugo.
Strassinatur enim Lombardae machina Quajae,
  Torrida quae dudum lumine Solis erat.
Plena ceresarum duris ex ossibus extat,
  Qui stant ut scopuli, quos nihil unda movet.
Siccaboron tale hoc dedit illa in parte reparum,
  Qua sua bombardae ferrea poma dabant.
Multa ceresarum post ossos turba latebat,
  Cumque archibusis tif taf ubique sonat.
Ecce sed intantum stendardi utrinque levantur,
  Banderaeque tremunt mille bosante noto.
Hinc sua Siccaboron, sua dividit inde Granestor
  Agmina, Myrnucae nam nova cura datur.
Myrnucae non cura datur sfidare nemigum,
  Velleque cum solo Siccaborone brigam.
En venit armatus bardatam supra locustam,
  Perque acies Hostis sicut Araldus abit.
Ipse cruentatum fert guantum in cuspide lanzae,
  Quo viso horribili corda pavore tremunt.
Hunc jacit ante pedes Regis Moschensis, et inquit,
  Nunc duo Sanguileo foedera pono tibi.
Vel dux Siccaboron mecum combattere vojat,
  Totaque sit per nos quaestio facta duos,
Vel crudelis atrox hodie giornata fiatur,
  Qua seu tu primus, sive Granestor erit.

(1) *Quos porcellettos.* Debebat dicere Mantuana lingua. Sic nos vocamus quoddam insectorum genus instar scarabei, sed cinericii coloris, quae in locis humidis nascuntur, quaeque si tangantur, se se in globulos redigunt. His pro bubus utitur Siccaboronus ad vehendas novas Corbes, quas infra describit.

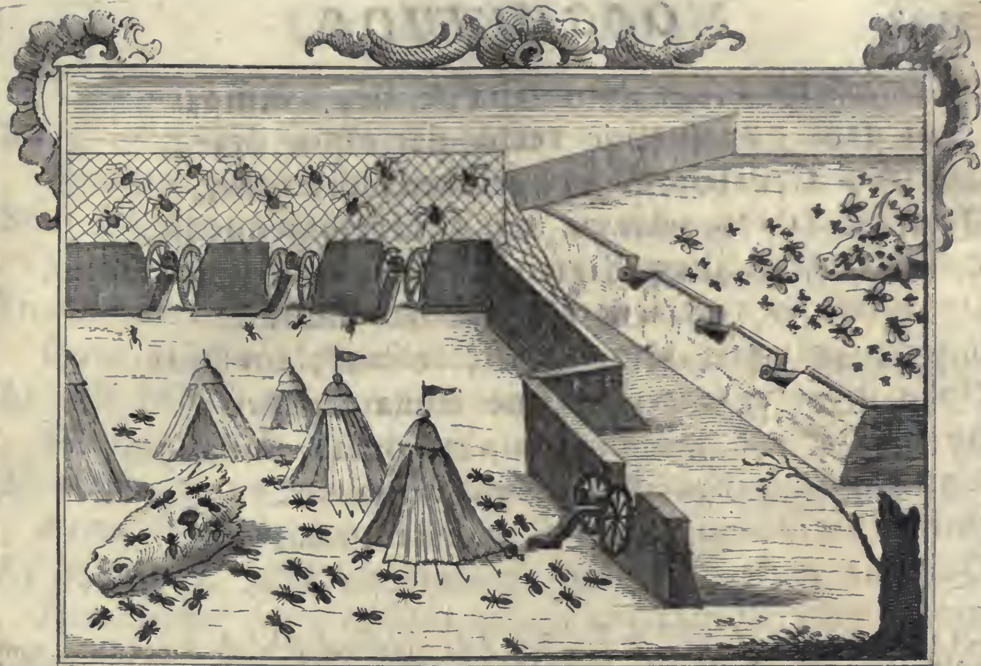
Siccaboron praesens dum talia sentit, avampat
  Ore foco, et colerae verba dat aspra suae:
Non ego Siccaboron toto celeberrimus orbi,
  Qui de (1) Membrotti semine duco genus,
Non ego Myrnucam dignarem, qui mihi nasum
  Fazzolo (2), et retro tergeret ore busum:
Guarda mò, si tecum vellem, rosiane, duellum
  Prendere, si mortum fame stimare velim.
Sic ait, et voltans humeros, responsa refudat;
  Illeque praecipitans in sua castra redit.

(1) *Qui de Membrotti*. Ex eodem semine se ortum jactat Siccaboronus, ex quo ortum duxerat Fracassus in Macaronicis Baldensibus.

(2) *Fazzolo*. Dicimus *fazzolo* quandoque pro *fazzoletto*, vel *moccichino*. Vide ingentem Ebriosi superbiam, qui si oblatum certamen inire non recusasset, se fortasse servasset, et innumeras praeterea Insectorum copias; et campale praelium instruit sub Oppidi hostilis muris.

MER-

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI

MOSCHEIDOS LIB. III.

Lus (1) maraviosam venio cantare batajam,
Quam notat antiquas ulla legenda libris.
Maxima Ranarum, Soricumque canuntur Homero
Praelia, non istis aequiparanda tamen.

Altri

(1) *Plus maraviosam*. Denuo proponit, et denuo a Musis auxilium petit; quod solent Poetae antequam rei alicujus ingentis narrationem aggrediantur. Sic Virgilius tartarea Numina invocat ante Inferorum descriptionem lib. 6. v. 264.
Dii quibus Imperium est, animarum, umbraeque silentes.
Et Chaos, et Phlegeton loca nocte silentia late
Sit mihi fas audita loqui etc. Et l. 7. v. 641.

Plaudite nunc Helicona Deae, cantusque movete,
Qui bello acciti Reges, quam quemque secutae

Com-

Altri scripserunt et verbi (1) et nominis arma,
  Cum gens grammaticis tanta perivit agris.
Nulla tamen paritas est his facienda catervis,
  Quas modo fert odium, trat furor, ira coquit.
Ungite (2) quantillum fresco mihi labra botyro,
  O Musae, o ventris grassa polenta mei.
Salsigeram pinguis Mezeni adferte brasolam,
  Quae super ardentes sit bene tosta brasas.
Hinc quoque de caneva Bromii spinate vascellum,
  Ut sit carminibus digna bevanda meis.
Agmina Siccaboron toto de robore gentis
  Quinque legit, Ducibus subjicienda suis.
Fantaria gravi Zenzalica ducta Cosino,
  Ponitur ad primam prima taccare brigam.
Myrmilios ducit squadram Myrpraedo secundam,
  Qui quoque sunt pedites trenta tre mille viri.
Hae pro Antiguarda firmantur in ordine squadrae
  Post quas Moscarum grossa bataja sequit:
Sanguileo tanquam princeps, et (3) honorior altris,
  Et cujus causa grande paratur opus,
Ut cor in medio gentis, quae dicta bataja est,
  Altior it cunctis, fulgidiorque viris.
Inde retroguardae grossissima banda sequebat,
  Quae tamen in turmas scinditur una duas.
Scanacavalla suos pene ultimus ante tavanos
  Apparet, cui sat barba canuta riget.
Siccaboronaeae tandem datur ultima curae,

Totaque

Complerint campos acies etc.
Et Homerus ex eleganti toties relata editione lib. 2. St. 91.

Dotta Schiera d' Olimpo abitatrice,
I Duci Argivi or mi recate a mente:
A Voi nulla è nascoso, ed a Voi lice
Per me ridire alla futura gente:
Ciò che a noi detta fama apportatri ce etc.

Quod ipsum apud Tassum, et Areostum nostros invenies.

(1) *Et verbi, et nominis.* Praelia nempe grammatica, queis veteris Grammatici decertabant.

(2) *Ungite quantillum.* Ecce quod auxilium, et a quibus musis petat.

(3) *Et honorior.* Pro honoratior.

Totaque (1) res manibus itque reditque ſuis,
Stant longo Moſchae fraenatis ordine Grylli,
  Quarum pars major multicolora nitet.
Sunt (2) quae velluto, ſunt quae canzante teguntur,
  Sunt quoque quas auro merda coprire ſolet.
In Cantarellis retinent ibi fraena Tavani,
  Quae raſpant, trombis dum tonat aether, humum,
At ſub Moſchinis Panarotti calzibus ardent,
  Vixque poteſt ſiſti ſmania tanta briis.
Alta ſpiegantur vexilla, ſtrepuntque per altum
  Aera, Trombettae mille taranta ſonant
At Myrnuca, videns inimicos eſſe paratos,
  Non minus ex cunctis agmina quinque facit.
Caganiel primus Pulicorum trenta miaros
  Guidat, et hi pedites Martis in arte vigent.
Furſa dehinc agiles vehit octo mille Pedocchios,
  Octoque mill'altros ipſe Graneſtor habet.
Rex formicarum quamvis formica ſit ipſe,
  Stat (3) ſua Pedocchis multa fidanza tamen.
Cimica poſt ipſos acies it juncta Putriſſae,
  Poſtera (4) Myrnucae, Muſchiſur urbe ſedet.
Banda Pedocchiorum toccat ſperone Zaninos,
  Inque Cagafoghis cimica ſquadra furit.
Formicae ſed equos fraenant, urtantques locuſtas,
  Quaeque ſtat, et nitidas maſticat ore brias.
Jam magis alter erat campus vicinus ad altrum,
  Seque (5) Maranazzos, Bottilioſque vocant.
Montagnae reboant friſolo clangore tubarum,
  Muſchiſur igniuomos ſgombrat ab urbe tonos.

Jamque

(1) *Totaque etc.* Rerum ipſe eſt arbiter.

(2) *Sunt quae.* Diverſorum generum muſcae, quae vere reperiuntur.

(3) *Stat ſua Pedocchis.* Quia qui lente procedit, tute operatur.

(4) *Poſtera Myrnucae.* Octomille tantum formicae in centro cum Rege Graneſtore. Reliquae cum Myrnuca.

(5) *Maranazzos.* A voce *Marano*. *Bottilios* vox nobis ignota.

Jamque leves primum scaramuzzae utrinque fiuntur;
Inque (1) vicem crustas dantque, levantque bonas.
Denique Zenzalas magno clamore Cosinus
Inviat, et picchis bellus it ordo chinis.
Huic (2) Caganiellis procedunt contra Pulecchi,
Qui quoque vocisonum murmur in astra levant.
Ipsi affrontantur Capitani protinus una,
Unaque piccadis fortibus arma terunt.
Cosini lanzonus erat soda (3) corna limaghae,
Quae Caganiellis pectus aguzza ferit.
Non tamen infilzat, cartae panzera repugnat,
Quae de scartozzo facta savonis erat.
Ast e contra pilum Bovis ille suburget acutum,
Saepeque Cosinum fat riculare ducem.
Jam mistura tenet Zenzales, atque Puleccos,
Accipit horrisonam stolus uterque brigam.
Dux Zenzalarum se retro, suosque retirat,
Hunc niger in voltam Caganiellus agit;
Inde videns hostis banderam juxta volantem,
Hanc rapit, ac terrae folta per arua trahit.
Protinus hoc viso zenzalica turba fugatur,
Nilque pudent licto rege scapare viam.
Quando sbarattatum vidit Myrpraedo Cosinum,
Myrmicoleones ducit ad arma ladros.
Huic supra zanninos objectat Fursa (4) Pedocchios
Qui prior intratus fat sibi fare viam.
Hunc Myrpraedo salit, cui menans fursa granarae,
Sive scopae truncum, vulnus in aure facit.
Ipse sed e tasca traxit duo grana ceserchiae,

Arti-

(1) *Inque vicem*. Se invicem gravi vulnere appetunt.

(2) *Huic Cagnaniellis*. Nomen Regis, singulis pulicibus merito attribuit.

(3) *Soda corna.* Hinc Climatis cornu, inde Bovis pilus pro hasta adhibebatur.

(4) *Fursa Pedocchios*. Praelium inter Fursam, et Myrpredonem, h. e. inter Pediculum, et alatam formicam. Pediculus *scopae* trunco formicam alatam ferit. Formica igneam bombardam intorquet, et pediculorum sternit gentem.

Artificioso tota piena foco,
Qui dum Furfa parat rursum duplicare feritam,
  Prima ceserchiarum jacta balotta sonat.
Guai (1) Pedocchie tibi, si te nocchia illa cojasset,
  Quae de bombarda ceu vomitata furit.
Hanc non expectas, sed pungens sprone zaninum,
  Caedis, et ille novem colpus amazzat equos.
Dumque simul certant, et dant pro pane fugazzam
  Utraque meschiatis squadra fit una viris.
Pulverulentus erat jam fumus ad astra levatus,
  Mescolat ingentes vitaque, morsque cridos.
Nam (2) pars mazzati lugent, pars sana manazzant,
  Pars animant pavido, pars scapolare monent.
Non mihi si centum linguae, si voxque canonis,
  Dire queam laruas, mortis et effigies.
Tota fracassatis jam picchis terra copritur,
  Qui stant, qui scampant, hic necat, ille morit.
De testis, gambis, pulmonibus, atque figatis,
  Deque coradellis terra coverta rubet.
Ast aliquantillum sese Myrpraedo retirat,
  Furfaque Myrmilios pellit ubique suos.
Sed cito Sanguileo (3) porcelli corripit hastam:
  Eja, valenthomines, me seguitate, cridat.
Sic ait, ante alias Muscas ferit (4) ilia Grylli,
  Prosequitur Regem caetera turba suum.
Omnia pulvis erant, quem volvit cursus equorum:
  Soldati dubitant, quae sit amica cohors.
Dum male Myrmilios tractabat Furfa ladrones,
  Sanguileo jungens, guarda Pedocchie, cridat.

(1) *Guai Pedocchie*. Vae tibi Furfa!

(2) *Nam pars mazzati*. Non occisi, sed morientes flent, et gemunt. Sed mox faciendum tamquam factum enunciat.

(3) *Porcelli hastam*: h. e. pilum luis, quo pro hasta utitur.

(4) *Ferit ilia*: h. e. Grylli calcaribus feriens ante omnes muscas evolat, Furfam occisurus tam forti lancea.

Furfa sed huic targam fungi de cortice porgit,
  Forza sed est nimium Sanguileonis atrox.
Namque Pedocchiorum Regi pilus inguina rumpit,
  Illeque Zannini tergore lapsus obit.
Putrifolae (1) interea squadronus cimicis ingens
  Castra movet, quem dux post sua terga menat.
O deus in quanto se castra disordine turbant,
  Cimica cum putrido jungit odore cohors.
Namque urget spronis tali de sorte cavallos,
  Qui sua per spudant posteriora focos;
Unde Cagafocos chiamant, pensate quis illos
  Seu spettare volunt, sive piare gatam.
Moscarum Grylli drittis stant auribus inde
  Boffantes voltant terga, piantque fugam.
Sanguileonis equus se flammis solus acostat,
  Denteque cimiceos, calceque rumpit equos.
Solus Sanguileo pugnat, saltatque per illam
  Putrifolae gentem, corpora sternit humi.
In rottam Cimighi vadunt, ut squadra caprarum,
  Quas lupus infestat, quasve famatus agit.
Inde Pedocchiorum stolus calcanea voltat,
  Retroque Zanninos vertere turba studet.
Sanguileo incalzat, currit meschiatus in illis,
  Ac rubeo miseros dissipat ense (2) Grisos.
Cui mezzam spiccat testam, brazzumque galono,
  Tecta cruentatis carnibus arua latent.
Attamen un pocum se se riculare bisognat.
  Namque pedocchiorum squadra secunda venit.
Festucam (3) foeni grossum Granestor aferrat,

Et

(1) *Putrifolae*. Adest jam Putrifol imperterritus Cimicum Rex. Odore tantum castra turbat, et equo ignem de retro efflante.

(2) *Grisos*: nempe Pediculos cinericii coloris.

(3) *Festucam foeni*. Ecce novum hastae genus, et ecce nova species equi. Pro hasta terribilis Granestor formicarum Rex festucam foeni violenter impellit; Pro equo *forfesinam*. *Forbesina*, vel verius *forbsina* apud nos vocatur quo-

Et forfesinam spronat, et urget equam.
Ista bifurcatam gestat mala bestia caudam,
Atque vuae granos intra latere solet.
Hanc movet ad cursum princeps formica Granestor,
Ob cujus rapidam surgit arena fugam.
Cosinum adocchiat Zenzalam sanguine rossum,
Quem prope mortorum grandis acervus erat.
Plantat ei medio ferratam in pectore lanzam,
Umbraque tartareas it retrovare casas.
Postea per Moscas formica gajarda fugatas
Se jacit, et spezzat tela, virosque simul.
Urtat, et atterrat soldatos, atque cavallos,
Fertque (1) catervazzam post sua terga grisam.
Non haec suffertur Granestoris alta prodezza,
Quaeque piat turpem mosca repulsa fugam.
Mille roversantur terrae sine milite grylli,
Mox fugiunt sellis caeca per arma vodis.
Sanguileo, et magnus Putrifola grande comenzat
Certamen, nec se sparat uterque mori.
Scannacavalla (2) suam banderam tollit ad auras,
Pampognam striccat, turba tavana sequit.
Hunc bene Granestor Muscas dum cazzat, adocchiat,
Quem cito voltato praestus asaltat equo.
Tam possenta fuit lanzarum botta duarum,
Quod lunae tetigit fractio trita pedes.
Forbesina dedit, et Cantarella stramazzum,
Speronata statim quas relevare facit.
Jamque comenzabant tegnam gratare vicissim,

quoddam insectum, quod inter uvae grana soepius nascitur, quae *bifurcatam portat mala bestia caudam* instar forficis, et pellem digiti ferit incaute arripientis. Tali hasta, et equo instructus *Cosinum* ad tartara pellit.

(1) *Fertque catervazzam*. Post se ducit ingens agmen pediculorum.

(2) *Scanacavalla*. Tabanorum Rex *Pampognae* insidens contra Granestorem furentem ire parat. *Pampognae* insecti volatilis species, instar parpalionis, quamvis hic pro Cantaride videatur sumi.

Inter Pedocchios ſtirps tavanella ruit.
Pulverulentus erat (1) garbojus ad aſtra levatus,
Nil niſi per terram corpora morta cadunt.
Tanquam cornacchiae volitant per nubila teſtae,
Coratae, milzae, brachia, terga, manus.
Cum brandis finos audis ſpezzarier elmos,
Spatha ferit ſpatham, ſcutaque ſcuta terunt.
Qualis (2) garbojus, qualis confuſio fitur,
Quando faſolorum plena pignatta bulit.
Talis erat dum Moſca cadit, formica reſurgit,
Dum Zenzala ferit, Myrmilioque parat.
Gryllos, Pampognas, Zinninos, atque locuſtas
Innumeras cernis rubra per arua mori.
Sed quid olympiacum (3) video trepidare theatrum?
Quae mare, quae terram nox tenebroſa rapit?
Nunquid, ut antiqui rerum dixère magiſtri,
Vult bruſare ſimul cuncta creata Deus?
Heu quia terribilis non eſt niſi Siccaboronus,
Qui Moſchinorum caſtra movere parat.
Ante ſuos (4) oculos ſcampabant mille Tavani,
Zenzalae, Moſchae, Mirmiliona cohors.
Hos Formicarum, Pulicumque potentia cazzat,
Hoſque valoroſus Caganiellus agit.
Ergo leonis habens iram, canegiatus achiappat
Brandum cum targa, moxque ſperonat equum.
Namque ſui fugitant, ſchioppat, creppatque dolore,
Extraque batajam primus in arma ruit.
Dumque ruit, proprias cernit dare terga phalangas,
Unde manum rabido mordet utranque ſono.
In qua parte fugam rapiunt ſe praeſtus aventat,
Urtat,

(1) *Garbojus*. Pulveris globus:

(2) *Qualis garbojus*: Hic eamdem vocem pro tumultu uſurpat.

(3) *Sed quid olympicum?* Coelum tremit, et terra tenebris involvitur, dum furibundus Siccaboronus in arma ruit.

(4) *Ante ſuos oculos*. Suos fugientes ſiſtit; et deinde, ſi nolint frontem vertere, eos occidit.

Urtat, et occidit corpora quanta trovat.
Qualis in inverni guazzoso tempore torrens
De montagnarum culmine portat aquas,
Talis agrezat equum Panarottum maximus Heros,
Atque hostes pariter snembolat (1), atque suos:
Ut bombarda secat densatas illico squadras,
Tajat, sfrantummat, dissipat arma viros:
Stendardos proprios, aliosque superbus aterrat,
Sic hostes mazzat, sic tajat ille suos.
Nec Moscas guardat, nec Gryllos, nec cagafocos,
Cumque cavallazzis trat sotosora viros.
Jungit ubi montem mortorum fecerat altum.
Caganiel, clamat: guarda ribalde Pulex,
Sic, renegate canis, per te mea castra ruinant,
Sanguine sic gaudes te satiare meo?
Inde suis conversus ait: quo brutta canaja,
Scilicet iste unus vos dare terga facit?
Dixerat, et dentes pariter, brandumque restringit,
Inque ducem Pulicum fortiter urtat equum.
Fulminat ad caput, et scutum fracassat, et elmum,
Inque duos quartos Caganiellus abit.
Deserit hunc mortum, Formicasque inter avaras
Incipit ad superos mittere membra deos.
Mittere spalazzos, laceratas mittere faldas,
Sanguineque aspersus carnea frusta secat.
Confugiunt Cimighi, qui habent post terga diablum,
Granestorque videns, volta, revolta, cridat.
Volta, revolta mihi, quo scampas Siccaborone,
Sicque retro clamans, it retrovare necem.
Ille rivoltatus stoccatam vibrat aguzzam,
Puntaque per mediam passat iniqua tripam.

Grane-

(1) *Snembolat*. Hac voce utimur ad significandum dolorem quemdam, quo in renibus urgente, curvi homines incedere quandoque solent. Hic verti potest: *delumbat*.

Graneſtor moritur, jacet ingens littore truncus,
Protinus hinc omnes corripuere fugam.
Verſus equi crappam riculant Graneſtoris arma,
Guarda, cridant, guarda, Siccaboronus adeſt,
Ad ſabiam buttant alebardas, ſcuta, baleſtras,
Ut levis ad curſum ſit ſibi gamba magis.
Nullus ſe affrontat, calcagnos quiſque rivoltat,
Confugiunt ſquadrae, confugiuntque duces.
Putrifola (1) ante alios Cagafocum calcibus urget,
Cui cito poſt mittit Siccaboronus equum.
Corripit ambabus manibus, ſpadamque roverſat,
Teſtaque de ſpallis netta ſpiccata volat.
Tunc Myrnuca nimis tardatus, convocat omnes
Formicas, et ait: me ſeguitate ſimul,
State ſimul ſtrictae, mea nunquam linquite terga,
Namque facit grandes ſtricta caterva provas.
Dixit, et in reſtam ponens cum tergore lanzam,
Agmina praecipiti cuncta traverſat equo.
Gens illum formica ſequit, ſpronatque locuſtas,
Heu miſeras Moſcas, veſtra ruina venit!
Contremuere (2) poli, quando Myrnuca Tavanos
Ingreditur ſpezzans ſcuta, viroſque necans.
Aethera terribilis ſubito cridor alta momordit,
Cum Myrnuca procul viſtus in arma fuit.
Quis bene Myrnucae vaſtum narraret aſaltum?
Quisque ſuas poſſet recte docere provas?
Fronte minax viget celerem ſperone locuſtam:
Protinus hoc viſo gens fugitiva redit.

Exu-

(1) *Putrifola*. Etiam ipſe Pediculorum Rex ad furorem Siccaboroni perterritus lampyridem calcibus ad fugam urget. Sed Siccaboronus Scarabeum equum ſuum accelerans, ei caput amputat uno ictu, et ſic moritur eo modo, quo vilem, pigrum, ac lentum hominem decet.

(2) *Contremuere poli*. Contremit coelum etiam ſtrenuo Myrnuca in aciem deſcendente. Ejus valorem ſenſerunt Muſcae, et omnes foederate gentes, quarum Myrnuca ſolus fregit exercitum.

Exuperat ſtrepitu Myrnuca tonitrua coeli ,
Vel quando ſalſas turbo ruinat aquas.
Flamma per ardentes ſtipulas Myrnuca videtur ,
Vel Padus avulſo littore quando ruit.
Mille roverſavit mortas ſua lancea Moſcas ,
Vadit et in centum denique ſtracca micas.
Sfodrat ab armato brandum galone coruſcum ,
Quo cito per nebulas brachia trunca volant .
Nullum quippe trovat dum tajat ſpada reparum ,
Nulla piaſtra, licet ſit fina, ſtare poteſt .
Ad terram vadunt ſtendardi Siccaboroni ,
Qui nil (1), quod facitur poſt ſua terga, videt.
Siccaboron foſſas urbis furibundus arivat,
In quas ſe Pulicum ſponte caterva jacit .
Siccaboronaeam potius quam cernere frontem ,
In foſſas rumpunt colla cadendo giuſum.
Ecce ſuper muros apparet Muſchifur altos ,
Groſſa tirat vaſto robore grana fabae.
Semina ſpinazzae vibrat , cicereſque tricuſpes ,
Atquae pajae groſſos caſtra per ampla travos.
Siccaboronus habet jam portam, Muſchifur obſtat,
Stans ſuper a domibus tecta revulſa jacit.
Introit (2) ipſe tamen ſolus Siccaboron atrox,

Quem

(1) *Qui nil quod facitur*. Ecce ebrioſi hominis, et furibundi exemplum. *Qui nil, quod fit poſt ſua terga, videt*. Coedi ipſe intentus, hoſtes fugat, et in hoſtile Oppidum *Crappam* ſibi ingreſſum parat. Interea ejus agmina proſternuntur, conteruntur ſigna, et ipſe proprio furori indulgens, alios excidio relinquit, et proprium exitium quaerit.

(2) *Introit ipſe tamen*. Ecce furorem Rodomontaeo majorem. Etiam Rodomontes Pariſios hoſtilem Urbem introiit. Areoſt. Cant. 14. St. 119.

Rodomonte non già men di Nembrotte,
Indomito ſuperbo, e furibondo,
Che d' ire al Ciel non tardarebbe a notte,
Quando la ſtrada ſi trovaſſe al Mondo.
Quivi non ſtà a mirar, ſe intere, o rotte
Sieno le mura, o s'abbia l' acqua fondo.
Paſſa la foſſa, anzi la corre, e vola
Ne l' acqua, e nel pantan fino a la gola.

Siccaboronus dignus Nembrotti, et Rodomontis Nepos Urbem *Crappam* per tela, per ignem ingrediens egredi non potuit, quia nimis Ebrioſus vires amiſit, et Lupini ingentis ictui ceſſit.

Quem ſua, nam trepidat, gens ſeguitare negat.
Muſchifur extemplo facit omnem claudere portam,
Sic miſer in trapola Siccaboronus erat.
Muſchifur, et grandis Ragnorum ſquadra ſerajum
Circa valoroſum conſeruere ducem.
Ergo velut porcus ſingiarus, corde gajardo
Se ſe maſtinos ſcaliat intra canes.
Muſchifur exclamat: tua nil poſſanza juvabit,
Nil tuus ardirus, nil tuus iſte furor.
Te nunc infelix omnino morire biſognat,
Inque brevi noſter tempore ſchiavus eris.
Siccaboronus ait ridens: accede prius tu,
Si mortis cura eſt nunc tibi tanta meae.
Muſchifur attollens mazzam quae ſumma granarae
Pars erat, armigerum vult retridare ducem.
Sed colpum incontrat capitanus providus enſe,
Inque duos truncos mazza tajata cadit.
Inde ſuper teſtam geminis Muſchifura palmis
Colſit, et ad baſſos dividit uſque pedes.
Alta ruit terrae defuncti machina Ragni,
Et moriens largo fonte cruentat humum.
Quapropter dardi, lanzones, ſaxa, zanettae
Huc agitant groſſae more pluentis aquae.
Vix tantam reparare poteſt ſe contra brigatam,
Jugiter armorum denſa procella ruit.
Spenacchiatus erat rutilo cimmerus in elmo,
Scinditur et brazzo ferrea targa ſuo.
Icta celata fabis reſonat, groſſiſque faſolis,
At ciceres trino cuſpide valde nocent.
Semina ſpinazzae peracuta tirantur in illum,
Ac ſua ſunt porci membra ficata pilis.
Qualis (1) gente Leo, gentiſque cridore cridatus,

Non

(1) *Qualis gente Leo.* Similitudines apte inſerit ad exprimendum furorem Siccaboronaeum, ſicuti Areoſtus ad exprimendum Rodomontaeum. Ita de Rodomonte

Non vult ſdegnoſo corde timere necem.
Talis es octipedes in ragnos Siccaborone,
Cui ſemper decoris fama perennis erit.
Praeſentem mortem cernebas, nec tamen illa
Falce ſua vires fregit acerba tuas.
Cruda ſed interea campagnae guerra furebat,
Gens tamen in voltam Sanguileonis erat.
Omnes Myrnucae vaſtiſſima forza repellit,
Squartat ſoldatos, ſpingit et urtat equos.
Numquam facta fuit tam cruda baruffola mundo,
Nil niſi per terram membra tajata micant.
Grandes mortorum vadunt ad ſydera montes,
Sydera, quae multo roſſa cruore colant.
Pulmones, milzae, lardi, ventralia, lumbi
Saturni ad ſphaeram foeda per aſtra volant.
Una corada Jovis moſtazzum colſit, et uno
Sol ibi ventrazzo ſpinctus ab axe fuit.
Dumque Dei coenant puero Ganimede miniſtro,
Multa ſuper menſas oſſa tajata cadunt.
Nunc brazzus ragni, nunc gamba cruenta pedocchi,
Nunc cor moſchini, nunc pulicina manus.
Scuta, fracaſſatas lanzas, ſtendarda, cavallos
Morte sforacchiatos mundus apena capit.
Non plus ſchierarum modus, ars ſervatur, et ordo,
Non plus libertas creditur ulla fugae.
Jam (1) ſua per circum diſtendunt retia ragni,
In quibus, ah pietas, quanta brigata morit.
Non moſchae paſſare queunt, trapolantur in illis,

S ſ Quas

monte Pariſiis clauſo Cant. 18. St. 19.
Chi ha viſto in piazza rompere ſteccato,
A cui la folta turba ondeggi intorno,
Immanſueto toro accaneggiato,
Stimulato, e percoſſo tutto 'l giorno,
Che 'l popol ſe ne fugge ſpaventato,
Ed egli or queſto, or quel leva ſul corno,
Penſa, che tale, o più terribil foſſe
Il crudele African, quando ſi moſſe.

(1) *Jam ſua per circum.* Ecce muſcarum, et omnium volatilium inſectorum ingens excidium. Araneis totius belli victoria debetur, quae ſine armis inſecta volatilia retibus capiunt.

Quas ragni ſtricto compede circa ligant.
Illic Moſchini, Zenzalae, Myrcaleones,
Millibus e groppis ſe ſgathiare ſtudent.
Scannacavalla (1) tamen fugiens ita fortiter urtat,
Ut facto fugiat praeſtus ab inde buſo.
Multa Tavanorum potuit ſcampare brigata,
Nam laqueos Ragni forza tavana tridat.
Sanguileo ſupra Myrnucae percutit elmum,
Quem terit, et largum vulnus in aure facit.
Se Myrnuca videns elmi ſine parte feritum,
Arripit in duplici ferra cruenta manu.
Spada ſuper targam ſubians callabat, et elmum,
Sectaque per dentes Moſca ſuperba cadit.
Cum Myrpraedo videt morientem Sanguileonem,
Flevit, et heu, dixit, vincimur, inde fugit.
Hunc Myrnuca tamen jungit, ſpadamque ſub anco
Vibrat, et in quartos decidit ille duos.
Ergo trucidatis ducibus Moſchaea ruinat
Tota, nec una quidem vivere Moſca poteſt.
Formicae (2), Pulices, Ragni, victoria, clamant,
Trombettae taratan jam friſolando ſonant.
Solus in urbe furens certabat Siccaboronus,
Jamque ſuum centum vulnera corpus habet.
De paſſu (3) in paſſu tirat ſe retro fiaccum,
Saepeque terribili voce ſpaventat eos.
Sed nimis eſt grandis, quae jugiter illic arivat
Turba, tirat buſcas, grana fogata, travos.

Saepe

(1) *Scannacavalla.* Tabanorum Rex cum ſuis tabanis ſe ſe e retibus expediunt.

(2) *Formicae pulices etc.* De muſcis itaque formicae victoriam reportarunt. Solus reſtat Siccaboronus, qui tanquam Rodomontes ſe defendere tentat.

(3) *De paſſu in paſſu.* Ita de Rodomonte Areoſt. Cant. 18. St. 22.

Qual per le ſelve Nomadi, o Maſſile
Cacciata và la generoſa belva,
Che ancor fuggendo moſtra il cor gentile,
E minaccioſa, e lenta ſi rinſelva:
Tal Rodomonte in neſſun atto vile
Di ſtrana circondato, e fiera ſelva
D' aſte, di ſpade, e di volanti dardi
Si tira al fiume a paſſi lunghi, e tardi.

Saepe ſotteratur paliis, at fortiter exit;
  Atque (1) bojentata ſaepe pilatur aqua.
Denique molaris ſumma de turre Lupinus
  Caſcat, et horribili fertur ad ima tono.
Qui ſuper elmettum ſchiazzavit Siccaboronem,
  Vitaque cum gemitu ſub Phlegetonta fugit.

(1) *Atque bojentata.* Ferventis aquae aſperſione nihil teritur. Sed quis molaris lupini ictui valeat reſiſtere? Et eques Siccaboronus, et equus Scarabeus tam ingenti ictu comprimuntur. *Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.*

 MER-

EXPLICIUNT MOSCHEARUM

MERLINI COCAII

LIBRI TRES.

MERLINI COCAII
POETAE MANTUANI
EPIGRAMMATUM LIBER

I.
De Primavera.

Multicoloritam vestit jam terra gonellam;
  Bellaque jam flores dat pradarìa novos.
Montagnae rident, boscamina virda fiuntur,
  Omnis compagnum cercat osella suum.
Frigida per caldas rampat luserta murajas,
  Et bona florigeros (1) pecchia sachezzat agros.
Exit graniferas formica (2) sacenta masones,
  Ranaque (3) domandat, quo peregrinus eat.
Pastorella suum cantat (4) damatina morosum,
  Cui texit variis serta galanta rosis.

II.
De Aestate.

Caldus (5) afogatum jam schiappat Apollo terenum,
  Cunctaque (6) bojento brostolat arva foco.
Vult, eat (7) adaggium pigris caretta cavallis,
  Ipsaque straccatur dextra tirando briam.
Omnia maturis ita flavent rura biavis,
  Ut jam polledris fraina negatur equis.
Cantat supra palum, crepatque canendo Cicala,

Stigat

(1) *Pecchia*. Apis. Etiam Etrusce dicitur.

(2) *Sacenta*. Sapiens, prudens.

(3) *Ranaque domandat*. Videlicet crocitans ait: *qua qua*.

(4) *Damatina*. Summo mane.

(5) *Caldus afogatum*. Phoebus ardenti calore solum findit.

(6) *Bojento*. Ardenti aestu adurit arva.

(7) *Vult, eat adaggium*. Poetice dictum. Quia aestivo tempore dies longiores habemus, fingit Poeta, Solem equorum passum cohibere, et lentius procedere.

Stigat maſtinos Moſca tavana canes.
Arſus comportat Villanus apena camiſam,
Caneva Merlini ſemper aperta manet.

III.

De Autumno.

Ut cibet (1) Invernum mater natura famatum,
Multa magazenis ſtipat edenda ſuis.
Formichetta trahit ſegetum ad granaria ſomas,
Mellaque ceratis condit Apetta (2) caſis.
Stramina pro bobus mangianda bovarus adunat,
Idque facis pegoris bel (3) Pegorare tuis.
Rumor ab obſcuris cantinis maximus exit,
Dum cerchiant vino vaſa paranda novo.
Muſtolenta replet graſpis (4) fameja tinazzos,
Todeſchique canunt: ehu ohe trincher jo.

IV.

De Inverno.

Tornat hyperboreis jam Borra (6) gajoffus ab alpis,
Manticibus (7) sfoliat qui nemus omne ſuis.
Flumina deventant vitrum (8), campique biacca,
Brumaque candelas ſpargit ubique ſuas.
Cheta ſtat (9) in guſſo foribus Lumaca ſeratis:
Frigore jam moritur Moſca, Cigala fame.
Vecchiarella parat coctae convivia rapae;

Nec

(1) *Ut cibet Invernum.* Lepide excogitatum. Ut natura pigram, et ſterilem hyemem paſcat, fructiferum Autumnum praemittit, qui opes hyeme erogandas congerit.

(2) *Apetta.* Apicula.

(3) *Bel Pegorare.* Venuſte Paſtor.

(4) *Graſpis.* Racemis.

(6) *Borra gajoffus.* Sceleratus Boreas.

(7) *Manticibus.* Foliis. Senſus eſt: Qui veſte nemora ſpoliat.

(8) *Vitrum: Biacca.* Vitrum propter glaciem; *Biacca* h. e. ceruſſa propter pruinas.

(9) *Cheta ſtat in guſſo.* Climax in cortice clauſa continetur.

Nec pranſat, niſi ſit voda conocchia prius.
Pallidat inſomnes olioſa lucerna pedantos,
Tuque malenconica nocte ſtudente godis.

V.

Facete dictum.

Quare ſi quenquam chiamamus, dicimus: ola,
Et qui reſpondet conſonat ore: che la?
Si quis forte hujus cauſam vult ſcire facendae,
Dicam, ſi dicat hoc prius ille mihi.

VI.

De quodam paraſito.

Eſt poltronus homo, ſguataro (1) poltronior omni,
Bos plus vergognae, pluſque raſonis habet.
Trat ſine reſpecto turba praeſente corezzas,
Nec pingit guanzas ulla rubedo ſuas;
Semper enim fortum paret mangiaſſe (2) fenocchium,
Semper et ajorum (3) quinque, vel octo capos.
Saepe cativeria tamen hac uſatur, et arte,
Cum tuſcit retro, tuſcit et ante ſimul;
Ne quiſquam valeat crepitum ſentire ſcapatum,
Ac odor alterius pareat eſſe viae.
At tuſcis vocem bombardae vellet habere,
Tanto croccatur ſtricta corezza ſono.

VII.

De Benaco.

Quam bene diſpoſuit cunctis natura facendis,
Quam bene procedunt ordine cuncta ſuo!

Eſt

(1) *Sguataro*, Etruſce *guattero*, latine *mediaſtinus*. Qui coquo inſervit.
(2) *Fenocchium*. Feniculus.
(3) *Ajorum capos*. Allium videtur manducaſſe. Integrum allium nos dicimus *un cò d' ai*, ut alibi adnotavimus.

Eſt lacus Italiae, qui nunc (1) de Garda vocatu
Quique procelloſis, ut mare, balzat aquis.
Non niſi bon piſces mangiantur ſemper ab illo,
Sardenae (2), anguillae, carpio, tenca, trotae.
Sed quid palladio piſcis valet abſque liquore?
Ex oleo piſces nonne padella (3) coquit?
Ergo per intornum ripae carigantur olivis,
Datque vaſos ferri Breſſa propinqua ſui.
Naſcitur hic oleum, piſcis, piſcator, et ipſa
Piſcibus aſſandis apta padella ſimul.

VIII.

De morte Tonelli.

Venerat ad mortem terzana febre Tonellus,
Cui ſtabat praeſens mater, et una ſoror.
Affuit hic candela ſefi (4) conſtata quatrino,
Quam tenet in propria povera vecchia manu.
Dum bruſat (5), et culum jam jam focus ardet ad imum,
Mater ait: fili, jam moriare precor;
Nam neque tu moreris, nec ego meſchinula filo,
Et jam candelae culus aduſtus abit.

IX.

De Baldracco.

Baldraccus nunquam niſi de mangiamine penſat:
Cum mangiat, ſatiam neſcit habere gulam.
Scit dare praeceptum galantiter omne coquinae,
Namque lecatoria ſemper in arte ſtudet.
Sic ait: in (6) ſpeto roſtirier Oca debetur,

Plena-

(1) *De Garda*. Benacus. *Lago di Garda*.

(2) *Sardenae*. Sardae, anguillae, Cyprini, Tincae, Salares. Sunt omnes piſces, qui praecipue in Benaco optimi ſaporis inveniuntur.

(3) *Padella*. Sartagine friguntur.

(4) *Sefi*. Ex Sevo. *Di Sevo*.

(5) *Dum bruſat*. Dum candela accedit ad finem.

(6) *In ſpeto*. Veru nos dicimus *Spiedo*. Baldraccus docet ſic anſerem veru aſſari.

Plenaque ſint ſpetiis interiora bonis.
Quae dum arroſtitur, quae dum gyratur atornum,
Non ceſſet lardi ſerva butare brodum.
Haec eſt materies, atque ars, et forma coquendi,
Haec venit a noſtris regula docta ſcholis.

X.

Ad Brioſſum.

Quiſquis olympiacas poterit numerare (1) faſellas,
Vel maris in fundo ſabbia quanta latet,
Aut quiſquis fojas quanta fert (2) ſylva Bacani,
Aut quantas muſcas Puja bojenta parit,
Nempe tuas poterit numerare, Brioſſe, boſias,
Mentiris ſubito cum tua labra moves.
Miraculum reputo quando parlare quieſcis,
Qui neque de tacita nocte tacere potes.
Tyrrhenum potius biberet formica profundum,
Et ferret Zenovae piccola muſca ratem,
Quam tua veridicam ferat unquam lingua parolam
Nil niſi, cum parlas, bocca boſia tua eſt.
Dens tibi ſi caderet quoties mendacia profers,
Jam tua non poſſet pane ganaſſa frui.
Uno ſolo flatu dicis ſex mille boſias,
Poſt quas ſex alias mille ſpudare paras.

XI.

Ad Falchettum.

Legiadram (4) mea ſtalla tenet, Falchette, cavallam,
Quam quicunque videt percupit eſſe ſuam.

T t Stare

(1) *Faſellas*. Faculas, nempe ſidera.

(2) *Sylva Bacani*. Ingens ſylva in agro Brixienſi.

(3) *Leggiadram etc.* Quod ſibi acciderat, Poeta hic lepide narrat, quemadmodum nos in ejus Vita diximus.

Stare parangono (1) Gonellae nempe cavalli
  Poſſet, qui tantum pellis, et oſſa fuit.
Longior ipſius ſex eſt magra ſchena cavezzis,
  Cruſtas de marzo ſanguine ſemper habet;
Quas polmoncellos vocat ars Merſcaltica cruſtas,
  Quas de (2) pellibovo ſella vodata facit.
An ſit mula quidem dubitas, an ſitve cavalla,
  Orecchias longas tres habet illa pedes.
Zardarum dicunt duplex genus eſſe, quod omne
  Poſſidet, in pedibus prima venire ſolet.
Altera quando cavat ſibi fraenum, meque pedeſtrum
  Linquens calcagnis pagat eundo viam.
Curſito poſt illam, clamo: ſta beſtia, ſta ſta,
  Fert mea baſtonem dextra, ſiniſtra briam.
Sed potius muro tunc poſſem dicere: ſta ſta,
  Non audit, pateat grandis orecchia licet.
Dum curro, per mille cavas, (3) per mille zapellos
  Caſco, nam laqueat ſperon uterque pedes.
Quando cavalco illam (4) mihi paret habere morenas,
  Et (5) bogas pedibus Rozza ribalda gerit.
Quum me ſcavalcat morſo fugit inde cavato,
  Turcheſcos etenim vincere poſſet equos.
Et quamvis oculo nihil uno cernat, et altro
  Pochinum, nunquam decidit illa tamen.
Decidit illa nihil quando ſine pondere ſcappat,
  Sed portans aliquem (6) tota ſtravacca ruit,
Si quis vult annos, vel tempus ſcire, poledra eſt,

Sex

(1) *Gonellae*. Quum equum infirmum, et malis plenum nos volumus per jocum ſignificare, dicimus: *il caval del Gonella*.

(2) *Quas de pellibovo*. Ephippium antiquum, quod mollibus fulcris caret, et ligno equorum tergus premit, et excoriat.

(3) *Per mille zapellos*. Per mille offendicula, quae ambulationem laborioſam, et difficilem reddunt.

(4) *Mihi paret habere morenas*. Nam paſſu inequali me vehementer concutit.

(5) *Et bogas*. Compedes habere videtur, tam lente procedit.

(6) *Tota ſtravacca*. Ceſpitat ſingulis paſſibus, et cadit.

Sex habet haec annos, ſex quoque Baila dedit.
Ni credat, videat ſignalia clara ganaſſae,
Limaſti dentes bis, Mogarine, ſuos.
Incaſtellata eſt, non mancat rogna, ſpinellae.
Denique quicquid habet digna cavalla boni.
Digna cavalla boni quod habet (pro paſcere dico
Moſcones) dubitet nemo, quod ipſa tenet.
Ergo comprandi ſi cui foret ullula voja,
Hanc emat, et faciat, ſicut uſanza, provam.
Eſt aliud, quod ſit juvenis, ſignale galantum,
Vermibus haec alios ſemper amorbat equos.
Non patitur vermes ſenior, ſed parvulus infans,
Quapropter venas ungeo ſoepe ſuas.
Utilitas erit haec compranti, ſola valebit
Ledamo (1) campos imboazare ſuos.

XII.

Ad Baldraccum.

Te naſcente Dei naſum, Baldracche, tufarunt,
Juppiter in colera ſic ait: Oybo quid eſt?
Quae latrina ſapit? quae faex amorbat Olympum?
Qua penetrat noſtros parte carogna polos?
Reſpondere Dei, ventrem natura foravit,
Et qua forbiret pezza niuna fuit.
Pezzat niuna fuit, qua naſum retro netaret;
Quam bellus noſtro tempore ſtronzus olet!

XIII.

Ad Boccalum.

Vidimus, et provae ſi fas eſt credere, provo,
Nulla proculdubio (2) peſtis amazzat Ocam.

 Noſcere

(1) *Ledamo*. Fimo. Nos dicimus *Lettame*. Etruſce *Concime*.
(2) *Peſtis etc.* Morbus nullus anſerem occidit, quia mane bibit, et ſi mane bibit, antea manducavit.

Noſcere vin quare non Phoebus apena cavallos
Spronat Orizonto, protinus illa bibit.
Non igitur mirum, (1) tibi ſi palearia pendent,
Cui nunquam panzam trovat Apollo vodam.

XIV.

Ad Baldum.

Mittimus in gabia pulchram tibi Balde gazolam.
Quam (2) ceu Cornacchias das mihi, dono tibi:
Dono tibi gazam de tali ſorte, quod ipſam
Pentibis cameris intro tuliſſe tuis.
Iſtam non unquam ſperes audire canentem,
Ni fuerit ſuppis imbriagata bonis.
Crede mihi nunquam cantat ſine robore ſuppae,
Et quando cantat, nil niſi (3) *che che* facit.
Interdum tamen illa licet pochiſſime ſecum
Gorghezzat, dicens: (4) Vacca to, pola, puta,
Attamen irrides poveri munuſcula vatis,
Irrides? dat quod pauper amicus habet.
Non tamen eſt hominis, mi Balde, temnenda povertas;
Namque povertatem Philoſophia ſequit.
Non vult ſcarlatum, granam, finumque velut um,
Sed (5) ſua ſtrazzolas undique veſta cagat.
Pauper, et ignuda eſt, ſicut Plato firmiter inquit,
Subque repezzatis pratticat illa togis.
Ergo, quod poverus ſic ſim, ne Balde caleſſa,
Paupertas (6) ſavium nam facit, atque ladrum.

De

(1) *Tibi ſi palearia.* Si capilli tibi ſunt cani, et duri inſtar palearum. Dici debet Boccalum hunc in optima ſenectute vixiſſe, et edacem fuiſſe, et bibacem.

(2) *Quam ceu cornacchias.* Cornices a Baldo Poeta dono acceperat, cui ipſe, ut vicem rependat, dono mittit Picam, cujus laudes deſcribit.

(3) *Che che.* Solitus picae cantus.

(4) *Vacca to.* Voces Picae humanam loquelam affectantis familiares.

(5) *Sed ſua ſtrazzolas.* Veſtis, cui fragmina cadunt.

(6) *Paupertas ſavium etc.* Utrumque effectum producit Pauperies.

XV.

De Cingare facetia.

Squassabat quondam pelagi fortuna schirazzum (1),
Qui de salata carne pienus erat.
Frangitur arbor, aquas sorbet sfondata carina,
Et plorans coeli quisque domandat opem.
Cingar se misit tantum rosegare mezenos,
Ac si non esset tunc prigolandus aquis.
Scridatur, quare mangiet, nec donet ajuttum,
Respondet: quia sum sat bibiturus edo.

XVI.

In mortem (2) *Prè Jacopini.*

Chiesa (3) Petri, falso quae sub pastore cridabat,
Oy mihi quam longo tempore panza dolet,
Jam guarrita canit dicens: procul ite Cirotti,
Implastri, pilolae, Crysteriique simul.
En tandem moruit poverorum boja suorum,
Agnaque mazzato saltat alegra Lupo.
Ille Lupus, dico, pegorae qui veste copertus,
Non ultra falso proferet ore, be be.

XVII.

De Gobbo Tognazzo.

Sturbavit dudum nostras maravilia mentes,
Cur in te Gobbi fallit usanza viri.
Sguerzos, et zottos, gobbosque cavere monemur;
Maxime quod Gobbus non bonus esse potest.

Gobbus

(1) *Schirazzum.* *Piccola nave.*

(2) *In mortem.* Presbiter Jacopinus, de cujus vita tot crimina, et voracitates descripsit in Macaronicis, etiam in morte a Poeta non omittitur, et laudes ejus complentur.

(3) *Petri falso.* Sub iniquo Pastore, qui Petri vices male gerebat.

Gobbus es, et (1) Gobbi servasti semper usanzam,
  Gobbam pone (potens ponere) (2) drittus eris.

XVIII.
De Cane Mastino.

Mastinus canis est, vocat hunc Cipada Moroccum,
  Semper foenili guarda segura mei.
Is nunquam bajat, nisi quum bajare bisognat,
  Armaque zampigeris scarpat aguzza (3) grifis.
Spaventat solum diris cum sguardibus Apros,
  Et (4) monobudellos squarciat ungue lupos.
Is audit vix me clamantem (5) dicere: *to to*,
  Se levat in quattros prestiter ille pedes.

(1) *Gobbi servasti etc.* Semper iniquus fuisti.

(2) *Drittus eris.* Bonus eris, quum posita gibba recti tibi, et plani erunt humeri.

(3) *Grifis.* Vocat *Zampigeras grifas* pedes Canis anteriores, quibus arma lacerat.

(4) *Monobudellos.* Unicum colon habere lupi dicuntur, et ideo continuo fame torqueri.

(5) *Dicere: to to.* Vox canem vocantis.

CAR-

CARMINA

Ex Ollandico exemplari expuncta hic in unum collecta Lectorum oculis subjiciuntur designatis locis, in quibus ommissa sunt.

Macar.13.p.8.v.21. NUnc vult, nunc non vult soja legerior omni,
Centipedi similis ragno.
Macar.14.p.21.v.1. Postquam tres horas dulci cubuere quieti,
Atque soporifero satiarunt membra reposo.
p.31.v.20. Sed quia mensa Jovis plus bramat ferre vivandas
Avantazatas his quas plebs caetera mangiat,
Haec sguattari documenta piant, Gambone docente,
Alter formazzi freschi, leviterque gratati
Binas accumulat libras, bissenaque secum
Ova sbattuta premit, quae vix gallina cacarat,
Finarumque duas specierum praeparat onzas,
Post haec zaffrani mediam, lardique recentis
Mensurat libram, largus capit ista cadinus.
Inde duos coctos extra caldare capones
Eligit et polpas divellit ab ossibus omnes,
Ossa governantur, sed carnes optime pistat.
Cum petresemolo, vel menta, vel mazurana,
Donec cum variis pistatio morbida rebus,
Devenit atque color diversus contrahit unum,
Ossa dein recipit, quae macco volvit in ipso,
Cumque radicella porci facit arte tomaclas,
Quas aliquantillum cum lardo frixat aprino,
Inde bianchezzam legit ovi (Mantua chiaram
Hanc vocat) atque crocum, species, sugumque naranci,
Omnia cum brodio facit ista bulire caponum;
E quibus et capiunt, et fundunt ossa saporem
Quae mox ad tavolam mittuntur supra taeros
Et delicatas facit hoc brottamine suppas.
Alter semicoques sguattarus capit octo polastros
Quos dismembratos pingui bene frixat in uncto
Ast ubi cum zuccat, speciebus, aquave rosata,
Et modico agresti spolverizaverat illos,
Tres masinatarum libras piat avolanarum,
Gingiberis mediam et zuccar, quibus addidit onzam.
Ista parum buliunt modico sociante botiro,
Pollastrosque fovet secum de more guacetti,
Qui quoque sic possunt condiri corpore sodo.

Alter

Alter odoriferas pistillo smazzolat herbas,
Formazzumque simul frescum misturat, et ova,
Pistumenque facit dulcem jungendo canellam,
Lacteque manduleo coitum distemperat istum,
Trans pellem deinceps implet carnemque polastros
Qui calida lixantur aqua buliente lavezo,
Ipsa finatantum pistumina dura fiantur,
Postque boimentum speto ficcantur acuto,
Et juxta brasas lardo sguazzante coquuntur.
Alter cervellas ubi coxit honeste vedelli,
Separat ovorum de chiaris rossola tota,
Quae cum pignolis, passaque incorporat uva.
Postea stamegnam facit haec transire per unam,
Inque pignatellam grasso brottamine plenam
Lixat abelasium, ne vadant cuncta brodetto.
Si cupit hanc epulam dulcem, dat zuccara secum,
Si garbam, garbae succum distillat agrestis.
Alter arostitum fegatum cum radicella
De speto ducit simul, ac in frustra minuzzat,
Inque lavezettum cum zuccar, aquaque rosarum,
Atque Naranzorum musto, speciisque guacettat.
Alter adhuc lixat vel sex vel octo polastros,
Inque duos quartos per mezum dividit omnes,
Quos teggetta coquit fleguati comoda lardi,
Post haec acetosum vinum, tollitque marinas
Uvas, agrestum, et gialdum grassedine brodum,
Atque remordacem sgussat, spartitque cipollam,
Bojentâ consumit aquâ, totamque disasprat,
Quam, simul et reliquas res in mortaria pistat.
Mox frixat junctis speciis, plurâque galangâ,
Sic et acetoso modicum venit esca brodetto.
Sed pistinacas alter brovat, inde farinat
Ac oleo frixat, sed aquâ mox dextriter, atque
Concoquit agresto, spetiis et gingere junctis.
Alter Crispinos, grassum brottamen, et herbas
Summit odoriferas, lixat, passatque per unam
Stamegnam, redditque foco, quibus addit et ovos
Optime sbattutos, et agresti granula crudi,
Uviculam passam, zaffranum, ginger acutum.
Alter lixatos trat de caldare capones,
Quos parat in terrae lato cum ventre piattum,
Fundit aquam roseam, mox zuccar abunde tridatum
Desuper imponit caricum brasamine testum.
Ista cosinandi pulcherrima foza capones.
Alter poma capit, discorticat intus et extra,
Mollit

Mollit aquâ, rammique scolat cum vase forati,
Quae mox ut brodio rossis quoque mescolat ovi,
Cumque bonis speciis fit digna manestra Milano.
Alter lampredas toltas fonte comasco
Frixat, et inde capit mollamen panis adusti,
Manduleasque, nuces moscatas, ac avelanas,
Gingiber, et longum pever, fortesque garoflos,
Passiculas uvas, zaffranum, denique paulum
De gardamomo, cinamomum, sive canellam,
Omnia cum blanco, masinans, distemprat aceto,
Lampredasque super prius igne boita respergit.
Alter smenussat Ravas in mille bocones.
Inde boire facit, passatque foramina Rammi,
Pistat, et in bronzum lixat cum lacte recenti,
Ova sbatuta quibus, zaffranum, zuccar, et altras
Adjungit species, per quas bona quaeque fiuntur.
Alter caprettum crudum tajando minutum
Desuper agrestum guassat, lardumque, canellam:
Pastellumque facit, quem postquam coxerit, ova
Cum brodio vel aquâ roscâ sbattuta superdat.
Alter cervinam carnem coquit, inde strinatum
Cum crusta panem in forti demergit aceto.
Post haec Formazzi gratat instar quinque cepollas,
Smenuzzat carnem, lardo quam rostit in albo,
Figatumque suum coctum cum pane moiato
Mescolat, et masinat, nec non distemprat aceto,
Mel addit, speciesque bonas, traditque boiendum,
Hancve zelatiam caldam frigescere lassat.
Alter gambaricum mirâ facit arte saporem,
Gambara disgussat, quibus ante cavaverat ova,
Pistat aquam stillans colat, inde capitque bonherbam,
Rossolaque ovorum, panis mollamen, et ista
Conterit, agresta quae mollit, aquâque pusillâ.
Post haec aceto sat forti speciebus, et ova
Quae prius abstulerat guacettum ficcat in ipsum.
Alter mandulibus flores immiscet aneti,
Gingiber, atque nuces muscatas, zuccar, et ista
Pistillo masinat, nec acetum spargere cessat,
Supra castronis carnes: Haec optima broda est.
Alter at anguillas vel tencas maxime grassas
Lixat, et expolpat, quas in mortaria smiccat
Cum petresemolo, datilis, uvâque marinâ,
Dulcibus et speciis, oleo, tortamque per illos
Condit, nulla quibus carnem mangiare voluntas.
Alter quin etiam fungos in frustra minutos

Frixat aquâ et lardo fresco, quos inde cavatos
E pignatello, Formazzum miscet, et ova,
Zaffranum, species, quibus optima torta creatur.
Alter acerbosas marrascas absque medullis
Pistatas passat stamegnam, caseus, et lac
Additur, ova, bonae species, cum zuccare fino,
Tettaque smiccatur juvenis bene cocta vitellae,
Non sparagnat aquam roseam, frescumque botirum
Torta fit, ovorum chiarae sint crusta dabassum,
At super effundit pignolos, atque canellam.
Sed quid ego longis pario fastidia verbis?
Illic divinum facitur solummodo Nectar.
Multi bugiardi dicunt hoc esse bevandam.
Id nego, sed cibus est quo morti surgere possent.
Gambonique coco, sguataro qui praesidet omni
Hoc datur officium componere Nectaris escam.
Gambo caponazzos largos in tergore gialdos,
Accipit, et porci panzam prius optime coctam,
Ginger et integrum, species, frescumque casettum,
Mox petresemolum, Mentam, calidosque garoflos,
Postea dismembrat medicoctos ante capones,
Frixat, et inspergit species, capit inde nosettas
Manduleas quas non tellus, sed fecit olympus,
His quoque frixat, aquam modicam jungendo, polastros,
Dumque id fervet opus, medias quas diximus ante
Assummit species, his salvia, mentaque juncta est,
Pistumen fabricat, tortellos inde refrictos
Inter Delecum, quem pezza tenella scolarat,
Spolvificatque super species dulces et acerbas.
Post haec exossat datiles, et gignere volvit
Cumque sminuzzato cinnamomo, cumque garoflis
Inde locat species, rafiolos ipsaque cocta
Frustra caponorom, datiles, uvamque marinam,
Pignolos mundos, in unam cuncta padellam,
Fecerat in fundo crustam, mediam quoque jungit,
Quas super apponit praedictas quasque facendas
Mox aliam crustam superaddit zuccare plenam
Torret abelasium, testi scaldante coperto,
Atque frequenter aquis bagnatur crustra rosatis
Dicitur hoc Nectar, satis est narrasse coquinam.
*Mac.*15.*p.*56.*v.*23. En sperata nihil procul insula magna videtur;
Quae viret, et fagis, et pinis, atque cypressis;
Hac visâ incipiunt laeti cantare barones,
Jusserat huc subito Baldus torquere timonem,
Ad littusque facit versam inculare galeam,

Ancho-

Anchoreus rampinus aquas gettatur ad imas,
Omnes armati saltarunt extra galeam,
Tangere gaudet humum Cingar, navemque biasmat,
Saltat, et ut Baldo ridens scrizzare comenzat,
Introeunt boscos si qua mangianda catarent.
Ecce duas capras binis seguitantibus haedis
Aspexêre procul, Falchettus Cingare licto
Se citat ad cursum, pedibusque volutat arenam,
Inque tribus saltis caprettos arripit ambos,
Nec stetit indarnum per collum strangulat illos.
Inde capras sequitur, tantum tamen abstulit unam,
Cingar eos tollit, quo scortigando picarat.
Baldus cum spadâ tajavit ab arbore truncum,
Quem bene sbrocavit foliis, ac fecit aguzzum.
Moschinus truncum caprettos ficcat in illum.
Sed Leonardus habet silices, quas chioccat, et auget
Ingentes flammas dum plurima ligna butabat.
Cingar it ad navem, tulit instrumenta coquinae,
Smenuzzat trippas bene lotas, inque pignatam
Cum sale, atque oleo posuit faciendo menestram.
Moschinus volgit spetum, jam fumat arostus,
Supra quem Baldus collantia larda butabat.
Quasdam frondosas Leonardus praeparat umbras,
Sub quas debebant socii mangiare caprettos.
Denique jam omnes cocto refrescantur arosto,
Cingaris incoepit subito masenare molinus,
Jam mediam capram tumefacto ventre vorarat.
Baldus nil parlat, rapido sed dente fracassat,
Datque bonos charo Leonardo saepe bocones,
Moschinus frangit nettum lassando taerum,
Qui nisi biscottos tres menses ederat ante.
Quisque suum saturat caprina carne magonem,
Nec ponunt mentem quod sunt nisi quatuor illic
Non Falchettus adest, qui capram persequit altram.
Mac.16.p.65.v.23. Deh moderare fugam, deh nostram cerne figuram.
Non meret id facies, aetas juvenilis, amorque.
Mac.16.p.70.v.18. Expectat Baldus tres horas forsitan illos,
Sed quia non veniunt grosso targone recepto
Ingreditur boscum, Moschinus manserat illic
Ad guardam fustae, tandem prostratus arena
Se dedit in praedam somno, vonfareque coepit.
Mac.16.p.73.v.32. Inde capanellam Muselinae denique venit.
Mac.16.p.78.v.5. Quanta pudicitiae laus est, nunc morte probatum:
Virgo Leonardus, Muselinam spernit, obitque.
Haec metra Serraffo transcripta fuisse putatur.

Jam jam nil dubitat, jam jam cognoſcit aperte.
Mac.16.*p*.81.*v*.1. Alloquitur dicens, mortalis, Balde, Lonardus
Non erat?
Mac.17.*p*.90.*v*.30. Alter erat guerris nil deditus, atque batais,
Immo Fiamengus citharam colit, atque camoenas;
Qui poterat ſuperare canens Amphiona vatem.
Hujus progenies magno devenit ab Orpheu:
Cui Giubertus erat nomen, gentilis, honeſtus,
Pacificus, mitis, prudens, affabilis, aequus,
Tam bene cantabat, quod boſcos, ſaxa, feraſque,
Ad ſonitum Cithare juncta cum voce trahebat,
Non tamen evaſit Muſelinae verſibus artem,
Muſica victa fuit, magia ſunt utraque carmen.
Mac.17.*p*.91.*v*.11. Ultimus alter erat tantum parlando facetus,
Quod cogiſſet enim riſu molleſcere cautes,
Riſiſſentque aſini buffonizante Boccalo
Nomen erat, nam tale ſibi, de ſtirpe Botazzi,
Hos omnes ſolita Cingar ſuſcepit uſanza,
Improviſa ſimul, quos fradelanza ligarat.
Mac.17.*p*.95. *v*.5. Credite quid coelum, quid tellus praebeat, et quid
Tartarus agnovi.
Mac.17.*p*.97.*v*.5. Hactenus arbitrio preſens ſtetit inſula noſtro,
Inſula, quae ſummo fundatur tergore cethe
Haud naturali, magico, ſed carmine, cauſam
Hanc etenim perverſa Deo Muſelina ferente
Compoſuit; ſed nunc poena pro crimine ſolvet.
Jam paradiſiacos ad Cives ſcando, valete.
Sic dicens junctis palmis, ac poplite flexo,
Tradidit extremas coram plorantibus auras.
Mac.19.*p*.130.*v*.26. Incago Marti, Phoebo, Bacchoque, Jovique,
Retroque Mercurium, Lunam, Veneremque petezo,
Et mihi rincreſit non ſcribere poſſe corezam
In veſtrum, quoniam deſpregum grande volumen
Dictarem plenum de veſcis, atque corezis.
Non Dii, ſed potius vos eſtis nempe Diabli.
O ſine cervello populus, qui ſtultus adorat,
Vos autem bechones ravaioſos, aut roſianos,
Aut imbriagos, corruptoreſque ſororum.
Nonne Venus meretrix fratrum? Junoque gajoffi
Nonne Jovis ſoror eſt et conjux? nonne puellas
Juppiter innumeras ſforzavit? ſed tamen ille
Princeps cunctorum dictus fuit eſſe Deorum,
Ecce tibi ficcas facio, digitiſque minazzo,
Cancar te mangiet, fratres, matremque patremque,
Impleſtis mundum variis erroribus omnem,

Atque

Atque Dei magni sanctum rapuistis honorem.
Dic mihi merdipotens, o Juppiter, ut quid ab omni
Gentilium vulgu, totius factor Olympi
Esse putabaris, cum sit quod adulter, iniquus,
Quod stuprator eras castarum boia sororum?
Tajasti patri genitivas, pessime, balias,
Ut tibi germanum faceret non amplius ullum,
Stuprastique tuam post haec, manigolde, sorellam,
Sforzasti Alcmenam, quando nox una trigiornos
Perfecit, grandem propter fabricare gigantem,
Qui sustentaret te Regem totius orbis.
Qui stans in cunis infans occideret angues.
Qui Nemeae vastâ premeret virtute Leonem,
Qui quoque dentigerum cum mazzâ sterneret aprum,
Qui Cervam doras cornas mutilaret habentem,
Qui stymphallicolas arcu saetaret Osellas.
Qui descornaret longo certamine taurum,
Qui posset ladrum vaccarum caedere Cacum,
Qui quoque Gerionem superaret fulgure natum,
Qui vel Centauros deleret semicavallos,
Quive daret saturum Busirim sanguine morti,
Qui despomaret sylvam custode Dragono,
Qui tereret nostra pascentem carne cavallos, (zum,
Qui triplitesticanum traheret de Acheronte cagnaz-
Qui procul Antaeum suspensum matre fogaret,
Qui septicapitam luctans extinguerer Hydram,
Qui de Tartareis Alcestem velleret umbris,
Qui tandem ferret constanti vertice mundum;
Attamen hunc solo stravit muliercula sguardo,
Ac in guarnello fecit filare gazanum.
Tu quascunque tuis oculis gajoffe placerent
Seu consanguineas, seu non, sine jure puellas
Turpabas, faciens asinaliter omnia secum;
Ergo de coelo tibi possis rumpere collum,
Postquam sic nobis crudelia fata ministras,
Ætheris ignitas devolvat machina flammas,
Et sint de nigro montagnae sulphure factae.
Et nubes oleo gravidae solvantur ab Austro,
Pegola sit Pelagus, sit quaelibet insula charta,
Sint nemora et sylvae resinaque, ceraque, pixque &c.
Mac.20.p.130.v.18. Donec ad flumen Rabicas venêre profundum,
Quod fluit e vastis montagnis nomine zammis,
Ad Mare praecipitans per arabbica climata rursum.
Mirigeros Colles ascendunt calmas, et almas;
Transactisque istis calcant regnamina Sabbar,
Donec

Donec arivarunt ad Persi littora Ponti,
Varcarunt flumen Pion, patet Indica tellus,
Ad detram linquunt Arbum, quod flumen inundat
Contradas Arabum, tres montes inde trapassant,
Quorum praecipuus Calabatras altius extat.
Non intrant strictum Tubrii, quem perfluit Indum
Æquor, et ille duos centum per stricta mearos
Littora durat, atque donec facit Æquora grossae,
Quae Babilonis agros, et regna Ægiptia guazzant.
Baldus habet vojam Tubrii transcendere Golfum,
Quo tam famosum possit Babilona videre,
Maxime quem quondam proles Nembrotta Torazzum
Fecerat, ut Coelum aquistaret tempore vecchio,
Cingar ait, non sic quaeremus Balde Fracassum,
Qui versus Libiae partes, Aphricaeque caminat.
Cingaris eloquium laudant, Libiamque subintrant,
Aspera post humeros deponunt arva ranocchiae,
Discopruntque lacum Merriddae, stagnaque Giblich,
Conscendunt culmen Gramii, lassantque Moream,
Pastores varios retrovant, Armenta, Gregemque,
Tu pensare potes si ventrem pascere nolunt.
Mox in desertum per giornos quinque cavalcant,
In quo vallis aquae mortae foetebat, et angues,
Aspides, et colubres generat, tumidosque dragones,
Ista travarcatur spadarum tellus ajutto,
Denique scandentes montem, distenditur ecce
Planicies Libici Pelagi, tunc Cingar amicis
Extendens digitum borealia Climata monstrat.
Illac, dicebat, illac Europa galanta est,
Illac Italiae paradisus, Graecia, Spagna,
Illac Siciliae tellus quam circuit Æquor,
Illac Alemagnae, tum Franciae littora sedent,
Illac Sardegnae partes, et Corsica Tellus,
Haec inter Zephirum, Boreamque Europa reposat,
Vera dei cultrix, et Christi legis amatrix.
Hoc mare, quod vobis ostendo, dividit Afros
Gentibus Europa, quamvis Europa paranda
Grandezzâ non est Aphricae, ter Aphrica major,
Sed piperis granum plus est quam stronzus aselli:
Sic dicens callant in vallem, postea silvas
Per medias passant, animalia multa trudicant
Montagnam tandem retrovant, quae culmen acutum
Ficcat in aethereas nubes, et scissa patebat,
Illic horrendam procul inspexêre Cavernam,
Namque erat obscuris Montagna busata latebris.

Fal-

Falchettus novit veſtigia facta Fracaſſo,
Terribiles quoniam monſtrabat arena pedattas.
Omnes gaudenter ſtatuunt ſeguitare Fracaſſum,
Baldus ſmontat Equum pariter Lironus, at ipſe
Manſit equeſter enim, Baldo mandante, Rubinus
Cingar aſinaſter reliquis derderior, inquit.
Mac. 20. p. 140. v. 3. Cantus Italicos, Franceſos, atque Spagnolos
Cantabant, nam ſic facientes tempora paſſant.
Sunt tamen inſani quidam, vel corde ferini,
Haud homines etenim, ſed eos apello boazzos,
Invidiâ morſi praeſummunt carpere Divam
Muſicen, angelici recolit quam turma Theatri.
Dicunt Ballordi quod Muſica tempora perdit,
Pluſque Tyranniam preciant, quam voce, ſimulque
Corde Creatorem noſtrum laudare canendo.
Eſt inſanus homo dignus baſtone repelli
Ut canis, aut Aſinus, poltronus, beſtia, panem
Qui fruſtra comedit, magis eſt, mihi credite, ſtercus,
Cujus non capiat liquefactum Muſica pectus,
Muſica continuo verſatur in ore Deorum,
Muſica circumfert concordi cardine coelos,
Muſica, flante Deo, noſtros compaginat artus.
Cur Antiphonas, vel pſalmos, cantica noſtri
Compoſuêre Patres? cur diva Eccleſia libros
Continet inſcriptos Reſponſis, verſibus, hymnis,
Kyrieleyſonis, Introitibus, ac Aleluis?
Ite genus pecudum, Pacchiones, ite canaja,
Vos quicunque putri laceratis Muſicen ore.
O ventura bonis felicia ſecla diebus,
Florida monſtrabit cum Muſica ſacra Leonis
Sub ſpe Pontificis quantum ſit grata Tonanti;
Naſcere Phoebi decus, o Joſquine, ſenatus,
Naſcere qui primos in hac arte merebis honores.
O felix Bido, Carpentras, Silvaque, Broier,
Voſque Leoninae cantorum ſquadra capellae,
Joſquini quoniam cantus frivolabitis illos,
Quos Deus auſcultans coelum monſtrabit apertum.
Miſſa ſuper voces Muſorum, laſſaque fami,
Miſſa ſuper ſextum, Fortunam, miſſaque muſquae,
Miſſaque de Domina, ſine nomine, Duxque Ferarae
Partibus in ſenis cantabitur illa Beata,
Huc me ſidereo, ſe conge, Praeter, et illud
Compoſitum Miſerere Duca rogitante Ferarae.
Naſcere Phoebeae laus ergo prima cohortis,
O Joſquine, Deo gratiſſime, naſcere mundo

Com-

Compositure diu; quem clamet Musica patrem,
Magnus adorabit tua tunc vestigia Brumel,
Jannus moronus, Petrus de robore Festa,
Constans, Josquinus qui soepe putabitur esse.
Tuque pater Franchine novas componere normas
Incipe, et antiquas remove squallore sepultas.
Mac.21.p.168.v.9. Non in solo pane vivat homo, caro carnem
Accusativo facit.
Mac.21.p.182.v.24. Est ubi (me miserum) mea filia cara? quis illam
Ladrazzus rapuit?
Sic dicens vecchius mendax disparet ut umbra.
Contremuêre pedes Baldi, steteruntque capilli,
Multaque contraxit faciem maravilia crispam,
Quando repentinâ se voltâ repperit iilic
Solum solettum neque coram vidit amicos.
Quid faciat, vel quo flectat vestigia, nescit.
Mente Deum vocitat, Serraffum voce gemendo.
Denique Gulfoream satius putat esse Masonem
Vadere, smaritos ubi forte catabit amicos.
Non vix andatu compleverat octo Cavezzos
Pizza Cappellettus procul obvius ecce ruebat;
Nam super amblantem stradiotti more zanettum
Currit, et altivolam giaverinam sustinet armo,
Baldus eum norat, vocat, heus, o, Pizza Capelle,
Angelus es nunquid Gabriel? da quaeso novellas,
Est ubi Serraffus nostri spes una reposi.
Pizza Capellettus respondet: nobilis Haeros
Salve, non procul est, qui nil nisi curat amicos.
Serraffus pater, et lapidem tibi commodat istum,
(En cape) quem dicunt optalamium.
Is latet in lauri folium, quem nemine visus
Ore feras, intraque lares ubi Gulfora godit,
Te rogat ut scarpes illi de corpore vitam.
Dixerat, et subitus campagnâ sgombrat ab illa.

MACAR. XXII.

p. 195. Gulfora tristiferam Vecchia referente novellam
Senserat, armatum quia viderat illa Baronem,
Vana superstitio quem nulla movere valebat,
Et quod septem homines mutarat in ore ferarum,
Reddere qui secum voluere libidinis actum,
Sed non ante suam poterat conducere sedem,
Casto namque animo fuit interrupta Baroni
Fraus sua, nil fecit pulchras nudare mamillas,
Nil quoque blandiciis Venerem stimulantibus uti.
Ergo suam mandat subito concurrere guardam;
Fit

Fit gridor, armorum strepitus, clangorque tubarum,
Don campana sonans sibi contrahit arma, virosque,
Audiit hunc strepitum Baldus, seguitate sodales,
Dixit, et incontra Pallazzum dirrigit ormam.
Restant Serraffus, Giubertus, Pizza, Rafellus,
Per quos impresas alias explere bisognat.
En procul apparet maga Gulphora, fortiter urlat;
Ac super auratam properat tirrata quadrigam,
Quam Nimphis plenae seguitabant octo caretae,
Non Imperatrix fuit hac pomposior unquam.
Quattuor albentes Palefreni terga copertis
Arte recamatis ducunt mansuete quadrigam.
Fert Regina manu sceptrum, rutilamque coronam;
Supra fulgentes trezzas diademate gestat.
Praecurrunt centum famuli, centumque staferi.
Quisque suum brandum tenet e galone cadentem.
Longa sequit series, et cortesanica turma.
Innumeras Nimphas, huc illuc ludere cernis,
Non alios Divos, aliud nec numen adorant,
Praeterquam Smirnam, sola haec dea creditur illis.
Baldus ut inspexit, compagnos stare comandat,
Mox ait, o quales ars Nigromantica vires
Monstrat habere, tamen sunt, credite, cuncta bajanae.
Sed pulchram follam faciamus deprecor unam.
De meretrice ista fingamus habere spaventum,
Stemus et attenti, quae nobis damna parantur.
Talia dum Baldus tacito sermone susurrat,
Hos procul illa videt, turbataque clamitat, o là:
Cernitis humanam (quo tanta audacia?) gentem?
Qui praesumpserunt mea regna subire gajoffi?
Sic ait, et spazzat Trombettam, nomine dictum
Bertuzzum, rei qui vadat scire rasonem.
Ipse galoppando cum tromba clangere coepit,
Venit et ad Comites, ad quos sic ore loquutus.
O compagnones, quae phantasia menavit
Istas in partes vos nil deitate seguros?
Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?
Maturate fugam, subitoque netate schifones,
Sic vos bastardi zaltrones, gensque pedocchis
Plena, Deae nostrae venistis tangere limen?
Ad vos me mandat venerabilis illa Virago.
(Cingar ait tacitus, venerabilis illa putana)
Gulfora, quod retro spaciatis presto caminum,
Aut scorozzatam pariter, veniatis ad illam,
Post haec adoretis sacrosanctas illius aras,
Vosque sacrificium meritabitis esse beatum,

Humano quoniam placatur ſanguine Diva.
Preſto venite illi, quid ſtatis? preſto venite.
Baldus ait ſociis (quibus uno cignat ocello)
O sfortunati, quo non deſgratia vexit?
Cur quando noſtrae Genetrices parturierunt,
Non potius mundo tantos fecêre navones?
Haec Baldus parlans fingebat habere ſpaventum,
Mox ait, andemus ſanctum componere numen,
Omnes de riſâ tacito ſub pectore ſchioppant,
Exterius placidâ ſimulantes fronte dolorem
Trombettam rogant Smirnae lenire furorem;
Sed magis in colera gridat Trombetta ſuperbus,
Vos anchora eſtis pigri? ſpazzate caminum,
Quo dicto vix ſe tenuit fortiſſimus Hippol.
Sed penitus non vult mandatum rumpere Baldi.
Ergo cum baſſis teſtis andare comenzant,
Ac ſi poſt tergum manibus colloque ligatis
Deberent triplicis ligni montare ſchalinos.
Hos Trombetta ſuae Dominae praeſentat,et inquit,
Hi majeſtatis turparunt Atria veſtrae.
Gulphora contremuit corpus tam grande Fracaſſi,
Interpellat eum qui ſit, quo ſanguine natus.
Fracaſſus ſecum rodens in corde cathenam,
Reſpondit curvans laccam ſermone trementi,
Nomine Sturlonus dicor, ſum natus ab uno
Nomine Burdacho nato de ſtirpe gigantum,
Qui ſchazzare Jovem voluerunt de Paradiſo.
Gulphora plus tremuit talem ſentendo parolam;
Poſtea fatezzas Baldi, vultumque galantum
Mirabat, latoſque humeros, ſtrictumque fiancum,
Cui brancata quaſi ſub rete Cupidinis inquit,
Tu quoque, qui ſenſum te prodis habere ſuperbum.
Da prolem, nomenque tuum, genus atque tuorum.
Baldus reſpondet, Calicuttus nomine dicor,
Natus adulterio Monachae, Fratriſque Stopini.
Me conceperunt Geſiae devote ſub Ara;
Poſtea Plutoni de me fecêre ſigillum.
Sum devotus ei, donavi corpus, et almam,
Ergo meum regem, dominumque catare procazzo,
Me mare, me tellus, quanto magis aſtra refudant,
Si non eſſe Dei potero, volo, ſumque Diabli,
Has deſperati ſtupuit Regina parolas,
Mox qui ſint alii ſemper magis aſpra rimandat.
Cingar ait, poſtquam ſcire optas ô alta Majeſtas
Qui ſumus, et qualis noſtra eſt generatio, dicam,
Sum

Sum Scarpacinus, ſcio repezzare zavattas,
Sed quia disfaciunt Dates, Tavoleria, Cartae,
Ac reliqui ludi poveros, mea cuncta zugavi,
Martellum, gucchias, Liſnam, ſparamenta, Didalum,
Formas, et ſecchiam, ſpaghi quoque fila, Tacones;
Poſt haec ammiſi ludendo ſponte Cerebrum,
Quapropter ſtygias eo deſperatus ad oras.
At me ſub muclech, fecit Garaminga Ribagam
Nec bra convaluit, nec bru, nec zonzia Moſchae;
Hoc aenigma cupis diſſolvere? funde ſtrannudum.
Sum cui tres charites Coelo demiſit ab alto
Juppiter, ut redeat mea patria candida, quae nunc
Nigra fuit turpis, Ciſautti ſqualida morbo.
Sum qui ſquarzo Lupos cum dentibus, inque mene-
Illorum carnes comedo non absque Cuchiaro. (ſtram
Eſt mihi leno domi pater, eſt injuſta Noverca,
Eſt uxor meretrix, baſtardus filius unus.
Qui ſim ſcit coelum, quid ero ſcit filius heli,
Qui cum furcinulâ trat carnes extra lavezzum.
Qui ſis ſcit coelum? quid eris ſcit filius heli?
Deh cancar veniat robbantibus extra lavezzum,
Nuper ego veſtras o Gulfora magna coquinas
Intraram furtim invitatus odore camini.
Dumque ego ſemilatens ſtabam poſt limina portae,
Ecce virum (magis imo bovem volo dicere) graſſum
Inſpicio lecti ſub cavezzale latenter,
Condere Teſtonem coctum cum pelle vedelli.
Poſtea guſtigolis Boccalum implere buſecchis,
Namque ſuum ſtudium nihil eſt niſi pacchia, brotamen.
Nunquid es ille latro, quem feci nuper Aſellum,
Eya cito famuli, ſolitas incendite flammas,
Atque mihi Altaros holocauſti condite ſacros.
Preſtiter obedit famulorum maxima phalanx,
Lignaque portantur, vaſtuſque incenditur ignis;
Ecce Sacerdotes velatâ fronte canentes
Accedunt, unus puvialem portat adoſſum,
Undique turribuli mittunt ad nubila fumum,
Incenſique faces crepitant altaria circum,
Gulphora, gridatur, vivat Dea Gulfora noſtra.
Ipſa ſuper celſam montaverat alta columnam,
Seque Deam cunctis mandat ſchanfarda vocare,
Trombarum clangor raucanti ſoce frequentat
Tarara ton tarara ton tarara ton taira,
Mens ſociis brillat ſtoccos ſguainare politos,
Quos nimis accendit multae tararatio trombae,

Jamque Sacerdotes gladios portando cruentos
In primis voluêre gulam jugulare Fracaſſi.
Ergo jubent illum curvos piegare zenocchios,
Nam veluti vaccam illum deſcopare volebant.
Impatiens unum dextrâ Fracaſſus agriffat
Presbiterum, ſmaccatque illum ſi muſca fuiſſet,
Reſtavitque manus de merdâ, et ſanguine tincta.
Baldus ut agnovit baruffam eſſe comenzam,
Me ſeguitate, gridat, sfodransque repentiter Enſem,
Currit ad urtandam, quam diximus ante columnam,
Cum caput innanzum tommavit Gulphora zoſum.
Concurrunt gentes propriae ſuccurrere Divae,
Quam Baldus ridens jam ſtraſſinabat ubique
Hippol,et Hircanus,Cingar quoque ad arma gridabant,
Inque ſquadras illas ad guiſam fulminis intrant,
Bachioccum ſtrinxit palmas bagnando Fracaſſus,
Nos ſacrificium, clamat, faciemus adeſſum.
A, porcinajae, gridat Falchettus, et Hippol,
Nos aliquos igitur penſaſtis eſſe gazanos?
Septem mille homines jam brandos extra cavarant,
Praecipitant, circumque ſerant,facto agmine,Baldum
Cui celer altorium currit preſtare Lironus,
Saltat et in medium veluti Leoniſſa travajum.
Centaurus paret ut Lupus inter oville,
Qui defunctorum jam montem ſecerat altum.
Hircanus nunc huc, nunc illuc fortiter urtat,
Falchettus ſaevit, mandatque ad ſidera teſtas.
Turba puellarum palmas battendo fugatur,
Attonitae laceris feriebant pectora pugnis,
Has ſequitur clamans Boccalus, ſtate ribaldae.
State putanellae, vos caſtigabo, quo itis?
Quove ſcapinatis? ſic me feciſtis Aſellum?
Sicve mihi ſchenam grataſtis pectine boſchi?
Nunc ſcitis quantam deitatem Gulfora geſtat?
Sic dicens brancat ſcoriatam forte trovatam,
Ac illas multum flentes fruſtrare comenzat.
Sed tamen egregias fantinas plane flagellat,
Nec tenerinellas patitur ſcoriare putinas.
Verum cum nullâ quaſdam pietate ſtriazzas,
Aut Vecchionazzas toto conamine chioccat.
Undique ſanguineam fondunt ſua membra piozam
Non pietas valet hic, non perdonanza gridare,
Nam Mercadanti Boccalus fecerat aures.
Baldus in amplexu Smirnam trahit extra catervam,
Quam fert, incalzantque illum tres mille ſtaferi.

Sed

Sed Lironus eos diſtemperat enſe, Lironus.
Caſcabant piſces nimiâ pro voce gridantum
Culmine de celſo, quoniam maris eſt ibi fundus,
Tunc homines mundi (peream ſi dico boſiam)
Auribus hauſerunt talem deſſotta batajam,
Attoniti piſces veniebant ſupra timentes,
Sguizzabantque ſuper fluctus ſcampare volentes:
His oculis vidi, vel ſomnia forte fuerunt.
Jam Baldus Smirnam multo ſudore ligarat,
Fertque ſuper ſpallas in quandam proxime grottam,
Jam non ulterius tremefacta canaja ſequebat,
Namque Fracaſſus eam ſmagazzat more noſarum,
Quiſque fugae ſtudiat, ferus Hippol perſequit illos,
Incalzans aliâ diſmembrat parte Lironus.
Gulphora jam triſti portu guidata Diablum
Advocat, atque patrem, matrem maledire comenzat.
Increpat hanc Baldus dicens, ah nata Diablo,
Nunc debes domino rationem reddere Chriſto,
Cur tua non deitas, cur non tibi donat ajuttum?
Et ſic dicendo ferit uno calce miſellam,
Infoelix clamat mortem, patremque Sathanum
Ut veniens animam miſero de corpore vellat.
Ergo dum ſtridet, rapitur miſerabilis inde,
Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.
Si brevis hic liber eſt brevis eſt, nam ſemper acerbos
Catta parit Catulos nimium frezzoſa, valete.
Nunc huc, nunc illuc per largum curſitat agrum,
Mac. 23. p. 213. v. 6. Nobilis Hircanus ſequitur, ſecum quoque ſcherzat,
Non bene ſunt iſti tempus juvenile ſoluti
Morbinant, ſaltant, rident, vadunt, redeuntque,
Quos unquam vidit turbatos nemo viciſſim.
Quales Agniculi matres linquendo reſultant,
Quatuor et pedibus guizzant, et ad ubera tornant,
Mox veniente Lupo, ſe matrum in corpore celant,
Tales Hircanum, Falchettinumque videbas
Curioſare ſimul loca per longinqua vagantes.
Aſt improviſum monſtrum ſi quando catabant,
Preſtiter ad portum Baldi remeare videbas,
Inde ſub illius combattere fortiter umbrâ.
Qui velut aſſueſcit Caporalis providus, et dux,
De ſe nil curans tantummodo curat amicos,
Res quoque venturas animo ſubimaginat alto,
In caput illius campagnae ſcurus, et aſper
Boſcus adeſt, ac ſilva pavens, non conſita Myrthis
Nec Lauris, verum Taxus Aconitaque mixta.

Toxica foeda nigro ſemper de cortice ſudant.
Introit anterior Baldus, nova cernere gaudet
Perque venenatas frondes nihil extimat ire.
Incipiunt jam jam dirum ſentire bagordum,
Murmur, et inſuetum tanquam reboantia ſaxa,
Vel magis ad guiſam pelagi sbattentis arenam,
Quando fremit vaſtas balzando fragoribus undas.
Ad finem boſchi retrovant intramina grandis
Portazzae nunquam clauſae, ſed ſemper apertae,
Per quam trenta pares poſſent intrare carettae.
Poſt haec tollentes oculos Epigrammata cernunt,
Cingar et in ferro ſculpitum carmen adochiat,
Quod legit; haec talis fuerit ſententia metri.
Regia Luciferi dicor, bandita tenetur
Chors hic, intrandi datur omnibus ampla poteſtas.
Fracaſſus ridens dixit, ſubeamus adunca,
Non regrediendi dabitur fortaſſe facultas?
Introeunt omnes, tenebris appena reſiſtit
Carbonus Baldi, manuum sbatimenta rebumbant
Illic, et horriſonas refrimentia labra querelas.
Ecce Tavernarus quidam barbatus, habensque
Non unquam raſas ſtipante pilamine galtas,
Obvius accelerat Baldo velut aſſolet Oſtus,
Portans guarnazzam plenam brotamine cinctam:
Vultis, ait, noſtrâ ſocii alozare tavernâ?
Boccalus raptim Baldi reſponſa tajavit,
Quid cercandum aliud? bona ſi tibi canefa vini,
Inde polaſtrellos tua ſi polaria donant,
Ecce parecchiati ſumus hanc intrare Tavernam,
Oſtus ait, mecum veniatis, non mihi deſunt
Pernices, Quajae, Vituli, Vernazza, Phalernus.
Hunc ſeguitant omnes Baldo incedente davantum.
Qui facit ad comites per operta ſilentia ſcortam
Donec eos Oſtus tenebroſum vexit in Antrum,
Quo ter mille animas epulis catavêre cubantes,
Mangianteſque inſtar Porcorum dente famato,
Irruit ad Menſam laeta cum fronte Bocalus,
Inque piatellum dum vult extendere brancam,
Protinus indrettum ſe nigra fronte retraxit,
Nam penſando aliquem coctum gremire caponem,
Peſtiferam ſenſit crudam zaffaſſe colubrem.
Accedit proprius factum diſcernere Baldus.
Cum quali guiſa Gattum roſegare codajum
Aſpicies, quem quis, caudam ſtricando, moleſtat,
Qui fremit, et gnao gnao faciens ingordus anegat.
Sic

Sic animas illas Baldus respexit edentes
Vipereas carnes, Rospos, Bissas, Crocodillos.
Aspideo post haec plenas de sanguine tazzas
Sorbebant, oculosque foras sorbendo butabant.
Non aliter si quis febri tenuatus acerbâ
Nauseat agaricae medicinae pocula sumens.
Interea postquam dapibus satiantur ab illis,
Ecce cathenarum scoriadam corripit Ostus,
Intornumque menans furiose licentiat illas,
Namque novas alias almas alogiare bisognat.
Impetuose foras abeunt, intrantque novellae,
Quas etiam cogit putridis accumbere mensis.
Mox ait ad Baldum, sociosque, sedete bricones,
Misterum quoniam faciet vos solvere scottum.
Sic dicens ferri scoriadâ percutit Hippol,
Quem male provistum terrâ de peso levavit,
Quem quoque Lirono casu ruzzavit adossum.
Ambo schenadam pariter cascando piarunt.
Illa quidem vestra est, Boccalus dixit, habetis
Prevendam vestram, tamen hanc non curo biavam;
Sic dicens scapolat, cantoneque se latet uno,
Baldus arostitum brancavit forte Draconem,
Inque Tavernari mostazzum jactat et unum,
Donando pugnum dextram colpivit orechiam,
Cui stramazzanti percussit terra sinistram.
Cingar ait ridens nondum mangiavimus, et tu
Balde comenzasti scottum pagare tavernae.
Baldus respondet sic Hippolis esca soluta est.
Dixit, et ut pugnis iterum chioccare comenzat;
Interea Virmazzus eas interrogat umbras,
Cur veniant illam sic albergare tavernam,
Atque venenosas glutiens stomacaliter escas,
Cui major aliis planctu respondet amaro,
Quaelibet inferni cruciatibus alma ferenda,
Corpore quam primum posito descendit ad Orcum,
Anteaquam vadat tombas habitare statutas,
Hoc diavolazzo primum invitatur ab Osto,
Quem Griffarostum Plutonica turba dimandat,
Nec nos invitum contemnere possumus istum,
Nam Griffarosti nolentes sferza coercet.
Quapropter quantas animas infernus agombrat
Iste Tavernarus marzo mangiamine pascit.
His dictis alias animas adjungere cernunt.
Baldus compagnis jubet illam exire Tavernam,
Et jam cum pugnis stropiatum liquerat Ostum.

Protinus

Protinus egrediunt, ac ibant agmine ſtricto,
Namque illic adeo groſſa eſt offuſcatio noctis.
Quod cum cortello poſſes tajare tenebras,
Perdere vel ſeſe quiſquam potuiſſet eorum.
Juſſu ergo Baldum parvum fecêre trapellum,
Atque Capellettis ſimiles inſemma dunantur.
Namque Capelletti legeros ſupra Cavallos
Quando Coreriam faciunt inimica per arva,
Non ſpernazzatur, facit ut villana Canaja.
Verum Groppetto ſtricti calcantur in uno,
Donec aquiſtatis parlent ſperone botinis,
Atque cavallâ grisâ bre bre, vel poſpodo dicant.
Baldus praecedens ſguainatum bajulat enſem,
Boccalus nunquam ſe diluntanat ab illo,
Seque volenteram (tremulo quia corde ſtopinat)
Vellet in illius totum ſe abſcondere coſtas?
Tam bene furfanti nunquam tremolare videntur
Cum mancante foco patiuntur tempora giazzae,
Ut modo Boccalus filans ſubtiliter ante,
Retroque guardabat mutas geſtando loquelas,
Atque Agnusdeos faciebat ſoepe caminans.
Non procul aſcoltant ſtrepitum rumoris aquoſi,
Non aliter quando laxatur brena Molinis.
Baldus ad hunc ſonitum ſcarpas dirrumpere tendit,
Arrivant tandem pavidas Acherontis ad undas.
Cernere Fornaces jam de lontano ſogatas
Incipiunt, talique vident luſore Caminum.
Circa ſuas teſtas Animarum milia ſtrident.
Agmina terribili clamantia voce Charontem,
Quas ſua debebat Navis paſſare delajum.
Cingar ſe alquantum ſociis lontanat ab altris
Nam cogebatur Naturae figere termen,
Atque ſuper litus fungum plantare novellum,
Vel potius voluit lombardam prodere quajam.
At sbardelatus dixiſſet forte Poeta
Cum plena bocca, Cingar cagare volebat.
Ergo jam bragas implens andabat annaſum,
Ut brachetta ſolet Leporem dum prona ſauſat.
Heu quia non leporem reperit, ſed (flebile dictu)
In quendam Juvenem ex improviſo trabuccat,
Unde pilos habuit quantos in corpore, drizzat.
Nec deſtringatis bene tunc ſe in littore calcis
Baſſarat, totum ſe merdam repperit eſſe,
Nam cagarola ſolet procedere ſoepe ſpaventu.
Immò paura magis poterit baſtabilis eſſe,
Diſtiticare

Diſtiticare ſtatim ventrem, liquidareque trippas,
Quam caſia, aut roſeus ſuccus, vel dulza ſebeſtem,
Vel per chriſterium Benedicta ficata dedretum,
Vel diſponentis fezzam ſuppoſta ſavonis.
Cingar ſe traxit paſſu tardante dacantum,
Et juvenem pavidâ guardabat mente galantum,
Qui ſtramortitus macilenti fronte jacebat.
Fecerat et largum lachrimis in littore guazzum.
Ayme, Cingar ait, quaenam puer inclyte ſors te
Iſtuc guidavit?
Sic dicens, vitam ſi forte reliquerat iſtam
Vult experiri, pagnos sbaratare comenzat,
Et modicum taſtat tenui ſub corde calorem,
Quare cognovit necdum sborraſſe fiatum,
Nec requiem aeternam fuerat cantare biſognus,
At penſare nequit guiſam, qua ſuſcitet illum,
Non ibi credat aquâ faciem sbrofare roſatâ,
Non confortanti venas fregare Cirotto,
Non ibi ſperet aquam de flumine tollere freſcam,
Namque venenoſis Acheron cum fluctibus illic
Sbojentat, Juvenemque mori feciſſet afattum,
Per mancum ergo malum calidam ſpinavit orinam,
Et Juvenis venas, polſos, ac tempia bagnat.
Non poſſens quod vult, voluit quod poſſe prodivit,
Ille pudicino piſſamine Cingaris unctus,
A pochum vires a pochum ſummere coepit,
Ac ſi aqua cotalis benedicta fuiſſet orina,
Quam bellam frontem, quam bellos prompſit ocellos
Haſque parolinas inſpecto Cingare fatur.
Sis benedicte Deo, qualis Barrone fuiſti,
Qui mihi ſemineco traſtullum tale dediſti?
Non hoc feciſſet medicinae inventor Apollo.
Non Mithridates nigram portando Triacam,
Non qui corporibus Galienum repperit unctum.
Mac.24.p.231.v.5. Non penſare ſuſum dinam ſtetit ipſe Fracaſſus,
In tres arcatas diſcorſam longe piavit,
Inde movens curſum ripam ſaltavit ad altram,
Et largum centum brazzos tranſcendidit Amnem:
Omnes terribilem ſaltum ſtupuêre Barones.
Baldus ei mandat cerebrum ſpezzare Charonti
Inde provet Barcam, ſi forte reducere poſſet,
Jam Charon attingit, ripam jam exire comandat,
Ac sfortunatas cum remo percutit umbras,
Illae precipites manibus sbatendo labaſcunt,
De prora fugiuntque ſenis batimenta Charontis,

Mox flentes ullo celerascunt absque ripoßo,
Fracassus quattus, quattus post terga Charontis
It furtim, passuque levi calcagnat arenam,
Quem cito, per cornu turba ridente piavit.
Et volvens illum leviter tellure levatum
Fert ei, cum testam, veluti si saxa tiraret
Cum Cazzafrusto, sparaverum sive vocaret,
Torquet robusto tenebrosa per aera brazzo,
Ille volat nigras tanquam cornacchia per auras,
Et nisi dextra Dei festina dedisset ajuttum.
Qui tam res Baratri, quam coeli rite gubernat,
Ille fracassasset sibi collum, totaque membra.
Sed per venturam cascans per inania mundi
Adjutus levitate fuit, sospesque remansit,
Interea magnus vult parvum intrare phasellum
Fracassus propter curam exercere Charontis.
Sed pede vix posito Navis submergitur unda,
Namque pulex veluti posset portare Camellum,
Parvula sic Navis potuisset ferre Fracassum.
Ipse retro vasit raptim, plantasque retraxit.
Mox alium reperire modum subimaginat, ecce,
Repperit ac artem fantasticatio duxit,
Nam tergum Barchae tali cum calce ferivit,
Quod quasi tuffatur, ripam tamen ivit ad altram:
Cingar eam tenuit, curvumque ad litus apoggiat,
Scandit, et accepto remo gridat, olá, sodales,
Intretis quoniam varcabimus absque Charonte;
Conscendunt ergo, partim, partimque morantur,
Namque magis tutum est voltis passare duabus.
Cingar eos guidat multo quoque remigat ausu,
Et scindens undas puzzantes sulphure passat.
Baldus ridebat dicens, mirate sodales
Quam bene ad officium Nautae se Cingar adaptat,
Certe nec forma nec discrepat arte Charonti.
Cernite terribiles oculos, macramque figuram,
Quisnam illum guardans non dixerit esse diablum?
Phinosomia docet quod sit Cornachia vetusta,
Quae Campanillos super altos semper alozzat,
Et pluviosa gridat cum rauco nubila qua qua.
Tum Boccalus ait, non sic o Balde loquaris,
Verum si numos velles mandare Venecis,
Quam foret impresam Cingar meus aptus ad istam.
Cingar respondet, nec tu Boccale biolchi
Officium cazzando Boves conducere scires.
Namque volunteram lardum, carnemque salatam

Dum

Dum comedis, nunquam mollires frusta rotarum
Et tua cantaret semper non uncta Caretta.
Sed tamen ut merear pietatem Celsi tonantis,
Sic contentatis, nec sit cui forte molestum,
Hic ego restabo, nec non Charon alter habebor:
Nolo equidem, Falchettus ait, quod Cingar ad istud
Officium maneas, nisi me quoque stare licebit,
Baldus ait, nec tu, nec Cingar retro manebit.
Tangite jam littus, tu Fracasse accipe cordam
Vade prius Boccale, sed heus Boccale fiascum
Liquisti retro, panem, Carnemque salatam.
Illico Boccalus pallenti fronte retornat,
Namque hominum vitam pensat nihil esse beatam,
Quando caminantes renuunt portare botazzum.
Ridentes omnes Barcam exivêre Barones,
Campagnamque super largam properare comenzant,
Ecce procul Juvenem lachrimosa voce gridantem.
Currentemque videt, ac dantem brachia Coelo,
Quem mala vecchia sequens stimulis incalzat ubique.
Non aliter si bella truci picigata Tavano
Manzoletta boat, curritque smarita per agros,
Sic puer insanit, nunc huc, nunc cursitat illuc,
Quem vera Vecchia citat.
Cujus corpoream formam sic esse probarunt.
In primis habet illa suis pro crinibus angues,
Supra Cervicem cifilant duo mille Cerastae.
Rodunt Sinderesim subtruso dente malorum,
Stat circa collum magnus Draco more Colanae,
Atque venenatos jactat manus utraque vermes,
In costis pueri, quos siccos semper habebat,
Mac.24.p.243.v.20. O Italia infoelix propera,
Currite vos omnes tandem (si curritis) urbes.
Veras rixarum vestrarum audite casones.
Mac.25.p.249.v.12. Credite non illos, velut extat usanza, catavi,
Verum postremas per partes,
Hi bene nec nati, bene nec de ventre catavi,
Incepere statim mutui se sbattere pugnis,
Atque ganassiculas ongis lacerare vicissim.
Illos semper ego Serpentum lacte cibavi,
Ac semper feci colubrinas suggere tetras.
Certabant quisnam seu dextram sive sinistram
Siccaret mammam, sibi dantes calcibus urtas,
Quos tandem Gelphum Gibilinum nomine dixi
His ego prostravi totum cum fratribus orbem.
Dicite, quid praesens absque illis turba valeret

 Millibus.

Millibus in frafchis partes monftrantur utrinque.
Alter vult dextra banda portare penazzum,
Et monftrat digitum quo nos fpedochiare folemus.
Alter fed contra, pennas fert, parte finiftra,
Et digito fidei mortaros lingere paret,
Stajezant calzas feu dextras five finiftras.
Qui per traverfum, qui non vult fcindere panem.
Denique non res eft tam parvula tamque vilana,
Qua non comprehendant quis Gelfus, quis Gibilinus,
His tanta Italiae divifi regna fuperbae.
His magnas urbes, medias, parvasque prophano
His caftelluzzos, Villas, paiaeque Cafottos.
His toties femet Millanus fanguine foedat,
His Codros lingit, Neutisque Papia rebellat,
His formajatur fub jure Placentia Ringhi.
His niveos afmat catanicula Parma Brioffos.
His Regium brillat, frullat, fpellatque Booton.
His rugulat blefos Modenae fapientia Pandros.
His me pinguificat graffis Bologna Coandris
His tenet armigeros fub adrantibus Imola fullos.
His male confentit Jocunda Faventia Scochis,
His male Furlivium Candraghis obtumet uncis
His Caefena riat proprius, hilaratque Leones.
His fumentatur Vandris Ravenna bioncis.
His raro poffum Venetam fchancare Leaenam
His Patavos (nec me diftollit Blufa) relinquo
His faltat guizzat, fed non Vincentia fambrit.
His Verona tumes, fpleumas, ac ore gliaffis.
His gragnit, fed non pifcombrat Brixia Mellam.
His Bergamafchis praefunt Baricondia furdis.
His quondam Manto fuerat vicina Cremonae,
His tamen (heu) cur non feducta eft Mantua nobis?
His tamen (heu) cur non potui violare Cipadam?
Dixi, fed quid ais de te temulenta Megaera?
Quare venifti modo fgomentare Senatum?
Dixerat, atque quater digitos fibi dente momordit.
Dira Megaera levans tunc fe latrando gridabat,
Totum fturbafti mundum, fed fola Cipada
Reftat, et antiquo veniens de fanguine Manto.
Aft ego nunc magnam facio rixare Cipadam,
Quae poftquam totas mundi conterruit Urbes,
Venit ad Inferni, Baldo guidante, cavernas.
Baldus id afcoltans flevit, mox intus apertis
Praecipitat valvis,
Mac.25.p.249.v.2. Sic Phantafiae Baldum, Baldique fodales
Affaltant,

Assaltant, intrantque caput, roduntque cerebrum.
Multas cum manibus Cingar brancabat, et illas
Secum ferre cupit, sed non retinere valebat.
Vidisti forsan pueros quandoque zugantes,
Velle piare manu stantes in pariete Muscas,
Sed quando pandunt digitos (nisi prestiter illas
Scaltritas capiant) retrovant zaffasse Chimeram:
Sic Baldus comitesque manus hinc inde menabant,
Ut phantasias caperent, sensusque bizaros.
De quibus implerat Carnerum Cingar, et Hippol.
Pizza Capellettus non se satiare valebat
More suo (stradiotus erat) spoliare Masonem,
Implet Scharsellas, saccum, geminasque Bilacchas
De Paulo veneto, de Hispani mille bajanis.
Baldus Mosconem brancat, retinetque Plutonis
Deque suis Grillis nasum replebat et aures.
Mac.25.p.259.v 15. Hac igitur Baldus ferrum sfodrando Chimeram
Percutit inque duos pariter videt esse mezenos,
Integra sed pariter tornat, nec vulneris ullum
Monstrabat signum, fixasque movebat ochiadas,
Inde cito, nec sponte quidem removentur ab una
Phantasma, retrovantque pedes misisse Tereno.
Quisque suis gambis propriis ut vadat oportet,
Non plus aspiciunt curas nihilamque Chimeram,
Nec mage parlandi libertas tollitur illis,
Nec quisquam memorat quidnam vidisset adessum.
Phantasiae abeunt quas in Carneria nuper
Ficcarant redeuntque loco prius unde recedunt.
Sunt tamen hi medii pazzi, mediique balordi.
En super interea pratum venisse videntur,
Ex Arborsellis, florumque nitore plenum.
Candida fragrabant ibi Lilia, septa rosarum
Cingebat Campum, varios qui miscet odores:
Innumerae Dammae danzabant undique dulces
Dant cantilenas, plenasque Cupidine voces.
Inter eas reliquis formosior una canebat,
Gestans auriferam sublimi fronte Coronam,
Tantum suavis erat visu, tantumque petulcis
Blanda oculis quantum fuit unquam foemina mundo?
Nunc humilem terrae frontem pudibunda tenebat,
Nunc laetos madidosque simul relevabat ocellos,
Nunc effundebat graciles lasciva cachinnos,
Nunc inflamatis animos stimulabat ochiadis.
Obvia currebat venienti fervida Baldo,
Seque galantinam totam praesentat ad illum,
Mox

Mox quot Compagni sunt, tot venere puellae.
Hic blandi risus, sdegni, suspiria dupla,
Hic turpes tactus, Cegni, basamina, luxus,
Plena libidinis movimenta trahentia mentes.
Hic stigans animos ad amorem Musica garrit.
Arpicorda, Lyrae, Citharae, Flautique forati,
Voces humanae melius quae pectora captant.
Baldus communi urgetur succumbere legi,
Namque fomenta videt Veneris causamque modumque
Non apud ardentes flammas est paja tenenda.
Coelestes violare Deos occasio posset.
Ergo manum Baldus Reginae porrigit instar
Ballandi, Cingarque suam carezzare puellam
Incipit, atque capit dum Liro fervidus altram
Denique dum cuncti nimio vexantur Amore,
Contremuit, Campagna statim Pratique decores
Auffugiunt subito, fontes, et limpida stagna
Non plus apparent, discedunt oscula, lusus,
Mutantur flores in tintas sulphure flammas,
Mutantur Nimphae cornutos in diavolazzos,
Mutantur ritus in verba piena doloris.
Undique luce caret locus ille severus et asper,
Qui sonat ut resonat Mare tempestate revoltum,
Incipiunt fremitus vocum, stridorque gridantum
Almarum, versant raucantes nubila voces.
Hic tantae flammis Umbrae crucientur acerbis,
Quantae pro foedo periere Cupidinis actu.
Illam quam supra Reginam diximus, esse
Quippe voluptatem carnis novere sodales.
Paret in aspectu primo formosa, sed indè
Efficitur luctus, daemon, lachrimosaque strages
Inde per horrendos cruciatus ire comenzant.
Inspiciuntque animas cunctas simul esse gemellas.
Squarzabant mutuo crines barbasque pilabant,
Invitis labris fellantia basia taccant,
Et quae olim morsu cupiebant suggere labra,
Nunc laniant, rodunt, gustant pro melle venenum,
Quarum jam linguae sunt factae Rospus et anguis.
Sed major poena est quod amor tam fervidus olim
In crudele odium mutatus torquet Amantes.
Hic genus omne hominum seu nobile, sive codardum
Ad quorum numero stellae, nec arena parantur.
Inter Compagnos Baldi fuit unus eandem
Qui timuit poenam, troppum quia semper amavit.
Alter at inter eos contrarius extitit illi.

Qui

Qui ſemper Venerem ſprevitque Cupidinis arcum.
Fornaces condunt ibi ſemper mille Diabli,
Furnos, Furnellos, Bozas, caldaria ferri,
Venturisque locus ſignatur ſingulis almis.
Ignoret quamvis ea quae ventura diavol.
Ergo quisque ſuam fornacem Barro catavit
Semiruinatam velut eſt antiqua muraia,
Singula nam fornax habet hoc Epigramma notatum,
Quod facinus ſtruit, id Confeſſio deſtruit alma.
Baldus at inventa ſtupuit Fornace profunda,
In qua cum Berta debebat ſemper aduri.
Ah, dixit Cingar, cur fallit opinio vulgum?
Quis non penſaſſet potius cum Criſpide Baldum
Iſtic damnari veluti damnantur Amantes?
Ecce quid aequus amor conjunxit Criſpida Baldum.
Hic laſcivus amor laſcivos damnat Amantes,
Hic ſincerus amor ſinceros laudat Amantes.
Baldus ait, nihil eſt mi Cingar opinio vulgi,
Et licet haec ſpeculum noſtri denigret honoris,
Summa tamen Deitas ad lucem denique veram
Prodit Amicitiam ceu nunc de Criſpide fecit.
Sed quid de nobis opus eſt narrare prophanis,
Quando quidem ſanctos etiam mala lingua premebat?
Maxime Hieronymum dictum cognomine Divum
Et qui Martini Bricius poſſeſſit honorem.
Quid referam Carolum Benedicti clauſtra colentem,
Quem tanquam purum Joſeph, caſtamque Suſannam
Crimine adulterii, furti quoque lingua gravabat?
Sed tamen ad finem Calicutti ſecta ribaldi
Qui dabat accuſam Carolo tenuata remanſit,
Et Caroli tandem patuit mens candida mundo.
Unquam nemo ſuam voluit deffendere cauſam,
Immo tota cohors ipſum crucifige gridabat,
Tres habuit contra Pilatum Caipham et Annam.
Pilatus dicebat ei, mihi gens tua tradit,
Nec meruit quid ſit verum cognoſcere tandem.
Hunve flagellatum crucifigi fecit et undam
Dimandando manus lavit, velut eſſet ab ejus
Sanguine nil nocuus ſed tantum culpa ſuorum eſt.
Sic ait, ac inter bruſantes quaeritat umbras.
Tanta Putanarum ſtipatur copia, quod non
Diſcernunt animas quas culpa ſecreta peremit.
Attamen heu quantos quo gens prius eſſe pudicos
Credidit, aſpiciunt illic ſtridendo cremari.
Maxime nonnullos quibus olim cura dabatur

Corri-

Corrigere alterius mendas, et tradere culpis
Judicium, sibimet placidis, aliisque severis.
Hi tamen officii casto sub tegmine tanti,
Luxuriae, solumque Gulae studuere voraci,
Atque puellarum comprabant oscula plura,
Dantes ducatum per basum quodlibet unum.
Luxuriae visu cruciatu, denique Baldus
Vult exire, vocat socios, qui flammea sparsim
Per loca girabant animarum, multa rogantes.
Conveniunt, exire parant tamen hostia nusquam
Apparent, nullamque vident signacula Portae.
Baldus natura sdegnosus fronte rapatur,
Nam vult ire foras, nec eundi forma trovatur.
Huc illuc properat, nigras interrogat umbras.
Respondetur ei: nostrum cercate Minossum
Confessatorem, sine quo mihi credite portam
Quaeritis indarnum, dextrae vos ducite parti,
Cernite de longe faculas vomitare Torazzum,
Illac confessat Minos almas igne brusandas,
Illuc egressus patet hujus flebilis agri.
Illico campagnam gressu celerante trapassant,
Turronemque adeunt, ignem ventumque vomentem.
Mac.25.p.266.v.21. Quantos Roma viros nunc obtinet inclita sanctos,
Religiosorum mores, quot habentur honesti.
Quotve forum justa doctores lege gobernant
Quot divas habitat matronas integra Pallas,
Denique quot sanctae gentes, Urbesque Romagnae,
Aut Lombardiae, Toscanae, aut totius orbis.

S A G G I O
D' UN VOCABOLARIO
MANTOVANO, TOSCANO, E LATINO

Ad uſo ſingolarmente di chi le mantovane voci brama di eſprimere con le Toſcane loro corriſpondenti.

PREFAZIONE

Agevole impresa, e impresa di poco conto potrebbe ad alcuno sembrare per avventura il tessere un Vocabolario, che le patrie voci vernacole cerchi, quanto è possibile di esprimere con le toscane voci corrispondenti, e con le latine; quando ella è un impresa, che seco porta fatica, e difficoltà grandissima; e che alla Patria letteratura arreca una sostanziale utilità.

Io non istarò ad esporre la fatica sofferta, e le difficoltà incontrate nel tessere questo piccolo vocabolario, che altro non dee chiamarsi, che un Saggio di maggiore Vocabolario, che alla lingua nostra Mantovana sarebbe necessario. La fatica, che incontrasi a tessere qualunque vocabolario, assai vivamente viene espressa dallo Scaligero, ma non punto con esaggerazione, che sorpassi il vero:

Si quem dira manet sententia Judicis, olim
  Damnatum aerumnis, suppliciisque caput:
Hunc neque fabrili lassent ergastula massa,
  Nec rigidas vexent fossa metalla manus.
Lexica contexat, Nam coetera quid morer? omnes
  Poenarum facies hic labor unus habet.

Che se tale, e tanta è la fatica, che incontrasi nel tessere qualunque Vocabolario, quanto sarà più faticoso il tessere un Vocabolario vernacolo, nella costruzione del quale, niuno esemplare non può seguirsi, nessun autore non ha preceduto, nessun libro non può dar lume, e in tutte le voci si incontrano delle nuove difficoltà? Di molte parole del nostro dialetto riesce difficilissimo il trovare la giusta corrispondenza col Toscano, di molte riesce affatto impossibile. Chi saprebbe trovare, come dicasi in toscano per esempio Lovartís, ZZorzzéi, Pvída? *Voci, delle quali per avventura manca il Toscano, e che non si potrebbero esprimere, che col giro di più parole, come a loro luoghi noi abbiam fatto. Lo stesso dicasi delle voci* arquésta, modréľ, balóc. *Di molte altre, trovata che siasi una tale corrispondenza, par facile, poichè vi si vede il giusto significato; ma a trovarla si dura fatica moltissima. E di altre finalmente vi si mette, ad ispiegarle, quella voce toscana, che sembra più addattata, e facendovisi poi so-*

pra, trovasi, che non ispiega esattamente il pensiere, e lo spirito dell' espressione vernacola, come nelle voci giravólta, grépola, purār, *delle quali a suo luogo si può vedere.*

Come però tali voci sentonsi tutto giorno in bocca della Servitù, della plebe, e della maggior parte di quelle persone, le quali abbiamo occasione di trattare frequentemente, sono elleno le prime, che vengono in pensiero, e sulla bocca eziandio alle persone colte, quando vogliono esprimersi di qualche cosa: anzi i nomi di moltissime cose costretti siamo ad apprendergli dalle persone rozze, che certamente della Toscana favella sono totalmente all' oscuro. Da chi sapremo noi, che essi siano il Rapgón, *il* Gomér, *la* Rúza, Trajón, Varzélla, *che nomi sono d'istrumenti rurali? Da chi avremo noi notizia del* Trivlín, Piolét, Manarín, Ráspa, Résga, *ed altri simili, se non ce la somministrano i legnaivoli, i quali da noi chiamansi Marangoni? E qual contezza potrem noi avere del come chiaminsi in buon toscano cotali cose, se un Vocabolario Vernacolo non ci venga in ajuto, a somministrarci un Repertorio ordinato di tali voci, ponendovi a fianco la toscana voce loro corrispondente? E dove gli oggetti espressi con tali voci vengono da inserirsi in qualche Scrittura, o dissertazione, che da noi vogliasi esporre agli occhi del Pubblico, dovrem mettere con rossore una parola vernacola, o dovrem beccarci il cervello a cercarla in tutti i Repertorj, che ci vengono alla mano, alla ventura, ma con poca speranza di ritrovarla.*

Ecco adunque il sostanziale vantaggio, che da questo Vocabolario deve venirne alla Patria letteratura. „ La principal mira „ dicono quegli „ Eruditi, che il Vocabolario Bresciano hanno tessuto „ la principal mira „ nel costruir questo Lessico non è stata propriamente, come ad alcuno potrebbe sembrare per avventura, di dare notizia al Publico del nostro „ linguaggio, servendoci poi del Toscano, quasi d'interprete, a quel modo, „ che i Lessici Greci insegnano il Greco, i Latini il Latino, e simili; ma „ piuttosto di formare della lingua nostra un Indice, che a noi particolar„ mente, e a nostri Compatrioti servisse come di Repertorio, e di chiave „ per rinvenire al bisogno le parole, e i modi di dire Toscani, che a no„ stri equivagliono, e per cotal mezzo rendere così agevole il ritrovamento „ de' termini Toscani, quanto ci è facile il saper quelli, che tutto di „ abbiam sulle labra „.

L'indole poi passando a riflettere del nostro Dialetto; si vede per una par-

parte, che molte voci egli ha così proprie sue, che a nessun altro dialetto Lombardo sono communi, e con la lingua latina non hanno relazione di sorte alcuna: Si osserva, che ha per carattere suo proprio, l' accorciar le parole, e il seguire la maniera più facile, e più spedita nel proferirle; Che nella pronunzia egli partecipa del Francese, e dello Spagnuolo, e che molte voci egli conserva, che son Toscane, e che moltissime egli ne va addottando, che da Paesi stranieri a noi sono portate. Quindi noi ci facciamo ad inferire, ch' egli non è da dubitare, che diversi essendo stati i primi abitatori dell' Italia, come dottamente lo dimostra il dottissimo P. Bardetti nell' insigne opera, che sopra di un tale argomento egli ha scritto, il di cui primo Tomo soltanto è fin ora comparso dai Torchi di Modena, dalla diversità di tali primi abitatori, diversi linguaggi al principio si cominciarono nell' Italia a favellare. Essendo poi successo il Dominio de' Romani, cominciò la loro lingua a dominare in tutta l' Italia, sparsavi singolarmente col mezzo delle Romane Colonie. Come però nelle diverse Provincie d' Italia parlavasi diversamente per l' avanti, non potè tutta la forza delle loro loro armi ottenere, che le primitive lingue dagli assoggettati Popoli si disusassero. Quindi allora eziandio, che fioriva la Romana Repubblica si dovettero usare ancora le lingue, che prima della propagazione della latina erano proprie de' diversi Paesi, come Etrusci, Greci, Osci, Insubri, Liguri, Galli, ed altri popoli, che a poco a poco piegarono il collo sotto i Vincitori Romani. Sembra addittarlo assai chiaramente Quintiliano nel lib. 1. c. 9., dove parlando delle parole Pellegrine, scrive: Taceo de Tuscis, Sabinis, et Praenestinis quoque: nam ut eo sermone utentem Vectium Lucilius insectatur, quemadmodum Pollio deprendit in Livio Patavinitatem, etc.

Quindi due cose sono da inferirne. Che anche nel fiore della lingua latina, seguitarono ad usarsi da diversi Popoli dell' Italia diverse lingue; E che questi diversi Popoli nel parlar anche latinamente, dimenticar non sapevansi del lor Dialetto, ma nel modo di pronunziare, nella construzione delle loro Sintassi, in più parole eziandio, l' antica indole ritenevano del loro linguaggio. Ciò supposto, e supposto fuor d' ogni dubbio, che i primi abitatori di questa circumpadana Regione, che noi abitiamo, sono stati gli Antichi Etrusci, come il lodato P. Bardetti sostiene, e come noi, prima ancora che la Postuma sua Opera uscisse alla luce, abbiamo con più fondamenti accennato nelle Note al primo Tomo Mac. I. p. 79 Not. 1., ne viene

ne ancor manifesto, che i Maggiori nostri con l'uso della latina lingua, alcun vestigio ancora della primitiva lingua Etrusca avran ritenuto, la quale quanto aspra fosse, e dalla Romana diforme, agli Eruditi è già noto, e dai vestigj, che di quella lingua in più Inscrizioni si osservano, bastantemente apparisce.

Sono poi succedute le Irruzioni de' Barbari, la lingua latina, divenuta oramai universale in tutta l'Italia, si è trasformata; ma que' diversi dialetti, che secondo l'Indole del loro antico linguaggio accoppiarono le diverse Provincie con la lingua latina, seguitano ad accoppiarli con la lingua Italiana succeduta in luogo di quella, e certe primitive voci, e certa inflession di pronunzia, niun volger d'anni, ne vicende di tempi hanno avuto giammai forza di trasformare.

Io entro pertanto facilmente nell'opinione insinuata dal Chiarissimo Marchese Maffei, e tenuta come non inverisimile dall'Immortal Muratori, che i Lombardi, da Brescia passando a Milano, e Mantova, e quindi a Ferrara, e Modena, fino a Rimini accorcino, e tronchino, dove più, dove meno i vocaboli, perchè anticamente i Galli prima del Dominio Romano stesero sino a Rimini la lor Signoria, e probabilmente anche allora per lo più terminavano le lor parole in Consonanti, come praticano anche oggidì.

Da tutto questo mi sarà lecito di andar opinando, che avendo noi non poche parole, che son nostre proprie, ne da nostri Confinanti vengono usate; e avendo con distinzion riflettuto, che tutte le altre Città, e gli altri territorj a noi più, o meno lontani hanno i vocaboli lor proprj, che non sono ne Toscani, ne latini, ne di altro linguaggio a noi noto; siano state cotali voci dagli antichi abitatori di tali distretti tramandate a que' che vivono presentemente, e come meglio corrispondenti alle loro idee di generazione in generazione con poca o niuna mutazion conservate.

Ne nasce da questo, che sebben nuovi vocaboli tutto giorno nel nostro linguaggio si vanno introducendo come Cabaré, Toelá, Landó, Suffí, Agramán, Succí, Pampadúr, Comó, Burró, *ed altre senza numero; Ciò non ostante appresso i Mantovani, il* Luppolo, *sarà sempre* Lovartís, *il* Viccolo, *sarà* Arzolín, *certo piccolo raffivoleto rotondo, che tra noi usasi, sarà* Agnolín, *e il grassello arrostito sarà la* Grépola, *e moltissime altre cose, se vorrem farci intendere da chi ci serve, e dai Mantovani artieri, saremo sempre costretti a chiamare con quel nostro volgar Vocabolo, che*

lor:

lor corrisponde, ne tutti i nostri Francesismi potran mai fare, ciò che ne il Dominio de' Romani, ne le Irruzioni de Barbari non poteron sortire.

Intorno poi alla pronunzia del nostro dialetto, che del Francese partecipa nella pronunziazione dell' u, *e dell'* eú, *come del primo nelle voci* virtú, lú, vgnú *supino del verbo venire, e del secondo nelle voci* feúg, leúg, zeúg; fuoco, luogo, gioco; *e dello Spagnuolo, pronunziando noi il* ch, *come gli Spagnuoli nelle voci* nucho, mucho, *come nelle voci* chioc, chiocar, bachiocar, *e in cento altre; il decidere, se sia questa una corruttella introdotta ne' Secoli posteriori, quando in occasione di guerra, eserciti di coteste nazioni hanno occupato, e dimorato lungamente nel nostro territorio; o pure un vezzo egli sia, e una inflession propria ancor de Secoli più antichi, non è cosa sì facile; onde ove mancano ragioni, o almen congetture per affermare una parte più che l' altra, è meglio tener sospeso il giudizio.*

Passando quindi a discorrere della maniera da noi tenuta nel tessere il presente assai ristretto Vocabolario, debbon riflettere i nostri Concittadini, non essersi qui potuto formare un Opera voluminosa, la quale da se facia corpo; ma essere stato necessario lo star ristretto tra i limiti d' una semplice aggiunta, o ornamento alla Edizion del Merlino. Era l'idea da prima di non inserire nel Vocabolario che le sole parole vernacole usate dal Poeta; ma riflettendo al troppo scarso numero a che queste si ridurrebbero, si è pensato poter riuscire ai Concittadini nostri più utile, e più gradevole ancora, il tessere un più esteso vocabolario, col mezzo del quale potere alla Mantovana parola trovare la Toscana corrispondente, il quale se non poteva esser perfetto, a cagione della ristrettezza, in cui dovevasi racchiudere, avrebbe almen servito a somministrare un Saggio dell' utile, e del diletto eziandio, che da un Opera più completa trar potrebbero i nostri Concittadini, quando si accingesse alcuno a condurre a maggior perfezione l' Opera, che qui noi non abbiamo che potuto abbozzare.

Alla Pronunzia tornando, che si usa nella Patria nostra, abbiam detto fin ora dell' eu *ad uso de' Francesi da noi proferito, ed avendo noi nelle nostre voci il suono medesimo, che hanno eglino, noi ci serviamo nello scriverlo delle letere medesime, di cui si servono; non avendo voluto in ciò seguire la determinazion presa da Valorosi Autori del Vocabolario Bresciano, i quali avendo la stessa pronunzia dell'* eu *nel loro dialetto, dell'* ú *si sono serviti semplicemente a dinotarlo.*

Noi

Noi abbiamo in oltre il ch, *che da noi all' uso degli Spagnuoli, come abbiamo notato in moltissime voci si proferisce. Non potendosi però fissare una regola certa del quando debban cotali letere proferirsi con un suono tenero, e andante a guisa degli Spagnuoli, e quando debbansi proferire col loro suono duro, e consistente, noi abbiamo ideato un nesso, o unione di lettere; le quali esprimano il suono, che diamo alle volte alle due dette lettere* ch, *o ci pare almeno, che più da vicino lo esprima; e quando ad altri diversamente ne sembri, noi non vogliamo ostinarci a sostenere il contrario; ma rendiamo avvertiti soltanto i nostri Lettori, che dove incontrano le letere* cgi *unite insieme, come nelle voci* cgiáv, incgiavá, cgió, incgiodá, *le quali dovrebbersi scrivere* chiáv, inchiavá, chió, inchiodá, *se ad esse letere noi dassimo il suono, che loro danno i Toscani; devesi quel* cg, *che sono due letere mute, proferire come il* ch *degli Spagnuoli nelle accennate parole, che in somma altro non è, che proferirlo come il* c *de' Toscani, ma alquanto più largo, spiccato, ed espresso, come si può vedere, se alcuno toscanamente proferisce le voci* ciáv, inciavá, ció, inciodá.

Due altre cose restanci da avvertire intorno la pronunzia: Primieramente intorno la Z, la quale proferendo noi la C a guisa di Z, con quella facilmente confondesi: la seconda, che molte volte la Z di tal maniera di noi non si preme al principio, e alle volte nel mezzo delle parole, che veniamo a proferirne due, benchè in mezzo alla sillaba siano precedute da altra consonante, come nella voce ZZorzzeì, Corzzá, *che significa* subiratus, alquanto in collera, *ed al principio della sillaba nelle voci* ZZaffár, ZZaltrón, ZZangolár. *Chi volesse speculare sopra questa proprietà, o accidente della nostra pronunzia, trovarebbe, non da altro ciò nascere, se non dal non pronunziarsi da noi la C all' uso de' Toscani. Quindi ne viene, che la C da noi pronunziasi come una Z, ma ben calcata; come nelle voci* Cib, Cervel, Ciffolar, cergg; *Onde in quelle voci, nelle quali la C non potrebbesi proferire che duramente per la precedenza, che viene ad avere all' a, e all' o, noi abbiam pensato invece della C, di collocarvi due ZZ, come nelle voci* ZZoc, ZZuccon, *ed altre non poche, dove la doppia ZZ si pronunzia non altrimente di quel che facciasi la C nelle voci* Civíl, Cibár, Cervél.

*L'altra cosa a riflettere si è de' molti dittonghi, che ammetterebbe la nostra lingua, se si costumasse di scriverli, e caratteri vi avessero, con cui distinguergli. Imperciocchè oltre l'*eu, *di cui si è fatta menzione, ammette-*

ammetterebbe ancora l'au, *in alcune voci, nelle quali proferiamo l'ó assai aperto, come* faló, filóz, landò, *e l'*ou *proferendo l'*u *aperto in guisa che partecipa dell'* o *nelle voci* un mez d'vin, unzar, unt, *nelle quali voci faciamo talmente, che l'*u *partecipi dell'*o, *che abbiamo amato meglio di scriver* o, *che* u, *come* onzar e ongia, *e più altre, che noi abbiamo. Finalmente, avremmo l'*ie, *e l'*ae *se così fosse in costume di scriverli, com'è in uso di proferirli, o con idonei caratteri si potesse esprimere un suono, che partecipa dell'* i, *e dell'* e; *ovvero dell'* a, *e insieme dell'* e; *poichè frequentemente dai Contadini si proferisce un'* i, *che molto partecipa dell'* e, *come nelle parole* vista, lingua, vita, *ed altre moltissime; e tanto in Città, che alla Campagna, si proferisce in alcune voci l'*e *in maniera, che sembri* a, *o da quella non molto distinguasi, come nelle voci* Bertín, bertón, *onde alcune ne abbiam dinotato scrivendole col dittongo* æ, bærtín, bærtón.

Intorno la scelta poi delle parole, noi potremmo ben dire moltissime riflessioni da noi fatte nello sceglierle, e diremmo il vero; ma non volendo qui fare sbracciate, ne dilungarci soverchio; sarà più breve il dire, che le prime abbiamo scelto, che ci si sono affacciate alla mente, moltissime lasciandone, benchè nostre proprie, o perchè derivate da quelle che mettiamo, onde da quelle facilmente si intendono sì il Vernacolo, che il Toscano; o per unico studio di brevità, tanto per non accrescer di troppo, la mole del libro, quanto perchè è sempre meglio tentar prima il guado per pochi passi in un acqua torbida; e scorto poscia sicuro il tragitto, allora intraprenderlo con animo di terminarlo. Per brevità pure molti proverbj si son lasciati, e moltissimi modi di dire, di cui ha non dispregevol copia la nostra lingua, non privi ne di grazia, ne di vivezza, e di questi pure ci siam contentati di dar qualche saggio. Nel render toscane le parole vernacole, non abbiamo giudicato opportuno l'andar a caccia con troppa ansietà delle parole toscane per contrapporvele; e ciò per evitare due scoglj, l'uno di non accertare il suo vero significato, come in molti vocabolarj si può osservare; l'altro di non cagionar il disgusto notabile, che arreca a chi legge, il trovare a fronte della voce Vernacola una voce Toscana da noi non intesa, e che ci accorgiamo talvolta, non esser quella, che con proprietà esprima l'idea, che in noi eccita la nostra voce vernacola. Quindi non per ispiegare il Mantovano con il latino, che sarebbe follia; ma per vedere di cogliere il più da presso, che far per noi si potesse l'idea appunto, che con

là vernacola nostra voce a quella tal parola si eccita nel pensiero, ci abbiamo per lo più al Toscano la latina voce soggiunta; ne in ciò siamo stati molto minuti. Imperciocchè il pretendere di esprimere esattamente con voce toscana ogni nostra parola vernacola, è impresa tanto difficile, che può dirsi impossibile; e noi non l'abbiam fatto, o perchè la toscana parola noi non la sappiamo; o sapendola non ci viene al pensiero, quando per appunto noi la cerchiamo; o perchè quella tal voce, che noi vorremmo, i Toscani non l'hanno; Mentre tanto noi, che i Toscani egualmente esprimiamo tutti gli oggetti, e tutte le idee; egualmente ora ci serviamo di termini, che in tutto calzanò all' oggetto, ora lo spieghiamo con qualche improprietà, non avendo voce che lo adegui; ma tante, e poi tante volte avviene, che lo esprimono i Toscani additandone una proprietà, e noi l'esprimiamo additandone un altra, e allora come accertarsi, che la voce da noi trascelta trà le Toscane sia d'essa appunto, che più si accosti all' oggetto, di cui si tratta? Sia per esempio álbi *voce nostra,* beveratójo *voce toscana. Noi l'esprimiamo per la somiglianza, che ha coll' alveo, l' esprimono i Toscani per l' uso che ha di abbeverare; e vediamo insieme, che* beveratójo *non esprime ciò, che noi intendiamo con la voce* álbi; *mentre come diranno i Toscani quello che noi diciamo* Inguéra? Truogolo. *Va bene, ma non riderà un Toscano, se sentirà, che un porco si pasce nel* Truogolo, *e rideremo noi se sentiremo, che un porco si pasce nell'* inguéra, *o in un* beüréul, *e diremo* al vá álbi di pórc; *e pure tanto* álbi, *che* inguéra *si esprime acconciamente con la voce* Beveratójo.

Concludiamo per non renderci stucchevoli di troppo, dimandando compatimento a nostri Concittadini, se con le voci proprie toscane non abbiam sempre o saputo, o potuto esprimere le voci nostre vernacole, volendo piuttosto comparire di saper poco il toscano, che fiutando da un capo all'altro la Crusca, sciegliere parole, che non esprimano quello che noi intendiamo di voler dire; Mentre per quanto poco noi sappiam di toscano, ne sappiamo però quanto basta per ridere con qualche amarezza dietro que' Lombardi, che affettar volendo un pretto Toscano, non parlano nè lombardo, nè toscano, e nè dai Toscani, nè dai Lombardi si lasciano ben intendere.

A

A.

A Prima lettera dell' alfabetto, perchè più agevolmente s'esprime. Appo i Latini dicono, che aveva più di dieci diversi suoni; appo i Toscani se ne sente difficilmente più d'uno, se però la diversità dell' accoppiatura delle parole non facesse alcuna volta proferirla con molta forza, come A LUI; alcuna con meno, come A' MIEI, alcuna volta quasi due: AA... AH RIBALDO!.

Nel nostro Dialetto vernacolo dell' A si sentono almeno due suoni, e noi lo andaremo notando con fare il dittongo quando veste le ragioni dell'e, massime presso i Contadini: *Pouræt*; *gnænt*, *poveretto*, *niente*.

Abachin) Abbaco. Libro, che insegna far conti. *Arithmetica, cæ.*

Abecé) Abbicci. *Literæ elementariæ.*

A bel asi) Adagio. *Lente.*

A biolc, a man) lo diciamo, quando vogliamo significare, tenere il Lavoriere delle proprie tenute sopra di se, e a proprio conto, a differenza di tenerle a *Lavorent*, o a *Mzadar*, o a *Masser*, che vuol dire: *farle lavorare a metà*.

Adré) Addietro. *Retró.*

A brazza col) Al collo gittarsi abbracciando alcuno: *In complexus ruere.*

A bocca avverta) Star con attenzione, con gli occhi attenti, quel, che disse Virgilio: *intentique ora tenebant.*

A caval) A Cavalcione.

Alla carlona) Diciamo anche, *on tant al braz*, volendo significare qualche cosa fatta alla peggio, a casaccio, a catafascio. *Temere, sine ordine.*

Alla rinfusa) I Contadini dicono *a ranfuss*. *Promiscue, av.*

A có ficón) a Capo all'ingiù. *Inversò capite.*

Agnolin) Minestra a guisa di piccoli tortelli rotondi. Questa voce di noi propria, e che non ritrovasi usata dagli altri lombardi, per qual motivo non potrebbe dirsi una di quelle voci dai nostri Antenati sempre conservate fino dai tempi anteriori agli antichi Romani, secondo il sistema da noi addottato? V. la pref.

Agúz, vedi Guz.

Aí) Aglio, *Allium, allii.* Lo diciamo anche per voce di chi si lamenta, e si duole.

Ajar) Aria. *Aer, eris.*

Aime Dio) Ahime! Oh Dio. *Heu.* Merlino usa *Ahime Deus.*

Albi) Alveo, in cui si fanno abbeverare i Bestiami. *Alveus, ei.* I Toscani dicono: abbeveratojo. *Acquarium*, onde si vede, che abbiamo noi conservato qualche vestigio della parola latina *Alveus*.

Albieul) Piccol alveo destinato all' uso medesimo. *Alveolus, li.*

Alcár) Leccare. *Lambio, bis.*

Aldám) Letame. *Fimus.*

Aldamár) Lettamare. *Stercoro, ras.*

Aldgáras) Arrischiarsi, avvanzarsi, voce usata solo da Contadini. In Città si usa *attentáras*, non aver timore a far qualche cosa.

A' letre da scatola) A' letteroni majuscoli. *Clare loqui.*

Aliadga) Uva, che si matura nel Luglio, quasi *Lugliatica*, come diciamo *Gostan*, o *Agostan* quel che nasce, o matura nel mese d'Agosto, e *Mazddag* quel, che nel Maggio.

Alvadór) Lievito. *Fermentum, ti.*

A mala pena) Appena. *Vix.*

Amón) Amo n. *hamus, mi.*

A mucgg) In gran quantità. *Abunde.*

Anas) Anice. *Anisum, si.*

Angár) Annegare. *Submergo.*

Angárs) Annegarsi. *Submergor.*

Angil) Angelo *Angelus, li.* Voce della bassa plebe, e de Contadini.

Angonía) Agonìa, *Agon, nis.* Merlino usa *Angonaja.*

Anguria Languria, o Linguria) Cocomero. *Cucumis, ris.*

Andagánd) Gerundio del verbo *andar* Andando. *Eundo.*

Andar da mal) Andar in ruina. *Pessum ire.* Esser da mal. *In malo statu versari.*

A pé zont) A piè giunti. *Junctis pedibus.*

A pingolón) a pendolone. *Pendulus, la, lum.*

A posta) a bella posta. *Consulto.*

A pú non pós) con ogni sforzo. *Omni, ope.*

Arancár v.) Fuggire. *Fugio, gis.* In questo significato l'usò Merlino. Noi però l'usiamo in significato di *dar di piglio. Arripio.*

Arbaltár v.) Travolgere. *Inverto.* V. Arvarsar.

Arbæba, Rbeba, Ribeba) Instrumento di ferro assai noto. Merlino disse *Rubeba*. Toscanamente dicesi anche Ribeca.

Arbél) Ribelle. *Rebellis.*

Arbinár v.) Adunare. *Colligo, gis.*

Arborí n. f. arborída) Pieno d'alberi. *Arboribus consitus a, um.*

Arbombár) Rimbombare. *Persono, nas.*

Arcamár) Ricamare. *Pingere, acu.*

Arcmandáras v.) Raccommandarsi.

Arcójar) Raccogliere. *Colligo.*

Ardós) A bardosso. *Equo nudo insidere.*

Arént) Vicino. *Prope.*

Arfudár) Rifiutare. *Respuo, is.*

Argái) Raucedine per distillazione di testa. *Raucedo.*

Argan) Argano. *Ergata.*

Argatár) Uomitare. *Vomo, is.*

Arggnáras v. Sup. Arggná) Torcere il viso.

Argói) Orgoglio. *Fastus.*

Ari) Voce dell' Asino più volte usata da Merlino. *Ruditus Aselli.*

Arisga) Appena. *Vix.*

Arlói) Orologio. *Horologium, gii.*

Armágnar v.) Rimanere. *Remaneo.* Voce usata per lo più da' Contadini. In Città usasi il verbo *restare.*

Armella) Osso, o seme di qualunque frutto.

Armilla) Albercoco. *Malus Armeniaca.*

A Rozz) In calca. *Turmatim.* Diciamo *on rozz d'uva*. Molti grapoli uniti insieme.

Armucár v. Sup. Armuc, armucá, armúca, armucáda) *Retundo.* Diciamo. *An bisogna armucár tutti i cgiò.* Non bisogna rintuzzar tutti i chiodi. Ciò è non bisogna trovar che ridire sopra ogni parola.

Arposár v. Sup. Arposá) Riposare. *Quiesco, scis.*

Arpós n.) Riposo. *Quies, tis.*

Arquesta, Arquesti, Riquesti) Interio-

teriora de' pollami, che si raccolgono per farne una distinta vivanda. Da *racquistare*, volendo significare, che la diligente Cuciniera, ricuperando, o raccogliendo le interiora, che andarebber confuse col restante del pollo, le acquista per formarne altra vivanda.

Arsonár) Parlare. *Loquor*.

Articgióc) Carcioffo. *Cinara, ae*.

Arvandréul) Rigattiere. Rivenditore. *Propola, ae*.

Arvarsár v.) Rovesciare. *Inverto, tis*. Noi l'usiamo per versare. *Verto, is*. Per sentirsi poco bene *son arvarsá*.

Arviná) Ruinato. *Dirutus*.

Arvlár, Strivlár j'ogg) Torcer gli occhi. *Oculos invertere*. Voce formata dalla voce *Trivella*, da cui noi formiamo *trivlar terebrare*.

Arvólt) Luogo sotterraneo. *Cava, vae*.

Arzan) Argine. *Ager, ris*.

Arznár v.) Arginare. *Ageribus cingere*.

Arzolín) Vicolo. *Calles, lis*. Questa la possiam mettere trà le voci di origine anticha Mantovana, poichè ne usata da alcun altro lombardo, e rimota da tutte le altre lingue a noi note. Quando alcuno non la prendesse dal verbo *Arceo*, poichè chi và per quelli, *se arcet e majori via, & a populi frequentia*.

A sbac) A busso, a bizzeffe. *Abunde*.

A scgiap) In calca. *Certatim* a Torme *Turmatim*.

Asé con l'é chiuso) *Acetum, ti*.

Asi) Agio, commodo. *An ghó l'asi. Otium mihi non est*. Maniera usata da Contadini.

Asiêul pl. Asieui) Vespa. *Vespa pae*.

Asnér) Asinajo. *Agaso, nis*.

Aspert. V. Spert.

A squasson, a man squasson) A mani vuote. *Vacuis manibus*

Asŝê con l'e aperto) Assai. *Valde*. *pur asse* moltissimo. *Plurimum*.

Assediá) Sitibondo. *Sitiens*.

A stambalon) Andar trabuccando. *Coespito, as*. Far a strambalon, Far alla peggio. *Temere, inconsiderate facere*.

Aver dal'ofs) aver inviscerato qualche vizio.

Avért) Aperto. *Apertus*. Erníoso, che ha l'ernia.

Ava pl. Avi) Ape. *Apis*.

Avviar) Avvezzare. *Assuefacio*.

Avviáras v. sup. avviá) Assuefarsi. *Assuesco*.

Azzál) Acciajo. *Calybs, bis*.

B

B Lettera assai simile al P, e al V consonante, dicendosi nella toscana lingua molte voci coll' una, e coll'altra scambievolmente, come *Serbare*, e *Servare*, *Nerbo*, e *Nervo*, noi però nel nostro Dialetto proferiamo il B semplicemente col valore solo di B, come Botta, Botte, Balla, Ballon. Ma alcune volte nel fine della Lettera da noi si esprime il B in maniera che partecipa molto del P, come Gob, Adób, Glób non distinguendosi l'ultima lettera di tali voci dalla lettera, che chiude le seguenti voci, Zóp, Galóp, ec. e di più il P in molte voci lo cangiamo in B, come

nelle

nelle accenate voci *Ballà*, *Ballon*.

B A

Babán) Stolido. *Stolidus*.

Bacgiocár) Andar battendo con che che sia.

Bacgioc n.) Battaglio con cui si batte alla porta. *Malleus*. Uomo Stolido. *Stolidus*.

Bachéta) I Contadini usano *Batecha*. V. Stropa. Uomo malvagio. *Homo perditus*.

Bacigár) Lo diciamo, o di chiodo, o di pivolo non ben piantato. Si dice anche per capitar spesso in un luogo, *al gh' bàciga spess*.

Bacìn) Bacile. *Pelvis*.

Badíl) Badile. *Batillum*.

Bagái V. Cotál.

Bagarón) Mezzo bajocco.

Bagola) Zacchera. *Imæ vestis lutum*. Imbagoláras) Inzaccherarsi. *Vestes luto fœdare*.

Bagolár) Tremar dal freddo. Abbrividare. *Tremere propter frigus*.

Bája, dar la baja) Schernire. *Illudo*.

Bália) Nutrice. *Nutrix*.

Bailír) Nutricare. *Nutrio*.

Bála n. pl. Bali) Palla. *Pila*. Lo diciamo anche per ubbriaccatura. *Ebrietas*.

Baléus) Castagne alesse. *Castaneæ elixæ*.

Balóc) Involucro di qualunque cosa, che di ciascuna non potrebbesi spiegare con una sola voce v. g. *On baloc d' cavei* un gruppo di capelli ravvoltolati insieme. *On Baloc d' bombas* un fiocco di Bombace a guisa di palla *on baloc d' terra*: un pezzo di gleba.

Barbajár) Abacinare. *Oculos perstringere*.

Barbajéra) Abacinamento. *Oculo-*
Barbajón) *rum perstrictio*.

Barbér) Barbiere. *Tonsor*.

Barbís) Mustacchio. *Mystax*.

Bárbola) Bargilione. Carne rossa sotto il becco de' galli. *Palea, ae*. Si dice anche delle code, che cadono dalle Cuffie.

Barbotár v.) Bagolar, significa anche *Brontolar*.

Bargnócola) Bernoccolo, Maccatura. *Vibex*.

Barbóuz) Mento. *Mentum*.

Barcaréul, Paron) Barcaruolo. *Portitor*.

Barchessa) Tetto, sotto cui si custodiscono le biade, che si conducon dal campo, e gli strumenti di campagna.

Bardásca) Nome d'ingiuria a fanciulli.

Bardélla) Suppedaneo. *Suppedaneum*.

Baricócol) Arbicocco. *Malus armeniaca*.

Barilót, Baríl, Barilla) Botticella. *Doliolum*.

Bariséł) Bargello. *Stator*.

Bærtín) Cinericcio. *Cinereus color*. Berettino, per coprire la testa. *Pileolus*.

Bartoldína) Pattona. Torta fritta, che si fa di qualunque minestra.

Barúffa) Rissa. *Rixa, ae*: Merlino usó *Barúffola* nello stesso significato.

Bás) Baccio. *Osculum*.

Básia) Tagliere, o piatto di legno, di cui si fa uso nel rimondar i legumi prima di mettergli a cuocere.

Basilicó) Erba nota. Basilico, Ozzimo.

zimo. *Ocymum*.
Bafiót) Cadino. *Cadus*.
Báfs) Bafso. *Profundus*: Violoncello. *Lyra major*. Baritono. *Barytonus*. Diciamo: *Om bafs* tanto per uomo piccolo, *homo parvus*, quanto di baffa condizione, *homo vilis*.
Báft, baftína) Bafto. *Clitellæ*.
Bázol) Legno curvo, che fi addatta ad una fpalla, per portar due pefi ad un tempo.
Battaja n. pl. Battaji) Battaglia. *Pugna*.
Battajeúla. V. Baruffa.

B C B E

Bcaría) Macello. *Macellus*. Uccifione, Strage. *Cædes*.
Bchér) Macellajo. *Lanius*, *ii*.
Béc) Becco. *Roftrum*. Diciamo per proverbio: *l' è fat al bec a l' oca*, volendo fignificare: *E' fatto il colpo, è fatto l' intereffe*. Significa anche il Caprone. *Hircus*.
Bég, bgót) Verme. *Vermis*.
Bér d' Cavéi) Ciocca di Capelli. *Cirrus*.
Béu) Bue. *Bos*.
Beúg, e Beúga) Diciamo *far ocgg beug*, far ochio torbido, come di chi s'infofpettifce: *Nós Beúga*) Noce bucca.
Bertezár V. Caleffár.
Bærtón) Berettone *Pileolus*. Si dice anche per Amafio. *Amafius*, *ii*.
Bévar v. Sup. buéft) Bevere. *Bibo*, *is*.
Beüreúl, Bævréul) Dove fi da a bevere agli uccelli.
Bézzi) Quantita di danaro. *Pecunia*, *ae*.
Bézzo) Soldo. *Obolus*, *li*.

B I B L

Biafsár) Mafticare. *Mando*, *is*.
Biáva) Biada. *Fruges*, *frugum*.
Bicgiér, Bicgierin) Bichiere *poculum*, *i*. Merlino difse *bicherus*, e *becherus* in diverfi luoghi.
Bígol) Umbilico, Bellico. *Umbilicus*. Specie di mineftra, che fi fa ftendendo la pafta in lungo a guifa di ftringhe. *Paftillus*.
Biólc) Bifolco. *Rufticus*, *ii*.
Biólca) Mifura di terra, lunga, e larga cento pertiche. *Jugerum*, *i*.
Biόri V. Baban.
Biéús, Biós, biút) Biuto, folo, e fchietto. *Magnar pan bieds*. Mangiar folo pane.
Birlo) Retta ftrada, retta ragione) Noi diciamo *l' é andà zó dal birlo*. *E mente decedere*, *l' ha pers al birlo*. Ha fmarrita la ftrada. Molte volte, e nell'uno, e nell' altro fignificato l'usò Merlino.
Bifsabeúga) Turbine. *Turbo*, *nis*.
Biffacca) Bifaccia *Crumena*, *nae*, Sacca *Sacculus*.
Blisgár V. Sblífsár.

B O B R

Boázza) Sterco di bue. *Stercus bovis*.
Bócgia n. pl. Bócgi) Palle di legno, con cui fi giuoca.
Bodénfi) Gonfio. *Inflatus*.
Boffár. V. Sopiár.
Bóff) Soffio. *Flatus*. *In t' an bóff*. *In ictu oculi*.
Bójar, boir) Bulire. *Bulio*, *is*.
Bojént) Bollente. *Ebuliens*.
Boída) Aqua bollente, che fi infonde nelle botti per lavarle.

Pam-

Pampanata. *Doliorum purgamen.* Diciamo *Tgnír la bolda* in significato di contener la colera per forza.

Bolár v. Sup. Bolá) Sigillare *obsigno, as.* Merlino lo disse in significato di romper la testa, e lo diciamo noi pure. *His testam sæpe bolabat.* Ed in significato di restar gabbato. *Al m'ha bolá.*

Bombasína) Tela tessuta col Cotone. *Tela Xilina.*

Bómbo) Voce, che usasi co fanciulli, e significa ciò, che Merlino disse *dabever. Potio, nis.*

Bombón) Robba dolce. *Dulciarium.*

Boncó, Bonalana) Uomo cativo. *Malus homo.*

Bondísiría) Modo di salutarsi tra' i Contadini, e la bassa gente. Dicono anche solo *Bondì*, ovvero *Siría.*

Bonhóm) Uomo Sciocco. *Stolidus homo.*

Borácgia) Fiasca di legno. Si usa anche per quella borsa, o zucchetta, dove portano le munizioni i Cacciatori.

Borióló) Lo disse Mérlino in significato di sdegnato. Diremmo noi *Instizzí. Iratus.*

Borír v.) Correr contro furiosamente, come fanno i cani.

Bosía) Bugia. *Mendacium.* Dicesi anche per quello strumento che si adopera a portar la candella a mano.

Borón) Turacciolo della botte per la parte di sotto.

Botázz) Botécgia) Botticello. *Doliolum.*

Botér) Butiro. *Butyrum.*

Bozza) Boccia. *Amphora, ae.*

Bozzolán) Ciambella. *Spira, ae.*

B R B S

Brága) Calzone. *Femorale.* Noi però diciamo più communemente *Braghìn.*

Bragá) Aggiunto, che mettiamo per esprimere *assai grasso. Valde crassus. Quamvis ipsa boves grassos, faciatque bragatos.* Merl.

Brancá) Ghermito. Merlino usò in questo significato *Brancutus: Correptus.* Da noi però non si usa.

Brandín) Pendaglio a cui s'attacca la spada.

Braséula) Bracciuola. *Offella, ae.* Noi lo diciamo anche come lo disse Merlino per camiccia, che scappa fuori de' calzoni. Lo diciamo di più per macchia, che altri faciasi negli abiti.

Brénta) Specie di mastello stretto, e lungo con manici, per cui si addatta alle spalle. *Cadus.*

Bréta) Beretta. *Pileolus.*

Bretiner) Berettajo. *Pileolorum artifex.*

Bréu) Brodo *Jusculum.* *Brodet* Brodo con ova. *Andar in broda, andar in breu d'mandolin.* Colmarsi d'allegrezza. *Gaudio liquescere.*

Bría) Briglia. *Frœnum.*

Bríſa) Bricciolo. *Mica Micæ.* Lo diciamo anche in significato di *niente.*

Brisín Diminutivo di *brisa.*

Bròc) Ramo spogliato dalle foglie. *Ramus.*

Brodája V. Zotta.

Brofel) Tuberculo. *Tuberculum.*

Bróld) Dolcio. Sangue d'animale racchiuso in salciccia, e condito con aromi.

Brontolár) Brontolare. *Mussito, as.*

Bron-

Brontolón) Brontolatore, o brontolamento. *Blattero, nis.*
Brónza) Vaso di bronzo. *Vas Aeneum.*
Brusór) Brucciore. *Angor, ris.*
Bsíl) Pungolo delle api. *Aculeum.*
Bsónt) Assai lordo. *Fœdus, a, um.*

B V

Bufét) Specie di pane. Merlino lo disse in significato di colpo dato col pugno. *Binos dedit atque bufettos.* In questo significato noi pure l'usiamo.
Bugàda) Bucato, imbiancatura de' panni. *Lixivium.*
Bugandéra, Lavandéra, Bugandér) Lavandaja, Lavandajo. *Purgatrix. Purgator.*
Buganza pl. Buganzi) Gelone, Pedignone. *Pernio, nis.*
Burát V. Furlón.
Burcgél) Batello. *Cymbula.*
Bus) *Foramen, nis.*
Búsca) Busco, festuca. *Festuca, cæ.* Noi diciamo come in una specie di ammirazione. *Busca*! Merlino disse. *Busca de mi!*
Buséta) Ochiello, Pertugio, per cui passa il bottone. *Ocellus.*
Búss) Bosso. *Buxus.*
Bussolót) Bossolo. *Pixis.*
Buttár via) Gittare. *Projicio.*
Buzzàr v.) Cozzare. *Cornu petere.*

C

C Lettera, la quale ha molta somiglianza col G. Noi pure li diamo due sorti di suono, perchè posta inanzi all'A, O, V, ha il suono più muto, e rotondo, come *Cadlég*, *Complót*, *Cdcgg*, avanti poi all' E, I, nel nostro dialetto non manda quel suono sonante, o aspirato, come presso i Toscani; ma un suono così ristretto che si pronunzia, come se fosse Zitta. Come *Civeta, Cib, Cera*, non proferendosi da noi tali parole, come dai Toscani, ma non altramente che se si scrivesse Zib, Zera Zio ec. Calcando un poco il suono sopra la Z.

C A

Cabaré) Vassojo.
Cadémia) Accademia. *Academia, ae.*
Cadlég) Cattaleto. *Pheretrum.*
Cadnánz) Chiavistello. *Pessulus.*
Cadníl) Legno che regge la catena del Camino.
Cadréga) Seggia. *Sedes.*
Cagiáda) Latte rappreso. *Coagulum.*
Calabrúza, o Galabrúza V. Galaverna.
Caldarín) Secchio di rame, con cui si attigne acqua dal pozzo. Secchio, *Situla.*
Caldarón) Calderone. *Ahenus.*
Calúzan) Fuligine. *Fuligo, nis.*
Calzét) Calze. *Calces, ium.*
Camaráda) Compagno. *Socius.*
Campér) Campajo. *Custos agrorum*
Cámisa) Camiccia. *Subucula.*
Camiséula) Camicivola. *Tunica inferior.*
Canaja) Canaglia. *Turba.* Noi lo diciamo in significato di gente cattiva.
Canarúz) Gorgia. *Guttur.*
Cánau) Canape. *Cannabum, bi.*
Cáncar) Cancro. *Cancer.* Lo diciamo anche per esclamazione di

di maraviglia.

Canocgiál) Canocchiale. *Telescopium.*

Cántar) Secchieta ad uso di cesso. *Latrina.*

Cantér) Cantiere, grosso trave. *Trabs, bis.* Diciamo per proverbio, *anddr da scála in cantér.* Saltar col discorso fuor di proposito.

Cantarán) Armadio. *Arca.*

Cánva) Cantina a pian terreno. Quando è il vino in luogo sotterraneo diciamo, *Arvolt.*

Caracól) Girarsi in fretta. *Téur on caracól. Far on caracól.*

Caréul) Tarlo. *Teredo, nis.*

Cardenza) Armadio da Cucina. *Abacus, ci.*

Caréra, o carzadóra) Botte da condurre col carro. *Dolium Currule.*

Caréza) Erba lunga, con cui si copron le Seggiole.

Carnér) Piccol Sacco. *Sacculus.*

Carobi) Radunanza di Villani, che discorrendo passano il tempo. Dicono anche *Congrugol.*

Cartél d' carta) Ottava parte d'un foglio.

Casér) Quello, che fa il formaggio. Casciajo. *Casealis Custos. Casei opifex.*

Casoncél V. Tortel.

Catár v.) Trovare. *Invenio.*

Catár n.) Cataro. *Gravedo, is.* Lo diciamo anche in significato di *boria.*

Cavágn) Cesto. *Cista.*

Cavagnéul) Piccola cesta.

Cavarznál) Chi presiede al lavoro immediato degli Argini.

Cavaléta) Locusta. V. Gambareula.

Caudágna) Spazio, che lasciasi in capo ai campi per commodo di coltivarli.

Caudin) Capezzolo. Punta della mammella. *Papilla.*

Cavéstar) Capestro. *Laqueus.* Si prende per giovane discolo.

Caviára, Caviéra) Capigliatura. *Capillorum congeries.*

Cavícg) Pivolo. *Ligneus claviculus.*

Caúra) Capra.

Caurieúla) Capriola. *Saltus, us.*

Cauzzàl V. Piumàz.

Cázza) Mestatojo di ferro, o rame per attigner acqua. Remajvola. *Tudicula.* Caccia. *Venatio.*

Cazzéula) Cazzuola da muratore. *Trulla.* Con lo stesso nome nominiamo pur quella, che s'adopera a frigere.

C E C G

Cercg) Cerchio. *Circulus.*

Cervlá) Cervellato. *Salsamenti genus.*

Ceúg) Cuoco. *Coquus.*

Céur) Cuore. *Cor.*

Céusar v.) Cuocere. *Coquo, is.* Diciamo *l'è cot al libi.* Volendo significare. *Jacta est alea.*

Cgéra) Ciera. *Faciei habitudo.*

Cgérga) Chierica. *Tonsura Clericalis.*

Cgésa) Chiesa. *Ecclesia.*

Cgiácara) Chiacchera.

Cgiacarár v.) Chiaccherare. *Blatero, as.*

Cgiacaráda n.) Lunga parlata. *Longa locutio.*

Cgiáf) Chiave. *Clavis.*

Cgiáp) Nastro, Cappio, Fettuccia. *Frustillum.*

Cgiapa V. Scoz) Lo diciamo anche per natica. *Nates, ium.*

Cgiapár v.) Pigliare *Corripio.* Diciamo *cgiapár la gatta,* in quel significato, in cui disse Merlino.

Ulte-

Ulterius nemo vult secum carpere gattam.

Cgiarabacgión) *Oculorum perstrictio*. Sfinimento. *Deliquium.*

Cgió) Chiodo. *Clavus.*

Cgióc) Battuta, colpo. *Ictus, us.*

Cgióma) Chioma de' Cavalli. *Jubæ.*

Cgiópa) Due cose accoppiate. *Par. Ná cgiópa d'pan*. Due pani accoppiati.

Cgiú) Cucco. *Cuculus.*

Cgiúc) Ubbriaco. *Ebrius.*

Cgiucgiár v.) Succhiare. *Exsugo.*

Cgiuséra) Toppa. Instrumento di ferro, per cui si avvolge la Chiave. *Sera*. Lo diciam per metafora in significato di moneta logora che difficilmente può spendersi.

C H C L

Chéuf, Chóf, Cóv) Fasci di frumento, che si formano da molti manipoli uniti insieme. I Toscani confondono Covoni, con manipoli.

Chiló) Merlino usò questa voce invece di *quí, hic*, che noi diciamo *chi*.

Chizzéul, Chizzéula) Focaccia. Schiacciata. *Placenta triticea.*

Chizzolína) Focaccia, Schiacciatella co' grassèlli. *Placentula frustulis suillis condita.*

Cij indecl.) Ciglio. *Cilium.*

Ciffolár) Zuffolare. *Sibilo, as.*

Cíffol) Voce che si fa Zuffolando. *Sibilus.*

Cigála n.) Cicala. *Cicada.*

Cigàr) Merlino hà usato *Cicigár, Cicigant Cicadæ* in significato di *Cicalare*. Questa voce però non esprime il nostro *Cigár*; che è propriamente gridar ad alta voce. Usò pure *Cicigár* per aizzar il Cane. *Canem incitare*, noi diciamo *uzzar.*

Cignár) Far cenno. *Annuo, is.*

Cignón) Maniera, con cui le Donne tiran su i capelli di dietro.

Cígóla) Cipola. *Cepe.*

Cigóla d' Fior) Bulbo. *Bulbus, i.*

Címas) Cimice. *Cimex, icis.*

Cimigáta) Capitombolo.

Cirúgich) Chirurgo. *Chirurgus.*

Cis) Cece. *Cicer Ciceris*. Cis gussú. *Cicer cum cortice*. Cisfrant. Cece infranto.

Cisóra. V. Forbas. Lo diciamo anche per lingua mormoratrice.

Civárs) Cibarsi. *Vescor, eris*, è parola usata solo dai Contadini.

C L C M

Clò, clò) Usiamo di questa voce, quando vogliamo esprimere il suono d' un liquore, che esce da un Fiasco, o altro simil Vaso. Merlino disse: *En bibo, clo, clo resonat botazzus.*

Cmádar) Allevatrice. *Obstetrix, tricis*. Comadre. *Comater, tris.*

Cmanzár) Incominciare. *Incipio, is.*

C O

Có) Capo. *Caput, pitis.*

Cóc) Noce grossa. *Nux.*

Cocáj) Turacciolo. *Operculum*. Quindi Merlino ha preso il suo Cognome, perchè è da sapere, che quando noi vogliam dire, che altri fà errore, o dice parlando degli Strafalcioni, siamo soliti dire, *ch'al fá di Cocaj.*

Cocón) Cochiume. *Epistomium.*

Cocúmar, o Cocómar) Citriolo.

Codáj) Un Aglio. *Allium, ii.*

Códga) Cottica, Cotenna. *Cutis, Cutis.*

Codghín) Salame fatto con le Cotticħe.

Codegón, Cordon) Per minchione. Uomo sciocco. *Homo bardus.*

Codeséllа) Merlino l' usa in significato di disgrazia. *Infortunium, nii.* Ma presso noi non è più in uso.

Coja, alla Cója) Quando molti corrono, o vanno in gran fretta a gara, come se corressero per andar a raccogliere qualche cosa d' importanza.

Cójar verb.) Raccogliere, *Colligo, gis.* Dar nel segno.

Colgár, Colgárs sup. Colgá) Gittar a terra. *Prosterno, nis.* Corricarsi. *Cubo, as.*

Cólla, o préſa) Ajeta, Ajuola. *Areola.* Glutine. *Gluten, is.*

Compágn, Compagnón) Amico, Amicissimo. *Amicus, ci.*

Complót) Conventicola, Conventicolo. *Coitio.*

Conséi) Consiglio. *Consilium, lii.*

Cóp) Tegola, Coppo. *Tegula, æ.*

Coplót) Scodella di legno. *Lignea Scutella.*

Coráda nom.) Polmone. *Pulmo, nis.* Più spesso però dicesi *Coradella.*

Corbél). Sorba.

Corézza) Coreggia. *Corzdr Scorzdr. Pedo, is*, diciamo anche Coreza per lista di Cuojo. *Cingulus Corius.*

Corót) Scoruccio. *Ater, atra, atrum.*

Corsín, con s stretta) Getto di fiori.

Cortlæta) Falcetto. *Falcula.*

Corzzá) Sdegnato. *Iratus, a, um.* Disse Merlino *Scorozzatus.* Ma non è in uso.

Cos. V. Bagáj.

Cósar: verb. con l'o stretta) Cucire. *Suo, is.*

Cosdúra) Cucitura. *Sutura, æ.*

Cosína) Cucina. *Culina, næ.*

Cóssa) Noi lo diciamo per Cosa. *Res, rei*, e lo diciamo in significato di Coscia. *Coxa, æ.*

Cossín) Cuscino. *Pulvinar, ris.*

Cót) Cotto. *Coctus, a, um.* Lo diciamo anche, e molte volte lo usò Merlino in significato di Ubriacco. *Ebrius.* Ed in significato di malatticcio.

Cotál, Cotála) Nome di cosa indeterminata, che si dice, quando non sovviene il nome proprio, di ciò, che si vuol nominare.

C R

Crá, Crá) Con questa voce significa Merlino il gracchiar de Corvi. *Crocito, as.* Verb.

Ceréſa) Cireggio. *Cerasus.* Diciamo *Cdlam*, una spezie di ceregio grosso, e duro. *Mareni, Maraschi*) Le Amarine, o Amarasche.

Crica) Lordura. Lordezzaccia *Sordes*; lo diciamo per unione di gente sospetta.

Crivel) Vaglio. *Cribrum, i.*

Crivlár verb. sup. Crivlá, fem. Crivláda) Vagliare, *Cribro, as.*

Crivlónz) Vagliatore. *Cribrator, oris.* Diciamo anche *Crivlin.*

Crodár verb., supin, crodá, fem. crodá, o crodáda) Cadére. *Decido, is.*

Csércgia) Cicerchia. *Cicercula, læ.*

Cúcgg) Letticello. *Grabatus*. Lo diciamo di quella paglia, o altro, su cui dormono i Cani.

Cucgiárs) Chinarsi. *Inclinor*. Diciam *mettars in Cucgion, ſtar in cucgion*, per starsene ripiegato su le calcagna. *Talis inſidere*.

Cucgiér, o Cucgiár) Cuchiajo. *Coclhear, ris*.

Cúgola nom.) Palla grossa di legno, con quatro delle quali si giuoca al trucco di terra. Plur. Cúgoli.

Cúna) Cúlla. *Incunabulum, li*.

Cunín) Legno formato a diversi archi, con cui si copre la cúlla.

Cunzâr) Acconciare. *Sarcio, is. Condio, is*. Diciamo ironicamente. *Cunzá par lê Feſtê*. Per dannegiato assai. Significa anche *ornare*.

Cunza lavéz) Artefice, che accomoda, i Laveggi, le pignate, ec.

D

D Lettera, che ha gran parentella col T, e noi non poche volte il T cangiamo in D per maggior facilità di pronunzia, come nelle voci. Didélli, Didál. Benchè nel Toscano acconsenti dopo di se la R, soltanto, appresso di noi però si mette avanti più altre consonanti, come nelle voci Dbót, Dsási, Dzipár, mangiando noi per proferire più speditamente, quella vocale, che naturalmente dovrebbe seguire dopo la D.

Dá) Dado; *Cubus, bi*.

Da banda) Da parte.

Da dré) Di dietro. *Retro*.

Dantsón) Legamento de'denti.

Dar d'barba) Lo diciamo, quando alcuno fa sforzo per nuocere ad altri, e non ha potere di farlo. *Inani labore conari*.

Dascargár) Scaricare. *Exonero, as*.

Dascantonár) Toglier da un angolo, o cavàr da un angolo.

Dascartozzár) Svolgere dal Cartoccio. *Exſolvo, is*.

Dascgiarár) Dichiarare. *Declaro, as*. Voce de' Contadini.

Dasdár, dasdars) Svegliare, svegliarsi. *Excito, Expergiſcor*.

Daslazzár) Slegare. *Solvo, is*. Diciamo per proverbio *nlé bon da slazzargh li braghi* in quel significato, in cui disse Merlino, *indignumque tibi slazzáre mudandas*.

Dasmæntgáras) Dimenticarsi. *Obliviſcor, eris*.

Dasmæntgón) Chi facilmente si dimentica. *Vir obliviosus*.

Dasmissiàr) Svegliare. *Excito, as*. Diciamo per proverbio *dasmiſſiar, i can, ch' dôrám*, in significato di stuzzicare chi non dà noja.

Dasmissiàrs) Svegliarsi. *Expergiſcor, ris*.

Dasténdar, dasténdars, sup. dastés) Stendere, Sdrajarsi. *Extendo, is, Projicior, eris*.

Dastéur) Distogliere. *Diſtrabo*.

Dastorcgiár, dastortiár) Svolgere, Sciogliere, Sviluppare. *Solvo, is*.

Dastrigár, Dastrigáras) Sbrigare. *Expedio*, Sbrigarsi. *Expedior*.

D B

Dbót) Quasi. *Ferè*. Merlino lo usa per subito immediatamente, ma noi non lo usiamo, che assai di rado.

Dbóta salda) Ad un colpo. *Uno ictu*.

D E

Dedo. Deda) Fratello, Sorella. *Frater, Soror*.

Dentar) Entro. *Intùs*.

D F

Dfát) Affatto. *Omnino*.

D I

Dí) Giorno. *Dies ei*. Ditto. *Digitus*. Diciamo *al dì gros*. Il Police, *al dì marmlin*, l'ultimo dito.

Didélli, andar in didélli) Caminar in punta di piedi. *Pede suspenso, summis digitis ambulare*.

Dindolár v.) Crollare. *Concutio*.

Dleg) Distrutto. *Adeps, pis*.

D O

Dobár verb. sup. Dobâ, fem. Dobáda) Addobbare. *Orno, as*.

Docgiár v.) Adocchiare. *Intueor*.

Dója) Dóglia. *Dolor, ris*. Lo diciamo anche per mal di punta.

Donca) Dunque. *Igitur*. Merlino usò *Adonca*.

Donjáre) Voce più volte usata da Merlino in significato di miràr con affetto, ma da noi non si usa.

Donzéna) Numero di dodici. Noi lo diciamo di tutte le cose, laddove i Toscani, ora dicono *Dozzina*, ed ora *Serqua*. *Duodenarius numerus*. Si dice anche *andar in Donzena*, *téur in Donzèna*. Per metter, o andar in casa, dove mediante il congruo pagamento viene somministrato il vitto. *Convictum, contubernium adire*. Si dice anche per metter a fascio, cioè avvillire una persona confondendola con altre a lei ineguali, il che si esprime anche dicendo. *Non tutti j'erbi j'è da mettær in torta*.

D R

Drúsi nom, fem., Drusia) Noi diciamo anche *sdrusi*, e *sdrusia*, che toscanamente dicesi ruvido: *asper*.

D S

Dsási) Incommodo. *Incommodum, i*. Parola usata da Contadini.

Dsévad, fem. Dséuda) Insipido. *Insipidus*.

Dsora più) Di più. *Insuper*.

D' sumsált) Di pianta.

D Z

Dzipár v. sup. Dzipá, fem. Dzipáda) Ruinàre, rompere, distruggere. *Rumpo, destruo*.

E

E Lettera vocale, la quale appresso i Toscani ha due suoni, uno aperto, e stretto l'altro; appo di noi in tre suoni si fà

sentire:

ſentire: Uno aperto, come *Erba*, l'altro ſtretto, come *Sega*, il terzo finalmente é un certo ſuono, che non ſi ſa, ſe ſia l'E, che partecipi dell'A, ovvero, l'A, dell'E; come *eſſær a ſedær*, *bærtin*. Onde acciò, la coſa rieſca più chiara in queſto Vocabolario in molti luoghi ſi è ſcritto, con l'æ dittongo.

Era) Aja. *Area*, *æ*.

Erbor, Arbor) Albero. *Arbor*, *is*.

Eſſær al can) *Summa paupertate laborare*. Si dice anche toſcanamente. *Eſſere al Cane*.

Eúli) Oglio. *Oleum*. Bocalín dá l'euli bon. Orcivolo. *Urceolus*.

F

F Lettera, che molto confina con la V conſonante. Nel noſtro dialetto poi evvi queſto di particolare, che, allora quando l'U conſonante cade ſul fine della parola, ſi pronunzia con lo ſteſſo ſuono della F, come ſarebbe a dire eúv, neúv, e zov, le quali da noi ſi proferiſcono, eúf, neúf, zof.

Fandónia) Favola. *Fabula*, *æ*.

Fár croséti) Non aver che mangiare, o reſtar privo di che che ſia. Merlino lo diſſe in ſignificato di ſupplicare. Ma in tal ſignificato da noi non ſi uſa. *Parce, precor, gridant, facientes mille croſetas*. Mac. 9.

Fáda) Roſpo di maggior grandezza. *Rubeta*, *æ*.

Fadiga) Fatica. *Labor*, *ris*.

Faló) Incendio grande, che formaſi communemente con materie facilmente combuſtibili, come paglie, canne, ed altre. Coſí l'usò Merlino parlando di ſtoppa Mac. 4. *Videns magnum creviſſe Falojum*.

Faméja) *Familia*, *liæ*.

Fasélla) Merlino lo diſſe per *Fiaccola*. Ma noi lo diciámo per certe carte ripiegate, le quali piene di polvere d'archibugio, e ſtrettamente legate, con applicarvi il fuoco, van ſaltellando, e ſcopiando con notabile ſtrepito.

Far bochín) Soghignare. *Subrìdeo*, *es*.

Fárgh ſtár) Ingannare. *Decipio*, *is*.

Far le fiche) Burlare. *Irrideo*, *es*.

Far la gambaréula) Far lo ſgambétto. *Supplantare*.

Far lárg) Dar luogho. *Dare locum*.

Far la ſtá) Reggerſi appena ſu le gambe, e ſi dice de' Bambini, che cominciano a caminare, e degli Ubbriachi, che penano a ſtar in piedi; *male pedibus conſiſtere*.

Farla in barba) Sortire in qualche intento a diſpetto d'alcuno.

Far la nana) Dormire, *Dormio*, *is*. Voce, che uſaſi co'fanciulli.

Faséul) Fagiuolo. *Faſélus*, *li*.

Faſsína) Faſtello di legna minuta. *Faſcis lignorum*. Quando è un faſtello di legni alquanto groſſi, diciamo *faſſet*.

Feúdar) Fodero. *Vagína*, *næ*.

Féug) Fuoco. *Ignis*, *is*.

Feúra) Fuori. *Foris*.

Féüra) Febre. *Febris*.

F I

Fiá) Fiato. *Spiritus*.

Fiáp n. fem. Fiapa) Impaſſito. *Paſſus*,

Passus, a, um.
Fiástar) Figliastro. *Privignus.*
Fíg) Frutto noto, Fico. *Ficus, ci.*
Figá n. ind.) Fegato. *Jecor, ris.*
Fighér) Fiçajo. *Ficulnea, æ.*
Filóz, Filó) Luogo dove si radunano le donne di campagna a filare. Merlino usò la voce *Filó.*
Filza) Matassa. *Mataxa, æ.*
Fina mai) Moltissimo. *Plurimum.*
Fiéul) Figlio. *Filius, lii.*
Fiéula) Figlia. *Filia, æ.*
Fiòz) Figlioccio.

F O

Fófa, Fúfa, Fufót. V. Spigót.
Fogá) Infuocáto. *Ignitus, ta, tum.*
Fogár v. sup. Fogá, fem. Fogáda) Affogáre. *Suffoco, as.* Dicesi anche infuocare. *Incendo, is.*
Fogolér) Focoláre. *Focus, ci.*
Foghéra) Padella grande di ferro da tener braccie.
Foja) Foglia. *Folium, ii.*
Fómna, Fæmna presso i Contadini. In Città Femna) Femina. *Fœmina, nœ.*
Fonz) Fungo. *Fungus, gi.*
Fôla) Favola. *Fabula, læ.* Con l'o chiuso lo diciamo anche per molta gente.
Fojàda) Pasta ridotta in foglio, poi tagliata in lunghe striscie.
Fóran) Forno. *Furnus, ni.*
Fórbas, o Forbsína) Forbice. *Forbex, ficis.*
Forbír) Rinettare. *Mundo, das.*
Formáj indecl.) Formaggio. *Caseus, ei.*
Formája, plur. Formáji) Forma di formaggio.
Formajéla) Piccola formaggia. *Caseus.*
Forcá. V. Rasch.
Forzina) Forcheta. *Forcula, læ.*
Fotécgia) Liquore di deterior condizione. Vin torbido, che resta in fondo alle botti.

F N

Fnócgg) Fenochio. *Fœniculus, li.*

F R

Frasca) Ramuscello. *Ramus.* Lo diciamo di chi opera con leggerezza, e imprudentemente, come pure, *Frascón, Frascóna, Insolens.*
Freddór) Raffredore. *Gravedo, dinis.*
Frézza) Fretta. *Sollicitudo, dinis.*
Frezzós) Frettoloso. *Sollicitus, ta, tum.*
Friffolar) Friffolare. E' questa voce propriamente lombarda, e significa quel, che in Toscána si dice Trilláre, e si applica al canto. *Vocem crispare.* Una tal voce noi non l'usiamo, che degli stromenti da fiato.
Frigár. V. Frigá sup. fem. Frigáda) Perfricáre. *Perfrico, cas.*
Fritola, Fritélla, e Fritélla a vento) Fritélle. *Frictilæ, larum: Frictilæ inflatæ.*
Frizzá) Freccia. *Jaculum*, dicesi anche *fitta*, in significato di acuto dolore, che in istante viene è svanisce.
Fromba. V. Frombola.
Frosca. V. Frasca.

F V

Fufgna) Togliere di nascosto. *Subreptio.* Inganno. *Dolus.*
Fufgnar) Prendere di nascosto. *Clam eripere.*

Fus-

Fuſgnàr) Far frodi. *Decipere*.
Fúlman) Fulmine. *Fulmen*.
Fumàna) Nebbia. *Nebula, læ*. Lo diciamo metaforicamente per *collera*: *l'é in fumàna*.
Fúm d'roviéui) Coſa da nulla, coſa da non temere. *N'bó miga pavura d'fum d'rovieui*.
Furlón) Frullóne. *Cribrum Farinarium*.

G

G Lettera conſimile al C, la quale pure ha due ſuoni diverſi; l'uno, come Ga, Go, Gu, l'altro aſpirato, come Ge, Gi. Noi ſiamo ſtati coſtretti, in quelle parole, nel fine delle quali cade la G, per eſprimere la cadenza, di aggiungervi un altra G, come Pieúgg, Lavàgg; inoltre il CH da noi ſi proferiſce così andante, e ſchiacciato, che ſembra quaſi due GG; ma come rieſce più ſpiccato di quello, che farebbero i due GG, noi abbiamo ideato, di far precedere la C al G, come nelle parole cgiàr, cgió, ed altre; e nella fine di alcune voci ci ſiamo ſerviti di CG, invece di due GG, come nelle voci ocg, znócg ec.

G A

Gabàn) Gabbàno. Veſte, che uſaſi eſteriormente *Endromis, is*. *Lacerna, næ*.
Gajard) Gagliardo. *Fortis*.
Gajóf) Galioffo. *Nebulo, onis*.
Gajoffa) Saccoccia. *Crumæna*.
Galavérna) Gran brina. *Pruina, næ*.
Galzóp) Andar *in galzop*, lo dicono i fanciulli del ſaltellàre, che giocando fanno con un ſol piede, l'altro tenendo alzato da terra. Deſcriſſe un tal gioco Merlino. T. I. Mac. II. p. 88.
Gambareúla) *Far la gambareula*. Significa mentre altri camina, cacciargli un piede avanti, perchè trabochi, e cada.
Gambétta) Diciamo *tirár d'gambétta*, per *morire*.
Gamiſsél) Gomitolo. *Glomus, mi*.
Ganàſſa) Ganaſcia, Guancia. *Genæ, narum*.
Gandión) Orecchioni. Sorta di malattía nelle glandule degli Orecchii. *Parotides*.
Garatola) Carrubo. *Siliqua dulcis*.
Garavàn) Preſſo di noi han queſto nome i Facchini della Dogana, e quelli, che ſtanno al porto di Catena. *Geruli Mercium*.
Gargóz, o Gargót) Gorgozzule. *Guttur, ris*.
Gavéta d'lazza) Gomitolo d'accia. *Glomus funiculi*.
Garíl) Nocciólo. Spichio della noce. *Nucleus, i*.
Gàtamórta) Far la gatta morta, far il modeſto, far lo ſchizzinoſo. *Se modeſtum, ſe renitentem oſtendere*.
Gavàzza) Tronco d'Albero. *Truncus, ci*.
Gavazzàr) Tagliar tutti i rami di un albero ſopra il tronco. *Arborem detruncare*.
Guarnél) Gonnoleta teſſuta di lino, o bombace. *Cycladicula ex onycina tela*.
Garéuſola) Maréuſola, diceſi anche *garuſola, maruſola*) Specie di papavero. *Papaver*.
Garét. V. Sgarlét.
Garófol) Garofolo fiore noto. *Cariophillus, i*, ma noi lo diciamo

 anche

anche in significato di schiaffo, e nel significato medesimo diciamo *Garofol da cinc foii*.

Garofolár) Schiaffeggiare, battere. *Verbero, as.*

Gasón. V. Lot.

Gavál) Paleta. *Batillum ferreum*. Non è però voce mantovana, ma usata da Merlino: noi diciamo *paleta*.

Gavázza) Ceppo dell'albero. *Truncus*.

Gazán) Barbagiáni, stolido. *Stolidus, a, um*, anche per nome di fiore.

Gazeúl) Lo diciamo, di chi hà li occhi giallicci.

Gæmé) Gelsomino inserito sul Cedro. *Jasminus cedrinus*.

Géra) Ghiaja. *Glarea, æ*.

Ghéda) Grembo. *In ghéda*. *In sinu*. Diciamo ancora. *In scos*.

Ghignín) Ghigno, vezzo. *Blanditiæ, arum*.

G I

Gianduſſa nom.) Ghianduccia. *Glandula*. Noi però l'usiamo in una affatto diversa significazione. Merlino l'adopera per esclamazione, e dice. *Deh giandussa, grido*. E direbbesi. *Oh diamene! Oh pó far il mondo!* laddove noi l'usiamo per imprecazione, e diciamo, *che ti venga la giandussa*; e vuolsi dire, che ti venga il malanno. Si dice anche per contumelia contro i fanciulli: *guarda, che giandussa*, o pure semplicemente *Giandussa!*

Gianéta, Zaneta) Bastone con pomolo, che usano gli Uffiziali di milizia. *Baculus, li*.

Giarón) Sasso. *Saxum, i*.

Giáz) Ghiaccio. *Glacies, ei*.

Giravólta) Giro, che si fa caminando. *Circuitus*. Si dice anche per aggirarsi. *Cicumagor*.

Giupón. V. Zipón.

G N

Gnácara) Nachero, o nachera. *Crotalum*. L'usiamo ancora per cosa da nulla.

Gnánca, Gnancór) Ne anche, ne pure. *Ne quidem*.

Gniál) Nido. *Nidus*.

Gnicóssa) Tutte le cose. *Singula, orum*. Parola usata da Merlino, e che si usa tutta via dalla bassa plebe.

Gnint, Gnént) Niente. *Nihil*.

Gnóc) Gnocco. *Pastillus, i*. Lo diciamo anche per uomo inesperto, e semplice. *Bardus, di*.

Gnúcca) Testa. *Caput, itis*.

G O

Gó) Ghioccio, piccolo pesce col capo grosso.

Gojéul, Gojadel) Verga lunga armata di pungolo, con cui i Contadini guidano i Bovi.

Gólta, Gólti, Guólti) Guancia. *Genæ, arum*.

Gombét) Gomito. *Cubitus*.

Gomér) Vomere. *Vomer, eris*.

Gós) Prominenza, che a molti nasce nella gorgozza. *Rhuma, mæ*. Con questo nome chiamasi anche il ventricolo de polli.

Goz, Gózza con l'o chiuso) Goccia. *Gutta, tæ*, lo diciamo in significato di poco. *N'al gá na gozza, on goz d'giudizi*.

G R

*G*radélla) *G*raticola. *Craticula, læ.*
*G*raffár , *G*riffár) Pigliare con avidità, rubare. *Rapio.*
*G*rámola) E' anche voce toſcana, e diceſi altresì *maciulla. Inſtrumentum, quo Piſtores panem depſunt.* Lo diciamo anche per ſignificar, uomo, o donna di ſtraordinaria grandezza.
*G*ranáz) *G*ranazuolo, o Frumento di qualità inferiore, che ſi da ai Polli. Mondiglia.
*G*raffi) Cerchio armato d'uncini, con cui ſi peſca il ſecchio, o che che altro immerſo in acqua. I Toſcani dicono *Gancio.*
*G*ránf) Dolore nato da tenſione di nervi, che così da noi vien chiamato.
*G*ratàr) *G*rattare. *Scalpo, pis.* Ci ſerviamo di queſto verbo medeſimo in ſignificato di *grattugiáre. Conterere fricando.*
*G*rataréula) *G*ratuggia. Strumento da cucina.
*G*réſta) Creſta; *Criſta, tæ. Portár la greſtá lvàda* lo diciamo in ſignificato d'eſſer ſuperbo.
*G*ravalón) Calabrone. *Crabro, nis.*
*G*rembiál, *G*rombiál) *G*rembiale. *Ventrale, lis.*
*G*repola) *G*raſſello. *Fruſtulum ſuillum.*
*G*rezár v.) *G*radire. *Quod placet.* Non lo uſiamo però, che negativamente, come lo usò Merlino. *Non agrezante Pedochio,* un piéucg, che nág grezava.
*G*riffa) Unghia. *Unguis, is.* Si dice di più per artiglio di qualunque animale, che con le zampe feriſca.
*G*rignàr. Verb. Sgrignár) Ridere ſgangheratamente. *Cachinor, aris.*
*G*rinta) Colera. *Ira, ræ.*
*G*rondàl) Stillicidio. *Stillicidium.*
*G*ropár) Raggruppare. *Necto, tis.*
*G*roſta) Croſta. *Cruſta, tæ.*
*G*rúgn) Ceſſo. *Rictus.*
*G*ruz) Ruido. *Aſper.*

G V

*G*uárdadúra. V. Sguardadúra.
*G*uazét) *G*uazzeto, Manicharetto. *Minutal, alis.*
*G*úcgia) Ago, o Spilla. *Acus, cus.*
*G*ucgiár) Far calce, o berette con gli Aghi.
*G*udáz) Padrino. *Patrinus.*
*G*úz) Agúzzo. *Acutus, ta, tum.*
*G*uzzar) Affilare. *Acuo, is.*
*G*úzza Forbas, e Cortéi) Arrotatore: Moleta. *Molitor. Cotárius.*

I

I Lettera vocale, che da noi pure, come dai Toſcani, e Latini, ſi fa conſonante, come Jada, Jutár. Alle volte poi la I ſembra partecipi, come della E, come ſi uſa dai Contadini in queſte voci Lingua Viſta, e Vita, nelle quali proferiſcono, quaſi Lengua, Veſta, e Veta.

I A   I M

Jada) Agliata. *Alliatum.*
Imboldir v. ſup. Imboldí fem. Imboldida) Fraſtornáre *Impedio, is.* In queſto ſignificato l' usò Merlino. Noi però l'uſiamo in ſignificato di prevenir malamente di qualche affare. *Seducere.*

Imbonír) Lusingare alcuno con buone speranze. *Aliquem spe decipere.*

Imbozzár) Imbocciato. *In phialas conjicere.*

Imbriág) Ubbriaco. *Ebrius.*

Imbriagáras) Ubbriacarsi. *Inebrior, ris.*

Imbrodgár v. Sup. Imbrodgà, fem. Imbrodgáda) Sporcare, *fœdo, as.* In vece del Supino si usa l'addjettivo *bródag*, *bródga*. Sporco, *fœdus, a, um.*

Imfadàr v. s. Infadá, infadada) Accender alcuno a collera. *Ad iram excitare.*

Impazz) Impaccio. *Negotium.*

Impazzáras v.) Impicciarsi. *Se intromittere.*

Impinír v.) Empire. *Impleo.*

I N

Inasiár v.) Preparare. *Præparo.* I Contadini dicono anche *Amanir*; e diciamo anche *parcgiár.*

Incagní) Accanito. *Ardens, ira.*

Incarogná) Fetente. *Fœtidus.* Lo diciamo anche per intorpidito. *Torpidus.* Merlino lo disse per *inamorato*; e da noi pure si usa.

Incéu) Oggi. *Hodie.*

Incgiavár v. sup. incgiavá fem. incgiaváda) Chiudere a chiave. *Clavi obfirmare.*

Incgiodàr) Inchiodare. *Clavo affigere.*

Incorotà n. fem. incorotàda) Vestito, o vestita a scoruccio. *Lugubri veste indutus, ta, tum.*

Indré) Indietro. *Retro.*

Indré schena) Con la schiena indietro. *Cascar in dré schena.* *Supinus cadere.*

Indusiár) Indugiare. *Cunctor, ris.* *Indusiar*, e *Indusia* usò Merlino molte volte. Del verbo qualche volta usiamo; del nome non mai.

Infiár. V. Sgionfár.

Infibiár) Chiuder con la fibbia. *Nectere fabula.* Diciamo; *Infibiar li scarpeti* in significato di fuggire.

Ingarbojàr) Imbrogliare. *Conturbo.*

Ingatiàr) Rendere arruffata la matassa, o ragruppati i capelli. *Implico.*

Ingióva, o Angiova) Acciúga. *Appua.*

In gringola) In giubilo. *In gaudio esse.*

Ingrintà) Adirato. *Iratus.* V. Grinta.

Inguéra) Truogolo, Beverattojo per ogni sorte di Polami. *Aquarium, ii.*

Insfrocgiàr) Infilzare. *Transfodio.*

In scoltón) Star con l'orecchio teso per sentir di nascosto, o qualche cosa, che ben non s'intende. *Arrectis auribus.*

Insognàras v. Sup. Insognà) Sognare. *Somnior.*

Insógni n. indecl.) Sogno. *Somnium.*

Insonión) Dormendo. *In somnis.*

Instarghan) Non riconoscersi obbligato ad alcuno, il quale potendo, non ha voluto impiegare l'opera sua in qualche altrui vantaggio. *Agh n'instó.*

Intanabusàr) Nascondere. *Abscondo*; dicesi anche *imbusár*. Il primo verbo è composto da *tana*, onde diciamo *intanár* nel medesimo significato, e insieme da bucco: l'altro, è composto da *bús*, bucco.

Intorcgiàr, Intortiàr) Involgere, *Invol-*

Involvo, is.

Intrasát) Punto, o tempo breve. *In st' intrasát, all' intrasat.*

Intrígh) Impaccio, imbroglio. *Impedimentum, ti.*

Inzaplár, Inzaplárs) Imbrogliare, Imbrogliarsi. *Implico, Implicor.*

Inzó) Ingiú. *Deorsum.* Averb.

Inznocgiàrs) Inginocchiarsi. *Flectere genua.*

Inzochì, nom. f. Inzochída) Imballordito. *Somnolentus.*

Jutár v.) Ajutare. *Auxilior, aris.*

L A

LAma d'la nos) Scorcia tenera intorno la noce. *Putamen, nis,* lama d'cortel) Il ferro, o acciajo del cortello.

Lambrufcár) Cogliere la Lambrusca. *Lambruscam colligere.* Si dice per metaf. Per andar buscando denaro, o che che altro di quà, e di là.

Lampzár) Lampeggiare. *Fulgurat, abat.*

Lancúzan) Ancudine. *Incudo, nis.*

Langúria. V. Angúria.

Lantceur) Imprecazione famigliare, di cui si servono i Contadini, e significa, che ti venga il malanno.

Lantecgia) Lente, legume. *Lentes, tis.*

Lapár. V. Slapár.

Laséna) Ascella, quel concavo, che resta sotto il braccio. *Axilla, læ.*

Latúz) Morbiglione. *Morbilii, orum.*

Lavágg) Fango. *Lutus.*

Lávar nom.) Labro. *Labium, i.*

Lavàr v) *Lavo, as.*

Lávrón) Che ha grosse le labra.

Láz) Laccio. *Laqueus.*

Lázza) Spago. *Funiculus, Accia.*

Lazzàr v.) Allacciare. *Ligo, as.* Diciamo per proverbio. *N' lé bon d' lazzàrg le scarpe.*

L E

Lecárda) Ghiótta. Padella bislunga, che si mette sotto l'arrosto. *Patela oblonga.*

Léndna) Lendine. *Lendis.*

Lénta. V. Læntécgia.

Lergna, Lergneta) Piccola Febre. *Febricula.*

Lesca) Esca. *Esca, escæ.* Si dice per Uomo privo di denari. *L'é sut cm' é la lesca.*

L I

Li li librirum. Di questa voce si servì il nostro Poeta per significare la voce, e la modulazione della Piva.

Lidrél, plur. Lidréi) Panicelli, in cui s' involgono i Bambini, prima di avvolgerli nelle fascie. *Linteamina.*

Linzéul, o Lanzéul) Lenzuolo. *Linteum, i.*

Lira) Libra. *Libra, bræ.* Lirina dim. di lira.

Lissia) Ranno. *Lixivium, ii.*

Lissiáz) Lo stesso, che *lissia.*

Litra) Lettera. *Epistola, læ.* In Città dicesi *Letra.*

L O

Loc con l' o stretta) Lolla, Pulla. Guscia del frumento. *Gluma.* Stolido. Stordito. *Attonitus.*

Logár) Nascondere. *Abscondo, is.* Riporre. *Recondo, is.*

Lonza) Parte del animale intorno i reni, opportunissima per l'arosto.

Lorét, Loròt) Imbuto. *Infundibulum.*

Lór-

Lórgna) Ghanghero, o sia ferro chiuso a guisa di anello, che si inserisce ne cardini. *Cardo, nis.* I Toscani però spesse volte confondono ganghero, e cardine.

Lósc n.) Una persona, che guarda torto, che i Toscani dicono Guercio. *Strabo.*

Losna) L'usano i Bolognesi in significato di lampo. *Fulgur*, o di moneta, che non ha corso. Noi lo diciamo in significato di bugìa. Frottola. *Commentum, ti.*

Lovartís n.). Cime di certa Erba, che nasce intorno alle Siepi, e si và avvitichiando intorno a ramuscelli, che le stanno appresso; e chiamasi *luppolo* in Toscano.

Lot) Zola. Pezzo di terra grossa, e dura, che resta eminente nei campi arati. *Gleba, ae.* Gioco di fortuna.

Lóv) Lupo. *Lupus, i.* V. *Graffi.* *l'è scur, com' è in bocca al Lov*, per dinotare una grande oscurità.

Lovágna) Parola usata da Merlino in significato di Canaglia, moltitudine di vil plebe. *Tunc villanorum stipata lavagna gridavit.*

Lovín) Lupino. *Lupinus, ni.*

L V

Lusaréul) Luciola. *Lampyris, dis.*

Lusént. V. Stralusént.

Lusérta) Lucertola. *Lacertum, ti.*

Lusór indec.) Splendore. *Splendor, ris.*

M A

MAc) Panico. *Panicum, ci.*

Macágn. V. Magalót.

Maccár) Ammaccáre. *Comprimo, is.*

Macaron) Maccherone. *Pastillus, i.*

Macgia) Machia. *Macula, læ.* Siepe) *Sepes, pis.*

Macgión) Gran Siepe.

Magágna) Mancanza, o difetto. *Infirmitas, tis.*

Magalót) Sputo Mucignoso. *Sputum viscidum.*

Magnán) Pajolajo. Artefice, che lavora intorno al rame. *Cacaborum artifex* lo chiamiamo anche *Cunza lavez.*

Magári) Piacia a Dio. *Utinam.*

Magnár, sup. magná, fem. magnáda) Mangiare *Edo, is.*

Magnár a úf) Mangiar a bertolotto. Mangiare senza pagare. *Asymbolum comedere.*

Magón) Stomaco, o ventricolo di qualunque volatile. Noi l'usiamo anche per Uomo stolido, che non sa parlare. *Lé on magón.* Per uomo travagliato. *Lá l' magón.* Per uomo appuntigliato diciamo lo stesso. Per uomo di trista ciera. *Lé color d' magon.* Quindi, quando vogliam dire, che altri ha sfogata la sua colera, o il suo travaglio, diciamo, *al s' é smagoná.*

Mai) Maj. *Nunquam.* Specie di gioco, che anticamente costumavasi in Mantova. V. Merlino Mac. 11. Pag. 86. Not. 2. Lo diciamo per quello strumento, con cui giocasi al trucco di terra. *Maglio*; del qual gioco parlò Merlino. Eccl. 1., e Mac. 2.

Maitináda) Voce usata dai Contadini, per significare, quando in tempo di notte cantano, o suonano alla casa della loro Amante.

Mal.

Malgáz, Malgon) Gambo del formentone, o melica.
Malghés. V. Casér.
Mánach) Manico. *Manubrium.*
Manarín) Piccola Manaja. *Secures, is.*
Mancúnzi, a man cunzi) Man giunte. *Junctis manibus.*
Mànga) Manica. *Manica, cæ.*
Mánganél) Bastone grosso, e corto. *Baculus.*
Màn dritta) *Dextra, ræ.* Man stanca. *Sinistra, ræ.*
Mánag da paréul) Manico di pajuolo. Argine, che forma un arco. Lo diciamo per ischerzo, di chi si mette ambe le mani al fianco ad un tempo.
Manízza) Manicoto. *Manica, cæ.*
Manüón) Soprascritta delle lettere. *Inscriptio.*
Mántas) Mantice. *Folles, lium.*
Manzaréul) Scopetta. *Peniculus.*
Marì) Marito. *Conjux.* Scaldatojo portatile, che usano le Donne *Hypocaustum, ti.*
Marangón) Legnajuolo. *Faber lignarius.*
Maravéja) Maraviglia. *Admiratio.*
Maraviáras) Maravigliarsi. *Admiror.*
Marchèt) Moneta nota, che val due soldi.
Mareúsola. V. Gareusola.
Mariconda) Specie di mineſtra di pane, ed ova.
Marúf, Martúf) Stolido. *Amens, is. Stolidus.*
Marléta) Salissendo.
Marlir. V. Bagolár.
Marmlín) Mignolo. *Digitus auricularis.*
Marmóta) Stordito. *Attonitus, Stupidus, a, um.*
Márz) Mese. *Martius.* Marcido, *Marcidus, i.*
Marzzádar) Mercante, che vende robe di poco valore, come spille, stringhe, esca, e le altre cose, che enumera Merlino alla Mac. 5. p. 169.
Maschérpa. V. Povina.
Masnar) Macinare. *Molo, is.* Lo diciamo anche per ruminar con la mente. *Mente excogitare.*
Masséra) Serva, Massaja. *Famula.* Ruscaruola; Cassella in cui si raccolgono le spazzature.
Mastra) Voce de Fornaj, che significa, quello, che noi diciamo *Mesa.*
Mattàna, Mattárána) Pazzía. *Stultitia, æ.* L'usiamo anche in significato di pazzo. *L'é on gran mattána.*
Matúrlo) Pazzo, scemo. *Stolidus, da, dum.*
Mazadág) Del mese di Maggio. Così diciamo *fen mazadag; formaj mazadag*; volendo significare tagliato, o fatto nel mese di Maggio.
Mézzéul) Mazzapichio. *Maleus ligneus.* Mazzo di fiori. *Florum fasciculus.*
Mazzúc) Stolido. *Stolidus, da, dum.*
Mdája) Medaglia. *Numisma, matis.*

M E

Méda) Zia. *Avia, æ.* In Città però non si usa.
Médag) Medico. *Medicus, ci.* Merlino dice *Medécus*, e *Merdécus*, ma lo disse in persona, che scherzava.
Médar con l'ë chiuso) Mietere. *Meto, tis.*
Medgár, Madgár) Medicare. *Medeor,*

deor, eris.

Méuvar, ſup. movéſt) Muovere. *Moveo, es.*

Mercadant) Diciamo *far j' orecgi da Marcadant* per *ſurdas aures præbére*, e più volte lo diſſe Merlino.

Meſa) Madia. Recipiente di Legno, ove s' impaſta il pane. *Maſtra.*

Meſcol) Meſtatojo. Romajuolo. *Rudicula, æ.* Meſcol forà) Meſtatojo pertuggiato. *Rudicola perforata.*

Mesdár v.) Meſcolare. *Miſceo, es.* V. Miſſiar.

Meſtral, o Miſtral) Fante del Commune.

Méttar al fer à fond) Venire a qualche riſſoluta determinazione. *Aliquid decernere.*

Metter li pivi in sác) Tralaſciare qualche operazione, che ſi era determinato di fare. *Ab incepto deſiſtere.*

Mezcalzét) Perſona, che vuol farla da grande, e non ha il potere.

MI

Mia) *Millia. Mille paſſuum.* Merlino lo ha uſato, come lo uſano i Veroneſi. *Midra.*

Miga) Voce negativa. *Non.*

Migol, Migolin) Un pochino. *Paululum.*

Miólla) Midolla. Medulla, læ.

Miſſiar v.) Rimeſcolare. *Miſceo, es.*

Miſſiárs) Dimenarſi. *Se agitare.* Eſſere affaccendato.

Miſtá nom.) Amiſtà. *Amicitia, æ.* Voce uſata da *Merlino.*

Mlon) Popone. *Melo, onis.*

MN

Mnazzár, preſſo i Contadini, ſmanazzár) *Minacciare. Minor, aris.*

Mnéſtra) Mineſtra. Pulmentum, ti.

MO

Mocár. V. ſup. mocá, fem. mocada) Lo diciamo per ſoffiare il naſo. *Nares emungere.* Smoccolare. *Forcipe lumen excitare.*

Moch) Stupefatto. *Stupefactus, ta, tum.*

Modrél, plur. *Modréi*) Lungo ragionamento. Diceſi anche per pezzo d' Anguilla.

Mognàga. V. Armilla.

Mój, nom., fem, Moja) Bagnato. *Humefactus. In moja.* Nel acqua. Merlino diſſe Mac 19. *In moja ſe ſentit babere culámen.*

Mojêta, Mója) Moleta. *Volſela, læ.*

Molſin fem. *molſina*) Molle. *Mollis.* Piacevole. *Mitis.* Nell' uno, e nell' altro ſignificato da noi ſi uſa.

Moléta. V. Guzza forbas, e cortei.

Mó nó) Maniera di negare. *Nequaquam.*

Mónzar. Verb. ſup. monzú, fem. monzúda) Mungere. *Emungo, gis.*

Morél) Color violaceo. *Violaceus color.*

Mortér) Mortájo. *Mortarium, rii.*

Moſcaréula) Moſcajuola. *Moſcarium, rii.*

Morsgàr verb. ſup. Morsgà) Morſicàre; Mordere. *Mordeo, es.*

Morsgon) *Morſo. Morſus, ſus.*

Msòra) Falce curva, che ſi adopra da mietere. *Falx, Meſſoria.*

Moſſo-

Mossolín) Moscherino. *Parva musca.*
Motella) Villa vicina a Mantova, di cui fece menzione Merlino singolarmente alla mac. VII.

M V

Múcg) Mucchio. *Acervus, vi.* Zitto. *Tacitus, a, um.*
Mussolént, Mussént) Mucido, che ha la mussa. *Mucidus, da, dum.*
Múl, nom. f. Mula) Mulo; *Mulus.*
Mulaz) Mulaccio. *Ingens mulus.*
Murája) Muro, o Parete. *Paries, tis.*
Músgg) Muschio. *Muscus, sci.*
Musaréula) Musoliera. Strumento, che si mette al muso a cani, od altri animali. *Olea, æ.*
Musin) Piccol muso. *Facies venusta.* Si prende anche per Caparbio. *Pertinax.* Disse Merlino. *Ille Bochinellum faciens, blandumque musinum.* Per soghignare.
Musnént) Lordo. Lo diciamo di chi ha la faccia lorda. *Fœdus, a, um.*
Mutria. V. Scrusna.
Múzar, Múgiér) Muggire. *Mugio, is.*
Muzzár verb.) Scivolare. *Delabor, eris.*

M Z

Mzén) Parte di Lardo, che cavasi dalla metà di un animale porcino. *Lardus, di.* Merlino disse. *Deque suis Pretis faciebant sæpè mezénos.*

N A

NAdrót) Anitra. *Anas, atis.*
Naránz) Arancio. *Malum Assyrium.*
Nasét) Monacchetto, quel ferro, nel quale entra il saliscendo. *Nás fatt'a marlèta, o nas arvlí.* Diciamo chi ha il naso camuso. *Simus.*
Navazza) Cassamadia. *Ingens mactra.*
Navójantamént) Inconsideratamente. *Inconsideratè.*
Nédar. V. Nadrót.
Nettár) Nettare, ripurgare. *Mundo, as.* Diciamo *nettár él Paès,* per sgombrare da qualche luogo, e fuggire.
Névola) Pasta acconciamente lavorata per sigillar le lettere. V. Merlino p. 87. n. 2.

N I

Nibál) Annibale nom. prop. *Anibal, lis.*
Nigota, Ngota) Niente. *Nihil.*
Ninar) Dimenar un Bambino su le ginocchia per concigliargli il sonno. Si dice anche per dimenarsi da se medesimo. Si usa anche per tener a bada.
Nivol, plu. Nivoi) Nube, *Nubes, is.* E voce de' Contadini. In Città si usa *Nuvol, Nuvoli.*
Niz) Livido. *Lividus, da, dum.*
Nizzadúra) Lividúra. *Livor, oris*
Nizzár) Cagionàr lividura.

N O

Nodér) Notàjo. *Scriba, bæ.*
Néuf) Nove. *Novem.* Nuovo adj. *novus, a, um.*
Nosér nom.) Albero, che produce le noci. *Nux, cis.*

O

O Lettera vocale, la quale appresso di noi ha tanta affinità con l'U, che con essa non poche volte confondesi, come nelle parole Un, Unzar, Unt, che per lo più si proferiscono con la O, *On*, *Onzar*. *Ont*. Riceve due diversi suoni singolarmente uno aperto assai, come *Zóc*, *Filóz*, *Faló*, l'altro, chiuso, e ristretto, come, *Sol*, *Vol*, *Mond*.

O C

Ocg) Occhio. *Oculus*, *li*. *Avér l'ócg alla Padélla* star con l'occhia attento.
Ocgiáda) Occhiata. *Intuitus*.
Ocgiál) Occhiale. *Perspicillum*, *li*.
Oeuf) Ovo. *Ovum*, *i*.
Ognimentdche) Ad ogni momento. *Continuo*.
Ogn con l'o chiuso. Ogníz) Ontàno. *Alnus*, *i*.
Omàz) Uomo grande. *Magnus homo*. Noi però lo diciamo coll' aggiunto di buono, *l'é un buon Omáz*. Significa senza aggiunto un Uomo truce, o un Uomo strambo, e diciamo anche *l'é un Oméra*, e *l'é un bon Omín*.
Ombrós. Presso i Contadini. *Ombrios*) Ombroso. *Umbrosus*. Prendesi anche metaforicamente per sospettoso. *Qui facile suspicatur*.
Ongia) Unghia. *Unguis*, *is*.
Onzàr verb. sup. ont. fem. onta) Ungere. *Ungo*, *gis*. Diciamo. *Onzar con dld sonza d' bosc*. In significato di bastonare. E nel medesimo significato diciamo anche semplicemente. *Onzar*.

O P

Opi con l'o largo) Oppio specie d'albero. *Populus*, Noi lo diciamo per stolido. *L'é incantà com' é on Opi*.

O R

Orcgín) Orecchini: *Inaures*, *inaurium*.
Orécgia) Orecchio. *Auris*, *is*.
Orévas) Orefice. *Aurifex*.
Orzéul) Orazivólo, Bollicina, che viene ai nepitelli degli occhi. *Hordeolus*.

O S

Osél nom. plur Oséi) Uccello. *Avis*, *is*.
Oslàr) Uccellàre. *Aucupor*, *aris*. Sup. Osla, qualche volta per deluso. *Deceptus*.
Osmarín) Rosmarino. *Rosmarinus*.
Ostrága, Ostrega) Ostrica. *Ostreum*.
Ová; far Ovà) Voce de Bambini. Vagito. Vagire. *Vagitus edere*. *Vagire*.

P

P E' una lettera affine col B, che con quella da noi facilmente confondesi, e in quella trasmuttasi, come nelle voci Balla, Ballon, in vece di Palla, Pallone; ne di questa ci accade di dover notare più di quello, che abbiam notato nella B medesima.

P A

Padír) Digerir nello ſtomaco. *Stomaco concoquere.*
Padregn) Padrigno. *Vitricus.*
Paja) Paglia. *Palea, æ.*
Pajàz) Lo diciamo per Uomo pigro, e groſſo. *Homo piger, et corpulentus*
Pajér) Pagliajo. *Palearium, i.*
Pajeúl) Lago vicino a Mantova, di cui parla Merlino nell'Egloga 6.
Pajolàda) Partoriente. *Puerpera.* Diciamo *tirár un cig da pajoláda*. Per gridar forte.
Pajón) Paglione, Pagliericcio. *Culcita ſtramentitia.*
Paisàn) Paeſano. Villano. *Ruſticus.*
Pagnoca) Pagnotta. *Panis, is.*
Palmúz) Palma della mano. *Palma, æ.*
Palpaſtrél. V. Sgargnapola.
Panàda) Panata. *Panis in pultem coctus.*
Pancgiàna) Frottola. *Cantilena, næ.*
Panſél, Sugamàn) Sciugatojo. *Linteum, i.*
Pànſir, preſſo i Contadini: panſær. nella Città) Penſiere. *Cogitatio, nis.*
Papardélle, o Paparélle) Paſta lavorata in mineſtra, che più comunemente chiamiamo *Tajadelle*, e ſono lunghe, e ſottili ſtringhe di paſta, ordinariamente impaſtata con l'ovo.
Pareul) Caldaja. *Ahenum, i.*
Parcgiàr) Apparecchiare. *Paro, as.*
Par dir ach sí) Per così dire. *Ut ità dicatur.*
Pàrtsémol) Petroſemolo: erba nota. *Petroſelinum.*
Paſsú. Sup. dal verbo paſcær) Paſcere. *Paſco*, ſup *Paſtus.*
Paſtón) Farina impaſtata per far pane. Noi lo diciamo per Uomo condiſcendente.
Patáca) Piccol pletro, con cui ſi ſuonano gli iſtrumenti da pizzico, quando non adopraſi l'unghia. *Plectrum.* *Nol val ná pataca.* *Nam nimporta na pataca.*
Patnár v.) Pettinare. *Pecto, is.* *Patnárs*, noi lo diciamo per aver baruffà inſieme.
Patnér) Pettignone, parte del corpo ſotto il bellico. *Pecten.*
Patúrnia) Malinconía. *Triſtitia, æ.*
Pavajon) Padiglione. *Tentorium, i.*
Pavéra. V. Caréza.

P D

Pdágn) Trave attraverſato ſopra un foſso per tragittarlo. *Ponticulus, li.*

P E

Pé) Piede. *Pes, dis.*
Pegola) Pece. *Pix, cis.*
Pégora nom.) Pecora. *Ovis, is.*
Pérſag n.) Peſca, Perſico. *Perſicum.* Pérſag durás. Perſico, che ſi tiene attaccato all'oſſo. Pérſag partor) Perſico, che ſi divide. *L'é un partor.* Significa è una frottola.
Pes nom.) Peſo. *Pondus.* Diſſe Merlino: *De centum peſiis.* E in fatti così noi diciamo a ſignificare un gran peſo.
Peſs nom.) Peſce. *Piſcis.*
Pétan) Pettine. *Pecten, nis.*
Pevar. Preſſo i Contadini Pivar) Pepe. *Piper, ris.*
Pez) Peggio. *Pejus* nom., e avverb.

Pevrón). Frutice, che ha il sapore di pepe.

Pé zont, a pe zont) A piedi giunti. *Junctis pedibus.*

P G

Pgnocáda) Pinochiato. *Pineus pastillus.*

Pgneúl) Pinochio. *Strobilus, li.*

P I

Piána) Grosso trave, che sostenta, o il tetto, o il solàjo. *Trabs, bis.* Lo diciamo anche per quello spazio di terreno, che è compreso trà una filatura di viti, e l'altra. *Ne piana d' forment. Na piana d' melga.*

Piccája) Capo di corda, o stringa, a cui debbasi legàr qualche cosa.

Piccanél) Gambo dei fiori. *Caulis.*

Piéla) Abete. *Abies.*

Piéuva) Pioggia. *Pluvia, æ.*

Piéuvar v.) Piovere. *Pluere.*

Pieúgg) Pidochio. *Pediculus, li.*

Pigár, Piégár) Piegàre. *Plico, as.*

Piga) Piéga. *Plicatura, ræ.*

Pió) Aratro. *Aratrum, ri.*

Piola) Pialla. *Ascia. Runcina, næ.*
Piolét)

Pireúl) Pivólo. *Cuneus.*

Pirlár) Giráre. *Verto, tis.* Si usa tanto in significato attivo, quanto neutro. Significa ancora *impazzire.*

Pisolar, Pisolárs) Dormigliare. *Dormito, tas.* Quindi formasi il nome *pisolin*; *ho fat al me pisolin.*

Pista, sost.) Si dice, *al n'há avú na pista*, quando alcuno ha avuto, o grande affollamento d'affàri, o quantità di busse. In questo significato l'usò Merlino. *Sed vix Zambellus pistas susceperat illas.* Calpestío. *Pedum strepitus.*

Pistaréula) Pestéllo. *Pistillum, li.*

Pistón) Pillo, Pistello. *Pistillum.* Lo diciamo anche d'una boccia di vetro. *Amphora, ræ.*

Pit, Piton, fem. Pitona) Pavone. Pavo. *Pavonis.* Diciamo *pitona* anche in significato d'ubbriachezza.

Piva) Noi usiam questa voce per significare qualunque legno lungo, e pertugiato, o canna, o o paglia, di cui altri servasi a ber liquori. Per istrumento a suono, non l'usiamo se non di quella, che latinamente direbbesi. *Tybia utricularis*, e diciamo anche *piva a sacchél.*

P L

Plàda) Testa calva. *Calvities, ei.* Diciamo *l'ha la cova plada.* E' un Uom astuto. *Cingar habens caudam vulparum more pelatam.*

Plar) Pelàre. *Expilo, as.*

Plós) Peloso. *Pilosus.*

P N

Pnín) Piccol Piede. *Parvus Pes.*

P O

Podajeúl) Piccola Ronca da potare.
Podét)

Podár) Potàre. *Puto, as.*

Pocgia con l'o chiuso) Pozzanghera. *Fossula, æ.*

Podér n.) Tenuta, Fondo. *Fundus, i.*

Podér v. sup. podèst, posssù) Potere. *Possum.*

Pojàna) Uccel di rapina. Sparviero. *Accipiter, tricis.*

Pol, plur. Poi) Polo. *Palus.*

Polagh) Cardine. *Cardo, nis.*

Polèr)

Polèr) Polajo. *Gallinarium.*
Polsín) Pulcino. *Pullus Gallinaceus.*
Poltrón) Poltrone. *Homo piger.* Merlino si servì molte volte di questa voce in significato d'uom malvaggio. *Poltronibus, atque ribaldis.*
Ponsàr v.) Riposare. *Quiesco, scis.* Voce usata solamente dall' infima plebe.
Pont) Ponte. *Pons, tis.* Lo diciamo anche per Punto. *Punctum, cti*, e per una specie di gioco d'azzardo.
Pontireúl) Pungolo. *Stimulus, li.* I Contadini dicono eziandio, *ponzæt.*
Pónzar) Pungere. *Pungo, gis.*
Povína) Ricotta. *Flos lactis.* Diciamo *aver la Povina a i Ocg.* Per aver la cispa agli Occhj. Così ancora *vender la povina a ocg.* Noi diciamo *Sbarzgnent)* Cisposo, e la Cispa la chiamiamo *sberzgna.*

P R

Prasón) *Prigione. Carcer, ris.*
Pregái) Voce usata più volte da Merlino, che però non è del nostro dialetto, ma del Veneto, e significa Senato. *Senatus, tus.*
Pressia V. Frezza.
Ptár, Petár, sup. ptà) Voce senza dubbio derivata dalla voce *aptare.* Noi lo diciamo in significato di dare. *Al gá ptá on pugn.* Gli diede un pugno. Collocàr malamente. *Al l' há ptá li.* Lo ha ivi collocato fuor del suo luogo. Per imporre. *Al ta gla ptáda.* Glie l'ha ficcàta. O pure gliel' hà data da intendre, e in più altri somiglianti significati.
Ptrú, stá. Voce, con la quale fà cenno il Condottiere all'Asino di doversi fermare.

P V

Pvida) Scheggia di pelle, che alzasi tal volta intorno alle unghie.
Púlag) Pulce. *Pulex, cis.*
Pumàz) Capezàle *Cervical, lis.*
Puràr) Scarseggiare qualche cosa. Voce della Plebe. *Parcè se gerere.*
Putél) Fanciullo. *Putello. Puer, eri.*
Púzza) *Puzzo. Fœtor, ris.*
Puzzàr) *Putire. Puteo, es.*

P Z

Pzàda) Calcio. Adjettivamente *pzá, pzáda)* Rattoppato. *Calx, cis. Resartus, ta, tum.*
Pzàr) Rattopare. *Farcio.*
Pzigàr) *Pizzicàre. Vellico, as.*
Pzigón) *Pizzicone. Vellicatio, nis.*

Q A

QUàcg. n. fem. Quacgia) Zitto. *Tacitus, ta, tum.*
Quacgiàr, quarcgiàr) Coprire. *Tego, gis.* Il supino *quacgiá* significa coperto, e anche acquietato.
Quadrél) Mattone. *Later, ris.*
Quaja, Quajot) Quaglia. *Coturnix.* Lo diciamo anche per *sterco*, vi aggiungiamo alle volte l' aggiunto di lombarda. Come più volte Merlino. *Lombardis quajis sua limina, plena novellis.*
Quajarèul) Quagliere. Istrumento per immitare il canto della quaglia.

Quar-

Quartór) Piccola coperta da letto. Si dice anche d' una specie di rete, con cui si pigliano le quaglie.

QE

Quércg) Coperchio. *Operculum, li.*
Querzar verb. sup. quert. f. querta) Coprire. *Tego.* Il supino feminino lo prendiamo in significato di coltre. *Lodix.*

R A

RAdet) Radicchio. *Cicorium.*
Radsél) Abdome. *Abdomen, nis.*
Ramína) Noi chiamiamo con questo nome un vaso di rame, quando è stagnato. *Aenum incoctile.*
Rampín) Uncino. *Uncus, ci.*
Rapá) Grinzo, grinzoso. *Rugosus, a, um.*
Rapgár, rampgár) Arrampicarsi. *Manibus, pedibusque inniti.*
Rampgaréula) Ellera. *Hedera, ræ.* Si dice anche, *al fà là rampgaréula.* Chi dispone il modo di potersi arrampicare.
Rapgón) Erpice, strumento da trittar la terra. *Harpex, icis.*
Rasch) La voce esattamente corrispondente i Toscani non l'hanno, e si servono di translati: Forca, Tridente. *Furcæ fereae cuspidibus instructæ, quibus utimur in stabulis, et fœnilibus.* Di tale strumento parlò Merlino nella Mac. 7. *Dismanicans forcam, quam rascum Mantua chiamat.*
Rasparéula) Noi lo diciamo per quell' istrumento, con cui si raspa, e lo diciamo per certa aspra sensazione, che sentesi tal volta, o in gola, o nello stomaco, come se alcuna cosa vi fosse, che ci si raspasse.
Ráva) Rapa. *Rapa, pæ.*
Ravanêl) Raffano. *Raphanus.*
Razzént) Garbo. *Acer, cris.*
Razdór, Razdora) Reggitore. Reggitrice della casa. *Pater familias, Mater familias.*

R B

Rbéba. V. Arbéba.

R E

Re con l'e chiuso) Rete. *Rete, tis.*
Rénga) Aringa. Pesce salato, e affumicato, che viene dall' Inghilterra. *Halec, cis.* Intendiamo altresì una campana, che suona nella nostra Città sol quando si eseguisce la condanna di qualche reo.
Remol) Semola, Crusca. *Furfur, ris.*
Repetón) Inchino. *Capitis demissio.*
Resga) Sega. *Serra, ræ.*
Resgár, Rasgár) Segare. *Seco, cas.*
Resta d' ai: Resta d' cigóli) Resta d'aglio. Resta di Cipóle. Così detto da *restis*, che significa *corda*, perchè una *resta* è legata in lungo, come una corda.
Rest d' Carlin) Per ischerzo, il restante. *Reliquum.*
Ref) Reffe. *Accia, æ.*

R I

Rigolár) Ruzzoláre. *Circumago, gis.* I Contadini lo usano anche per regolare. *Rego, is.*
Risaréula) Prurito di ridere. *Ridendi.*

dendi voluptas.
Risgár) Arrischiáre. Risgárs) Arrischiarsi. *Periculum sumere. Periculo se exponere.*
Rizzolár. V. Rigolár.
Rizzú) Ricciuto. *Crispátus.*

R O

Roca con l'o chiuso) Conochia. *Colus, i,* vel *us.*
Rodéla. V. Ziréla.
Rognon) Rognoni. *Renes, ium.*
Rója) Scrója. *Sues fœmina.*
Roncái)
Ronchéta) Ronca. *Runcina, næ.*
Ronchína)
Rosgár) Rodere, o Rossicare. *Rodo, dis.*
Rosgnéul) Usignuolo. *Luscinia, æ.*
Rózz) Cavallo di poco prezzo. V. Scgiàp.

R V

Rugár) Rimescolare. *Misceo, es.*
Rugnír) Nitrire. *Nitrio, is.* Non lo diciamo solo de Cavalli, ma di tutti gli altri animali segnatamente del Bue, e del Porco.
Rumár. V. Rugár.
Rumiár) Ruminare. *Rumino, as.*
Rúspi, fem., rúspia) Ruvido. *Asper.*
Rúza) Stromento con cui i Contadini raccolgono il terreno in capo ai campi.
Rúzna) Rugine. *Rubigo, nis.*
Rúzan) Ruginoso. *Rubiginosus,*
Ruznént) *a, um.*

S

S E' una lettera, la quale da noi non si pronuncia con quella dolcezza, con cui si pronuncia dai Toscani, ma con un suono assai più aperto; da noi si mette avanti a molte parole, onde moltissime parole abbiamo, che comincian per S, e quasi sempre ve la mettiamo per un certo accrescitivo, che nel nostro dialetto aggiunge maggior forza alla parola, come nelle voci *Sgrinár*, *Sgrúz*, *Sgransgnar*, le quali diciamo anche senza la S, *Grasgnar*, *Grignár*, *Grúz*; ma il premettervela aggiunge forza, e più vivamente esprime, ciò, che pretendiamo di significare.

S A

Sagatár) Sgozzáre. *Jugulor, ris.*
Sajopár) Maltrattàre. *Vexo, as.*
Salám, Salama, Salamet Indecl.) Salame. *Salsamentum.*
Salaréula) Cassetta in cui si tiene il sale sotto il camino ad asciugarsi.
Salàs) Cacciata di sangue. *Sectio venæ.*
Sálas) Accentato nella prima sillaba significa Salice. *Salix, cis.*
Salassár) Cacciár sangue. *Venam secare.* Lo diciamo anche per trar danari con arte da alcuno.
Sàld in gamba) Si dice per incoragire, chi sdrucciolando, o intopando sta per cadere.
Salín indecl.) Saliera. *Salinum, i.*
Sám, indecl.) Sciame. *Examen Apum.* Alveare.
Sangiottír) Singhiozzire. *Singulto, as.*
Sangióz. V. Singióz.
Santér) Sentiere. *Semita, æ.*
Santeri) Libercolo, in cui è descritto l'Alfabetto, e le prime cose, che s'imparano a leggere da fanciulli.

Sanzàla) Zanzàra. *Culex, cis.*
Saràr verb. sup. sarà, fem. saràda) Chiudere. *Claudo, is.*
Sariéul, o Seriéula) Fiumicello. *Rivulus.*
Savazzàr) Agitare un vaso di liquori. *Agito.*
Savér nom., e verb.) Sapere. Nel supino diciam *savest*, come *buést, volest, podest*. Invece di bevúto, volúto, potúto. *Scientia, æ. Scio, scis.*
Sausàr) Andar fiutando. *Huc, et illuc olfacere.*

S B

Sbabazzàr) Godersela con gran diletto. *Toto animo fruor.*
Sbajafàr) Narrar Frottole. Merlino l' usò in significato di sgridare. *Sive Magistratum juvenes curare sbajaffant*, e nello stesso significato l'usiamo noi pure, *blatero, as.*
Sbaldaría) Sporcheria. *Fœditas, tis.*
Sbadàgg) Sbadiglio. *Oscitatio.*
Sbadacgiàr) Sbadigliare. *Oscito, as.*
Sballàr verb. sup. Sballà) Aprire, o disfar le balle. *Sarcinas explicare.* Diciamo *l' é sballá* d'un Mercante, o Negozio fallito. *Al l' há sballá* d' uno, che ha superato un altro in che che sia.
Sbarlògg) Chi guarda torto. *Transversim aspiciens.*
Sbarloggiàr) Guardár curiosamente. *Curiose aspicere.*
Sbarlúsar) Trasparire. *Transluceo, es.*
Sbarlusènt) Trasparente. *Translucens.* Merlino disse *Sberlusent*. V. Stralusènt.
Sbarzgnént) Cisposo. *Cisposus.*
Sbasír v. s. Sbasí) Morto spacciàto. *Mortuus.*
Sbèrzgna. V. Povina.
Sbignár) Fuggir nascostamente. *Clanculum fugere. Se subtrhaere.* Diciamo anche *téur el Tibi. Dar a gambi.*
Sbindacàr v. sup. Sbindacà) Lacerare. *Lacero.*
Sbír) Sghero. *Satelles.*
Sblisgár. Sblissàr) Sdrucciolare. *Lapso, as.*
Sbojantàr. Significa propriamente spargere d' acqua bollente) Sboglientare, è voce antica, ma d' altro significato, ed è quello appunto di Merlino. *Sol sbojentat arua. Torreo, es. Peruro, is.*
Sbolzonàda) Colpo di boncinello, che appresso noi chiamasi *bolzon*, che non usandosi presso i Latini non ha nome proprio, che lo significhi. Ma noi lo diciamo in significato di detto pungente.
Sboràr) Sborrare. *Tomentum educere.* Significa anche dar sfogo all' ira.
Sboronár) Metter a mano una botte, levandone un maggior turracciolo, e applicandovi la cannella.
Sbragàr) Stracciare. *Discerpo, is.*
Sbrandlàr ver. sup. sbrandlà) Aprir con tutta la forza, e fin dove una cosa può aprirsi.
Sbricàr verb.) Toglier di mano per forza. *Eripio.*
Sbrisolàr) Tritolàre. *Contero, is.*
Sbroffàr) Spruzzàre. *Aspergo, gis.* Buffàr di rabbia. *Ira fremere.*
Sburlàr) Urtare. *Impello, is.*

S C

Scàja) Scàglia. *Squama*.
Scajàr) Scagliare. *Jacio, is*. Levar le ſcaglie.
Scàltar, Scaltri) Scaltríto. *Callidus, a, um*.
Scalvàr) Potare. *Poto, tas*.
Scanaceúr) Travaglio. *Angor*.
Scanél) Seggiola. Noi lo diciamo, quando la ſeggiola è di noce. *Scamnum, ni*.
Scarabógg. V. Scombgnón.
Scarpàr) Stracciare. *Lacero, as*.
Scarpér nom.) Chi vende ſcarpe.
Scarpìr. V. Scarpàr.
Scarséla) Saccoccia. *Crumena, næ*.
Scartéra) Scarto, rifiuto. *Aliquid rejectum*. Voce uſata da Merlino.
Scarcalóſs) Noce bucca. Lo diciamo per qualunque coſa di poco prezzo.
Scavzàr) Spezzàre a mezzo. *Frango, gis*.
Scavèz) Franto. *Diſciſſus, a, um*. Uomo diſcolo. *Perditus homo*.
Scazzàr) Scacciare. *Expello, is*.
Schærznír verb.) Scrider co' denti. *Dentibus ſtridere*. Diceſi di qualunque altra coſa, che ſtride.
Scgiér) Lavatojo. *Lavacrum, ri*.
Scgiàp) Noi diciamo *anddr a ſcgiap*, quel, che direbbero i Toſcani, andar in frotta. *Turmatim incedere*.
Scgiapàr) Schiappàre. Schiantare in iſcheggie. *In aſſulas diſcindere*.
Scgínza, plur. Scginzi) Schegia. *Aſſula, læ*.
Scgiavina) Frottola. *Fabula, læ*. Specie di coltre.
Scgióp) Fucile. *Arcus Pyrius*.
Scgiopàr) Crepare. *Disrumpor, eris*.
Scgiúma) Schiuma. *Spuma, mæ*. Diciamo anche *l'è nà lona ſcgiuma*. Per Uomo cattivo.
Scgiumàr) Schiumàre. *Spumo, as*.
Schéna) Schièna. *Dorſum, i*. *Tergus*.
Schgnír verb.) Eſſere neceſſario. *Opus eſt*. Voce uſata ſolo dalla baſſa plebe in quel ſignificato appunto, in cui l' usò Merlino. Mac. 12. *Aeolus omninò ſchegniſſet perdere teſtam*.
Schinca) Stinco. *Tibia, æ*.
Schiribíz) Ghiribizzo. *Commentum*.
Schitna) Scintilla. *Favilla, læ*.
Schitnàda) Zaffata, Spruzzo. *Aſpergo, nis*.
Schizzót) Pavura. *Timor, ris*.
Scmenzàr verb. ſup. cménz, cmenzà, e ſcmanzà) Incominciare. *Incipio, is*.
Scoàr verb.) Fruſtàre. *Plecto, is*. Scopare. *Verro, is*.
Scolàr verb.) Scolare. *Guttatim effluere*.
Scolér nom.) Scolaro. *Diſcipulus, li*.
Scombgnon) Macchia, che altri fa con l'inchioſtro nello ſcrivere. Scorbione. *Litùra, æ*.
Scondar, Scondars, ſup. ſcos) Naſconderſi. *Abdo, is*. *Abdor, ris*.
Scondiréula. Zugàr a ſcondiréula) Gioco, che fanno i fanciulli naſcondendoſi dagli altri per farſi cercare.
Sconír) Scemarſi bulendo. *Decreſco, is*.
Sconzúbia) Moltitudine. *Multitudo, nis*.
Scoréza) Coreggia. *Peditum, ti*.
Scorjadín) Piccola ſcoreggia. *Scoriadín* lo diciamo di quello, con cui ſi guidano le Sedie, e le Carozze. *Scoridda*. Di quella, che ſi uſa da Carattieri, e Mulatieri.

 Scor-

Scorlàr) Crollàre. *Concutio*.
Scorzàr) Petteggiàre. *Pædo, is*.
Scorzzár) Levar la corteccia. *Corticem detrahere*.
Scózz) Coccio *Testa, tæ*. Noi lo diciamo tanto per pignata crepata, quanto per frantume di Pignata, o altro vaso rotto.
Scozzonár, s. Scozzoná) Domar cavalli. *Domo, as*. Lo diciamo per esser accorto, e destro. Merlino. *At scozzonatus Cingar*. Persona addestrata.
Scràgna) Seggiola. *Sedes, is*.
Scrima, Scrimia) Arte della scherma. *Ars gladiatoria*. *Perder la scrima*. Perder la strada, perder l' idea delle cose.
Scrimár) Esercitàr l' arte della schèrma. *Digladior, aris*.
Scrója. V. Roja.
Scrúfgna) Volto trúce. *Facies torva*.
Scúdélla) Tazza. *Patera, ræ*.
Scúffia) Cuffia. *Calantica, cæ*.
Scuffièra) Crestàja. *Calanticarum artifex*.
Scurrón) Pezzo di Candella mezzo consumata.

S D

Sdarína) Lenza. Settole annodate, alle quali si attacca l' amo per pescare. Lo diciamo pure volendo significàr Donne, che lavorano intorno alla seta.
Sdàzz) Setaccio. *Crybrum, bri*.

S E

Sé con l'e chiuso) *Sete*. *Sitis*.
Secgia) Secchio. *Situla*. Diciamo *a secg arvèrs*, e vol dire piovere a Ciel squarziato.
Sélar) Erbaggio detto communemente Seleno, Appio. *Apium, ii*.
Sèntar, Sentír verb. sup. senti, e santèst) Sentire. *Sentio, is*.
Sentàr, Sentàrs) Sedere. *Sedeo, es*.
Seü) Siepe. *Sepes, pis*. Sevo. *Sevum, vi*.
Séula pl. Séuli) Coràme, che forma la parte inferiore della Scarpa. Suola. *Solea, eæ*.

S F

Sfazzà, fem. Sfazzàda) Sfacciato. *Effrons, tis*.
Sfigatà) Aggiunto, che significa sommamente caro, *le me amigh sfigatà*.
Sforzìn) Spago attorto. *Funiculus intortus*.
Sfondradón, fem. Sfondradona) Voce d' improperio, che si usa per lo più scherzando. *Razza sfondradona*. Ed è anche una voce, che accresce. *N'hò na voja sfondradona*. Ne ho voglia assai.
Sforacgiàr) Pertúgiare in diversi luoghi. *Perforo, as*.
Sfraccassàr. V. Sfrantumàr.
Sfragellàr verb. sup. Sfragellà) Fracassàre, Flagellàre. *Pessundo*. *Verbero, as*.
Sfrantumàr) Far in pezzi. *Contero*.
Sfritlàr. V. Smagazzàr.
Sfrolír, Inflorír) Infrolire. *Macero*. *Mollesco*.
Sfrusàr) Sottrar con frode. *Dolo subtrahere*. *Sfrusàr la paga all'ost*. Schivarsi dal pagàr, che che sia.

S G

Sgador) Segatore. *Herbarum secator, ris*.
Sganzérla) Persona di gambe lunghe. *Longis cruribus instructus*.
Sgàr verb. sup. sgà, fem. sgàda) Troncar l' erba con la falce. Segare *Herbas secare*.
Sgaraboldél) Instrumento di cui si

si servono i Ladri per aprire le chiavature senza chiave; si dice anche, Garaboldel.

Sgargnàpola) Nottola. *Noctua, æ.* Merlino usò, gargnapola. Noi l'usiamo anche per Donna magra.

Sgarlet) Voce, che presso noi significa la parte di dietro della gamba, o sotto, o sopra la polpa. Garreto. *Suffrago, is.*

Sgàrz) Scardásso. *Carmen.* Quindi ne viene *Sgarzár*, scardassare, *sgarzador*, e *sgarzadora*, Uomo o Donna, che Scardassano.

Sgàvola) Riccio, che si fà nel piallare il legno.

Sgàvolàr) Far ricii piallando. Mangiare.

Sgnavolàr) Miàgolàre. *Maumáre.*

Sghignazzàr) Ridere sgangheratamente. *Risus effundere.*

Sgionfiàr v. sup. sgionfi. fem. sgionfia) Gonfiàre. *Inflor.* Sgionfiàrs) Infiarsi. *Inflor.* Lo diciamo per invanirsi. *Superbio, is.*

Sgninfi, sgnínfa, sgninfín, sgninfina) Affettatello. *Delicatulus.* Voce di scherno.

Sgrafgnàr) Graffiàre. *Unguibus laceràre.*

Sgranfgnon) Atto, o ségnale di graffiatura. *Scarificatio, onis.*

Sgrignàr. V. Grignàr.

Sgrúz. V. Grúz.

Sguaitàr) Star osservando di nascosto. *Occultè observare.*

Sguànza. V. Golta.

Sguardadúra) Guardatúra. *Intuitus.*

Sguarnàzza) Vestàccia superiore. *Vestis, tis.*

Sguazzàr) Guadare, passár a guazzo. *Vadare flumen.* Asperger d'acqua. *Aspergo.* Vivere lautamente. *Jucundissimè vivere.*

Sguazzon) Gran pioggia. *Ingens pluvia.*

Sguérz) Guercio, che ha un sol occhio. *Monoculus.* I Toscani, dicono losco.

Sgugnàr) Contraffàr per ischerno. *Irrideo.*

Sgurét)

Sgúra) Scure. *Secures, is.*

Sguròt)

Sguràr. Verb. Sup. sgurà. fem. Sguràda. Participio sgurènt. Si dice de' mettali, e qui il Toscano manca, e al più direbbesi lustrare, o ripulire, che certamente non esprime il nostro *sgurár. Lucidum reddere.*

Sgurènt) Risplendente. *Lucidus, a, um.*

S I

Singióz) Singhiozzo. *Singultus, tus.* La plebe usa *Sangióz.*

Sivèl) Chiavèllo, che tiene la ruota nell'asse. *Claviculus, li.*

S L

Slampzàr. V. Lampzàr.

Slapàr) Il mangiare, che fanno i cani, quando mangiano, cose che han del fluido.

S M

Smagazzàr) Comprimere, trittolàre. *Contundo, is.* Così l'usò Merlino. Ma, noi più communemente usiamo smaghizzàr.

Smagonár) Cavár dal profondo dello stomaco. V. Magòn.

Smarazzár) Metter in fuga i polli. *Fugare pullos.* Metaforicamente

te per diſtogliere alcuno da qualche luogo.

Smergolàr verb.) Gridáre. *Clamito, tas.*

Smiár, Somiàr, Simiár, nella terza perſona ſmèja) Aſſomigliare. Eſſer ſimile. *Aſſimilor, aris.*

Smolítag) Mollicio. *Humidus, humidulus.*

Smollinàr) Far molle una coſa ruvida, o far piacevole una perſona altiera. Si uſa nell'uno, e nell'altro ſignificato, *Molem reddere; Mitem reddere.*

Smorbàr) Noi lo diciamo nell'uno, e nell'altro ſignificato per ammorbare. *Inficio, is.* Smorbáre. *Purgo, as.*

Smorbinàre) Zúrlare, far zúrli per la ſoverchia morbidezza, ſcherzàre. *Exultare.*

Smorcài) Collatura del naſo. *Pituita naſi.*

Smórt) Palido. *Pallidus.* Aſſai pallido per timore. *Smórt cmé na pezza lavàda. Exanimis.*

Smorzàr verb. ſup. ſmorzà, fem. ſmorzáda) Eſtinguere. *Extinguo, is.* Smorzadíz) Che facilmente s'eſtingue.

S N

Snembolàr) Levár il fiato. *Delumbo, as.*

S O

Sonolègía) Nuova ſpecie di componimento inventata dal noſtro Teofilo, nella quale in quattordici verſi eſtende tutto il ſuo penſiero in metro elegiaco. V. not. ad Sonol. 1.

Sò) Suo. *Suus, a, um.* In fem. diciamo *Sóua.*

Sobieúl) Zúffolo. *Fiſtula, læ.*

Sóca, Socheta, Sochin) Gonna, Gonnoleta, Gonnelino. *Cyclas, dis.*

Soga) Fune. *Funes, is.*

Soghet) Funicella, *funiculus.*

Sój) Maſtèllo. *Cadus, di.*

Sojár) Burláre. *Irrideo, es.* Dar *la ſoja* nel medeſimo ſignificato.

Sojer) Fabricator di maſtelli. *Cadorum artifex.*

Soma) Da noi ſi proferiſce con l'o aperto, e ſignifica certa miſura di frumento di quatro moggia, o anche carico, o peſo grande. *Onus, eris.* Si pronuncia con l'o ſtretto in ſignificato di ſomma. *Summus, a, um,* o in ſignificato di conteggio, e quantità da conteggio riſultante. *Summa, æ.* Quindi faciamo il verbo ſomàr, conteggiare. *Rationem ducere.* Aggiungere una quantità, all'altra, e più quantità inſieme, che dagli Aritmetici chiamaſi *addizione.*

Sónza. V. Onzar.

Sopiár) Soffiàre. *Flare.*

Sopiét) Soffiétto. *Follis.*

Sórbar) Sorbire. *Sorbeo, es.*

Sórag) Sorcio. *Mus, ris.* Lo diciamo anche per mellica.

Sotcóz) Con diſſimulazione. *Diſſimulanter.*

Sotſora) A un di preſſo. *Circiter.* Lo diciamo anche per ſconvolgere ſottoſopra. *Suſdeque,* averb.

S P

Spádola) Spatola. *Spathula, læ.*

Spadolár) Rompere il Canape. *Cannapis cannas rumpere.*

Spaghet. V. Spigòt.

Spalèra) Addobbo di caſa, o di Chieſa. *Periſtromata Topiaria.* Quindi diciamo *Per da ſpalèra.*

Pero steso a guisa di spalliera.
Spàna) Palmo. *Palmus, mi.*
Sparàgn) Risparmio. *Pasimonia, næ.*
Sparagnàr). Risparmiare. *Parco, cis.*
Sparamént) Corame, che cinge la scarpa al di dentro.
Spàras) Sparago. *Asparagus.*
Sparavér) Sparviere. *Accipiter, tris.*
Sparpagnàr verb.) Spargere. Disseminare. *Effundo, diffundo.*
Sparséra) Luogo piantato di Sparagi.
Spazzà, spazzàr) Spacciato. *Expeditus, ta, tum. Expedio, is.*
Spazzàr) Scopáre. *Verro, ris.*
Spè) Spiede. *Veru, ru.* Indecl.
Spért, aspért) Sano. *Incolumis.* Uomo di sperienza. *Expertus.*
Spertgár) Abbachiare, battere con pertica. *Percutere, Decutere.*
Spesgár, spesgárs) Affrettarsi. *Accelero, as.*
Spgazzár) Cancellare. *Deleo, es.*
Spianár) Appianare. *Complano, as.* Lo diciamo anche per bastonare. Appianar col Bastone.
Spianzzàr). Spruzzare. *Aspergo, is.*
Spigolár) Raccogliere le spiche. *Spicas recolere.*
Spigòt) Timor grande, o spavento, che ad altri s'incute.
Spina, spinèl) Spina. *Tubus ligneus. Tgnír da cat par la spina, e buttar via pr' al Boron.* Lo diciamo di chi usa parsimonia in cose da nulla, e gitta nelle maggiori.
Spizièr) Speciale. *Pharmacopolà.*
Splucàr) Spiluzzicàre. *Delibo.*
Spojàr) Spogliare. *Exuo, is.*
Spolèt nom. indecl.) Ferro da stringa.
Sponcgiàr) Spingere. *Impello, lis.*
Spònzar, spinzar) Spingere. Urtàre *Impello, is.*
Spú indecl.) Sputo. *Sputum, ti,* si dice anche spudár verb. sup. spudá, spudáda) Sputàre. *Expuo, is.* Usiamo il supino spudá, spudáda, in significato di similissimo, ma communemente ci mettiamo, *tutto, tutta,* e diciamo, *tutt spudá, tutta spudáda.*
Spudàcg. V. Spu.
Spulgàr) Cercare i Pulci, spulciàre. *A pulcibus expurgare.*
Spuzza). Fetore, Puzzo. *Fætor, ris.*
Spuzzàr. Putire. *Fætère.*

S Q

Squaquaràr) Ciarlàre, palesare il suo secreto. *Effutio, is.* Mangiare, e bere allegramente. *Crapulor, aris.* Caccàr largamente. *Large cacare.*
Squàs) Crollo. *Ictus, impulsus, sus.*
Squèrzar) Scoprire. *Detego, gis.*

S T

Stagnàda) Vaso di rame, che noi chiamiamo stagnata, quando non è tale. V. Ramina.
Stajuzzàr) Tagliuzzàre. *Minutim cædere.*
Stalladizza) Merlino usa questa voce Son. 2. in significato di: *che sono stati lungamente nella stalla.* Accordandolo con *Armenta.* Noi l'usiamo in un significato, nel quale difficilmente potrassi ad essa voce trovare la giusta corrispondenza, tanto in toscano, quanto in latino, e lo diciamo di quelle cose, per gustàr ben delle

delle quali è neceſſario mangiarle, fatte, o lavorate di freſco allora, quando non ſono tali, e l'uſiamo ſingolarmente, delle ova, e dei dolci, e diciamo *edf ſtaladiz*, o *ſtelladiz*, o *ſtladiz*. Offelle *ſtaladizze*, quando al guſto, o all' odore, ci accorgiamo, che ſono fatte da qualche tempo.

Starlót) Voce de' Contadini, con cui ſignificano la ſtella, che precede il giorno. *Phoſphorus*.

Stélla) Scheggione. *Sidula major*. Lo diciamo anche in ſignificato di *ſidus*, ma in queſto ſenſo uſato, i Contadini dicono, *ſtrella*, o *ſtrellot*, quelle, che direbbonſi le Plejadi, cioè quelle piccole ſtelle unite, che formano una tale coſtellazione, e la chiamiano anche la *Cgiozza*. Chioccia.

Star in cucgión) Star coccolone. *Talis inſidere*.

Stér) Stajo. *Modius*, *ii*, preſo da *Sextarium*, che era la ſeſta parte di una Mina. *Medimnus*, *i*.

Stéura) Stuoja. *Storea*, *æ*.

Stigàr. V. Stizzár.

Stíz) Tizzone. *Titio*, *onis*.

Stizzár) Stuzzicare il fuoco, o qualunque altra coſa. *Excito*, *as*.

Stizzòn) Uomo ſtizzoſo, o inſtigatore.

Stlár verb.) Far in pezzi un legno, che ſi applica poi a qualunque coſa. *Scindo*, *is*.

Stócfis, Baccalá, Marlúz) Stocrofiſſo.

Stopár verb. ſup. ſtopà. fem. ſtopáda) Turrare. *Occludo*.

Stopinár) Smoccoláre. *Fungum purgare*. Lo diciamo per temere.

Stoſſa) Scoſſa. *Impulſus*, *ſus*.

Straborír, Straboriras verb. ſup. ſtraborí) Scuotere, o reſtàr ſcoſſo, e ſorpreſo all'improviſo.

Strabucár) Travolgere. *Subverto*, *tis*.

Stracàr, verb. ſup. ſtracà, ſtrác) Stancare. *Laſſo*, *as*.

Stracgiár. V. Schitnàr.

Stralúsar, luſar) Riſplendere, o traſparire. *Splendeo*, *es*.

Stralusént, preſſo noi, o ſignifica Diafano, o è come ſuperlativo di *lusént*, ed è come un participio del verbo ſopra notato.

Stramáz) Materaſſo. *Culcita*, *tæ*.

Stramazzár) Travolgere. *Inverto*, *tis*. Caſcar a ſtramazzón) Grave caduta. Cader gravemente. *Ruere*.

Stramazzón) Caduta gagliarda. *Lapſus*, *ſus*.

Stramortí) Trammortito. *Exanguis*, *is*.

Stravacár verb. ſup. ſtravacá, fem. ſtravacáda) Sdrajarſi. *Se proſternere*.

Stráz) Straccio. *Pannum attritum*. Diciamo per proverbio, *I ſtráz va all'aria*. I meno potenti ſono i primi a ſoccombere. Strazio. *Cruciatus*.

Strazzàr) Stracciare. *Scindere*.

Stravólt) Stravolto, *Revolutus*, *ta*, *tum*. Lo diciamo più frequentemente in ſignificato di Pazzo.

Strégia) Streghia. *Strigilis*, *lis*.

Stregiár verb.) Streghiáre. *Strigili defricare*.

Stria) Maliarda. *Saga*, *gæ*.

Striâr verb. ſup. ſtriá, fem. ſtriáda) Ammaliare. *Faſcino*, *nas*. Diciamo ancor *Striá* in ſignificato di magro. *Macer*, *cra*, *crum*.

Stric nom.) Stretto, compreſſo. *Compreſſus*, *ſa*, *ſum*, in ſignificato di avaro.

Stricár verb.) Stringere. *Comprimo*, *mis*.

Stringa) Stringa. *Ligula*, *læ*. Diciamo

ciamo di un Uomo avaro: *l'è na ſtringa.*

Stropa) Verga. *Virga, gæ.* Diciamo ſtar *in ſtropa, tgnír in ſtropa*; per ſtare, o tenerſi con moderazione.

Stropái, Stroffái) Turacciolo. *Turamentum.* Lo diciamo in deriſione d'un Fanciullo, o Uomo piccolo. *L'é ón ſtroffài.*

Stúa) Scaldattojo. *Hypocauſtum.*

Stufá) Carne cotta nel ſuo ſucco, ben turata. Carne ſtufáta. *Caro jure aromatico incocta.* Diciamo per proverbio. *L'é ón ſtufá.* Di Donna bruta, maſſime ſe di color bruno.

Stufár, Stufárs) Annojàre, Annojarſi. *Moleſto, tås. Faſtidio, dis.*

S V

Súbiolàr) Zuffolàre. *Sibilo, as.*

Súgár) Aſciugare. *Exſicco, as.*

Súgamàn. V. Panſél.

Súnár) Raccogliere. *Colligo, is.*

Súpa) Zuppa. *Panis jurulentus.*

Sút) Aſciutto. *Aridus.* Sut tranſsí) Aſciuttiſſimo. *Aridiſſimus.*

T A

TAc) Parte della ſcarpa ſu cui ſi appoggia il calcagno.

Taccár verb. ſup. taccà, fem. taccàda) Attaccare, attaccato, attaccata. *Appendo, is. Appenſus, ſa, ſum.*

Taccagnàr) Trovar in tutto che ridire.

Taccagnaría) Merlino lo diſſe per furbería, ma non l'uſiamo. Siccome usò egli *taccágn* in ſignificato di Uomo propenſo ai litiggi, ma non è uſato.

Tacón) Chi malamente rapezza alcuna coſa, diciamo, *ld fdt on tacon.* Volger le ſpalle. *Voltar al tacon.*

Taconàr) Rappezzare malamente. *Male ſarcio.*

Tàja) Taglia. Prezzo, che ſi promette a chi ferma qualche bandito. Carucola, ſtrumento per tirar peſi all'in sú con una, o più girelle. *Trochlea, æ.*

Tajacanton. V. Bulo.

Tajàr) Tagliare. *Seco, as.*

Tajadella. V. Papardélla.

Tajér) Tagliere. *Quadra, ræ.*

Tamburél. Merlino diſſe *Scanellus*) Piccol cerchio con pelle teſavi ſopra, di cui ſi fà uſo nel giocare alla palla.

Tambuſsár verb. Tamplàr) Battere con rumore. *Percutio, is.*

Tampiél) Trave. *Trabes, bis.*

Tanabús) Ripoſtiglio. *Latibulum, li.*

Tarabácola) Mobili di caſa di niun valore: diceſi anche quello ſtrumento di legno di cui ci ſerviamo la Settimana Santa. Battaglio. *Maleus.*

Tarma) Tignuola. *Tinea.*

Tartàja) Scilinguato.

Tartuffola) Tartúffo. *Tuber, ris.* Noi lo diciamo anche in ſignificato di baſtonata.

Tartuffolàr) Battere. *Verbero, as.* Condir con tartuffi. *Tuberibus condire.*

Tatara) Bazzecola, coſa di poco valore.

Tavàn) Taffàno. *Tabdnus, i.*

T E

Te con l'e ſtretto) Erba nota. *Té, té* con l'e apérto. Voce con cui chiamanſi i cani.

Tégnar da càt) Vivere con riſparmio. *Parce vivere.* Riſparmiàre.

Tégnar *ſtric*. Significa lo ſteſſo.

Téza) Fenile, Tugurio. *Fœnile, is. Tugurium, rii.*

Tgnìr, ſup. tgnú, o tgnéſt) Tenere. *Teneo, es.*

Tgnízz) Tenace. *Tenax.*

Tíc, tóc) Così immitiamo lo ſtrepito, che fanno quelli, che battono con martello, o con altro. Merlino quindi compoſe il verbo *Tichitáre*, e diſſe *cum ſpadæ manico tichitare videbas*. Mac. 2. ed altrove *ticticat asélus.*

Tilá, fem. Tilàda) Attillato. *Elegans, tis.*

Tináz) Tina. *Lacus, cus.*

Tingolín) Intingolo. Manicaréto. *Juſculum, li.*

Tiráca nom., plur. Tiràchi) Tiratojo, per cui ſi ſoſtengono da alcuni i calzoni: diceſi per uomo avaro.

Tiràr verb.) Tràrre, Tiràre, *Traho, his.*

Tiràda ſoſt.) Colpo. *Ictus, tus.* Diſcorſo fatto con artifizio di ritrarre qualche ſecreto, o anche qualche grazia.

Titalóra) Voce uſata da Merlino in ſignificato di Cantilena ruſticale; da noi direbbeſi: *Cantar la girometa, cantar la maitinada.*

Tlarína) Tela di Ragno. *Tela Aranea.*

Tnàja) Tenàglia. *Forfex, cis.*

T O

Tóc) Tochél) Pézzo. *Fragmen, nis.*

Tó dàn) Tuo danno. Rimprovero a chi per propria colpa ha ricevuto del male.

Tomaséllà) Merlino usò *tomáda*: è voce, che propriamente nella Cruſca non trovaſi. In altri vocabolarii, trovaſi tomacélla. *Tomacula.*

Toméra) Tomajo. Coperta della Scarpa. *Obſtragulum.*

Tópa con l'o chiuſo) Tràve, che ſoſtenta le botti. Con l'ó aperto, Botta, percoſſa. *Ictus, us.*

Tórbi, Torbia) Torbido. *Turbidus.*

Torbiàn) Specie d'uva; e quindi di vino.

Torlidór) Tornitore. *Tornator, ris.*

Tortél) Tortéllo. Merlino ſi ſervì della voce, *Caſoncél*, che è voce Breſciàna.

Tosàr) Tosàre. *Tondeo, es.* Lo diciamo anche per burlarſi di qualche d'uno, pigliandogli qualche coſa. Diceſi per accorciar chechesia.

Tosgàr) Avvelenare. *Veneno, as.*

T R

Trabuchél) Trabocchetto. *Decipula, læ.*

Tracàgn. V. Manganél.

Traſgàr) Traficàre. *Negotiór, aris.* Diciamo *traſghìn*, per eſſere faccendone, *Negotioſus.*

Tragondar) Inghiottire. *Deglutio, is.*

Trájar) Trajero moneta nota. Merlino diſſe *trainas*. Quello, che ora direbbeſi *trajarín.*

Trajón) Treghia. *Trahea, æ. Vehes, eis.*

Tralúſar. V. Sbarlúſar.

Trambáj) Baſton groſſo. Impedimento pure, che ſi mette ai cani, per impedire, che non corrano nelle Caccie riſervate.

Trapolár verb.) Trappoláre. *Decipere in inſidiis.*

Tráza. V. Rúza.

Tren-

Trentín) Moneta, che val trenta soldi.

Trezza nom.) Treccia. *Capillamentum*.

Tridàr) Trittolare. *Contero, is*.

Trippa) Ventre. *Venter, tris*. Trippe diciamo quella sorte di mineſtra, che ſi fa con gli inteſtini de' beſtiami.

Tripè) Treppiede. *Tripes, odis*.

Trivélla)
Trivlin) Succhiello. Succhio. *Terebra, bræ*.
Trivlót)

Trovár béga) Incontrar litigio. *In rixam incidere*.

Trús) Tronco. *Truncus, i*. Diceceſi anche in ſignificato di perſona grande, e groſſa.

Trusàr. V. Caleffàr.

T V

Túf) Tanfo. *Fœtor*.

Turchín) Azzúro. *Cyaneus, a, um*.

Turlulú) Alocco. *Stolidus*.

V

V E' una lettera per ſe vocale, ma, che non poche volte da noi ſi fa conſonante come preſſo i Toſcani. E' particolare appo noi la pronuncia dell' V, il quale ſi pronuncia ſtretto alla guiſa dei Franceſi, come nelle voci, *Zúgár*, *Zurár*, *Sugár*, *Sunár*; e quando ſi pronuncia aperto, da noi ſi confonde con la O, talmente che diciamo *Ongia*, *Onzár*, invece di *Ungbia*, e *Unger*.

V A

Valís) Valigia. *Sarcina, næ*.

Vanzája) Avvanzo. *Quod ſupereſt*.

Varéula) Vajuolo. *Puſtula, læ*.

Vargót) Qualche coſa. *Aliquid*.

Varzéla) Iſtrumento con cui i Contadini battono le biade. Correggiato.

Vaſsél) Piccola botte. *Doliolum, li*. Groſſa Nave. *Navis*.

V D

Vdél) Vitello. *Vitulus, li*.

V E

Vèdar) Vedere. *Video, es*. Vetro. *Vitrum, tri*.

Vena) Vena. *Venæ, næ*. Avenna, biada. *Avena, næ*.

Vermocan) *Vermocanus*, diſſe più volte Merlino in ſignificato di *Cancar*, eſclamazione. V. Cancar.

Vèrza) Cavolo. *Braſſica, cæ*. Verzon. Cavolo grande.

Vèud) Vuoto. *Vacuus*.

Vèrzar v. ſup. avèrt) Aprire, Apèrto. *Aperio, is*.

Veſsa) Coreggia. *Pœditum*. Coſa da nulla.

V I

Viàz) Viaggio. *Iter, neris*.

Vinèſſa) Vino piccolo, e di cativa qualitá.

Visgg) Viſchio. *Viſcum, ſci*.

Vivaréul) Mineſtra di pane, ed ova.

Vlú) Velùto. *Sericum Villoſum*.

V O

Voga) *Eſſar in voga*. Aver corſo, avere ſpaccio.

Vogàr) Remigare. *Remigo*. L'usiamo frequentemente, in significato di trovar che ridire su che che sia, per che mettasi altri in ardore di contraddirci.
Vója nom.) Voglia. *Voluptas*. *Voluntas*, *tis*.
Vosc) Con esso voi. *Vobiscum*.

V S

Uss) Uscio. *Porta*, *tæ*.
Uss Naron) Fenestra, che guida sopra il tetto. Abbaino. *Impluvium*, *ii*.

V V

Vudàr) Vuotàre. *Exhaurio*, *is*.

Z

Z E' una lettera di molta forza, la quale da noi molte volte si confonde col C, come a suo luogo abbiam notato. Questo ha di particolare appresso di noi, che raddioppiasi anche al principio della dizione per quelle ragioni, che avendole altrove notate non giova il ripetere.

Z A

Zá) Già. *Jam*.
Zanèta. V. Gianèta.
Zanín) Verme, che rode le fave, e la lentichia.
Zanitonèlla) Opera di Teofilo Folengo, nella quale esprime, e canta gli amori di Tonello Pastore con Zanina Pastorella.
Zanína) Giovannina diminutivo di Giovanna. Noi però diciamo *Zuanina*.
Zarmój) Germoglio. *Germen*, *nis*.

Z E

Zentàja) Gentàglia. *Plebecula*, *læ*.
Zèrla, Zerlót) Gèrla. *Corbis*, *bis*. Cesta profonda con Manici, che si addatta alle spalle.
Zeug) Gioco. *Ludus*, *di*.

Z I

Zipón) Giúbba, Giubbone. *Thorax*, *cis*.
Zirèlla) Girèlla. *Rotula*.
Zizol) Giugiola. *Ziziphum*.

Z M

Zmèl, Zmèi) Gemèllo, Gemelli. *Geminus*, *a*, *um*.

Z N

Znèr) Gennajo mese. *Januarius*.
Znèvar) Ginepro. *Juniperus*.
Zuócgg) Ginochio. *Genu*, *nu*.

Z O

Zó) Giú. *Deorsum*.
Zoncola) Corame, che si attortiglia intorno alle corna de' bovi, per attaccargli al timone: chiamasi poi *arvareul* quel corame, che si intortiglia alle corna degli altri bovi.
Zontár v. sup. zontà fem. zontada; zonta) Aggiungere. *Addo*, *is*.
Zornèja) Parola usata da Merlino, il quale disse anche. *Zornèjula*, in vece della quale noi usiamo *Gabán*.
Zota) Cibo, che preparato con lavatura de' Piatti, e crusca, si da ai Porci.

Zov, Zof) Giogo. *Jugum, gi.*
Zovan) Giovane. *Juvenis*. Talvolta per dire: quando io era giovane, si dice: *quand am balava i fèr*.

Z V

Zugàr) Giuocare. *Ludo, is.*
Zugàr d'man) Carpire destramente. *Clam surripere.*
Zugàr alla larga) Tenersi lontano da alcuno. *Zugár a scondaréula*) Non lasciarsi trovare. *Zugár alla buséula*) Giocar alla buca. *Zugár a caplét, o a testa, e cros*) Giocar, scuotendo il capello a indovinare in qual'aspetto siano le monete, che vi stan sotto. *Zugár a remolét*) Giuocare a cruscherèlla. *Zugár a scarga l'asan*) Giocare a scarica l'asino. *Zugár a sblisgaréula*) Giocare allo sdrucciolo. *Zugár a scònda levor*) Giuocare a nasconderfi. *Zugár a l'orbsin*) Giuocare alla cieca. *Zugàr alli bocci*) Giuocare alle palle. Zugadór) Giuocatore. *Lusor, oris. L'è un Zugadór par la vita.* Giuocator vizioso.
Zuràr) Giurare. *Juro, as.*

Z Z

ZZà) Quà. Se si premette la preposizione *in*, e dicasi *in zzà* significa *huc*. Senza di essa è imperativo. *Da mihi.*
ZZacagnàr) Andar bagatellando con che che sia. *Nugor, ris.*
ZZàf. V Sbir.
ZZafàr) Pigliare. *Capio, is.*
ZZafrán) Croco, Zaferano. *Crocus, ci.*
ZZaltrón) Cialtrone, nome di vitupero. *Homo nequam.*
ZZangolàr) Far il butiro.
ZZangolín, o ZZangolot) Legno, con cui si dibatte il latte per far il Butiro.
ZZanzza, plur. ZZanzzi) Ciancia. V. Frottola.
ZZanzzàr. Cianciare. *Blatero, as.*
ZZarlatàn) Ciarlatano.
ZZàt) Rospo *Rubeta, tæ.*
ZZatta) Zana. *Ungues.*
ZZavatín) Ciabatino. *Crepidarum Sutor.* L'usiamo per cativo Artefice in qualunque arte.
ZZij Indecl.) Ciglio. *Cilium.* Così terminiamo anche il plurale di *Zio, e Zia*
ZZoc) Pezzo di grossa legna. Diminut. *ZZoccadél. Zocadlet.*
ZZòpèl, plu. ZZòpèi) Zocolo, Zocoli. *Sandalia, orum.*
ZZorzzel, ZZorzzei) Rimasuglio di legne.
ZZúf) Ciuffo. *Frontis capillamentum.* Volto truce. *Facies torva.*

F I N I S.

